

Джон Стайнбек
На изток от Рая

До Паскал Ковичи

Скъпи Пат,

Веднъж ти ме свари да дълбая някаква фигурка от дърво и ми каза: „Защо не ми издялкаш нещо?“

Попитах те какво искаш, а ти каза:

„Кутийка.“

„За какво ти е?“

„Да слагам разни неща.“

„Какви неща?“

„Каквито ми падне“ – рече ти.

Добре, ето ти кутийката. В нея съм сложил всичко, почти всичко, което имам, но тя пак не е пълна. В нея има и болка, и възбуда, добри и лоши чувства, зли и светли помисли, радостта на първочатието, и малко отчаяние, и неописуемия възторг на създанието.

И освен всичко това – цялата ми благодарност и обич към тебе.

А кутийката пак не е пълна.

ДЖОН

Първа част

Глава 1

1

Долината на Салинас се намира в Северна Калифорния. Представява издължена и тясна мочурлива и гъсто обрасла низина между две планински вериги; река Салинас се вие и провира по средата ѝ, додето най-сетне се излее в залива Монтерей.

Помня как наричахме в детството разните треволяци и скритите цветя. Помня къде живееха жабите и по кое време се пробуждаха птиците лете, на какво ухаеха дърветата и годишните времена, как изглеждаха хората, как пристъпваха и дори как миришеха. Спомените за миризми са много богати.

Помня, че Габиланските възвишения на изток от долината бяха меки и весели планини, изпълнени със слънце, с хубост и с някаква примамка, от която ти се ще да се изкатериш в топлите им поли, досущ както ти се иска да се качиш в скута на любяща майка. Бяха зовящи планини и предлагаха любовта на кафеникавата си трева. Веригата на Санта Лусия препречваше небето на запад и пазеше долината откъм океана и беше мрачна и надвиснала планина, недружелюбна и опасна. Вечно съм долавял у себе си ужас от Запада и любов към Изтока. Откъде се е взело това, не зная, може би е, защото зората надничаше иззад върховете на Габиланите, а нощта припъпляше от билата на Санта Лусия. Изглежда, раждането и смъртта на деня са се вплели някак в усещането ми за двете планински вериги.

От двете страни на долината през дълбоките дерета между рътливите се изцеждаха малки ручеи и се вливаха в коритото на река Салинас. През зимите на дъждовни години потоците лудо прииждаха, реката набъбваше, а понякога, бясна и закипяла, заливаше бреговете и носеше разрушение. Тя размиваше границите на фермите и отнасяше цели акри земя, поглъщаше хамбари и къщи и ги влачеше в своите водовъртежи. Помиташе крави, свине и овце, давеше ги в калната си кафява вода и ги отмъкваше в морето. Сетне, в края на пролетта, реката се отдръпваше от бреговете и откриваше пясъчните си коси. През лятото тя се скриваше

под земята. В дълбоките вирове под някой по-висок бряг оставаха тук-там езерца. Камъшите и тревите отново порастаха, върбите вдигаха клони с оплетени в тях останки от тинята. Салинас беше просто една временна река. Лятното слънце я натикваше под земята. Съвсем не беше някоя свята река, но нали ни беше единствена, гордеехме се колко е страшна в дъждовна зима и как пресъхва в сухите лета. Човек се гордее с всяко нещо, стига то да му е едничкото. И може би колкото по-малко притежаваш, толкова повече ти се иска да се биеш в гърдите.

Между двете планини и под полите им земята бе равна, тъй като навремето долината е била дъно на морски залив, връзан на сто мили в сушата. Преди много векове речното устие при Мое Ландинг е било входът на този продълговат фиорд. Веднъж, на петдесет мили по долината, баща ми реши да издълбае кладенец. След горната почва следваше ситен камънак, а под него – бял морски пясък, примесен с мидени черупки и дори късчета китова кост. След двайсет стъпки пясък наново се показва чернозем и дори парче от секвоя, това незагиващо червено дърво, което не гние. Преди да стане вътрешно море, долината ще да е била гора. И всичко това – току под нозете ни. Понякога нощем ми се струваше, че усещам както морето, така и гората от секвои преди него.

Почвата по широките заравнени места на долината беше тлъста и плодородна. Нужна бе само една богата на дъждове зима и тя се покриваше с треви и цветя. Невероятни бяха пролетните цветя след влажна зима! Цялата долина и скатовете на планините се застилах с килим от вълчи боб и макове. Една жена ми беше казала, че багрите на цветята стават още по-ярки, ако в букета се прибавят няколко бели цвята за по-голям контраст. А листчетата на вълчия боб са сини и поръбени с бяло, тъй че една поляна цъфнал вълчи боб е по-синя, отколкото може да си представи човек. Тук и там сред нея са кръпките от калифорнийски макове. Цветовете им също пламтят – не оранжеви, не и златисти; все едно, че чистото злато е течено и над него е кипнал каймак – може би тъкмо като такъв златен каймак е и цветът на маковете. Отминеше ли цъфтежът им, поникваше жълт синап и растеше високо нагоре. Когато дядо ми се заселил в долината, синапът ставал толкова висок, че над жълтите му цветове се подавала само главата на конник. По височините тревата пъстрееше от лютичета, дебелец и жълти теменуги с черни очи. Малко по-късно се появяваха червените и жълти свеци на индианския лопен. Такива бяха цветята по припечните места.

В дъбаците, където биваше засенчено и полумрачно, цъфтеше и ухаеше венерин косъм, а под обраслите с мъхове речни брегове

избуяваха цели грамади от петлистна папрат и тлъстига. Там се срещаха камбанки и дребна върбинка, чиито кремавобели фенерчета навяваха греховни мисли – те бяха толкова редки, че откриеха ли магичните им цветове, децата до края на деня се чувстваха особено привилегирани и важни.

През юни тревата посърваше и потъмняваше, хълмовете ставаха кафяви, но не чисто кафяви – нещо средно между златисто, оранжево и червеникаво – цвят, който е неописуем. След това, до дъждовете, пръстът изсъхваше и ручеите секваха. На равното земята се напукваше. Река Салинас потъваше под пясъчното си дъно. В долината се понасяше вятър, вдигаше прахоляк и пресъхнали стръкове, колкото по на юг, толкова по-силен и пронизващ. Утихваше едва привечер. Беше бръснеш, ядовит вятър, който вбива прахоляка в кожата и възпалява очите. Наизлезли на работа по къра, хората си слагаха очила и връзваха кърпи пред устата си.

Почвата на долината беше дълбока и плодна, докато планинските склонове бяха покрити само с една кожа от пръст, колкото да задържи тревните коренчета. С височината почвата изтъняваше съвсем, в нея щръкваша остриетата на кремъка и на границата с храсталациите тя се превръщаше в нещо като сух кремъчен чакъл, ослепително отразяващ огненото слънце.

Дотук разказвах за добрите години, когато падаха обилни дъждове. Но имаше и сушави години, когато в долината всичко изтръпваше от ужас. Водата се обръщаше на всеки трийсетина години. Минават например пет-шест влажни и приказни години с валежи между петдесет и седемдесет литра и тогава земята избуява от растителност. После идват шест-седем сравнително добри години с по трийсет до четирийсет литра валежи. Сетне се зареждат сушавите години, когато едва се събират и петнайсетина литра дъжд. Земята пресъхва и тревата я стигне няколко инча, я – не. В долината се появяваха огромни оголени и напукани места. Дъбовете заприличваха на юфка, пелинът посивяваше. В земята зейваха пукнатини, изворите пресъхваха и добитъкът безутешно гризеше сухите клони. Тогава фермерите и чифликчиите се изпълваха с отвращение към Долината на Салинас. Кравите оклющавяваха и често умираха от глад.

Хората мъкнеха по фермите си вода с варели, да има поне за пиене. Имаше семейства, които продаваха на безценица всичко и побягваха. И винаги ставаше така, че по време на суша народът забравяше плодородните години, а върнеха ли се дъждовните години, изчезваше всеки

спомен за отминалата засуха. Все така ставаше.

2

Такава беше дългата Долина на Салинас. По историята си тя не се отличаваше от другите части на щата. Първо тук имало индианци, изостанало племе без никакво усърдие, изобретателност или култура, народ, който живеел от корени, скакалци и стриди, твърде ленив, за да ловува или риболовства. Хранели се с онова, което можели да си откъснат, а нищо не засаждали. Горчивите жълъди стривали на брашно. Дори когато се вдигали на бой, това напомняло някаква хилава пантомима.

После дошли като изследователи коравите и сухи испанци, алчни и земни, жадни за злато и ревниви към своя бог. Събирали души, тъй както се събират скъпоценни камъни. Трупали планини и долини, реки и цели хоризонти, тъй както днес човек печели права над строителни парцели. Тези несломими, изсушени мъже неуморно сновели по брега на север и на юг. Някои от тях останали в обширните като княжества владения, дадени им от испански крале, нямащи и най-малка представа за даренията си. Първи собственици, те живеели в бедни феодални имения, а говедата им се множали и растели на воля. На определено време собствениците избивали добитъка заради кожата и тлъстините, а месото оставяли на лешоядите и койотите.

Когато пристигнали, испанците се видели длъжни да раздадат имена на всичко, което виждат. Такова е първото задължение на всеки заводчел, дълг и привилегия. Първо трябва да дадеш име, а едва след това ще го отбележиш на ръчно изрисуваната карта. Естествено, те били религиозен народ и мъжете, които можели да четат и пишат, които съставяли летописите и чертаели картите, били твърдите неизтощими монаси, съпътстващи войните. Така първите имена на местности били имената на светци и на църковните празници, които ги сварвали при всяка спирка. Светците са много, но не са безброй, затова в първите наименования срещаме редица повторения. Имаме например Сан Мигел, Сен Мишел, Сан Ардо и Сан Бернардо, Сан Бенито, Сан Лоренцо, Сан Карлос, Сан Франсискито. И сетне празниците: Нативидад, тоест Рождество, Насимиенте, тоест Рождение, Соледад, тоест Самота. Но местата били кръщавани и на впечатленията, с които оставала експедицията в определен момент: Буена Есперанса, тоест добра надежда, Буена Виста – защото гледката била прекрасна, Чуалар, защото им се харесало.

Следвали и описателни наименования: Пасо де лос Роблес – проход на дъбовете, Лос Лаурелес – заради лавровите дръвчета, Туларситос – заради тръстиките в тресавището, и Салинас – заради белите като сол алкални почви.

Имена давали и покрай забелязаните птици и животни: Габилани – защото в тези планини се въдели ястреби, Топо – заради къртиците, Лос Гатос – заради дивите котки. Хрумването понякога се раждало от оприличаването на самото място: Тасахара, защото приличало на чаша с чинийка, Лагуна Сека – сухо езеро, Корал де Тиера – ограда от пръст; Парайсо – защото е като рай.

След това дошли американците. По-алчни, защото били и повече. Заграбили земите и променили законите в полза на своите права. Стопанствата им се разпрострели навсякъде – в началото по долините, сетне по планинските склонове, издигали малки дъсчени къщи, покрити с червено дърво, заграждали с разцепени колове говеждите си стада. Само някъде от земята да бликне вода, и там начаса изниквала къща, семейството почвало да расте и да се плоди. Пред праговете посаждали мушката и рози. Коловозите на четириколесните им каруци изместили пътеките, а нивите им с царевица, ечемик и пшеница почнали да изяждат жълтия синап. На всеки десетина мили по оживените пътища се появявал смесен магазин и ковачница, които се превръщали в ядки на бъдещи градчета – Брадли, Кинг Сити, Грийнфилд.

Американците били много по-склонни от испанците да кръщават разните места с човешки имена. Но след като долините били вече заселени, тези имена се отнасяли все по-често за места, в които нещо се е случило, и за мен те са най-очарователни от всички названия, тъй като всяко предполага някаква забравена история. Сещам се за Болса Нуева, тоест нова кесия, за Морокохо, сиреч куция мавър (кой е бил той и как е попаднал тук?), за каньона Див кон, за Мустанговото кръстовище и за прохода Пешове на риза. Названията на местностите носят нещо от хората, които са ги давали – почтителни или непочтителни, описателни, веднъж поетични, друг път – презрителни. Какво ли не би могъл да наречеш Сан Лоренцо, но Пешове на риза или Куция мавър са нещо съвършено различно.

След пладнe ветровете шумели над селищата и фермерите почнали да засаждат защитни пояси от евкалипти на мили разстояние, за да не се отвява орната земя. Горe-долу така е било в Долината на Салинас, когато дядо ми довел тук невястата си и се поселил на склона източно от Кинг Сити.

Глава 2

1

Опитвайки се да ви разкажа за Хамилтънови, ще трябва да разчитам на дочуто, на стари фотографии, на разказани истории и на спомени, вече помътнели и объркани с легендите. Хамилтънови не били хора от първа ръка и за тях са останали оскъдни писмени данни, ако не смятаме обичайните свидетелства за раждане, за венчавки, поземлена собственост или смърт.

Младият Самуел Хамилтън, както и жена му произхождали от северните части на Ирландия. Дедите му били дребни фермери, нито бедни, нито богати, чийто живот от векове текъл върху един и същи имот, в една и съща каменна къща. Все пак те съумявали да бъдат учудващо добре начетени и благовъзпитани; и както става твърде често в тази зелена страна, роднински връзки ги свързвали и с много големи, и с много нищожни люде, тъй щото един от братовчедите да е баронет, а друг – просяк. И, то се знае, родът им водел началото си от старите ирландски крале, както е с всеки ирландец.

И досега не зная защо Самуел е изоставил каменната къща и зелените акри на дедите си. С политика никога не се занимавал, ето защо е малко вероятно да е побягнал поради обвинение в бунтарство; бил невероятно честен, а това изключва намесата на властите. В семейството ни се шепнеше – това беше не дори и мълва, а по-скоро едно неизречено чувство, че е трябвало да се махне от любов, нямаща обаче нищо общо с любовта на жената, за която се венчал. Дали е била щастлива любов, или е заминал ранен от някаква нещастна връзка, не мога да кажа. Ние винаги сме предпочитали да вярваме, че е първото. Самуел е бил хубавец, обаятелен и жизнерадостен. Затова е мъчно човек да си представи, че коя да е млада ирландска селянка би могла да го отблъсне.

Дошъл в Долината на Салинас цъфтящ и добронамерен, изпълнен с изобретателност и енергия. Имал яркосини очи, а след преумора едното леко се извивало навън. Бил едър, но и ранним мъжага. Въпреки мръсния фермерски занаят винаги изглеждал безукорен. Имал умни ръце. Бил добър ковач, дърводелец и резбар, от дърво и метал можел всичко да измайстори. Вечно изнамирал как по нов, по-сполучлив и по-бърз начин да изработи нещо вече познато, но до края на живота си така и не се научил да печели пари. Други, които притежавали този талант,

присвоявали неговите изобретения, продавали ги и забогатявали, но Самуел едва припечелвал хляба си.

Не съм сигурен какво е насочило стъпките на Самуел към Долината на Салинас, едно съвсем неподходящо място за човек от плодороден край, но ето че той пристигнал трийсет години преди началото на века и довел своята дребничка ирландка, корава и строга женица с нищожно като на кокошка въображение. Със своя непреклонен презвитериански мозък и нравствени устои тя била в състояние да заклеими и да лиши от смисъл кажи-речи всяко приятно нещо на този свят.

Не знам къде Самуел се е запознал с нея, как е успял да я задира и да се ожени за нея. Все ми се струва, че някъде в сърцето си е носел образа на друга – бил е човек на любовта, а стопанката му съвсем не била жена, която си показва чувствата. При все това от младите години до смъртта му в Салинас не се е и чуло да е имал връзка с чужда жена.

Когато Самуел и Лайза се заселили в Долината на Салинас, цялата равна земя – плодоносните наноси, гънките на хълмовете и горите – била вече заграбена, но все още се намирали отдалечени парцели, където можело да се свие гнездо, и Самуел Хамилтън се спрял на голите ридове източно от днешния Кинг Сити.

Следвайки общоприетата практика, той нарекъл една четвъртина на свое име, една на жена си и, тъй като тя била бременна, една на бъдещото дете. През годините им се родили девет деца, четири момчета и пет момичета, като след всяко раждане към ранчото прибавял по още една четвъртина, което прави всичкото единайсет четвъртини, или хиляда седемстотин и шейсет акра.

Ако земята им беше що годе свята, Хамилтънови са щели да бъдат богати хора. Но акрите били каменисти и сухи. Извори нямало, а почвената кора била толкоз тънка, че кремъкът я пробивал. Едва виреел дори пелинът, липсата на влага осакатявала дъбовете. И в сравнително добри години се раждал толкова малко фураж, че добитъкът ставал кожа и кости само от търчане насам-натам да търси паша. От оголените си рътлини Хамилтънови гледали на запад и съзерцавали богатствата на низината и зеления листак по бреговете на Салинас.

Самуел издигнал къщата с двете си ръце, построил обор и ковачница. Не се минало много, и разбрал, че дори да притежава десет хиляди акра от тази планинска земя, той не ще може да изкара нищо от каменистата почва без вода. Сръчните му ръце изработили сонда за пробиване на кладенци, каквито издълбал в имотите на мнозина по късметлии от него. Изобретил и сглобил вършачка, с която обикалял по жътва

низините и вършеел зърното, което неговата ферма упорито му отказвала. А в ковачницата точел лемежи, поправял брани, запоявал счупени оси и подковавал коне. Всички от областта носели сечивата си той да ги потяга и усъвършенства. Отгоре на всичко обичали да го слушат, като им говорел за света и за неговите идеи, за поезията и философията в страни, намиращи се далеч от Долината на Салинас. Имал плътен и дълбок глас, еднакво приятен и в реч, и в песен, и макар да нямал ирландски акцент, в говора му се долавяли извивки, живост и някаква напевност, които го правели сладкозвучен за ушите на мълчаливите фермери от дъното на долината. Донасяли и уиски и, скрити от кухненския прозорец и неодобрителното око на мисис Хамилтън, опъвали палещи глътки от шишето, а после дъвчели стръкове див анасон, за да прикриват дъха на уискито. И ден, в който край ковашката пещ не се събирали поне трима-четирима да слушат чука и приказките на Самуел, минавал за лош ден. Казвали му, че е гениален разказвач на смехории, и се мъчели внимателно да отнесат неговите истории по домовете си, ала все не успявали да разберат как ставало тъй, че историите се разпилявали по пътя и нито веднъж в кухните им не звучали така, както той ги е разказал.

От своята кладенчова сонда, от вършачката и ковачницата Самуел би трябвало бързо да забогатее, само че му липсвал всякакъв търговски нюх. Клиентите му, вечно изправени пред недостиг на пари, обещавали да си платят след жътва, после отлагали за след Коледа, сетне за по-нататък, додето накрая забравяли. Самуел пък бил неспособен да напомня. Тъй Хамилтънови си останали сиромаси.

Децата им идвали на бял свят тъй редовно, както се изнизвали и годините. На малкото претрупани лекари в околията не им било до ражданията из фермите, освен ако радостта не се обръщала в кошмар и не се проточвала няколко дни. Самуел Хамилтън акуширал сам всичките си деца, завързвал прилежно пъпните им върви, тупвал ги по задничетата и почиствал бъркотията.

Когато се родило последното, за малко да се задуши, взело да почернява и Самуел долепил уста до устицата на бебето, почнал да му вкарва въздух и да го изсмуква, додето малкото задишало само. Ръцете на Самуел били толкова добри и гальовни, че го викали съседи от двайсет мили да помага при ражданията. Еднакво добре се справял и с кобилите, и с кравите, и с жените.

Самуел притежавал една голяма черна книга, на чиято корица със златни букви пишело „Домашен лекар на доктор Гън“. Стояла на една лавица, винаги подръка. Едни от страниците били огънати и мърляви от

употреба, а други изобщо не били виждали светлина. Да разлисти човек „Доктор Гън“ – все едно да проследи боледуванията в семейство Хамилтън. Стига да погледнеш най-често отгръщаните страници – счупвания на кости, порязвания, охлузвания, заушки, брусница, болки в гърба, скарлатина и дифтерит, ревматизъм, женски неразположения, изсипване и, разбира се, всичко, свързано с бременността и раждането. Изглежда, Хамилтънови са били или хора с късмет, или пък много морални, тъй като разделът за гонорея и сифилис никога не е бивал отварян.

Самуел нямал равен, когато дойдело да успокои някой нервен притъп или да утеши подплашено дете. И това се дължало на неговото сладкодумство и на душевната му нежност. Както се носел телесно чист, така чист бил и в помислите си. Щом влезели в ковачницата да поприказват и послушат, мъжете спирали да псуват – не защото нещо ги притеснявало, а ей така, машинално, сякаш тук не е място за ругатни.

У Самуел през цялото време се запазило нещо чуждоземно. Дължало се по всяка вероятност на особената напевност в речта, но това пък от своя страна предразполагало и мъже, и жени да му разкриват неща, които иначе не биха споделили нито с роднини, нито с близки приятели. Това, че е другокрайнинец, го поставяло встрани, правело го най-сигурен пазител на хорските тайни.

Лайза Хамилтън била ирландка от съвършено друго тесто. Имала малка закръглена глава, съдържаща малки и закръглени убеждения. Носът ѝ напомнял копче, брадичката ѝ била непреклонна и леко изтеглена назад, очертана от властна челюст, която би могла да прогони всичките ангели господни.

Лайза била най-обикновена добра готвачка, къщата ѝ (всякога нейната къща) – пометена, разтребена, измита. Раждането на децата много-много не я спирало, пазела се най-много половин месец. Тазът ѝ бил сякаш от мека китова кост, защото непрекъснато раждала все големи деца.

Имала великолепно развито чувство за грях. Безделието било грях, а също и картоиграчеството, тъй като за нея то било равносилно на безделие. Подозирала всяко веселие, било то танц или песен, та дори и смях. Според нея хората, които се веселят, били готови жертви на дявола. Какъв срам – Самуел обичал да се смее! Мен ако питате, бил е готова жертва на дявола. А жена му, когато смогвала, го предпазвала.

Косите си носела винаги пригладени назад и събрани в корав кок. Не помня как се е обличала, но дрехите ѝ положително са отговаряли на характера ѝ. И никаква искрица хумор, само от време на време някое убождане с убийствен сарказъм. Плашеше внуците си, защото не

притежаваше никаква слабост. Изстрада живота си храбро и без да се завайка, убедена, че такъв именно живот нейният Бог е отредил всекиму. Вярваше, че възнаграждението идва по-късно.

2

Когато хората за пръв път дошли на запад, особено тия от дребните стопанства на Европа, които не били техни и за които се водели разпри, и разбрали, че само с подписването на една хартийка и изжиждането на основите могат да станат собственици на толкова много земя, изглежда, ги обладал алчният сърбеж за повече имоти. Искали все повече и повече земя, ако е възможно добра, но тъй или иначе – земя. В спомена им може би е мъждукала представата за феодална Европа, където великите родове ставали и оставали велики, защото владеели много. Ранните заселници заграбвали земи, от които нито имали нужда, нито можели да обработват; грабели безполезна земя само за да я притежават. И съотношенията взели да се изменят. Човек, който в Европа можел да мине за състоятелен с десет акра, в Калифорния, с две хиляди, се смятал за беден като мишка.

Не минало много време, и цялата земя по голите баири край Кинг Сити и Сан Ардо била разпределена, хълмовете се изпъстрили с дрипави ферми, из които хората с всички сили се мъчили да изчоплят по някой залък от плитката камениста почва. Също като койотите, те живеели разумно, близо до отчаянието, от нищожни доходи. Пристигнали тук без средства, без никакви съоръжения и сечива, без кредити, те нямали ни най-малка представа за новата земя, нито пък знаели как да я използват. Не зная какво ги е тласкало към това – божествена глупост или велика вяра. Подобни авантюри отдавна вече не се предприемат в света. Семействата им оцелели и се увеличили. Били открили някакво средство или оръдие, което вече е почти изчезнало или може би само временно заспало. Твърди се, че тъй като дълбоко вярвали в един справедлив и нравствен Бог, те съумели да впрегнат тази вяра, оставяйки по-дребните грижи сами да дирят своето решение. Но аз мисля, че те са могли да въроръжат Бога със собственото си себеотрицание и достойнство, за да ги получат сетне от него, тъкмо защото са си вярвали и са се уважавали като индивиди, защото във всякакво съмнение са били уверени в своята стойност и морална цялост. Тези неща вече са се стопили навярно защото хората вече не си вярват, а стане ли така, не остава нищо друго, освен

може би да се намери някой силен човек, макар и стъпил на погрешен път, и да се тръгне по петите му.

Мнозина са дошли в Долината на Салинас без пукната пара, но е имало и други, които са продали по нещичко и са почнали новия си живот тук с пълни кесии. Обикновено те купували земя, добра земя, издигали къщи от дялано дърво, постилали килими и слагали на прозорците си розетки от разноцветно стъкло. Няколко такива семейства взели хубавата земя на долината, разчистили жълтия синап и посадили пшеница.

Такъв човек бил Адам Траск.

Глава 3

1

Адам Траск се родил в малка ферма в покрайнините на градец, недалеч от голям град в щата Кънектикът. Бил едничък син и дошъл на този свят половин година след като баща му в 1862 година бил повикан под знамената на един кънетикътски полк. Майката останала да гледа фермата, родила Адам и пак и оставало време да изповядва примитивната си теософия. Смятала, че съпругът ѝ положително ще бъде убит от дивите и варварски бунтовници, и се подготвила да се свърже с него там, където според нея е „отвъд“. Но той се завърнал само месец и половина след раждането на Адам. Десният му крак бил откъснат от коляното надолу и той куцукал на дървената нога, която сам си бил издялал от буковина, вече напукана на места. Измъкнал от джоба си и оставил на гостната маса оловния куршум, който му дали да стиска със зъби, докато отрежат разкъсания крак.

Сайръс, бащата на Адам, бил страхотна личност (впрочем вечно си е бил неукротим), обичал да препуска с двуколка и така сполучил да направи дървения си крак, че да изглежда елегантен и дори привлекателен. Бил въодушевен от военната си кариера, колкото и кратка да била тя. Понеже бил природно див, допаднали му краткото обучение, пиенето, хазартът и връзките с развалени жени, които били негова неразделна част. Сетне го пратили на юг с едно попълнение. И това му допаднало – получил възможност да види нови места, да краде кокошки и да задиря южняшки момичета по сеновалите. Безцветната, отчайваща умора на продължителните маневри и сражения не му направила никакво впечатление. За пръв път се сблъскал с неприятеля една пролетна утрин в осем

часа, а в осем и половина десният му крак бил вече размазан от тежък куршум, който непоправимо натрошил костите му на трески. Но и сега бил с късмет, защото бунтовниците се оттеглили и полевите хирурзи припъзтели начаса. Сайръс Траск изживял своите пет минути ужас, докато изрежат висящото месо, загладят края на костта и обгорят живата плът. Белезите от зъби върху парчето олово доказват това. Не била малка и болката, докато раната заздравее в необикновено хигиеничните за тогавашните лазарети условия. Но Сайръс бил човек жизнен и як. И докато ваел буквата си протеза и подскачал с патерицата, пипнал особено упорит трипер от някаква млада негърка, която му подсвирнала изпод една купчина дървен материал и му взела десет цента. Пригответил новия си крак и болезнено схванал на какъв е хал, той с дни накуцвал насамнататък да търси момичето. Пред другарите си по стая се заклел какво ще стори, когато я намери. Заканвал се да ѝ отреже ушите и носа с джобното си ножче и да си вземе парите обратно. Дялайки дървения си крак, обяснявал как ще го направи. „Само на смешна кучка ще ми стане – разказвал. – Така ще я подреда, че и пиян индианец няма да я погледне.“ Но, изглежда, вечната светлина на любовта подразбрала неговите намерения, защото така и не я открил. Когато Сайръс бил изписан от болницата и освободен от войската, гонорейта му била вече пресъхнала. Като се върнал в Кънектикът, от нея имало само толкова, колкото било нужно на жена му.

Мисис Траск била бледна, затворена женица. Слънчевата жега никога не обгаряла страните ѝ, смях от открито сърце не повдигал ъгълчетата на устата ѝ. Прибягвала до религията, за да лекува злините на света, а и своите, и според болката изменяла и религията. След като установила, че нейната теория за контакт с един мъртъв съпруг е излишна, тя тутакси се огледала за ново нещастие. Диренето ѝ било скоро възнаградено от заразата, която Сайръс домъкнал от войната. Щом узнала в какво състояние се намира, изработила си нова теология. Нейният бог на отвъдните връзки се преобразил в бог на отмъщението, най-благодатното божество, което някога си е измисляла, и както се оказало – последното. За нея било най-лесно да припише болестта си на някакви сънища, които ѝ се присъннили, когато съпругът ѝ го нямало. Но такава болест не можела да бъде достатъчно наказание за нейните среднощни видения. Новият ѝ бог бил майстор в наказанията. Поискал ѝ жертва. Разровила мозъка си да открие подходящо егоистично унижение и едва ли не щастлива стигнала до жертвата – себе си. Две седмици писала и поправяла правописните грешки на последното си писмо. Признавала си

престъпления, каквито не би могла да извърши, съобщавала грешки, далеч над своите възможности. Сетне, облечена с тайно съшита плащеница, излязла в една лунна нощ и се удавила в някакво блато, толкова плитко, че се наложило да коленичи в тинята и да пъкне глава във водата. За това се иска голяма сила на волята. Когато накрая била обзета от топла несвят, тя с раздражение мислела, че когато на сутринта я извадят, бялата ѝ плащеница отпред ще бъде изкаляна. Такава и била.

Сайръс Траск ожалил жена си с едно буре уиски и трима стари приятели от войската, които се отбили при него на връщане към домовете си в Мейн. Малкият Адам доста плакал в началото на траурното бдение, тъй като опечалените, неразбиращи нищо от бебета, пропуснали да го нахранят. Сайръс скоро решил въпроса. Натопил един парцал в уиски, дал го на малкото да смуче и след като смукнал три-четири пъти, малкият Адам заспал. Събуждал се на няколко пъти по време на бдението да протестира, получавал отново напоения парцал и пак заспивал. Два дни и половина бебето било пияно. И каквото и да се е случило в развиващото му се мозъче, то се оказало благоприятно за обмяната на веществата: от тези два дни и половина той си спечелил желязно здраве. На края на третия ден баща му най-после излязъл и купил коза – Адам жадно пиел мляко, повръщал, пак пиел и се оправил. В това бащата не виждал нищо тревожно, тъй като вършел същото.

Не минал месец, и изборът на Сайръс Траск паднал върху седемнайсетгодишната дъщеря на един от съседите му. Задирянето протекло бързо и реалистично. Никой не се съмнявал в неговите намерения. Те били почтени и разумни. Баща ѝ поощрил връзката. Имал две по-малки дъщери, докато Алис, голямата, била вече на седемнайсет и това ѝ било първото предложение.

Сайръс искал жена, да се грижи за Адам. Имал нужда от човек, който да поддържа къщата и да готви, а слугите стрували пари. Като буюн човек, той имал нужда и от женско тяло, но и то, не си ли женен за него, излиза скъпо. За половин месец Сайръс се сгодил, венчал, преспал и я оплодил. Съседите съвсем не видели прибръзаност в тези постъпки. За онова време било напълно нормално за един живот мъжът да смени три до четири жени.

Алис Траск притежавала редица възхитителни качества. Вкъщи не миела, а направо рендосвала дъските, чистела и най-затънтените ъгли. Не била особено красива и затова нямало защо да бъде следена. Имала светли очи, жълтеникаво лице и криви зъби, но била необикновено здрава и по време на бременността не се оплакала нито веднъж. Обичала ли

е деца, никой не може да каже. Никой не я попитал, а и тя нищо не издумвала, ако не я заговорят. От позицията на Сайръс това е била може би най-голямата ѝ добродетел. Никога не изричала мнение и не давала съвет, а когато говорел някой мъж, тя давала вид, че слуша, продължавайки да си гледа къщната работа.

Младостта, неопитността и мълчаливостта на Алис Траск се оказали ценни за Сайръс като капиталовложение. Продължавайки да обработва фермата, както биха я обработвали всички негови съседи, той се хвърлил в нова кариера – тази на воин ветеран. Енергията, която едно време го карала да беснее, сега го направила замислен. Извън Министерството на войната никой не можел да каже колко и как е служил в армията. Дървеният крак се превърнал едновременно в доказателство за бойните му подвизи и в гаранция, че повече не би се захванал с подобно нещо. Почнал плахо да разказва на Алис за своите походи, но колкото повече усвоявал тънкостите на повествованието, толкова повече се множали битките, в които е участвал. В самото начало си давал сметка, че лъже, но не минало много, и взел сам да вярва в истинността на всяка разказана история. Преди да го мобилизират, нямал никакви особени интереси към военното дело. Сега се заловил да купува всяка книга за войната, четял всички съобщения, абонира се за нюйоркски вестници, изучавал карти. Географските му познания преди били минимални, нямал капка информираност за военните действия. Сега станал авторитет. Знаел не само отделните битки, настъпления и прегрупирания, но също и замесените в тях части до полк, с полковниците и местосъсредоточенията им. И от разказване почнал да си вярва, че във всичко е взел участие.

То било постепенен процес, който се извършвал, докато Адам и малкият му природен брат поляка възмъжавали. Адам и малкият Чарлз седели смълчани и смирени, а баща им обяснявал как са разсъждавали и какво са планирали отделните генерали, къде са допуснали грешка и как именно трябвало да постъпят. По едно време – той вече бил сигурен в това – заявил на Грант и на Мак Клеълън в какво са сбъркали, като ги помолил да приемат неговия анализ на положението. Но те неизменно отказвали неговия съвет, за да се окаже едва по-късно, че е бил прав.

Едно нещо Сайръс не посмял да направи и може би постъпил умно. Нито веднъж не си прибавил нашивка – почнал като редник Траск, той си останал редник Траск. От всичките му разкази излизало, че в едно и също време е бил и най-подвижният, най-вездесъщият редник в цялата история на тази военна кампания. Понякога се налагало едновременно

да се намира на четири различни места. Но сякаш по инстинкт никога не разказвал тези случки непосредствено една след друга. Алис и момчетата разполагали с пълен негов портрет: един редник, горд, че е такъв, който не само се оказвал там, където е станало всяко любопитно и важно събитие, но е могъл безпрепятствено да присъства на шабните заседания и да одобрява или оспорва решенията на генералите.

Смъртта на Линкълн била за Сайръс като заливане с вряла вода. Той вечно си спомняше какво почувствал, когато за първи път чул вестта. И след това не можеше нито да я спомене, нито да я слуша, без в очите му да бликне внезапна влага. И макар никога да не твърдеше това в действителност, човек би останал с непоколебимото впечатление, че редник Сайръс Траск е бил един от най-близките, най-сърдечни и най-доверени приятели на Линкълн. Когато мистър Линкълн искал да разбере нещо за войската, за истинската войска, а не за ония надути кукли в златни ширити, той се обръщал към редник Траск. И как Сайръс успявал да внуши това, без да изрече и една дума, бе просто тържество на хипнозата. Никой не би могъл да го нарече лъжец. И това се дължало главно на факта, че лъжата се намирала в главата му, а истините, излизащи от устата, само носели нейните оттенъци.

Скоро почнал да пише писма, а по-после и статии за воденето на войната, а изводите му били интелигентни и убедителни. Наистина Сайръс развил у себе си един блестящ военен ум. Неговите критики както на войната по начина, по който била водена, така и на военната организация, която се запазила, били неотразимо задълбочени. Статиите му в различни списания почнали да привличат внимание. Писмата му до Министерството на войната, отпечатвани едновременно и във вестниците, захванали да оказват силно влияние върху решенията на армията. Може би ако Великата армия на Републиката¹ не бе си спечелила политическа сила и власт, гласът му нямало да се чува така ясно във Вашингтон, но как да пренебрегнеш човек, който говори от името на близо един милион мъже! Ето такъв глас по военните въпроси станал Сайръс Траск. Стигнало се дотам, че с него се консултирали по въпроси на войсковата организация, на взаимоотношенията между офицерите, на личния състав и въоръжението. Познанията му на експерт били безспорни за всекиго, който го слушал. Той просто бил един военен гений. Нещо повече, оказал се един от организаторите на Великата армия на Републиката

1. Велика армия на Републиката – организация на ветераните от Гражданската война в САЩ, основана в 1866 г. Последният ѝ член почина през 1956 г. – Б. пр.

като сплотена и значителна сила в живота на нацията. След няколко неплатени поста в тази организация той станал платен секретар и останал такъв до края на живота си. Пътувал из страната от единия до другия край, посещавал събрания, конференции и биваци. Толкоз за обществения му живот.

Частният му живот също се преплел с новата професия. Като човек, предан на една идея, той организирал дома си и фермата на военна нога. Изисквал и получавал донесения за развитието на личното си стопанство. Може би Алис предпочитала тъкмо това – не била от хората, които много говорят. За нея много по-лесно било да даде един сбит отчет. Грижела се за растящите момчета, поддържала къщата, осигурявала редовното пране. Но трябвало и да си пази силите, макар в нито един от своите отчети да не споменавала за това. Без никакво предупреждение силите внезапно я напусkali, налагало се да седне и да почака, додето се възстановят. Нощно време се обливала в пот. Чудесно разбирала, че е болна от онова, което наричали „охтика“, била сигурна дори без непогрешимия симптом – тежката мъчителна кашлица. Не знаела колко ѝ остава да живее. Някои хора си отивали само за няколко години. Правило нямало. Очевидно не посямала да спомене за това на съпруга си. Той имал система за лечение на болестите, твърде много напомняща наказание. Болки в стомаха церял с такова раздиращо очистително, че е истинско чудо как са оцелявали. Кажела ли какво ѝ е, Сайръс би започнал такова лечение, което ще я убие, преди да я довърши туберкулозата. Вън от това, колкото повече се „милитаризирал“ Сайръс, толкова повече жена му научавала единствения начин, по който войникът може да остане читав. Гледала никога да не бие на очи, никога да не се обажда, ако не я попитат нещо, да върши онова, което се очаква от нея и никога повече, и да не се стреми към повишение. Превърнала се в истински редник от последната редица. Така било далеч по-лесно. Алис се оттегляла все по-назад, докато накрая едва се забелязвала.

Но момчетата не могли да избягат. Сайръс бил решил, че макар армията да не е безупречна, тя все още предлага едничката почтена професия за един мъж. Тъгувайки, че не може да си остане войник поради дървения крак, той не можел да си представи за синовете си друга кариера освен военната. И усещал, че момчетата трябва да изучат военния занаят като него, от най-ниското стъпало. Тогава то ще разбере за какво става дума от опит, а не от чертежи и от учебници. Едва проходили, взел да ги запознава с оръжейния наръчник, а в началните класове строевата подготовка, насъщна като дишането, вече ги отвърщавала до

полуда. Непрекъснато ги подлагал на упражнения и тактувал с пръчка, почуквайки дървената си нога. Карал ги да правят походи с мили, носейки пълни с камъни раници, за да им укрепват раменете. А в горичката зад къщата неспирно се грижел за точната им стрелба.

2

Когато едно дете за първи път изобличи възрастните, когато в сериозната му главица за пръв път се вмъкне истината, че възрастните не са божествено всезнаещи, че преценките им невинаги са мъдри, а мисленето правилно и присъдите справедливи, неговият свят изведнъж се оказва в паническа пустота. Боговете се катурват, сигурността изчезва. И което е най-важно: боговете не падат постепенно, а с трясък, стават на парчета или потъват дълбоко в зеления жабуняк. Непосилна работа е да ги издигаш наново, те вече никога не изпускат същия блясък. И светът на детето никога повече не възвръща предишната си цялост. Мъчително е такова израстване.

Адам разбра баща си. Не че нещо у баща му се беше променило, просто нови неща се случиха с Адам. Открай време бе ненавиждал дисциплината като всяко нормално животно, но тя беше истинска и неизбежна като шарка, не можеш да я отречеш или наругаеш, можеш само да я мразиш. Сетне много бързо, почти с едно прещракване в мозъка, Адам разбра, най-малкото за себе си, че методите на баща му нямат никаква връзка с каквото и да било на света, освен със самия него, баща му. Подготовката и упражненията изобщо не бяха предназначени за момчетата, а имаха за цел да направят Сайръс велик човек. Същото прещракване в мозъка му откри, че баща му съвсем не е велик, че е наистина човек с много силна воля, праволинеен малък човек с грамадна хусарска фуражка. Никой не знае кое причинява това – някой особен израз в очите, една разобличена лъжа или миг на колебание. След това божеството в детското съзнание рухва.

Младият Адам винаги е бил послушно дете. Душата му се съпротивляваше срещу насилието, срещу раздорите, срещу безмълвното, изпълнено с ругатни напрежение, което събужда старите свадни в една къща. В желанието си да живее в спокойствие той се пазеше от всякакво вироглавие и от кавги, а това биваше възможно само ако стои настрана, тъй като неприятности имаше във всичко. Прикриваше съществуването си зад булото на смътна неопределеност, а пред погледа му течеше

животът – бурен и богат. Това не го предпазваше от огорченията, но поне му осигуряваше недосегаемост.

Брат му Чарлз, по-малък само с година и нещо, растеше агресивен като баща си. Роден атлет, с вродено чувство за време и съгласуваност, у него бликаше волята на състезателя да побеждава другите, което осигурява успеха в този свят.

Малкият Чарлз печелеше всички надпревари с Адам било то в умение, в сила или в бърз ум, печелеше ги тъй лесно, че скоро му станаха безинтересни и трябваше да си търси противници сред другите деца. Стана тъй, че между двете момчета се породила особена привързаност, само че тя приличаше по-скоро на съюз между брат и сестра, отколкото между двама братя. Чарлз се биеше с всички момчета, които дразнеха или обиждаха Адам, и обикновено ги надвиваше. Пазеше Адам от строгостта на баща си посредством лъжи, а някога дори взимаше вината върху себе си. Към брат си той се отнасяше с онази привързаност, която изпитваме към безпомощните, към слепите кученца и новородените.

Адам наблюдаваше хората от своя свят от скритите подстъпи на съзнанието си, през дългите тунели на своето зрение. От една страна, баща му: в началото една еднокрака природна стихия, съществуваща, за да могат покрай нея малките момчета да се чувстват още по-малки, а глупавите – да съзнават своята глупост; сетне, подир сгромолясането на божеството, той виждаше баща си като полицай по рождение, онзи служител, когото можеш да заобиколиш или измамиш, но не и да предизвикаш. През дългите тунели на своето зрение Адам виждаше природения си брат Чарлз като светло същество от друга раса, надарено с физическо здраве, бързина и готовност, нещо, което се намира в съвсем друг план, от което можеш да се възхищаваш, както човек се възхищава на ленивата опасност, скрита в черния леопард, и което по никакъв начин не можеш да сравняваш със себе си. Но на Адам нито веднъж не мина през ума да се довери на брат си – да му разкаже за жаждата, за мрачните сънища, за мечтите и тихите радости, притулени в дъното на неговия зрителен тунел; по-скоро би поделил мислите си с някое гиздаво дърво или с полетелия фазан. Адам се радваше на Чарлз, както жените се радват на някой тлъст диамант, зависеше от брат си така, както жената зависи от блясъка на своя брилянт и чувството за сигурност, вложено в неговата стойност. Но за любов, привързаност и единомислие не можеше да става и дума.

Към Алис Траск Адам изпитваше спотаено чувство, подобно на

сгриващ свян. Тя не му беше майка – знаеше го, защото му го бяха казвали безброй пъти. Ала не от казаното, по-скоро от тона, с който се изричаха нещата, той бе разбрал, че истинската му майка навремето е извършила нещо срамно, например забравила да нахрани кокошките или не улучила мишената на тяхното горско стрелбище. И това, че сега я няма, се дължи именно на този пропуск. Адам понякога си мислеше, че само да узнае какъв е бил нейният грях, какво пък – би сгрешил и той, стига по този начин също да се махне от тук.

Алис се отнасяше към момчетата еднакво – къпеше ги, хранеше ги, а всичко друго оставяше на баща им, който бе дал ясно и веднъж завинаги да се разбере, че физическото и умственото развитие на синовете му е изключително негова грижа. Никому не отстъпваше дори правото на похвала или на упрек. Алис никога не се оплакваше, не гълчеше, не се смееше, нито плачеше. Устата ѝ бе навикнала да стои стисната в черта, която нищо не скрива, но и нищо не подсказва. Но веднъж – Адам тогава беше съвсем малък – той тихомълком се промъкна в кухнята. Алис не го забеляза. Кърпеше чорапи и се усмихваше. Адам тайно се измъкна, излезе от къщата и отиде на едно скришно място в гората, зад един дънер, който му беше добре познат. Там се напъха между коренаците като в сигурно убежище. Беше сащисан, като да я бе сварил гола. Дишаше възбудено, стягаше го гърлото. Защото Алис наистина се бе разголила – тя се усмихваше. Не можеше да схване как си бе позволила подобно разпътство. И го заболя за нея със страстен и пламенен копнеж. Не му стана ясно какво е всичко това, но продължителната липса на прегръдка, на люлка и ласка, гладът за една кърмеща гърд, за нежността на един skut, за глас, който гали и носи състрадание, за сладостното чувство на вълнение – всички тези неща изведнъж изпълниха неговия копнеж, но той не ги усети, защото не знаеше, че на света има такива неща, отде да разбере, че му липсват?

Естествено, хрумваше му, че може би не е прав и че някаква несретна сянка е забулила лицето му и е замъглила погледа. Тогава възстановяваше в спомена си ясната картина и се досещаше, че и очите ѝ се усмихваха. Особената светлина можеше да е причина за едното или за другото, но не и за двете.

И взе да я дебне, както се дебне дивеч, както дни наред бе наблюдавал белките по рида, притихнал бездиханен като камъче, за да гледа как старите белки извеждат малките си на слънце. Спотаен, и от най-неподозирани ъгълчета той шпионираше Алис и установи, че е истина. Останеше ли сама, сигурна, че наистина е сама, тя понякога позволяваше на

мисълта си да заиграе на воля и тогава се усмихваше. И колко интересно: тя можеше да закопае усмивката си в земята също тъй светкавично, както и белките прибираха малките си в дупката.

Адам скътваше това съкровище дълбоко, но задоволството трябва да се заплаща с нещо. И Алис почна да намира подаръци: ту в кошницата с конците, ту в излющената си чанта, ту под възглавницата – по два червеникавокафяви карамфила, перо от синигерова опашка, половин пръчица зелен восък за писма, по някоя задигната носна кърпичка. Отначало Алис се сепваше, но свикна и щом намереше неочаквания подарък, озаряваше я волната усмивка, за да изчезне веднага като пъстърва, прекосила острието на слънчевия лъч във вира. Не зададе нито един въпрос, никому нищо не спомена.

Нощем кашлицата ѝ се усилваше, пронизителна и тревожна, и накрая Сайръс се видя принуден да я премести в друга стая – иначе не го оставяше да мигне. Но продължи често да я посещава, подскачайки на босия си крак, подпрян с ръка на стената. И момчетата дочуваха и усещаха трясъка на неговото тяло из цялата къща на отиване и на връщане от леглото на Алис.

Колкото повече порастваше, толкова повече Адам почна да се страхува от едно нещо. Изтръпваше, че ще дойде ден, когато ще го повикат и ще го вземат войник. Баща му постоянно припомняше, че такъв ден непременно ще настъпи, и често говореше за това. Тъкмо Адам имал нужда от войската, за да го направи мъж. Чарлз вече е почти мъж. И какъв опасен мъж беше Чарлз, още на петнайсет години! Тогава Адам беше на шестнайсет.

3

С годините привързаността между двамата братя порасна. Може да се каже, че от страна на Чарлз това чувство бе отчасти и пренебрежение, но все пак пренебрежение, което закриля. Случи се така, че една вечер момчетата заиграха в двора на джелик, игра, нова и за двамата. На земята се поставя малка подострена в краищата клечка, която сетне се удря в единия край с тояга. Подскочила във въздуха, клечката се запраща с тоягата колкото може по-далеч.

Адам не беше много по игрите. Но, кой знае как – по някаква грешка на окото или по-добър рефлекс, той победи брат си – четири пъти изпрати джелика по-далече от Чарлз. За него преживяването бе нещо

ново, обзе го някакво диво опиянение и той забрави да следи и да се съобразява, както обикновено, с настроението на брат си. На петия път джеликът избръмча като пчела и отиде далече в полето. Обърна се сияещ към Чарлз и моментално нещо в гърдите му замръзна. Омразата в лицето на Чарлз го сепна. „Мен ако питаш, чиста случайност – неубедително се оправда той. – На бас, че втори път няма да мога.“

Чарлз нагласи своя джелик, удари и когато той се надигна във въздуха, замахна, но не улучи. След това бавно, с ледени и безстрастни очи, пристъпи към Адам. Адам се отдръпна ужасен. Не посмя да се обърне и да побегне, защото брат му щеше да го настигне. Със стреснат поглед и глътнал език, той почна бавно да отстъпва. Чарлз приближи и го цапардоса с тоягата през лицето. Адам вдигна ръце да закрие разкъравения си нос, но Чарлз завъртя тоягата, хласна го в ребрата, та чак дъхът му спря, сетне го удари по главата и го простря. Паднал в безсъзнание на земята, Чарлз го срита тежко в стомаха и се отдалечи.

След малко Адам дойде на себе си. Гърдите го боляха, дишаше плитко. Помъчи се да седне, но гърчат на скъсани мускули в стомаха отново го повали. Забеляза, че Алис наднича от прозореца – лицето ѝ говореше за нещо, което по-рано никога не бе виждал. Не разбра какво е; не беше мекушавина, не и слабост, навярно беше омраза. Тя долови, че той я гледа, спусна пердето и се скри. Когато Адам най-последно се надигна от земята и превит надве, се довлече в кухнята, намери там леген с гореща вода, явно приготвен за него, и чиста кърпа. Мащехата му кашляше в стаята си.

Чарлз притежаваше едно голямо качество – никога и за нищо не съжаляваше. Нито веднъж не спомена за побоя, очевидно така го и бе забравил. Но Адам се постара повече никога да не печели на каквото и да било. Всякога бе усещал заплахата, идеща от брат му, но сега осъзна, че никога не бива да печели от него, освен ако не е готов да убие Чарлз. Чарлз не се извини. Чисто и просто не бе изневерил на себе си.

Чарлз не призна на баща си за боя, Адам не се оплака, не ги обади и Алис и все пак той, изглежда, подразбра. Месеци наред към Адам се обръщаше особено ласкаво, говореше му по-внимателно и повече за нищо не го наказва. Почти всяка вечер му четеше наставления, но никога грубо. Адам се боеше повече от нежността, отколкото от грубостите, тъй като му се стори, че го готвят за жертвоприношение, сякаш са го подложили на предсмъртни милувки – така приласкават и прикоткват обещанията на боговете жертви, за да отидат на заклание честити и да не ги разгневят със своето страдание.

Сайръс търпеливо обясняваше на Адам каква е природата на войника. И при все че познанията му се кореняха не толкова в личния опит, колкото в прочетеното, те бяха сериозни и точни. Разказваше на сина си за печалното войнишко достойнство, за това колко нужен е той, като се имат предвид пораженията на човечеството, наказание за нашите слабости. Може би Сайръс ги откриваше у себе си и затова нещата, които разправяше, бяха твърде различни от парадната, креслива войнственост в по-младите му години. Върху войника, казваше Сайръс, се сипят унижения, за да може, когато му дойде времето, да посрещне с по-малко негодование последното унижение – нелепата и безсмислена смърт. Сайръс говореше това само на Адам, на Чарлз не даваше да слуша.

Един късен следобед Сайръс изведе Адам на разходка и неговите мрачни заключения от всичките изследвания и теории ненадейно бликнаха и заляха сина му с плътния си ужас:

– Трябва да знаеш, че войникът е най-святото от всички човешки същества, понеже го подлагат на най-много изпитания, най-много от всички. Ще се постарая да ти обясня. Ето виж – откакто свят светува, човека го учат, че да убива хора, е най-недопустимото зло. Който убие, трябва да бъде убит, защото е допуснал огромен грях, може би най-грозния грях, който познаваме. А после взимаме войника, тикваме му смъртта в ръцете и му заповядваме: „Използвай я добре и умната!“ И не му слагаме никакви спирачки. Върви да изтрепеш толкова много от тия или ония свои братя, колкото можеш! А ние за това ще те възнаградим, тъй като са те учили на друго, а ние го провалихме.

Адам облиза засъхналите си устни, понечи нещо да попита, не успя, после пак се помъчи:

– А защо трябва да го правят? Защо е така?

Сайръс бе дълбоко развълнуван и заговори тъй, както нито един път не бе говорил:

– Не зная – рече той. – Изучавах и, да кажем, научих как стоят нещата, но така и не успях да се докосна до причината. Хич и не се надявай да установиш, че хората разбират онова, което вършат. Толкова много неща се правят по инстинкт... както пчелата сбира мед или както лисицата си мокри лапите в ручея, за да заблуди кучетата. Може ли да ти обясни лисицата защо постъпва така? Коя пчела помни какво е зима, та да я очаква отново? Когато разбрах, че трябва да вървиш в казармата, рекох си да не ти казвам нищо за бъдещето, та да можеш самичък да изровиш своите истини, но сетне ми се стори по-добре, ако аз те предпазя с малкото, което знам. Скоро ще те вземат, приближаваш възрастта.

– Не искам – начаса отвърна Адам.

– Скоро ще те вземат – продължи баща му, недочул. – Искам да ти го кажа, да не ти дойде изневиделица. Първо ще ти смъкнат дрехите, но няма да свършат с това. Ще ти изсмучат и малкото достойнство, което имаш, и ще изгубиш и онова, което смяташ за свое рождено право, правото да живееш и никой да не ти се набърква в живота. Ще те накарат да живееш, да се храниш, да спиш и да ходиш по нужда лакът до лакът с други хора. И щом те облекат наново, ще бъде невъзможно да се разпознаеш от другите. Нямах дори право да си вържеш едно парцалче или да си боднеш на гърдите бележка „Това съм аз, различавайте ме от останалите“.

– Не искам – повтори Адам.

– Няма да мине много – поде пак Сайръс – и в главата ти не би минала нито една мисъл, която да не е като мислите на другите. Ще забравиш всяка дума, по-различна от думите на другите. Ще вършиш неща, защото и другите ги вършат. А опасността ще усещаш другояче – като опасност за цялата тая стан от еднакво мислещи и еднакво действащи мъже.

– Ами ако откажа? – попита Адам.

– Да – рече Сайръс, – понякога и това става. Току-виж намерил се някой, който не желае да върши онова, което се изисква от него. И знаеш ли какво става? Цялата машина хладнокръвно се посвещава в смазането на неговото своеволие. Ще налагат духа ти и твоето търпение, твоето тяло и ума ти, с железни тояги ще ги налагат, само и само да изкарат от тебе това опасно желание да бъдеш по-различен. И ако накрая не им се поддадеш, ще те изповърнат и както си вонлив, ще те изхвърлят навън – нито част от тях, но още не и свободен. Затуй е по-добре да се приспособиш. Правят го само за да се предпазват. Нещо тъй тържествуващо нелогично и тъй красиво безсмислено, каквото е една армия, не би допуснало да бъде отслабено от нечие несъгласие. Ако не я сравняваш непрекъснато с други неща, за да я взимаш на присмех, постепенно и сигурно ще откриеш, че армията съдържа някаква своя вътрешна логика, някакъв смисъл и красота, ужасяваща красота. И невинаги онзи, който може да приеме това, е непременно лош човек, понякога дори е много по-добър. Хубаво ме слушай какво ти думам, доста дълго съм размишлявал. Има хора, които се плъзват към унилата помийна яма на службата, предават се и стават безлични. Но такива поначало не са били кой знае колко лични. Може би ти си от тях. Но има други, пропадат надолу, потъват в общото бласто и след това се издигат още по-

самоуверени, отколкото са били, защото са изгубили мъничко от своята суетност, но пък са спечелили всичко най-скъпоценно на ротата и на полка. Можеш ли да слезеш толкова ниско, ще можеш и да се издигнеш, още по-високо, отколкото си се надявал. Тогава ще изпиташ една свещена радост, ще се радваш на другарство, равно почти на дружбата с ангелите небесни. Тогава ще установиш какво струват хората дори когато са примитивни. Но първо не паднеш ли, никога няма да се домогнеш до това.

Като се прибираха вкъщи, Сайръс сви вляво и навлезе в горичката. Свечеряваше се. Ненадейно Адам се обади:

– Татко, виждаш ли там онзи дънер? Обичах да се крия между корените му от другата страна. След всяко твое наказание се скривах там, а понякога отивах и когато просто ми е мъчно.

– Да отидем да го видим – предложи баща му. Адам го заведе и Сайръс се вгледа в подобната на гнездо трапчинка между коренаците. – Отдавна го знам – рече той. – Веднъж беше изчезнал за дълго време и аз си помислих, че сигурно си имаш такова местенце. Намерих го, защото предчувствах от какво кътче имаш нужда. Виждаш ли как е утъпкана пръстта, оскубана е и малкото трева. И докато си се гушил тука, разнищвал си кората на лико. Щом го видях, веднага познах, че тук ти е скривалището.

Адам гледаше смаян баща си.

– Но ти никога не си идвал да ме търсиш.

– Естествено – отвърна Сайръс. – Не бих направил това. Най-лесно е да притесниш човека. Аз не бих го направил. Необходимо е винаги да оставяш на човека един изход преди смъртта. Запомни го! Аз съм знаел, досещах се колко много те притеснявам. Но не исках да те блъсна от високото. – Продължиха припряно между дърветата. – Толкова неща искам да ти кажа. Но повечето ще забравя. Да ти кажа например, че войникът се отрича от много, за да получи нещо в замяна. От деня на раждането му всяко обстоятелство, всеки закон и правило и всяко право учат човека да съхранява собствения си живот. И той започва с този велик инстинкт, а сетне всичко го потвърждава. После отива войник и го принуждават да научи как да го нарушава – учат го, че е длъжен хладнокръвно да жертва живота си, без да полудее. Ако успееш да постигнеш това – а обърни внимание, че не всички успяват – значи си се сдобил с един от най-висшите дарове. Виж какво, сине – гласът на Сайръс беше сериозен, – почти няма човек, който да не се страхува, и хората дори не знаят от какво се поражда този страх: сенки, обърканост,

безчислени и безименни опасности, страх от безликата смърт. Но ако се приучиш да виждаш не сенките, а истинската смърт, познаваема и определена от куршум или сабя, от стрела или копие, тогава вече няма да има защо да се боиш, най-малкото не така, както преди. Ще бъдеш човек, по-различен от другите, уверен там, където останалите крещят от ужас. Там е именно голямата награда. И може би едничката награда. Може би това е бленуваната чистота, заградена отвсякъде с мръсотия. Хайде, че притъмня. Ще ми се пак да си поприказваме утре вечер, когато и двамата сме помислили по това, което ти казах.

– Защо не поприказваш и с брат ми? – прекъсна го Адам. – Чарлз сигурно ще отиде, него много повече го бива от мене.

– Чарлз няма да отиде – отсече Сайръс. – Няма да има никакъв смисъл.

– Но от него ще излезе по-добър войник.

– Само външно – рече Сайръс. – Не и отвътре. Чарлз не се страхува от нищо и затова никога нищо няма да научи за храбростта. Освен себе си той друго не знае, тъй че никога не ще постигне онези неща, които се постарях да ти обясня. Да го пратиш във войската, би означавало да развържеш у Чарлз онова, което трябва да се държи в окови, а не да го пускаш свободно. Не бих посмял да го пратя.

– Но ти никога не го наказваш – възрази Адам, – оставяш го да я кара както си знае, хвалиш го, не му се присмиваш, а сега не искаш да го пратиш в казармата. – Изведнъж млъкна, уплашен от думите си, от гнева, презрението или грубостта, които могат да му довлечат.

Баща му не отговори. Излезе от горичката с ниско сведена глава, опрял брада в гърдите си; бедрото му странно се привдигаше и падаше при всеки монотонен удар на дървения крак в земята. Когато трябваше да го премести напред, дървеният му крак описваше полукръг встрани.

Беше се стъмнило, през отворената кухненска врата блестеше златистата светлина на лампите. На прага се появи Алис, вгледа се да види идват ли и когато чу приближаващите неравни стъпки, се прибра обратно в кухнята.

Сайръс наближи стълбищната площадка пред кухнята и преди да спре, вдигна глава и попита:

– Къде си?

– Тук съм, зад гърба ти.

– Попита ме нещо. И май ще трябва да ти отговоря. Не знам дали ще е хубаво, или не. Ти не си умен. Не знаеш какво искаш. Нямах нужната бруталност. Оставяш се другите да те мачкат. Понякога ми се

струва, че си слабак, който и на кучешко лайно не може да заприлича. Доволен ли си от този отговор? Тебе обичам повече. Винаги съм те обичал повече. Навярно не е добре да ти го казвам, но е така. Повече те обичам. Инак защо бих си давал труд да те нагрубявам? Сега си затваряй устата и върви да вечеряш. Утре вечер пак ще поговорим. Боли ме кракът.

4

На масата никой не се обади. Тишината се накъсваше единствено от сърбането на супата и скърцането на дъвчеши зъби. Баща му махваше с ръка да отпъди нощните пеперуди от шишето на газената лампа. Адам мислеше, че брат му скритом го наблюдава. При едно внезапно вдигане на главата долови бързия поглед на Алис. А като се навечеря, бутна стола си назад.

– Мисля да се поразходя.

Чарлз се изправи.

– И аз ще дойда.

Алис и Сайръс ги изпратиха с поглед до вратата и тогава тя зададе един от редките си въпроси:

– Какво си направил? – Гласът ѝ беше неспокоен.

– Нищо.

– Ще го пратиш ли?

– Да.

– А той знае ли?

Сайръс се загледа мрачно в тъмнината зад отворената врата.

– Знае.

– Няма да му допадне. Не е честно.

– Няма значение – каза Сайръс и високо повтори: – Няма значение!

– Тонът му сякаш казваше: „Затваряй си устата. Не е твоя работа!“ За миг помълчаха, след което ѝ рече: – Нали не е твое дете.

Алис не се обади.

Момчетата поеха по тъмния изровен път. Някъде напред, там, където се виждаха накъсаните светлини на селището, Чарлз попита:

– Искаш ли да отидем и да видим какво става в кръчмата?

– Не беше ми хрумвало – рече Адам.

– Тогава за какви дяволи си тръгнал нощя на разходка?

– Ти можеше и да не идваш – каза Адам. Чарлз се приближи.

– Какво ти приказваше днес следобед? Видях ви, като вървахте заедно. Какво ти каза?

– Все едно и също. За войската.

– Мен другояче ми се стори – с подозрение рече Чарлз. – Видях как се навежда наблизко, така разговаря с мъжете, именно разговаря, а не приказва.

– Приказваше – търпеливо отвърна Адам, но притаи дъх, защото усети, че стомахът му се присвива от страх. Сетне пое дълбока глътка въздух и го задържа, дано прогони опасенията си.

– И какво по-точно ти каза? – Чарлз беше настойчив.

– За войската... и какво е да си войник.

– Не ти вярвам – каза Чарлз. – Знам те какъв си: мръсноуст и долен лъжец. Искаш нещо да скриеш.

– Нищо – рече Адам.

– Твоята шантава майка се е удавила – дрезгаво изсъска Чарлз. – Сигурно е забелязала на какво приличаш. То ѝ е стигнало. – Адам тихо изпусна дъха си, потискайки коварния страх. Но замълча. – Гледаш да ми го отнемеш! – извика Чарлз. – Но не знам как ще успееш. Какво си намислил да правиш?

– Нищо – каза Адам.

С един скок Чарлз се намери пред него и Адам трябваше да спре с гърди, почти допрени до гърдите на брат си. Отстъпи назад, предпазливо, както се отстъпва от змия.

– Спомни си рождения му ден! – изкрещя Чарлз. – Взех шест долара и му купих германски нож с бисерна дръжка, три острия и тирбушон. Къде е този нож? Да си видял дали го използва? На теб ли ти го даде? Тъй и не видях да го отваря. Да не ти е в джоба, а? Какво може да е направил с него? Едно „благодаря“, и толкоз! И повече нищо не се чу за бисерния германски нож за шест долара.

В гласа му бушуваше гняв и Адам отново усети пълзящия страх. Но знаеше, че на разположение има още един миг. Толкова често бе виждал как тази унищожителна машина смита всичко по пътя си. Първо идваше гневът, после студенината и самообладанието, погледът, който нищо не казва, и доволната усмивка; гласът стихваше и минаваше в шепот. Станеше ли тъй, чакай убийство – хладнокръвно и майсторско убийство с ръце, които пипат точно и без грубост. Адам преглътна слюнката си да навлажни пресъхналото гърло. Каквото и да кажеше, то нямаше да бъде чуто, защото разгневеше ли се, брат му не слушаше и дори не чуваше. Сега тъмнееше пред Адам, по-нисък, но по-широкоплещест, по-як, но

още неприклекнал за удар. Устните му блестяха влажни на звездната светлина, но усмивката още я нямаше, в гласа още звучеше яростта.

– Ти какво направи за рождения му ден? Мислиш, че не съм видял! Да си давал шест долара? Или поне четири? Донесе му едно помиарче, което си намерил в гората. Хилеше се като идиот и повтаряше какъв чудесен птичар щяло да стане. Това кученце сега спи в неговата стая. И когато чете, все с него си играе. Обучава го! А къде е ножът? „Благодаря“ ще ми вика, едно голо „благодаря“! – Чарлз вече шептеше, раменете му увиснаха.

Адам отскочи отчаяно назад и вдигна ръце да си предпази лицето. Брат му се придвижваше пресметливо, с уверена стъпка. Единият му юмрук отхвъркна внимателно, да установи разстоянието, последван от пронизващ удар в стомаха, и Адам отпусна ръце. Тогава връхлетяха четири удара в главата. Адам усети, че костта и хрущялът на носа му са премазани. Вдигна отново ръце и Чарлз стовари пестник в сърцето му. През цялото време Адам не сваляше очи от брат си – така безнадеждно и объркано осъденият гледа своя палач.

Внезапно, за най-голяма своя изненада, Адам диво замахна – един висок и безопасен удар без сила и без посока. Чарлз се сниши и безпомощната ръка мина зад врата му. Адам обхвана брат си с две ръце и като хълцаше, притисна се о него. Усети как точните му юмурици се впиват в стомаха му и от това му се повръщаше, но не се откъсваше от него. Времето течеше бавно. С тялото си почувства, че брат му се измества встрани, за да го принуди да разтвори крака. После усети как коляното му се вдига, разминава се с неговите колене, плъзва се по бедрата му и накрая се забива в слабините му – раздра го мълниеносна бяла болка, която отекува в цялото му тяло. Ръцете му паднаха. Прегъна се на две и заповръща, а хладнокръвното убийство продължаваше. Адам различаваше ударите по слепоочията си, по страните, в очите. Устната му се разцепи и се размаза о зъбите, но иначе кожата му сякаш надебеля и се изопна, все едно че е покрит с плътен каучуков пласт. Смътно се питаше защо нозете му не се прегъват, защо още не е паднал, защо е още в съзнание. Побоят се проточи безкрайно. Дочуваше как се е запъхтял брат му, как си поема дъх на бързи тласъци като ковач, виждаше го в размътената звездна тъмнина през кървавите сълзи, стичащи се от очите му. Забеляза невинния, нищо неказващ поглед и едва доловимата усмивка на мокрите устни. В този миг проблесна светлина и настъпи мрак.

Чарлз се изправи над него, гълтайки въздух като изтощено куче, после се обърна и бързо пое към къщата, потривайки ожулените

кокалчета на пръстите си.

Съзнанието на Адам се върна бързо и заплашително. Мозъкът му се въргалаше в някаква болезнена мъгла. Натезало и подпухнало, тялото го болеше. Но той забрави раните си начаса. По пътя се зачуха бързи стъпки. Обзе го несъзнателният ужас и свирепостта на плъх. Вдигна се с усилие на колене и изпълзя от пътя в пресъхващия ров отстрани. Прикрита с високи треви, канавката бе пълна с една педя вода. Адам се довлече тихо до водата, като гледаше да не я разплиска шумно.

Стъпките се приближиха, намалиха ход, повъртяха се, върнаха се. От скривалището си Адам виждаше в тъмнината единствено тъмнина. Сетне просветна кибрит: дребното синкаво пламъче горя колкото да се прихване клечката и чудновато освети отдолу лицето на брат му. Чарлз вдигна клечката и се огледа и сега Адам забеляза брадвата в дясната му ръка.

Нощта след угасването на кибрита стана още по-непрогледна. Чарлз продължи бавно и запали още една клечка, след нея още една. Оглеждаше пътя за някакви следи, но най-после се отказа. Дясната му ръка се издигна и запрати брадвата далече в полето. Сетне отривисто се отправи към мъждукащите светлини на селището.

Адам лежа в студената вода дълго, недоумяващ как ли се чувства брат му. Питаше се дали сега, когато яростта му е поохладняла, той ще изпита тревога, съжаление, ще му стане ли съвестно или просто нищо. Адам бе почувствал тези неща вместо него. Съвестта му го свързваше с Чарлз и той изживя болката на угризението вместо него така, както бе писал някога домашните му. Изпълзя от водата и се изправи. Раните прегаряха, кръвта по лицето му засъхваше. Реши да не се прибира и да остане в мрака, докато баща му и Алис си легнат. Разбираше, че не е в състояние да посрещне никакви въпроси, тъй като не знаеше никакви отговори; колкото и да се стараше да ги намери, толкова по-тежко ставаше за изтерзания му разсъдък. Около челото му се носеше замая, поръбена със сини светлини, и той съзнаваше, че скоро ще припадне. Затътра се бавно по пътя с разкрячени нозе.

На площадката спря и погледна вътре. Увиснала на веригата си от тавана, лампата хвърляше жълт кръг и осветяваше Алис и кошницата за кърпеж, сложена на масата пред нея. От другата страна баща му хапеше дървената си перодръжка, топваше я в шишето с мастило и вписваше нещо в черния си дневник.

Алис вдигна очи и видя окървавеното лице на Адам. Ръката ѝ подскочи към устата и тя прехапа пръсти.

Адам провлече единия си крак на горното стъпало, сетне другия и се подпря на рамката на вратата.

Сега и Сайръс вдигна глава. Изгледа го с далечно недоумение. Изкривена, самоличността му се проясняваше постепенно. Изправи се объркан и смутен, заби перодръжката в мастилницата и обърса пръсти в панталоните си.

– Защо го е направил? – попита тихо.

Адам се помъчи да отговори, но устата му бе скована и суха. Облика за устни и кръвта наново бликна.

– Не зная – рече той.

Сайръс се приближи и така свирепо го хвана за ръката, че той се олюля и дръпна ръка.

– Не ме лъжи! Защо го е направил? Скарахте ли се?

– Не.

– Казвай! – Сайръс отново го сграбчи. – Искам да зная всичко. Кажй! Трябва да ми кажеш! Ще те принудя. По дяволите, все го защитаваш. Мислиш, че не знам ли? Какво ме баламосваш? Казвай или, ей Богу, ще те оставя на вратата цяла нощ!

Адам едва скалъпи някакъв отговор:

– Мисли, че не го обичаш.

Сайръс пусна ръката му, подскочи назад до стола си и седна. Зачука с перодръжката в мастилницата и с невидящи очи се взря в дневника.

– Алис – подвикна той, – помогни на Адам да си легне. Сигурно ще се наложи да му разпориш ризата. Виж там, оправи го. – Надигна се пак, отиде в ъгъла, където на гвоздеи висяха горните им дрехи и като бръкна под тях, откачи си пушката. Отвори я да провери дали е заредена и изтрополя навън.

Алис посегна с ръка, сякаш би го задържала с невидимо въже, но то се скъса и мислите ѝ се скриха зад лицето.

– Иди си в стаята. Сега ще ти донеса един леген вода.

Адам се просна на леглото гол до кръста. Алис се зае да промива раните му с ленена кърпа, напоена с топла вода. Дълго мълча, а след това продължи изречението на Адам, като че изобщо не е имало промеждутък:

– Той си мисли, че баща му не го обича. Но ти го обичаш, винаги си го обичал. – Адам не отвърна. – Чудно момче – тихо рече тя, – човек трябва да го опознае. Гледаш го, костелив орех, все сърдит, но това е, докато го опознаеш. – Млъкна да се изкашля, кашлицата я преве надве,

а след пристъпа страните ѝ поруменяха от изтощение. – Трябва да го опознаеш – повтори тя. – От сума време ми прави дребни подаръци, разни хубави неща, дето и през ум няма да ти мине, че ги е забелязал. Ама не ми ги дава направо, а ги крие, където знае, че ще ги намеря. Гледаш го с часове и с нищо не издава, че го е направил. Трябва да го опознаеш.

Алис му се усмихна и Адам затвори очи.

Глава 4

1

Чарлз стоеше пред тезгяха на селската кръчма и развеселен се смееше на вицовете, които закъснелите скитници си разказваха. Измъкна една кесия за тютюн, в която жалко подрънкваха монети, и поръча на мъжете още по едно, та да разказват още. Хилеше се и разтриваше олющените си кокалчета. Стана му много приятно, когато, приели неговата почерпка, скитниците вдигнаха чаши и му викнаха: „За твое здраве!“ Поръча още по едно за новите си приятели и тръгна с тях за нови подвизи на друго място.

Като се озова в нощта, Сайръс преливаше от почти заслепяваща ярост към Чарлз. Потърси сина си на пътя, а после провери и в кръчмата, но Чарлз бе вече излязъл. Да го бе намерил тази нощ, като нищо би го убил или най-малкото би понечил. Посоката на една грандиозна постъпка може да изопачи хода на историята, но това навярно правят всички постъпки, всяка според силата си – все едно дали ще прескочиш камък по пътя, дали ще ти секне дъхът, като видиш хубаво момиче, или нечий нокти ще се впият в градинската пръст.

Естествено, не се мина много, и на Чарлз съобщиха, че баща му го търси с пушка в ръка. Кри се половин месец и когато накрая се върна, убийството беше утихнало в най-обикновен яд и той си изтърпя наказанието посредством претоварване с работа и лъжливо театрално смирение.

Адам пролежа четири дни, вдървен, изтърпнал от болка, стенещ при всяко движение. На третия ден баща му реши да докаже колко е влиятелен сред военните. Направи го като компрес за собствената си гордост, а също и в знак на нещо като почест към Адам. У тях, направо в стаята на Адам, пристигнаха един кавалерийски капитан и двама сержанти в сини униформи. Двама редници останаха да им пазят конете

долу на входа. Без да става от леглото си, Адам бе записан за кавалерийски редник. В присъствието на баща си и Алис той подписа Устава на армията и се закле. Очите на баща му блестяха просълзени.

Когато военните си отидоха, той дълго остана при него.

– Не случайно те записах в конницата – рече му тогава. – Казарменият живот не се изтрайва много време. Но конницата винаги има работа. Проверил съм. В индианските земи ще ти бъде по-интересно, предстоят действия. Не мога да ти кажа откъде знам, но се очакват сражения.

– Тъй вярно, сър – каза Адам.

2

Винаги ми се е струвало необяснимо защо обикновено тъкмо хора като Адам е трябвало да служат войници. Първо на първо, той не обичаше да се бие, а и не само че не заобича, както става с някои мъже, а напротив – отвращението му към насилието непрекъснато растеше. На няколко пъти командирите му го дебнеха да го хванат в симулация, но открито в нищо не го обвиниха. През петте години военна служба Адам свърши много повече работа от всички в ескадрона, но случеше ли се да убие неприятел, това бе чисто и просто резултат на случаен рикошет.

Стрелец с отлично око и непогрешим усет, той упорито бягаше от точните попадения. По това време сраженията с индианците напомняха вече рискованите пътища на говеждите кервани. Племената бяха принуждавани да се бунтуват, да се местят, изстребваха ги, а техните тъжни и свъсени останки се заселваха по най-безплодните земи. Мръсна работа беше това, но какво да се прави, страната се развиваше. За Адам, който се оказва само едно оръдие, който виждаше не бъдещите плантации, а единствено разпраните коремни на достойни човешки същества, тя бе отвратителна и безсмислена. Когато изпразваше карабината си, за да не улучи, вършеше предателство към своята част, но му беше все едно. Чувството за ненасилие у него растеше, додето най-сетне се превърна в предразсъдък, както всички предразсъдъци, абсурдни за мисълта. Непоносимо чуждо му беше да причини каквато и да е болка комуто и да е, с каквато и да е цел. Това чувство го завладя дотолкова, а то наистина се превръщаше в идея фикс, че накрая взе да заличава всякакви разумни мисли в тази област. Във войнишкото му досие обаче никъде не се появи и намек за страхливост. Дори на три пъти му изказаха похвала и го наградиха за храброст.

И колкото повече го отблъскваше насилието, толкова по-силно привърът го водеше в противоположна посока. Няколко пъти той рискува живота си, за да извліча ранени другари, и доброволно помагаше в полевите лазарети въпреки изтощението от редовната войнишка тежба. Другарите му се отнасяха към него с надменна привързаност и с онази неизречена боязън, която хората изпитват към деяния, които не разбират.

Чарлз пишеше на брат си редовно – за стопанството и за селото, за болните крави и ожребилата се кобила, за новите пасбища и поразения от мълния хамбар, за туберкулозата, довела до задушавачата смърт на Алис, за това, че баща му се е преместил на постоянна платена длъжност във Великата армия на Републиката във Вашингтон. Както е у мнозина, които нямат дар слово, Чарлз пишеше вдъхновено. Разказваше за своята самота и за своите тревоги, споделяше с хартията много неща, които не съзнаваше, че носи.

По време на своето отсъствие Адам опозна брат си по-добре, отколкото преди или след това. И в тази размяна на писма помежду им се породила близост, каквато и двамата не бяха очаквали.

Едно от писмата на брат си Адам запази, но не защото го бе разтъкувал докрай, а защото му се стори, че съдържа скрито значение, което му се изплъзваше.

„Мили братко Адам – почваше писмото, – взимам перото с надеждата, че си в добро здраве. – Все така пишеше в началото, за да премине по-безболезнено към същественото. – Още не съм получил отговор на последното си писмо, но предполагам, че си имаш друга работа. Дъждовете подраниха и съсипаха ябълковия цвят. За зимата едва ще има достатъчно, но все ще гледам да подсигурия колкото мога. Тази вечер изчистих къщата, навсякъде е мокро и сапунено, но надали е по-чисто. Как е могла според теб мама да я поддържа? Сега е съвсем друга. Постепенно потъмнява от нещо, не зная какво е но май няма с нищо да се премахне. Аз поне разнесох мръсотията по-равномерно навсякъде. Ха-ха! Татко писа ли ти за своето пътуване? Заминал е направо за един бивак на Великата армия в Сан Франциско, Калифорния. Там ще бъде и министърът на войната и татко щял да им го представи. За него това не е кой знае каква чест, защото вече три-четири пъти е разговарял с президента и дори е бил на вечеря в Белия дом. Ще ми се да го видя този Бял дом. Може би като се върнеш, ще успеем да отидем двама. Ще отседнем за няколко дни при татко, той така и така ще иска да те види. Мисля, че е време да си потърся жена. Фермата е хубава и нищо, че не съм добра партия, все

ще се намери момиче, не по-лошо от нея. Ти какво мислиш? Не си ми казал ще се върнеш ли да живееш у дома, след като се уволниш? Но дано е така. Липсваш ми. – Писмото спираше тук, виждаше се драскотина и мастилено петно, после ръкописът продължава с молив, но вече с друго настроение. – По-късно. Точно на това място писецът отказа. Счупи му се единият връх. Ще трябва да купя от селото друг писец. Този беше целият в ръжда. – Думите се зареждаха по-гладко. – Като че ли трябва да изчакам новия писец, а не да продължавам с молив. Но сега седя в кухнята, лампата гори, а аз го ударих на размишления и стана късно... сигурно минава полунощ, но кой да види. Черния Джо кукурига в кокошарника. След това маминият люлеен стол изскърца тъй, сякаш е седнала в него, за малко да събуди целия свят Знаеш, че тия неща не ми действат, но ме накараха да се замисля за миналото. Нали така става понякога? Май няма да е зле да скъсам това писмо, има ли смисъл да ти пиша? – Тук думите започваха да се надпреварват. – Но щом ще го хвърля, по-добре да го довърша. Струва ми се, че цялата къща е оживяла, отвсякъде надничат очи, а зад вратите стоят хора, готови да влязат веднага щом отместиш поглед. Чак кожата ми настръхва. Исках да кажа...искам да кажа...така и не разбрах...добре, защо баща ни направи това? Тоест защо не хареса онзи нож, дето му го купих за рождения ден. Защо не му хареса? Хубав беше ножът, а той имаше нужда от хубав нож. Да беше го употребил, веднъж да го беше наточил или дори да го извади от джоба и да го погледне – повече нямаше нищо да искам. Ако беше го приел, аз нямаше да те последвам. Но се наложи да изляза след тебе. Стори ми се, че маминият стол се полюшна. От светлината е. Не се хващам на такива работи. Все ми се струва, че е останало нещо недовършено. Все едно, че си захванал нещо, ама не си го довършил и не можеш да се сетиш как. Нещо си остана ненаправено докрай. Аз не биваше да съм тук. Вместо да обитавам тази добра ферма и да си търся жена, сега трябваше да се скитам по света. Нещо не е както трябва, не е свършено, имало е прибързване и нещо е останало забравено. Аз трябваше да съм там, където си ти, а ти да си тука. Досега не бях мислил за това. Може би защото е късно, много по-късно. Погледнах навън, разсъмва се. Сигурен съм, че не съм задрямал. Как може нощта да мине толкова бързо? Сега вече не мога да си легна. И без това не бих заспал.“

Писмото беше без подпис. Навярно Чарлз е забравил, че е възнамерявал да го унищожи, и го е изпратил. Но Адам го запази и всеки път, когато го препрочиташе, изпитваше мразовита тръпка, но не знаеше защо.

Глава 5

1

Във фермата на Хамилтънови малките растяха, всяка година се раждаше ново. Джордж стана високо, хубаво момче, любезно и приветливо. Още от началото у него се забелязваше нещо изискано. Беше вежлив от най-ранна възраст, момченце, което хората наричат „лесно дете“. От баща си наследи навика да се носи спретнато, винаги чист и добре сресан, изглеждаше всякога добре облечен, дори когато слагаше по-прости дрехи. Момче, непознаващо греха, той израсна и като безгрешен мъж. Не можеха да му припишат нито една простъпка, а пропуснеш ли някое задължение, отдаваха го просто на небрежност. Някъде към зрелостта, горе-долу когато тези неща се проявяват, откриха, че боледува от злокачествена анемия. И тази телесна слабост да е подхранвала такива добродетели!

Уил, по-малък от Джордж, растеше бавно, набит и глуповат, с бедно въображение, ала с огромна сила. От малък, стига някой да му покажеше какво трябва да направи, работеше като вол, а кажеха ли му, биваше неуморим. Беше консервативен не само в политиката, а във всичко. Всяка нова идея му се струваше революционна, затова ги отбягваше с подозрение и гнус. Уил обичаше така да живее, че никой да не може да го обвини в каквото и да било, затуй гледаше по възможност в нищо да не се отличава от останалите.

Навярно отвращението на Уил към всяка промяна и новост имаше нещо общо и с баща му. Когато Уил съзряваше, баща му така и не се задържа достатъчно дълго в Долината Салинас, за да видят синовете му в негово лице представителя на „старото поколение“. Той си оставаше чужденец, ирландец. А по това време в Америка мразеха ирландците. Гледаха на тях с презрение, особено по източния бряг, но то, изглежда, не бе успяло да проникне в Запада. Самуел беше не само човек на разностранното, но обичаше нововъведенията и смелите идеи, а в малките и откъснати поселища на такъв човек винаги се гледа с подозрение, освен ако той не докаже, че не е опасен за околните. Бляскав мъж като Самуел би могъл да причини, а и причинява немалко бели. Можеше например да се окаже твърде привлекателен за жените на мъже, които си знаят, че са скучновати. Да не говорим за неговото образование и начетеност, за книгите, които купуваше или заемаше, за познанията му

върху неща, които не стават нито за ядене, нито за съжителство, за интереса му към поезията и преклонението пред добрата литература. Ако беше заможен човек като Торнови или Делмарови с техните огромни къщи и необходими равни имоти, той сигурно би притежавал грамадна библиотека. У Делмарови имаше библиотека с дъбови лавици, препълнена от книги. Взимайки от тях, той бе изчел много повече от техните книги, отколкото самите Делмарови. Образованите богаташи в тия времена се приемаха добре. Никой не ги одумваше, ако пратят синовете си в колеж, можеха да носят жилетка, бяла риза и вратовръзка в делничен ден, да си слагат ръкавици и да се грижат за ноктите си. И понеже животът и постъпките на богатите са една мистерия, кой би могъл да знае какво им трябва и какво не им трябва? А каква нужда има сиромашът от стихове, от живопис или от музика, на която ни може да пее, нито да танцува? Подобни неща няма да му помогнат да събере реколтата, нито да осигури някоя дрешка за гърбовете на децата си. И ако въпреки това той има такива интереси, значи има може би причини, неподлежащи на чуждото внимателно око.

Да вземем например Самуел. Предварително рисуваше предметите, които възнамерява да изработи от желязо или дърво. В това нямаше нищо лошо, бе разбираемо и дори за завист. Но по краищата на тия скици той рисуваше други неща: веднъж дървета, друг път – човешки лица, животни и буболечки, а понякога – просто фигури, които никой не можеше да разгадае. На тях хората се засмиваха, смутено притеснени. А и още нещо – човек никога не знаеше отнапред какво ще си помисли Самуел, какво ще каже или направи – можеше да е всичко.

През първите няколко години след заселването на Самуел в Салинаската долина към него проявяваха известно недоверие. И вероятно като малко момче Уил е чувал какво се говори в лавката на Сан Лукас. Момчетата не обичат бащите им да са по-различни от другите мъже. Може би точно тогава Уил е изработил своя консерватизъм. По-късно, когато се народиха останалите деца, Самуел вече бе неделима част от долината и тя се гордеше с него така, както се гордее човек, който е собственик на петел. Вече не се бояха от него, защото не прелъсти жените им и не ги подлъга да излязат от своята любима посредственост. Долината Салинас бе обикнала Самуел, но по това време Уил бе вече оформен човек.

Има хора, в никакъв случай невинно заслужено, които боговете истински обикват. На такива всичко им идва без никакво усилие, без дори да са го предвиждали. Уил Хамилтън беше от тях. Даровете, които

му се струпваха, бяха тъкмо онези, на които би се зарадвал. Още като юноша Уил беше винаги с късмет. Колкото баща му не можеше да печели пари, толкова той не можеше да не печели. Когато се зае да отглежда кокошки и те почнаха да снасят, цената на яйцата скочи. Беше младеж, когато двама негови приятели, собственици на магазинче, се изправиха пред фалит поради несъстоятелност. Помолиха Уил да им даде назаем малко пари, за да си оправят сметките за тримесечието, срещу което му предоставиха една трета от печалбата. Той не беше скръндза и им даде каквото искаха. За по-малко от година магазинът се съживи, на втората се разшири, на третата откри клонове тук и там и сега неговите наследници – една обширна търговска система – господстват над значителна част от района. Пак поради неизплатени дългове Уил се сдоби и с ателие за поправка на велосипеди. Сетне неколцина от богатшите в долината си купиха автомобили и неговите механици взеха да ги поправят. На голямо изпитание го постави един решителен поет, чиито видения се изразяваха в пиринч, формовано желязо и каучук. Този човек се наричаше Хенри Форд, а плановите му, ако не толкова незаконни, бяха поне смехотворни. Сумтейки, Уил пое южната половина на долината за изключително свой периметър и след петнайсет години тя се напълни до гуша с „Фордове“, а Уил, като богат човек, се возеше на „Мармън“.

Най-много на баща си приличаше Том, третият син. Роден във възраст, той живееше сред мълнии. В живота се втурна презглава. Беше ненадминат по своята жизнерадост и въодушевление. Той не откриваше света и неговите жители, а ги създаваше сам. Пръв изчиташе книгите на баща си. Живееше в селения грейнали и нови, необходими като Рая в шестия ден. Мисълта му се реше като жребец в безгрижно пасбище и когато по-късно светът опъна прегради, той се хвърляше срещу бодливата тел, а когато накрая го заобиколи последната стена, той се нахвърли и срещу нея, проби я и изхвъркна на воля. И както бе способен на колосална радост, така можеше да таи и грамадна мъка – когато кучето му умря, светът за него свърши.

Том беше изобретателен като баща си, но много по-смел. Залавяше се с неща, каквито баща му не би посмял и да помисли. Обладваше огромна плътска жажда и тя непрекъснато го пришпорваше в слабините. У Самуел това го нямаше. И може би тъкмо тази неспирна ненаситност го накара да си остане ерген. Родил се беше в семейство с висок морал. И може би по тази причина неговите копнежи, стремления и отдушниците, които намираше за тях, го караха да се чувства недостоен, а понякога го пращаха разридан в планинските усои. Том представляваше

чудна сплав от диващина и нежност. Работеше нечовешки, само и само в труда да се отърве от пагубните си страсти.

Ирландците са известни с безнадеждната си склонност да се веселят, но едновременно с това ги владее един упорит и мрачно разсъждаващ дух, който, яхнал раменете им, се вглежда в техните мисли. Рекат ли гръмко да се засмеят, той бърка с дългите си пръсти в гърлата им. Осъждат се, преди някой да ги е обвинил, а това ги поставя вечно в защитна позиция.

Том бе деветгодишен, когато се разтревожи, че миловидната му помалка сестра Моли има дефект в говора. Накара я да отвори широко уста и видя, че смущението идва от срастване на подезичната ципа. „Ще го оправя“ – рече той, отведе я на скришно далеч от къщата, наточи джобното си ножче на един камък и сръза коварната пречка. После побягна и повърна.

С разрастването на семейството растеше и къщата на Хамилтънови. Беше замислена така, че все да си остава недовършена, та при нужда да изграждат всякакви пристройки. В техния хаос първоначалното помещение и кухнята скоро изчезнаха. Междувременно Самуел не забогатя. У него се разви твърде лошият навик да патентова, болест, от която страдат мнозина. Изоблети някаква част за вършачка, по-добра, по-евтина и по-ефикасна от досегашните, но агентът по патентно право изсмуква малкия му приход за годината. Самуел изпращаше проектите си на един производител, който редовно отхвърляше плановете му, но се възползваше от методите. През следващите години пръсна всичките си средства по съдилища и чак когато загуби делото, разходите му намаляха. Това бе първата му сериозна среща с правилото, че без пари не можеш да се пребориш с парите. Но патентната треска вече го бе заразила и припечеленото от вършитба и от ковачницата изтичаше за патенти. Децата му ходеха боси, с изпокърпени колене и дъна, храната все не достигаше, а той плащаше ли, плащаше за тъничките листове с чертежи на зъбчати колела, равнини и геометрични проекции.

Едни хора размишляват на едро, други – на дребно. Самуел и синовете му Том и Джо мислеха на едро, а Джордж и Уил – на дребно. Джоузеф беше четвъртият син, едно замечтано момче, което цялото семейство особено обичаше и му отдаваше цялата си грижа. Той откри рано, че с една усмихваща се безпомощност най-добре ще се предпази от всякакъв труд. Братята му до един бяха яки и неуморни работници и за тях беше по-лесно да свършат и работата на Джо, вместо да го карат да работи. Майка му и баща му го взимаха за поет, тъй като не го биваше за

нищо друго. Това му бе направило такова впечатление, че прописа леки стихчета, за да го докаже. Физически ленив, Джо по всяка вероятност бе мързелив и умствено. Животът му протичаше в празно съзерцание, а майка му, убедена, че е безпомощен, го обичаше най-много от всичките си деца. В действителност не беше ни най-малко безпомощен, защото постигаше точно каквото иска с най-малко усилие. Джо беше любимецът на семейството.

Във феодални времена младеж, който не умее да си служи с меч и копието, обикновено се е насочвал към църквата. В семейството на Хамилтън неспособността на Джо да се справя както трябва със земеделието или ковашкия занаят го насочи към по-нататъшното образование. Не беше нито слаб, нито болнав, но да се размърда, бе много трудно. Яздеше зле и презираше конете. Семейството му се смееше от умиление при спомена за това как Джо се помъчи да усвои плуга: първата му измъчена бразда бе лъкатушна като поток в равнината, а втората се допря до първата само на едно място, след това я пресече и побягна встрани. Постепенно той се отърва от всякаква земеделска работа. Майка му обясняваше, че умът му бил в облаците, сякаш това е някаква особена добродетел.

Когато Джо се провали във всяка работа, баща му в отчаянието си реши да му повери пашата на шейсет овце. Най-малка тегоба от всичко друго, то бе задължение, класически неизискващо никакъв майсторлък. От него не се очакваше нищо, освен да прави компания на овцете. А Джо ги изгуби – изгуби шейсет овце и не можа да ги открие там, където се бяха скрили на сянка в едно сухо дърво. Според семейното предание Самуел събрал цялата челяд, дъщерите и синовете, и ги накарал да обещаят, че след неговата смърт ще се грижат за Джо, тъй като в противен случай Джо щял много да се мъчи.

Помежду Хамилтъновите момчета имаше и пет момичета: Юна, най-голямата, замислена и прилежна брюнетка; Лизи (може би тя трябваше да бъде най-голяма, тъй като бе кръстена на майка си), за която малко може да се каже. По всичко личи, тя много рано бе решила да се срамува от своите. Омъжи се млада и замина, след което я виждаха само на погребения. Способността ѝ горчиво да мрази нямаше равна сред всички Хамилтъновци. Когато синът ѝ порасъл и се оженил за момиче, което тя не одобрявала, Лизи с години не му говорила. После идваше Деси, чийто смях бе толкова заразителен, че нямаше човек, който да не се радва на близостта ѝ. Следваше Олив, моята майка. Последна беше Моли, една малка красавица с разкошна руса коса и теменужени очи.

Това бяха Хамилтънови. Цяло чудо е как Лайза, този дребосък от кожа и кости, ги е раждала в продължение на години, как ги е изхранвала, как е месила хляб, шила им е дрехи и ги е учила на добри обноски и на железен морал.

Удивително е как е могла Лайза да оформи децата си. Нямахме абсолютно никакъв житейски опит, беше невежа и ако не се смята дългото пътешествие от Ирландия до тук, нищо друго не бе видяла. Не познаваше никакви други мъже освен своя, съжителството с когото приемаше като изтощително, а понякога и болезнено задължение. По-голямата част от живота ѝ бе протекла в раждане и отглеждане на деца. Едничък интелектуален събеседник ѝ беше Библията, ако не се смятат Самуел и децата, които тя изобщо не слушаше. В тази книга тя намираще и нужната история, и своята поезия, и познание за разните народи, и всякакви неща, своята етика и нравственост и своето спасение. Никога не изучаваше, нито пък проверяваше Библията, просто я четеше. Многого пасажки, в които Писанието видимо си противоречеше, ни най-малко не я смущаваха. Накрая тя бе стигнала дотам, че знаеше всичко това, но продължаваше да си чете, без да му обръща внимание.

Лайза се радваше на всеобщо уважение: бе добра жена, отгледала добри деца. И държеше главата си изправена навсякъде. Почитаха я и съпруг, и деца, и внуци. У нея имаше някаква желязна сила, не знаеше какво е компромис, в лицето на всяка насрещна неправда изправяше своята праведност, а това те кара да я гледаш със страхопочитание, макар и не с любов.

Лайза ненавиждаше с непреклонна фанатичност всяко спиртно пие. Да се поглъща алкохол в каквато и да било форма, за нея бе равносилно на престъпление срещу един и без това разгневен бог. Едно дете самата тя никога не се бе докосвала до него, но се противопоставяше на употребата му и от всички останали. Естествено, в резултат съпругът ѝ Самуел, а и всичките ѝ деца таяха една почти страстна привързаност към пиенето.

Веднъж, много болен, Самуел я попита:

– Лайза, не може ли да глътна една чаша уиски, че да ми олекне?

Тя опъна острата си брадичка.

– Искаш да се изправиш пред трона господен и да му дъхтиш на спирт? Изключено!

Самуел се обърна на другата страна и продължи неутешимо да боледува.

Като наближи седемдесетте, Лайза взе да уринира все по-трудно и

затова докторът ѝ предписа да взима като лекарство по една супена лъжица портвайн. Първата лъжица изпи, като се насили и сбърчи лице, но се оказа, че не е толкова лошо. От този ден нататък тя изгуби своя напълно трезвен дъх. Пиеше виното все на супени лъжици и все като лекарство, но след време стигна до един литър дневно и оттогава стана много по-спокойна и щастлива жена.

Самуел и Лайза Хамилтън отгледаха децата си и те бяха вече отраснали, възрастни хора, когато настъпи новият век. На фермата източно от Кинг Сити растеше цяло племе Хамилтънтови. Млади мъже и жени, това бяха все американци. Самуел така и не видя повече Ирландия и постепенно съвсем я забрави. Зает човек беше той. Не му оставаше време за носталгия. За него Долината на Салинас олицетворяваше целия свят. Едно пътуване в годината до Салинас, на шейсет мили северно, където почваше долината, му беше напълно достатъчно, работата във фермата не свършваше, а грижата за изхранването и обличането на плодовитото семейство му отнемаше повечето време...но не всичкото. Огромна енергия обладаваше той. Дъщеря му Юна стана замислена ученичка, мургава и винаги напрегната. Той се гордеше с нейния необуздан и вечно търсещ ум. След като изкара няколко срока в салинаското основно училище, Олив се готвеше за общински квалификационни изпити, за да стане учителка – една чест, каквато в ирландските семейства се е смятало наличието на проповедник вкъщи. Джо щеше да бъде изпратен в колеж, защото удивително не го биваше за нищо друго. Уил бе доста напреднал по пътя към своята неочаквана състоятелност. Том се беше изжулил при срещата си със света и ближеше раните си. Деси изучаваше шивашкия занаят, а Моли, прелестната Моли, очевидно щеше да се омъжи за богат човек.

За наследство никой не поставяше въпрос. Колкото и голяма да беше планинската ферма, тя си остана нечувано бедна. Самуел пробиваше кладенец подир кладенец, но на своята земя вода тъй и не можа да открие. Виж, иначе би било по-различно. Водата би ги направила сравнително заможни. Едничък източник им беше помпата пред къщата, през която едва стигаше малко вода от дълбокото. Понякога намаляваше катастрофално, а на два пъти и пресъхна. Трябваше да смъкват добитъка от горния край на фермата, за да пие, след това отново да го отвеждат на паша.

Общо взето, беше добро, здраво установено семейство, трайно и завинаги пуснало корени в Долината на Салинас, не по-бедно от много други, а и не по-богато от трети. Добре уравновесен род, в който имаше

и консерватори, и радикали, и мечтатели, и реалисти. Самуел можеше да бъде доволен от плодовете на слабините си.

Глава 6

1

След като Адам постъпи във войската, а Сайръс се премести във Вашингтон, Чарлз остана във фермата сам. Хвалеше се как щял да си вземе жена, ала не правеше нищо, за да стане това по обикновения начин: като си определя срещи с момичета и ги води на танци, за да се увери по един или друг начин в техните добродетели, докато накрая смирено се поддаде на брака. Истината бе, че Чарлз изпитваше неизмерима боязън от момичета. И като повечето стеснителни мъже, задоволяваше естествените си нагони, търсейки анонимността на проститутката. За срамежливия мъж такава жена е самата сигурност. След като ѝ е платил, и то предварително, тя се превръща във вещь и плахият може спокойно да се весели и дори да е груб с нея. Освен това отсъства ужасът, че могат евентуално да ти откажат, който обикновено присвива червата на по-неуверените мъже.

Споразумението беше просто и, по разбираеми причини, тайно. Собственикът на хана държеше на горния си етаж три стаи за приходящи, които за по две седмици даваше под наем на разни момичета. Изтекат ли двете седмици, на тяхно място идваха нови. Мистър Холъм, ханджията, нямаше нищо общо със споразумението. Можеше почти със сигурност да каже, че нищо не знае. Той просто прибираще нормалния наем в петорен размер. Момичетата се осигуряваха, разпределяха, преместваха, контролираха и ограбваха от някакъв сутеньор на име Едуардс, който живееше в Бостън. Стоката му се движеше на бавни кръгове из малките градчета и никъде не се застояваше повече от половин месец. Системата беше безкрайно резултатна. Никое момиче не се задържаше някъде толкова дълго, че да предизвика забележка било от страна на гражданството, било от страна на шерифа. Стояха си предимно по стайте и отбягваха публичния показ. Под страх от побой им беше забранено да пият, да вдигат шум или да се влюбват. Храната им се носеше по стайте, а на клиентелата се осигуряваше грижливо прикритие. На пияниците не се разрешаваше да се качват при тях. На половин година всяко момиче имаше право на едномесечна отпуска, за да се напие и да прави

каквото си иска. Но ако по време на работа не се подчинеше на правилата, мистър Едуардс лично я разголваше, запушваше й устата и я налагаше с камшика си, додето й остане един дъх живот. Повтореше ли, озоваваше се в затвора по обвинение в скитничество и открита проституция.

Двуседмичният престой имаше и друго предимство, Много от момичетата биваха болни и почти винаги успяваха да се изпарят, преди подаръкът им да се е излюпил у някой клиент. Така мъжете нямаше кому да се гневят. Мистър Холъм не знаеше нищо по тези въпроси, а Едуардс никога не се появяваше в обществото като служебно лице. Изобщо в работата му имаше много добри неща. Момичетата си приличаха по редица признаци: едри, напращели, лениви и тъпи. Човек трудно можеше да установи кога е дошла новата смяна. Чарлз Траск свикна да посещава хана поне веднъж на две седмици, пролазваше до горния етаж, свършваше там работата си набързо и слизаше в бара за едно умерено напиване.

Къщата на семейство Траск не е била никога радостна къща, но откак в нея остана само Чарлз, тя доби мрачния вид на ускорената разруха. Дантелените пердета почерняха, подовете, макар и премитани, бяха лепливи и влажни. А мазнината от тиганите полира цялата кухня: и стените, и прозорците, и тавана. Постоянното стъргане на живелите тук жени и двугодното основно изтупване бяха поддържали дома сравнително чист. Чарлз най-многого да помете. Отказа се от чаршафите си и спеше между две одеяла. Каква полза да чистиш една къща, когато няма кой да я види? Той се поизмиваше и навличаше чисти дрехи единствено вечерите, когато прескачаше до хана.

Бе станал неспокоен и се будеше в зори. И работеше по полето главно защото се чувстваше самотен. Върнеше ли се от къра, ще се надъни с пържено, лягаше и заспиваше в дълбоко вцепенение.

Тъмното му лице придоби сериозната безизразност на човек, който почти всякога е сам. За брат си тъгуваше повече, отколкото за майка си и баща си. И свършено неточно си спомняше времето отпреди заминаването на Адам като щастливото време, за което мечтаеше да се върне пак.

През тия години не се разболя нито веднъж, ако, разбира се, не се смята хроничният запек, който беше и все още е нещо обикновено за мъже, които живеят сами, сами си готвят и се хранят в самота. Ето защо редовно гълташе мощното слабително, наречено „Жизнения еликсир на отец Джордж“.

На третата година от своето самотничество преживя нещастен случай. Бе се захванал да вади камъни и да ги влачи до каменния зид. Но

един доста голям балван му се опъна. Чарлз го атакува с дълъг железен лост, камъкът се размърда, но все се претъркулваше на мястото си. Найсетне изгуби търпение. На лицето му се изписа усмивчица, сякаш вместо с камъка трябваше да се пребори в мълчалива ярост с човек. Натика лоста дълбоко под него и налегна с цялата си тежест. Лостът се отметна и горният му край го цапардоса по челото. Няколко минути лежа в безсъзнание на полето, след това се изтърколи и полуослепял, едва се добра до къщата. По средата на челото му, от косата до веждите, минаваше дълга и разкъсана подутина. Няколко седмици превързваше главата си, защото раната му забра, но това не го разтревожи. В ония дни се смяташе, че гнойта е благодатна, тъй като показва, че раната зараства както трябва. Когато тя наистина зарасна, остана дълъг набръчкан белег, но докато в повечето случаи кожата на белега е по-светла от останалата, неговата ставаше все по-тъмнокафява. Вероятно лостът бе втрил ржда под кожата, та се получаваше нещо като татуировка.

Раната не обезпокои Чарлз, но белегът го смущаваше. Напомняше дълга драскотина, оставена от нокът. Гледаше го често в огледалцето до печката и сресваше косата си ниско над челото, дано го прикрие по-добре. Почна да се срамува от белега, намрази го. Погледнеше ли го някой там, дразнеше се, а пък да го запитат от какво му е, пламваше от ярост. В писмо до брат си сподели какво го мъчи:

„Все едно, че някой ме е белязал като крава. И тая проклетия все потъмнява. Сигурно, като се върнеш у дома, ще е станала черна. Сега ми трябва само още една от другата страна, за да замязам на католик по заговезни. Ядосва ме, но не знам защо. Толкова други белези имам. Просто все едно, че съм белязан. Отида ли в града, например в кръчмата, всички все там ме гледат. И ги чувам какво си говорят, когато решат, че не ги слушам. Проклетници, ако знаех само защо са толкова любопитни! Дотам е стигнало, че вече не ми се ходи в града.“

2

Адам се уволни в 1885 година и пое за дома. Външно не беше се променил особено. В поведението му нямаше нищо военно. В кавалерията беше по-друго, макар в някои ескадрони да се гордееха с небрежната си походка. Струваше му се, че върви като на сън. Не е лесно да се простиш с един живот, с който така издълбоко си привикнал, колкото и да го ненавиждаш. На сутринта се бе събудил на секундата, но изчака

тръбата в леглото. Прасците му усещаха, че я няма прегръдката на гамашите, шията му изглеждаше гола без стегнатата яка. Озова се в Чикаго и без да има никаква причина, нае мебелирана стая за една седмица, престоля в нея два дни, замина за Бъфало, там му хрумна друго и отиде на Ниагарския водопад. Не искаше да се прибере вкъщи и гледаше да отлага това колкото може по-дълго. В спомените му родният дом не бе свързан с нищо приятно. Чувствата, които бе изпитвал там, сега бяха мъртви и той нямаше никакво желание да ги съживява. Гледаше водопада с часове. И ревят на водите го хипнотизираше и вцепеняваше.

Една вечер изпита съсипващата липса на другарите си по палатка от казармата. Нещо отвътре го накара да хукне и да потърси компания, за да се стопли, каква да е компания. Първото многолюдно място, на което попадна, беше една пивничка, претъпкана и задимена. Въздъхна от удоволствие, че е намерил гнездо в човешката маса, досущ като котка, която се е сгушила в купчина насечени дърва. Поръча си уиски, изпи го и усети колко му е хубаво и топло. Не виждаше и не чуваше нищо. Просто попиваше чуждото присъствие. Стана късно и мъжете почнаха да се разотиват, а него отново го достраша от мига, когато трябва да се върне у дома. Скоро остана сам с кръчмаря, който се бе заел да лъска махагона на тезгяха, мъчейки се с поглед и жест да внуши на Адам, че трябва да си върви.

– Ще пия още едно – каза Адам.

Кръчмарят му подаде бутилката. Сега Адам го забеляза за първи път. На челото му имаше малиновочервен белег.

– Не съм тукашен – рече Адам.

– На водопада повечето са така – отвърна кръчмарят.

– Бях във войската. Кавалерия.

– Хубаво – рече кръчмарят.

Адам изведнъж реши, че е длъжен да направи впечатление на този човек и по някакъв начин да му влезе под кожата.

– Бихме се с индианците. Голяма работа беше! – Онзи не отвърна. – И брат ми има белег на челото.

Кръчмарят докосна с пръсти малиновочервения белег.

– По рождение – рече той. – Всяка година става все по-голям. И на брат ти ли е така?

– Неговият е от рана. Писа ми.

– Забелязваш ли, че моят прилича на котка?

– Да, наистина прилича.

– Оттам ми е и пръкорът, Котката. Цял живот го нося. Казват, че

когато ме е раждала, старата сигурно се е уплашила от някоя котка.

– Прибирам се вкъщи. Сума време съм отсъствал. Ще пиеш ли едно?

– Благодаря. Къде си отседнал?

– В пансиона на мисис Мей.

– Знам я. Разправят, че издувала хората със супа, за да не ядат много месо.

– Според мен всяка професия си има тънкостите – каза Адам.

– И според мен е така. В моята само колко са!

– Положително – съгласи се Адам.

– Но има една тънкост, която много ми трябва, но не я знам. Чудя се как да я науча.

– И каква е тя?

– Как, по дяволите, да те накарам да се прибереш, че да затворя. – Адам се облещи към човека, облещи се, но нищо не каза. – Шегувам се – неловко каза кръчмарят.

– Май че утре ще се прибера – рече Адам. – Искам да кажа у нас, вкъщи.

– Добър ти път! – каза кръчмарят.

Адам тръгна през стъменото градче, ускорявайки крачка, сякаш самотата му дишаше в гърба. Като се качваше по хлътналите предни стъпала на пансиона, те предупредително изскърцаха. Холът едва светлееше от точицата жълта светлинка на газена лампа с толкова ниско смъкнат фитил, че припламваше като на угасване. Собственицата стоеше на отворената си врата, носът и, хвърлил сянка чак до брадата, а студените ѝ очи проследиха Адам, както правят очите на портрет, нарисуван в пълен фас. Носът ѝ душеше уискито в стомаха му.

– Лека нощ – каза Адам. Тя не отвърна.

Вече в горния край на стъпалата, Адам погледна надолу. Беше повдигнала глава и сега брадата ѝ проточваше сянката си по шията, а очите ѝ гледаха без зеници.

Стаята му замириса на многократно овлажняван и пресъхвал прахояк. Измъкна клечка кибрит, драсна и запали парчето свещ в лакирания свещник. Леглото му се стори хлътнало като хамак и покрито е кирлив шарен юрган, чийто памучен пълнеж се подаваше по краищата. Стъпалата на верандата отново изскърцаха и Адам се досети, че жената ще застане на вратата си, за да облее с негостоприемността си новодошлия. Седна на дървения стол, облегна лакти на коленете си и подпря брадата си с ръце. Някой от наемателите долу в хола започна търпеливо и

продължително да кашля в безмълвната нощ. Адам осъзна, че не може да си отиде у дома. Старите войници бяха разказвали как става онова, което и той се готвеше да направи: „Беше просто непоносимо. Нямах къде да се денеш. Никога не познаваш. Поскитах, поскитах, па скоро ме хвана паника като дете и докато се усетя, моля се на сержанта отново да ме приемат, все едно че голяма услуга ми прави.“

Отново в Чикаго, Адам влезе пак във войската и помоли да го пратят в стария му полк. В железницата, потеглил на запад, той срещна хора от своя ескадрон и те му се сториха нужни и мили.

Изчаквайки смяната на влаковете в Канзас Сити, чу да го викат по име и в ръката му пъкнаха заповед да се яви при министъра на войната във Вашингтон. За пет години Адам бе не толкова научил, колкото попил правилото никога да не се чуди на заповед. За военнотружещия високоставените далечни богове от Вашингтон бяха побъркани и ако войникът искаше да се предпази от неприятности, за генералите трябваше да се сеща колкото може по-рядко. На съответния ден Адам съобщи името си на един чиновник и седна в някаква чакалня. Баща му го намери там. Трябваше му миг да разпознае Сайръс, но много повече, за да свикне, че това е той. Сайръс бе станал голям човек. И дрехите му бяха като на голям човек – черно рипсено сако и панталони, широкопола черна шапка, палто с кадифена яка и абаносов бастун, който Сайръс държеше като сабя. И като голям човек се държеше. Говореше бавно и приятно, отмерено и спокойно, с овладени жестове, а новите зъби му придаваха лисича усмивка, нямаша нищо общо с обзелите го чувства.

Адам най-сетне схвана, че това е баща му, но продължаваше да се озадачава. Неочаквано погледна надолу – дървения крак го нямаше! Кракът на баща му беше прав, прегъваше се в коляното, а ходилото бе обуто във висока велурена обувка. При движение накуцваше, но това не беше тропотът на дървената протеза. Сайръс долови погледа му.

– Механичен – обясни той. – На панта и пружина. Ако си кажа, мога и да не куцам. Като го сваля, ще ти го покажа. А сега ела с мене.

– Аз имам заповед, сър – рече Адам. – Трябва да се явя при полковник Уелс.

– Знам, че имаш заповед. Нали аз казвам на Уелс какви заповеди да издава! Ела.

– Ако нямате нищо против, сър – с неудобство каза Адам, – мисля, че първо трябва да се явя пред полковник Уелс.

Баща му се извърна.

– Изпитвам те – великодушно рече той. – Исках да видя има ли

днес дисциплина в армията. Добро момче си ти. Знаех си, че добре ще ти се отрази. Мъж и войник си ти, синко!

– Аз имам заповед, сър – отвърна Адам. Този човек му беше чужд. У Адам се надигаше далечно раздражение. Тук имаше нещо неистинско. И това негово чувство не можа да се разсее нито от бързината, с която се отваряха вратите до полковника, нито от сервилността на офицера, нито дори от думите „Министърът веднага ще ви приеме“.

– Представям ви сина си, господин министре, най-обикновен редник от армията на Съединените щати, какъвто съм бил и аз.

– Мен ме уволниха като ефрейтор, сър – поправи го Адам. До слуха му едва стигаше размяната на комплименти. Той мислеше: „Този човек е министър на войната, не вижда ли, че не е така, както казва баща ми? Та той играе. Какво е станало с него? Смешно, как министърът не разбира.“ Запътиха се към малкия хотел, където живееше Сайръс, и по пътя баща му показваше забележителностите – сгради, исторически места и прочие, – вършейки това с нахалството на лектор.

– Живея на хотел – обясняваше той. – Мислех да си взема къща, но тъй като съм в непрекъснато движение, едва ли би си струвало парите. Повечето време пътувам из страната.

Администраторът в хотела също не виждаше нищо. Поклони се на Сайръс, наричайки го „сенатор“, и даде да се разбере, че на Адам ще бъде осигурена стая дори ако се наложи да бъде изхвърлен друг човек.

– Ще ви моля да изпратите в стаята ми шише уиски.

– Ако желаете, ще ви пратя и натрошен лед.

– Лед ли? – възмути се Сайръс. – Синът ми е войник. – Потупа крака си с бастуна и той издаде кух звук. – Аз също съм бил войник, обикновен редник. За какво ни е лед?

Адам се смая от удобствата на Сайръс. Имаше не само спалня, но и приемна, а тоалетната бе скрита като шкаф в самата спалня. Като се настани в едно дълбоко кресло, Сайръс въздъхна. После подигна крачола на панталона си и Адам забеляза някакво устройство от метал, кожа и дърво. Сайръс откопча кожения пояс, който прикрепяше протезата за сакатия му крак, и подпря имитацията на стола си.

– Понякога страшно ме стиска – каза той.

Сега вече баща му отново беше старият, онзи, когото Адам помнеше. Бе изпитал за миг наченките на презрение, но сега детският страх, уважението и непокорството се върнаха и той наново се превърна в момче, което не иска да си има неприятности и затова проверява

настроението на баща си.

Сайръс се поотпусна, изпи си уискито, разхлаби яка и погледна Адам:

- Е?
- Какво, сър?
- Защо се върна в армията?
- Ами... не зная, сър. Дося ми се.
- Но ти не обичаш войската, Адам.
- Не.
- Защо тогава се върна?
- Не исках да си отида вкъщи.

Сайръс въздъхна и потри с върховете на пръстите си облегалките на креслото.

- И ще останеш ли в казармата?
- Не знам, сър.
- Мога да те вкарам в Уест Пойнт². Влияние имам. Ще ти издействам уволнение и ще влезеш в Уест Пойнт.
- Не искам да ходя там.
- Ти предизвикваш ли ме? – тихо попита Сайръс.

Адам не можа веднага да отговори, разсъдъкът му най-напред подири изход, и тогава рече:

- Да, сър.
- Налей ми уиски, синко – рече Сайръс. Поемайки чашата, продължи: – Питам се знаеш ли наистина, че имам много голямо влияние. Ако искам, мога да подкрепя всеки кандидат за Белия дом с гласовете на цялата Велика армия на Републиката. Дори президентът се интересува от моето мнение по разни обществени въпроси. Мога да провалям сенатори, а постове мога да бера като ябълки. Мога да създавам хора, мога и да унищожавам хора. Знаеш ли това?

Адам знаеше нещо повече, а именно, че Сайръс се брани, като заплашва.

- Да, сър, чувал съм.
- Мога да ти издействам назначение във Вашингтон, при мен мога да те назнача, да те науча на това-онова...
- По-добре да се върна в полка, сър. – И Адам забеляза, че лицето на баща му помръкна от болката на победения.
- Сигурно сгрехих. Ти си усвоил безсловесната упоритост на

2. Най-представителната военна академия в САЩ. – Б. пр.

войника. – Сайръс въздъхна. – Ще ти осигуря заповед за връщане в полка. И ще изгниеш в казармата!

– Благодаря, сър – рече Адам и след малко попита: – Защо не извикаш Чарлз?

– Защото аз... Не, Чарлз си е добре на мястото, там си е по-добре.

Адам не забрави бащиното си лице и тона му. Да си ги спомня, разполагаше с достатъчно време, тъй като изгни в казармата. Помнеше още, че Сайръс е сам и самотен. И го разбираше.

3

Като изтекоха петте години, Чарлз зачака Адам. Беше боядисал къщата и плевника, а когато времето наближи, извика жена да почисти отвътре, та всичко да светне. Беше най-обикновена женица, бабичка чистофайница. Погледна посивелите от прах скапващи се пердета, изхвърли ги и окачи нови. Изстърга мазнината от печката, насъбрала се след смъртта на майка му, сетне почисти стените от кафявата лъскава нечистотия, напластена от пърженето на мазнини и от газените лампи. Подовете изми с луга, одеялата наkisна в сода за хляб и през цялото време си мърмореше под носа: „Мъже – мръсни животни. В сравнение с тях свинете са по-чисти. Направо мухлясват в собствената си пот. Не виждам коя жена може да ги вземе. Всичко вони на мърша. Погледни само печката – лоясала от времето на Метусаил!“

Чарлз се премести в бараката с инструментите, където ноздрите му нямаше да бъдат връхлитани от безупречната, ала болезнена миризма на луга, сода, амоняк и сапун за пране. Остана обаче с впечатлението, че тя не одобрява начина, по който е поддържал къщата досега. И когато най-после тя отнесе недоволните си брътвежи от светналия дом, Чарлз си остана в бараката. Искаше му се Адам да се върне в чиста къща. В бараката, където спеше, стояха земеделските сечива и необходимите за тяхното поддържане и поправка инструменти. Чарлз откри, че може да си готви и да пържи много по-бързо и ефикасно на ковашката пещ, отколкото на кухненската печка. Мехът бързо разгаряше коксовите въглени до желаната горещина. Мъжът няма време да чака сгорещяването на една печка. И се чудеше как това не му бе хрумнало по-рано.

Чарлз чакаше Адам, но Адам не идваше. Може би го беше срам и да пише. Всъщност Сайръс съобщи на Чарлз с едно ядосано писмо, че Адам се е върнал във войската против неговата воля. Освен това Сайръс

намекуваше, че някой ден Чарлз може да го посети във Вашингтон, но така и не повдигна въпроса повторно.

Чарлз се върна в къщата и заживя в дивашка мръсотия, умирайки сякаш от удоволствие да окепази труда на мърморещата жена.

Мина повече от година, преди Адам да му пише, събирайки достатъчно кураж, което бе смушаваща новост:

„Не знам защо се записах отново във войската. Сякаш някой друг направи това вместо мене. Пиши ми веднага, да зная как си.“

Чарлз не му отговори, докато не получи четири нетърпеливи писма, и накрая безстрастно му писа:

„Аз и без това не те очаквах“, след което подробно изреди какво става със стопанството и добитъка. Времето започна да си казва думата. След това Чарлз писа на брат си чак след Нова година и получи от Адам писмо, също написано след Нова година. Толкова се бяха отчуждили, че почти не споменаваха за себе си и не задаваха въпроси.

Започна да вика при себе си, една след друга, всякакви повлекани и когато го изкарваха от кожата му, изхвърляше ги тъй, като че продава свиня. С нищо не го привличаха, а и пет пари не даваше дали той с нещо ги привлича. Взе да страни от всички. Връзка поддържаше единствено с кръчмата и с пощата. Съселяните му навярно порицаваха живота, който водеше, но имаше нещо, което уравновесяваше грозното му битие дори в техните очи. Стопанството му никога по-рано не бе процъфтявало така. Чарлз бе разчистил земя, бе издигнал зидове и прокарал канализация, а освен това прибави към фермата и още сто акра земя. Нещо повече, бе започнал да отглежда тютюн и сега зад къщата внушително се издигаше един нов и дълъг тютюнев хамбар. С тези неща успя да запази уважението на съседите си. Земеделецът не може никога да мисли лошо за добрия земеделец. Чарлз даваше повечето си пари и цялата си енергия за стопанството.

Глава 7

1

През следващите пет години Адам продължи да върши нещата, с които всяка армия предпазва хората си от окончателно побъркване – безконечното лъскане на метал и на кожа, паради, маршировки и наряди, проверки и тържествени церемонии за знамето – целия този театър

от заетост за мъже, които нищо не правят. През 1886 година в Чикаго избухна голямата стачка в кланиците и полкът на Адам бе натоварен на железницата, но стачката свърши, преди да са имали нужда от тях. В 1888 година семинолите³, които никога не бяха подписвали мирен договор, опасно се разшаваха и кавалерията отново бе качена на конските вагони, но семинолите се прибраха в тресавищата си и утихнаха. И съзнателната монотонност отново налегна войските.

Времето е странна и противоречива категория в съзнанието на човека. Разумно би било да се допусне, че периодите на еднообразие и липса на събития ще ти се струват безкрайни. Би трябвало, но не е така. Тъкмо безличните и лишени от случки периоди нямат почти никаква продължителност, докато времето, опъстрено с интересни неща, изранено от трагедии и прорязано от радост, остава за дълго в паметта. И това е правилно, ако се замисли човек. Безметежността няма с какво да се проточи във времето. От нищо до нищото не изминава никакво време.

Вторите пет години на Адам изтекоха, преди да ги е усетил.

Бе дошъл вече краят на 1890 година и от гарнизона на Сан Франциско той се уволни със сержантски нашивки. Писмата между Чарлз и Адам се бяха превърнали в голяма рядкост, но току преди уволнението Адам писа на брат си: „Този път вече се връщам.“ Трябваше да минат повече от три години, преди Чарлз да научи нещо повече за него.

Адам изчака зимата, пътешествайки срещу течението на реката до Сакраменто, поживя в долината на Сан Хоакин и когато пукна пролет, видя се без петак. Нави едно одеяло на руло и бавно се отправи на изток – кога пешком, кога заедно с други, под товарните вагони на едва движещи се влакове. Нощем се присламчваше към скитниците, лагеруващи в покрайнините на градовете. Научи се да проси – за храна, не за пари. И докато се усети, сам се превърна в скитник.

Сега такива мъже са рядкост, но през деветдесетте бяха много, скитници самотници, които държаха да живеят именно така. Едни бягаха от отговорност, други обществото бе прогонило със своята несправедливост. Захващаха по някоя работа, но не се застояваха. Сегиз-тогиз пооткрадваха, но само храна и от време на време по някоя дреха от въжетата за пране. Биваха всякакви – начетени и невежи, чистоплътни и мръсни, но всички имаха едно общо: не можеха да се свъртят на едно място. Следваха топлината, но избягваха големите горещини и големите студове. С напредването на пролетта те се движеха подире ѝ на изток, а

3. Семиноли (сималони, букв. „диви“) – индианско племе в Алабама и Флорида. – Б. пр.

първият скреж ги тласваше на запад и на юг. Бяха братя на койота, който, макар да е диво животно, живее по-близо до човека и до курниците му. Обикаляха около градовете, но не влизаха в тях. Сдружаваха се помежду си за ден или за седмица, след което се разделяха.

Около малките огньове, на които къкреше общата супа, се говореше за какво ли не, но лични подробности за себе си никой не споменаваха. Адам научи за създаването на Международния профсъюз на индустриалните работници и за неговите гневни апостоли. Слушаше всякакви философски спорове – от метафизиката, през естетиката до мистичния надличностен опит. По нощувките за другар можеше да му се падне или убиец, или свещеник, комуто са отнели расото или сам той го е захвърлил, я професор, принуден да изостави топлото си място в някой враждебно настроен факултет, я някой самотник, който бяга от спомените си, паднал архангел и утрешен Сатана – и около огъня всеки предлагаше по някоя мисъл, както би хвърлил в котела морков, лук, картофи или месо. Научи се да се бръсне със счупено стъкло и да преценява къщите още преди да е похлопал за някой комат. Научи как да избягва враждебната полиция или поне да я умилостивява и да оценява жените по доброто им сърце. Новият живот допадна на Адам. Когато есента обагри дърветата, той се намираше чак някъде към Омаха; без да пита, без причина или мисъл, побърза да се премести на запад и на юг, просто прелетя над планините и с облекчение се озова в Южна Калифорния. Обиколи морския бряг от северната граница до Сан Луис Обиспо, научи се да разравя отливките блата за змиорки, молюски, миди и попчета, да разкопава дюните за стриди и да лови зайци по крайбрежните пясъци с примки от рибарска връв. След това се излягаше на топлия пясък и броеше вълните.

Пролетта отново го погна на изток, но сега той не бързаше както преди. Планинското лято беше прохладно, а и планинците бяха любезни, каквито са самотните хора. Адам се хвана на работа в ранчото на една вдовица недалеч от Денвър, смирено споделяйки нейната трапеза и легло, додето студът не го подкара отново на юг. Отправи се по Рио Гранде, мина Албукерк и Ел Пасо, мина Големия завой и през Ларедо стигна Браунсвил. Научи испански, колкото да си поиска хляб и развлечение, и узна, че и когато са безкрайно бедни, хората пак имат какво да ти дадат и най-вече имат желанието да ти го дадат. Обикна сиромасите така, както не би се привързал, ако сам не беше сиромас. Бе станал вече опитен скитник, чийто трудов принцип е смирението. Мършав и загорял от слънцето, той умееше да владее личността си така, че да не изпитва нито раздразнение, нито ревност. Гласът му се омекоти, а в речта му се

бяха смесили толкова много наречия и диалекти, че никъде не правеше впечатление на другокрайнинец. Това му беше като защитна мантия, великата безопасност на скитника. До железницата прибягваше все по-рядко, тъй като благодарение на невъздържаното насилие, упражнявано от Съюза на индустриалните работници и утежнено от жестоките разправи с тях, против скитниците се надигаха разпалени настроения. Адам бе задържан за скитничество. Избухливата грубост на полицаите и на затворниците го уплаши и го прогони далеч от сборищата на другите скитници. От този ден пътуваше сам, като се стараеше всякога да е обръснат и чист.

Когато наближи новата пролет, той тръгна на север. Бе почувствал, че е дошъл краят на безделието и безгрижието. Насочи се на север към Чарлз и към бледнеещите спомени за детството.

Прекоси набързо необходимия Тексас, мина през Луизиана и през върховете на Алабама и Мисисипи и навлезе във Флорида. Разбираше, че трябва да се движи бързо. Негрите бяха достатъчно бедни, за да са отзивчиви, но им бе трудно да повярват на бял, колкото и окаян да е той. Бедните бели пък се бояха от непознати.

Близо до Талахаси бе заловен от хората на местния шериф, осъдиха го за скитничество и го пратиха в наказателна дружина по пътно строителство. Така именно прокараваха пътищата. Присъдата му беше за половин година. Освободиха го и незабавно го прибраха отново за още шест месеца. Сега той вече си обясни как могат хората да се държат помежду си като зверове и разбра, че най-лесният начин да общуваш с тях е да се държиш като звяр. Едно чисто и открито лице и очи, вдигнати да срещнат други очи, винаги привличаха вниманието, а веднъж привлечено, вниманието водеше до наказание. Адам осъзна, че онзи, който постъпва грозно и грубо, всъщност наранява себе си, но за тази рана трябва да накаже другия. Когато работиш, да те пазят мъже с пушки, нощем да окоават глезените ти с верига – това бяха най-обикновени предпазни мерки, ала дивашките побоища за най-малката проява на воля, за най-нищожния показ на достойнство или съпротива, показваха, изглежда, че охраната се страхува от затворниците, а от прекараните във войската години Адам знаеше, че онзи, който се страхува, може да бъде опасно животно. И както всеки човек на света Адам се плашеше от онова, което бичът би сторил на тялото и душата му. Огради се със стена, махна всякакъв израз от лицето си и всяка светлинка в очите си и онемя. По-сетне го удивляваше не толкова случилото се, колкото фактът, че е могъл да го приеме с най-малкото огорчение. То бе много по-ужасно

впоследствие, отколкото когато бе станало. Защото да гледаш как налагат някого, докато мускулите на гърба му побелеят и зальщят през раните, а ти с нищо да не покажеш нито съжаление, нито гняв, нито интерес, означаваше триумф на самообладанието. Адам научи и това.

След първите няколко минути почваш не толкова да виждаш, колкото да чувстваш хората. По време на втората си присъда по пътищата на Флорида Адам сведе своята самоличност до минимум. Не предизвикваше никакви вълнения, не издаваше никакъв трепет, стана колкото е възможно по-незабележим. И щом стражата не го усещаше, тя не се и страхуваше от него. Възлагаха му да почиства лагера, да раздава на затворниците черпаците помия или да пълни кофите с вода.

Адам изчака да останат три дни до повторното му освобождаване. Точно след пладне донесе кофите и се върна на реката за още вода. Там напълни кофите с камъни и ги потопа, след което се плъзна във водата и заплува по течението, спря да почине и заплува още по-нататък. Така продължи по реката до здрач, когато намери скришно място под обрасъл с шубраци бряг. Но остана във водата. Късно през нощта дочу минаващите от двете страни на реката кучета. Беше натрил главата си със зелени листа, за да премахне човешката миризма. Проседа във водата, издал отгоре само нос и очи. На сутринта псетата се върнаха, изгубили вече всякакъв интерес, а мъжете бяха твърде изтощени, за да оглеждат бреговете както трябва. Когато си отидоха, Адам изрови от джоба си парче напоено с вода пържено свинско шкембе и го изяде.

Беше се обучил да не бърза. Повечето ги залавяха, когато бягат. Трябваша му пет дни, докато измине краткото разстояние до Джорджия. Не рискуваше в нищо и потискаше нетърпението си с желязно самообладание. Дори се зачуди на какво е способен. В околностите на Валдос-та, Джорджия, лежа скрит до след полунощ и тогава влезе в града като сянка, промъкна се до задния вход на един евтин магазин и бавно насили един от прозорците, при което болтовете на ключалката се измъкнаха от разсърналите се дървени рамки. Върна ключалката на мястото ѝ, но остави прозореца отворен. Наложил се да действа на лунната светлина, струяща през мътните прозорци. Открадна чифт евтини панталони, бяла риза, черни обувца, черна шапка и една мушама, пробвайки преди това всяко поотделно. Преди да изскочи през прозореца навън, погледна да се увери, че не е разбъркал нещо. Не бе взел нищо, от което нямаше да има неотложна нужда. Дори не бе потърсил чекмеджето на касата. Спусна внимателно прозореца и от сянка в сянка се шмугна в лунната светлина. През деня се тулеше, а нощем търсеше храна – репи, няколко

царевични мамула от тоя или оня хамбар, шепа къснозрејни ябълки – все неща, чието отсъствие не може да се забележи. Новите подметки изстърга с пясък, намачка и мушамата. Чак след три дни заваля необходимият дъжд, или поне в крайната си предпазливост той бе смятал, че се нуждае от него. Заваля късно следобед. Адам се сви под мушамата в очакване да се смрачи и когато притъмня, той се върна през подгизналата нощ до Валдоста. Черната шапка бе прихлупил ниско над очите, с жълтата мушама се уви плътно около врата. Намери гарата и надникна през един размазан от дъжда прозорец. Със зелена козирка и черни сатени ръкавели, чиновникът се бе навел през гишето и разговаряше с някакъв приятел. Изчака двайсетина минути и накрая приятелят си отиде. Адам го проследи по перона, после си пое дълбоко дъх да се успокои и влезе.

2

Чарлз получаваше много малко писма. Понякога със седмици не се обаждаше в пощата. Беше февруари на 1894 година, когато от някаква адвокатска кантора във Вашингтон пристигна дебел плик и началникът реши, че може би става дума за нещо много важно. Отиде лично до фермата на Траск, свари Чарлз да реже дърва и му връчи писмото. И след като му бе струвало толкова труд, изчака да чуе какво му пишат. Чарлз не се възпротиви. Изчете бавно петте страници, сетне се върна да ги прочете наново, движейки устни според думите. После го сгъна и се обърна да си влезе. Началникът на пощата подвикна след него:

– Нещо неприятно ли, мистър Траск?

– Баща ми е умрял – каза Чарлз, влезе и се заключи.

– Много тежко го прие – разправи началникът в града. – Наистина тежко. Но спокоен човек. Нищо не каза.

Чарлз запали лампата, макар че още бе светло. Остави писмото на масата, изми си ръцете и седна да го прочете още един път. Не бе имало кой да му прати телеграма. Адвокатите бяха намерили адреса в книгата на баща му. Съжаляваха, предлагаха съболезнованията си. Но бяха и възбудени. Когато съставяли завещанието на Траск, смятали, че ще остави на синовете си неколкостотин долара. Просто на такъв им изглеждал. Когато обаче разгледали документите му, открили, че притежава в банката над деветдесет и три хиляди и още десет хиляди в ценни книжа. Тогава променили мнението си за мистър Траск. Хора с толкова пари се

смятали за богаташи. Не бивало за нищо да се безпокоят, защото с такава сума можело да се постави началото на цяло предприятие. И адвокатите поздравяваха Чарлз и брат му Адам. Съгласно завещанието, съобщаваха те, наследството трябвало да се раздели по равно. След сумата се изреждаха личните вещи, оставени от покойния: пет парадни саби, подарени на Сайръс при различни годишни събрания на Великата армия на Републиката, чукче от маслиново дърво със златен монограм, масонски амулет с диамантен пергел, златните коронки, свалени от зъбите му, преди да си сложи новите протези, сребърен часовник, бастун със златна дръжка и така нататък.

Чарлз прочете писмото още два пъти и наведе чело в дланите си. Питаше се къде ли е Адам. Защо сега Адам не си е у дома? Всичко му беше объркано и неясно. Накладе огън, сложи тигана да се нагорещява, нарязва дебели парчета осолена сланина и ги пусна вътре. Сетне се върна да погледне писмото. Неочаквано го грабна и го пхна в чекмеджето на кухненската маса. Бе решил засега повече да не мисли по този въпрос.

Естествено, той поначало мислеше за малко неща, но мисълта му приличаше на мъгляв затворен кръг и все се връщаше в началото: как е успял да натрупа всичко това?

Когато две събития имат нещо общо, било по своето естество или по време и пространство, ние правим радостното заключение, че са сходни, и благодарение на тази наша склонност съчиняваме чудеса и сетне ги превръщаме в разкази. На Чарлз никога не му се беше случвало да му донесат писмо на крак вкъщи. Няколко седмици по-късно до фермата дотича момче, което му донесе телеграма. Чарлз винаги свързваше писмото с телеграмата, както обикновено свързваме два смъртни случая и чакаме трети. Завтече се към селската поща с телеграмата в ръка.

- Я чуй какво пише тука! – извика той на телеграфиста.
- Чел съм го вече.
- Чел си го?
- Нали идва по жицата – рече телеграфистът, – пък аз записвам.
- О, вярно! „Веднага изпрати телеграфически сто долара. Връщам се. Адам“
- Пристигна с наложен платеж. Дължиш ми шейсет цента.
- Валдosta, Джорджия – никога не съм го чувал.
- И аз не съм, но ето, че го има.
- Кажй, Карлтън, какво значи да пратиш пари телеграфически?
- Донасяш ми сто и два долара и шейсет цента, а аз телеграфирам на чиновника от Валдosta и му казвам да изплати на Адам сто долара.

Освен това ми дължиш още шейсет цента.

– Ще ти дам... Но я ми кажи, отде да знам, че това е Адам? Не може ли всеки да вземе парите?

Телеграфистът си позволи една покровителствена усмивка:

– Обикновено правим така: ти поставяш някакъв въпрос, на който никой друг не може да знае отговора. Аз пращам въпроса заедно с отговора. Тамошният телеграфист го задава на оня и ако се окаже, че не може да отговори, не получава никакви пари.

– Виж ти, колко хитро! Чакай да измисля някой по-така...

– Ти по-добре ми донеси стоте долара, докато банката е още отворена.

Играта се хареса на Чарлз. Върна се с парите и рече:

– Измислих въпроса!

– Дано не е второто име на майка ти! Хората не помнят такива неща.

– Не, нищо подобно. Ето: Какво подари на татко за рождения ден, преди да заминеш за казармата?

– Добър въпрос, ама много дълъг. Не можеш ли го съкрати на пет-шест думи?

– Нали аз плащам! Отговорът е: кученце.

– Това никой няма да го познае! – съгласи се Карлтън.

– Ти плащаш, не аз!

– Каква комедия ще бъде, ако е забравил – каза Чарлз.

– Никога няма да се върне у дома.

3

Адам пристигна откъм селото. Ризата му беше мръсна, а откраднатите дрехи – намачкани и заплескани от цяла седмица спане с тях. Между къщата и хамбара поспря и се ослуша за брат си: след миг го чу да кове нещо в големия нов тютюнев хамбар.

– Хей, Чарлз! – извика той.

Чукането престана, настъпи тишина. Адам почувства, че брат му надзърта през пукнатините на стената. В това време Чарлз се показа, приближи го живо и си стиснаха ръце.

– Как е?

– Чудесно – отвърна Адам.

– Господи, колко си отслабнал!

– Сигурно, пък и с доста години съм остарял.

Чарлз го изгледа от глава до пети.

– Не ми изглеждаш цъфтящ.

– И не съм.

– Къде ти е багажът?

– Нямам.

– Боже мой! Къде си бил?

– Предимно обикалях насам-натам...

– Като скитник?

– Като скитник.

След всички тия години и при живота, който бе превърнал кожата на Чарлз в сбръчкан пергамент и бе зачервил тъмните му очи, Адам се досети, спомняйки си, че сега Чарлз го занимават две неща – въпросите и нещо друго.

– Защо не се прибра у дома?

– Ударих го на чергарство и не можах да се откажа. Нали разбихаш? Тоя белег наистина е ужасен.

– За него именно ти писах. Все по-ужасен става. А ти защо не писа? Гладен ли си? – Чарлз постоянно пъхаше сърбящите го ръце в джобовете, вадеше ги, пипаше си брадата, почесваше си темето.

– Може и да изчезне. Веднъж видях един кръчмар – неговият приличаше на котка. От рождение. И му казваха Котката.

– Гладен ли си?

– Ами да, как да не съм.

– Смяташ ли да останеш тук?

– Да кажем... Сега ли искаш до говорим за това?

– Да кажем – като ехо рече Чарлз. – Баша ни умря.

– Знам.

– Откъде, по дяволите?

– На гарата ми казаха. Кога стана това?

– Има около месец.

– От какво?

– Пневмония.

– Тук ли е погребан?

– Не. Във Вашингтон. Получих писмо и вестници. Пренесли са го на лафет, отгоре със знаме. Бил е вицепрезидентът, а от президента имало венец. Пише го във вестниците. И снимки има – ще ти покажа, всичко съм запазил.

Адам се взря в лицето на брат си, когато Чарлз погледна встрани.

– Яд ли те е за нещо? – попита го той.

– За какво да ме е яд?

– Така ми се стори...

– Няма за какво да ме е яд. Хайде, ела, ще ти приготвя нещо да хапнеш.

– Добре. Дълго ли се е мъчил?

– Не. Скоротечна пневмония. Веднага го е отнесла.

Чарлз таеше нещо. Искаше да го изрече, ала не знаеше как. И търсеше прикритие в думите. Адам млъкна. Може би по-добре да мълчи и да остави Чарлз да обикаля и души, додето се реши.

– Не съм от тия, дето вярват в послания от задгробния свят – поде Чарлз. – И все пак, знаеш ли? Някои твърдят, че са получавали. Старата Сара Уитбърн, къдне се. Човек не знае какво да мисли. На тебе случвало ли ти се е? Абе ти езика ли си прехапа?

– Не, мисля си – рече Адам. И той наистина си мислеше с удивление: „Ето че не се страхувам от брат си! Как съм се боял до смърт, а сега вече – не! Интересно защо. Дали е от войската? Или от наказателната дружина? Или пък от смъртта на баща ни? Може би, но не го разбирам.“ Сега, когато го нямаше страха, той можеше да каже каквото поиска, докато едно време бе подбирал словата си така, че да не предизвиква неприятности. Не беше лошо това сегашно чувство – все едно че е бил мъртъв и е възкръснал.

Влязоха в кухнята, каквато той си я спомняше и каквато всъщност не помнеше. Стори му се по-малка и по-жалка. Почти весело той каза:

– Чарлз, слушам те и виждам, че искаш да ми кажеш нещо, но все го заобикаляш като пес около клечка. По-добре ми кажи, да не те яде.

В погледа на Чарлз заискри ярост. Вдигна глава. Силата му се беше стопила. И с тъга си помисли: „Вече не мога да му изляза насреща. Не мога.“

– Може би не е хубаво да ми е добре, когато баща ни вече го няма – подсмя се Адам, – но да ти кажа, Чарлз, никога в живота не съм се чувствал по-добре. Никога не ми е харесвало толкова. Хайде, Чарлз, изплюй камъчето, че ще те задави!

– Ти обичаше ли баща ни? – попита го Чарлз.

– Няма да ти отговоря, докато не разбере накъде биеш.

– Да или не?

– А това какво те засяга?

– Каж ми!

Освободената изобретателна смелост бе проникнала и в мозъка, и в

костите на Адам.

– Добре, ще ти кажа. Не. Не го обичах. Понякога ме плашеше. Друг път... да, друг път го обожавах, но през цялото време съм го мразел. Кажи ми сега защо искаш да знаеш.

– Не мога да разбера. – Чарлз разглеждаше ръцете си. – Просто не може да ми влезе в главата. Той те обичаше повече от всичко на света.

– Не вярвам.

– Все едно, така е. Нали харесваше всичко, което му даваш! А мене не ме обичаше, каквото и да му дам, не му обръщаше внимание. Помниш ли какво му подарих? Едно джобно ножче. Нарязах и продадох товар дърва, за да го купя. И какво? Той дори не го взе, като тръгна за Вашингтон. И досега стои в писалището му. А ти му подари кученце, което нищо не ти е струвало. Ще ти го покажа и на снимка, било е на погребението, носи го някакъв полковник. Било сляпо и сакато и след погребението го застреляли.

Адам се сепна от свирепия тон на брат си.

– Не виждам – рече той, – не виждам какво имаш предвид.

– Аз го обичах – каза Чарлз. И за първи път – Адам не можа да си спомни друг случай – Чарлз се разплака. Наведе глава в ръцете си и заплака.

Адам понечи да се спусне към него, но частица от едновременния страх се върна и той си каза: „Ако го докосна, току-виж посегнал да ме убие.“ Застана на отворената врата и се загледа навън, слушайки подсмърчането му зад гърба си.

Неугледен беше дворът, винаги е бил такъв. Навсякъде разхвърляно, неподредено, изоставено, личеше липсата на планомерност; нямаше никакви цветя, по земята бяха разпръснати хартии и трески. А и къщата не беше хубава. Като убежище за подслон и хранене иначе бе здраво изградена. Но и фермата, и къщата изглеждаха мрачни, необичани и непредлагачи любов. Та това не бе дом, по който да копнееш и в който да се връщаш. Внезапно Адам си спомни за мащехата си – също толкова необичана, колкото и фермата, по свой начин отзивчива и чиста, но както стопанството можеше да бъде дом, така и тя ще да е била съпруга.

Брат му вече не подсмърчаше. Адам се обърна. Чарлз бе вторачил празен поглед пред себе си.

– Кажи ми за майка – рече Адам.

– Умря. Писах ти.

– Разкажи ми за нея.

– Нали ти казах. Умря. Много отдавна. Тя не ти беше майка.

В паметта на Адам проблесна усмивката, която веднъж бе доловил на лицето ѝ, сякаш пред себе си я видя. Но гласът на Чарлз премина през този образ и го разкъса:

– Едно ми кажи, но не бързай, помисли, преди да отговориш или не отговаряй, ако няма да си искрен. – Чарлз нагласи устни да произнесе въпроса: – Смяташ ли, че е възможно баща ни да е бил безчестен?

– Какво имаш предвид?

– Не е ли ясно? Казах го точно. „Безчестен“ има само едно значение.

– Не зная – рече Адам. – Не зная, никой не е споменавал такова нещо. Виж само какъв човек стана. Нощувал е в Белия дом, вицепрезидентът е отишъл на погребението му... Нима ти прилича това на безчестие? Хайде, Чарлз – примоли се той, – кажи каквото искаш да ми кажеш, откакто съм дошъл.

Чарлз навлажни устни. Кръвта му, изглежда, се бе отдръпнала, а заедно с нея и решителността, и остротата. Гласът му се беше изравнил:

– Татко е направил завещание. Оставя всичко по равно на мене и на тебе.

Адам се засмя.

– Винаги можем да разчитаме на фермата. Предполагам, че няма да умрем от глад.

– Това са над сто хиляди долара – продължи равният глас.

– Ти си луд. Може би по-скоро сто долара. Откъде ще ги вземе?

– Няма грешка. Заплатата му във Великата армия е била сто трийсет и пет долара месечно. За жилище и храна е плащал от джоба си. А когато е пътувал, са му давали по пет цента на миля и са му плащали за хотел.

– Сигурно ги е имал открай време, но ние не сме знаели.

– Не, не ги е имал през цялото време.

– Тогава да пишем до Великата армия и да питаме. Там все някой ще знае.

– Не бих посмял – каза Чарлз.

– Виж какво! Не изгърмявай, без да си зареден. На света има и спекулация. Сума хора забогатяват. Той се е познавал с големи личности. И може да е попаднал на нещо добро. Помисли си само за ония, които по златната треска заминаха за Калифорния и се върнаха богати.

Лицето на Чарлз беше напълно унило. Гласът му така спадна, че Адам се наведе, за да чува. Чарлз продължи безизразно като при доклад:

– Баща ни е постъпил във федералната армия през юни 1862

година. Изкарва три месеца подготовка тук, в нашия щат. Значи септември. Пращат ги на юг. На дванайсети октомври го раняват в крака и го вкарват в лазарет. Върна се през януари.

– Не разбирам какво искаш да кажеш.

– Не е бил в Чанселързвил – думите на Чарлз изтъняха и добиха болезнена бледнина, – не е бил и в Гетисбърг, нито в Ричмънд, нито в Апоматокс.⁴

– Отде знаеш?

– От уволнителното удостоверение. Беше с другите му книжа. – Адам дълбоко въздъхна. В гърдите му, сякаш удрящи юмурици, се надигна радост. И поклати недоверчиво глава. Чарлз продължи: – Как тогава е успял? Как, по дяволите, е успял? Никой не си е задавал този въпрос. Ти? Аз? Майка ми? Никой. Нито дори във Вашингтон.

– Има ли в тази къща нещо за ядене? – Адам се изправи. – Ще ида да го стопля.

– Снощи заклах една кокошка. Ако почакаш, ще ти изпържа малко.

– А нещо по-набързо?

– Сланина и яйца.

– Предпочитам – каза Адам.

Макар че въпросът остана да виси, в главите си и двамата обикаляха около него, опипваха го отстрани. Казаното уж не го засягаше, но умовете не го оставяха. Щеше им се отново да го повдигнат, а не можеха. Чарлз опържи сланина и яйца и претопли котлето с боб.

– Изорах пасбището – рече той. – Засадих ръж.

– Хвана ли се?

– Отлично, още повече че извадих камънака. – И докосна челото си. – Нали тая проклетия стана, като вадох един камък.

– Да, писа ми – рече Адам. – Не знам казах ли ти колко много означаваха писмата ти за мен.

– А ти изобщо не ми писа подробно как я караш.

– Май защото не ми се и мислеше за това. Доста противно беше.

Повечето време.

– Вестниците писаха за разни операции. Ти участва ли?

– Да. Не исках да мисля. И още не искам.

– А индианци избивахте ли?

– Избивахме.

4. Места на големи и решаващи сражения в Гражданската война в САЩ (1861 – 1865). – Б. пр.

– Сигурно наистина са диви.

– Наистина.

– Ако не искаш, може и да не ми разказваш.

– Не искам.

Вечеряха на газената лампа.

– Може и по-светло да бъде, ама все не намирам време да измия шишето.

– Аз ще го измия – рече Адам. – Не е лесно за всичко да се грижиш.

– Много е хубаво, дето се върна. Не искаш ли след вечеря да отидем до хана?

– Ще видим. Мен повече ми се ще да си постоя тука.

– За там не съм ти писал, но в хана вече има женски. Знам ли, ако искаш, можеш да дойдеш с мене. Сменят ги на всеки две седмици. Де да знам, ако ти се ще да ги огледаш...

– Женски ли?

– Да, на горния етаж. Доста е удобно. Все си мислех, че като си дойдеш...

– Тази вечер не. Може би друг път. По колко взимат?

– По един долар. Бива си ги, повечето са хубавици.

– Друг път – повтори Адам. – Чудно ми е, че са ги допуснали.

– В началото и аз се изненадах. Ама му намериха цаката.

– Често ли ходиш?

– Веднъж на две-три седмици. Тук ми е доста самотно, сам човек...

– Беше ми писал, че смяташ да се ожениш.

– Абе смятах. Но не намерих каквато ми трябва.

Братята заобикаляха главния въпрос от всички страни. От време на време аха да го зачекнат, но мигом се оттегляха към реколти и местни клоки, политика и здравословно състояние. Но знаеха, че рано или късно ще се върнат към него. Чарлз бе по-нетърпелив от Адам да нагази в дълбокото – той бе имал време да обмисли всичко, докато за Адам тази област на мисли и чувства беше нова. Би предпочел да го отложат за някой друг ден, но същевременно бе уверен, че брат му няма да допусне това.

Неочаквано той открито подхвърли:

– Другия въпрос да оставим за утре!

– Разбира се, щом искаш – съгласи се Чарлз. Лека-полека заобиколните теми взеха да се изчерпват.

Прехвърлиха всички познати, всички местни събития. Разговорът се запъна, а времето вървеше.

– Не ти ли се спи? – попита Адам.

– След малко – отвърна Чарлз.

Млъкнаха, а нощта неспокойно се разхождаше около къщата, да ги подсеца и да ги подтиква.

– Как само ми се щеше да бъда на това погребение! – издума Чарлз.

– Сигурно е било страшно шик – каза Адам.

– Не искаш ли да прегледаш изрезките от вестниците? Събрал съм всичко в моята стая.

– Не, тази вечер не.

Чарлз извъртя стола си и подпря лакти на масата.

– Трябва да го измислим – припряно рече той. – Можем да го отлагаме колкото си искаме, но ако щем да пукнем, трябва да измислим какво ще правим.

– Известно ми е – каза Адам. – Просто ми трябваше време да помисля.

– Каква полза? Аз разполагах с време, с време колкото щещ, но се въртя все в затворен кръг. Гледам уж да не мисля, пак се въртя в кръг. Предполагаш, че времето ще помогне?

– Не предполагам. Няма да помогне. Какво искаш първо да обсъдим? Можем да почнем веднага. И без това умът ни е все в това.

– Ами ето тия пари – поде Чарлз. – Повече от сто хиляди долара, цяло състояние!

– Е, какво „тия пари“?

– Добре де, откъде са?

– Мога ли да знам? Казах ти, може и от спекулации. Възможно е някой във Вашингтон да му е уредил нещо.

– Вярваш ли?

– На нищо не вярвам – каза Адам. – Нищо не знам, тъй че в какво да вярвам?

– Но това са много пари – каза Чарлз. – Цяло състояние, което ни е завещано. Ще ни изкара до края на живота, а пък можем да накупим дяволски много земя и тя ще ни се отплаща. Може и да не ти е хрумвало, но ние сме богати. По-богати от всички в нашия край.

Адам се засмя:

– Казваш го така, сякаш са ни осъдили на затвор.

– Но откъде са?

– Какво те е грижа? Най-добре да ги приемем и да им се радваме.

– Не е бил на Гетисбърг. Не е взел участие в нито едно от големите сражения на тази война. Бил е ранен в най-обикновена престрелка. И

всичко, което разказваше, е било лъжа.

– Какво искаш да кажеш? – попита Адам.

– Мисля, че той е откраднал парите – сломено каза Чарлз. – Питаш ме, ето, това мисля.

– Имаш ли представа откъде ги е откраднал?

– Не.

– Тогава защо мислиш, че са крадени?

– Защото разправяше лъжи за войната.

– Е, та?

– Щом може да лъже за войната, значи може и да краде.

– Как?

– Беше на длъжности, все големи постове във Великата армия на Републиката. Вероятно е могъл да разполага с касата, да подправя документи...

– Ами щом мислиш така – Адам въздъхна, – пиши им и всичко разкажи! Да си прегледат книгата и ако се окаже вярно, да им върнем парите.

Лицето на Чарлз се бе сгърчило, белегът на челото му – още по-тъмен.

– На погребението му да отиде вицепрезидентът! Президентът праща венец! Половин миля шествие от каляски и стотици пешаци! А знаеш ли кои са му носили ковчега?

– Какво имаш предвид?

– Представи си, окаже се, че е бил крадец. Тогава ще излезе наяве и това, че никога не е бил нито на Гетисбърг, нито никъде. И тогава всеки ще разбере, че е бил и мошеник и че целият му живот е представлявал една страхотна измама. И тогава, дори някога да е казвал истината, никой няма да повярва в това.

Адам седеше неподвижно. Очите му бяха спокойни, но беше нащрек.

– Смятах, че си го обичал – кротко каза той. Почувства се облекчен и освободен.

– Обичах го. И още го обичам. Нали затуй сега ми е толкова гадно. Целият му живот да отиде напразно! А и гробът му! Току-виж го изкопали и го изхвърлят от там! – Възбудата късаше мислите му. – А ти хич ли не го обичаше?

– До този момент не бях сигурен – каза Адам. – Беше ми много объркано какви бива или не бива да са чувствата ми. Не, не го обичах.

– Значи ти е все едно дали животът му е бил пропилян, дали ще

изровят нещастното му тяло и дали... О, велики Боже!

Мисълта на Адам се залута, мъчейки се да подбере думи за чувствата си.

– Би трябвало да ми е все едно.

– Точно така! – с горчивина рече Чарлз. – След като не си го обичал! Дори си готов да им помогнеш да го очернят. – Адам знаеше, че брат му вече не е опасен. Нямаше я вече ревността да го насьсква. Цялата вина на бащата падаше върху него, бащата си е баща и никои не може да ти го отнеме, за нищо на света.

– Как, след като всички разберат, ще минаваш през града? – питаше го Чарлз. – Как ще погледнеш хората в очите?

– Казах ти, че ми е все едно. Все едно, защото не вярвам.

– Какво не вярваш?

– Не вярвам, че е задигнал пари. Вярвам в това, което разправяше за войната, и че е бил навсякъде, за където е споменавал.

– Но доказателствата? Уволнителното...

– Нямах никакви доказателства, че е крал. Сам си го измислил, защото не ти е ясно откъде са дошли тези пари.

– Военните му документи...

– Може да не са верни – рече Адам. – Сигурен съм, че не са верни. Аз вярвам в баща си.

– Не виждам как можеш.

– Чакай да ти обясня – каза Адам. – Доказателствата, че Господ не съществува, са страшно силни, но за сума хора не са по-силни от убеждението, че го има.

– Ти нали каза, че не си обичал баща ни. Как можеш да имаш вяра в него, след като не го обичаш?

– Може би тъкмо по тази причина – бавно изрече Адам, опитвайки терена. – Ако бях го обичал, сега навярно щях да бъда ревнив към него. Също като тебе. Знае ли се – може би любовта прави хората подозрителни, съмняващи се. Не е ли истина, че когато обичаш една жена, никога не си сигурен в нея, тъй като не си сигурен в себе си? Разбирам го абсолютно ясно. Разбирам как си го обичал и колко е значело това за теб. Аз не го обичах. Той може да ме е обичал. Все ме изпитваше, нагрубяваше и наказваше, а накрая ме отпрати като жертвоприношение навярно, за да му се опрости нещо. Но теб не те е обичал и затова ти е имал доверие. Изглежда... Защо не?... Става тъкмо обратното.

– Нищо не разбирам – пулеше се Чарлз.

– До голяма степен и аз – рече Адам. – Тази мисъл ми идва за пръв

път. Но ми е добре. Дори по-добре, отколкото ми е било досега. Отървах се от нещо. Някой ден може би ще се сдобия с това, което ти притежаваш, но сега го нямам.

– Нищо не разбирам – повтори Чарлз.

– Разбираш ли, че според мен нашият баща не е бил крадец? Не вярвам и в това, че е бил измамник.

– Да, но книгата...

– Книга аз не гледам! Книжата и пукната пара не струват пред вярата в баща ми.

Чарлз дишаше тежко:

– Значи... тогава... ще приемеш парите.

– Разбира се.

– Дори да са крадени?

– Не ги е откраднал! Той не може да ги открадне!

– Нищо не разбирам – рече Чарлз.

– Така ли? Ясно, изглежда, в това е цялата тайна, Виж какво, никога не съм споменавал за това, но спомняш ли си как ме преби малко преди да замина?

– Да.

– Помниш ли след това? Ти се върна с брадва да ме убиеш.

– Не си спомням съвсем точно. Трябва да съм бил луд.

– Тогава не знаех, но сега вече знам – ти се бореше за своята любов.

– За любов?

– Да – каза Адам. – А парите ще ги използваме добре. Може да останем тук, може да заминем, примерно за Калифорния. Ще видим какво ще правим. И, естествено, длъжни сме да издигнем паметник на баща си, голям паметник.

– Не бих могъл никога да се махна от тук – каза Чарлз.

– Ще видим как ще потръгне. Няма защо да се бърза. Все ще го измислим някак.

Глава 8

1

На този свят има родители – хора, на които им се раждат чудовища – вярвам в това. Едни могат да се видят: клетки и страшни, с грамадни глави и малки телца; някои се раждат без ръце, без нозе, някои – с по

три ръце, други с опашки или с уста, поставени на най-различни места. Мислело се е, че това става случайно и че никой не е виновен. А навремето се е смятало, че те са видимото наказание за скрити грехове.

Щом има такива физически уроди, не може ли да се допусне, че ще се раждат и умствени, психически страшилища? В лице и тяло може да са свършени, но ако един ненормален ген или деформирана яйцеклетка могат да произведат физически изрод, не е ли възможно същият процес да доведе и до една деформирана душа?

В по-голяма или по-малка степен чудовищата са отклонения от общоприетата норма. Както едно дете може да се роди без ръка, така може да се роди и без човещина или без никакви наченки на съвест. Човекът, който губи ръката си при нещастен случай, води страхотна борба, додето се нагоди към недъга, докато роденият без ръце страда само заради хората, които го намират по-особен. Тъй като никога не е имал ръце, те не му липсват. Понякога, докато сме малки, въобразяваме си какво би било да имамхе криле, но няма никакви основания да подозираме, че птиците изпитват същите усещания. Не, за уroda уродливо е нормалното, понеже всеки е нормален за себе си. Сигурно още по-объркано е това за духовните чудовища – видимо те с нищо не се отличават от останалите. За човек, роден без съвест, душевната болка навярно изглежда смешна. За престъпника честността е глупост. Не бива да забравяме, че чудовището е само едно отклонение и че за чудовището нормалното е чудовишно.

Убеден съм, че Кати Еймс си е била родена, или по-точно е била лишена от склонностите, които след това да я водят и тласкат през целия ѝ живот. Изглежда, някой маховик ѝ е бил с по-голяма или по-малка тежест, та колелата ѝ не се въртяха в пълно сцепление. Още от самото си рождение не беше като другите хора. И точно както сакатият ще се приучи да използва своя недъг, за да бъде по-сръчен и от здравия в една ограничена област, така и Кати, с помощта на своите отлики, пораждаше мъчителни и смайващи смутове в своя свят.

Имало е време, когато за момичета като Кати са казвали, че в тях се е вселил Сатаната. Биха я подложили на църковни молитви, да прогонят от нея злите духове, и ако заклинанията не помогнат, биха я изгорили на клада като вещица за доброто на паството. На вещиците едно никой не би простил: заложбата им да всяват суматоха у хората, да им размътват главите, да ги притесняват и да им внушават завист.

От пръв поглед, сякаш природата бе замаскирала вълчата си яма, Кати олицетворяваше самата невинност. Имаше разкошна златиста

коса, широко поставени лешникови очи и клепащи, които отпускате така, че ѝ придаваха сънна тайнственост. Носът ѝ бе изтънчен и прав, скулите ѝ – високи, изтеглени встрани и събиращи се в малка брадичка, от което лицето ѝ добиваше сърцевиден овал. Добре оформена, с очертани устни, устата ѝ беше необикновено малка, от ония, на които казват „розови пъпки“. Имаше много малки уши без месеста част, така прилепнали до главата, че дори когато срещаше косите си нагоре, те оставаха почти незабелязани.

Кати си остана с детска фигура дори когато израсна, нежна, с тънки ръце и съвсем мънички длани. Гърдите ѝ не се развиха особено. Преди пубертета зърната им бяха дори хлътнали, та майка ѝ трябваше да ги разтрива – беше десетгодишна, защото взеха да я болят. Имаше тяло на момче – теснобедра и с прави крака, с тънки, но не кокалести глезени. Стъпалата ѝ бяха малки и закръглени, с твърдо месесто ходило, напомнящо копито. Беше хубаво дете и стана хубава жена. Гласът ѝ бе дрезгаво-мек и можеше така сладостно да прозвучи, че ставаше неустоим. Но, изглежда, в гърлото ѝ трептеше стоманена струна, защото, стига да пожелае, гласът ѝ почваше да стърже като пила.

Още от дете у нея имаше нещо, което караше хората, като я погледнат, да извърнат поглед, сетне отново да я погледнат, смутени от някаква необикновеност. През очите ѝ надничаше нещо, което при втори поглед винаги изчезваше. Движенията ѝ бяха нечути, говореше малко, но влезеше ли някъде, всички се обръщаха да я видят. Поставяше хората в някакво неудобно положение, но от това те не се чувстваха отблъснати. Мъже и жени я наблюдаваха, искаха да са по-близо до нея, мъчеха се да открият от какво идва смущението, което тя сееше така умело. И понеже тези неща всякога са си били така, самата Кати не виждаше нищо странно.

Отличаваше се от другите деца в редица отношения, но едно я отделяше особено ярко. Повечето деца ненавиждат разликата. Те искат да изглеждат, да говорят, да се обличат и да постъпват досущ като всички останали. Ако, да кажем, модата налага една абсурдна дреха, за детето е жива мъка и болка да не го облекат в подобна безсмислица. Ако се приемеха гердани от свински пържоли, колко нещастно би било онова дете, което не може да си сложи свински пържоли! Това робуване на общото обикновено засяга всяка игра, всяка обществена или друга постъпка. Това е защитната окраска, която децата приемат заради своята безопасност.

У Кати тези неща липсваха. Тя никога не се съобразяваше с мода

или поведение. Обличаше каквото си поиска. И като последица, много често останалите деца ѝ подражаваха. Колкото тя растеше, групата, стадото, а това означава всяка сбирщина от деца, почна да долавя онова, което усещаша и възрастните – че у Кати има нещо нередно. Скоро стана така, че с нея не дружеше повече от едно дете наведнъж. Останалите момчета и момичета почнаха да я отбягват, като че тя носеше някаква безименна опасност.

Кати беше лъжкиня, но не лъжеше тъй, както лъжат повечето деца. Нейното не беше фантазмагории, когато, за да изглежда по-истинско, измисленото се разказва тъкмо като истинско. Това е чисто и просто нормално отклонение от видимата действителност. И аз мисля, че разликата между една лъжа и един разказ е в това, че разказът прибъгва до украшенията и наподобяването на истината, за да задържи интереса както на слушателя, така и на разказвача. Разказаната история не носи нито печалба, нито загуба. Лъжата обаче е средство и за печалба, и за измъкване. Предполагам, че ако строго се придържаме към подобно определение, тогава ще трябва да смятаме писателя за лъжец, особено ако се е замогнал финансово.

Лъжите на Кати не бяха невинни. Предназначени бяха или да избегне някое наказание, или да се отърве от работа, или от отговорност, целта им беше личната изгода. Повечето лъжци се издават – едно, защото забравят какво са казали, и друго, защото лъжата им внезапно се изпречва пред неопровержимата истина. Но Кати не забравяше лъжите си, изработила си беше най-успешния способ да лъже. Придържаше се колкото е възможно по-близо до истината, тъй че всеки можеше да се заблуди. Бе научила още две средства – или да изпъстря лъжите си с истини, или да изрича истината тъй, сякаш е лъжа, Обвинят ли някого в лъжа, а се окаже, че е казал истината, остава му един аванс, който дълго време ще прикрива още редица неистини.

Тъй като Кати беше единствено дете, майка ѝ не разполагаше в семейството с противоположност за сравнение. И смяташе, че всички деца са като нейното. А тъй като всички родители се тревожат, беше убедена, че и нейните приятелки имат същите грижи. Баща ѝ не беше толкова самоуверен. Притежаваше малка работилница за шавене на кожи в едно масачузетско градче, от която, ако се стараеше повече, би могъл да си подсигурява приличен и удобен живот. Мистър Еймс имаше случаи да среща и други деца, когато пътуваше далеч от дома си, та затуй се досещаше, че Кати не е като останалите. Тези неща повече се чувстват, човек няма как да ги разнищи. Беше неспокоен заради дъщеря си, но не би

могъл да обясни защо.

Почти няма човек на света, който да не храни апетити, да няма подбуди, стимулиращи вълнения, островчета на самолюбие и склонности, прикътани току под повърхността. Хората обикновено или обуздават своите страсти, или им се отдават скришно. Кати не само познаваше тези желания у другите, но и умееше да извлича от тях лична полза. Много е възможно да не вярваше в други стремления у човека, тъй като едновременно биваше свръхестествено предпазлива в едни посоки и съвършено сляпа в други.

Още много млада, Кати научи, че полът, с присъщите му копнения и мъка, ревност и забрани, е най-смушаващият порив у хората. В ония дни това наистина бе смушаващо, много повече от сега, защото по тия въпроси тогава не смееха да говорят. Всеки таеше своя малък ад в себе си, а пред хората се правеше, че той не съществува, но затънеше ли в него, ставаше безпомощен. Кати узна, че като направлява и използва тази страна от човешката природа, ще може да се сдобие и да упражнява власт над едва ли не всекиго. Защото тя беше едновременно и оръжие, и заплаха. На нея никой не можеше да се противопостави. И тъй като Кати, изглежда, нито веднъж не изпадна в сляпа безпомощност, по всяка вероятност тя самата твърде слабо се е поддавала на пола; и наистина, презираше ония, които му слугуват. Ако се замисли човек от определена страна, имала е право. А каква свобода биха могли да притежават мъжете и жените, ако не бяха постоянно лъгани, измамвани, поробвани и тероризирани от телесната си страст! Единствен недостатък на такава свобода е, че без нея човек би изгубил всичко човешко и би се превърнал в чудовище.

На десет години Кати вече знаеше нещичко за силата на плътта и хладнокръвно започна своите опити. Обмисляше всичко трезво; предвиждайки затрудненията, тя се подготвяше за тях. Игрите на мъж и жена сред децата датират открай време. Предполагам, всеки, който не е ненормален, се е срещал с малки момиченца в някое скрито зашумено място, в оборските ясли, под някоя върба, във водостока под някое шосе или най-малкото е мечтал за това. Почти всички родители рано или късно се сблъскват с този въпрос и стига да си спомнят собственото си детство, децата им са значи с късмет. Но през детството на Кати не беше така лесно. Отричайки това у себе си, родителите се ужасяваха да го открийт у децата си.

2

В една пролетна утрин, когато, обсипана с късно изпаряваща се роса, младата трева се изправяше на слънцето, а топликът попиваше в земята и надигаше жълтите глухарчета, майката на Кати привърши простирането на изпраните дрехи. Еймсови живееха на края на града, зад къщата им имаше обор, сайвант за колите, зеленчукова градина и ограден двор за два коня. Мисис Еймс си припомни, че бе видяла Кати да отива към обора. Извика я, но когато никоий не ѝ отвърна, помисли, че сигурно се е заблудила. Готвеше се вече да свърне към къщи, когато откъм сайванта дочу кикот.

– Кати! – повика я тя.

Отговор не дойде. Обзе я тревога. Напрегна се да си спомни как бе прозвучал този кикот. Това не беше гласът на Кати. Кати не се кикотеше.

Никоий не може да каже как и защо ужасът обхваща един родител. Разбира се, много пъти се страхуваш, без да има никаква причина. И това най-често се случва на родители с едно дете, на които им минават най-черни мисли, че ще го изгубят.

Мисис Еймс спря и се послуша. Чу тихи потайни гласове и безшумно се приближи до сайванта. Двойната врата беше затворена. Гласовете идваха отвътре, но тя не различи гласа на Кати. Пристъпи чевръсто, дръпна вратите и яркото слънце нахлу в сайванта. Гледката я накара да застине с отворена уста. Кати лежеше на земята с вдигнати поли, гола до кръста, а край нея коленичеха две момчета по на около четиринайсет. От блъсъка на внезапната светлина замръзнаха и те. Очите на Кати се изпразниха от ужас. Мисис Еймс познаваше момчетата, познаваше и родителите им.

Изведнъж едното от тях подскочи, вторна се покрай мисис Еймс и изтича зад ъгъла на къщата. Другото заотстъпва безпомощно, сетне изкрещя и търти през вратата. Мисис Еймс посегна след него, но пръстите се плъзнаха по якето му и то изчезна. Вън откънтяха бягащите му стъпки.

Мисис Еймс понечи да каже нещо, гласът ѝ излезе като квакащ шепот:

– Ставай!

Кати обърна към нея празни очи, но не мръдна. Тогава майка ѝ видя, че китките и са вързани с дебело въже. Изпищя, хвърли се долу и

зачовърка възлите. После отнесе Кати в къщата и я сложи на леглото.

След като прегледа Кати, домашният лекар установи, че липсват признаци за изнасилване.

– Благодарете на Бога, че сте отишла навреме – няколко пъти повтори той.

Дълго време Кати не проговори. Шок – реши докторът. Но и когато най-после Кати излезе от шока, пак отказа да говори. Почнеха ли да я разпитват, очите ѝ се разширяваха, бялото опасваше ирисите ѝ, спираше да диша, тялото ѝ се вдървяваше и страните се зачервяваха от стаения дъх.

На срещата с родителите на момчетата присъства и доктор Уилямс. Мистър Еймс мълча през цялото време, държейки въжето, с което бяха вързани китките на Кати. В очите му се четеше объркване. Някои неща не разбираше, но не отвори дума за тях.

Мисис Еймс изпадна в постоянна налудничавост. Тя бе присъствала. Бе видяла. Беше главният свидетел. От тази налудничавост надничаше някакъв садистичен демон. Тя искаше кръв. И като настояваше за възмездие, тя сякаш изпитваше удоволствие. Градът и околността трябваше да бъдат под закрила: на тази основа поставяше всичко. Слава Богу, беше отишла навреме. Ами ако следващия път не успееше? Как щяха да се почувстват другите майки? А Кати беше само десетгодишна.

По онова време наказанията бяха много по-сурови от днес. Човек твърдо вярваше, че бичът насажда добродетели. Най-напред поотделно, а след това и заедно момчетата ядоха такъв камшичен пердах, че им се отвориха живи рани.

Тяхното престъпление беше достатъчно осъдително, но лъжите се оказаха зло, което и бичът не би могъл да изкорени. В началото тяхната самозащита беше направо смехотворна. Цялата работа – казваха те – била измислена от Кати, а те двамата ѝ дали по пет цента. Не били ѝ вързали ръцете. Спомнят си, че тя си играела с въжето. Първа мисис Еймс го поде, а сетне отекна и целият град: „Искат да кажат, че сама си е вързала ръцете? Едно десетгодишно дете!“ Ако момчетата си бяха признали престъплението, може би щяха да си спестят част от наказанието. Но тяхното отричане доведе до изтезващия гняв не само на бащите им, които ги пребиха с камшиците, но и на цялата община. Със съгласието на родителите им момчетата бяха пратени в изправителен дом.

– Все това я преследва – разказваше мисис Еймс на съседките си. – Сигурно би се пооправила, само да можеше да си го издума. Но попитам ли я, всичко сякаш наново се връща и пак изпада в шок.

Еймсови повече не ѝ споменаха нищо. Въпросът бе приключен. Съвсем скоро мистър Еймс забрави своите упорити съмнения. Би се чувствал ужасно, ако двете момчета стоят в поправителен дом за нещо, което не са извършили.

Когато Кати напълно се справи от сътресението, момчетата и момичетата я наблюдаваха от разстояние, но, очаровани от нея, постепенно взеха да пристъпват по-наблизо. При нея не се случиха момичешките разочарования, нещо обикновено за дванайсет-тринайсетгодишните. Момчетата нямаха никакво намерение да си спечелват подигравките на своите приятели и затова след училище никой не я изпращаше до вкъщи. Но и момчета, и момичета еднакво попадаха под силното ѝ влияние. Останеше ли някое момче насаме с нея, усещаше как го тегли някаква сила, неразбираема и непреодолима. Тя беше нежна, много приятна, говореше тихо. Ходеше сама на дълги разходки и рядко се случваше някое момче да не ѝ се изтъпани от хрусталака, срещайки я уж случайно. Навсякъде се шептяха разни неща, но никой не знаеше какво прави Кати. Каквото и да се случеше, тръгваше неясна мътва, което от своя страна бе необичайно за една възраст, когато всеки има много тайни, но нито една от тях не остава задълго скрита, за да събуди съмнения.

Кати свикна едва-едва да се усмихва, то бе по-скоро намек за усмивка. Поглеждаше настрани и надолу, което трябваше да подсказва на самотното момче, че тя крие тайни, които би могла да сподели.

В мислите на баща ѝ се въртеше още един въпрос, но той го зарови надълбоко, долавяйки, че не е честно да се пита за това. Кати притежаваше забележителния късмет да намира разни предмети – кога златен амулет, кога пари, сребърно кръстче с червени камъчета, които се оказваха рубини, копринена чантичка, – много неща намираше тя, но когато баща ѝ даде обява в седмичния „Куриер“ за намереното кръстче, никой не си го потърси. Мистър Еймс, Уилям Еймс, бащата на Кати, беше прикрит човек. Рядко споделяше какво му минава през ума. Досега не бе посял да се разкрие пред погледа на своите съседи. И огненото езиче на подозрението запази за себе си. Колко по-добре би било, ако не знаеше нищо, по-безопасно, по-мъдро и далеч по-удобно. Колкото до майка ѝ, тя бе така омотана и уплетена в пашкул от прозрачни полулъжи, забулени истини и предположения – всичките посадени от Кати, че дори да се изправеше пред една истина, не би я разпознала.

Кати се разхубавяваше с всеки ден. Нежната, цъфтяща кожа, златистите коси, раздалечените, скромни и все пак обещаващи очи, малката, сочна уста привличаха и задържаха хорското внимание. Основното осмокласно училище завърши с толкова добри бележки, че родителите ѝ я записаха в малката местна гимназия, макар по онова време да беше необичайно за момиче да продължава образованието си. Кати обаче заяви, че иска да стане учителка, което очарова майка ѝ и баща ѝ, тъй като тази бе единствената достойна професия за момиче от добро, но несъстоятелно семейство. Чест за родителите биваше дъщеря, която е станала учителка.

На четиринайсетгодишна възраст Кати влезе в гимназията. Вкъщи винаги я бяха смятали за безценна, но навлизайки в чудесата на алгебрата и латинския, тя се издигна в облаците, където родителите ѝ не можеха да я последват. Бяха я изгубили. Струваше им се, че е повишена в погорна класа.

Учителят по латински език беше блед, напрегнат младеж, пропаднал в духовната семинария, но добил достатъчно знания, за да преподава неизбежната граматика, Цезар и Цицерон. Беше смирен млад човек, който таеше тлеещите въглени на неуспеха в гърдите си и дълбоко в себе си вярваше, че лично Бог го е отхвърлил, при това с основание. След време забелязаха, че у Джеймс Гру нещо пламна, че в погледа му изблизна сила. Нито веднъж не го видяха заедно с Кати и за връзка помежду им никой не намекна. Джеймс Гру възмъжа. Стъпваше решително и си тананикаше. Написа толкова убедителни писма, че управата на духовната семинария погледна благосклонно на молбата му отново да бъде приет.

И тогава огънят погасна. Раменете му, дотогава прави и широки, мръчно се свиха. Очите му станаха трескави, ръцете му затрепераха. Нощно време го виждаха коленичил в църквата да мълви беззвучни молитви. Изостави училището и прати вест, че е болен – тогава се разбра, че се шляел сам-самин из хълмовете край града. Късно една нощ той потропа на Еймсовата врата. Мистър Еймс възнегодува, че го вдигат от леглото, запали свещ, метна върху нощницата едно палто и отиде да отвори. Пред него застана един див, обезумял Джеймс Гру с блестящи очи и трепереща снага.

– Трябва да говоря с вас – дрезгаво рече той на мистър Еймс.

– Полунощ минава – строго отговори мистър Еймс.

– Трябва да говорим насаме. Облечете нещо и елате навън. Нещо трябва да ви кажа.

– Млади човече, вие сте май пиан или болен. Приберете се да поспите, полунощ минава.

– Не мога да чакам. Трябва да ви говоря.

– Елате утре сутринта в кожарницата – рече мистър Еймс и като затвори решително вратата пред олюляващия се посетител, спря отвътре и се ослуша. Гласът отвън се завайка отново:

– Не мога да чакам! Не мога да чакам! Не мога... – След което нозете му бавно се смъкнаха по, стъпалата.

Мистър Еймс прикри блясъка на свещта с длан и се върна в леглото. Стори му се, че вратата на Кати безшумно се затваря, но може би го заблуди подскачащият пламък на свещта, тъй като завесата сякаш също се помести.

– Кой беше, за Бога? – попита го жена му, когато си лягаше.

Мистър Еймс не си даде сметка защо отговори така, навярно да избегне по-нататъшни разисквания:

– Пиан – каза той, – сбъркал къщата.

– Не знам какво става с тоя свят – рече мисис Еймс. Като угасна светлинката, легна си в тъмното, но зеленикавият кръг от пламъчето на свещта продължи да трепти в очите му и в тази несигурна и пулсираща рамка той видя безумните умолителни очи на Джеймс Гру. Дълго време не можа да заспи.

На утрото плъпна мълва, тук-там поизопачена и допълнена, но до следобеда историята се изясни. Клисарят бе намерил Джеймс Гру проснат на пода пред олтара с простреляно чело. До него се търкаляла пушката, а до нея пръчката, с която е натиснал спусъка. Недалеч, също на пода, имало и свещ, взета от олтара. Една от другите три свещи още горяла, а останалите две изобщо не били запалвани. Една върху друга намерили две книги – църковните химни и молитвеника. Както се досещаше клисарят, Джеймс Гру вероятно е подпрял пушката на книгите, за да насочи дулото към слепоочието си, а ритването след изстрела бе отхвърлило пушката от книгите. Доста хора си спомниха, че рано сутринта, още преди съмнало, са дочули гърмежа. Джеймс Гру не бе оставил никакво писмо и никой не съумя да обясни защо може да го е направил.

Първата мисъл на мистър Еймс бе да посети следователя и да разкаже за среднощното посещение. Сетне си каза, че от това няма да има никаква полза. Да знаеше нещо, как да е. Но той не знаеше абсолютно

нищо. В стомаха му се надигна неприятно усещане. Все си повтаряше, че грешката не е негова. „Как можех да го предотвратя? Та аз дори не зная какво искаше от мен.“ Но се чувстваше виновен и потиснат. На вечеря жена му заговори за самоубийството и на него му се отяде. Кати мълчеше, впрочем както обикновено. Хранеше се на малки, скромни залчета и често вдигаше салфетката да обърсва уста. Мисис Еймс разказваше в подробности как намерили трупа и пушката.

– За едно нещо – рече тя – исках да попитам. Да не би този пиян, дето снощи е идвал тук... не може ли това да е бил младият Гру?

– Не – веднага каза той.

– Сигурен ли си? Може да не си го познал в тъмното.

– Нали бях със свещта – рязко рече той. – Нямахме нищо общо, беше с голяма брада.

– Няма защо да ми се сопваш – каза тя. – Просто се питах.

Кати обърса уста и оставяйки салфетката на масата, се усмихна. Мисис Еймс се обърна към дъщеря си:

– Ти си го виждала всеки ден в училище. Да ти се е сторил напоследък угнетен? Да си забелязала нещо, което...

Кати погледна в чинията си и вдигна очи.

– Струваше ми се, че е болен. Да, не изглеждаше добре. Днес всички в училище обсъждаха и някой, не помня кой, подхвърли, че мистър Гру имал някакви неприятности в Бостън. Но не чух какви неприятности. Той на всички се харесваше. – И кокетно обърса уста.

Така именно постъпваше Кати. До вечерта на другия ден целият град знаеше, че Джеймс Гру е имал някакви неприятности в Бостън и, естествено, никой не би си въобразил, че тази история е съчинена от Кати. Дори мисис Еймс забрави къде я беше чула.

4

Малко след като навърши шестнайсет, Кати се промени. Една сутрин тя изобщо не стана от леглото, за да отиде на училище. Майка ѝ я свари в постелата, вторачила се в тавана.

– Побързай, ще закъснееш! Наближава девет.

– Няма да ходя. – Гласът ѝ беше напълно безизразен.

– Лошо ли ти е?

– Не.

– Тогава бързай! Хайде, ставай!

– Няма да ходя.
– Значи си болна. Досега не си отсъствала.
– Няма да ходя на училище – спокойно рече Кати. – Повече няма да стъпя.

Майка ѝ зяпна.

– Какво значи това?
– Никога повече – каза Кати, продължавайки да се блещи в тавана.
– Добре, да видим какво ще каже баща ти! Толкова труд и разноски и когато ти остават две години, докато се дипломираш! – После се приближи и каза тихо: – Да не мислиш да се омъжваш?

– Не.

– Какво криеш там? Каква е тази книга?

– Ето я, не я крия.

– О! „Алиса в Страната на чудесата“. Голяма си за нея.

– Мога да стана толкова малка – отвърна Кати, – че да не можеш да ме видиш.

– Какви ги дрънкаш?

– И никой да не може да ме намери.

– Стига шеги! – ядоса се майка ѝ. – Не разбирам какви си ги намислила. Как смята да постъпи госпожицата на прищевките?

– Още не знам – рече Кати. – Смятам да замина.

– Добре, госпожице на прищевките, полежи си, пък като се върне баща ти, сигурно ще има какво да ти каже.

Кати бавно извърна глава и погледна майка си. Очите ѝ бяха безизразни и студени. Мисис Еймс неочаквано се уплаши от дъщеря си. Излезе безшумно и затвори вратата. В кухнята седна, сбра длани в скута си и се загледа през прозореца към овехтяващия сайвант за коли. Дъщеря ѝ се беше отчуждила. Както повечето родители рано или късно тя почувства, че губи контрол, че юздите за направляването на Кати вече се изпълзват от пръстите ѝ. Не си даваше сметка, че всъщност никога не е имала власт над нея. Кати всякога я беше използвала за свои облаги. Миг по-късно мисис Еймс наложи бонето си и пое за кожарницата. Реши да разговаря с мъжа си по-далеч от къщи.

Кати се надигна без звук от леглото чак следобед и дълго време стоя пред огледалото.

Същата вечер, отвратен от това, което трябваше да извърши, мистър Еймс държа лекция на дъщеря си. Спомена за нейната обвързаност, за нейните задължения и за вродената обич към родителите. Към края на своята реч той осъзна, че тя не го слуша. Побесня и почна да я

заплашва. Заговори за властта, която Бог е дал на родителите над децата, и как тази власт е узаконена от държавата. Сега вече успя да привлече вниманието ѝ. Погледна го право в очите, усмихна се едва, но не мигна. Накрая трябваше да отмести поглед, а това още повече го разяри. Заповяда ѝ да спре своите глупости. И заобиколно я заплаши, че ако не му се подчини, ще играе камшикът.

Приключи с нотка на слабост:

– Искам да ми обещаеш, че утре ще отидеш на училище и ще прес-танеш да вършиш безобразия.

– Добре – каза тя. Устицата ѝ се бе изпънала, на лицето си нямаше никакъв израз.

По-късно същата нощ мистър Еймс каза на жена си с увереност, която не изпитваше:

– Виждаш ли, малко строгост и готово. Може би сме я държали твърде хлабаво. А тя не е лошо момиче, просто е позабравила кой командва тука. От малко строгост никой не е пострадал. – И как му се искаше да е поне толкова самоуверен, колкото бяха думите му!

На сутринта нея вече я нямаше. Липсваха пътната ѝ кошница и най-хубавите ѝ дрехи. Леглото бе грижливо оправено, а стаята – напълно безлична, нищо не подсказваше, че тук е расло момиче. Никакви картини, никакви сувенири, нищо от обикновения безпорядък на растежа. Кати никога не бе играла с кукли. И в стаята не бе оставила никакъв отпечатък.

Мистър Еймс бе по свой начин разсъдлив човек. Нахлупи си бомбето и бързо се отправи към гарата. Чиновникът беше сигурен: Кати бе заминала с първия влак. Купила си билет за Бостън. С негова помощ мистър Еймс съчини телеграма до полицията в Бостън, купи си билет за отиване и връщане и хвана влака в десет без десет. Много оправен мъж беше той, особено в критични положения.

Тази нощ мисис Еймс седя в кухнята, затворила вратата, тебеширенобяла, стиснала ръба на масата да не ѝ треперят ръцете. Звучите, най-напред ударите, а след това и писъците, достигаха до нея съвсем ясно, въпреки затворената врата.

Мистър Еймс биеше лошо, защото никога не беше го правил. Замахна към краката на Кати с камшика си, но тя остана безмълвна и втренчи в него спокойните си студени очи, а това го вбеси. Първите удари бяха опипващи и плахи, но когато тя не издаде и глас, започна да я налага по бедрата и раменете. Камшикът плъснеше и режеше. В гнева си на няколко пъти не я улучи, а приближеше ли се повечко, камшикът

се увиваше около тялото ѝ.

Но Кати схващаше бързо. Разбра го и се научи и щом откри това, започна да крещи, да се гърчи, да плаче и да се моли и със задоволство установи, че ударите веднага станаха по-леки.

Мистър Еймс се ужаси от шума и болката, които причиняваше, и спря. Кати падна на леглото разхълцана. Ако баща ѝ я беше погледнал, щеше да види, че в очите ѝ няма сълзи, а е изопнала шия и от стиснатите челюсти са се издули възли под слепоочията ѝ.

– Втори път ще правиш ли така? – попита я той.

– Не, не! Прости ми! – рече тя и се обърна на леглото, за да скрие от него студенината на лицето си.

– Гледай да запомниш коя си! И не забравяй аз кой съм!

Гласът на Кати секна, сетне сухо изхлипа:

– Няма да забравя.

В кухнята мисис Еймс чупеше ръце. Мъжът ѝ докосна рамото ѝ с пръсти.

– Не исках – рече той, – но трябваше. Мисля, че е за нейно добро. Изглежда ми съвсем променена. Навярно не сме извили клончето, додето е било зелено. И сме ѝ спестявали боя. Може и ние да сме виновни. – Беше сигурен, че макар жена му да бе настоявала за този бой, макар насила да го бе накарала да напердаши Кати, сега тя го мрази, че я бе послушал. И го налегна отчаяние. Без съмнение, тъкмо от това Кати бе имала нужда. Както казваше мистър Еймс, „тя сякаш разцъфна“. Винаги сговорчива, сега тя стана и по-внимателна. Неделите минаваха, а тя помагаше на майка си в кухнята и дори предлагаше да свърши повече работа, отколкото бе необходимо. Захвана се да плете на майка си шал, разточително начинание, което би отнело месеци. Мисис Еймс се хвалеше на съседките: „Само какво чувство за цвят има. Ръждиво и жълто! Оплете вече три квадрата.“ За баща си Кати винаги имаше готова усмивка. Прибереше ли се вечер, окачаше му шапката и нагласяше стола му под лампата така, че с леснина да чете. Промени се и в училище. Винаги добра ученичка, сега почна да крои планове за бъдещето. Отиде при директора да се осведоми не може ли една година по-рано да се яви на изпити за учителска диплома. Директорът отгърна досието ѝ и реши, че спокойно може да опита, разчитайки на успех. И посети мистър Еймс в кожарската работилница да обсъдят въпроса.

– Не ни е казвала – с гордост рече мистър Еймс.

– Жалко, май не трябваше да ви съобщавам. Дано не съм провалил изненадата!

Мистър и мисис Еймс сметнаха, че са изпаднали в някакъв магически сън, който изведнъж е решил всичките им проблеми.

И го отдаваха на онази несъзнателна мъдрост, която осенява единствено родителите.

– Не съм виждал в живота си човек така да се промени – каза мистър Еймс.

– Та тя винаги си е била добро дете – отвърна жена му.

– И забелязваш ли колко се е разхубавила? Че тя е направо красавица. Какъв цвят има само на бузите!

– Не ми се струва, че дълго ще учителства с тази външност – каза мистър Еймс.

Наистина Кати цъфтеше. Подготвяйки се за изпитите, детинската усмивка не слизаше от устните ѝ. Време ѝ оставаше за всичко Почисти избата и натъпка хартия между камъните на основите, да не духа. Кухненската врата скърцаше, тя смаза пантите, после и ключалката, която превърташе трудно, и понеже така и така бе извадила тенекията с масло, намаза и пантите на входната врата. Пое като свое задължение да пълни лампите с газ и да им поддържа шишетата чисти. Топеше ги направо в петрол и за целта в мазето постави цял варел.

– Човек трябва да види, за да повярва – казваше баща я.

Но така беше не само въщи. Тя се пребори със смрадта в кожарската работилница и почна да посещава баща си. Току-що навършила шестнайсетте, за него тя все още си беше малка. И затова се удивляваше на въпросите ѝ от професионално естество.

– Тя е по-умна от редица мъже, да не им казвам имената – споделяше той със своя помощник. – Един ден току-виж поела работата!

Кати се интересуваеше не само от обработката на кожата, но и от търговската страна. И баща ѝ обясняваше заеми, изплащания, цени и заплати. Показа ѝ как се отваря касата и остана много доволен, когато след първия опит тя запомни комбинацията на ключалката.

– Ето как виждам аз цялата работа – каза той на жена си. – у всеки от нас има по нещичко от Сатаната. Не бих искал детето ми да няма известна практичност. Това според мене си е направо нещо като енергия. И ако смогнеш да я хванеш и да я подчиниш, защо да не я насочиш в правилната посока?

Кати изкърпи всичките си дрехи и си подреди нещата. Един майски ден се върна от училище и от вратата се хвана за куките. Майка ѝ се беше облякла за излизане.

– Имам едно ходене до църковния клуб – каза ѝ тя.

– Нали другата седмица ще разпродаваме торти, пък аз съм председателка. Баща ти викаше: ако искаш да прескочиш до банката, да изтеглиш парите за надниците и да му ги занесеш в кожарницата. Понеже отивам сега за тортите, аз няма да мога.

– Защо да не отида – рече Кати.

– Парите са приготвени в един плик, само да ги вземеш – каза мисис Еймс и побърза да излезе.

Кати заработи живо, но без да бърза. Навлече една стара престилка да не си изцапа дрехите. В избата намери буркан от желе с капачка и го отнесе в сайванта, където прибираха сечивата. В кокошарника хвана една ярка, сложи я на дръвника и отсече главата ѝ. После подложи под трепкащата шия буркана и той се напълни с кръв. Потръпващата ярка занесе на торището и дълбоко я зарови. Като се върна в кухнята, свали престилката, пхна я в печката и разрови въглените, додето пламъците подхванаха плата. Изми си ръцете, огледа си обувките и чорапите и обърса едно по-тъмно петно от дясната си обувка. След това се погледна в огледалото. Страните ѝ светеха от свежест, очите искряха, устата ѝ се изви в детинската си усмивчица. Излизайки, скри буркана под най-ниското кухненско стъпало. От излизането на майка ѝ не бяха минали и десет минути.

Леко, сякаш танцува, Кати обиколи къщата и се озова на улицата. Дърветата вече се разлистваха, а в тревата жълтееха първите глухарчета. Кати се отправи безгрижно към центъра на града, където се намираше банката. Беше толкова свежа и приветлива, че минувачите се извъръщаха да я изгледат.

Пожарът избухна в три през нощта. Надигна се, пламна, изрева, пропадна и се сгромоляса още преди да го забележат. Когато доброволците, теглейки помпата си, дотичаха, оказа се, че не им е останало нищо друго, освен да мокрят покривите на съседните постройки, за да не се подпалят и те.

Къщата на семейство Еймс бе изгоряла като барут. Пожарникарите и обичайната публика, която пожарите привличат, се заоглеждаха в осветените от огъня лица да зърнат мистър и мисис Еймс и дъщеря им. И внезапно всички установиха, че ги няма. Хората заковаха погледи в огромната огнена купчина, представяйки си, че са в нея заедно с децата си; във всяко гърло се качи по едно разтуптяно сърце. Доброволците се захванаха да заливат жаравата с вода, сякаш след толкова време е възможно да се спаси някакъв телесен остатък от семейството. По града тръгна ужасяващата вест, че цялото семейство Еймс е изгоряло.

На утрото градът плътно наобиколи димящите черни останки. Предните засенчваха лица против горещината. Доброволците продължаваха да пръскат, та да охладят овъглената бъркотия. Към пладне следователят успя да хвърли няколко мокри дъски и от тях да разрови с железен лост подгизналите вече купища въглени. От мистър и мисис Еймс бе останало толкова, колкото да се установи със сигурност, че трупове са два. Непосредствените им съседи посочиха приблизителното място, където се е намирала стаята на Кати, но при все че следователят и неколцина помагачи разригнаха останките с градинско гребло, не можаха да открият ни зъб, ни кост.

В това време началникът на доброволната пожарникарска бригада бе намерил топките и бравата на кухненската врата. Разгледа озадачено почернелия метал, но не разбра какво точно го бе озадачило. Взе от следователя греблото и се зае трескаво с работа. Почна да рови на мястото, където е била входната врата, и най-сетне попадна и на нейната ключалка, изкривена и полустопена. Около него се събраха зяпачи, които настоятелно го заразпитваха:

– Какво търсиш бе, Джордж?

– Джордж, какво откри?

Накрая се приближи и следователят:

– Джордж, какво имаш предвид?

– В бравите няма ключове – неловко отвърна началникът.

– Сигурно са изпаднали.

– Как?

– Стопили са се.

– Но бравите не са!

– Сигурно Бил Еймс ги е извадил.

– От вътрешната страна ли? – Той вдигна трофеите си.

Щръкнаха езиците и на двете брави.

Тъй като къщата на собственика бе изгоряла и доколкото се виждаше, собственикът бе изгорял с нея, работниците от кожарската работилница от уважение не отидоха на работа. Събраха се около опожарената къща и от кумова срама предложиха да помогнат кой с каквото може, ала по-скоро се пречкаха. Едва следобед Джоъл Робинсън, помощникът на мистър Еймс, отиде до кожарницата. Завари там касата отворена, а документацията разхвърляна по пода. Счупеният прозорец показваше откъде се е промъкнал крадецът.

Сега цялата история доби друг оттенък. Значи не можеше да става дума за нещастен случай. Възбудата и съчувствието бяха заместени от

страх, а с него се промъкна и близнакът му, гневът. Тълпата започна да се пръска.

Но не ѝ се наложи да отиде далеч. В сайванта за коли се намери онова, което се нарича „следи от борба“ – в случая един счупен сандък, разбит фенер от кабриолет, драскотини от нокти в прахоляка и разпиляна слама. Наблюдаващите може би нямаше да видят в това следи от борба, ако по земята не изобилстваха локви кръв. Полицията пое нещата в свои ръце. Това беше негова област. Избута и подкара всички да напуснат сайванта.

– Или искате да заличите всички улики? – развика се той. – Хайде, всеки да застане отвънка!

След това се разтършува из помещението, взе нещо, в един ъгъл намери друго. И се изправи на вратата с находките си в ръце окървавена синя панделка за коса и кръстче с червени камъчета.

– Някой да познава тия неща?

В един малък град, където всеки познава всекиго, е почти възможно да повярваш, че някой твой познат може да извърши убийство. Ето защо, ако уликите не водят неопровержимо в определена посока, всеки допуска, че се отнася до някакъв мрачен другоселец, някакъв странник от външен свят, в който стават такива неща. Тогава се нападат скитническите сборища, довеждат празноскутащите, изпитателно преглеждат регистрацията на хотелите и всеки, който е непознат, машинално става заподозрян. Не забравяйте, че беше май, скитниците отскоро бяха плъпнали по пътищата, защото затоплянето им позволяваше да разпъват одеялата си до всеки поток. Бяха тръгнали и циганите – само на пет мили бе спрял цял катун. И какво претърсване падна при тия клетки създания!

На мили наоколо претърсиха няма ли някъде новоразровена пръст, изгребах всички подозрителни водоеми да дирят тялото на Кати. „Колко хубавичка беше“ – казваше всеки и с това си обясняваше, че вижда причина да са я отвлекли. Накрая доведоха някакъв заекващ и космат полуумен и го подложиха на разпит. Беше чудесен кандидат за бесилката, тъй като не само нямаше никакво алиби, ами не можеше и да си спомни какво изобщо е вършил през живота си. Неговият хилав мозък подуши, че тези, които го разпитваха, искат нещо от него, и тъй като беше дружелюбно създание, помъчи се да им го даде. При всеки нагласен, подвеждащ въпрос той с радост влизаше в капана и умираше от щастие, че полицаят изглежда доволен. Постара се мъжки да угоди на тези превъзхождащи го личности. В него имаше нещо много мило. Едничката беда на самопризнанието му беше, че си призна твърде много в твърде

много направления. Трябваше също непрекъснато да му напомнят онава, което се предполагаше, че е извършил. И когато строгите и ужасени съдебни заседатели го намериха за виновен, той наистина се разтопи – почувства, че най-сетне го смятат за нещо.

Имало е и все още има хора, съдии, чиято преданост към закона и неговото предназначение да сее справедливост напомня по същността си любовта към жена. Такъв човек председателстваше следствието преди процеса, човек толкова добър и чист, че самото му съществуване правеше порока невъзможен. Без внушенията, които обичайно се отправят към подсъдимата скамейка, самопризнанието представляваше чиста глупост. Съдията лично го разпита и установи, че заподозреният се старае да следва тези внушения, но просто не може да си спомни нито какво е направил, нито кого е убил, а още по-малко – защо. Въздъхвайки уморено, съдията му направи знак да напусне съдебната зала и повика с пръст шерифа.

– Виж какво, Майк – рече той, – не бива да постъпваш така. Ако този нещастник беше просто малко по-умен, би могъл да го докараш до бесилката.

– Но нали си призна! – Бидейки човек съвестен, шерифът се чувства засегнат.

– Той ще си признае и това, че се е изкачил по златни стъпала и е прерязал гърлото на свети Петър с топка за кегелбан – каза съдията. – По-внимателно, Майк! Законът е създаден да спасява, а не да унищожава.

При всички подобни местни трагедии времето е като мокра четка върху акварел. Острите контури се размиват, страданието се стапя, багрите се размесват и от многото отделни мазки се получава едно плътно сиво петно. Само след месец вече не бе така належащо непременно някой да бъде обесен. След два месеца едва ли не всекиму стана ясно, че срещу никого не е имало истински улики. Ако не беше убийството на Кати, пожарът и кражбата можеха да бъдат просто едно съвпадение. Тогава хората проумяха, че без трупа на Кати не може да се докаже нищо, въпреки предположението, че е мъртва.

От Кати остана само един сладостен дъх.

Глава 9

1

Мистър Едуардс водеше сутеньорския си бизнес по един изряден и хладнокръвен начин. Поддържаше съпругата си и двете добре възпитани деца в хубава къща в един хубав бостънски квартал. Още с раждането си двете му деца, момчета, бяха регистрирани в Гротън.

Мисис Едуардс поддържаше един безупречно чист дом и управляваше прислугата. Естествено, на мистър Едуардс много пъти се налагаше да отсъства по работа, но съумяваше да води удивително заседнал живот и да прекарва у дома си много повече вечери, отколкото човек може да си представи, работата си гледаше със счетоводителска прецизност и точност. Беше едър и силен мъж в края на четирийсетте, почнал доста да пълнее, но все пак в изненадващо добро състояние за период, в който мъжът би искал да е позатлъстял, па макар единствено да доказва, че е преуспял в живота.

Професионалната методика бе разработил сам – обиколния маршрут през малките градове, краткия престой на всяко от момичетата, дисциплината, процентите. Добре се ориентираше в пътя си и рядко допускаше грешки. Никога не прашаше момичетата си в големите градове. С гладните шерифи по селата можеше да се справи, но към опитната и ненаситна полиция от големия град изпитваше дълбоко уважение. Идеалният пункт за него биваше малкият градец с ипотekiран хотел и без други забавления, тоест там, където единствена конкуренция можеха да му бъдат местните съпруги или някое безпътно момиче. Бе започнал с десет пункта. А преди да умре на шейсет и седем години от задавяне с кокоша кост, неговите групи от по четири момичета бяха разположени в трийсет и три селища на Нова Англия. Беше постигнал повече от възможното: беше богат – начинът, по който го стигна смъртта, е сам за себе си символ на успеха и благоденствието.

В наши дни системата на публичните домове е до известна степен на отмиране. Учените сочат различни причини. Някои твърдят, че упадъкът на морала сред девойките е нанесъл смъртен удар на публичния дом. Други, навярно по-идеалистично настроени, изтъкват, че полицейският контрол в по-разширени мащаби постепенно ликвидира тези домове. В последните дни на миналия век и в началото на нашия публичният дом беше всеприета, ако не и открито обсъждана институция. Всеобщо

бе мнението, че той закриля порядъчните жени. Нежененият мъж би могъл да отиде в такава къща и да освободи плътската си енергия, от която става неспокоен, и в същото време да поддържа общоприетото становище за чистотата и високата нравственост на жената. Загадка, но пък още колко много загадки има в нашето обществено мислене!

Публичните домове се колебаеха между дворци, пълни със злато и плюш, и най-сбутани борден, чиято смрад би прогонила и свиня. Сегизтогиз тръгваха приказки за това как господарите на занаята крадат и заробват млади момичета и може би редица от тия истории са били верни. Но голямото мнозинство проститутки влизаха в професията от леност и глупост. В домовете бяха освободени от всякаква отговорност. Хранеха ги, обличаха ги и се грижеха за тях, додето престарееят, когато ги изритаха. Но и този край не беше пречка. Младостта смята, че никога не може да остарее.

Имаше случаи в занаята да се появи някое по-умно момиче, но то обикновено се издигаше до нещо по-добро. Или отваряше свой дом, или успешно ще се залови за изнудвачество, или пък ще се омъжи за богатш. За умните имаше дори по-особено название. Почтително ги наричаха куртизанки.

Мистър Едуардс нямаше равен както в набирането, така и в надзираването на своите момичета. Ако се окажеше, че някоя не е плиткоумна в достатъчна степен, изхвърляше я. Не искаше и много големи красавици. Току-виж някой местен младеж се влюбил в красивата курва и тогава ще има да й плаща майка си и баща си. Забременееше ли някоя, можеше да избира – или да напусне, или да й се направи аборт, но толкова брутален, че значителна част отиваха на она свят. И въпреки това момичетата обикновено избираха помятането.

В работите на мистър Едуардс не всичко вървеше гладко. И той си имаше своите проблеми. По времето, за което разказвам, той бе подложен на редица нещастия. При една железопътна катастрофа бяха убити две групи от по четири момичета. Друга група изгуби за сметка на религията, когато някакъв селски проповедник изведнъж бил обладан от небесен огън и почнал с проповедите си да пали и жителите на градчето. Набъбващото паство се видяло принудено да се премести от църквата на полето. И тогава, както става тъй често, проповедникът извадил своя най-страхотен коз: предсказал на коя дата ще настъпи краят на света и цялата околия поела блееща след него. Мистър Едуардс замина за това градче, извади тежкия бич от пътната си чанта и безмилостно наложи своите момичета. Но вместо да приемат нещата от негова гледна точка,

те го помолиха за още малко бой, за да ги избави от техните въображаеми грехове. Отвратен, той отказа, взе им дрехите и се прибра в Бостън. Момичетата си спечелиха значителна слава, отивайки голи до религиозното сбирание, за да се изповядат. Та ето как мистър Едуардс се разпръваше и набираше своите момичета, вместо да ги търси една от тук, друга – от там. Предстоеше му изцяло да възстановява цели три групи.

Не ми е известно как е научила Кати Еймс за мистър Едуардс. Възможно е да ѝ е казал файтонджията. Ако едно момиче истински се интересува, все има как да узнае. Когато тя се появи в кантората му, той тъкмо бе станал в лошо настроение, отдавайки болката в стомаха си на задушената камбала, която жена му бе поднесла предната вечер. Цяла нощ не беше мигнал. Изхвърли рибата от себе си и в двете посоки, ала все още му беше отпаднало и го напъваше.

По тази причина той не можа веднага да възприеме момичето, което се назова Катрин Еймсбъри. Беше твърде хубава за неговите работи. Говореше с нисък, гърлен глас, беше нежна, почти чуплива, с приятна кожа. С една дума, далеч не беше от типа на мистър Едуардс. И ако не беше така отпаднал, незабавно би я отпратил. Но макар че не се вгледа в нея отблизо, докато ѝ задаваше обичайните въпроси, предимно относно сродници, които биха причинили неприятности, нещо в тялото на мистър Едуардс се насочи към нея. Той не беше похотлив човек, още повече че никога не смесваше професионалния си живот с частните удоволствия. Сегашната му реакция го сепна. Озадачен, той вдигна очи към момичето, при което клепачите ѝ тайнствено и прелестно се сведоха и по излеко издадените устни пробяга зрак. На устата ѝ се появи котешка усмивка. Мистър Едуардс се наведе на писалищната си маса, дишайки тежко. Той осъзна, че я иска за себе си.

– Не разбирам защо момиче като тебе... – почна той и попадна в най-древното правило на света: че момичето, в което си влюбен, не може да бъде никакво друго освен честно и вярно.

– Баща ми почина – скромно каза Катрин. – Само че преди смъртта си остави всичко да се разпилее. Не знаехме, че е взимал заеми за фермата. Но аз не мога да позволя на банката да я отнеме от майка ми. Такъв удар би я довършил. – Очите на Катрин се замъглиха от сълзи. – Помислих, че мога да изкарам колкото за вноските...

Ако мистър Едуардс някога е имал шанс, той беше именно сега. Вярно, някъде в мозъка му извъня едно предупредително звънче, но то се оказа недостатъчно силно. Приблизително осемдесет процента от момичетата, които идваха при него, се нуждаеха от средства, за да

изплащат някаква ипотека. И мистър Едуардс си беше изработил неизменното правило да не вярва на нито една тяхна дума в нито един момент, освен на това какво са яли на закуска, но понякога те лъжеха и за закуската. И ето го сега този огромен, затлъстял, зрял собственик на продажна плът – притиска шкембе в масата, а страните му тъмнеят от прилив на кръв и по бедрата и пищялките му пробягват тръпки на възбуда. Мистър Едуардс се чу да казва:

– Добре, добре, мила моя, дай да обсъдим. Може пък и да се намери начин да си осигуриш тези вноски. – И това на момиче, което просто бе помолило да го наемат за проститутка. Но така ли беше всъщност?

2

Мисис Едуардс беше последователно, макар и не дълбоко религиозна. Голяма част от времето си отделяше на църковните дейности и затова нямаше кога да се замисли било за техния произход, било за тяхното въздействие. Тя знаеше, че мистър Едуардс се занимава с внос и дори да бе разбрала – което положително бе така – какъв по-точно е неговият бизнес, не би повярвала. Още една загадка. За нея съпругът ѝ винаги е бил един хладнокръвно пресметлив човек, който ѝ поставяше малко от задължителните физически изисквания. И ако с нея никога не е бил сърдечен, то никога не е бил и жесток. Нейните драми и емоции имаха връзка само със синовете, с гардероба и с храната. Беше благодарна и доволна от живота си. Когато настроението на съпруга ѝ почна да се скършва, от което той стана неспокоен и заядлив, гледаше в една точка, а сетне, побеснял от нерви, хукваше навън, тя отдаде това, първо, на стомаха му, второ – на служебни несполуки. Когато случайно го свари в банята, седнал върху тоалетната тихо да си плаче, даде си сметка, че той е болен човек. Той се постара бързо да затули от погледа ѝ зачервените си налети очи. И когато не помогнаха нито билки, нито очистителни, тя разбра, че е безпомощна.

Ако през тия години мистър Едуардс чуеше за нещо подобно, направо би се изсмял. Но сега същият този мистър Едуардс, най-безмилостният сутеньор на света, се беше влюбил безнадеждно и нещастно в Катрин Еймсбъри. Нае за нея една приветлива тухлена къщичка, а после ѝ я подари. Купуваше ѝ най-разкошните неща, които човек може да си въобрази, украси къщата от горе до долу, поддържаше я вечно претоплена. Килимите бяха дебели и меки, а стените – претрупани с картини в

тежки рамки.

По-клет мистър Едуардс никога не бе се чувствал. По служебна необходимост бе научил за жените толкова много, че и за миг не вярваше на нито една. А тъй като дълбоко обичаше Катрин и любовта изискваше доверие, чувствата му го разкъсваха на тръпнещи късове. Бе длъжен да ѝ вярва, а в същото време не ѝ вярваше. Стремеше се да купи верността ѝ с подаръци и с пари. Отделеше ли се от нея, измъчваше го мисълта, че в къщата ѝ се мъкнат други мъже. От страх да не оставя Катрин сама намрази инспекционните си обиколки извън Бостън. В известна степен почна да гледа на работата си през пръсти. За първи път изпитваше подобна любов и това едва не го убиваше.

Едно нещо не знаеше мистър Едуардс, а и нямаше как да го узнае, тъй като Катрин не би допуснала – тя му беше ярна в смисъл, че нито приемаше, нито посещаваше други мъже. За Катрин мистър Едуардс беше също такава делова перспектива, каквато за него бяха неговите четиричлени групи. И ако той си служеше с едни похвати, тя също притежаваше свои. Веднъж спечелила го, а то стана за късо време, тя успяваше вечно да изглежда леко недоволна. Даваше му да разбере, че трудно се свърта на едно място, сякаш всеки миг може да побегне. Като знаеше кога ще я навести, гледаше всеки път да я няма и да се върне светнала, като че току-що е изживяла нещо невероятно. Непрекъснато се оплакваше колко е трудно да избягва похотливите погледи и докосвания на мъжете от улицата, които едва се удържат да не ѝ се лепнат. Неведнъж се втурваше вкъщи подплашена, че с мъка се е отгървала от мъж, който я проследил. Когато се връщаше късно следобед, сварвайки го да я чака, почваше да обяснява: „Какво толкова, бях на пазар. Знаеш, трябва да си купувам това-онова.“ И казаното звучеше като лъжа.

Когато правеха любов, убеждаваше го, че все остава не докрай задоволена, че ако е по-добър, у нея би се надигнала вълна от нечувана страст. Правеше-струваше, поддържаше го в непрестанно неравновесие. И самодоволно установяваше как издръжливостта му се топи, как ръцете му започват да треперят, как спадат килограмите му, а в погледа се долавя див и оцъклен израз. И щом усетеше издалеч приближаването на безумния му назидателен гняв, наместваше се в скута му да го утешава, та за момента да повярва в нейната невинност. И го убеждаваше.

Катрин искаше пари и свикна да ги получава колкото може по-бързо и по-лесно. И когато с успех го превърна в безформена маса, а Катрин отлично определи кога е станало това, захвана и да го краде. Претърсваше му джобовете и прибираше всяка по-едра банкнота. Той не

смееше да протестира от страх да не го напусне. Скъпоценностите, които ѝ подаряваше, изчезваха и въпреки твърдението, че ги е загубила, той бе сигурен, че са продадени. Осребряваше сметките ѝ при бакалина, да не говорим за тоалетите. И не намираше сили да се отърве от нея. Тя не продаде къщата, но я заложи, за да вземе от нея и последната възможна стотинка.

Една вечер ключът му не стана на входната врата. Мина доста време, докато тя се обади на неговото бльскане. Да, сменила бравата, защото си изгубила ключа. Страхува се, нали живее сама! Всеки може да влезе. И за него ще поръча ключ, но това така и не стана. От този ден всеки път той трябваше да звъни и неведнъж минаваше дълго време, преди да му отворят, а понякога изобщо не му се отваряше. Нямахме как да разбере вкъщи ли си е била, или не. Мистър Едуардс прати хора да я следят, но невинаги тя знаеше кога.

В основата си мистър Едуардс бе човек прост, но дори и простият крие в себе си потиснати импулси, тъмни, извратени. Катрин беше умна, но дори и умната жена понякога пропуска да забележи своенравните помисли на мъжа.

Тя допусна една-единствена погрешна стъпка, колкото и да се бе старала да я избегне. Както се полага, мистър Едуардс натрупа шампанско в малкото им привлекателно гнездо. В началото Катрин отказа да го близне.

– Повръща ми се от него – обясняваше тя. – Опитвала съм, но не мога да го пия.

– Глупости – настояваше той, – изпий само една чаша. Нищо няма да ти стане.

– Благодаря ти, недей! Не мога да го пия.

Мистър Едуардс прие съпротивата ѝ за женска деликатност и повече не настоя. Но една вечер му хрумна, че не знае нищо за нея. Виното би развързало езика ѝ. И колкото повече мислеше за това, толкова по-добра му се струваше тази идея.

– Не е честно да не изпиеш с мен една чаша.

– Нали ти казвам, не ми понася.

– Глупости!

– Казвам ти, не искам.

– Глупаво е. Или искаш да ти се разсърдя?

– Не.

– Тогава изпий една чаша.

– Не искам.

- Изпий я! – Той ѝ подаде чашата, но тя се отдръпна.
- Ти не знаеш. Става ми лошо.
- Пий!

Тя надигна чашата, изля я в гърлото си и трепереща застина, сякаш се ослушва. Кръвта ѝ нахлу в страните. Наля си втора чаша, след това трета. Очите ѝ потънаха и охладняха. Мистър Едуардс се уплаши. С нея ставаше нещо, което не можеше да предотврати нито тя, нито той.

- Не исках да пия, запомни това! – спокойно рече тя.
- Може би не бива повече.

Тя се засмя и си наля още една чаша.

- Сега вече няма значение. Дали ще е повече, е все едно.
- Не е лошо човек да глътне една-две чаши – неловко се съгласи той.

Тя заговори тихо:

– Слушай, глъст плужек! Какво знаеш ти за мене? Въобразяваш си, че не разбирам всяка скапана мисъл, която ти хрумне? Искаш ли да ти кажа? Чудиш се как е могло едно толкова прекрасно момиче като мене да изучи всякакви долни номера. Ще ти обясня. Научила съм ги по бараките, чуваш ли? По бараките! Работила съм по места, за каквито не си и чувал, цели четири години! А номерата ги учех от моряци, от Порт Саид ми ги носеха. Познавам например всеки нерв от възливото ти туловище и знам как да го използвам!

– Катрин – запротестира той, – ти не знаеш какво приказваш!

– Ясно ми беше. Ти искаше да се разприказвам, нали? Ето, приказвам!

И бавно пристъпи към него. Мистър Едуардс преодоля напора си да отстъпи. Страхуваше се от нея, но остана неподвижен. Пред очите му тя допи шампанското в чашата, нежно чукна ръба ѝ в масата и завъртя нащърбеното стъкло в бузата му.

Чак сега той побягна от къщата. Излизайки, чу смеха ѝ.

3

За човек като мистър Едуардс любовта е осакатяващо чувство. Тя унищожи преценките му, изтри онова, което знаеше, отслаби го. Повтаряше си, че тя не е с всички си, и се мъчеше да го повярва – Катрин го улесняваше сама. Ужасена от своята несдържаност, тя положи всички усилия да възвърне предишния си очарователен образ в очите му.

Така болезнено влюбен, мъжът е в състояние да се подложи на вероятно самоизмъчване. Мистър Едуардс желаше с цялото си сърце да повярва в добрината ѝ, но демонът в него и нейното избухване го тласкаха към обратното. Донякъде несъзнателно той лека-полека научаваше истината и същевременно не искаше да я приеме. Узна например, че тя не внася парите си в банката. С помощта на сложна система от огледала един от неговите служители откри в избата на тухлената къщичка мястото, където ги е скътала. Един ден от детективската агенция, която бе наел, пристигна стара вестникарска изрезка от някакъв провинциален седмичник, в която се описваше някакъв пожар. Мистър Едуардс внимателно я проучи. Гърдите и стомахът му се превърнаха в разтопен метал, а някъде в черепа му, зад очите, засия червенина. Към любовта се примеси истинска паника, а утайката от тази смес е обикновено жестокост. Примъкна се замаян до кушетката в кантората си и легна по очи, опирайки чело в хладната черна кожа. За миг остана така, сякаш увиснал, едва дишаш. И постепенно мозъкът му се проясни. В устата си усети солен вкус, раменете го заболяха от безмерна ярост. Но запази спокойствие. Умът му вряза във времето своя замисъл като фенер, който праща остър сноп лъчи в тъмна стая. Размърда се бавно и прегледа куфара си, както правеше винаги, преди да се отправи на инспекционна обиколка – чисти ризи и бельо, ношница и чехли, тежкия бич, извил снагата си покрай стените на куфара.

Прекоси тежко градинката пред тухлената къща и позвъни. Катрин мигновено му отвори. Беше с палто и шапка.

– О! – извика тя. – Колко жалко! Трябва за малко да изляза.

Мистър Едуардс остави куфара си.

– Не може! – рече той.

Тя се вгледа в него. Долови някаква промяна. Той мина тромаво край нея и се насочи към подземие.

– Къде отиваш? – Гласът ѝ пронизително отекна. Той не отвърна. След малко се върна отдолу, носейки сандъче от дъбова дъска. Отвори куфара и пхна сандъчето.

– Това е мое – тихо изрече тя.

– Знам.

– Какво си намислил?

– Да направим едно малко пътешествие.

– Къде? Аз не мога.

– До едно градче в Кънектикът. Имам работа там. По-рано ми беше казала, че искаш да работиш. Ще работиш.

– Сега не искам. Не можеш да ме принудиш. Ще извикам полицията.

Усмивката му беше тъй ужасяваща, че тя отстъпи. Слепоочията му пулсираха, подути от кръв.

– Може би искаш да се прибереш в родния си град? – каза той. – Преди няколко години там имало голям пожар. Помниш ли този пожар?

Очите й изпитателно се взряха в него, търсейки някое слабо място, но погледът му бе равен и твърд.

– И какво ще трябва да правя? – смирено попита тя.

– Просто ела с мен на една разходка. Нали искаш да работиш?

В главата й се въртеше само една мисъл. Трябва да отиде с него и да изчака случая. Един мъж не може да е непрекъснато нащрек. Да му противоречи сега, би било опасно – най-добре да тръгне и да го издебне. Това винаги дава резултат. Все така е ставало. Но думите му истински уплашиха Катрин.

На свечеряване слязоха от влака в някакъв градец, прекосиха го по едничката му притъмняла вече улица и се озоваха на другия му край. Катрин се озърташе на четири, по-внимателна от всякога. Нямаше никаква представа какво може да е скроил. В чантата си носеше нож с тънко острие.

Мистър Едуардс си мислеше, че знае какви са собствените му намерения. Щеше да я наложи с бича, да я остави в една от стаите на хотела, пак да я пребие, сетне да я премести в друг град и така нататък, докато за нищо вече няма да я бива. И тогава щеше да я изхвърли. Местният шериф би се погрижил да не я пусне да избяга. Ножът не го смущаваше – знаеше и за него.

Спряха в нечий имот между каменен зид и редица кедри. Първата му грижа бе да грабне чантата от ръката й и да я метне над зида. Ножът излизаше от играта. Но не бе сигурен какво ще прави със себе си – през целия си живот той никога не бе се влюбвал в жена. Смяташе, че едничката му цел е да я накаже. След два удара бичът се оказа недостатъчен. Хвърли го на земята и почна с юмруци. Въздухът излизаше от дробовете му като писукащо стенание.

Катрин напрегна всички сили да не обезумее от страх. Помъчи се да избегне стоварващите се пестници или поне да ги омекотява, но накрая страхът я облада и се опита да побегне. Той я настигна с един скок и я повали, но сега и юмруците вече не му стигаха. Полудяла, ръката му напипа камък и в този миг един ален и ревящ прибой разкъса хладното му самообладание.

Към размазаното ѝ лице погледна по-късно. Вслуша се в сърцето ѝ, но освен ударите на своето не можа да чуе нищо. Обладаха го две завършени, отделни мисли. Едната казваше: „Трябва да я погребя, да изкопая трап и да я зароя.“ А другата приплакваше като дете: „Повече не мога! Просто не зная как да я докосна.“ А след това го връхлетя прималияваното, което идва на мястото на яростта. И той се завтече далеч от това място, изоставяйки и куфара си, и бича, и дъбовото сандъче с парите. Лъхтеше в мрачината и се питаше къде да се скрие, за да повърне.

Никой никога за нищо не го попита. След дълго боледуване, по време на което жена му го огради с нежни грижи, той се върна към работата си и никога повече не допусна до себе си безумството на любовта. „Човек, който не извлича поука от преживяното – казваше той, – е глупак.“ И след това докрай гледаше на себе си с особено боязливо уважение. Така и не бе осъзнал, че у него е горяло желанието да убие.

А това, че не уби Катрин, беше пълна случайност. Всеки негов удар имаше предназначението да я довърши. Дълго време тя лежа в безсъзнание и още дълго като полужива. Установи, че ѝ е счупена ръката, и разбра, че ако иска да живее, трябва да потърси помощ. Волята за живот я накара да се повлече по тъмния път, дано открие подкрепа. Сви в някаква вратня, но още не изкачила стъпалата пред входа, загуби сваят. Петлите в курника бяха почнали да кукуригат, а на изток светна сивата ивица на зората.

Глава 10

1

Когато двама мъже живеят заедно, в резултат на зародилото се взаимно раздражение, те обикновено поддържат доста немарливо къщата си. Щом са сами, двамата постоянно се намират в състояние пред скарване. Не мина много след връщането на Адам Траск и напрежението почна да расте. Двамата братя бяха прекалено много заедно и твърде рядко с други хора. Няколко месеца им отидоха, докато уредят парите на Сайръс и лихвените проценти. Отидоха заедно до Вашингтон да видят гроба – плоча от хубав камък, увенчана с чугунена звезда и герб и с дупка за поставяне на флагче в Деня на падналите герои. Братята останаха дълго край гроба, после си тръгнаха и повече не споменаха Сайръс. Ако Сайръс наистина е бил безчестен, бе го сторил добре. Никой не

зададе въпрос за парите. Но той все така смущаваше мислите на Чарлз.

Като се върнаха, Адам го попита:

– Защо не си купиш нови дрехи? Сега си богат, а се държиш, като че те е страх да похарчиш и един цент.

– Страх ме е – призна Чарлз.

– Защо?

– Ами ако се наложи да ги връщам?

– Ти още ли ще опяваш за това? Ако имаше нещо нередно, мислиш ли, че досега нямаше да чуем?

– Знам ли – отвърна Чарлз. – Предпочитам да не говоря. Но същата вечер той отново повдигна въпроса.

– Едно нещо ме тревожи – поде той.

– За парите ли?

– Да, за парите. Ако човек спечели толкова пари, все трябва да има някакви боклуци.

– Какво имаш предвид?

– Ами документи, счетоводни книги, разписки, продавателни, сметки... а ние прегледахме татковите неща и не открийме нищо подобно.

– Може да ги е изгорил – подхвърли Адам.

– Може – съгласи се Чарлз.

Братята заживяха в стила, установен от Чарлз – стил, който той за нищо не искаше да промени. Удареше ли сутрин четири и половина, той бе вече на крак, сякаш месинговото махало го сръчкваше в ребрата. Възщност се събуждаше секунда преди четири и половина. И вече с отворени очи, той мигваше веднъж и чуваше гонга. За миг оставаше да лежи неподвижен, взирайки се в мрака; почесваше корема си, посягаше към масата до леглото и ръката му попадеше точно върху кутийката серен кибрит. Пръстите му изваждаха клечка и я драсваха. Сярата в синята главичка пламваше, а след това се подхващаше и клечката. Чарлз запалваше свещта до леглото си, отхвърляше завивката и ставаше. Носеше дълги сиви гащи, издути на коленете и хлабави около глезените. Отиваше с прозявка до вратата, отваряше я и се провикваше:

– Четири и половина, Адам! Време е за ставане, събуди се!

– Няма ли веднъж да забравиш? – приглушено викна Адам.

– Време е за ставане – Чарлз нахлузи панталоните си и наниза презрамките над хълбоците. – Но ти може да не ставаш. Богат човек си. Търкаляй се в постелята цял ден!

– Ти също. Но продължаваме да ставаме по тъмно.

– Ти няма защо да ставаш – повтори Чарлз. – Само че ако искаш да

работиш земята, по-добре да работиш!

– Значи да купим още земя – мрачно каза Адам, – за да имаме още повече работа.

– Хайде, хайде! Щом не искаш, не ставай.

– Бас държа, че и да останеш в леглото, не можеш да заспиш – каза Адам. – Ставаш, защото искаш да станеш, а после се биеш в гърдите, сякаш имаш по шест пръста на ръката.

Чарлз отиде в кухнята и запали лампата.

– Не може хем да си лежиш, хем да управляваш стопанство – каза той, изчука пепелта от скарата на печката, хвърли хартия върху голите въглени и задуха, додето се разгорят.

Адам го наблюдаваше от вратата.

– Значи и кибрит не употребяваш.

– Я си гледай шантавата работа! – избухна Чарлз. – Стига си ме заяждал!

– Дадено – отвърна Адам, – ще си я гледам. Моята работа май не е тук.

– Както щеш. Щом пожелаеш да се махнеш, махай се начаса!

Глупава беше тази кавга, но Адам вече не можеше да я прекрати. Гласът му продължаваше да кънти въпреки волята, сипеше ядни и дразнещи думи.

– Дяволски си прав! Поискам ли, махам се. Тоя дом е толкова мой, колкото и твой.

– Тогава защо не свършиш някоя работа?

– Боже мой! – извика Адам. – За какво се дърлим? Хайде стига!

– Не желая неприятности – каза Чарлз. Сипа претоплен качамак в две купи и ги хлъзна на масата.

Братята седнаха. Чарлз намаза резен хляб с масло, после бръкна с ножа в мармалада и го разстла върху маслото. Посегна с ножа към маслото за втория резен и то се изцапа с мармалад.

– Поврага! – кипна Адам. – Не можеш ли да си обършеш ножа? Виж как изцапа маслото!

Чарлз остави ножа и хляба на масата и облегна длани от двете им страни.

– Най-добре да се пръждосаш отгук.

Адам се изправи.

– Най-добре да живея в кочината – каза той и излезе.

2

Минаха осем месеца, преди да се видят отново. Чарлз се връщаше от работа и свари Адам да си полива главата с вода от кухненската кофа.

– Здравей – рече той. – Как си?

– Чудесно – отвърна Адам.

– Къде беше?

– В Бостън.

– И никъде другаде?

– Никъде. Разглеждах града.

Братята заживяха постарому, но всеки внимаваше да не показва яда си. В известен смисъл всеки предпазваше другия и така спасяваше себе си. Чарлз, ранобуден както винаги, приготвяваше закуската и чак тогава будеше Адам. Адам пък почистваше къщата и се залови да води книжата на фермата. По този предпазлив начин живяха цели две години, но накрая раздразнението им отново мина границата.

Една зимна вечер Адам вдигна глава от приходно-разходната книга и рече:

– Чудесно е в Калифорния. Особено през зимата. Там можеш да посадиш абсолютно всичко.

– Естествено, че можеш. А какво ще го правиш, след като се роди?

– Да кажем пшеница, а? В Калифорния сеят много пшеница.

– Но я напада главнята – каза Чарлз.

– Защо си толкова сигурен? Виж какво, Чарлз, в Калифорния всичко расте толкова бързо, че казват: посадиш ли нещо, бързо бягай встрани, ако не искаш кълновете да те съборят.

– Тогава защо, по дяволите, не отидеш там? Когато кажеш, готов съм да ти откупя дела.

Адам си замълча, но на сутринта, докато се решеше пред малкото огледалце, наново подкачи:

– В Калифорния изобщо няма зима. През цялото време е като пролет.

– Аз обичам зимата – каза Чарлз. Адам се приближи до печката.

– Не се сърди! – рече той.

– А ти не се заяждай. Колко яйца искаш?

– Четири – отвърна Адам.

Чарлз сложи седем яйца на затоплящата се печка и грижливо

стъкна огъня с подпалки, докато накрая той неистово лумна. Нагласи тигана направо върху пламъка. И докато припържваше сланината, мрачното му настроение взе да преминава.

– Адам – почна той, – не знам забелязваш ли, но всяка втора дума ти е за Калифорния. Наистина ли искаш да заминеш?

– Тъкмо това и аз искам да разбера – изсмя се Адам. – Знаем ли? То е нещо като ставането сутрин: не ми се става, но и не ми се ще да се излежавам.

– Голям въпрос го направи – рече Чарлз.

– В казармата – продължи Адам – всяка сутрин почваше с оная проклета тръба. И аз се заклех пред Бога, че изляза ли веднъж, всеки ден ще спя до обяд. А ето че сега се вдигам половин час преди тръбата. Какви ми, Чарлз, за какви дяволи се блъскаме?

– Не може хем да си лежиш, хем да управляваш стопанство – каза Чарлз и разбърка с вилица съскащата сланина.

– Погледни сега – разпалено поде Адам, – никой от нас няма ни дете, ни коте, да не говорим за жени. И както сме я подкарали, май така ще си останем завинаги. Време не ни остава да се огледаме за жена. А кроим планове да присъединим към нашата земя и тази на Кларк, стига да е прилична цената. Защо?

– Страшно хубав имот – каза Чарлз. – Заедно с нашия ще стане една от най-хубавите ферми в околността. Я кажи, да не си намислил да се жениш?

– Не. Нали точно това ти казвам. След някоя и друга година ще имаме най-хубавата ферма в околността. Двама самотни и вонящи старци, които се пребиват от работа. После единият от нас ще пукне и приказната ферма ще остане на другия самотен и вонящ старец, сетне и той ще пукне...

– Какви си ги задрънкал? – прекъсна го Чарлз. – Чак неудобно ми става и почвам да се изпотпявам. Изплюй камъчето, какво си намислил?

– Нямам никакви развлечения – отговори Адам – или най-малкото не са достатъчно. Пребивам се от работа за това, което получавам, а въсърност няма за какво да работя.

– Ами тогава се откажи! – викна Чарлз. – Върви по дяволите! Не виждам някой да те е вързал. Иди в Южните морета и се люлей на хакмак, ако смяташ, че ще ти бъде по-хубаво.

– Недей да се сърдиш – спокойно рече Адам. – То е като ставането. Не искам да ставам, не искам и да лежа. Не искам да стоя тук, но и не искам да се махна.

- Дразниш ме – каза Чарлз.
- Помисли, Чарлз. На теб харесва ли ти тука?
- Да.
- И смяташ да изкараш тук целия си живот?
- Да.
- Исусе, де да ми беше толкова лесно! Според теб какво ми е?
- Мисля, че е мъжки сърбеж. Ела довечера в хотела и ще се излекуваш.
- Май си прав – каза Адам. – Но с курволяка никога не ми е било много хубаво.
- Все едно е. Затваряш си очите и... никаква разлика.
- В полка момчетата си имаха по някоя наоколо. Известно време и аз имах. Индианка.
- Чарлз заинтригуван го погледна.
- Баща ни ще се обърне в гроба, ако разбере, че си мърсувал в армията, и то с индианки. И как беше?
- Доста добре. Переше ми дрехите, кърпеше ме, сегиз-тогиз ще сготви.
- За другото питам аз. Там как беше?
- Добре. Една такава приятна, нежна и мила. Приятна. Мила.
- Имаш късмет, че не те е ръгнала с ножа, докато спиш.
- Никога. Много добра беше.
- Нещо ти светнаха очите. Тая женска май доста ти е завъртяла главата.
- Май така беше – призна Адам.
- И какво стана с нея?
- Едра шарка.
- Друга не намери ли?
- Очите на Адам се натъжиха.
- Натрупахме ги като дърва, над двеста души, ръце и крака стърчат на всички страни... Отгоре нахвърляхме сух пръчколяк и ги заляхме с петрол.
- Чувал съм, че индианците не издържат на шарката.
- Направо ги убива – рече Адам. – Сланината прегаря.
- Чарлз рязко се обърна към огъня.
- Тъкмо ще стане хрускава – каза той. – Обичам да ми хруска. – Изтика сланината в една чиния, счупи яйцата в горещата мазнина, а те подскочиха, краищата им се заогъваха в кафеникава дантела, зацвъртяха. – Имаше тук една учителка – продължи Чарлз. – Такава хубавица не

си виждал. С най-малките крачета. Дрехите си купуваше все от Ню Йорк. Руса. Но такива малки ходила надали си виждал. Пееше в хора. Всички тръгнаха на църква. Пребиваха се кой по-напред да влезе. Доста отдавна беше.

– Когато ми писа, че имаш намерение да се жениш?

– Именно – Чарлз се ухили. – Не остана младо биче в околията да не го тръшна венчалната треска.

– И какво стана с нея?

– Нали знаеш как става? Жените се разшаваха, как ще я оставят! Съюзиха се и хайде, изгониха я. Казваха, че носела копринено бельо. Много беше префърцунена! Училищният съвет я уволни наскоро. Стъпалото ѝ ей таковичка. И все ѝ се виждаха глезените, уж случайно. Все си ги показваше.

– Ти запозна ли се с нея? – попита Адам.

– Не. Ходех на църква. Зор да влезеш. Такива хубави момичета не са за малки градчета. На всеки му бръмва мухата. Докарват бъркотии.

– Помниш ли дъщерята на Самуелс? – сети се Адам. – И тя беше много хубава. Какво стана с нея?

– Същото. Бъркотия. И замина. Чух, че живеела във Филадельфия. Шивачка станала. За една-единствена рокля взимала по десет долара.

– Навярно и ние трябва да се махнем – рече Адам.

– Още ли мислиш за Калифорния?

– Да.

Търпението на Чарлз се изпари.

– Да се разкарваш оттука! – разкрещя се той. – Искам да се махнеш от този дом. Ще ти изплатя целия дял или ще го продам, или каквото кажеш, само се пръждосвай, кучи сине!... – Замълча. – Прощавай за това, последното! Но да пукна, вбесяваш ме!

– Ще си отида – каза Адам.

3

След три месеца Чарлз получи цветна илюстрирана картичка от Рио де Жанейро. На гърба Адам бе написал с разкрячен писец: „Когато там е зима, тук е лято. Защо не дойдеш?“ Половин година по-късно пристигна втора картичка, този път от Буенос Айрес. „Мили Чарлз, ей Богу, това се казва голям град! Говорят испански и френски. Пращам ти една книга.“

Но книга не дойде. Чарлз проверяваше цяла зима, че и през пролетта. Но вместо книга пристигна си Адам, загорял и с чуждоземни дрехи.

– Как си? – попита го Чарлз.

– Чудесно. Получи ли книгата?

– Не.

– Интересно, какво ли е станало с нея? Беше с картини.

– Оставаш ли?

– Така мисля. Имам да ти разказвам за тази страна...

– Не искам и да чувам – отсече Чарлз.

– Господи, колко си ограничен! – каза Адам.

– Виждам как всичко ще се повтори. Ще постоиш година, година и нещо, после ще те хванат дяволите, а от това и мене ще ме хванат дяволите. Първо ще се разярим един на друг, сетне ще станем много учтиви помежду си, което е най-лошото. Тогава ще избухнем, ти отново ще заминеш, после пак ще се върнеш и всичко пак ще се повтори...

– Ти искаш ли да остана? – попита Адам.

– Искам – каза Чарлз. – Когато те няма, липсваш ми. Но знам, че пак ще стане същото.

Тъкмо така и стана. Известно време обсъждаха старите времена, известно време си разказваха какво се е случило, докато са били разделени, и накрая изпаднаха в онова продължително и грозно мълчание, което означава часове работа, без да се обели дума, предпазлива любезност и светкавици от яд. И понеже времето им заедно беше безгранично, това сякаш продължи безкрайно.

Една вечер Адам се обади:

– Знаеш ли, че ставам на трийсет и седем? Половин живот.

– Почва се – каза Чарлз. – Похабен живот. Виж какво, Адам, може ли този път да не се караме?

– Какво искаш да кажеш?

– Ами... ако не изневерим на навика си, ще се караме три-четири седмици, докато се приготвиш за ново заминаване. Ако не те свърта тук, не може ли направо да си тръгнеш и да си спестим кавгата?

Адам се разсмя и напрежението в стаята изчезна.

– Добре че си имам толкоз умен брат! – каза той. – Много ясно, щом треската ме тресне яката, заминавам си без бой. Да, така ми харесва. Чарлз, ти нали забогатяваш?

– Добре я карам, но не бих казал богат...

– Значи искаш да кажеш, че не си купил четири постройки и хотела?

– Не съм.

– Но си ги купил. Чарлз, благодарение на тебе нашата ферма стана най-святната в тоя край. Хайде да построим и една нова къща, с баня и вана, с течаша вода и клозет, а? Вече не сме сиромаси. Ето, хората казват, че ти си може би най-богатият човек в околността.

– Нямаме нужда от нова къща – грубо го прекъсна Чарлз. – Задръж си побърканите хрумвания!

– Знаеш ли колко е хубаво да ходиш по нужда, без да излизаш навън?

– Задръж си побърканите идеи! – Адам се забавляваше.

– Тогава аз ще си построя една съвсем малка къщичка там горе, до гората. Какво ще кажеш? Така няма да си стъпваме по нервите.

– Не искам да строиш на мястото.

– Половината е моя.

– Ще я купя.

– Но аз не искам да я продавам. – Очите на Чарлз блеснаха.

– Аз пък ще ти подпала проклетата къща!

– Сигурен съм – каза Адам, внезапно отрезнял. – Вярвам, че ще го направиш. Иначе не би ме гледал така.

– Много размишлявах – бавно рече Чарлз – и само чаках да зачекнеш въпроса. Но, изглежда, няма да го сториш.

– Изясни се.

– Нали помниш, че телеграфически ми бе поискал сто долара?

– Как да не помня. Тогава ми спаси живота. Но защо?

– Така и не си ми ги върнал.

– Не може да бъде.

– Не си.

Адам наведе поглед към старата маса, до която бе седял Сайръс, почуквайки дървения си крак с пръчка. А старата газена лампа висеше над средата на масата и от кръглия рочестърски фитил струеше трептяща жълта светлина. И бавно каза:

– Утре ще ти ги върна.

– Доста време ти дадох.

– Вярно е, Чарлз. Не трябваше да забравям. – Замълча и се замисли. Накрая додаде: – Ти не знаеш защо ми трябваша.

– Не съм те питал.

– И аз не съм ти казвал. Сигурно от срам. Бях в затвора, Чарлз. Избягах.

Чарлз отвори уста.

– За какво приказваш?

– Ще ти обясня. Бях бродяга, арестувах ме за скитничество и ме пратиха да чукам камъни по пътищата. Нощем ни връзваха краката с верига. След шест месеца ме пуснаха и веднага пак ме прибраха. Така строят пътищата. Три дни преди да ми изтече втората половин година, избягах. Преминах границата на Джорджия, ограбих един магазин да си взема дрехи и ти пратих телеграмата.

– Да не повярваш! Но всъщност аз ти вярвам. Ти не лъжеш. Разбира се, вярвам ти. Но защо не ми разказа?

– Сигурно ме е било срам. Но сега ми е още по-срамно, че не съм ти върнал парите.

– Да забравим! – каза Чарлз. – И аз пък, защо ли ти споменах?

– А, моля ти се! Утре ще ти ги върна.

– Да пукна! – извика Чарлз. – Брат ми – затворник!

– Няма защо толкова да се радваш.

– Не знам защо – продължи Чарлз, – но почвам да се гордея. Брат ми – затворник! Едно ми кажи, Адам. Кой те би да изчакваш последните три дни преди освобождаването, та тогава да бягаш?

Адам се усмихна.

– Имаше причини – рече той. – Страх ме беше, че ако си излежа присъдата, току-виж ме пипнали на нова сметка. И си казвах, че ако дочакам края, едва ли ще си помислят, че искам да избягам. И още...

– Смислено – съгласи се Чарлз. – И още какво?

– Това, мисля, е най-многозначителното – каза Адам – и най-трудно за обяснение. Смятах, че дължа на държавата шест месеца. Такава беше присъдата. И хич не ми беше приятно да я мамя. Измамих я само с три дни.

Чарлз избухна в смях.

– Ама че си луд кучи син! – възкликна той с любов. – Но нали казваш, че си ограбил магазин?

– Върнах им парите с десет на сто лихва – рече Адам. Чарлз се наведе напред.

– Разкажи ми за наказателната бригада, Адам.

– Разбира се, Чарлз, ще ти разкажа.

Глава 11

1

След като научи за затвора, Чарлз почна да се отнася с по-голямо уважение към Адам. Взе да изпитва към брат си онази привързаност, която чувстваш към човек, който не е свършен и следователно не заслужава да го ненавиждаш. Адам също се възползва от това. Зае се да изкушава Чарлз.

– Идвало ли ти е наум, Чарлз, че имаме достатъчно пари, за да си позволим всичко, каквото ни скимне?

– Добре де, какво може да ни скимне?

– Можем да отидем до Европа и да се разходим из Париж.

– Какво е това?

– Какво става?

– Май чух някой на верандата.

– Сигурно котка.

– Сигурно. Скоро ще трябва да поизтрепем няколко.

– Чарлз, а може да отидем и до Египет и да разгледаме Сфинкса.

– Можем и тук да си останем и да свършим с парите си някоя полезна работа. Като се хванем здраво на работа, някой ден нещо полезно... Ах, тези котки! – Чарлз скочи към вратата, отвори я с един замах и викна: – Марш! – След което млъкна и Адам видя, че се взира в стъпалата. Приближи се.

Един мръсен вързоп от кални парцали се мъчеше да изпъзни по стъпалата. Една възтънка ръка едва се залавяше за тях, а другата безпомощно се влачеше отзад. На подпухналото лице личаха попукани устни и очи, надничачи от подути и насинени клепачи. Челото зееше разранено, кръвта продължаваше да се стича в сплъстените коси.

Адам слезе по стълбите и коленичи.

– Помогни ми – рече той, – хайде, дай да я внесем вътре. Така... внимавай с ръката, изглежда счупена. – Като я внесоха, тя припадна. – Да я сложим на моето легло. А ти най-добре изтичай за доктора.

– Не мислиш ли, че е по-добре да впрегнем и да я откараме дотам?

– Да я движим? Изключено! Луд ли си?

– Може би не толкова луд, колкото тебе. Помисли за миг!

– За Бога, какво има да се мисли?

– Двама мъже, които живеят сами, и ей това в къщата им.

Адам се слиса.

– Нима говориш сериозно?

– Сериозно, разбира се. Според мен по-добре да я заведем. След два часа ще знае цялата околия. Отде я знаеш каква е? Как се е домъкнала дотука? Какво ѝ се е случило? Адам, поемаш ужасен риск.

Адам смразяващо отсече:

– Ако ти веднага не отидеш, ще отида аз и ще те оставя тук.

– Мисля, че правиш грешка. Ще отида, но ти казвам, ще си пострадаме.

– Аз ще поема пострадването – заяви Адам. – Върви!

Когато Чарлз излезе, Адам отиде в кухнята и напълни легена с гореща вода от чайника. В стаята си натопи носна кърпа във водата и позчисти засъхналата кръв и кал от лицето на момичето. Тя дойде на себе си и сините ѝ очи засияха. Спомените му препуснаха назад – беше тъкмо тази стая, това легло. Над него се надвесваше мащехата му с мокра кърпа в ръка и той почти усети щипещата болка от намокрянето на раната. Тя му бе повтаряла все едно и също. Чуваше го, ала не можеше да си припомни какво е.

– Ще ти мине – каза той на момичето. – Повикали сме лекар. Всеки момент ще е тук. – Устните ѝ се разшаваха. – Не се мъчи да говориш. Нищо не казвай. – И докато я миеше леко с кърпата, обзе го нещо голямо и топло. – Можеш да останеш. Можеш да останеш колкото искаш. Аз ще се грижа за тебе. – Изтиска кърпата и напои слепената коса, след което я отдели от драскотините по главата. – Чуваше се как говори, почти като че стои отстрани и слуша непознат човек: – Тук боли ли? Горките очи, ще ги покрием с хартия да не им блести. И ще се оправиш. Виж, това тук на челото не е много хубаво. Боя се, че ще ти остане белег. Можеш ли да ми кажеш името си? Недей, не се мъчи! Има време. Има много време. Чуваш ли? Двуколката на доктора. Бързо дойде, нали? – И отиде към кухненската врата. – Тука, докторе, тя е вътре.

2

Беше много тежко наранена. Ако в онова време имаше рентгенови апарати, лекарят би установил много повече увреждания, но и тези, които откри, бяха достатъчно. Лявата ръка и три ребра бяха счупени, челюстта ѝ – пукната. Черепът също бе спукан, липсваха зъбите от лявата ѝ страна. Скалпът ѝ беше съдран и откъснат, челото – оголено до

костта. Това видя докторът, това установи. Намести ѝ ръката, бинтова ребрата и заши скалпа. На спиртната си лампа изви стъклената тръбичка на един капкомер – през отвора на липсващите зъби с нея тя щеше да поема вода и течна храна, за да не движи спуканата челюст. Постави ѝ голяма доза морфин, даде един флакон опий на хапчета, изми си ръцете и си облече палтото. Още ненапуснал стаята, пациентката му заспа.

В кухнята седна на масата да изпие горещото кафе, което Чарлз сложи пред него.

– Е? Какво е станало с нея? – запита той.

– Отде да знаем – рязко отвърна Чарлз. – Намерихме я на верандата. Ако искаш, иди да видиш следите по пътя, дето се е влачила.

– Познавате ли я?

– Бога ми, не!

– Ти често се качваш на горния етаж в хотела, да не е оттам?

– В последно време не съм ходил. Пък и в тоя вид не бих я различил.

Лекарят обърна глава към Адам.

– А ти да си я виждал по-рано?

Адам бавно поклати глава.

– Кажй – дрезгаво рече Чарлз, – какво гледаш да надушиш?

– Ще ви кажа, защото сте заинтересовани. Това момиче не е въргано от брана, макар че така изглежда. Така може да я подреди само човек, човек, които не е хранил към нея и капка симпатия. Ако искате истината, някой се е помъчил да я убие.

– Защо не я питаш? – каза Чарлз.

– Доста време няма да може да говори. Освен това черепът ѝ е пукнат и само Господ знае какво може да ѝ докара. Та се питам дали да не обадим на шерифа.

– Не! – Адам отвърна така бурно, че останалите двама се обърнаха към него. – Оставете я! Нека почива.

– А кой ще се грижи за нея?

– Аз ще се грижа – каза Адам.

– Видж сега какво... – започна Чарлз.

– Ти не ми се бъркай!

– Къщата не е само твоя.

– Искаш да си отида ли?

– Нямах това предвид.

– Съгласен съм, ако трябва тя да си отиде, и аз ще си отида.

– Спокойно – намеси се докторът. – Ти защо се палиш толкова?

- Аз и едно ранено куче не бих изхвърлил.
– Но и не би се разгорещил. Да не криеш нещо, а? Излиза ли някъде снощи? Да не си ти?
– Цяла нощ си е бил тук – отсече Чарлз. – Хърка като локомотив.
– Защо не я оставите на мира? – попита Адам. – Оставете я да се оправя.

Лекарят се изправи и отупа ръце.

– Адам – почна той, – баща ти ми беше един от най-старите приятели. Познавам и тебе, и цялото ви семейство. Не сте глупави хора. И не виждам защо не признаваш простите факти. Изглежда, не искаш. И трябва да ти се говори като на дете. Това момиче е било нападнато и аз съм сигурен, че който е направил тази работа, е имал намерение да я усмърти. И ако не съобщя на шерифа, нарушавам закона. Признавам, някои закони съм нарушавал, но този не съм.

- Добре, кажи му. Само да не я безпокои, докато не се пооправи.
– Нямам навик да безпокоя пациентите си – рече докторът. Още ли настояваш да остане тук?

– Да.

– Подписваш си смъртната присъда. Утре ще намина. Тя сега ще спи. Ако иска, дайте ѝ вода и топла супа, но през тръбичката. – И си излезе.

Чарлз се обърна към брат си.

- За Бога, Адам, какво е това от тебе?
– Остави ме на мира.
– Какво те прихвана?
– Остави ме на мира, ти казах! Просто ме остави на мира.
– Боже мой! – извика Чарлз, плю на пода и тревожен и притеснен тръгна на работа.

Адам се зарадва, че той излезе. Разшета се из кухнята, изми съдовете от закуската и помете. Като подреди всичко, отиде в стаята си и дръпна един стол до леглото. От морфина момичето хъркаше дълбоко. Отоците по лицето ѝ спадаха, но очите бяха все така посинели и подути. Адам безмълвно я наблюдаваше. Строшената и превързана ръка лежеше отпусната на стомаха, а дясната се подаваше над завивката със свити като птиче гнездо пръсти. Детска ръка, почти бебешка ръчица. Адам докосна китката ѝ с пръст и пръстите ѝ конвулсивно трепнаха. Китката беше топла. Потайно, сякаш се бои да не го хванат, той изправи ръката и пипна възглавничките на върха на пръстите ѝ. Бяха розови и меки, докато кожата по гърба на ръката сякаш излъчваше някакво бисерно сияние.

Адам се усмихна от щастие. Дишането ѝ секна и той застина нащрек, сетне в гърлото ѝ нещо изхриптя и монотонното хъркане продължи. Преди да се измъкне на пръсти от стаята, той погали още веднъж ръката и дланта ѝ под завивката.

Няколко дни Кати лежа в мрачната яма на шока и опия. Кожата ѝ на пипане бе станала като олово, поради болките почти не се движеше. Долавяше, че около нея има суетня. Лека-полека главата и очите ѝ се избистриха. Тук имаше двама млади мъже, единият от време на време, другият се навърташе много повече. Досети се, че третият, който идва, е лекар, а освен него се появи и един висок слаб човек, който я интересува повече от останалите; този интерес се пораждаше от страх. Може би тя бе успяла да долови нещо през наркозата и сега го систематизираше. Твърде бавно нейното съзнание събираше последните дни и ги пренареждаше. Появи ѝ се лицето на мистър Едуардс, видя го как изгуби спокойната си самоувереност и как сетне се размазва в убийствена ненавист. Никога по-рано в живота си тя не бе изпитвала толкова силен страх, а ето че разбра какво е. И мисълта ѝ се засуети, душейки като плъх, който търси изход за бягство. Мистър Едуардс е научил за пожара. Но само той ли? И откъде е разбрал? При тази мисъл у нея се надигаше сляп ужас, от който всичко ти се разбърква.

От дочутото схвана, че високият е шериф и че иска да я разпита, че младият, на име Адам, иска да я отърве от този разпит. Да не би шерифът да знае за пожара?

Повишавайки гласове, те ѝ помогнаха да реши какво поведение ще възприеме. Шерифът каза:

– Тя не може да е без име. Все някой трябва да я познава.

– Как да ти каже? Челюстта ѝ е счупена. – Това бе гласът на Адам.

– Ако не е левачка, би могла да отговаря писмено. Виж какво, Адам, ако някой се е опитвал да я убие, по-добре да го пипна, докато още мога. Дай един молив и ме остави да я разпитам.

– Нали чу, докторът каза, че има счупване на черепа – обади се Адам. – Знаеш ли дали ще си спомни?

– Ти ми дай молив и хартия, пък ще видим.

– Не искам да я безпокоиш.

– По дяволите, Адам, не е важно какво искаш! Казвам ти да ми донесеш молив и хартия.

– Какво ти става? – Това беше гласът на другия млад мъж. – Ще излезе, че ти си виновният. Дай му молива.

Когато тримата влязоха безшумно в стаята, свариха я със затворени

очи.

– Спи – отсече Адам, шепнейки. Тя отвори очи и ги погледна. Високият се доближи до леглото.

– Нямам желание да ви тревожа, госпожице. Аз съм шерифът. Знаем, че не можете да говорите, но не бихте ли драснали тук някои неща?

Тя се помъчи да кимне и трепна от болка. Бързо мигна няколко пъти да покаже, че е съгласна.

– Това се казва момиче! – възкликна шерифът. – Виждате ли? Готова е. – Постави един бележник на леглото и сви пръстите ѝ около молива. – Хайде сега, пишете. Как се казвате?

И тримата се вторачиха в лицето ѝ. Устата ѝ изтъня, очите ѝ се свиха. После ги затвори и моливът тръгна по хартията. „Не зная“ – надраска с едри букви.

– Добре, ето ви нов лист. Какво си спомняте?

„Черно. Не ми идва нищо“ – написа моливът и излезе от ръба на бележника.

– Не помните ли коя сте, откъде дойдохте? Помислете.

Изглежда, преживяваше силна борба. Лицето ѝ показа отказ и се натъжи. „Не. Объркано ми е. Помогнете.“

– Горката! – трогна се шерифът. – Все пак благодаря, че се постадохте. Като ви стане по-добре, пак ще опитаме. Недейте, не пишете повече.

Моливът написа „Благодаря ви“ и падна от пръстите ѝ.

Тя бе спечелила шерифа. И той застана на мнението на Адам. Против нея беше само Чарлз. Когато братята идваха в стаята ѝ да я повдигат за подлогата, за да я боли по-малко, тя изучаваше враждебно намусеното лице на Чарлз: в него бе забелязала нещо, което я разтревожи. Видя го често да поопипва белега на челото си, да го разтрива и да го проследява с пръсти. Веднъж той разбра, че го наблюдават. Погледна виновно пръстите си и навъсено рече:

– Не бой се! И ти ще имаш, и то може би още по-хубав!

Тя му се усмихна, а той отмести поглед. И щом Адам донесе топлата ѝ супа, Чарлз заяви:

– Отивам в града да обърна някоя бира.

3

Адам не помнеше да е бил някога толкова щастлив. Не се смущава-ше от това, че не знае името ѝ. Бе казала да я наричат Кати и за него то бе достатъчно. Готвеше за нея разнообразни гозби, преравяйки готварските рецепти на майка си и мащехата си.

Огромна бе жизнеността на Кати. Възстановяването ѝ започна твърде скоро. Отоците по лицето изчезнаха и то доби прелестта на озд-равяването. За късо време, макар и с помощ, вече можеше да сяда. Вни-мателно отваряше и затваряше уста и взе да приема леки храни, изискващи по-малко дъвкане. Превръзката на челото ѝ стоеше, но по лицето не останаха почти никакви следи, ако не се смята хлътналата бу-за над изкъртените зъби. Беше неспокойна, мислите ѝ се блъскаха да на-мерят изход. Говореше малко дори когато това не я затрудняваше.

Един следобед чу някой да се върти в кухнята и извика:

– Ти ли си, Адам?

– Не, аз съм – отвърна ѝ гласът на Чарлз.

– Би ли дошъл само за минутка, моля те!

Той застана на прага с намръщени очи.

– Не идваш много често – каза тя.

– Така е.

– Не ти харесвам, нали?

– Май и това е така.

– Ще ми кажеш ли защо?

Не успя веднага да намери отговор.

– Не ти вярвам.

– Защо?

– Знам ли. И не вярвам, че си загубила паметта си.

– Но защо ми е да лъжа?

– Не знам. Но затова не ти вярвам. Има нещо... долавям.

– Никога не си ме виждал.

– Може. Но има нещо, което ме смущава и трябва да го науча. А ти отде знаеш, че не съм те виждал?

Тя замълча, а той тръгна да си отива.

– Чакай – спря го тя. – Какво си наумил да правиш?

– За какво?

– За мене.

Изглежда я с любопитство.

- Истината ли да ти кажа?
– Иначе защо ще питам?
– Не знам точно, но ето какво: веднага щом мога, ще те отпратя от тук. Брат ми са го хванали дяволите, но ще го оправя дори ако се наложи да го смажа.
– Нима можеш? Той е голям и як човек.
– Ще мога.
Тя му хвърли унищожителен поглед.
– Къде е Адам?
– В града, да вземе още от твоите проклетите церове.
– Ти си подъл.
– Знаеш ли какво мисля? Че не съм и наполовина толкова подъл, колкото си ти под тая нежна кожа. За мен ти си Сатана.
Кати приглушено се засмя.
– Значи сме двама. Чарлз, а колко ми остава?
– За кое?
– Докато ме изхвърлиш? Честно ми кажи.
– Дадено, ще ти кажа. Седмица до десетина дни. Щом се изправиш на крака.
– Ами ако не си тръгна?
В погледа му светна надмощие, почти радост при мисълта за премерване на силите.
– Добре, друго ще ти кажа тогава. Като беше упоена, издума доста неща, както се говори насън.
– Не ти вярвам.
Той се засмя – бе забелязал внезапното свиване на устните ѝ.
– Ако щеш. И ако тръгнеш да си гледаш работата на минутката, когато си в състояние, нищо няма да издам. Но ако се опънеш, всичко ще стане ясно, и на тебе, и на шерифа.
– Не вярвам да съм казала нещо лошо. И какво ли мога да кажа?
– Няма да спорим. Работа ме чака. Питаш ме, отговарям.
И излезе. Зад кокошарника се преви от смях, удари се по бедрото и си каза: „Мислех я за по-умна!“ И от дни насам почувства облекчение.

4

Чарлз успя да я уплаши до смърт. И ако той я бе разбрал, бе го разбрала и тя. Това беше едничкият срещан от нея човек досега, който

водеше играта по нейните правила. Кати се помъчи да проследи мисълта му и от това съвсем не й стана по-леко. Разбираше, че номерата й пред него не могат да минат, а имаше нужда от закрила и почивка. Парите й се бяха стопили. Трябваше й подслон, и то подслон за дълго време. Изтощена и болна, тя пресмяташе в ума си всички възможности.

Адам се върна от града с шишенце успокоително и напълни една лъжица.

– На вкус е ужасно – рече той, – но помага.

Глътна го без съпротива и дори не се и намръщи.

– Добър си към мене – рече тя. – Но се чудя защо. Толкова неприятности ви докарах.

– Не е вярно. Ти съживи цялата къща. Нито веднъж не се оплака, нищо! А колко беше пострадала.

– Много си добър, много мил.

– Искам да бъда.

– Имаш ли излизане? Защо не постоиш да поприказваме?

– Разбира се. Важна работа нямам.

– Вземи един стол, Адам, и седни.

Когато се настани до нея, тя протегна ръка и той я пое в двете си ръце.

– Толкова добър и мил – повтори тя. – Адам, нали ще спазиш едно обещание?

– Ще се помъча. За какво говориш?

– Сама съм и се страхувам – изплака тя. – Страх ме е.

– Как да ти помогна?

– Никой не може да ми помогне.

– Кажу, да опитам.

– Там е най-лошото, дори не мога да ти кажа.

– Защо да не можеш? Ако е тайна, ще си остане между нас.

– Да, но тайната не е моя, нали разбираш?

– Не.

Пръстите й сграбчиха и стиснаха ръката му.

– Адам, аз изобщо не съм загубвала паметта си.

– Тогава защо каза...

– Нали това се мъча да ти обясня. Ти обичал ли си баща си, Адам?

– Като че повече го уважавах, отколкото обичах.

– Хубаво, ако някой, когото ти уважаваш, изпадне в беда, не би ли направил всичко, за да го предпазиш от пълен провал?

– Разбира се, надявам се...

– Е, точно така е с мене.
– Но от какво беше пострадала?
– Свързано е. Затова не мога да ти разкажа.
– Баща ти ли беше?
– О, не! Но всичко е така преплетено.
– Имаш предвид, че ако ми кажеш кой те подреди така, може да пострада баща ти?

Тя въздъхна. Той щеше да досъчини историята сам.

– Адам, имаш ли ми доверие?
– Разбира се.
– Ужасно е да те моля за такова нещо.
– Съвсем не е, особено ако искаш да предпазиш баща си.
– Нали разбираш, тайната не е моя. Да беше моя, веднага щях да ти кажа.

– Естествено, че разбирам. И аз бих постъпил така.
– Ти изобщо много неща разбираш. – В очите ѝ бликнаха сълзи.
Той се наведе над нея и тя целуна бузата му.

– Не се тревожи – рече той. – Аз ще се погрижа за тебе.
– Мисля, че няма да можеш. – Кати се отпусна на възглавницата си.
– Отде накъде?
– Брат ти е против мене. Иска да се махна.
– Той ли ти го каза?
– Не. Просто го усещам. Той не разбира нещата като теб.
– Но е с добро сърце.
– Зная, само че тая добрина не е като твоята. И ако се наложи да си отида, шерифът ще почне да ме разпитва, пък аз ще се окажа съвсем сама.

Той се загледа в пространството.

– Брат ми не може да те изгони. Половината от фермата е моя.
Имам свои пари.

– Ако той настоява да си отида, ще трябва. Не мога да ви провалям живота.

Адам се изправи и излезе от стаята. Застана на задния вход и зарея поглед в следобеда. Далече в полето брат му вдигаше камъни от дървената платформа и ги трупаше на каменния зид. Адам вдигна очи към небето. От изток прииждаше покривало от сребристи облаци. Пое дълбоко дъх и в гърдите си усети гъдел и възбуда. Слухът му сякаш ненадейно се прочисти и той чу къткането на кокошките и духналия над земята източен вятър. Чу конски копита да клопат по пътя и далечни удари върху

дъска – някой съсед обковаваше хамбара си. И всички тия звуци се сляха в някаква музика. Очите му също се избистриха. Огради, зидове и наведи ярко изпъкнаха в жълтата следобедна светлина и също се свързаха в някаква хармония. Промяна бе настъпила във всичко. Ято врабци се спуснаха в прахоляка и се заборичкаха за трохи, после отлетяха подобно на сивкав шал, който се вие в светлината. Адам наново погледна брат си. Бе изгубил представа за времето, не би могъл да каже откога стои на вратата.

Не бе изтекъл и миг. Чарлз все така се бореше с един и същ едър камък. А Адам още не бе изпуснал дъха, пълен и дълбок, който пое със спирането на времето.

Изведнъж той осъзна, че радостта и мъката му са се претопили в една материя. В едно се бяха сбрали и страхът с решителността. Установи, че е почнал да си тананика проста повтаряща се мелодия. Извърна се, прекоси кухнята и застана на вратата, загледан в Кати. Тя отпаднало му се усмихна и той си помисли: „Какво дете! Какво безпомощно дете!“ Заля го прилив на обич и я попита:

– Искаш ли да се омъжиш за мен?

Лицето ѝ се опъна, ръката ѝ конвулсивно се затвори.

– Не ми отвръщай сега – рече той. – Искам първо да си помислиш. Но ако се омъжиш за мене, аз ще мога да те пазя. И вече никой нищо не би ти причинил.

Кати в миг дойде на себе си.

– Ела, Адам, седни тук. Дай ми сега ръка. Това е добре, така трябва. – Повдигна ръката му и я допря до страната си.

– Милият – сломено каза тя. – О, мили! Адам, ти вярваш в мене. Ще ми обещаеш ли нещо сега? Ще обещаеш ли да не казваш на брат си, че си ме помолил?

– Да се омъжиш за мене ли? Защо не?

– Не това! Тази нощ искам да помисля. А може и да не ми стигне само една нощ. Нали ще ми позволиш? – Вдигна ръка към челото си. – Знаеш, не съм сигурна дали мога да размишлявам като хората. А трябва.

– Смяташ ли, че можем да се оженим?

– Моля те, Адам, остави ме да помисля. Моля те, мили!

Той се усмихна и припряно каза:

– Само не протакай дълго. Чувствам се като котка, която се е покатерила толкова високо на дървото, че сега не знае как да слезе.

– Нека да размисля. Освен това, Адам... ти си добър.

Той излезе и се отпрати към мястото, където брат му подреждаше

камъните.

Когато Адам изчезна, Кати се надигна от леглото и с несигурни стъпки се приближи до тоалетната масичка. Наведе се да се види в огледалото. Челото ѝ все още бе превързано. Повдигна крайчеца на превръзката, колкото да забележи яростната червенина отдолу. Не само бе готова да се омъжи за Адам, бе го решила сама още преди той да ѝ го предложи. Боеше се. Имаше нужда от закрила и от пари. Адам щеше да ѝ даде и двете. А тя можеше да го води за носа, в това бе сигурна. Нямахте желание да се омъжва, но за момента бракът ставаше изход. Тревожеше я само едно. Адам изпитваше към нея топло чувство, което тя не разбираше, тъй като го нямаше у нея – впрочем никога не бе усещала нещо подобно към когото и да било. А мистър Едуардс здравата я бе подплашил. В досегашния ѝ живот това бе единственият случай, когато изпусна положението от ръцете си. И взе решение вече никога да не допуска това да се повтори. А като си помисли какво ли ще каже Чарлз, усмихна се на себе си. С Чарлз изпитваше някакво родство. Стана ѝ все едно, че той я подозира.

5

Адам приближи и Чарлз се изправи. Хвана се за кръста да поразтрие изтръпналите си мускули.

– Господи, още колко камъни остават! – рече той.

– Един приятел в казармата разправяше, че в Калифорния имало долини, дето с километри не можеш да намериш нито един камък, дори малко камъче.

– Затуй пък ще има нещо друго – каза Чарлз. – Според мен няма ферма, в която всичко да е наред. В Средния запад плачат от скакалци, другаде от урагани. Какво са шепа камъни?

– Мен ако питаш, прав си. Реших да ти помогна.

– Много мило. Тъкмо си мислех, че до края на живота си смяташ да си държите ръцете с оная отгътък. Докога ще стои у нас?

Адам за малко щеше да съобщи за предложението си, но тонът на Чарлз го накара да се откаже.

– Знаеш ли – поде Чарлз, – преди малко се отби Алекс Плат. Никога не можеш да познаеш какво му се е случило. Намерил цяло състояние.

– Тоест как?

– Ами нали помниш онова място в имота му, дето стърчи един гъс-так от кедри, знаеш го, досам пътя.

– Знам го. И какво?

– Алекс се движел между дърветата и каменната си ограда, зайци дебнел. И намира пътна чанта с прилежно подредени мъжки дрехи. Всичко подгизнало от дъжда. Изглежда, от доста време е била там. Вътре имало и дървено сандъче с ключалка. Разбил го и какво да види – близо четири хиляди долара. Намерил и дамска чанта, но била празна.

– И никакво име, нищо?

– Това е чудното. Никакво име, нито на дрехите, нито на бельото. Като че ли човекът е държал да остане неизвестен.

– Ще ги задържи ли Алекс?

– Отнесъл всичко на шерифа. Шерифът ще даде обявление и ако никой не се обади, остава за Алекс.

– Положително някой ще се обади.

– И аз тъй мисля. Но не му казах на Алекс. Беше толкова доволен. Но интересна работа, да няма етикетчета с име, не да кажеш, че са били отпрани, ами изобщо да няма!

– Много пари са това – каза Адам. – Не може да не си ги потърсят.

– Алекс доста се повъртя. Жена му, знаеш, навсякъде си вре носа. – И Чарлз замълча. – Адам – рече накрая, – имаме да си говорим нещо. Цялата околия вече шушука.

– За какво? Какво искаш да кажеш?

– По дяволите! За това... това момиче. Не може при двама мъже да живее момиче. Алекс разправя, че жените наоколо били страшно разлю-тени. Адам, не е за нас такова нещо. Тукашни сме, с добро име...

– Искаш да я изгоня, преди да е оздравяла?

– Искам да се отървем от нея, да си ходи! Не ми се нрави.

– Така си беше от началото.

– Знам. Не й вярвам. Тука има нещо... нещо, не го знам какво е, но не ми харесва. Кога ще я изхвърлиш?

– Да ти кажа ли – бавно изрече Адам, – нека остане още една сед-мица, после ще се погрижа за нея.

– Обещаваш ли?

– Обещавам.

– Слава Богу, ще трябва да съобщя на жената на Алекс. Оттам ната-тък тя ще разнесе вестта. Господи, колко ще се радвам отново да си останем сами! Надявам се, че още не й се е върнала паметта.

– Не е – отвърна Адам.

6

Пет дни по-късно, Чарлз бе отишъл да купува фураж за телетата, Адам впрегна и докара кабриолета пред кухненските стъпала. Помогна на Кати да се качи, с едно одеяло зави коленете ѝ, друго наметна върху раменете ѝ, подкара към околийското управление и там мировият съдия ги венча.

Когато се върнаха, Чарлз си беше дошъл. Изгледа ги кисело, като влязоха в кухнята, и рече:

– Помислих, че си я качил на железницата.

– Ние се оженихме – простичко каза Адам, а Кати му се усмихна.

– Защо? Защо трябваше?

– А защо не? Не може ли човек да се ожени?

Кати веднага се шумгуна в спалнята и затвори вратата. Чарлз се разбесня:

– Пет пари не струва тая, казвам ти! Курва!

– Чарлз!

– Казвам ти, курва и половина! За нищо не бих ѝ повярвал. Кучка! Уличница!

– Стига, Чарлз! Стига, предупреждавам те! Затваряй си мръсната уста за жена ми!

– Жена! Колкото една безстопанствена котка!

– Според мен ти ревнуваш – бавно каза Адам. – Май ти имаше намерение да се ожениш за нея, а?

– Ама че загубен глупак! Аз да ревнувам! Дето не мога с нея под един покрив да живея!

– Няма да ти се наложи – спокойно рече Адам. – Заминавам. Ако искаш, ще ти продам половината, вземи цялата ферма. И без това винаги си ламтял за нея. Остани си тук, докато изгниеш!

– Няма ли да се отървеш от нея? – Чарлз бе снишил глас. – Умолявам те, Адам. Махни я! Ще те разкъса на парчета, ще те унищожи, Адам, ще те довърши!

– Отде знаеш толкова за нея?

Очите на Чарлз изстинаха.

– Не знам – каза той и стисна уста.

Адам изобщо не попита Кати иска ли да вечеря с тях. Отнесе две чинии в спалнята и седна до нея.

– Заминаваме – каза ѝ той.

– Нека да си отида! Моля ти се, пусни ме да си отида! Не искам заради мене да се намразвате с брат си. Не мога да си обясня защо не ме обича.

– Според мен ревнува.

– Ревнува? – Очите ѝ се присвиха.

– На мен поне така ми се струва. Но няма защо да се безпокоиш. Ние ще се махнем. Заминаваме за Калифорния.

– Не искам да отида в Калифорния – тихо рече тя.

– Глупости! Там е чудесно, слънчево през цялото време, красиво...

– Не искам да ходя в Калифорния.

– Сега си моя жена – меко рече той, – искам да дойдеш с мене.

Тя замълча и повече нищо не каза.

Когато чуха Чарлз да тръшва вратата, Адам се обади:

– Така е по-добре за него. Ще се понасявка и ще му поолекне.

Кати сведе скромен поглед към пръстите си.

– Адам, аз не мога да ти бъда жена, докато не оздравея напълно.

– Зная – каза той, – разбирам. Ще почакам.

– Но искам да останеш при мен. Страх ме е от Чарлз. Толкова ме мрази!

– Ще си внеса походното легло, тъй че ако се уплашиш, само ме извикай. Протегни се и ме бутни.

– Колко си добър – рече тя. – Няма ли да изпием по един чай?

– Разбира се, и на мен ми се пие. – Донесе димящите чаши и се върна за захарницата. После се намести на стола до леглото ѝ. – Доста е силничък. За тебе не е ли много силен?

– Силен го обичам.

Той допи чашата си.

– Не ти ли се стори малко особен? Вкусът му сякаш... – Ръката ѝ подскочи към устата.

– А! Я да опитам. – И сръбна от утайката. – Адам – извика, – сбъркал си чашата, моята си взел! Бях си сложила лекарството.

Той облиза устни.

– Надявам се, няма да ми навреди.

– Че няма, няма – тихо се засмя тя. – Но дано не се наложи да те будя посред нощ.

– Защо?

– Защото си ми изпил приспивателното. Едва ли ще можеш лесно да се пробудиш.

Колкото и да се стараяше да остане буден, Адам затъваше в тежък

опиев сън.

– Докторът ли ти предписа да взимаш толкова много? – попита я с натежал глас.

– Просто не си свикнал – рече тя.

Чарлз се върна към единайсет. Кати долови потайните му стъпки. Той влезе в стаята си, съблече се и си легна. Завъртя се, сумтейки, да се настани по-удобно, и отвори очи. До леглото му стоеше Кати.

– Какво искаш?

– А ти какво мислиш? Влез малко навътре.

– Къде е Адам?

– Изпи погрешка моето приспивателно. Направи ми място.

Дъхът му бе дрезгав.

– Вече бях с една курветина.

– Какво здраво момче си! Влез малко навътре!

– Ами строшената ти ръка?

– Аз имам грижата, ти не се тревожи.

Изведнъж Чарлз се разсмя:

– Горкото копеле! – И отметна завивката да я приеме.

Втора част

Глава 12

Както виждате, книгата достига една велика межда, наречена хиляда и деветстотна година. Още една стотица от години беше избита като масло и смляна като брашно, а всичко случило се в тях бе замъглено според това как им се иска на хората да го запомнят: по-богато и по-смислено, колкото е по-отдавна. В що-годе мемоарните книги това бе най-доброто време, в което някога е газил светът – старото време, безгрижното време, сладостно и просто, сякаш е било младо и безстрашно. Старите хора, които не знаеха ще могат ли да претърят нозе през междата на стогодието, го очакваха с погнуса. Защото светът се променяше, невинността си бе отишла, добродетелите също. Върху ръждяващия свят бе плъзнала тревога: какво ли не бе изгубено – и добрите обноски, и безгрижието, и красивите неща! Жените повече не бяха дами, а и не можеше вече да се вярва на джентълменската дума.

Беше време, когато предните копчета на панталоните биваха здраво закопчани. Но мъжката свободия кипва. Дори детството вече не бе тъй хубаво, то просто не беше като едновременното. Каква бе тогава детската грижа, освен да си намериш един по-хубав камък, не съвсем закръглен, а плосък, огладен в реката, който да влиза в направената от стара обувка прашка? Къде отидоха всички хубави камъни, къде отиде онази простоватост?

Човешката памет леко помътнява – та как да си спомняш чувството на радост, на тъга или на задушавачи трепети? Можеш единствено да помниш, че си ги изпитвал. Позастарелият мъж наистина би си спомнил, малко смътно, колко плахо е играл на чичо доктор с малките момиченца, но той забравя – защото иска – онова разяждащо усещане, носещо такава всеобхватна меланхолия, от която момчето заравя лице в греховете на младостта като в див буренак, удря с пестници по земята и хлипа: „Исусе, защо, Исусе?“ Такъв човек би рекъл, което и става: „За какво се е проснало това шантаво момче в тревата? Може да настине!“

О, и ягодите вече нямат прежния си вкус! И женските бедра вече са изгубили своята жилавост.

И някои мъже, подобно на кокошки носачки, намират утешение в гнездото на смъртта.

Историята се процежда в жлезите на милиони историци. Ние сме длъжни да се измъкнем от този прострелян век, казват някои, от този измамлив, убийствен век на безредици и безименна смърт, на боричкане за държавни земи и сдобиването с тях посредством всички средства.

Помислете за миналото, спомнете си нашата малка нация, оградена от два океана, разкъсана от мъчнотии, твърде големи за нейните одежди. Проходила точно когато англичаните отново са ни хванали за гушата. Бихме ги, но голяма полза от това нямаше. Свършихме с един опожарен Бял дом и десет хиляди вдовици в списъка за държавни пенсии.

После войниците потеглиха за Мексико – бе нещо като един мъчителен пикник. Още никой не знае защо хората отиват на пикник, който им предлага само неудобства, когато е толкова по-лесно и приятно да се храниш въщи. Все пак Мексиканската война донесе две полезни неща. Първо, заграбихме страшно много земи на запад, почти удвоихме размерите на страната, и, второ – тя бе учебен полигон за генералите: когато ни обзе онова печално братоубийство, водачите вече знаеха по какъв начин да го направят подобавашо страховито⁵.

А след това споровете:

Може ли човек да притежава роби?

Ами ако ги е закупил с добри намерения, защо не?

После някой ще каже, че човек не може да притежава и кон. Кой е този, който иска да посегне на моята собственост?

И ето че стигнахме дотам сами да си дерем лицата, а кръвта ни да капе в брадите.

Както и да е, бе минало и това. Ние бавно се надигнахме от окървавената земя и поехме на запад.

Заредиха се разцвет, разорение, банкрут, депресия.

Навъдиха се високопоставени обществени грабители, които изпразниха джобовете на всички имащи джобове.

По дяволите този гнил век!

Да свършим с него и да тръшнем вратата зад гърба му! Да го затворим, както се затваря книга, но да продължим да четем. Нова глава – нов живот. Като захлупи капака над това вонящо столетие, човек може вече да измие ръце. Предстоят светли бъднини. Върху тези чисти, нови сто години още няма нито едно петънце. Те са като неразбъркана колода и затова всеки негодник, който реши да раздава нейните мигове като

5. Намеква се за Американската революция (1776), Мексиканската война (1846) и Гражданската война (1861–1865). – Б. пр.

карти, ние ще разпънем на кръст с главата надолу над помийната яма.

О, и все пак ягодите нямат вече прежния си вкус! И женските бедра са изгубили своята жилавост!

Глава 13

1

Има мигове, когато човешкото съзнание засиява от тържество. Случва се едва ли не всекиму. Усещаш го как расте или приближава до-сущ като горящия фитил към динамита. То е някаква тръпка в стомаха, блаженство в жилите, в ръцете. Кожата ти възприема въздуха и всяко дълбоко вдишване носи сладост. В началото доставя наслада като от протягане с прозявка; в мозъка ти нещо проблясва и целият свят пред очите ти започва да излъчва светлина. Човек може цял живот да е живял сиво, в полята и горите на душата му да е царял мрак и печал. А събитията, дори значителните, да са преминавали безлични и бледи. И внезапно – тържеството – песента на шуреца гали слуха му, дъхът на земята се надига запял към ноздрите му, а шарената сянка под дървото се превръща в благословия за очите. Тогава човек се устремява навън като порой, който обаче не отнася нищо от него. И аз подозирам, че стойността на един човек в света би трябвало да се измерва със същността и броя на неговите триумфи. Може да са свършено лични, но те ни свързват със света. Те са майката на всяко творчество, те придават разликите на отделните индивиди.

Не зная как ще бъде по-нататък. В света се извършват чудовищни промени, техните сили могат да очертаят едно бъдеще, чийто лик да е още непознат. Някои от тези сили ни се струват зли може би не защото са такива, а защото имат власт да унищожават неща, които сме смятали за добри. Вярно е, че двама души вдигат по-голям камък, отколкото един човек. Дружина работници могат по-бързо и по-добре да сглобят един автомобил, отколкото един работник, а хлябът, произведен в голям завод, излиза еднакъв и е по-евтин. Когато нашата храна, облекло и покрив станат рожба на едно сложно масово производство, тогава и в нашето съзнание ще навлязат масови представи, за да изместят всички останали мисли. В наше време масовото производство е навлязло и в икономиката, и в политиката, и дори в нашата религия. А това е опасно. В света съществува огромно напрежение, напрежение като пред взрив,

хората са сковани и объркани. В такъв момент ми изглежда напълно в реда на нещата да си задавам въпроси от рода на: „В какво вярвам? За какво и срещу какво трябва да се боря?“

Нашият вид, човешкият, е единственият съзидателен вид и той разполага само с едно творческо оръдие – ума и духа на отделния човек. Нищо никога не е било създавано едновременно от двама души. Добро сътрудничество не съществува нито в музиката, нито в изкуството, нито в поезията, нито в математиката, нито във философията. След като чудото на творчеството веднъж се е случило, групата може да го доизгради и разшири, но групата не може да притежава творческо хрумване. Неговата безценност се крие в самотния ум на отделния човек.

Силите, вложени в разбиранията за групата, са обявили война за унищожаването на тази скъпоценност – човешкия ум. Свободното, незнаещо граници съзнание се преследва, ограбва, притъпява и упоява от безчестие, недохранване, потискане, принудително насочване, от зашеметяващите удари на уеднаквяването. Самоубийствен е пътят, по който, изглежда, е тръгнал нашият човешки вид.

Ето защо вярвам, че свободният, търсещ ум на човека е най-скъпоценното нещо на света. И аз ще се боря тъкмо за тази свобода на съзнанието да се движи ненасочвано в посоката, която си избере. И ще се боря против всяка идея, религия или власт, които ограничават или унищожават индивида. Защото, ако тържеството на човека може да бъде убито, значи ние сме загубени.

2

Адам Траск бе расъл безцветно, завесите на живота му приличаха на прашни паяжини, а дните му се състояха от бавната процесия на полусъжаления и болнаво недоволство. И ненадейно чрез Кати той бе осенен от тържеството.

Тук няма никакво значение фактът, че бях нарекъл Кати „чудовище“. Ние може би не разбираме Кати, но, от друга страна, сме способни на много неща в различни посоки, на големи добродетели и на големи пороци. Та кой от нас в мислите си не е решавал да се окъпе в черната вода от приказката? Навярно у всекиго от нас има по едно скрито бласто, в което се въдят и растат, и укрепват всякакви грозни и долни неща. Ала ние ограждаме тези плаващи твари и рекат ли да изпълзят навън, подхлъзват се и падат назад. Не е ли обаче възможно в мрачните

блата на някои хора злото така да се развие, че да се прекачи през оградата и да плъпне на свобода? Няма ли такъв човек да стане за нас чудо-вище? И не сме ли по някакъв начин сродени с него чрез тези наши скрити води? След като ние сме ги измислили, би било абсурдно да не разбираме еднакво и ангелите, и дяволите.

Каквато и да беше Кати, тя доведе Адам до неговото тържество. Духът му се понесе на воля, освободи се от страховете, горчивините и противните спомени. Тържеството на човека озарява света и го променя тъй, както светещата ракета променя бойното поле. Може би Адам не виждаше Кати изобщо – толкова силно сияйна бе тя в неговите очи. Прогорен в съзнанието му беше един образ на хубост и нежност, едно прелестно и свято момиче, невъобразимо скъпо, чисто и любещо – такава беше Кати за своя съпруг и каквото и да стореше или кажеше тя, нищо не бе в състояние да деформира неговата Кати.

Беше заявила, че не иска да замине за Калифорния, но той не се вслуша, тъй като неговата Кати го хвана за ръката и тръгна първа. Толкова сияйно беше неговото тържество, че той дори не забеляза враждебната болка у брат си, не видя блясъка в очите му. Дяла си от фермата продаде на Чарлз за по-малко, отколкото струваше, и с тези пари и половината от завещанието на баща си най-сетне бе свободен и богат.

Братята се разделиха като чужди, подадоха си ръце на перона и Чарлз изчака потеглянето на влака, след което разтри белега си. Отиде в хотела, изпи набързо четири чаши уиски и се изкачи на горния етаж. Плати на момичето, но нищо не можа да направи. Заплака в ръцете ѝ и накрая тя го изгони. Във фермата се развихри, насили земята, прибавяше нови парцели, сееше и жънеше и разшири нейните граници. Не знаеше почивка и отдих и забогатя без радост, уважаван, но без приятели.

В Ню Йорк Адам спря колкото да си купят с Кати дрехи, след което се качиха на железницата и тя ги пренесе през целия континент. А как стана тъй, че се озоваха в долината Салинас, е много лесно разбираемо.

В ония дни железниците – разрастващи се, конкуриращи се помежду си в борбата си за печалби и влияние – използваша всякакви средства, за да привличат пътници. Железопътните компании печатаха реклами не само по вестниците, а издаваха брошури и афиши, описващи и картинно показващи красотите и богатствата на Запада. И никое от твърденията им не беше пресилено – богатствата бяха наистина неограничени. Южната тихоокеанска железница, оглавявана от неизчерпаемата енергия на Леланд Станфорд, бе започнала вече да господства не само в областта на транспорта, но и в политиката. Нейните линии се удължаваха

и навлизаха в долините. Изникваха нови градчета, откриваха се нови гари с нови заселници – компанията трябваше да си създава клиенти, за да съществува.

Дългата долина Салинас бе част от нейната експлоатационна територия. Адам бе виждал и изучавал една великолепна цветна брошура, в която долината се представяше като такъв район, който и небето се опитва безуспешно да наподобява. Прочетеше ли написаното, полудяваше дори онзи, който не е имал никакво желание да се засели в Салинас.

Адам не бързаше да купува земя. Най-напред купи кола и кон и се зае да обикаля, да се запознава с дошлите преди него, да разговаря за почви и води, за климат и реколти, за цени и съоръжения. За него това не бяха празни приказки. Адам бе дошъл тук, за да остане, да вдигне дом, да създаде семейство, а може би и род.

Кръстосваше оживено фермите, вдигаше буци пръст и ги стриваше с пръсти, говореше, кроеше и мечтаеше. Хората от долината го харесаха, радваха се, че е дошъл да живее тук, защото схващаха, че е стабилен човек.

Безпокоеше го само едно – здравето на Кати. Беше неразположена. Придружаваше го с колата при обиколките му, но не отваряше уста. Една сутрин се оплака, че се чувства зле, и остана в стаята си в хотела на Кинг Сити, а съпругът ѝ замина сам. Когато се върна, беше към пет следобед, Адам я свари полумъртва от загуба на кръв. За щастие намери доктор Тилсън на трапезата и го отвлече от печеното телешко. Докторът я прегледа набързо, постави ѝ тампон и се обърна към Адам:

– Хайде да почакате долу, а?

– Добре ли е?

– Да. Веднага ще ви повикам.

Адам потупа Кати по рамото и тя му се усмихна. Доктор Тилсън затвори вратата и се върна до леглото. Лицето му руменееше от яд.

– Защо сте направила това?

Устата на Кати представляваше тъничка стегната черта.

– Знае ли съпругът ви, че сте бременна? – Главата ѝ бавно се поклати встрани. – С какво го направихте? – Тя прикова поглед в него. Той огледа стаята, пристъпи до тоалетната масичка и вдигна от нея кука за плетене. Сетне я разклати пред лицето ѝ. – Старата мръсница, старата престъпница! Глупачка! За малко да се убиете, при това плодът ви е останал. Предполагам, сте глътнала и някакъв боклук, да се отровите, да си напъхате камфор, петрол и червен пипер! Господи, само вие, жените, можете да направите подобни неща! – Очите ѝ бяха студени като

стъкло. Той дръпна един стол и седна до нея. – Защо не искате да родите детето? – благодушно я попита. – Имате си добър съпруг. Или не го обичате? Имате ли намерение да ми кажете нещо? Кажете, по дяволите! Не се правете на ненормална! – Устните ѝ не помръднаха, очите ѝ не мигнаха. – Любезна моя – каза той, – не разбирате ли? Няма право да унищожавате живота. От такова нещо мога да побеснея. Бог ми е свидетел, някои пациенти изпускам, защото не знам достатъчно. Но се мъча, винаги се мъча. И какво? Да видиш едно умишлено убийство! – И продължи да говори, ужасен от болнаво мълчание между изреченията си. Тази жена го озадачаваше. В нея имаше нещо нечовешко. – Познавате ли мисис Лоръл? Жената плаче и гине за дете. Каквото има, каквото може да намери, всичко би дала за едно дете, а вие, вие искате да понижите вашето с кука за плетене! Добре – извика той, – не желаете да говорите, няма и нужда. Но ще ви кажа. Бебето е живо. Не сте го улучила. И още нещо, вие ще го родите. Знаете ли какво предвижда законът в този щат за аборт? Не ми отговаряйте, а ме изслушайте! Ако това се повтори, ако пометнете това бебе и аз имам основания да подозра, че се касае за нещо незаконно, лично ще ви обвиня, ще свидетелствам против вас и ще гледам да ви накажат! Надявам се, имате достатъчно мозък да ми поярвате, защото не се шегувам.

Кати напљончи устни с малкото си заострено езиче. Студенината от очите ѝ се дръпна и на нейно място изгря слаба печал.

– Съжалявам – простена тя, – съжалявам. Само че вие не разбирате.

– Тогава защо не ми обясните? – Гневът му изчезна като мъгла. – Кажете, мила.

– Не ми е лесно. Адам е толкова добър, толкова силен. А аз... аз съм белязана. Епилепсия!

– Не може да бъде! Вие не!

– Не, но дядо ми, баща ми... и брат ми. – Тя закри очи с ръце. – Не можех да поднеса такова нещо на мъжа си.

– Нещастно дете! – възкликна той. – Горката ми тя! Човек не може да бъде сигурен. Много е възможно детето ви да е здраво, повече от възможно! Ще ми обещаете ли повече да не опитвате никакви номера?

– Да.

– Добре тогава. Няма да кажа на мъжа ви какво сте направила. Лезете сега и ме оставете да видя спряло ли е кървенето. – След няколко минути си затвори чантата, а куката пусна в джоба си. – Утре сутринта ще намина пак – рече той.

Като слезе по тесните стъпала в хола, Адам го връхлетя. Доктор

Тилсън предотврати пороя от „Как е тя? Добре ли е? От какво е станало? Мога ли да се кача?“

– Браво, браво, горе главата! – И приложи заучения си трик, своята редовна шега: – Жена ви е болна.

– Докторе...

– Едничката хубава болест на света...

– Докторе...

– Жена ви ще си има бебе – отстрани Адам и го остави зяпнал зад себе си. Тримата мъже, насядали около печката, му се ухилиха. Единият сухо отбеляза:

– Да бях аз, какво пък, ще поканя неколцина, да кажем, трима приятели, и ще му пийнем.

Намекът му беше напразен. Адам се втурна непохватно по тесните стъпала.

Адам се спря на имението Бордони, едно ранчо на няколко мили южно от Кинг Сити, почти на еднакво разстояние между Сан Лукас и Кинг Сити. На семейство Бордони бяха останали деветстотин акра от дарението, направено на праждото на мисис Бордони от испанската корона, първоначално състоящо се от десет хиляди акра. Бордони бяха швейцарци, но мисис Бордони бе дъщеря и наследница на испанско семейство, заселило се в долината на Салинас в много ранни времена. И както ставаше с повечето стари родове, земята постепенно намаляваше. Една част бе изгубена на комар, друга част – отнета заради данъци, известен брой акри биваха откъсвани подобно на купони от талон, за да се купят някои престижни вещи, например кон, диамант или красива жена. Останалите деветстотин акра съставляваха сърцевината на дарението на Санчес, а и най-добрата му част. Простираха се по двата бряга на реката и нагоре, от двете страни, достигаха полите на планината – на това място долината се стеснява, след което отново се разгръща. Старата къща на Санчес се използваше и досега. Построена от кирпич, тя се издигаше на една малка поляна в диплите на планината, в една миниатюрна долинка, напоявана от един безценен и непресъхващ ручей сладка вода. Естествено, той беше причината първите Санчес да изградят къщата си именно тук. Долинката се засенчваше от грамадни вечнозелени дъбове, почвата беше особено богата и нейната зеленина не се срещаше никъде в околността. Стените на невисоката къща бяха дебели метър и нещо, а кръглите покривни греди – привързани с въжета от говежда кожа, които са били намотавани мокри. При изсъхването си кожата се свива и прилепва гредата о гредата, след което въжето се вкоравява като желязо и е

почти вечно. Този строителен метод има само един недостатък. Ако ги оставиш, плъховете могат да прегризат въжетата.

Старата къща изглеждаше като изникнала от земята и беше твърде приветлива. Сега Бордони я бе превърнал в обор. Преселник от Швейцария, той изповядваше националната страст към чистотата. Нямахме вяра на дебелите стени от кал и на известно разстояние бе построил друга къща с дървена конструкция, докато през дълбоко хлътналите прозорци на старата сега надничаха кравите му. Бордони нямаха деца и когато жена му умря в най-хубавите си години, той бе налегнат от самотен копнеж по миналото си в Алпите, искаше да продаде ранчото и да се върне там. Адам Траск отказваше да избързва с покупката, а и Бордони бе поставил доста висока цена, служейки си с типичния способ на продавача, който се прави, че му е все едно дали ще продаде, или не. Бордони знаеше, че Адам ще купи земята му, много преди самият Адам да се реши на това.

Адам имаше намерение да остане там, където заживее, там да растат още неродените му деца. Боеше се да не купи някой имот, а после да види друг, който повече ще му хареса, но през цялото време имението на Санчес го теглеше към себе си. С предстоящото раждане на Кати животът пред него се простираше дълъг и приятен. Но той премина през всички етапи на предпазливостта. Обиколи всеки кът на имението с кола, на кон, пешком. Направи сонда в почвата да види, да пипне и помирише пръстта отдолу. Разпитваше за всяко диво растение по полето, покрай реката и по склоновете. На влажните места коленичеше да изучава следите на дивеча, оставени в калта: кугуар и елен, който и дива котка, язовец и миешка мечка, невестулка и заек, върху чиито стъпки във всички посоки се кръстосваха следите на яребици. Ходеше сред върбите и ясените, провираше се през плетениците на дивите къпини край реката, потупваше дънерите на вечнозеления и нискостеблени дъб, на лавъра, на китратата и шипката.

Бордони го наблюдаваше с присвити очи и обръщаше чашите червено вино, изцедено от гроздето на малкото му, растящо на баира лозе. Приятно му беше да се понапива всеки следобед. И Адам, който никога не беше опитвал вино, взе да го харесва.

Час по час искаше мнението на Кати за мястото. Одобрява ли го? Ще бъде ли щастлива там? И не искаше да чуе нейните уклончиви отговори. Въобразяваше си, че тя напълно споделя неговото въодушевление. В хотела на Кинг Сити разговаряше с мъжете около печката, преглеждаше идващите от Сан Франциско вестници.

– За водата мисля аз – рече той една вечер. – Интересно, колко ли

дълбоко трябва да се копае, за да бликне кладенец?

Един от чифликчиите кръстоса джинсови колене.

– Трябва да се видиш със Сам Хамилтън – подхвърли той. – От всички нас той най-много разбира от вода. Магьосник на водата, а и кладенци дълбае. Той ще ти каже. Половината от кладенците в нашия край са негова работа.

Приятелят му се изкиска.

– Сам има законно основание да се интересува от водите. В неговия имот не можа да излезе и една капка.

– Как да го намеря? – запита Адам.

– Ще ти кажа как. И без това отивам при него да ми изкове едни скоби. Ако искаш, ела с мен. Мистър Хамилтън ще ти допадне. Чудесен мъж.

– И нещо като гений на комедията – прибави приятелят му.

3

Луис и Адам Траск потеглиха към ранчото на Хамилтънови с четириколката на Луис Липо. В багажния сандък дрънчаха въпросните железца, а върху тях подскачаше еленов бут, загънат в мокро платно, да не се развали. В ония дни бе нещо обичайно, когато се отправиш някому на гости, да вземеш за подарък значително количество храна, тъй като, ако не искаш да обидиш дома му, трябва и да останеш на вечеря. Защото неколцина гости можеха да нарушат прехраната за цяла седмица, ако не възстановяваха онова, което унищожават. Обикновено стигаше да вземеш един свински бут или една телешка плешка. Луис Липо се погрижи за елена, а пък Адам осигури шише уиски.

– Да те предупредя – каза Луис. – Мистър Хамилтън няма да има нищо против, ала мисис Хамилтън гледа на тия неща с лошо око. На твое място ще скрия шишето под седалката и ще го извадя чак като отидем в ковачницата. Ние все така правим.

– Не дава ли на мъжа си да пие?

– Само колкото едно птиче – обясни Луис. – Нейните разбирания са железни. Скрый бутилката под седалката.

Излязоха от пътя в долината и поеха през голите изровени хълмове по коловоз, издълбан от зимните дъждове. Конете опъваха шии в хамутите, четириколката се друсаше и поклащаше. Годината се бе оказала недобра към планината, още през юни всичко изсъхна и камъните

лъснаха сред недораслата изгоряла трева. Дивият овес едва бе стигнал четири-пет пръста над земята, сякаш съзнавайки, че ако час по-скоро не върже семе, едва ли ще може да се самозасее наново.

– Не е много приветливо тъдява – отбеляза Адам.

– Приветливо? Тая земя, мистър Траск, човека съсипва, изяжда го като нищо. Приветливо! Мястото на Хамилтън не е малко, но могат да изпукат от глад, пък и децата много. Не ги храни това ранчо. Затуй се е хванал с други неща, напоследък и синовете почнаха да помагат. Много свястно семейство.

Адам се загледа в тъмната ивица фий, показала се на един завой.

– За какъв дявол тогава се е заселил на такова място?

Както всеки човек, Луис Липо обичаше да обяснява, особено на някой пришълец, стига да не присъства друг местен човек, който би му възразил.

– Ще ти кажа – почна той. – Ето, вземи мене. Баща ми беше италианец. Пристигнал тук след някакви бъркотии, но донесъл малко суха пара. Ранчото ми не е голямо, но е прекрасно. Баща ми го купи, той го избра. И да вземем тебе – не знам какво имаш, няма и да те питам, но казват, че си хвърлил око на имота на стария Санчес, а пък Бордони никога нищо не е харизал ей така. Значи не ти е празен джобът, иначе защо ще се хвашаш с него.

– Не съм зле – скромно призна Адам.

– Аз малко отдалече започнах – продължи Луис. – Когато Хамилтънови дойдоха в долината, нямаха и едно цукало. И взеха каквото беше останало, държавна земя, която никой не искаше. Там и в добрите години с двайсет и пет акра дори една крава не можеш изхрани; казват, че в лошите години и койотите бягали, хората се чудят, просто не знаят как живеят Хамилтънови. Но мистър Хамилтън веднага се хвана на работа, та я подкараха някак. Изпървом работеше на други, докато накрая сглоби тая вършачка.

– Изглежда, му е потръгнало. Навсякъде чувам за него.

– Абе потръгна му. Девет деца отгледа. Но се хващам на бас, че и пет пари не е скътал. Та и как да скъта?

Едната страна на четириколката се надигна, претърколи се над голям заоблен камък и се смъкна надолу. Конете тъмнееха от пот, под хамутите се бе образувала пяна.

– Ще ми бъде приятно да си поговорим – рече Адам.

– Една реколта успя той да отгледа – добри деца му се родиха и добре ги възпита. Всички се наредиха освен може би Джо, най-малкия.

Разправят, че щели да го пращат в колеж, ама другите са си на място. Хамилтън може да се гордее. Къщата им е хей там, отгатък онова възвишение. Не забравяй да скриеш уискито, че току-виж те направила на нищо!

Сухата пръст пропукваше на слънцето, стържеха щурци.

– Наистина забравена от Бога земя – каза Луис.

– Чак ми става неудобно – рече Адам.

– От какво?

– Дето имам пари и не съм принуден да живея на такова място.

– Аз също, но не ми е неудобно. Дори страшно се радвам.

Когато колата се изкачи на възвишението, Адам съзря малкия грозд от сгради, образуващи живелището на Хамилтънови. Една къща с много пристройки, обор за добитъка, работилница, сайвант за каруци. Суха, изядена от слънцето гледка. Нито едно голямо дърво, само нищожна, ръчно поливана градина.

Луис се обърна към Адам и в гласа му трепна враждебна нотка:

– Длъжен съм веднага да ти кажа две-три неща, мистър Траск. Има хора, като срещнат Самуел Хамилтън за пръв път, и си внушат, че е човек на празните приказки. Защото не говори като другите. Той е ирландец. И постоянно бъка от планове, по сто хрумвания на ден. Вечно е изпълнен с надежди. Исусе, и такъв човек да живее на тази земя! Но запомни това: в работата е без грешка, отличен железар. Някои от проектите му бяха съвсем годни. Чувал съм го да предсказва какво ще стане и наистина става.

Адам се разтревожи от тази загатната заплаха.

– Не съм такъв, че да обиждам някого – каза той и усети, че Луис неочаквано го е взел за чужд и недоброжелателен човек.

– Просто исках да си наясно. Идват хора от Изток и си мислят, че ако човек няма много пари, значи за нищо не го бива.

– Не бих си помислил...

– Мистър Хамилтън може да няма и пет спестени пари, но си е наш и за нас си е добър. Най-своятното семейство, което някога ще видиш. Просто исках да не забравяш това.

Адам бе готов да се защити, но каза:

– Няма да забравя. Добре, че ми напомни.

Луис отново се обърна напред.

– Ето го, виждаш ли, пред работилницата. Сигурно ни е чул.

– С брада ли е? – взирайки се, попита Адам.

– Да, разкошна брада. Много бързо му побелява, доста се е

прошарила.

Минаха покрай къщата и забелязаха мисис Хамилтън, която ги гледаше от прозореца, след това заобиколиха към работилницата, където Самуел вече ги чакаше.

Адам видя един едър мъжага с патриаршеска брада, чиято сивееща коса трептеше на вятъра като хвърчилки от магарешки бодил. Над брадата, където слънцето бе обгорило ирландската му кожа, страните розовееха. Носеше чиста синя риза, комбинезон и кожена престилка. Под навитите ръкави се виждаха чисти мускулисти ръце и само дланите и пръстите бяха очернени от пещта. Като го огледа набързо, Адам се върна на очите му – светлосиви и преливащи от младежка радост. Бръчките около тях, начертани от смеха, тръгваха във всички посоки като спици.

– Колко се радвам да те видя, Луис – изрече той. – Дори тук, в безгрижието на нашето малко небесно царство, ние пак обичаме да виждаме приятелите си. – И се усмихна на Адам, а Луис каза:

– Водя мистър Адам Траск, запознайте се. Не е тукашен, от Изток е, дошъл да се засели.

– Радвам се – рече Самуел, – но ще се ръкуваме друг път. Не ми се ще да ви цапам ръката с тия ковашки куки.

– Нося няколко железни ленти, мистър Хамилтън, да ми изковеш тгли, че да стегна гредите; пропадат и ще вземат да се издънят.

Разбира се, Луис. Слизайте, слизайте. Ще откараме конете на сянка.

– Отзад има един къс еленско, а мистър Траск е донесъл и нещо друго.

Самуел погледна към къщата.

– Това „нещо друго“ ще го извадим, като закараме колата под навеса. – Адам долови песенните трели в речта му, но не можа да открие нищо едно произнесено по друг начин слово, с изключение може би на позострените „т“-та и по-меките „л“-та. – Луис, няма ли да разпрегнеш? Аз ще внеса месото. Как ще се зарадва Лайза! Много обича еленска супа.

– Има ли някой от младите?

– Няма, никой не остана. Джордж и Уил си бяха дошли за неделята, но снощи заминаха на танци в Дивия кон, в училището „Пийч Трий“. По тъмно ще се върнат накуп. Освен това ни липсва един диван. После ще ви кажа, Лайза им е приготвила отмъщение. Всъщност Том е виновен. После ще ви кажа. – Засмя се и се отпрати към къщата с увития еленов бут.

– Ако искате, внесете „другото нещо“ в работилницата, да не го

пече слънцето. – Като доближи къщата, чува го да се провиква:

– Лайза, никога няма да познаеш! Луис Липо е донесъл едно парче еленово месо, от тебе по-голямо!

Луис настани колата под навеса, Адам му помогна да разпрегне, сетне привързаха ремъците и отведоха конете на сянка.

– Искаше да каже да не държим бутилката на слънце – поясни Луис.

– Тя сигурно е светият ужас, а?

– Дребна е като скорец, ама с железни разбираня.

Самуел ги намери в работилницата.

– Лайза ще бъде много доволна, ако останете на вечеря – каза им той.

– Но тя не ни се е надявала – възпротиви се Адам.

– Ш-шт, човече! Сега ще приготви допълнителни кнедли за супата. Такава радост е да ни дойдете на гости. Дай ми железото, Луис, да видим какво точно ще искаш. – Разпали огън от трески в черния квадрат на огнището, задуха отгоре му с меха, после поднесе парче мокър кокс с пръсти, додето се подхвана и той. – Хайде, Луис – рече той, – духай ми сега с крилото си. Ама по-бавно бе, човек, бавно и равномерно! – И напъха железните ленти в тлеещия кокс. – Не, сър, мистър Траск, Лайза е свикнала да готви за девет гладни деца, тъй че нищо не може да я изненада. – Премести железото на по-силен огън и се засмя. – Последните думи си ги вземам назад като свещена лъжа – каза той. – Жена ми ръмжи като обли камъни в прибор. А вас двамата искам да предупредя да не споменавате думата „диван“. За Лайза тя носи само яд и мъка.

– Вие споменахте нещо преди – подхвърли Адам.

– Ако познавахте сина ми Том, щяхте по-добре да схванете, мистър Траск. Луис го познава.

– Знам го, разбира се – потвърди Луис.

– Моят Том е дяволско момче – продължи Самуел. – Сипва си в чинията повече, отколкото може да изяде. Винаги засява повече, отколкото може да пожъне. Много удоволствия, много мъки. Има такива хора. Лайза смята, че аз съм такъв. Представа нямам какво ще стане с Том. Или голям човек, или въже. Какво да ви кажа, Хамилтънови са били бесени и по-рано. Някой път ще ви разправя по-подробно.

– За дивана ли? – вежливо подхвърли Адам.

– Точно така. Както казва и Лайза, изразявам се тъй, като че думите са подвели овце. Та задава се значи тази танцова забава в училището „Пийч Трий“ и момчетата, Джордж, Том, Уил и Джо, до един решиха да

отидат. И, разбира се, поканиха си и момичета. Джордж, Уил и Джо, нали са бедни и прости момчета, поканиха всеки по една приятелка. Но Том, както обикновено, се хвърлил на по-голяма порция, поканил и двете сестри Уилямс – Джени и Бел. По колко дупки ще искаш за винтовете, Луис?

– По пет – отвърна Луис.

– Хубаво. Трябва да ви кажа, мистър Траск, че моят Том се отличава с целия егоизъм и самолюбие на момче, което си въобразява, че е грозно. Повечето време се носи занемарен като угар, ама дойде ли празненство, накичва се като майско дърво и разцъфтява като пролетна поляна. Само че това му отнема сума време. Нали забелязахте, сайвантът е празен. Джордж, Уил и Джо тръгнаха рано, без да се разкрасяват като Том. Джордж взе кабриолета, Уил се метна на четириколката, а Джо се качи на малката двуколка. – Сините очи на Самуел блестяха от задоволство. – Показва се тогава Том, излъскан като римски император, и какво да види? Едничкото нещо на колела, което беше останало, е талигата за сено, а на нея не можеш да покачиш и една от сестрите Уилямс. За добро или за лошо, Лайза още си dospиваше. Том седна на стъпалата и го измисли. Гледам го, води два коня от навеса, сваля ритлата, а после изнася дивана от въщи, едва го влачи, и пристяга краката на рамката с веригата на колесника – прекрасния диван от конски косъм с извита облегалка, за който Лайза умира. Бях ѝ го подарил да се излежава още преди раждането на Джордж. Додето се усетя, Том се излегнал удобно на дивана върху колелата и поел по стръмното да вземе сестрите Уилямс. Като го докара обратно, Господ да ми е на помощ, от изтъркване сигурно ще е изтънял като вафла. – Самуел остави клещите и сложи ръце на хълбоците, та по-добре да се залее от смях. – А на Лайза от носа ѝ серни пламъци излизат! горкият Том!

– Не искате ли да опитате от „другото нещо“? – засмян го попита Адам.

– Това може – каза Самуел, пое шишето, бързо отпи глътка уиски и го подаде обратно. – Уискебуоу, така е на ирландски, уиски, вода на живота. Не е лъжа! – Измъкна зачервените жезла от жаравата, отнесе ги до наковалнята, проби дупките, изкова ги с чука под тъгъл в рой разкрасени искри. После натопи съскащото желязо във ведрото, пълно до половина с черна вода.

– Заповядай – рече той и ги метна на пода.

– Благодаря ти – каза Луис. – Колко прави това?

– Удоволствието да те видя.

- Вечно е така – безпомощно отбеляза Луис.
- Как! Когато ти издълбах кладенеца, нали ми плати?
- А, добре че ме подсети! Мистър Траск има намерение да закупи имението на Бордони, старото дарение на Санчес, нали помниш?
- Знам го много добре – каза Самуел. – Чудесно място.
- Та питаше за водата и аз му казах, че от тия неща ти разбираш най-много.

Адам подаде бутилката, Самуел я надигна за една скромна глътка и обърса уста с чистата част от опакоето на ръката си.

- Още не съм решил – каза Адам. – Сега само разпитвам.
- Олеле, човече Божи, сега вече загазихте! – викна Самуел.
- Казват, много опасно било да задаваш въпрос на ирландец, защото щял да ти отговори. Надявам се, знаете какво вършите, след като ми давате право да говоря. Две мнения съм чувал: едното казва, че мълчаливецът е мъдрец, а според другото – човек, който не приказва, е човек, който не мисли. Естествено, аз съм за второто, Лайза твърди, че не било вярно. И какво искате да научите?

– Ами например за имота на Бордони. Дълбоко ли трябва да се копае до вода?

– Нужно е да се види на място – на някои места трийсет стъпки, другаде сто и петдесет, а има и такива места, дето трябва да стигнеш едва ли не до центъра на Земята.

- Но вие нали можете?
- Почти навсякъде освен на моето място.
- Разбрах, че тук нямало.
- Разбрал сте? Сигурно и Господ на небето е чул! Всичко бях опищял.

– Край реката там има един парцел от четиристотин акра. Дали ще излезе там вода?

– Трябва да погледна. Малко необикновена е тази долина. Ако имате достатъчно търпение, може би ще успее да ви кажа нещо, защото съм я оглеждал и съм си пъхал жилото в пръстта. Гладният се насища с въображение, това наистина е така.

– Мистър Траск е от Нова Англия – обади се Луис Липо. – Решил е да остане. Но и по-рано е идвал на запад, като военен, с индианците се е бил.

- Сериозно? Значи вие трябва да разказвате, пък аз да ви слушам.
- Не ми се говори за тия неща.
- Защо не? Господ да е на помощ и на семейството ми, и на

съседите, ако се бях сражавал с индианци!

– Но аз не исках да се бия с тях, сър. – Това „сър“ се промъкна, без да иска.

– Да, ясно ми е. Положително не е лесно да убиваш хора, които нито познаваш, нито мразиш.

– А може точно това да го прави по-лесно – подхвърли Луис.

– Имаш известно право, Луис. Но в сърцето си някои хора са приятели на целия свят, докато други, които първо себе си мразят, разстилат цялата си омраза наоколо като масло върху резен горещ хляб.

– Я по-добре да поговорим за земята – намеси се Адам с чувство на неудобство: в съзнанието му бе изплувала тъжната картина на камари от трупове.

– Кое време е?

Луис се показва навън и погледна слънцето.

– Десет няма.

– Аз почна ли, спирачка нямам. Синът ми Уил казва, че не мога ли да намеря човешки уши, почвал съм да говоря на дърветата – въздъхна и седна на едно буре от гвоздеи. – Казах, че долината е необикновена, но това е може би защото съм се родил в една много зелена страна. Луис, за теб не е ли необикновена?

– Не, по-далече не съм и ходил.

– Разкопавал съм я колкото искаш – продължи Самуел. – Отдолу нещо е ставало, навярно и сега става. Показва се океанско дъно, а под него съвсем друг свят. Но земеделецът от това няма защо да се стряска. Отгоре почвата е добра, особено по заравнените места. В горната част на долината е по-лека и песъклива, но пък има примес от торната връхна планинска почва, която водите са измивали зимно време. На север долината се разширява, почвата става по-черна, по-тежка и на места по-богата. Уверен съм, че по-рано там е имало блата и от векове коренищата са гниели и са я направили по-черна, наторили са я. Почнеш ли да я обръщаш, показва се и малко мазна глина, тя пък я скрепява. Така е на север, някъде от Гонзалес, чак до устието. Встрани, около Салинас и Бланко, при Кастровил и Мое Ландинг, блата има и досега. И когато един ден и те пресъхнат, това ще бъдат най-богатите земи в този червен край.

– Той винаги предсказва какво щяло да стане един ден – вметна Луис.

– Човешкият ум не може да остане във времето, както остава тялото му.

– Ако река да остана тук, нужно ми е да зная как и какво може да бъде – рече Адам. – Когато се родят, децата ми нали тук ще живеят!

Погледът на Самуел се зарея над главите на приятелите му, отвъд потъмнялото огнище, към златистата слънчева заря.

– Трябва да знаете, че в по-голямата част от долината, някъде дълбоко, другаде току под повърхността, лежи пласт, на който му викат „циментова плоча“. Това е здраво спечена глина, също мазна, на едни места само една стъпка дебел, на други повече. И тая циментова плоча задържа водата. Ако я нямаше, зимните дъждове щяха да се просмукват надълбоко и да овлажняват пръстта, а лете водата наново щеше да достига корените. Но щом пластът над тази почва се напои, излишната вода се стича по наклона или остава на повърхността и предизвиква гниене. Това е едно от най-тежките проклетия над нашата долина.

– Но е чудесно място за живот, нали?

– Да, така е, но човек не го свърта на едно място, като знае, че може да стане и по-заможен. Мислил съм, че ако можеше да се пробият хиляди дупки, през които водата да се просмуква, въпросът би се решил. Опитах с динамит. Пробивам циментовата плоча, пъхам няколко пръчки динамит и взривявам. Пластът се накъсва и водата попива. Но я, за Бога, си помислете какво количество динамит се иска! Четох, че един швед, същият, дето е изобретил динамита, създал нов, по-силен и по-сигурен експлозив. Може би там е решението.

– Все разсъждава как да промени нещата – полуподигравателно, но и полувъзхитен отбеляза Луис. – Никога не се примирява с даденото положение.

Самуел му се усмихна.

– Казват, че едно време хората живеели по дърветата. И някому хич не е допаднал някой висок клон, иначе и до ден днешен нозете ти нямаше да знаят какво е равната земя. – И отново се засмя. – Мога да си представя как съм седнал на бунището и създавам в мислите си един свят, досущ както Господ е създал този. Но Господ е видял своя свят, а аз никога няма да видя своя освен по този начин. Един ден тази долина ще цъфти от огромни богатства. Тя е в състояние да храни целия свят и може би така ще стане. И тогава тук ще живеят хиляди и хиляди щастливи хора... – Сякаш облак помрачи очите му, чертите му потънаха в печал и той замлъкна.

– Според вас излиза, че е добре човек да се установи тук – каза Адам. – При такова бъдеще къде другаде бих могъл да отгледам децата си?

– Едно не разбирам – продължи Самуел. – Над тази долина лежи някаква чернилка. Не мога да схвана каква е, но я чувствам. Понякога, в ослепително белия ден, усещам как тя закрива слънцето и го изстискава като сунгер от всичката му светлина. – Гласът му се надигна. – В тази долина има някаква черна сила. Не знам... не знам. Като че тук витае някакъв стар призрак, измъкнал се от мъртвия подземен океан, за да размътва въздуха със злочестини. Потаен като скрита мъка. Не го зная какво е, но го виждам, долавям го в тукашните хора.

Адам потръпна.

– Щях да забравя, че обещах рано да се върна. Кати, жена ми, нали е бременна...

– Но Лайза се е приготвила.

– Ще разбере, като ѝ обясните за какво става дума. Жена ми не се чувства добре. И благодаря, дето ми казахте за водата.

– Потиснаха ли ви моите брътвежи?

– Не, не, съвсем не. Първо дете е на Кати, самотно ѝ е.

Адам се бори с мислите си цяла нощ, а на другата сутрин впрегна и след едно ръкостискане с Бордони имението Санчес стана негово.

Глава 14

1

За Американския запад в ония дни има толкова много да се разказва, че е трудно да решиш откъде да захванеш. Една история води подире си сто други. Работата е да улучиш за кое първо да отвориш дума.

Спомняте си, Самуел Хамилтън бе казал, че децата му са отишли на танци в училището „Пийч Трий“. По онова време селските училища бяха и културни средища. Протестантските църкви в градовете се бореха за своето съществуване в среда, за която бяха новопришълци. Появила се първа на арената и окопала се здраво, католическата църква тънеше в удобството на своите традиции, докато мисионерските ѝ конвенти биваха постепенно изоставяни, покривите им хлътваха и в зеещите олтари гнездяха гълъби. Библиотеката на конвента „Сан Антонио“ от книги на латински и испански бе изхвърлена в един хамбар за зърно, където плъховете изгризаха кориците им от овча кожа. Съкровищница на изкуствата и науките извън градовете беше училището, където учителят поддържаше и носеше факела на знанието и красотата. Училището беше

място, където хората си даваха среща да послушат музика или да поспоят. При избори урните се поставяха в училището. Общественият живот – дали това ще е коронясването на Царицата на пролетта през май, траурно събрание за починал президент, или танци до зори – не можеше да диша никъде другаде. Учителят биваше не само интелектуален образец, но и обществен водител, а учителката се превръщаше в брачна стръв за цялата околност. Истински гордо пристъпваха ония семейства, чийто син бе взел за жена учителка. За нейните деца отнапред се знаеше, че ще носят както унаследена, така и придобита култура.

На Самуел-Хамилтъновите дъщери не беше писано да станат съсипани от работа селянки. Бяха хубави момичета, от които се излъчваше сиянието на произхода им от ирландските крале. Самочувствието им бе надраснало сиромашията. Никой и не помисляше, че могат да заслужават съжаление. Самуел отглеждаше определено превъзходна раса. Те бяха по-начетени и по-възпитани от повечето свои връстнички. Самуел им бе предал своята слабост към знанието и така ги отграничи от гордото невежество на тяхната съвременност. Олив Хамилтън стана учителка. Това означаваше да напусне дома си петнайсетгодишна и да заживее в Салинас, където постъпи в гимназия. На седемнайсет се яви пред околниската изпитна комисия по всички изкуства и науки и на осемнайсет вече преподаваше в „Пийч Трий“.

В нейния клас имаше ученици, по-възрастни от нея. Изискваше се голям такт да си учителка. Да поддържаш ред между големи и недисциплинирани момчета без пистолет и камшик, беше трудна и опасна задача. Учителката в едно планинско училище бе изнасилена от учениците си.

На Олив Хамилтън се наложи не само да преподава по всички предмети, но и на всички възрасти. В ония дни малко бяха младежите, които отиваха по-нагоре от осми клас, а поради земеделските задължения това им отнемаше по четиринайсет-петнайсет години. Олив трябваше също така да се занимава с елементарна медицина, тъй като непрекъснато ставаха нещастни случаи. След сбиванията в училищния двор шиеше раните, нанесени с нож, нейно бе и задължението да изстиска отровата на гърмящата змия от пръстите на босоногите момченца.

На първокласниците преподаваше четене, а на осмокласниците – алгебра. Дирижираше хора, проявяваше се като литературна критичка, съчиняваше всекидневните хроники, които се печатаха в седмичния „Салинас Джърнъл“. В добавка тя ръководеше целия обществен живот – не само абитуриентските балове, но и танците, събранията,

обсъжданията, псалмопенията, коледните и първомайските тържества, патриотичните изблици в Деня на падналите герои и на Четвърти юли. Беше в избирателната комисия, оглавяваше и обединяваше всички благотворителни мероприятия. Далеч не беше лека нейната работа, защото предполагаше невероятни задължения и отговорности. Учителят не можеше да има частен живот. Ревниво я наблюдаваха няма ли да прояви слабост на характера. Нямаше право да живее у едно семейство повече от един учебен срок, понеже подобен факт би причинил завист – предоставяйки на учителката квартира, семейството изведнъж се издигаше в обществото. Ако пък въпросният дом включваше син за женене, автоматично следваше предложение. Случеха ли се повече кандидати, за ръката ѝ се повеждаха люти битки. Тримата синове на Агуйта едва не се усмъртиха помежду си за Олив Хамилтън. Рядко се задържаха учителките в селските училища. Работата им биваше тежка, а предложенията толкова упорити, че се омъжваха твърде скоро.

Разбира се, това бе житейски път, какъвто Олив Хамилтън бе решила да не следва. Тя не споделяше интелектуалните възторзи на баща си, но времето, което прекара в Салинас, я убеди, че не бива да се омъжва за фермер. Искаше ѝ се да живее в града, може би не толкова голям като Салинас, но поне да не е запокитен в пущинаците. В Салинас Олив бе изпитала сладостите на живота – църковния хор, хоровите одежди, църковното дружество, фасулените вечери на Епископалната църква. Бе се сблъскала с изкуствата – пиесите на пътуващи трупи и дори опери с тяхното очарование на един загатнат, далечен и благоуханен свят. Беше посещавала вечеринки, бе участвала в литературни четения и викторини, пия в хор и свиря в оркестър. Салинас я изкушаваше. Там тя можеше да отиде на прием облечена като за прием и да се върне вкъщи със същата рокля, без да е нужно да сгъва дрехите си в дисаги, да язди десет мили и след туй да ги разгъва и отново да ги глади.

Колкото и да беше отдадена на своята професия, Олив бленуваше за градски живот и когато младият мъж, издигнал мелницата в Кинг Сити, поиска ръката ѝ, тя прие, но при условие че ще се съгласят на таен и продължителен годеж. Тайната бе наложителна, защото разбереше ли се за годежа, сред младежите от околността щяха да настъпят размирици.

Олив не притежаваше всички умствени способности на баща си, но имаше чувство за хумор, съчетано с непоколебимата и силна воля на майка си. И тя пълнеше главите на невъзприемчивите си ученици с колкото може повече светлина и красота. Срещу учението обаче хората издигаха стена. Държаха децата им да могат да четат и да смятат и това им

стигаше. Всичко в повече би могло да ги направи незадоволени и шавливи. Изобилстваха примери, доказващи, че учението кара сина да бяга от фермата, за да живее в града, смятайки, че там ще е по-добре от баща си. Аритметика, колкото да измерва земята и дървения материал и да си води сметките, писмо, колкото да поръчва по пощата стока и да пише на роднините, четмо, колкото да чете вестника, земеделските справочници и списания, музика, колкото да участва в църковната служба и празненствата – това бе достатъчно да подпомогне момчето, без да го тласка в странични пътища. Учението беше за докторите, юристите и учителите – класа, отделна и смятана за несвързана с народа. Имаше, разбира се, и някои щастливи изключения като Самуел Хамилтън, когото обичаха и приемаха, но я да не можеше да изкопае кладенец, да подкове кон или да подкара вършачката, Боже опази, какво биха мислили за семейството му!

Олив се омъжи за младия си годеник и се премести най-напред в Пасо Роблес, после в Кинг Сити и накрая в Салинас. Беше прозорлива като котка. Всяка нейна постъпка се основаваше не толкова на разсъдливост, колкото на чувство. От майка си бе взела волевата брадичка и малкия нос, а от баща си – хубавите очи. Ако не смятаме майка ѝ, беше най-категорична от останалите Хамилтънзовци. Нейната теология беше странна смесица от ирландските вярвания във феите и един библейски Йехова, когото по-късно взе да обърква с баща си. Смяташе, че Небето е едно прекрасно лично ранчо, населявано от мъртвите ѝ сродници. Изличаваше всички външни явления, които можеха да я разстроят, като направо отказваше да повярва, че ги има, но ако при все това не се поддаваша на нейното неверие, побесняваше. Разказваша, че можела горчиво да плаче и се тюхка, ако няма възможност едновременно да отиде на две танцови забави в събота вечер. Едната е, да кажем, в Грийнфийлд, а другата – в Сан Лукас, на двайсет мили разстояние. За да успее и двете да посети и сетне да се прибере у дома, би означавало да язди цели шейсет мили. И това беше факт, който само с неверието ѝ в него не можеше да се пренебрегне. Затова плачеше до изнемога и не отиваше на нито една от забавите.

Когато съзря, изработи си навика да се справя с неприятните факти посредством стрелба във всички посоки. Когато аз, единствен син от децата ѝ, бях на шестнайсет години, прихванах плеврална пневмония, по онова време болест смъртоносна. Отпадах все повече, додето накрая върховете на ангелските криле почнаха да докосват очите ми. В лечението на болестта Олив приложи стрелбата във всички посоки и тя се

оказа ефикасна. Проповедникът на Епископалната църква се молеше със и за мене, игуменката и монахините от съседния конвент два пъти на ден призоваваха над мен помощта на Небето, а някакъв далечен роднина, от сектата „Християнска наука“, бе натоварен да медитира по мой адрес. Измъкнати бяха всички познати заклинания, магии и билкови микстури, освен това тя повика две отлични медицински сестри и най-добрите лекари в града. Методът ѝ беше много практичен. Взех да се оправям. Беше любеща, но и твърда в семейството, а нас, три дъщери и мене, учеше да вършим домашната работа, да мием съдове, да перем, да се държим в общество. Щом се ядосаше, в очите ѝ се появяваше нещо тъй ужасяващо, че можеше направо да свлече кожата на лошото дете, като че е варен бадем.

Когато оздравях от пневмонията, настъпи часът да се уча отново да прохождам. Бях прекарал девет седмици в легло, мускулите ми се бяха отпуснали и възстановяването щеше да стане извънредно трудно. Изправях се с чужда помощ, но всяка моя клетка изпищяваше, страхотно болеше и раната в ребрата, откъдето източваха гнойта в плеврата. Така веднъж паднах обратно в леглото и се развихах: „Не мога! Не мога да се изправя!“

Олив ме прониза с ужасяващите си очи.

– Ставай! – каза тя. – Баща ти работи по цял ден и не мигва нощем. Заради тебе е задлъжнял. Хайде, ставай!

И аз станах.

За Олив думата „дълг“ беше също тъй грозна, както и самото понятие. Неплатена до петнайсетието число на месеца сметка ставаше дълг. Тази дума предполагаше мръсотия, разпуснатост и безчестие. Твърдо вярвайки, че нейното семейство е най-доброто в света, Олив по най-снобски начин не допускаше то да изпадна в дългове. И насади ужаса от дългове така дълбоко и у децата си, че дори сега, при изменената икономическа структура, в която да имаш задължения, е просто част от самия живот, не се ли плати една сметка до два дни, нещо почва да ме човърка. Олив така и не възприе системата на покупки с изплащане, когато тя стана толкова популярна. Вещ, купена на кредит, не е твое притежание, а само те вкарва в дълг. Ако искаше да купи нещо, пестеше, а това значи, че съседите ни се сдобиваха с новите завръгачки най-малко две години преди нас.

2

Олив беше жена сърцата. Какво друго, ако не кураж се изисква да отглеждаш деца? Трябва да ви разкажа какво направи тя по време на Първата световна война. Тя не можеше да разсъждава в международни мащаби. Непосредствена граница за нея представляваше семейната география, следващата граница бе градът, тоест Салинас, а най-отвъд минаваше пунктирана, неясно определена линия очертаваща околията. Така тя не можа напълно да повярва във войната, дори и тогава, когато Трети ескадрон, нашата доброволческа кавалерия, бе свикан да натовари конете на железницата и се отправи някъде по широкия свят.

Мартин Хопс живееше до нас, зад ъгъла. Беше нисък, набит, червенокос, с широка уста и червени очички. Беше може би най-срамежливо-то момче в Салинас. Да му кажеш „добър ден“, означаваше всичко да го засърби от притеснение. Числеше се към Трети ескадрон само защото в гарнизона имаше игрище за баскетбол.

Ако германците познаваха Олив и бяха достатъчно разумни, щяха да сторят всичко възможно да не я предизвикват. Но те или не я познаваха, или бяха просто глупави. Убивайки Мартин Хопс, те изгубиха и войната, защото майка ми се разгневи и ги взе на мушка. Тя обичаше Мартин Хопс. Той никога и никому не бе причинил зло. Когато го убиха, Олив обяви война на германската империя. Заозърта се за оръжие. Да плете шапки и чорапи, не й се стори достатъчно смъртоносно. Известно време се подвизаваше с униформа на Червения кръст и с други, подобно облечени дами, се събираха в казармата, където намотаваха бинтове и размотаваха клоки. Не беше много лошо, но не беше и пряко попадение в сърцето на кайзера. Срещу живота на Мартин Хопс Олив искаше кръв. Накрая откри своето оръжие в облигациите на свободата. В живота си никога не бе продавала каквото и да било, ако не смятаме благотворителните ангелски торти, които сегиз-тогиз се предлагаха от името на църковното дружество в криптата на Епископалната църква, сега обаче се зае да продава облигации с чували. В това начинание се хвърли с такава свирепост, че, както си мисля, хората се страхуваха да не си купят. А купеха ли, Олив ги караше да вярват, че участват в истинска битка, че нанизват байонет в корема на Германия.

Тъй като продажбата на облигации стигна неவிждани размери и все не отслабваше, Министерството на финансите нямаше как да не забележи тази нова амазонка. Първо запристигаха циркулярни похвални

писма, а след това истински, с подписа на министъра, собствено ръчен, а не от гумен печат. Ние бяхме горди, но се възгордахме още повече, когато взеха да пращат награди: германска каска (толкова малка, че никой не можеше да я нахлупи), байонет, наръбено парче шрапнел върху абаносова подставка. Тъй като ние не бяхме дорасли за въоръжен конфликт, освен дето марширувахме с дървените си пушки, войната на майка ни всъщност беше и от наше име. Тя надмина себе си, надмина всички от нашия край. След като учетвори своя и без това баснословен принос, отличи я с най-голямата от всички награди – разходка с боен самолет.

О, колко бяхме горди! Макар и на чужд гръб, това беше такава велика радост, че едва можехме да я понесем. Горката ми майка! Длъжен съм да ви кажа, че имаше известни неща, в чието съществуване майка ми не можеше да повярва, каквито и да бяха доказателствата за обратното. Едното беше лош Хамилтън, другото – самолетът. Фактът, че бе виждала и двете, не я убеди нито с грам, че те съществуват.

Като знам какво направи, мъчил съм се да си представя как се е чувствала. В душата ѝ сигурно е пропълзъл ужас, защото как може да се лети на нещо, което не съществува? Ако да е било наказание, летенето би се оказало необикновено жестоко, но то бе награда, подарък, чест, отличие! Изглежда, се е вгледала в очите ни, видяла е там нашето блеснало обожание и е разбрала, че е попаднала в капан. Да не отиде, би значело да разстрои семейството. Беше обсадена, не оставаше друг честен изход освен смъртта. И когато е взела решение да полети с това несъществуващо нещо, тя, изглежда, не е хранила ни най-малката надежда, че ще се върне жива. Олив си направи завещанието – сума време ѝ отне, завери го и нотариално, за да е сигурна, че е законно. Сетне отвори своето сандъче от розово дърво, в което държеше писмата от мъжа си, писани по времето на годежа им и след това. Не знаехме, че ѝ е писал стихотворения, но имаше и такива. Запали камината и ги изгори до едно. Нейни си бяха, не искаше да ги вижда никое друго човешко същество. Купи си изцяло ново бельо. Изпитваше ужас, че могат да я намерят мъртва с кърпено или още по-лошо – незакърпено облекло. Мисля, че е виждала широката и крива уста на Мартин Хопс, който я гледа със сакисаните си очи, и е почувствала, че по някакъв начин ще се разплати за неговия откраднат живот. Към нас стана повече от внимателна, не забелязваше лошо измитите от вечерята чинии, които оставяха мазни петна по кърпата за съдове.

Предвидено беше тържеството да се състои на салинаската арена за ридео. Заведоха ни до игрището с военен автомобил, в който се

чувствахме по-тържествени и блестящи, отколкото и на най-доброто погребение. Баща ни тогава работеше в захарната фабрика на Спрекълс, на пет мили от града, и не сколаса да се откъсне или може би не пожела от страх, че няма да понесе напрежението. Олив обаче бе уредила, заплашвайки, че няма да полети, аеропланът да гледа да стигне поне до захарната фабрика, пък после, ако ще, и да се разбие.

Сега си давам сметка, че народът от неколкостотин души, които се събраха там, бе дошъл чисто и просто да види самолета, но по него време си мислехме, че са дошли, за да почетат майка ни. Олив не беше висока жена и на тая възраст вече бе почнала да пълнее. Помогнахме ѝ да слезе от автомобила. Положително се бе сковала от страх, но малката ѝ брадичка твърдо стърчеше напред. Самолетът бе кацнал наред с поляната, опасана от коридорите на хиподрума. Беше застрашително малък и крехък – двуплощник с открита кабина и дървен колесник, овързан със струни от пиано. Крилата бяха облечени с платно. Олив се вцепени. Приблужи го от страни, както вол приближава ножа. Над дрехите, които по нейно убеждение трябваше да ѝ бъдат погребални, двама сержанти нахлузиха едно подплатено палто и авиаторска шуба и още едно палто, а тя с всеки кат ставаше все по-закръглена. Сложиха ѝ кожен шлем и очила – с нейния нос като копче и розовите бузи си представяте на какво заприлича – на очилата топка. Двамата сержанти я повдигнаха до кабината и я напъхаха в нея, а тя изцяло изпълни отвора ѝ. Когато почнаха да я привързват, тя изведнъж се съживи и бясно размаха ръце да ѝ се обърне внимание. Един от войниците се покатери до нея, изслуша я, после доближи сестра ми Мери и отведе до самолета. Олив бе задърпала дебелата подплатена авиаторска ръкавица на лявата си ръка, освободи и двете, свали годежния си пръстен с брилянтчето и го подаде на Мери. След като се увери, че златната венчална халка стои здраво на пръста ѝ надяна ръкавиците отново и обърна лице напред. Пилотът се настани в предната кабина и един от сержантите налегна с цялата си тежест дървеното витло. Малкият въздушен кораб се понесе напред, зави, изрева по арената и се заклатушка във въздуха. Олив гледаше право напред и навярно очите ѝ бяха затворени.

Проследихме го как се възвзема и отдалечава, оставяйки подире си сиротна тишина. Комисията по облигациите, приятели и близки, простите непочетени зрители така и не помислиха да се разотиват. Аеропланът се превърна в точки на небето към „Спрекълс“ и се изгуби. След четвърт час отново го видяхме да се носи спокойно и много високо. И тогава за наш ужас той сякаш се препъна и почна да пада. Падаше

безкрайно, но накрая се задържа, заиздига се и направи лупинг. Един от сержантите се засмя. За миг самолетът остана неподвижен, сетне като че полудя. Завъртя се около корпуса си, изпълни няколко от завоите на Имелман⁶, няколко външни и вътрешни лупинга, обърна се и прелетя над арената с корема нагоре. Успяхме да различим черната топчица, представляваща шлема на майка ни. Един от войниците бавно промълви:

– Според мене той е мръднал. Жената вече не е млада.

Самолетът се приземи достатъчно стабилно и дотича до публиката. Моторът замря. Пилотът се измъкна от кабината си, зашеметено клатейки глава.

– Най-страшната жена, която съм виждал! – продума той, присегна се, разгърси безчувствената ръка на Олив и бързо се отдалечи.

Да се изтръгне Олив от кабината, бяха необходими четирима мъже и доста дълго време. Беше толкова скована, че не можах да я прегънат. Заведохме я у дома и я сложихме да легне; два дни не се вдигна.

Случилото се стана ясно постепенно. Едни неща разказа пилотът, други разказа Олив, но за да се получи що-годе някакъв смисъл, трябваше да се съпоставят двете истории. Полетели и както било наредено, почнали да кръжат над захарната фабрика „Спрекълс“ – направили три обиколки, да е сигурно, че баща ни ги е видял, и тогава на пилота му хрумнало да се пошегува. Няма нищо лошо предвид. Изкрещял нещо и лицето му се изкривило. От рева на мотора Олив нищо не чула. Пилотът намалил газта и извикал: „Един лупинг?“ Обикновена шега. Олив видяла очилатото му лице, а вихърът грабнал думите му и ги преиначил. Олив чула „ще се захлупим“. „Ясно, помислила, знаех си, че точно така ще стане.“ Ето я и смъртта. Мозъкът ѝ бързо проверил не е ли забравила нещо. Завещанието било готово, писмата – изгорени, била с ново бельо, за вечеря къщи била оставила предостатъчно храна. Подвоумила се дали е угасила лампата в задната стая. Всичко това станало за секунда. След това ѝ минало през ума, че може би ще се намери някакъв неочакван шанс за спасение. Младият пилот очевидно бил уплашен, а страхът е най-опасното нещо, което би го сполетяло в подобно положение. Ако се поддаде на паниката, блъскаща в сърцето ѝ, току-виж, изплашила го повече. Затуй решила да му вдъхне кураж. Усмихнала се приветливо и кимнала, да не го смути, след което светът изведнъж се преобърнал. На излизане от лупинга той се обърнал към нея и извикал: „Още?“ Олив

6. По името на пилота Макс Имелман (1890–1916), германски авиоакробат. – Б. пр.

далеч не могла да чуе каквото и да било, но изправената ѝ брадичка говорела, че е решена да подпомогне пилота, та да не го е толкова страх, когато се разбият на земята. Усмихнала се и пак кимнала. В края на всеки лупинг той се обръщал назад и всеки път тя го окуражавала. След това той продължаваше да повтаря:

– Най-страшната жена, която съм виждал! Аз устава наруших, а тя иска още! Бога ми, каква авиаторка става от нея!

Глава 15

1

Адам заседна на земята си като доволна котка. От входа до малката алея под гигантския дъб, впил корени в подземните води, той можеше да се наслаждава на своите акри, стигащи реката, прехвърлящи се от другата ѝ страна по наносната лъка, а след това пълзящи по заоблените хълмове на запад. Приятно беше тук дори когато лятното слънце цедеше лъчите си. Посред мястото като пояс минаваше редица речни върби и чинари, а западните склонове бяха покрити с жълто-кафяви ливади. Незнайно по какви причини възвишенията на запад от долината Салинас бяха с по-тлъста почва от източните и там тревата растеше по-буйна и гъста. Може би върховете задържат дъжда и по-равномерно разпределят водите или, защото са по-гористи, привличат и повече валежи. От имението Санчес, сега вече Траск, се обработваха съвсем малко площи, но в представите си Адам виждаше високо изкласилата пшеница, а покрай реката – зелените квадрати на люцерната. Зад гърба му се носеше нестройният чукот на доведени чак от Салинас дърводелци да преустроят старата къща на Санчес. Адам бе решил да живее в нея. Тъкмо това беше мястото, където трябваше да сложи началото на своя род. Изгребаха оборския тор, изкъртиха старите подове, избиха прозоречните рамки, излъскани от вратовете на добитъка. На тяхно място се появи нов, пресен дървен материал, ухаещ на борова смола, кадифените дъски на червеното дърво, новия покрив обковаха с дълги цепени летви. Дебелите стари стени попиваха пласт след пласт новата мазилка, забъркана от вар и солена вода – като изсъхнеше, тя сякаш излъчваше някаква собствена светлина.

Възнамеряваше тук да бъде постоянното му седалище. Градинар подкастри едновременните рози, посади мушкато, очерта зеленчукови

лехи и доведе водата от извора с пресичащи се във всички посоки вади. Адам предвкушаваше удобствата, в които щяха да живеят той и неговите наследници. Под един навес, покрити с платнища, чакаха сандъци с тежка покъщнина, пратена от Сан Франциско и докарана от Кинг Сити с волски каруци. Добре щеше да се живее тук. Готвачът му Ли, китаец с плитка на косата, нарочно бе отишъл до Пахаро да купи гърнета и тенджери, тигани и чайници, бурета, буркани, всякакви медни и стъклени съдове за кухнята. По-далеч от къщата в посоката на вятъра се строеше нов свинарник. Наблизо изграждаха кокошарник и езерце за гъски, както и кучкарник – сигурна защита срещу койотите. Проектите на Адам нямаше да се реализират бързо, с претупване. Хората му се трудеха прилежно, без да си дават зор. Работата щеше да трае дълго. Адам държеше да се свърши добре. Проверяваше всяка сглобка на гредите. Полагаше мостри от различни бои на една дъска и отдалеч ги преценяваше. В един от ъглите на стаята му се натрупаха каталози – за машини, за мебели, за семена и фиданки. Сега се благодареше, че баща му го бе направил богат. Споменът за Кънектикът в паметта му постепенно потъваше в мрак. Възможно е ярката и плоска светлина на Запада да измиваше спомена за родното място. Помислеше ли за бащината къща, за фермата и града, за лицето на брат си, над тях падаше черна завеса. И той ликвидира спомените.

Временно бе настанил Кати в белосаната и чиста втора къща на Бордони – там да изчака ремонта и детето. Без съмнение детето щеше да се роди много преди завършването на преустройството. Но Адам не искаше да бърза. „Искам здрав градеж – непрекъснато нареждаше той. – Да трае! Корава дърво и медни гвоздеи! Да няма нищо, което да ръждява и да гние!“

Не беше само той единственият, който мислеше изключително за бъдещето. Цялата долина, целият Запад бяха като него. Дошло бе време, когато миналото бе изгубило своето очарование и свежест. Трябваше да извървиш доста път, додето попаднеш на човек, при това много стар, който още би искал да върне златното минало. Хората бяха врязани в настоящето и се чувстваха в него удобно, нищо че то беше трудно и неплодоносно, но затуй пък се намираше на прага пред едно фантастично бъдеще. Рядко биваше да се срещнат двамина, да застанат трима пред тезгяха или да насядат десетима в някой бивак и да дъвчат недопеченото еленско месо, и да не отворят дума за бъдещето на долината, вцепеняващо в своето величие, и то не като за нещо предполагаемо, а за нещо сигурно. „Ще го бъде! – казваха. – Кой знае, може и да го

доживеем.“

Всички търсеха в бъдещето онова щастие, което сега им липсваше. Да вземем например онзи, който, за да доведе семейството си от планинското ранчо, го натоварваше в по-големичък сандък със заковани отдолу дъбови плазове – те сами го смъкваха целия раздрусан по неравните надолнища. В сандъка, постлан със слама, жената крепеше децата си, да ги опази от подскачането на плазовете по камънака, от което зъбите така тракаха, че можеха и езика си да прехапят. Бащата забиваше пети в земята и си мислеше: „Като се прокарат тук пътища, и нашето време ще дойде. Ще се настаняваме радостни и щастливи в колата и за три часа сме направо в Кинг Сити. Какво повече може да се желае на този свят?“

Или пък онзи, който обикаля своята гора от вечнозелени дъбове, корави като въглища, ала топлещи много повече, най-доброто дърво за огрев на света. А в джоба му се мъдри вестник с известието: „В Лос Анжелис дъбовите дърва вървят по три долара кубика.“ „Брей, мамичката му, веднъж да пуснат насам железницата, отсичам и последното дърво, нарязвам и натрупвам край линията да изсъхне хубаво – на кубик половин долар ще ми излезе. Ако направим сметката докрай, да кажем, Южната тихоокеанска ми вземе по долар и двайсет, пак ще остане по долар и трийсет на кубик, а тая горичка има-няма девет хиляди кубика, значи всичко към десетина хиляди готови пари!“

Други пък пророкуваха – и от челата им струеше светлина, че един ден през цялата долина ще минават канавки, които ще разнасят водата навсякъде – знае ли се, може и да го доживеем, или пък ще се пробият дълбоки кладенци, от които водата ще се изпомпва с парни машини от земните недра. Представяте ли си? Помислете само при това изобилие от вода какво може да роди тая земя! Направо цветуща градина!

Друг един, само че той не беше с всичкия си, казваше, че някой ден ще изнамерят начин, било чрез замразяване, било другояче, ей тази тук праскова да се пренесе цяла-целеничка чак до Филадельфия.

В градовете говореха за канализация и за вътрешни клозети, а някои вече си имаха; за осветление с волтова дъга по уличните ъгли (в Салинас бяха вече поставили), за телефони. Бъдещето не познаваше никакви граници, никакви пречки. Щеше да стане така, че да няма човек къде да събира толкова щастие. Доволството щеше необуздано да се спусне по долината като река Салинас през март в дъждовна година.

Вглеждаха се над тази равна, суха и прашна долина и грозноватите градчета, изникнали като гъби, и виждаха една красота – кой знае, можеше и да я доживеят! И това дава достатъчно основание човек да не се

присмива толкова на Самуел Хамилтън. Той позволяваше на въображението си да се рее много по-изящно от това на другите и чуеше ли човек какво се прави в Сан Хосе, съвсем не му се струваше вече глупаво. Самуел не можеше да разбере само едно: дали хората щяха наистина да бъдат щастливи, когато всичко това стане факт. Щастливи? Беше объркан. Нека първо стане, пък тогава ще видим какво е щастие.

Самуел си спомняше какво говореха за един братовчед на майка му в Ирландия, благородник, богат и красив, който въпреки това се застрелял върху копринения диван, седнал до най-хубавата жена в света, която го обичала. „Ние сме способни на такъв апетит – казваше Самуел, – който и с торта от земята до небето не може да се задоволи.“

Адам Траск предчувстваше, че в бъдеще го чака щастие, но и сега се радваше на удовлетвореност. Сърцето му подскачаше към гърлото всеки път щом видеше Кати да седи на слънце, спокойна, с наедряваща утроба, а кожата ѝ му се струваше тъй прозрачна, че му напомняше ангелите от картичките в неделното училище. От време на време ветрецът ще раздвижи светлите ѝ коси или тя ще вдигне поглед и тогава вътрешностите на Адам се издуваха под натиска на възторга, равен може би само на тъгата. И ако Адам седеше на земята си като лъскав и охранен котарак, като котка се чувстваше и Кати. Тя притежаваше нечовешкото качество да се отказва от онова, което не може да получи, и да изчаква възможното. Тази способност ѝ даваше голямо предимство. Бременността ѝ бе чиста случайност. Когато опитът ѝ да пометне пропадна и лекарят я заплаши, отказа се от подобна тактика. Не искам да кажа, че се бе примирила с бременността си. Проседя я така, както би изтърпяла всяка болест. Същото бе и с брака ѝ с Адам. Озовала се в клопка, тя бе избрала най-добрия възможен изход. И в Калифорния не бе пожелала да отиде, но за момента ѝ бяха отказани други удобни случаи. Още малко дете, тя бе научила да печели, възползвайки се от инерцията на противника. Много по-лесно беше да насочиш силата на един човек там, където е невъзможно да ѝ се противопоставиш. Малцина бяха хората в света, които биха могли да знаят, че Кати не желаше да е там, където е, и в състоянието, в което се намираще. Тя се отпусна и зачака промяната, която, уверена бе, трябва да настъпи някой ден. Тя носеше единственото решаващо качество, което се изисква от един голям и способен престъпник: никому не вярваше, никому не се доверяваше. Беше като самотен остров. Много е вероятно изобщо да не е погледнала новите имоти на Адам и преустройващата се къща, нито мислено дори да е виждала осъществяването на грандиозните му планове, тъй като нямаше никакво

намерение да живее тук, след като неразположението ѝ премине, след като капанът се отвори. На въпросите му обаче отговаряше съответно – да постъпва другояче, би било празен ход, излишна енергия, нещо свършено чуждо за един хищник.

– Виждаш ли, скъпа, как е ориентирана къщата? Прозорците гледат право към долината.

– Чудесно е.

– Знаеш ли, може би е глупаво, но установявам, че се опитвам да мисля, както е мислел старият Санчес преди сто години. Каква ли е била тогава долината? Изглежда, всичко е премислил твърде внимателно. И знаеш ли, поставял е тръби. Да, направени от червено дърво, сърцевината пробита или изгорена – така са докарвали водата от извора. Изкопахме няколко парчета.

– Забележително – каза Кати. – Трябва да е бил умен.

– Защо не знам повече за него? Като гледам как е поставена къщата, как са засаждани дърветата, облика на къщата и нейната съразмерност, допускам, че е бил истински художник.

– Нали е бил испанец? Те са все артистични хора, чувала съм. Помня, в училище говореха за един художник... не, той беше грък.

– Откъде ли мога да науча нещо за стария Санчес?

– Ами все някой ще знае.

– При това планиране и този труд Бордони да си държи кравите в къщата! Знаеш ли за какво най-много се чудя?

– За какво, Адам?

– Чудя се дали си е имал някоя Кати и каква е била тя.

Тя се усмихна, сведе очи и погледна встрани.

– Ти пък!

– Сигурно е имал. Сигурно! И аз така – няхах нито сили, нито цел, нито... абе дори няхах и особено желание да живея, преди да имам тебе.

– Адам, смайваш ме. Внимавай, Адам! Не ме пързайлай, обидно е.

– Извинявай, много съм непохватен.

– Не, не си. Просто не мислиш. Как ме виждаш? Да плета и да шия? Така ми е най-удобно, да си седа.

– Ще си вземем всичко, от което имаме нужда. Ти стой, гледай си удобството. Мен ако питаш, ти се трудиш най-здроаво от всички тук. Но отплатата... отплатата ще бъде божествена.

– Адам, боя се, че белегът на челото ми няма да изчезне.

– Докторът каза, че с времето ще се загуби.

– Да, понякога ми се струва, че избледнява, но после пак се показва. Днес не ти ли се вижда по-тъмен?

– Не, не ми се вижда.

Но не беше така. Наподобяваше огромен отпечатък от пръст, на пръстени от сбръчкана кожа. Той посегна с ръка, но тя дръпна глава.

– Недей! Още е много чувствително, пипнеш ли, зачервява се веднага.

– Ще изчезне. Малко по-бавно, това е всичко.

Тя се усмихна, но когато той се обърна и се отдалечи, погледът ѝ отново стана безизразен и блуждаещ. Помести се неспокойно – бебето риташе. Отпусна се и мускулите ѝ се отхлабиха. Продължаваше да чака.

До стола ѝ, поставен под най-големия от дъбовете, приближи Ли.

– Иска ли чай госпожата?

– Не... впрочем, да.

Изглежда го изпитателно, ала по-навътре от тъмнокафявото на очите му не можа да проникне. В негово присъствие се чувстваше неловко. Кати винаги бе успявала да се разрови в мислите на кой да е човек и да изкопае оттам и неговите подбуди, и желанията му. Но мозъкът на Ли не поддаваше и отскачаше като гумена топка. Беше с изпито, приятно лице, широко чело, говорещо за твърдост и чувствителност, устните му бяха извити в постоянна усмивка. Дългата му блестящочерна плитка бе завързана в края с тясна панделка от черна коприна, висеше върху рамото му и се движеше ритмично на гърдите. Ако трябваше да върши нещо по-енергично, завиваше плитката на темето си. Ходеше с тесни памучни панталони, черни чехли без пети и китайска рубашка с бродирани петелки. Винаги гледаше да скрие ръце в ръкавите си, сякаш се боеше да не им се случи нещо – навик на китайците в ония дни.

– Ще изнесе малка маса – рече той, поклони се и повлече чехлите.

Кати го проследи с поглед и веждите ѝ смръщено се събраха. Ли не я плашеше, но с него ѝ беше неудобно. Инак беше добър и почтителен прислужник, а то значи отличен. С какво би могъл да ѝ навреди?

2

С напредването на лятото река Салинас се прибра в земята, оставяйки под високите си брегове зеленикави блата. Добитъкът по цял ден се излежаваше сънлив под върбите и се размърдваше чак вечерта, за да се нахрани. Тревата доби цвят на печена пръст. А следобедните ветрове,

неизменно духащи по протежение на долината, вдигаха такива прахоляци, които напомняха мъгла и се носеха в небето едва ли не до планинските върхове. На издуханите от вятъра места като негърски глави щръкваха корените на дивия овес. Върху изметената земна повърхност се носеха сламки и клончета, додето не ги спреше нещо по-здро̀во вкоренено, а малките камъчета се търкаляха криволичещи пред вятъра.

Стана по-ясно от всякога защо старият Санчес бе построил къщата в падината – вятърът и праховете там не проникваха, а изворът, макар и да намаляваше, продължаваше да бълва чиста и студена вода. Като гледаше обаче своята суха и покрита с прах земя, Адам изпитваше паниката, която обзема всеки пришълец от Изтока, попаднал за първи път в Калифорния. Лете в Кънектикът две седмици без дъжд са вече засушаване, а цял месец – истинска суша. Не е ли зелено, полето значи е загинало. Но в Калифорния от края на май до първи ноември поначало не вали. И човекът от Изтока, колкото и да е предупреждаван, смята, че в сухите месеци земята тук гине.

Адам прати Ли да отнесе на Самуел Хамилтън бележка, с която го викаше да обсъдят пробиването на няколко кладенеца в новото му имение.

Самуел седеше на сянка и наблюдаваше сина си Том, който сглобяваше измисления от него нов и необичаен капан за еноти, когато Ли пристигна с колата на Траск. Скръствайки ръце в ръкавите си, Ли зачака Самуел да дочете бележката.

– Том – обади се Самуел, – смяташ ли, че би могъл да поемеш работата, та аз да изтичам до един пресъхнал човек, за вода да поговорим?

– А защо да не дойда с тебе? Може да имаш нужда от помощ.

– В приказките? Няма да имам. Ако стигне аз да си кажа думата, до копаене скоро няма да допрем. С кладенците вървят и много приказки, по пет-шестстотин думи за всяка лопата.

– Ще ми се да дойда. Нали у мистър Траск? Не можах да се запозная с него, когато е идвал.

– Това ще стане, когато почнем да копаем. Пък съм и по-стар от тебе. В преговорите аз държа първенството. Освен това, Том, енотът ще си пропъхне красивата лапичка ей тука и ще се измъкне. Знаеш колко е хитър.

– Това тука виждаш ли го? Навинтва се и се притиска. И ти да си, не можеш се измъкна.

– Защото не съм хитрец като енота. Все пак мисля, че си го изпипал. Том, момчето ми, хайде да оседлаеш Славословието, пък аз да кажа

на майка ти къде отивам.

– Аз довел калуца – намеси се Ли.

– Да, но нали все пак ще трябва да се върна вкъщи.

– Аз довеждам облатно.

– Глупости! – рече Самуел. – Ще си взема коня, с него да се върна.

Самуел се намести в колата до Ли, а тежко подкованият и оседлан кон затътри нозете си отзад.

– Как се казваш? – дружелюбно попита Самуел.

– Ли. Има и дълги имена. Но Ли е бастино, на семейство. Казвайте Ли.

– Много съм чел за Китай. Там ли си роден?

– Не. Тук лоден.

Самуел дълго мълча; каручката се заклатушка по коловозите, слизащи в прашната долина.

– Ли – поде най-сетне той, – не искам да го приемаш като неуважение, но никога не ми е било ясно защо вашите хора продължават да говорят завалено, след като някаква си неграмотна маймуна от черните ирландски тресавища, главата ѝ пълна с галски, а езикът ѝ като картоф, за десет години се научава да ломоти английски колкото за тройка.

Ли се ухили.

– Аз говори китайски.

– Добре, допускам, че си имаш основания. Това не е моя работа. Надявам се, ще ми простиш, но не вярвам.

Ли го погледна и кафявите очи под заоблените клепачи сякаш се разтвориха, станаха по-дълбоки и вече не така чужди, станаха просто човешки очи, топли и разбиращи. Ли се изсмя.

– Това е повече от удобство – каза той, – дори нещо повече от самозащита. Прибягваме до него, за да ни разбират.

Самуел с нищо не показа, че е забелязал промяната.

– Първите две разбирам – замислено рече той, – но последното ми се изплъзва.

– Знам – каза Ли, – мъчно е да се повярва, но на мен и на моите приятели толкова често ни се е случвало, че вече ни се струва като правило. Ако се изправя например пред някоя дама или господин и му заговоря, както ви говоря сега, няма да бъде разбран.

– Защо?

– Очакват завален говор и само завален говор слушат. Но ако им говоря на правилен английски, няма и да ме чуят, значи няма и да ме разберат.

– Нима е възможно? Аз как те разбирам?

– Нали затова говоря с вас. Вие сте от ония редки личности, които могат да сложат граница между наблюдението и предубеждението. Виждате нещата каквито са, докато повечето хора виждат само онова, което очакват.

– Не бях се замислял. Пък и не съм бивал поставян на такива изпитания като тебе. В твоите думи има искрица истина. Знаеш ли, много ми е приятно да говоряме. Щеше ми се да ти задам сума въпроси.

– На вашите услуги.

– Сума въпроси. Ето например тази плитка на косата ти. Бях чел, че била отличителен знак на робите, наложен от манджурците, когато завладели Южен Китай⁷.

– Вярно е.

– Тогава, за Бога, защо я носиш тук, където няма никакъв манджурец?

– Говоря с китайски акцент, а плитката е китайски атрибут. Нали разбирате?

Самуел гръмко се засмя.

– С това би трябвало да ме убедиш. Да можех и аз да си имам подобно скривалище!

– Чудя се дали ще мога да ви обясня – рече Ли. – Много е трудно, когато няма сходство в житейския опит. Както разбрах, и вие не сте раждан в Америка.

– Не съм. В Ирландия.

– И за няколко години можете напълно да се обезличите. Докато аз, който съм роден в Грас Вели, ходил съм на училище и съм изкарал две-три години в Калифорнийския университет, нямам никакъв шанс да се смеся с вас.

– Ами ако си отрежеш плитката и се обличаш и говориш като другите?

– Не става. Опитвал съм. За така наречените „бели“ пак си оставам китаец, при това такъв, на когото не може да се вярва. В същото време китайските ми приятели ще странят от мен. Отказах се. – Ли спря колата под едно дърво и развърза поводите. – Време е за обяд – рече той, – приготвил съм тук нещо. Нали ще хапнете?

– Разбира се. Само да се наместим под оная сянка. Понякога

7. Първоначално номади, монголските племена в Манджурия, сродни с тунгузите, завладяват голяма част от Китай и в 1644 г. основават там династия, приемайки китайската култура. – Б. пр.

забравам да ям, а това е много необяснимо, тъй като винаги съм гладен. Любопитни неща разказваш. Долавям приятната нотка на една меродавност. Сега почна да ми се мярка мисълта, че би трябвало да се върнеш в Китай.

Ли насмешливо се усмихна.

– Струва ми се, че след някоя и друга минута ще се уверите: цял живот съм опитвал, без да пропускам нито една възможност. Бях в Китай. Баща ми беше сравнително заможен човек. Но нищо не излезе. Казаха, че съм изглеждал като чуждоземен демон, че съм приказвал като чуждоземен демон. Правех грешки в поведението, не познавах чувствителността, която се беше развила, след като баща ми е напуснал Китай. Не ме приеха. Може и да не ми повярват, но тук се чувствам по-малко чужд, отколкото в Китай.

– Ще трябва да повярвам, защото в това има смисъл. Даваш ми материал за разсъждения най-малко до двайсет и седми февруари. Имаш ли нещо против въпросите ми?

– По същество не. Бедата е там, че като говориш завалено, почваш и да мислиш завалено. Непрекъснато пиша, за да си поддържам английския. Да слушаш и да четеш, не е като да говориш и да пишеш.

– Не се ли случва да сбъркаш? Искам да кажа, да минеш на чист английски?

– Не. Според мен въпросът е кой какво очаква от тебе. Като погледнеш човека в очите, виждаш, че иска да му приказваш завалено и да си влачиш нозете. Приказваш му завалено и почваш да влачиш нозе.

– Сигурно е така – рече Самуел. – И аз също. Разказвам на хората смешки, защото идват при мен откъде ли не, за да се посмеят. И се мъча да ги развеселявам дори когато ми е тежко.

– Нали за ирландците казват, че били весел народ, преливащ от майтапи?

– Като с твоя завален език и плитката! Не са такива. Те са мрачен народ, надарен да страда повече, отколкото е заслужил. Казват, че без уиски, което да напоява и да смекчава света, ирландците ще си теглят куршума. А дрънкат вицове, защото от тях това се очаква.

Ли разгъна някакво малко шише.

– Ще опитате ли? Китайците пият „нкапи“.

– Какво е то?

– Китайска лакия, силна лабота. Впрочем най-обикновено бренди, но с пелин. Много е силно. Смекчава света.

Самуел сръбна от бутилката.

– Има вкус на гнили ябълки.

– Да, но хубави гнили ябълки. Опитайте го на задната част на езика.

Самуел отпи голяма глътка и килна глава назад.

– Разбирам какво искаш да кажеш. Наистина е хубаво.

– Ето тука сандвичи, туршия, сирене... а това е мътеница.

– Добре си се справил.

– Да, старая се.

Самуел ухапа един сандвич.

– Колебаех се между петдесетина въпроса. От това, което ми каза, се оформи един, най-страшният. Имаш ли нещо против?

– Ни най-малко. Само за едно искам да ви помоля – да не говорим така, когато наоколо има други уши. Само ще ги обърка, пък и бездруго няма да повярват.

– Ще се помъча – каза Самуел. – Но ако се изпусна, помни, че съм геният на смешките. Не е лесно да срежеш един човек на две части по средата и всеки път да улучваш една и съща половинка.

– Мисля, че се догаждам какво ще ме питате.

– Какво?

– Защо съм приел да бъда слуга.

– Как, по дяволите, позна?

– Трябваше да последва.

– Не ти ли е неприятен този въпрос?

– От вас не. Неприятни въпроси няма освен ония, които са облечени в снизхождение. Лично аз не зная кога да си слуга е станало недостойно. Та това е убежището на философа, храната на леността и ако се изпълнява както трябва, е позиция, даваща власт и дори любов. Не разбирам защо по-интелигентните хора не си избират подобна кариера. Да се научат да го вършат добре и сетне да жънат облагите. Добрият слуга е абсолютно застрахован не поради добрината на господаря, а поради неговите навици и лентяйство. Хич не е лесно човек да си подправя гозбата и сам да си подрежда дрехите, когато си ляга. Ще си вземе и лош слуга, но няма да се промени. Но добрият слуга, пък аз съм превъзходен, може изцяло да подчини своя господар, да му подсказва какво да мисли, как да постъпва, за кого да се ожени, кога да се разведе, да го направи страхливо послушен или да дозира щастието му, а накрая и да бъде споменат в неговото завещание. Само да бях поискал, можех да ограбя, да разголя и да пребия всеки, за когото съм работил, и пак щях да получа неговата благодарност. Най-сетне, в сегашното си положение аз съм незащитен. А господарят ще ме защитава и пази. Вие трябва и да се

блъските, и да се тревожите. А аз работя по-малко и по-малко се тревожа. И съм добър слуга. Лошият слуга нито работи, нито се тревожи, ала пак е нахранен, облечен и защитен. Не познавам друга професия, в която да се среща такава навалица от несведущи, а изрядността да е така рядка. – Слушайки напрегнато, Самуел се наведе към Ли, а Ли продължи: – Какво облекчение ще бъде сега, като мина отново на завалена реч.

– Тук сме съвсем близко до имението на Санчес – отбеляза Самуел.
– Защо спряхме толкова наблизко?

– Поговорим плез това влеме – отвърна Ли. – Аз китаец номел едно. Готови за тлъгване?

– Какво, какво? А, да, разбира се. Но сигурно ти е самотно.

– Там е цялата работа – съгласи се Ли. – Мислел съм да отида в Сан Франциско и да отворя магазинче.

– Нещо като пералня? Или бакалница?

– Не. Китайски перални и ресторанти колкото щете. Мислех за може би книжарница. Допада ми, пък и конкуренцията няма да е кой знае каква. Но навярно няма да стане. Слугата губи замах.

3

След пладне Самуел и Адам яхнаха конете и поеха из имението. Както всеки следобед, задуха вятър и жълтата прах литна към небето.

– Добро място – извика Самуел, – рядко хубава земя!

– Имам чувството, че се отвява шепа по шепа – каза Адам.

– Не, само леко се придвижва. Една част отива в ранчото на Джеймс, но пък толкова идва откъм Сауди.

– Да, но този вятър не ми харесва. Дотяга ми.

– Никой не обича дълго да духа. Дразни и животните, прави ги неспокойни. Не знам забелязахте ли, но малко по-нагоре в долината взеха да садят каучукови дървета, за да спират вятъра. Евкалипти им казват, австралийски. Разправят, че за година пораствали с десет стъпки. Опитайте с няколко реда, да видим какво ще стане. След време хем ще спират ветровете, хем са чудесни за огрев.

– Добра идея – съгласи се Адам. – Но мен преди всичко вода ми е нужна. Този вятър би могъл да изпомпва всичката вода, която открива. Смятам, че ако се пробият няколко кладенеца и редовно се напява, почвата няма да се отвява. Бих могъл да засея фасул.

Самуел присви очи на вятъра.

– Ако искате, ще се помъча да ви изкарам вода. Направил съм една малка помпа, бързо ще изтегля. Мое изобретение. Вятърните двигатели са доста скъпо нещо. Но ако аз ви ги направя, ще си спестите излишни пари.

– Много добре – каза Адам. – Няма да имам нищо против вятъра, ако работи за мене. А осигурим ли вода, ще насяя люцерна.

– Но за нея никога не са давали добра цена.

– Не мислех за това. Преди няколко седмици се поразходих около Грийнфийлд и Гонзалес. Там са се настанили швейцарци. Имат чудесни малки стада от млечни крави и в годината получават по четири реколти люцерна.

– И аз чух за тях. Докарали са швейцарски крави.

Лицето на Адам светеше от намерения.

– Ей такова нещо искам. Маслото и сиренето ще продавам, а с млякото ще угоявам прасета.

– Ще спечелите за долината добро име – рече Самуел. – А за бъдещето ще се окажете истинска скъпоценност.

– Само да намеря вода.

– Водата аз ще ви доставя, стига да я има. Ще я намеря! Донесъл съм си вълшебната пръчица. – И потупа с длан една раздвоена тояжка, привързана за седлото му.

Адам посочи вляво, където едно обширно заравнено място подхранваше нисък гъстак от пелин.

– Ето тук – каза той – лежат трийсет и шест акра земя, равна почти като тепсия. Направих сонда. Горната почва е средно три и половина стъпки, като най-отгоре е пясък, а на един плуг дълбочина започва глина. Мислите ли, че тук може да бликне вода?

– Не знам, ще видим.

Слезе от коня, подаде повода на Адам и развърза своя чаталест жезъл. Хвана го за разклоненията и като го изправи нагоре, тръгна бавно с протегнати напред ръце. Вървеше на зигзаг. По едно време се намръщи и се върна няколко крачки, но после поклати глава и продължи. Адам яздеше бавно след него, водейки коня му, без да откъсва поглед от пръчката. Видя как потрепва и подскача, сякаш невидима риба е задърпала въдицата. Лицето на Самуел бе изопнато от напрежение. Продължи нататък, докато пръчката енергично изви върха си надолу въпреки силата на правите му ръце. Той бавно описа полукръг, откъсна стрък пелин и го пусна на земята. Отдалечи се от кръга, изправи пръчката отново и запристъпя едва-едва към оставения знак. Щом го доближи, върхът

на пръчката отново се изви надолу. Самуел въздъхна, отпусна се и хвърли пръчката в нозете си.

– Тук мога да извадя вода – каза той, – и то не от много дълбоко. Силно дърпаше, доста вода е.

– Хубаво – рече Адам. – Искам да ви покажа още няколко места.

Самуел изтръгна една по-солидна пръчка от пелин и я заби в земята. На върха я цепна кръстообразно и прегъна четирите краища вместо знак. След това скрита околните треволяци, за да не загуби после следата. При втория опит, на около триста крачки по-нататък, пръчката едва не се откъсна от ръцете му.

– А тука е цяло море от вода – каза той.

Третият опит не беше толкова резултатен. Чак след половин час пръчката незабележимо трепна.

Без да бързат, двамата се върнаха обратно към къщата на Траск. Беше златист подиробед – жълтият прахоляк в небето позлатяваше светлината. Както винаги при изтляването на деня, вятърът взе да утихва, но прахта понякога не се уталожваше чак до среднощ.

– Знаех, че мястото си го бива – каза Самуел. – Туй всеки ще види. Но не знаех, че е толкова хубаво. Изглежда, тук под земята се е събрала отцедената от планините вода. Знаете как да избирате земя, мистър Траск.

– Ние имахме ферма в Кънектикът – усмихна се Адам. – От шест поколения само камъни вадим. Едно от първите неща, които съм запомнил, е как довлечахме камъните до зидовете. И си мислех, че по всички ферми е така. А тук ми е необикновено, дори ми се струва, че върша грях. Ако му потрябва на човек камък, трябва доста път да бие.

– Необясними са пътищата на греха – забеляза Самуел. – Мисля, че ако на човек се наложи да смъкне от себе си всичко, което има, и отвън, и отвътре, пак ще съумее да потули някъде по някой грях, за да има какво да му пречи. Последното, от което се отказваме.

– Може би е по-добре, за да бъдем смирени. Страхът от Бога в душите ни...

– Тъй ще е – съгласи се Самуел. – Според мен смириенето е нещо полезно, рядко има човек да не си носи поне една частица, но когато се вгледаш в скромността, мъчно виждаш каква ѝ е стойността, освен ако не решиш, че е драгоценна, защото причинява приятна болка. Страданието... чудя се дали са го изучили добре.

– Разкажете ми за пръчката – каза Адам. – Как познава?

Самуел погали своя жезъл, вече привързан за седлото.

– Аз лично не бих ѝ вярвал, но си върши работата. – И се усмихна на Адам. – Може би става точно така. Може би аз си знам къде е водата, с кожата си я усещам. Едни хора са надарени в една посока, други – в друга. Да кажем, скромността или дълбокото неверие в себе си – те са ме принудили да прибягвам до магията, за да изтиквам на повърхността неща, които и без това са ми известни. Виждате ли в това някакъв смисъл?

– Ще трябва да си помисля – каза Адам.

Конете им следваха пътя си сами, навели ниско глави с отпуснати юзди.

– Искате ли да ношувате у нас? – попита Адам.

– Мога, но по-добре да си отида. Не съм предупредил Лайза, че ще отсъствам през нощта. Не ми се ще да я тревожа.

– Но тя нали знае къде сте?

– Естествено, знае. Но ще се прибера още тази нощ. Няма значение по кое време. Ако настоявате да остана за вечеря, с удоволствие. А кладенците? Кога искате да ги почна?

– Веднага щом ви е възможно.

– Знаете, че никак не е евтино човек да си има работа с водата. Ще трябва да ви поискам по петдесет цента на стъпка, ако не и повече, зависи на какво ще се натъкнем. Много пари ще дойде.

– Парите аз ги имам. Мене кладенците ми трябват. Вижте, мистър Хамилтън...

– Самуел е по-просто.

– Виж, Самуел, намислил съм от тази земя да направя градина. Запомни, казвам се Адам. Досега не съм притежавал никакъв рай, камо ли да са ме прогонвали от него⁸.

– Не съм чувал по-добър довод да създадеш градина – възкликна Самуел. Сетне се засмя: – А къде ще бъде овощната?

– Ябълки няма да садя – рече Адам. – Би означавало да си търся белята.

– А какво е мнението на Ева? Не забравяй, тя има думата! Всяка Ева се радва на ябълките.

– Но не и тази. – Очите на Адам блестяха. – Тази Ева ти не я познаваш. Би одобрила каквото и да реша. Мисля, че никой не може да

8. Тук за първи път Стайнбек намеква за пряката библейска връзка между фактите и измислицата: райската ябълка в ръцете на Ева се превръща в източник на познанието; следва Грехопадението и изгонването на първото семейство на изток от Рая (Битие, гл. 3. 17–24). – Б. пр.

разгадае нейната добрина.

– Каква рядкост! До ден днешен не съм познавал такъв природен дар!

Наближаваха малката странична долинка, от чието гърло се излизаще при къщата на Санчес. Оттук вече се виждаха закръглените зелени корони на гигантските дъбове.

– Дар – повтори Адам тихо. – Човек не знае. Никой не може да знае. Водил съм безцветен живот, мистър Хамилтън, тоест Самуел. Не че е бил лош, ако го сравниш с другите, но е бил едно нищо. И не зная защо споделям всичко това.

– Може би защото искам да го чуя.

– Майка ми е умряла... не я помня. Мащехата ми беше добра жена, но болнава и объркана. А баща ми беше строг и прекрасен човек, може би герой.

– Но ти не го обичаше, нали?

– Струваше ми се като в църква, няхах никакъв страх от него.

– Знаем – кимна Самуел, – някои се стремят към това. – И се усмихна унило. – Всякога съм искал другото. Лайза твърди, че в това ми е слабостта.

– Моят баща ме набути във войската, на Запад – рече Адам. – Срещу индианците.

– Да, ти ми каза. Но не разсъждаваш като военен.

– Не ме биваше... Аз май всичко ти разказвам.

– Щом е така, значи е необходимо. Винаги има причина.

– От войника се иска да върши онова, което ние имаме за задача. Ако не друго, да е съгласен. Аз така и не можах разумно да си обясня защо убивам мъже и жени, нито пък разбрах, когато ми го обясняваха.

Известно време язدهа, без да продумат.

– От армията се измъкнах – продължи Адам – целият в кал, сякаш излизах от тресавище. Доста поскитах, преди да се върна у дома, в къщата, която помнех, ала не обичах.

– А баща ти?

– Почина. А у нас, такова място – или да безделничиш, или да се претрепеш от работа в очакване на смъртта. Все едно че ти предстои последен излет.

– Сам ли?

– Не, имам брат.

– А къде е той? Чака си излета?

– Да, да, точно така. И тогава се появи Кати. Ще ти разкажа някой

път, когато мога и когато поискаш да узнаеш.

– Искам – каза Самуел. – Историите ги ям като грозде.

– От нея излиза някаква светлина. И всички цветове се променят. Светът се избистря. И ти е хубаво да посрещнеш новия ден. Нищо не те ограничава. И всички хора стават хубави и добри. И страховете ми изчезнаха.

– Познато ми е – рече Самуел, – като стар приятел. Никога не изчезва, само се измества – или то, или ти. Да, познато ми е – и очите, и носът, устата и косите...

– И всичко това от едно младо пребито момиче!

– А не от тебе?

– Не, иначе щеше да бъде така още преди. Обрато, Кати го донесе, само с нея го има. Сега разбираш защо ги искам тия кладенци. Да се отплатя по някакъв начин за полученото богатство. Ще направя градината толкова хубава и толкова красива, че да бъде най-подходящото за нея място, за нея и за нейния блясък.

Самуел преглътна няколко пъти и когато заговори, гласът му бе сух, като че нещо бе стиснало гърлото му.

– Разбирам какво съм длъжен да направя – каза той.

– Съвсем ясно го разбирам, ако изобщо съм мъж и ако изобщо съм ти приятел.

– Не те разбирам.

– Мой дълг е – иронично продължи Самуел – да тегля един ритник в мутрата на тази твоя заблуда, а след като падне, да я вдигна и да я напескам с тиня, ама достатъчно гъста, че да погълне опасната й светлина. – Гласът му се засилваше от напрежение. – Би трябвало да ти я покажа, както е покрита с нечистотии, та да видиш колко е мръсна и опасна! Би трябвало да те принудя по-отблизо да я погледнеш, за да схванеш колко всъщност е грозна. Би трябвало да те накарам да помислиш за непостоянството и да ти дам примери. Би трябвало да ти връча кърпичката на Отело! О, знай, че съм длъжен! Длъжен съм да оправя заплетените ти мисли, да ти отворя очите, че твоите пориви са мътни като олово и скапани като мъртва крава в дъждовно време. И ако изпълня дълга си както трябва, бих могъл да ти върна стария живот, да изпитам радост от това и да те приветствам отново в плесенясалото братство...

– Ти шегуваш ли се? Май не трябваше да казвам...

– Това е приятелски дълг. И аз имах един приятел, който навремето направи същото за мен. Но аз не съм истински приятел. Никой от равните ми няма да ме похвали. Всичко е прелестно, дръж си го,

тържествувай с него! А аз ще ти изкопая кладенците дори ако се наложи да спусна сонда чак до непрогледния център на Земята. И ще ти изстискам вода, както се изстисква потоциалов сок.

Минавайки под големите дъбове, отправиха се към къщата.

– Ето я – рече Адам, – седнала е навън. – И извика:

– Кати, той казва, че има вода, много вода! – Сетне към него:

– Ти знаеше ли, че е бременна?

– Дори отдалече изглежда очарователна – каза Самуел.

4

Денят бе минал зноен, затова Ли подреди масата на открито, под един от дъбовете, и когато слънцето докосна планините на запад, зашапука напред-назад от кухнята да изнася студено месо, кисели салати от картофи и туршии, торта от кокосово брашно и сладкиш с праскови за вечеря. В средата на масата бе оставил исполински каменен кърчаг, пълен с мляко.

Адам и Самуел се зададоха от умивалнята с блестящи от вода лица и коси. След сапуна брадата на Самуел бе станала пухкава. Застанаха до поставената на магарета маса и зачакаха Кати. Тя излезе, пристъпвайки бавно, като внимаваше къде ще мине, сякаш се бои, че може да падне. Широката пола и престилката донякъде скриваха подутия ѝ корем. Беше със спокойно, детинско лице и пляскаше с длани. Едва като стигна масата, вдигна очи най-напред към Самуел, после към Адам. Адам ѝ подаде стол.

– Ти не се познаваш с мистър Хамилтън, скъпа.

– Приятно ми е – рече тя и протегна ръка. Самуел я изучаваше.

– Прелестно лице – отбеляза той. – Радвам се. Надявам се, добре сте?

– О, да! Добре съм.

Мъжете седнаха.

– Ще не ще, тя винаги прави нещата официални – рече Адам. – Всяко хранене е нещо като празник.

– Не говори така, не е вярно – каза тя.

– На тебе, Самуел, не ти ли се струва като тържествен случай? – попита Адам.

– Струва ми се. И мога да ви кажа, че от мене по-голям кандидат за тържествени случаи няма. Децата ми са още по-зле. Синът ми Том днес

искаше да дойде с нас. Умира да се разкара от ранчото.

Изведнъж Самуел усети, че продължава да говори само за да предотврати тишината, която би налегнала масата. Млъкна и се възцари безмълвие. Докато ядеше своя резен печено агнешко, Кати гледаше в чинията си. Когато лапаше с малките си остри зъби, тя вдигаше очи. Широко поставени, те не казваха нищо. Самуел потръпна.

– Нали не е хладно? – попита Адам.

– Хладно? Не. Просто ме полазиха тръпки.

– Да, познавам това чувство.

И отново настана тишина. Самуел изчака някой да заговори, макар да знаеше отнапред, че това няма да стане.

– Харесва ли ви нашата долина, мисис Траск?

– Какво? Ах, да.

– Ако не е много нагло да запитам, кога очаквате бебето?

– След около месец и половина – каза Адам. – Жена ми е от онзи тип хора, които не говорят много.

– Понякога мълчанието е най-красноречиво – рече Самуел и забеляза, че за миг очите на Кати се вдигнаха и пак се спуснаха; стори му се, че белегът на челото ѝ потъмня. Нещо я бе шибнало, както се шибва с плетен камшик впрегнат в двуколка кон. Самуел се помъчи да си спомни какво бе казал, та тя така се прибра в себе си. Усети, че го обзема онзи вид напрежение, което изпитваше току преди водната му пръчица да се наведе надолу, усещането за нещо необяснимо и натегнато. Погледна Адам – той наблюдаваше жена си с възхищение. Ако е имало нещо необяснимо, то не е Адам. На лицето му беше изписано щастие. Кати дъвчеше бялото месо с предни зъби. По-рано Самуел не бе виждал да се дъвче така. И когато преглътна, езичето ѝ обиколи устните завчас.

В съзнанието на Самуел се повтаряха едни и същи думи: „Нещо... о какво ли ще е то? Нещо нередно.“ А тишината така продължаваше да тежи над масата.

Зад себе си дочу нозе. Обърна се. Ли сложи на масата чайник и се отдалечи, влачейки нозе.

И Самуел заговори, за да прогони мълчанието. Разказа как пристигнал в долината от Ирландия, но още в началото установи, че не го слушат нито Кати, нито Адам. За да се увери в това, изпробва една малка хитрост – беше я измислил да проверява дали децата му го слушат, когато го молеха да им почете и не го прекъсваха. Издума две абсолютно безсмислени изречения. Не се усетиха – нито Адам, нито Кати. Отказа се.

Натъпка си вечерята, изсърба чая врял и сгъна салфетката си.

– Мадам, ще ме извините. Отивам си. Благодаря за гостоприемството.

– Лека нощ – каза му тя.

Сякаш откъснат от приятно съновидение, Адам скочи.

– Не си отивай. Надявах се да те убедя при нас да нощуваш.

– Не, благодаря, пък и не мога. С коня не е далече. Струва ми се, впрочем знам, сега ще огрее и луната.

– Кога ще почнеш кладенците?

– Първо да си наглася сондата, да наточа това-онова, къщата си в ред да сложа... След няколко дни ще пратя машинариите по Том.

Адам бе почнал да се съживява.

– Дано да е скоро – рече той. – Искам по-бързо. Кати, ние с тебе ще си създадем най-хубавия дом на света. Друг такъв никъде няма да има.

Самуел премести поглед към лицето ѝ. Бе си останало непроменено. В очите нямаше израз, извитата нагоре уста беше като изрязана в камък.

– Чудесно ще бъде – рече тя.

При което за миг Самуел почувства, че му иде да стори или каже нещо, да разтърси Кати и да я изведе от нейното отдалечение. И наново потръпна.

– Пак ли тръпки? – попита Адам. Сумракът гъстееше и дърветата се виждаха на небето притъмнели. – Хайде, лека нощ.

– Ще те изпратя.

– Недей, остани при жена си. Не си се навечерял.

– Но аз...

– Сядай, човече. Мога да си намеря коня, пък не го ли намеря, ще задигна някой от твоите. – Самуел леко тласна Адам на стола му. – Лека нощ. Лека нощ, мадам. – След което бързо се отпрати към навеса.

Старото плоскокопитно Славословие изгънчено скубеше сено от яслата с приличните си на калкани устни. Синджирът му подрънкваше, докосвайки дървото. Самуел откачи седлото от огромния гвоздей, на който висеше с дървеното си стреме, и го преметна върху широкия гръб. И вече пристягаше каишите през халките на подпругата, когато чу зад гърба си някакъв шум. Обърна се и зърна силуета на Ли, очертан върху последните светли, незасенчени петна.

– Кога се връщате? – тихо попита китаецът.

– Не зная. Някой и друг ден, или седмица. Ли, какво става?

– Какво да става?

- Господи, мравки ме полазиха. Тук има нещо нередно, нали?
– Какво искате да кажете?
– Прекрасно знаеш какво искам да кажа.
– Китаец само лаботи, не чува, не говори.
– Да, смятам, че си прав. Разбира се, прав си! Прости, че те попитах, не беше много възпитано. – Обърна се, пхна юздечката в устата на Славословие и прокара ушите му в оглавника. Откачи синджира и го пусна в яслата. – Лека нощ, Ли – рече той.
– Мистър Хамилтън...
– Какво?
– Не ви ли трябва готвач?
– В моята къща не мога да си позволя готвач.
– Няма да ви искам много.
– Лайза ще те убие. Защо, искаш да напуснеш ли?
– Просто ми хрумна да питам. Лека нощ.

5

- Адам и Кати останаха в притъмняващата вечер под дървото.
– Добър човек – каза Адам. – Харесва ми. Ще ми се да го придумам да поеме работата тук и да върти имението, нещо като главен надзирател.
– Нали си има свое имение и семейство? – рече Кати.
– Да, зная. Но това е най-лошата земя, която си виждала. От надниците при мене може да изкара много повече. Ще го помоля. Човек не свиква с нов край така изведнъж. Все едно че се раждаш повторно и се налага всичко отначало да учиш. Едно време знаех откъде да очаквам дъждовете. А тук е друго. Знаех, с кожата си усещах кога ще задуха, кога ще застуди. Но ще се науча. Да мине малко време. Добре ли се чувстваш, Кати?
– Да.
– Един ден, и той няма да бъде далече, ще видиш как цялата долина ще се раззелени от люцерна, ще я гледаш от великолепия голям прозорец на завършената къща. Ще посадя евкалиптови огради, ще изпиша семена и разсад за нещо като опитна градина. Мога да опитам и личи, китайския орех. Интересно, дали ще вирее тук? Тъй или иначе, ще пробвам, Ли ще ми каже. А щом се роди детето, ще можеш да идваш с мене, ще обикаляме целия имот с колата. Та ти изобщо не си го разгледала.

Казах ли ти? Мистър Хамилтън ще постави вятърни помпи, отгук ще ги виждаме, като се въртят. – И доволно протегна нозе под масата. – Ли би трябвало да изнесе свещи. Чудно, с какво ли се е захванал...

– Адам – почти нечуто се обади Кати, – аз не исках да идвам тук. И няма да остана. Щом мога, веднага ще си отида.

– Глупости! – изсмя се той. – Ти си като децата, които за пръв път се отделят от вкъщи. Като свикнеш, като се роди детето, и ще ти хареса. Знаеш ли, когато и аз заминах за казармата, мислех си, че ще умра от мъка по дома. Но я преодолях. Всички я преодоляваме. Тъй че не приказвай такива глупости.

– Това не е глупост.

– Не ми говори, мила! След като родиш, всичко ще се измени, ще видиш. Ще видиш!

Прихвана длани зад врата си и се загледа в бледите звезди сред клоните на дърветата.

Глава 16

1

Самуел Хамилтън яздеше към дома си, нощта бе така задяна от лунната светлина, че хълмовете бяха добили съвсем лунен вид, сякаш посипани с бяла прах. Изсушени от луната, дървета и земя бяха притихнали, недишащи, мъртви. Сенките изглеждаха черни, без полусенки, а на открито всичко беше безцветно бяло. Тук-там Самуел долавяше движение – притаени, тварите, които се хранят по месечина, вършеха своята работа – еленът, който денем спи в гъстаците, цяла нощ хрупа листа; зайците, полските мишки и всички други малки и беззащитни същества се чувстват по-сигурни на тази прикриваща ги светлина, но щом ушите и муцунките заподозрат опасност, те изпълзват, подскачат и замръзват, заприличвайки на камъни или шубрачета. Сега се трудят и хищниците – невестулките, продълговати като отблясъци кафява светлина; трътлестите диви котки, приклекли над земята, почти невидими, освен ако жълтите им очи не отразят за миг попадналата в тях светлина; лисиците, душещи с остри навирени нослета топлокръвната си вечеря; еноти, които тепат с лапи току до потока и разговарят с жабите. Койотите сумтят по скатовете и разкъсвани от радост и мъка, вдигат глави към своята богиня Луна, за да изляят чувствата си, полустрастни и

полуподигравателни. И над всички тези сенки се носи улицата, влачейки петно неясен страх по земята отдолу. Следобедният вятър бе утихнал, дочуваха се само леките въздишки на бриза, раздвижен от несекващите минерални извори на стоплените сухи рътлини.

Гръмките отекващи копита на Славословие караха тези нощни жители да млъкнат, но това траеше само додето отmine. Брадата на Самуел изпускаше бели отблясъци, а сивеещата му коса стърчеше високо над главата. Черната си шапка бе обесил на лъка на седлото. Болезнен спазъм свиваше стомаха му, някакво мрачно предчувствие, което напомня гадене. Беше онази мирова скръб, надигаща се в душата като изпарение, която разстила наоколо си отчаяние, а ти се ровиш да откриеш в него виновното събитие, ала не намираш нищо. През ума на Самуел отново преминаха и чудесното ранчо, и признаците на вода, но от тях не можеше да се роди никаква мирова скръб, тъй като не таеше нито капка потисната завист. Вглеждаше се в себе си дано спипа такава завист, но не забелязваше никаква. Сети се за мечтата на Адам да създаде райска градина, за това как обожаваше Кати. Но и там нищо – нищо, ако не ставаше дума за паметта му, която тайно се бе върнала към неговата, вече изцелена загуба. То бе станало тъй отдавна, че бе забравил болката. Когато всичко е отминало, паметта е размекната, топла и уютна. Неговите слабини и бедра бяха забравили глада.

Както яздеше през светлината и мрака на поляните и дърветата, мисълта му продължаваше да се рее. Кога всъщност мировата скръб почна да го човърка в гърдите? И се сети – това беше Кати, прелестната, слабичка и нежна Кати. Но какво по-точно у нея? Беше мълчалива, но толкова много жени са мълчаливи. Тогава какво? Откъде бе дошло? Спомни си че бе почувствал някаква неизбежност, сродна на онази, която го овладяваше, когато вълшебната пръчка е в ръцете му. И си спомни как бе настръхвал от някакви тръпки. Сега вече определи кога, къде и от кого бе дошло всичко. Бе се случило на вечерята, бе дошло от Кати.

Възстанови образа ѝ пред очите си и се вгледа в раздалечените ѝ очи, в нежните ноздри, в устата, наистина по-малка, отколкото му се нравеше, но апетитна, малката упорита брадичка и отново пак в очите ѝ. Студени ли бяха те? От очите ли беше? Мисълта му се завъртя на едно и също място. В очите на Кати не бе прочел никаква реплика, те нищо не бяха му казали. Зад тях не бе видял нищо познато. Това не бяха човешки очи. Напомнях му нещо, но какво ли? Някакъв спомен, нещо случило се? Помъчи се да си припомни и то се възвърна сам-само.

Споменът изскочи от годините завършен, с всичките си багри и

звучи, с целия порой от чувства. Видя се съвсем мъничко момче, толкова мъничко, че се пресягаше високо, за да хване бащината си ръка. Усети под краката си каменната настилка на Лондондери, навалицата и веселието на първия голям град, който виждаше. Имаше панаир с куклени театри, сергии с всякаква стока, коне и овце, заградени наред улицата – за продажба, размяна и наддаване, други сергии с разноцветни дрънкулки, примамливи и поради разположението на баща му – почти достъпни. След това тълпата се изви като могъща река и ги понесе по някаква тясна улица като тресчици в наводнение, притисна го в гърдите и гърба и едва не отлепи нозете му от земята. Тясната улица излезе на един площад и там, пред сивата стена на някаква сграда, стърчеше висока, скована от греди скеля с провиснала въжена примка.

Хорските талози изтикаха Самуел и баща му още по-наблизо и още по-наблизо. В слуха на паметта му прозвуча бащиният глас: „Това не е работа за деца. То за никого не е, ама за деца – хич!“ Баща му се заблъска да се извърне и със сила да си пробие път назад, срещу прилива на човешката вълна. „Пуснете ни! – викаше той. – Моля, пуснете ни! С дете съм.“ Но безликата вълна безстрастно ги притисна. Самуел вдигна глава да види скелята. На високата платформа се бяха изкачили неколцина мъже с черни дрехи и черни шапки, а помежду им стоеше човек със златисти коси, тъмни панталони и светлосиня, разкопчана на гърдите риза. Самуел и баща му бяха толкова близо, че бе достатъчно да си вдигне главата, за да гледа.

Златният човек беше като че без ръце. Погледна някъде над множеството, сетне наведе поглед право към Самуел. Картината стана ясна, светла и съвършена. В очите на човека нямаше никаква дълбочина, не приличаха на ниции други очи, това не бяха очи на човек.

Внезапно нещо на платформата се раздвижи и баща му сложи и двете си ръце върху главата на момчето – дланите скриха ушите му, а пръстите се склочиха на тила му. Самуел бе принуден да сведе глава и лицето му се долепи плътно в черното празнично палто на баща му. Както и да се въртеше, не можа да си отмести главата. Виждаше единствено една светла ивица в ъглите на очите си, а до ушите му стигна приглушен от дланите на баща му рев. В ушите си чу как се блъска сърцето му. Сетне усети, че ръцете и дланите на баща му се вцепеняват с присегнати мускули, а с лицето си долови, че баща му диша на пресекулки, дълбоко поема дъх и го задържа, а ръцете изведнъж затрепераха.

Към този спомен имаше още нещо, изрови и него и видя сценката пред себе си, във въздуха над главата на коня: една вехта, очукана

кръчмарска маса, говор на висок глас, смехове. Пред баща му е поставена калаена халба, а пред него – чаша горещо мляко, подсладено и ароматизирано с канела. Устните на баща му бяха необяснимо посинели, в очите му блестяха сълзи.

„Никога нямаше да те доведе, ако знаех. Това и голям човек не бива да гледа, камо ли малки момчета.“

„Но аз нищо не видях – бе проплакал Самуел. – Ти ми хвана главата.“

„Слава Богу!“

„Какво стана там?“

„Няма как, ще ти кажа. Убиха един лош човек.“

„Златния ли?!“

„Да, него. Няма защо да го жалиш. Той си заслужаваше да го усмъртят. Не веднъж, много пъти е вършил страховити неща, каквито само един злодей може да измисли. Мен ме натъжава не това, че го обесиха, а че го превърнаха в зрелище. Трябваше да го извършат скрито, никой да не види.“

„Аз видях златния човек. Той гледаше право в мен.“

„Сега съм значи още по-благодарен, че го очистиха.“

„А какво е направил?“

„Кошмарни неща няма да ти разказвам.“

„Този, златният човек, беше с най-необикновените очи. Сториха ми се като очи на коза.“

„Пий си млякото, че после ще ти купя пръчка с панделки и една ей толкоз дълга сребърна свирка.“

„И лъскавата кутийка с картинките?“

„И нея! Само си изпий млякото и повече не ме питай.“

Ето какво изчопли той от прашното минало.

Славословие изкачваше последното нагорнище преди падината на неговото ранчо и препъваше нозе в камънака по пътя.

„Разбира се, очите! – мина през ума му. – Само два пъти в живота съм виждал такива очи, нечовешки очи. Това ще е от нощта и от луната – каза си Самуел. – Иначе какво, по дяволите, общо може да има между златния човек, обесен толкова отдавна, и тази очарователна утрешна първеския? Права е Лайза. Някой ден моето въображение ще ме откара и в пъкля. Но първо да разбере каква е тази глупост, че да не подозирам горкото дете в най-лоши неща. Човек много лесно може да се излъже. Да помислим сега по-сериозно и сетне да забравим. Ще е някакво съвпадение във формата и цвета на очите. Но не, не е това. Въпросът е в

израза, а той няма нищо общо нито с формата, нито с цвета. Добре, тогава откъде идва този зъл израз? Не може ли понякога такъв израз да се появи и на едно свято лице? Хайде, стига занесии, не позволявай да те смущават подобни неща, за нищо на света! – Той потръпна. – Около гроба си ще трябва да опъна мрежа против всякакви върколаци“ – мина му през ума.

И Самуел Хамилтън взе решение да помогне с каквото може за превръщането на долината Салинас в рай – така тайно би изкупил вина-та си за тези грозни мисли.

2

Когато на сутринта Самуел влезе в кухнята, Лайза Хамилтън се суетеше като леопард в клетка пред печката с пламнали бузи, същински червени ябълки. Огънят на дъбовите цепеници прашеше в отворения капак да сгорещи пещта за хляба, бял и бухващ в нощвите. Лайза бе станала по тъмно, както винаги, за нея бе еднакво греховно както да се излежава в леглото след изгрев слънце, така и да стои накрак, след като се е стъмнило. И в едното, и в другото нямаше нищо добродетелно. В целия свят само едно същество можеше безнаказано, защото за него не бе престъпление, да се изтяга в нейните колосани чаршафи, след като слънцето се е вдигнало, та дори вече е наближило пладне, и това беше най-малкият ѝ син Джо. При тях в ранчото сега живееха само Том и Джо. Том, едър и зачервен, вече пуснал изящни извити мустаци, седеше на кухненската маса със спуснати ръкави, както го бяха научили. Лайза изсипваше гъсто тесто от делвата в пръстения тиган. Сгорещени, питките се подуваха като възглавнички, пукваха се като вулканчета и показваха, че трябва да се обърнат. Радващи окоото с кафеникавия си цвят, туктам бяха изпъстрени с по-тъмнокафяви петна, а сладкият им аромат пълнеше цялата кухня. Самуел влезе откъм двора, където обикновено се миеше. Лицето и брадата му блестяха от вода и прекрачвайки прага, спусна ръкавите на синята си риза. Мисис Хамилтън не допускаше навити ръкави на трапезата. Те означаваха или простотия, или неуважение към гозбата.

– Закъснях, майко – рече Самуел.

Тя остана обърната гърбом. Лъжицата ѝ се движеше като змия, която се готви да клъвне, и горещите питки обръщаха към подницата бели-те си съскащи коремчета.

– По кое време се прибра? – попита го тя.

– О, късно, много късно. Да е било някъде към единайсет. Не погледнах колко е, да не те събудя.

– Не се събудих – строго каза Лайза. – Навярно ти се вижда здравословно да скиташ по цели нощи, но Господ си знае работата. – Беше добре известно, че Лайза Хамилтън и Господ Бог имат еднакви убеждения по почти всички въпроси. Тя се извърна, протегна ръка и пред Том, между ръцете му, се настани чиния с хрупкави парещи питки. – А как изглежда мястото на Санчес? – попита тя.

Самуел се приближи до жена си, наведе се от своята височина и целуна закръглената ѝ червена буза.

– Добро утро, майко. Дай ми благословията си.

– Бог да те благослови – машинално рече тя. Самуел седна на масата и каза:

– Бог да те благослови, Том. Та мистър Траск се е заел с големи преобразования. Стяга старата къща, там да живеят.

Лайза рязко се обърна от печката.

– Тая, дето през последните години държаха кравите и свинете?

– Ами! Той е сменил всичките подове и прозорци. Всичко е ново, боядисано...

– Свинската воня никога няма да излезе – твърдо рече Лайза. – Свинята оставя такава смрад, че с нищо не можеш я изми, от нищо не се маха.

– Нали влизах, майко, да огледам! На нищо не ми замириса, освен на прясна боя.

– Като изсъхне боята, ще ти замирише свинята – каза тя.

– Подредил си е градина с вада изворна вода, а на отделно място ще засажда цветя, рози и тям подобни. Някои храсти ще му докарат чак от Бостън.

– Не виждам как Господ ще изтърпи такова разхищение – мрачно каза тя. – Не че и аз не бих искала някоя роза...

– Обеща ми да бодне няколко пръчки и за нас – рече Самуел.

Том бе излапал питките си и сега разбъркваше кафето.

– Що за човек е той, татко?

– Ами свестен човек ми се струва. И приказката му добра, и пипето му сече. Мечтател...

– Търкулнало се гърнето... – прекъсна го Лайза.

– Знам, майко, знам. Само че никога ли не ти е хрумвало, че моите мечти заместват нещо, което не притежавам? А плановете на мистър

Траск са реални, той си има и доларчета да ги осъществява. Исква да превърне земята си в градина и ще успее.

– А жена му каква е? – попита Лайза.

– Много млада и много хубава. Кротка, почти не говори, скоро ще добие първо дете.

– Това го знам – рече Лайза. – Как се е казвала преди?

– Не зная.

– Добре, а откъде е?

– И това не зная.

Тя му подаде чиния с питки, напълни чашата му с кафе и доля и на Том.

– Че какво тогава си разбрал? Как се облича?

– Как! Много хубаво, красиво. Синя рокля и розово жакетче, прищипнато в кръста.

– Това да забележиш, можеш! А позна ли домашно ли са шити, или са купувани готови?

– Май са от магазин.

– Нищо не познаваш! Нали мислеше, че пътният костюм, който Деси си уши да замине за Сан Хосе, бил купен от магазина.

– Деси ми е умната любимка – каза Самуел. – Иглата пее в ръцете й!

– Деси смята да отваря шивачница в Салинас – обади се Том.

– Каза ми – рече Самуел. – Може да има голям успех.

– В Салинас? – Лайза сложи ръце на кръста си. – Нищо не ми е казала.

– Боя се, че й направихме лоша услуга – каза Самуел. – Милата, искаше да го скрие, че да бъде истинска изненада за майка й, ама ние го раздрънкахме като тенекиени барабани.

– Могла е да ми каже – сопна се Лайза. – Аз изненади не обичам. Продължавай! Та какво прави сега?

– Кой?

– Мисис Траск, разбира се.

– Да прави? Нищо. Седи. Седи на един стол под дъба. Времето й съвсем е наближило.

– А ръцете й, Самуел? Ръцете! Какво прави с ръцете си?

Самуел разрови паметта си.

– Струва ми се, нищо. А, спомних си. Ръцете й са много мънички, държи си ги в скута.

– И не шие? – Лайза смръкна. – Не кърпи, не плете?

– Не, майко.

– Не знам колко е добре за тебе да ходиш там. Богатство и безделие – това са дяволски дарове, а ти не си от най-устойчивите.

Самуел вдигна глава и се разсмя от удоволствие. Понякога жена му истински го забавляваше, само дето не можеше да ѝ обясни с какво.

– Аз ще ходя там само за богатството, Лайза. Имах намерение след закуска да ти разкажа, затуй седни и слушай. Иска да му изкопая четири-пет кладенеца, а може да му построя вятърни помпи и резервоари.

– Не са ли това само приказки? Вятърните помпи с вода ли се движат? Ще ти плати ли, или ще ми се връщаш с обичайните извинения? „Ще плати, когато си прибере реколтата“ – подигра му се тя. – „Ще плати, като умре богатият му чичо.“ От опит знам, Самуел, пък и ти би трябвало да знаеш, че не ти ли платят веднага, изобщо не плащат. С твоите обещания досега можехме да си купим ферма в долината.

– Адам Траск ще плати – каза Самуел. – Той е заможен, баща му е оставил цяло състояние. Работа има за цяла зима, майко. Ще турим нещо настрана и такава Коледа ще направим, че и небето ще слезе отгоре ни! По петдесет цента на стъпка ще плати, помпите отделно. С изключение на тръбите останалото ще мога и тук да направя. Но ще имам нужда от момчетата, да помагат. Искам да взема Том и Джо.

– Джо не може – каза тя. – Знаеш го, че е слабичък.

– Мислех да му отнема малко от тая слабост. Заради нея няма да умре от гладя!

– Джо няма да дойде. – Думата ѝ беше окончателна. – А докато вас с Том ви няма, кой ще се грижи за ранчото?

– Мислех да извикам Джордж. И без това не му харесва чиновническа работа, па ако ще и в Кинг Сити.

– Може да не му харесва, но за осем долара седмично да му причиниш толкова неудобства!

– Майко – извика Самуел, – сега ни е паднало да си надраскаме името в книгата на Първата национална банка! Няма защо да спираш с езика си пътя ни към замогането. Моля те, майко!

Докато си гледаше работата, тя продължи цяла сутрин да си мърмори, а Том и Самуел се хванаха да потегнат изкопните инструменти, точиха дрелките, чертаха скици на нов тип вятърни помпи, оразмеряваха материал за резервоари от червено дърво. Малко преди пладне към тях се присъедини и Джо; всичко така го очарова, че помоли баща си да вземат и него.

– Направо мога да ти кажа, Джо, че съм против – рече му Самуел. – Майка ти ще има тука нужда от тебе.

– Татко, но аз искам да дойда с вас! Забрави ли, догодина тръгвам на колеж в Пало Алто. Тъй и тъй ще замина, нали? Нека дойда. Ще побработя яко.

– Сигурен съм, стига да можеше. Но аз съм против. И ако случайно стане дума с майка ти, ще ти бъда много благодарен, ако се изпуснеш, че съм ти отказал. Може дори направо да й го кажеш.

Джо се захили, а Том се засмя на глас.

– Ще я оставиш ли да те разубеди? – попита Том. Самуел скастри синовете си:

– Аз съм човек с твърдо мнение. Реша ли си нещо, и впряг волове не може да ме помести. От всички страни съм огледал и съм решил: Джо не може да дойде. Нали не искате да съм от тия, дето не си държат на думата?

– Сега ще отида при нея да си поговорим – каза Джо.

– Само че спокойно, сине! – подвикна подире му Самуел. – Мисли с главата си! Останалото оставяш на нея. В туй време аз ще укрепвам твърдото си мнение.

Два дни по-късно големият фургон потегли, препълнен с дървен материал и сечива. Том държеше поводите на четирите коня, а от двете му страни Самуел и Джо клатеха крака.

Глава 17

1

Когато казах, че Кати е чудовище, струваше ми се, че е така. Сега се навеждам с лупа ниско над буквите, изписани за нея, препрочитам бележките и се питам наистина ли това е вярно. Бедата е там, че след като не знаем към какво се е стремяла, никога не ще узнаем и до какво се е домогнала. Може би, вместо да се стреми към нещо, тя е бягала от нещо, но не знаем успяла ли е да избяга. Не е изключено да се е опитвала някому или на всички да разкаже какво й е, но не е могла поради липса на общ език. Може би животът й е бил нейният език, студено-официален, разточително оформен, ала неразгадаем. Лесно е да кажеш, че е лоша, но докато не знаем защо, това е без смисъл.

В съзнанието си аз изградих образа на Кати, смирено седяща в

очакване да дойде краят на бременността в една ферма, която ѝ е противна, и с един мъж, когото не обича.

Седеше тя на стола си под дъба, сключила с ръце любещ заслон. Наедря прекомерно, просто необичайно много, и то по време, когато жените се радваха на едрите бебета и се изпълваха с гордост от всеки допълнителен грам. Формите ѝ се развалиха; тежък, издут и изопнат, коремът ѝ не ѝ даваше възможност да стои, без да се подпира с ръце. Но с тази деформация свършваше всичко. Раменете, шията, ръцете, лицето ѝ – те си бяха все същите, нежни, момичешки. Гърдите ѝ си останаха малки, зърната им не потъмняха. В млечните ѝ жлези нямаше и капка напрежение, организъмът явно не се готвеше да храни новороденото. Седнеше ли зад масата, никой не би познал, че е бременна.

В онези дни още не измерваха тазовия отвор, не правеха кръвни картини, не даваха калций за усилване. Всяко дете струваше на жената по един развален зъб. Тъй беше по закон. Очакваше се жената да добие необичайни вкусове, към нечистотии, както казваха някои, което отдаваха на природата на Ева, все тъй изтърпяваща наказанието си заради първородния грях.

В сравнение с други странните прищевки на Кати бяха прости. Дърводелците, които поправяха старата къща, се оплакваха, че не могат да задържат по-дълго време бучките креда, с която чертаеха по дъските. Бучките непрекъснато изчезваха. Кати ги задигаше, натрошаваше ги на ситно и ги криеше в джоба на престилката си. Останеше ли сама, дъвчеше ги със зъби. Говореше малко. Гледаше в пространството. Сякаш бе на съвсем друго място, оставила една дишаща кукла да прикрива отсъствието ѝ.

Около нея кипеше трескава дейност. Адам се носеше щастлив, планираше и строеше своя рай. Самуел и синовете му изкопаха кладенец от четирийсет стъпки и спуснаха в него нова и скъпа метална помпа – Адам искаше най-хубавото.

Хамилтъновците преместиха сондърското скеле и се заловиха за нов кладенец. Спяха в палатка до сондата и си готвеха на лагерен огън. Но все някой от тях прескачаше с кон до вкъщи било за инструмент, било да отнесе някое съобщение.

Адам припикаше насам-натам като смутена пчела, която не знае кой от многото цветове да избере. Сядаше до Кати да ѝ разкаже за току-що получените корени ревен. Скицираше ѝ новия вид перка, която Самуел бе изобретил за помпите – беше с променящ се ъгъл, за него време нещо нечувано. Препускаше до кладенеца и с въпросите си все забавяше

работата. Разбира се, докато обсъждаше кладенците с Кати, то при Хамилтънови говореше непрекъснато за раждания и за отглеждане на кърмачета. За Адам това бе хубаво, най-хубавото време в живота му. Сега беше повелител на своя безкраен, необгледен живот. А лятото преминаваше в задушна, уханна есен.

2

При кладенеца Хамилтънови бяха привършили обяда си с хляба на Лайза, изсъхналото сирене и отровното кафе, сварено в консервена кутия. Очите на Джо тежаха и тъкмо обмисляше как да кръшне в драките и да подремне. Самуел коленичи в песькливата почва да разгледа изкривените и разкъсани витла на сондажната бургия. Току преди да прекъснат работа, за да обядват, бургията се бе натъкнала на нещо, на трийсет стъпки дълбочина, което бе приплескало стоманата, като че е олово. Самуел изстърга ръба на витлото с джобното си ножче и заразглежда стружките в дланта си. Очите му засвяткаха от Детска възбуда. Протегна ръка и изсипа стружките в ръката на Том.

– Погледни, сине. Какво мислиш, че е това?

Джо избиколи предната част на палатката и се приближи. Том се взря в парчетата.

– Каквото и да е, твърдо е – рече той. – Диамант да е, не е, толкова голям... На метал прилича. Или искаш да кажеш, че сме пробили някой заробен локомотив?

Баща му се засмя:

– На трийсет стъпки дълбочина! – Беше във възторг.

– Изглежда ми като инструментална стомана – продължи Том. – Ние тук нямаме нищо, с което да излезем насреща ѝ. – И забеляза едва загатнатия радостен израз в бащиното си лице. Тръпка на споделена радост парна и него. Децата в семейство Хамилтън обичаха миговете, в които умът на баща им захвърляше всякакви юзди. Тогава светът се наеляваше с чудеса.

– Метал, казваш – рече Самуел. – И мислиш, че е стомана. Том, първо ще направя едно предположение, а после ще вземем проба. Чуйте сега и запомнете. Мисля, че ще открием никел, може и сребро, въглерод и манган. Как ми се ще да го изкопаем! Намира се в морски пясък. Нали все на това се натъкваме.

– Я повтори, какво е според тебе? Никел и сребро...

– Трябва да е било преди много хиляди века – почна Самуел, а синовете му вече знаеха, че той вижда всичко съвсем ясно. – Тук всичко навярно е било вода, едно вътрешно море, над което са кръжали и гракали чайки. И ако е станало през нощта, било е страшно красиво. Най-напред една светла линия, сетне един бял лъч, а след това цяло дърво от ослепителна светлина, която се спуска на дълга дъга от небето. И тогава водата изведнъж изригва и се вдига огромна гъба от изпарения. Ушите ви щяха да бъдат зашеметени от този звук, защото трясъкът ще дойде едновременно с избухването на водата. След което отново ще настъпи черна нощ, след ослепителната светлина така става. Малко по малко ще почнете да различавате мъртвата риба, която изплува и показва сребритите си кореми в светлината на звездите, а птиците ще се спуснат с писъци да я грабят. Колко красиво само като си го представиш, и какво мъртвило, нали? – Както всеки път, той ги бе накарал да видят всичко.

– Смяташ, че е метеорит, нали? – тихо попита Том.

– Точно така. И ще го докажем с пробата.

– Хайде да го изкопаем! – нетърпеливо каза Джо.

– Ти можеш да го изкопаеш, пък ние ще търсим вода.

– Ако пробата покаже никел и сребро в достатъчно количество, ще има ли полза да се разработи? – Том беше сериозен.

– Ти си ми истински син – рече Самуел. – Та ние не знаем колко е голям, като къща или като шапка!

– Но като извадим още проби, ще видим.

– Можем, само че трябва да направим всичко тайно, а предположенията си да заровим в земята.

– Защо? Не разбирам.

– Виж, Том. Нямах ли милост към майка си? И без това доста главоболія ѝ създаваме. Предупредила ме е ясно и просто, че ако дам още един долар за патентоване на разни неща, ще има да я помним. Имайте милост! Не виждате ли, че потъва от срам, когато я питат хората с какво се занимаваме? Майка ви е честна жена. И ще трябва да отговори: „Отидоха да изкопаят една звезда.“ – И весело се засмя. – Никога няма да го преживее. А и как ще ни го върне! Три месеца няма да видим баница.

– Но ние не можем да го пробием – каза Том. – Ще се наложи да се преместим на друго място.

– Ще му пуснем малко взрив – рече баща му – и ако не се разпука, тогава ще почнем нова дупка. – Той се изправи. – Сега трябва да се върна до въщи за барут и да наточа бургията. Хайде, защо не дойдете и вие с мен? Тъкмо ще изненадаме мама и ще я накараме да готви цяла

нощ и да се оплаква. Така ще премълчи, че ни се е зарадвала.

– Някой идва насам, някой тича! – прекъсна го Джо. Наистина към тях в галоп препускаше конник, необикновен конник, който се бе разпери на седлото като вързана кокошка. Когато наближи, разпознаха Ли – лактите му подскачаха като криле, а плитката се мяташе като змия. Чудно бе, че изобщо се държи и че пришпорва коня до краен предел. Спря се задъхан и поде:

– Мис Адам казва ела! Мис Кати зле, идвате бълзо! Мис плаче и вика.

– Чакай малко, Ли – спря го Самуел. – Кога се започна?

– По закуска.

– Добре, успокой се. Как е Адам?

– Мис Адам луда. Клещи, смее, повлъща.

– Естествено – рече Самуел. – Ах, тия млади бащи! И на мен се е случвало. Том, метни ми едно седло, хайде!

– Какво е станало? – попита Джо.

Самуел присви очи и погледна най-малкия си син.

– Аз и двама ви съм измъкнал на тоя свят. И още не сте доказали, че според вас съм му направил лоша услуга. Том, ти ще събереш сечивата. Върни се у дома и наточи бургията. Сандъчето с барут е на лавицата в плевника, само че внимателно, ако ти харесва да имаш ръце и крака! Джо, ти остани да наглеждаш тук.

Но какво ще правя тук сам? – завайка се Джо.

За миг Самуел замълча. После продума:

– Джо, обичаш ли ме?

– Разбира се.

– Ако чуеш, че съм извършил голямо престъпление, ще ме предадеш ли на полицията?

– Какви ги дрънкаш?

– Ще ме предадеш ли?

– Няма!

– Добре тогава. В кошницата ми под дрехите ще намериш две книги. Нови са, тъй че бъди по-нежен с тях. Това е двутомникът на един човек, за когото светът тепърва ще има да слуша. Ако искаш, почни да четеш, все малко ще ти се отворят очите. Казва се „Принципи на психологията“, автор е Уилям Джеймс⁹, от Източните щати. Няма нищо общо с

9. Уилям Джеймс (1842–1910) – американски философ и психолог, брат на писателя Хенри Джеймс, автор на „Принципи на психологията“ (1890). – Б. пр.

разбойника по железниците¹⁰. Само че, Джо, ха си ме издал за книгите, ха съм те погнал от вкъщи! Майка ти, ако усети, че си давам парите за книги, също ще ме изгони.

Том доведе оседлания кон.

– Може ли след него и аз да ги прочета?

– Да – каза Самуел и праметна леко крак над седлото.

– Хайде, Ли!

Китаецът настояваше да препуснат, но Самуел го озапти:

– По-спокойно, Ли! Обикновено раждането трае по-дълго, отколкото си мислиш.

Известно време яздеха, без да продумат. След малко Ли се обади:

– Жалко, че сте си купил тези книги. Аз ги имам в сбита форма, в един том, само основните текстове. Можех да ви го заема.

– Тук ли ти е? Имаш ли много книги?

– Тук не много, трийсет-четирийсет. Но сте добре дошъл, ако някоя не сте чел...

– Благодаря, Ли. Бъди сигурен, че при първа възможност ще ги прегледам. Знаеш ли, можеш да говориш човешки и с моите момчета. Джо е малко по-лековат, но Том е сериозен и може да му бъде от полза.

– Трудно ще се реша, мистър Хамилтън. Стеснително ми е да разговарям с непознати, но щом казвате, ще се помъча.

При падината, в която се намираше къщата на Траск, подкараха по-бързо.

– Кажй – поде Самуел, – как е майката?

– Предпочитам вие сам да видите и да решите – каза Ли.

– Нали разбирате, когато човек живее сам, както е с мене от толкова време, умът му може да изхвърчи по най-нереалната допирателна, ако социалният му свят излезе дори за малко от релсите.

– Да, знам. Но аз не съм сам, макар че също хвърча по допирателна. Може би не същата.

– Значи не мислите, че си въобразявам?

– Не го зная какво е, но за твоё успокоение мога да ти кажа, че и аз имам чувството за някаква чудата особеност.

– Ще излезе, че и с мен е същото – рече Ли и се усмихна. – Да ви кажа ли докъде съм стигнал? Откакто съм дошъл тук, все си припомням китайските приказки, които баща ми разказваше. При нас, китайците, демонизмът е доста добре развит.

10. Джеси Джеймс (1847–1882) – с братята си известен бандит извън закона. – Б. пр.

– Смяташ, че тя е демон, така ли?

– Разбира се, не – отвърна Ли. – Вярвам, че съм далеч от подобна глупост. Но не знам какво е. Как да ви кажа, мистър Хамилтън, у слугата се насажда способността да усеща вятъра и да съди за климата в дома, където работи. А тук има нещо нередно. И може би то е причината да си спомням бащините приказки с техните демони.

– Вярваше ли баща ти в тях?

– О, не! Но смяташе, че трябва да познавам изворите. И вие, хората на Запада, също сте увековечили не един мит.

– Я ми разправи – рече Самуел – от какво така се смути. По-точно тази сутрин.

– Ако не бяхте дошъл, щях да се опитам – каза Ли. – Но сега няма защо. Сам ще видите. Може и да съм луд. Естествено, мистър Адам така се е стегнал, че току-виж, се скъсал като струна от банджо.

– Подскажи ми нещо, ще спестим време. Какво направи тя?

– Нищо. Там е работата, мистър Хамилтън. И преди съм присъствал на раждания, и то не едно, но това е нещо ново.

– Защо?

– Ами защото... мога само да ви кажа на какво ми заприлича. Много повече напомня жестока битка на живот и смърт, отколкото на раждане.

Когато навлязоха в падината и поеха под дъбовете, Самуел рече:

– Да се надяваме, Ли, че не си ме намерил в лошо време. Необикновен ден, а не ми е ясно защо.

– Няма вятър – каза Ли. – От месец насам за пръв път следобед няма вятър.

– Вярно. Както знаеш, така съм потънал в подробности, че не обръщам никакво внимание на това какъв е денят. Най-напред открихме една заровена звезда, а сега сме на път да извадим на бял свят един съвсем нов човек. – Сред клоните на дъбовете той забеляза жълто огрените ридове. – Да се родиш в такъв хубав ден! Ако тия признаци имат пръст в живота на човека, какъв чудесен живот се задава! Ли, ако Адам играе на много привързан, ще ни се пречка. Затуй стой наблизко, в случай че имам нужда от нещо. Нали? Я виж дърводелците как са насядали под онова дърво!

– Мистър Адам преустанови всяка работа. Реши, че чукането може да смущава жена му.

– Стой наблизко! Значи Адам играе на привързан. Той не знае, че жена му по всяка вероятност не би чула и самия Господ, ако заудря в

небето барабаните за вечерна проверка.

Седнали под дървото, работниците вдигнаха ръце за поздрав.

– Как сте, мистър Хамилтън? Как е семейството?

– Много добре, чудесно. Ха! Това не е ли Холман Заека? Къде се губиш бе, Заек?

– Ходих по проучвания, мистър Хамилтън.

– И какво намери, Заек?

– Грънци, мистър Хамилтън! Не можах да намеря дори мулето, с което бях тръгнал.

Продължиха към къщата.

– Ако ви остане минутка – бързо изрече Ли, – бих искал да ви покажа нещо.

– Какво е то, Ли?

– Опитвам се да превеждам древнокитайска поезия на английски, но не съм сигурен става ли. Ще хвърлите ли един поглед?

– С голямо желание, Ли. Какво пък, от това има ли по-добра почерпка?

3

Бялата дървена къща на Бордони беше притихнала в почти зловещо безмълвие. Всички пердетата бяха спуснати, Самуел слезе от коня направо на стъпалата, отвърза подутите дисаги и остави животното на Ли. Почука, но никой не се обади и той влезе. След външната светлина всекидневната му се стори мрачна. Надникна в кухнята, чийто под Ли бе изстъргал до бяло. В единия край на печката въздишаше сив каменинов кафеник. Самуел похлопа леко по вратата на спалнята и влезе.

Вътре беше тъмно почти като в рог, защото освен плътно спуснатите транспаранти на прозорците бяха заковани и одеяла. Кати лежеше на голямото балдахинено легло, а до нея с лице, заровено в покривките, седеше Адам. Той вдигна глава и погледна с невидящи очи.

– Защо седите на тъмно? – благо попита Самуел.

– Тя не иска да ѝ свети – дрезгаво отрони Адам. – Очите я болят.

С всяка стъпка в стаята Самуел добиваше нова тежест.

– Светлина трябва да има – рече той. – Тя може да си затвори очите. Дори ако иска, ще ѝ ги превържа с черна кърпа. – Пристъпи към прозореца и хвана одеялото да го дръпне, но Адам се хвърли отгоре му и го спря.

– Не пипай! – свирепо му заповяда той. – Светлината ѝ пречи!

– Виж какво, Адам – обърна се Самуел, – зная какво ти е. Обещал съм ти да се грижа за всичко и ще си изпълня обещанието. Надявам се само за теб да не се грижа. – Смъкна одеялото, вдигна транспаранта и в стаята нахлуха златните следобедни лъчи.

Кати издаде звук, подобен на мяукане, и Адам се намери до нея.

– Затвори очи, скъпа. Сега ще ти ги покрия с нещо. Самуел пусна дисагите си на един стол и се изправи до леглото, казвайки с нетърпящ възражение глас:

– Адам, ще те помоля да излезеш от стаята и да стоиш навън.

– Не, не мога. Защо?

– Защото не искам да ми се пречкаш. Прието е за напълно нормално да се напиеш.

– Няма да го бъде.

– При мен гневът идва много бавно, а отвращението – още по-бавно – каза Самуел, – но усещам, че и двете почват да се надигат. Излез от стаята и не ми създавай неприятности, иначе ще си отида и всички неприятности ще се струпат върху тебе.

Сега вече Адам го послуша и като го провождаше до вратата, Самуел подвикна:

– И да не си се затичал, ако случайно чуеш нещо! Чакай ме да изляза. – Затвори, забеляза, че в бравата има ключ, и го превъртя. – Разстроен и буен човек – каза той, – обича ви. – Досега не беше се вглеждал в нея. В погледа ѝ откри нескрита омраза, непрощаваща, убийствена омраза. – След малко всичко ще свърши, мила. Кажете ми сега, водата изтече ли? – Враждебните ѝ очи блеснаха към него, ръмжащи, устните ѝ откриха ситните зъби, но не му отговори. Той впери поглед в нея. – Не съм дошъл по своя воля, а като приятел. И съвсем не ми е толкова приятно, млада госпожо. За вашите тревоги нищо не зная, пък и от минута на минута ми става все по-безразлично. Но може би ще ви спестя страданието, кой знае? Ще ви задам още един въпрос. И ако не отговорите и отново ми изръмжите, ще си взема шапката и ще ви оставя да се въргалите.

Думите му паднаха в съзнанието ѝ като оловни капки във вода. Костваше ѝ грамадно усилие. Потръпвайки, той видя как лицето ѝ се променя, стоманените острия в очите ѝ се скриха, устните ѝ се свиха от права линия на дъга, въглчетата се повдигнаха. В ръцете ѝ долови движение, юмруците се разтвориха и пръстите ѝ отново порозовяха. Лицето ѝ пак стана младо и невинно, търпеливо в болката си. Сякаш в някакъв

магически фенер бяха подменили една картинка с друга. И тихо му каза:

- Водата изтече призори.
- Така е по-добре. А болките почнаха ли?
- Да.
- На колко време?
- Не знам.
- Добре, аз съм тук от четвърт час.
- Откакто сте дошъл, на два пъти, но слаби.
- Чудесно. Къде са ви кърпите?
- Ей в оная кошница.
- Всичко ще се оправи, мила – меко рече той.

Отвори дисагите и извади едно дебело въже, облечено със синьо кадифе и вързано в двата края на халки. Върху синьото бяха избродирани стотици дребни розови цветчета.

– Лайза ви прати родилното си въже – рече той, – да се държите, когато почне. Направи си го в навечерието на първото раждане. Като се вземат нашите, че и децата на приятелите ни, това въже доста народ е измъкнало на бял свят. – И промуши двете халки в долните стълбове на леглото.

Очите ѝ внезапно светнаха, гърбът ѝ се огъна като пружина и в страните ѝ нахлу кръв. Той я зачака да извика и предпазливо погледна затворената врата. Но вик нямаше, само поредица от глухи изскимтявания. След няколко секунди тялото ѝ се отпусна и ненавистта отново се настани в израза ѝ. Дойде нов напън.

– Ето, мила – утешително заговори Самуел. – Една ли бяха, или две? И аз не знам. Колкото повече вижда човек, толкова се убеждава, че всички са различни. Я да взема да си измия ръцете. – Главата ѝ се затръшка встрани. – Тъй, тъй, моето момиче. Още малко, и бебето ще се покаже. – Положи ръка на челото ѝ, където тъмнееше ядовитият белег. – Как можа да си нараниш така главата?

Главата ѝ се изви назад и остриите ѝ зъби се впиха в месестата част на дланта му под малкия пръст. Той извика от болка и се помъчи да се отдръпне, но челюстите ѝ вече се бяха склучили, а главата ѝ се завъртя и заобръща, подмятайки ръката му, както куче си играе с възглавница. Измежду стиснатите ѝ зъби излизаше оглушително ръмжене. Той я зашлеви по бузата, но това се оказа безрезултатно. Тогава Самуел машинално, сякаш се бори с куче, протегна лявата си ръка, хвана я за гърлото и спря дъха ѝ. Тя се огъна, зъбите ѝ разкъсаха месото, отпуснаха се и той издърпа ръката си. От разкъсаната рана струеше кръв. Отстъпи от

леглото и погледна поразията, оставена от зъбите ѝ. Сега го обзе страх. Но когато върна очите си върху нея, лицето ѝ отново изглеждаше спокойно, младо и невинно.

– Съжалявам – побърза да каже тя, – о, колко страшно съжалявам! – Самуел потръпна. – От болката беше – оправда се Кати.

Самуел се засмя.

– Май че трябваше да ти запуша устата! Едно време същото ми се случи с една кучка, коли беше. – Забеляза как за миг в очите ѝ просветна ненавист, но тя бързо се оттегли. – Имате ли с какво да го промия? Хората са по-отровни и от змиите.

– Не зная.

– Добре де, уиски поне нямате ли? С уиски ще го промия.

– Второто шкафче.

Заля кървящата рана с уиски и, докато от спирта го засмъдя, опита се да прилепи разкъсаната кожа. В стомаха си усещаше силна премала, желанието да повърне замрежи погледа му. Отпи глътка уиски, дано му премине. При мисълта да обърне отново очи към леглото изпита ужас.

– Някой и друг ден тази ръка за нищо няма да я бива – рече той.

След това Самуел разказа на Адам:

– Изглежда, е направена от китова кост. Докато аз се приготвя, тя роди. Бебето изскочи като тапа. Вода още няхах да го изкъпя. И дори не се хвана за въжето! Все едно от балени, много еластична! – Впусна се към вратата и повика Ли да донесе топла вода. Адам се втурна в стаята. – Момче! – извика Самуел. – Имаш син! Чакай малко! – смъмра го той, защото Адам бе забелязал бъркотията в леглото и лицето му бе почнало да позеленява. – Прати ми Ли – разпреди се той, – а ти, Адам, ако все още имаш власт над ръцете и краката си, бягай в кухнята и ми свари едно кафе! И провери дали лампите са пълни и дали са им чисти шишетата! – Адам се обърна като пианя кукла и излезе от стаята. След миг надникна Ли. Самуел посочи вързопа в коша за пране. – Облей го с топла вода, Ли, и гледай да не го лъхне течение! Господи, Лайза трябваше да е тук. Не мога всичко наведнъж... – И се обърна към леглото. – Ей сега, мила, ей сега ще те изчистя. – Кати отново се сгъна и изръмжа от болка. – След малко ще премине – рече той. – Нали трябва да излезе и ризата. А при тебе става бързо. Ето на, дори не ти се наложи да дърпаш въжето на Лайза... – Но в този момент видя нещо, опули се и незабавно се залови за работа. – Всемогъщи Боже! Още едно!

Както и с първото, второто излезе също тъй лесно и невероятно бързо. Самуел върза пъпната връв, Ли пое второто бебе, изми го, пови

го и го постави в коша. Самуел почисти майката, отмести я нежно и смени постилките. Но установи, че няма никакво желание да я погледне в лицето. Пипаше колкото може по-живо, тъй като ухапаната ръка бе почнала да се вдървява. Покри я до брадичката с чист бял чаршаф и повдигна главата ѝ да ѝ пъкне чиста възглавница. Накрая се наложи да я погледне. Златистите ѝ коси бяха мокри от пот, но в израза бе настъпила промяна – сега беше безизразен, каменно застинал. Гърлото ѝ видимо пулсираше.

– Имаш двама синове – рече Самуел, – две чудесни момчета. Но не си приличат. Родиха се в отделни ризи. – Тя го наблюдаваше хладно и без никакъв интерес. – Сега ще ти ги покажа.

– Не – безчувствено отсече тя.

– Хайде, хайде, не искаш ли да си видиш синовете?

– Не. Не ги искам.

– Ох, как ще се промениш! Сега си изморена, но после ще бъде друго. И да ти кажа ли? Такова бързо и лесно раждане още не бях виждал в живота си.

Очите ѝ се отместиха от лицето му.

– Не ги искам. Искам да затулите прозорците, не ми трябва светлина.

– От изтощението е. Подир някой и друг ден ще почувстваш друго. Нищо няма да помниш.

– Ще помня! Вървете си. Изнесете ги! Да дойде Адам!

Самуел бе изненадан от тона ѝ – в него не личеше нито неразположеност, нито изтощение, нито мекота. Затова думите му прозвучаха, без да ги е искал:

– Противна си ми! – След което му се дося изреченото да се върне обратно в гърлото му и в мисълта. Но словата не направиха на Кати никакво впечатление.

– Пратете Адам – повтори тя.

В малката всекидневна Адам погледна разсеяно синовете си, побърза да влезе в спалнята и затвори вратата. След миг се дочуха удари – той отново заковаваше одеялата на прозорците. Ли донесе кафето на Самуел.

– Ръката ви изглежда много зле – рече той.

– Виждам. Страх ме е, че ще ми направи някоя беля.

– Защо ви го направи тя?

– Знам ли? Не е като другите хора.

– Мистър Хамилтън – каза Ли, – позволете ми да се погрижа за

ръката ви. Иначе може да я загубите.

Самуел се уплаши до смърт.

– Прави каквото искаш, Ли. В душата ми се е свила и мъка, и страх. Да бях сега дете, че да заплача! Много стар съм вече, за да се паникьосвам. В такова отчаяние не съм изпадал кой знае откога, от оня миг, когато в ръката ми, до един бликнал извор, издъхна едно птиче.

Ли излезе от стаята и след малко се върна, носейки малка абаносова кутия с гравирани усукани дракони. Седна до Самуел и извади отвътре един китайски бръснач с формата на клин.

– Ще боли – тихо предупреди той.

– Ще гледам да изтърпя, Ли.

Китаецът прехапа устни, изпитвайки сякаш болката, която щеше да причини, и дълбоко сръза ръката около белезите от зъбите, откривайки отдолу и отгоре месото, сетне оръза орфаните краища и от раната наля ръка чиста червена кръв. Разклати шишенце с някаква жълтеникава емулсия – на етикета се четеше „Балсам на Хол“ – и заля дълбоките срезове. Напои носна кърпа с балсама и превърза ръката. Самуел изтърпна от болка и се хвана със здравата си ръка за облегалото.

– Предимно карболова киселина – поясни Ли. – Усеща се по миризмата.

– Благодаря ти, Ли. Стегнах съм се като децата.

– Според мен по-спокоен не съм бил – каза Ли. – Ще ви направя още една чаша кафе. – Върна се с две чаши и отново седна до Самуел. – Смятам да се махна. По своя воля никога не бих стоял в клиника.

– Какво искаш да кажеш? – Самуел изстина.

– И аз не знам. Просто се изпуснах.

– Хората са глупаци, Ли – Самуел потрепера. – Май не ми беше хрумвало досега, но и китайците са глупаци.

– Какво ви кара да мислите така?

– Може би защото си въобразяваме, че чужденците са по-силни и по-добри от нас.

– Не ви разбирам.

– Сигурно тази глупост е нужна – каза Самуел. – Борбата с драконите, самохвалството, жалката храброст постоянно да предизвикваме Бога и детинският страх, който превръща всяко сухо дърво край приъмнелия път в призрак. Може би е хубаво и необходимо, но...

– Не ви разбирам – търпеливо повтори Ли.

– Навярно някакъв вятър е раздухал въглените в глупавата ми глава – каза Самуел. – По гласа ти познавам, че и с теб е така. Над тази къща

чувам да плющят крила. Чувствам, че приближава нещо страховито.

– И аз.

– Знам, че и ти. И това ме кара да съм още по-неспокоен в своята глупост. Това раждане стана твърде бързо, твърде лесно, все едно че е родила котка. И аз се боя за тия котенца. Ужасни мисли ми се въртят в главата.

– Пак не разбирам – за трети път рече Ли.

– Искам да доведе тук жена си – извика Самуел. – Стига кошмари, стига призраци, стига глупост! Искам тя да дойде. Казват, миньорите занасяли в забоите канарчета, за да изпробват въздуха. Лайза не се поддава на глупостите. И освен това, Ли, ако Лайза забележи призрак, значи това е призрак, а не откъслек от някакъв кошмар. Ако Лайза долови опасност, ще трябва да залостим вратите.

Ли се надигна и приближи коша за прането да погледне новородените, но трябваше да се взре, тъй като светлината ненадейно бе почнала да гасне.

– Спят – каза той.

– Още малко, и ще ревнат. Ли, защо не впрегнеш, да отидеш до нас и да доведеш Лайза, а? Кажи й, че имам нужда от нея. Ако Том е там, нека остане да наглежда къщата. Ако не е, ще го пратя на сутринта. Ако Лайза рече да се опъне, кажи й, че тук имаме нужда от женска ръка, от проницателния поглед на жена. Тя ще те разбере.

– Ще отида – каза Ли. – Може пък и да се плашим един друг като деца на тъмно.

– И на мен ми мина през ума – рече Самуел. – Кажи на Лайза, че съм си наранил ръката на сондата. За нищо на света не й обаждай какво и как е станало в действителност.

– Първо ще запаля няколко лампи и след това тръгвам – каза Ли. – Нейното присъствие ще ни донесе облекчение.

– Точно така, Ли, ще ни донесе. Тя ще съумее да хвърли светлина в тази подземна дупка.

След като Ли подкара в сумрака, Самуел пое в лявата си ръка една лампа, но трябваше пак да я остави на пода, за да си отвори вратата на спалнята. Вътре бе тъмно като в рог и жълтата светлина се устреми нагоре, без да докосва леглото. Силен и рязък, оттам долетя гласът на Кати:

– Затвори вратата! Не искам светлина. Излез, Адам! Искам да остана сама, на тъмно!

– Искам да остана при теб – дрезгаво рече Адам.

– Не ми трябваш.

– Ще остана.

– Остани, но повече не ми приказвай! Моля, затворете вратата и махнете лампата!

Самуел се върна във всекидневната. Остави лампата на масата до коша за прането и надникна към двете спящи личица. Стиснаха клепачи и се разсумтяха – светлината явно ги подразни. Самуел погали сгорещените челца с пръст. Едното от близначетата отвори уста, прозя се необикновено широко и пак заспа. Самуел отмести лампата, приближи външната врата и пристъпи на открито. Вечерницата беше толкова ярка, че слизайки към западните планини, сякаш пулсираше в лумнали пламъци. Във въздуха не помръдваше нищо и Самуел долови аромата на черния пелин, напечен през деня. Бе непрогледно тъмна нощ. И гласът, който се обади в мрака, го сепна.

– Как е тя?

– Кой си ти? – попита Самуел.

– Аз съм, Заека! – Човекът излезе от тъмното и светлината на отворената врата очерта формите му.

– Майката ли, Заек? А, добре е тя...

– Ли каза близначи.

– Да, момчета. По-хубаво от това здраве му кажи! Сега вече се надявам, че мистър Траск ще разкопае долината до корен. И ще засее само захарна тръстика. – Самуел не си даде сметка как промени темата: – Знаеш ли, Заек, на какво налетяхме днес? На метеорит!

– Какво е това, мистър Хамилтън?

– Опашата звезда, която е паднала преди милион години.

– Сериозно? И я намерихте? Ей, какви работи! А как си нарани ръката?

– Нали ти казах, опашата звезда. – Самуел се засмя. – Не е толкова интересно. Прищипах я на скрипеца.

– Лошо ли?

– Не, не лошо.

– Две момчета! – повтори Заека. – Моята ще пукне от завист.

– Защо не влезеш да поседнеш?

– Не, не, благодаря. Отивам да спя. С всяка година утрото сякаш идва все по-рано.

– Така е, Заек. Лека нощ.

Лайза Хамилтън пристигна към четири сутринта. Самуел спеше на стола и сънуваше, че е хванал един нажежен до червено железен лост и

не може да го пусне. Лайза го събуди и огледа ръката му още преди да е хвърлила поглед към бебетата. И докато се зае да свърши както трябва нещата, които той бе почнал по своя тромав, мъжки начин, даде му нареждания и го отпрати. Трябваше да стане още тази минута, да оседлае Славословие и да препусне направо към Кинг Сити. И без да гледа кое време е, да събуди оня нехранимайко доктор, за да му оправи ръката. При положение че не е нещо сериозно, да се върне вкъщи и да чака. А освен това е престъпление да изостави най-малкия си син, не по-голям от бебе, да клечи до някаква дупка в земята и да няма кой да се погрижи за него. Работата е такава, че не е чудно от нея да се позаинтересува и сам Господ Бог.

Самуел бе жадувал за обективност, за действие и ги намери. Тя го бе отпратила на разсъмване. Ръката му бе превързана в единайсет, а към пет следобед вече се намираще на собствения си стол, пред собствената си маса, съскач от треска, докато Том вареше кокошка, за да го нагости със супа.

Три дни пролежа Самуел в борба с трескавите призраци, като им измисляше всякакви имена, и накрая огромната му сила срази възпалението и то скимтящо побягна.

Вдигайки поглед към Том, с прояснени очи той каза:

– Трябва да ставам. – Опита се, но се отпусна безпомощно назад и се закиска – това бе звукът, който издаваше, когато някоя сила в света се случеше да го поразии. Беше си втълпил, че дори победен, пак би могъл да открадне една малка победа, присмивайки се на поражението. А Том продължаваше да му поднася пилешка супа, от което вече му идваше да го усмърти. Бабините деветини все така владееха света и все още се намираха хора да вярват, че пилешката супа лекува всяко страдание и болест, та дори би добре дошла и за погребение.

4

Лайза не се прибра цяла седмица. Почисти къщата на Траскови от тавана до всяка жилка на дъсчените подове. Изпра всичко, което позволяваше да бъде сгънато и напъхано в корито, а останалото изми със сьонгер. За новородените състави делова програма и с радост отбеляза, че плачат почти през цялото време и са почнали да наддават на тегло. Използваше Ли като роб, тъй като не му вярваше особено. На Адам не обръщаше внимание, понеже не можеше за нищо да го вкара в работа.

Накара го да измие прозорците и щом той приключи, изми ги втори път сама.

С Кати прекара достатъчно време, за да реши, че е разсъдливо момиче, което не говори много и не се мъчи да учи баба си как се прави баница. Прегледа я обстойно и установи, че е напълно здрава, че не е нито разранена, нито заразена и че няма да може да кърми.

– Толкоз по-добре – бе заявила тя. – Тия двамата дръвници могат да измучат такъв дребосък като тебе до последната капчица кръв. – Бе забравила, че е по-дребна от Кати и че бе откърмила всичките си деца.

В съботния следобед Лайза прегледа още веднъж какво е свършила, остави списък с напътствия, дълъг колкото ръката ѝ, в който се изчерпваше всичко – от колики до развъждане на къщни мравки, стегна пътна-та си кошница и нареди на Ли да я откара у дома.

Свари къщата си във вид на противно мръсен обор и се залови да я почисти с размаха и отвращението на един Херкулес. Самуел я издебваше да прелети наблизко, за да я пита.

– Как са децата?

– Добре са, растат.

– Как е Адам?

– Как! Носи се уж като жив, но по нищо не му личи. Мъдър е Господ, че е дал пари на такива особени хора, иначе биха загинали от глад.

– Как е мисис Траск?

– Кротка, отпусната, като повечето източни богаташки (Лайза не бе срещала нито една източна богаташка), но от друга страна, послушна и почтителна.

– Чудна работа – рече Лайза, – не мога да видя у нея нито един истински недостатък, освен може би дето е малко мързелива, но пак нещо не ми харесва. Да не е пък заради тоя белег? От какво ѝ е?

– Не знам – отвърна Самуел.

Лайза насочи показалеца си като пистолет между очите му.

– Ето какво ще ти кажа. Без и самата да го съзнава, тя някак е омъгьосала съпруга си. Върти се около нея като болен гъсок. Мен ако питаш, още не е успял да си види близнаците както трябва.

Самуел изчака Лайза да се завърти около него и пак попита:

– Добре де, щом тя е мързелива, а той я обикаля като месечина, кой ще ги гледа тия чудесни дечица? Близнаците искат грижа!

Лайза остави метлата, дръпна един стол до него и седна с ръце на коленете.

– Не забравяй, никога не бих казала истината, ако ти не ми вярваш!

– Аз и не мисля, че можеш да излъжеш, скъпа – каза той, а тя се усмихна, вземайки думите му за комплимент.

– Добре, ще ти кажа нещо, дете може да ти се стори прекалено. По-неже нищо не знаеш.

– Кажи!

– Самуел, нали го знаеш този китаец с дръпнатите очи и плитката, със заваления говор?

– Ли? Разбира се, знам го.

– Хубаво. Не би ли казал направо, че е езичник?

– Отде да знам?

– Виж, Самуел, всеки ще си го помисли. Но той не е. – И тя се изправи.

– А какъв е?

Тя го потупа по ръката с железния си пръст.

– Презвитерианец, при това доста умен, доста умен, ти казвам, като му пресееш шантавите приказки. А? Какво ще кажеш?

В старанието си да задържи смеха гласът на Самуел излезе съвсем неравен:

– Не може да бъде!

– Пък аз ти казвам, че може! Е, сега кой, мислиш, се грижи за близнаците? Аз на езичник от начало до край вяра нямам, но на презвитерианец... Разбра всичко, на което го научих.

– Нищо чудно тогава, че наддават – рече Самуел.

– Похвала заслужава, че и молитва!

– И туй ще направим – съгласи се Самуел, – двамата!

5

Една седмица Кати отдъхваше и събираше сили. Втората събота на октомври тя не излезе от спалнята си цялата сутрин. Адам реши да влезе, но беше заключено.

– Заета съм – извика му тя и той се отдалечи.

Сигурно си подрежда тоалетната масичка, помисли той, защото я чу да отваря и затваря чекмеджета. Късно следобед Ли се приближи до Адам, приседнал на стъпалата.

– Миси ме плаща до Кинг Сити да купи бибелон – с нежелание съобщи той.

– Добре, върви – каза Адам, – нали ти е господарка.

– Миси казва да не се влъща до понеделник. Да вземе...

– От дълго време не е вземал почивен ден – спокойно се обади Кати от вратата. – Една почивка ще му дойде добре.

– Разбира се – рече Адам. – Просто не съм се сетил. Приятно прекарване! Ако имам нужда от нещо, дърводелците нали са тука...

– Неделя мъжете плибилат у дома.

– Ще извикам индианеца. Лопес ще ми помогне.

Ли почувства погледа на Кати.

– Лопес пиян. Намелих бутилка уиски.

– Аз мога да се справя, Ли! – сприхаво рече Адам. – Стига си спорил!

Ли погледна Кати, застанала на прага. Сетне наведе очи.

– Може вълне късно – каза той и му се стори, че между очите ѝ се появиха две тъмни резки, които веднага изчезнаха. – Довиждане – рече той и се обърна.

Когато се свечери, Кати се прибра в стаята си. В седем и половина Адам почука на вратата.

– Приготвил съм ти вечеря, скъпа. Не е много.

Вратата се отвори, сякаш е чакала току зад нея. Беше спретнато облечена в тоалет за път, с обточен с черен ширит жакет, с черни кадифени ревери и големи смолисти копчета. На главата си имаше широкопола сламена шапка с миниатюрно дъно, която се прикрепяше от дълги игли за коса с катраненочерни камъни. Адам зяпна. Но тя не му даде възможност да се обади.

– Заминавам.

– Кати, какво значи това?

– Бях ти казала.

– Не си.

– Не си ме чул. Няма значение.

– Не ти вярвам.

Гласът ѝ бе като мъртъв, студен като метал.

– Пет пари не давам дали вярваш. Отивам си.

– Децата...

– Можеш да ги хвърлиш в някой от кладенците си.

Той нададе панически вик:

– Кати! Ти си болна. Не можеш да си отидеш! От мене? Не, не... Не от мене!

– Мога да направя всичко. На тебе всяка жена може да направи каквото си иска. Ти си глупак.

Думата проби мъглата, която го бе обгърнала. Неочаквано ръцете му се протегнаха към раменете ѝ и я блъснаха назад. И додето тя се изправи на крака, той извади ключа от другата страна на вратата, тръшна я и заключи. Застана запъхтян, допрял ухо до дъската, а в него се разля отровата на безумно отвращение. Слухът му долови, че тя се движи тихо насам-натам. Отвори се чекмедже и в главата му подскочи мисъл: тя ще остане! След това чу изщракване, което не успя да определи. Ухото му почти докосваше вратата. Гласът ѝ прозвуча толкова отблизо, че той отхвърли глава назад. В гласа ѝ долови особена плътност.

– Скъпи – тихо рече тя, – не знаех, че ще го приемеш по този начин. Съжалявам, Адам.

Дъхът му хрипливо изскочи от гърлото. Мъчейки се да завърти ключа, ръката му се разтрепера и след като го обърна, той падна на пода. С един тласък отвори вратата. Тя бе застанала на три стъпки. В дясната си ръка държеше неговия 44-калибров „Колт“, чието дуло черно се вглеждаше в него. Направи стъпка към нея и забеляза, че петлето е запънато.

Тя дръпна спусъка. Тежкия куршум го блъсна в рамото, сплеска се и откъсна парче от плешката му. Блясъкът и изтрещяването го задушиха, той се затътра назад и падна. Бавно и предпазливо, както се пристъпва към ранено животно, тя се приближи към него. Той се вторачи в очите ѝ, които безстрастно го оглеждаха. Сетне подхвърли револвера на пода до него и напусна къщата. Дочу стъпките ѝ на верандата, по трошливите сухи дъбови листа на пътеката и повече нищо. А еднообразният звук, който бе долитал през цялото време, беше плачът на двете близначета, настояващи да си получат вечерята. Той бе забравил да ги нахрани.

Глава 18

1

Новият наместник-шериф, назначен да се грижи за района на Кинг Сити, се казваше Хорас Куин. Оплакваше се, че новата му длъжност твърде често го откъсвала от ранчото му. Жена му се оплакваше още повече, но истината е, че откак Хорас бе станал наместник, не се бе случвало никакво по-особено престъпление. Той бе предвиждал да си извоюва добро име и да се кандидатира за шериф. Шерифът е длъжностно

лице с голяма важност. Неговият пост не е така несигурен като този на областния прокурор и е почти толкова тежък и достоен, колкото на един съдия от върховния съд. Хорас нямаше желание цял живот да остане в чифлика си, а и жена му се натискаше да живее в Салинас, където имахме някакви роднини.

Когато до Хорас стигна мълвата, потвърдена от индианеца и дърводелците, че Адам Траск е бил застрелян, той мигновено оседла коня си и остави на жена си да довърши разрязването на свинята, която бе заклал сутринта.

Точно северно от големия чинар, където Хестърският път свива вляво, Хорас среща Джулиъс Юскадай. Джулиъс тъкмо се стараеше да реши дали да отиде на лов за яребици, или да слезе в Кинг Сити и там да хване влака за Салинас, та да отръска част от прахоляка по панталоните си. Юскадай бяха заможни и красиви хора с баски произход.

– Ако тръгнеш с мене, отивам в Салинас – каза му Джулиъс. – Казаха ми, че точно до „Джени“, недалеч от Лонг Грийн, имало ново заведение на някоя си Фей. Чух, било много хубаво, като в Сан Франциско. Имало и пианист.

Хорас облегна лакът върху лъка на седлото и подгони с камшика една муха от рамото на коня.

– Друг път – каза той. – Сега трябва нещо да свърша.

– Да не би да си тръгнал към Траск, а?

– Именно. Ти чу ли нещо?

– Да, само че няма никакъв смисъл. Мистър Траск се бил застрелял в рамото с един четирийсет и четири, а после изгонил останалите от ранчото. Как може човек да се застреля в рамото с четирийсет и четвърти калибър, а, Хорас?

– Не знам. Тия от Изтока са много хитри. Затуй реших да отида и да проверя на място. Жена му не роди ли скоро?

– Близнаци, както чух – рече Джулиъс. – Може би те са го застреляли.

– Единият е държал револвера, а другият дръпнал спусъка, така ли? Друго не чу ли?

– Все объркани работи, Хорас. Не искаш ли компания?

– Нямам намерение да те назначавам за свой заместник, Джулиъс. Шерифът разправяше, че ревизорите вдигали голяма патърдия заради заплащането. Хорнби от Альсал така възложил на баба си да го замества и я държал на пуся три седмици точно преди Великден.

– Шегуваш се!

– Не, не се шегувам. Пък и шерифска звезда нямаш.

– Я остави, аз съвсем не искам да ти ставам заместник. Просто си рекох да те придружа, за компания. Любопитно ми е.

– И на мене. Много ще ми е приятно да дойдеш. Ако стане нещо, винаги мога да ти нанижа свидетелската клетва на шията. Как я нарече тази на новото заведение?

– Фей. Била от Сакраменто.

– В Сакраменто много ги бива. – И докато язدهа нататък, Хорас разказа точно в какво ги бива тия от Сакраменто.

Беше приказан ден за езда. И когато свиха в падината на Санчес, взеха да ругаят лошия лов през последните години. Има три неща, които никога не са както трябва: земеделието, риболовът и ловът, естествено, в сравнение с други години. Джулиъс рече:

– Исусе, как ме е яд, че са ги избили гризлите! В осемстотин и осемдесета дядо ми утрепал една около Плейто, тежала четиристотин килограма!

След което замлъкнаха, навлизайки с конете си под дъбовете, млчание, което идваше от самото място. Никакъв звук, никакво движение.

– Тъкмо се чудех дали е завършил ремонта на старата къща – обади се Хорас.

– Къде ти! Нали Холман Заека работеше тука, от него знам, че Траск ги събрал един ден и ги изгонил. Казал им повече да не се връщат.

– Казват, че Траск имал цяло гърне с пари.

– Абе, добре е човекът, нищо не му липсва – каза Джулиъс.

– Сам Хамилтън му пробива четири кладенеца, ако и него не е прогонил.

– Как е мистър Хамилтън? Все се каня да го навестя.

– Много е добре. Както винаги, пълен с енергия.

– Трябва да отида някой ден да го видя – повтори Хорас. На стъпалата ги посрещна Ли.

– Здравей, Чан Чун! – подвикна Хорас. – Господарят ти тук ли е?

– Болен – отговори Ли.

– Искам да го видя.

– Не може вижда. Болен.

– Хайде, стига – рече Хорас. – Предай му, че наместник-шерифът Куин настоява да го види.

Ли изчезна и след миг се върна.

– Влезте – рече той. – Аз взима кон.

Адам лежеше на балдахиновото легло, където се бяха родили близнаците. Подпираше се на висока купчина възглавници, а лявото му рамо и половината гърди бяха превързани на топка с каквото се е намерило в къщата. Стаята миришеше на Холовия балсам. (По-късно Хорас бе рекъл на жена си: „Ако някога си виждала смъртта в очите, това беше!“) Страните на Адам се бяха слепили с костта и опъваха кожата на носа му. Очите му сякаш щяха да изскочат от главата и заемаха цялата горна половина на лицето, светещи от страданието, напрегнати и късогледни. Кокалестата му дясна ръка стискаше завивката.

– Здравейте, мистър Траск – рече Хорас. – Чух, нещо сте пострадал. – Почака за отговор и продължи: – И си казах, я да го наобиколя и да видя как е. Та как стана? – По лицето на Адам премина прозрачният израз на някаква неудържима досада. Той едва се помести в завивките. – Ако ви боли, като говорите, шепнете – доброжелателно додаде Хорас.

– Само като си поема дълбоко дъх – нечуто каза Адам. – Чистех си револвера и той гръмна.

Хорас и Джулиъс се спогледаха. Адам улови този поглед и страниче му порозовяха от притеснение.

– Редовно се случва – каза Хорас. – Под ръка ли ви е револверът?

– Мисля, че Ли го прибра.

Хорас пристъпи до вратата.

– Хей, Чан Чун! Я донеси револвера!

В същия момент Ли пхна револвера с дръжката напред през полуотворената врата. Хорас го огледа, измъкна барабана, изсипа патроните и помириша цилиндъра на единствената празна клетка.

– Тия проклетии се чистят по-добре, ако са насочени навън, а не към човека. Ще се наложи да дам доклад в околията, мистър Траск. Няма да ви отнемам много време. Вие сигурно сте чистил цевта с шомпол, револверът е гръмнал и ви е улучил в рамото.

– Точно така, сър – живо отговори Адам. – Защото при чистенето не извадихте барабана.

– Именно.

– А вие пяхахте шомпола с дулото към вас и със запънат ударник? – От бързото вдишване дъхът на Адам заскриптя. – И навярно шомполът също е изхвъркнал, пронизал ви е и ви отнесъл лявата ръка, така ли? – Бледите, измити от слънцето очи на Хорас не се отделяха от лицето на Адам, когато добронамерено добави: – Какво се случи, мистър Траск? Кажете ми какво стана.

– Казвам ви честно, сър, нещастен случай.

– Нали не бихте искал да напиша в доклада си това, което току-що разказах? Шерифът ще си помисли, че съм полудял. Какво стана?

– Как да кажа, аз много-много с револвери не съм боравил. Може и да не е станало точно така, но го чистех и той изгърмя.

В носа на Хорас нещо засвири и той пое въздух през устата, за да го спре. Приблужи се бавно от краката към главата и облещените очи на Адам.

– Вие пристигнахте неотдавна от Източните щати нали, мистър Траск?

– Точно така, от Кънетикът.

– И сигурно там хората вече не използват толкова много огнестрелните оръжия?

– Не много.

– Дивечът ли намаля?

– Е, все има.

– Значи сте свикнал повече на пушки.

– Така е. Но аз не съм ходил често на лов.

– Предполагам, че почти не сте използвал револвери, тъй че и не знаете как да си служите с тях.

– Това е вярно – искрено рече Адам. – Малцина там имат пистолети.

– И значи, щом пристигнахте тук, купихте си този четирийсет и четвърти калибър, понеже тук всички имат, и искахте да се научите как се борави, нали?

– Ами помислих, че няма да е зле да се науча.

Джулиъс Юскадай стоеше напрегнат, с израз и тяло готов да погълне всичко, заслушан, но мълчалив. Хорас въздъхна и дръпна погледа си от Адам. Очите му се плъзнаха покрай Джулиъс и над него, след това се върнаха отново към собствените му ръце. Остави револвера върху тоалетната масичка и прилежно подреди до него оловно-пиринчените патрони.

– Знаете ли – поде той, – аз съм шерифски заместник от скоро време. Мислех си, че ще е приятна работа и подир някоя година току виж, кандидатирам се за шериф. Но работата изисква доста кураж. И хич не ми е приятна. – Адам го наблюдаваше с неспокойствие. – Смятам, че досега никой не се е страхувал от мене. Да ми е сърдит, да, но не и да се страхува. Долно е, би ме накарало да се чувствам подлец.

– Хайде сега! – раздражено се обади Джулиъс. – Не можеш да си подадеш оставката по никое време.

– Това е гнусотията, че не мога, дори да исках. И така, мистър Траск, вие сте служил в кавалерията на Съединените щати. А кавалерията е въоръжена с карабини и револвери. Вие... – Млъкна и преглътна. – Какво точно стана, мистър Траск?

Очите на Адам сякаш се разшириха, влажни и почервенели по краищата.

– Нещастен случай беше – прошепна той.

– Имаше ли свидетели? С вас ли беше жена ви, когато стана?

– Адам не отговори и Хорас го видя, че затваря очи. – Мистър Траск, зная, зле ви е. И гледам всичко да бъде колкото може по-безболезнено. Хайде сега, почивайте, пък аз в това време ще поговоря с нея. – Почака миг, после се обърна към вратата, където бе застанал Ли. – Чан Чун, кажи на господарката, че ще бъде възхитен, ако си поговорим няколко минути.

Ли остана безмълвен. Без да отваря очи, Адам каза:

– Жена ми отиде на гости.

– И не е присъствала на нещастieto? – Хорас хвърли поглед към Джулиъс и видя странното изражение на устните му. В ъглите устата му се бе извила нагоре едва забележимо, като в язвителна усмивка. През мисълта му блесна: „Джулиъс е стигнал по-далеч от мене, бива го за шериф.“ – Разкажете – рече той, – това ми е някак любопитно. Жена ви роди дете, всъщност близнаци, преди две седмици, а сега е отишла на гости. Да не е заминала с децата? Стори ми се, преди малко ги чух. – Хорас се наведе над леглото и бутна лакътя на стиснатата дясна Адамова ръка. – Противно ми е, но сега не мога да нарежа всичко. Траск! – викна той. – Искам да ми кажете какво се е случило! Това вече не е от любопитство, а в името на закона. Хайде, по дяволите, отворете си очите и разкажете! Иначе, Господ ми е свидетел, ще ви отведе при шерифа, нищо, че сте ранен.

Адам вдигна клепачи – очите му бяха празни като на сомнамбул. Гласът му бе равен, без никаква интонация, без чувство. Произнасяше сякаш съвършено точно думи от език, който не разбира.

– Жена ми замина – каза той.

– Къде отиде?

– Не зная.

– Как да разбирам това?

– Не зная къде е отишла.

Обаждайки се за първи път, Джулиъс ги прекъсна:

– Защо е заминала?

– Не знам.

– Внимавайте, Траск! – ядоса се Хорас. – Почвата да играете опасна игра, а на мен хич не ми допада онова, което почвам да си мисля. Длъжен сте да знаете защо е заминала.

– Не зная защо е заминала.

– Болна ли беше? Имаше ли в поведението ѝ нещо необичайно?

– Не.

– Чан Чун – Хорас се обърна към Ли, – ти знаеш ли нещо по този въпрос?

– Събота бил Кинг Сити. Влъща се май дванайсет плез нощта и намила мистър Тласк на земята.

– Значи и ти не си бил, когато е станало?

– Не е бил.

– Ясно, Траск, налага се отново да се обърна към вас. Отвори малко това перде, Чан Чун, не мога да виждам. Така е по-добре. Първо, нека бъде вашата, докато не съм се намесил. Жена ви заминала. Тя ли стреля по вас?

– Беше нещастен случай.

– Добре де, нещастен случай, но револверът в ръката ѝ ли беше?

– Беше нещастен случай.

– Не сте особено услужлив. Но да кажем – заминала и се наложи да я открием – разбирате ли? – лесно е като детска игра. Така излиза, ако ви слушам. Откога сте женени?

– Близо година.

– Какво ѝ беше моминското име?

След продължителна пауза Адам тихо рече:

– Няма да ви кажа. Обещал съм.

– Внимавайте! Откъде е?

– Не зная.

– Мистър Траск, само заради приказките ви трябва да ви тикна в околийския затвор. Дайте ни описание. Колко беше висока?

– Не много висока – очите на Адам светнаха. – Малка и нежна.

– Чудесно. Каква коса? Очи?

– Тя беше красива.

– Беше?

– Е!

– Особени белези?

– Господи, никакви. Да... белег на челото.

– Не знаете името ѝ, нито откъдешна е, нито къде е заминала, не

можете да я опишете. И ме смятате за глупак.

– Това беше нейна тайна – каза Адам. – Бях обещал да не я разпитвам. Страхуваше се за някого. – И без предупреждение Адам заплака. Цялото му тяло се затресе, дъхът му високо и начесто засвистя. Така плачат безнадеждните.

Хорас усети, че го обзема съжаление.

– Ела в другата стая, Джулиъс – каза той и тръгна към всекидневната. – Е, Джулиъс? Кажи какво мислиш. Луд ли е?

– Не мога да знам.

– Дали не я е убил?

– И на мен това ми мина.

– На мен също – призна Хорас. – Боже мой! – Втурна се към спалнята и се върна с револвера и патроните. – Забравих ги. Няма дълго да се задържа на тази работа.

– Какво ще правиш? – попита Джулиъс.

– Струва ми се, нищо. Нали ти казах, не ми се щеше да ти предлагам заплата, но сега трябва да си вдигнеш дясната ръка.

– Не искам да ме упълномощаваш, Хорас. Искам да отида в Салинас.

– Нямах друг избор, Джулиъс. Ако не си вдигнеш смотаната ръка, ще трябва да те арестувам.

Джулиъс вдигна ръка с нежелание и повтори клетвата с отращение.

– Значи това ми се пада, дето ти правих компания – каза той. – Баща ми жив ще ме одере. Казвай, сега какво?

– Аз ще прибягам до шефа. Имам нужда от шерифа. Ще арестувам Траск, но не искам да го мърдам от тук. А ти, Джулиъс, ще трябва да останеш. Съжалявам. Имаш ли оръжие?

– Глупости! Нямам.

– Добре, вземи това, ето ти и звездата ми. – И Хорас отбодя звездата от ризата си и му я подаде.

– И кога ще се върнеш?

– Когато сколасам. Ти виждал ли си някога мисис Траск?

– Не съм.

– И аз не съм. И трябва да кажа на шерифа, че Траск не знае нито името ѝ, нито нищо. Не е много висока, но е красива. Ама че дяволско описание! Най-добре да си дам оставката, преди да разкажа на шерифа, защото и без това положително ще ме уволни, като ме чуе. Смяташ ли, че е възможно той да я убие?

– Отде, по дяволите, да знам!?

– Не се нервирай.

Джулиъс пое револвера, нареди патроните в барабана и го подхвърли в ръка.

– Хорас, искаш ли да ти дам един съвет?

– Струва ли ти се, че имам нужда?

– Ами... Сам Хамилтън я познаваше. Заека ни обади, че той е изродил децата й, а мисис Хамилтън се е грижела за нея. Защо не се отбиеш пътем, да разбереш как изглежда в действителност?

– Сега съм сигурен, че трябва да задържиш звездата – каза Хорас. – Добър съвет. Аз тръгвам.

– Искаш ли да огледам наоколо?

– Искам само да внимаваш да не изчезне и той и да не си причини нещо. Разбрано? Пази се!

2

Към полунощ Хорас се качи на товарния влак в Кинг Сити и се настани при машиниста. На сутринта бе вече в Салинас. Като околийски център, Салинас бързо се разрастваше. Всеки момент населението трябваше да надхвърли две хиляди души. Беше най-значителното градче между Сан Хосе и Сан Луи Обиспо и всеки разбираше, че му предстои блестящо бъдеще. От гарата на Южната тихоокеанска железница Хорас се отправи към „Евтината гостилница“ да закуси. Не искаше да вдига шерифа толкова рано и да причинява каквато и да е неприязненост, когато това не е необходимо. В гостилницата се натъкна на младия Уил Хамилтън, който с пепитения си костюм имаше вид на преуспяващ бизнесмен.

Хорас седна на масата при него.

– Как си, Уил?

– О, много добре.

– По работа ли?

– Ами да, имам една малка сделка.

– Някога пък може и за мен да се сетиш. – На Хорас му се стори странно, че говори така с един тъй млад човек, но около Уил Хамилтън се носеше ореолът на успеха. Всеки знаеше, че един ден ще стане доста влиятелна фигура в околията. Има хора, чието бъдеще, добро или лошо, просто се излъчва от самите тях.

– Непременно, Хорас. Според мен ранчото ти отнема цялото време.

– Ако изникне нещо друго, може би ще се реша да го дам под наем.

Уил се наведе през масата.

– Знаеш ли, Хорас, нашият район от околията е доста пренебрегнат.

Не ти ли е хрумвало да се кандидатираш за някоя длъжност?

– Какво имаш предвид?

– Ами нали си пълномощник. Не си ли мислил да се кандидатираш за шериф?

– Не, не съм.

– Добре, помисли си! Имай си го едно наум! След някоя и друга седмица ще ти се обадя да поговорим. Но си помисли!

– Непременно, Уил. Само че си имаме чудесен шериф.

– Знам. Двете неща нямат нищо общо. Кинг Сити не е дал нито един околийски чиновник, разбираш ли?

– Разбирам. Ще помисля. А, да не забравя! Вчера се отбих у вас, видях се с майка ти и баща ти.

Лицето на Уил светна.

– Сериозно? Как са те?

– Прекрасно. Да знаеш, баща ти е истински комик, направо гений!

Уил се ухили.

– Вечно ни размиваше като малки.

– Но е и мъдър човек, Уил. Показа ми какъв нов вятърен двигател е измислил, най-страхотното нещо, което бях виждал.

– Ох, Господи – възкликна Уил, – значи пак ще опрем до патентните власти!

– Но този е добър – рече Хорас.

– Те всички са добри. Но печелят единствено патентните агенти. Майка ми се е побъркала.

– Предполагам, имаш друга идея.

– Единственият начин да се печелят пари – каза Уил – е да продаваш нещо, което друг е произвел.

– Прав си, Уил, но този е най-страхотният вятърен двигател, който си виждал.

– Значи и тебе те е спечелил.

– Така излиза. Но нали не би искал от него да стане друг човек?

– О, не, за Бога! А ти си помисли какво ти казах.

– Дадено.

– Имай си го наум! – додаде Уил.

Длъжността на шерифа не е лека. И щастлива можеше да се смята

онази околия, която от торбата с късметите при избори успяваше да измъкне добър шериф. Сложна длъжност. Очевидните задължения на шерифа – да налага закона и да поддържа реда – бяха далеч от най-съществените. Вярно, шерифът е и околийски представител на въоръжените сили, но в една общност, кипяща от индивидуалисти, грубият или глупав шериф не се задържа дълго. Имаше водни права, спорове за граници между имотите, отвлечени конфликти, домашни взаимоотношения, въпроси за бащинство – и всичко това трябваше да се решава без силата на оръжието. Добрият шериф прибегва до арест само когато нищо друго не е помогнало. Най-добър беше не шерифът, който е най-добър побойник, а най-добър дипломат. Добър беше и шерифът на околията Монтерей. Притежаваше блестящата дарба да си гледа работата.

Хорас влезе в канцеларията на шерифа, намираща се в стария околийски затвор, някъде към девет часа и десет минути. Стиснаха си ръце, обсъдиха времето и реколтата и най-сетне Хорас бе готов да пристъпи към същността.

– И така, сър – почна той, – трябваше да дойда при теб за съвет. – И му разказа цялата история с най-малките подробности: какво е чул от всекиго, кой как е изглеждал, кое време е било, накратко всичко.

След миг-два шерифът притвори очи и сплете пръсти. От време на време прекъсваше разказа, отваряйки очи, но без да тълкува.

– И ето тук се натъкнах на засечка – каза Хорас. – Не успях да открия какво се е случило. Не можах дори да разбера как изглежда тази жена. Не друг, а Джулиъс Юскадай ме посъветва да се срещна със Самуел Хамилтън.

Шерифът се размърда, кръстоса крака и се вгледа в случая.

– И ти мислиш, че той е убил жена си.

– Мислех. Но мистър Хамилтън донякъде ме разубеди. Според него Траск не е човек, който може да убие.

– Всеки може – каза шерифът. – Трябва само да му намериш спусъка и всеки би изгърмял.

– Мистър Хамилтън ми съобщи някои необикновени неща за жената. Когато акуширал малките, тя му ухапала ръката. Само да я видиш тази ръка! Като че е от вълк ръфана.

– Сам даде ли описание?

– Да. И той, и жена му. – Хорас извади от джоба си лист и прочете подробното описание на Кати. Хамилтънови знаеха твърде много за Кати, всичко от външността ѝ. Когато Хорас свърши, шерифът въздъхна.

– И двамата ли са еднородни за белега?

– Да, и двамата. И двамата отбелязаха, че понякога белегът ставал по-тъмен от обикновено.

Шерифът отново затвори очи и се облегна назад. Но изведнъж се изправи, откря една от вратичките на рулетковото си писалище и измъкна пайнт¹¹ уиски.

– Почерпи се! – каза той.

– Защо не. Наздраве! – Хорас обърса уста и му подаде бутилката. – Идва ли ти нещо на ума?

Шерифът отпи три големи глътки уиски, запуши шишето, прибра го и едва тогава отговори:

– Нашата околия се управлява добре. Разбирам се с цивилната полиция, помагам им, когато имат нужда, и те ми помагат, когато имам нужда. Ето, вземи един град като Салинас, който непрекъснато расте, идват, заминават външни лица – ако не следим отблизо какво става, възможни са и безредици. Моята служба се разбира с местните хора много добре. – И погледна Хорас в очите. – Не се притеснявай, няма да държа реч. Просто искам да ти кажа как са нещата. Ние не гоним хората. Ние сме длъжни да живеем заедно с тях.

– Да не съм сбъркал някъде?

– Не си, Хорас. Правилно си постъпил. Ако не беше дошъл в града или ако беше довел мистър Траск, щяхме да си имаме адски неприятности. Слушай сега. Ще ти кажа нещо...

– Слушам – рече Хорас.

– Оттатък железопътната линия, в китайския квартал, има една уличка с публични домове.

– Знам я.

– Всеки я знае. Ако речем да ги затворим, те просто ще се преместят. На хората тия домове им трябват. Обаче следим да не стават големи патаклами. Поддържаме връзка със собствениците. И с помощта на някой и друг бакшиш успях да заловя там неколцина, които се търсеха.

– Джулиъс ми каза...

– Чакай, не бързай! Да ти кажа всичко, за да не повтаряме. Преди около три месеца при мен дойде една доста засукана жена. Искала да открие тук дом, но да си бъдело по закона. От Сакраменто беше, и там имала заведение. Носеше препоръчителни писма от редица доста важни персони, безупречно досие, никога никакви неприятности. Адски чисто гражданско поведение.

11. Американска мярка за вместимост, 0,473 л. – Б. пр.

– Джулиъс ми каза. Нарича се Фей.

– Именно. Та отвори тя едно чудесно заведение, тихо, добре подредено. Отдавна беше време старата Джени и Черната да имат някаква конкуренция. Дяволски се озлобиха, но им казах, каквото казвам и на теб. Че е време да срещнат някаква конкуренция.

– Имало и пианист.

– Да, има. Добър е. Слепец. Впрочем ще ме оставиш ли да разкажа...

– Извинявам се – рече Хорас.

– Ха така! Знам, бавно разказвам, но съм изчерпателен. Тъй или иначе, Фей се оказа тъкмо такава, каквато изглежда – една чудесна и солидна гражданка. Сега, има едно нещо, от което тихият и добър публичен дом се опасява най-много на света. Да речем, побегне от къщи някое безотговорно и разпуснато момиче и цъфне в такъв дом. Таткото я открива и вдига патърдия до Бога. Намесват се църквите и женските дружества и за нула време публичният дом си спечелва лошо име. И ние трябва да го закрием. Разбираш ли?

– Да – меко отвърна Хорас.

– Само не избързвай! Много мразя да разправам неща, които другите вече са налучкали. В неделя вечерта Фей ми прати една бележка. При нея постъпило момиче, но не могла да му измъкне много нещо. Смущавашото за Фей било, че момичето имало вид на избягала, но същевременно било адски опитно курве. Владеело всички номера и хватки. Отидох да я видя. Разказа ми обичайните глупости, но не открих у нея нищо лошо. Зряла жена, от която още никой не се е оплакал. – Шерифът разпери ръце. – Ето, това е. Какво ще правим сега?

– И ти си абсолютно сигурен, че това е мисис Траск?

– Раздалечени очи, руси коси и белег на челото. Постъпила е в неделя следобед.

Пред очите на Хорас се появи разплаканото лице на Адам.

– Велики боже! Шерифе, намери някой друг да му каже! Ако река аз, по-добре да си дам оставката.

Шерифът се загледа в пространството.

– Казваш, той нито знаел как се казва, нито откъде е. Значи наистина го е измамила, нали така?

– Горкият човечец! – рече Хорас. – Горкият, той я обича. Не, за Бога, друг трябва да му каже това. Аз не мога.

Шерифът се изправи.

– Ела да прескочим до „Евтината гостилница“ за чаша кафе.

Закрачиха по улицата и известно време мълчаха.

– Хорас – обади се шерифът, – ако река да разкажа само една малка част от това, което знам, цялата загубена околия ще пламне като слама.

– И аз така мисля.

– Близнаци родила, казваш.

– Да, момченца.

– Слушай, Хорас. На света знаем само трима: тя, ти и аз.

Аз ще я предупредя: каже ли някога нещо, така ще я изритам от околията, че задникът ѝ ще се подпали. А ти, Хорас, ако те засърби някога езикът, преди да кажеш някому нещо, дори на жена си, помисли за тия момченца, какво ще бъде, ако разберат, че майка им е курва!

3

Адам седеше на стола под големия дъб. Лявата му ръка беше майсторски привързана за тялото така, че не можеше и рамото си да помести. Ли изнесе коша за прането, остави го на земята до Адам и пак се скри в къщата. Близначетата бяха будни, и двете гледаха жадно и неவிждащо към разлюлените от вятъра дъбови листа. Един изсъхнал лист се спусна, въртейки се, и падна в коша.

Адам се приведе и го извади. Не бе чул коня на Самуел, додето едва не го прескочи, но Ли го бе видял, че идва. Изнесе стол и отведе Славословие в яхъра.

Самуел приседна тихо. Не искаше да смущава Адам нито като го гледа твърде много, нито като не го поглежда. Вятърът по върхарите се поднови и един лъх разбърка косите му.

– Реших, че е по-добре да продължа с кладенците – спокойно каза той.

– Не – рече Адам. Гласът му бе като ръждясал от неупотреба. – Не искам никакви кладенци. Ще ти платя за свършеното досега.

Самуел се приведе над панера и сложи пръст в малката длан на едно от близначетата. Пръстчетата се затвориха и останаха така.

– Според мен последният лош навик, от който хората се отказват, е даването на съвети.

– Не ми трябват съвети.

– Никому не трябват. Просто дар от този, който ти ги дава. Прецени подбудите, Адам.

– Какви подбуди?

– Прави се, че живееш, като на театър. И след време, след много време, ще се окаже, че това е наистина така.

– Защо ми е? – попита Адам. Самуел гледаше близнаците.

– Каквото и да правиш, а и нищо да не правиш, все ще трябва да преглътнеш нещо. Дори да се оставиш на произвола, пак ще поникнат бурени и гъстаци. Все нещо ще израсне. – Адам замълча и Самуел се надигна. – Пак ще дойда – каза той. – И непрекъснато ще идвам. А ти помисли за подбудите, Адам!

В дъното на яхъра Ли хвана поводите на Славословие, докато Самуел се метна на гърба му.

– Виждаш ли какво става с твоята книжарница, Ли?

– Да – каза китаецът, – навярно и бездруго не съм държал толкова на нея.

Глава 19

1

Изглежда, всяка нова страна се развива по определена система. Първи пристигат откривателите – яки, храбри, подобни на деца. Те могат да се пазят в пустошта, ала са наивни и безпомощни спрямо хората – това е вероятно и причината те да вървят първи. Когато новата земя се поизноси по краищата, нахлуват деловите люде и правистите, да помогнат в по-нататъшното ѝ развитие, да решават проблемите на собствеността, обикновено присвоявайки си всички изкушения. Накрая се настява и културата, забавленията и укрепителният отдиш, начин да избягаш от болката да се живее. Тази култура бива на различно равнище.

Църквата и публичните домове са се появили в Далечния запад едновременно. Поотделно и двете институции биха изпаднали в ужас при мисълта, че са всъщност различните лица на едно и също нещо. Едно е сигурно: и двете са били с амбицията да преследват една и съща цел – химните, всеотдайността и лиризмът на църквата са измъквали човека за миг от безрадостното му битие; същото са постигали и вертепите. Залюлени в своя ритъм, наперени, гръмогласни и самоуверени, разните секти пренебрегвали законите на изплащането и задълженията и издигали храмове, които не можели да се изплатят и за сто години. Наистина вярно е, че сектите се борели със злото, но в изтънчената си жажда за власт водели битка и помежду си. Воювали под знамето на една и съща

догма. Всяка секта самонадеяно вярвала, че всички останали до една ще отидат в пъкълта. И в своята самомнителност всяка привеждала все същия довод: Светото писание, върху което са изградени и нашата нравственост, и нашето изкуство, поезията и взаимоотношенията ни. Само мъдрият е в състояние да долови различията между сектите, но общото между тях е видно за всекиго. Те внедрили музиката – може би не най-добрата, но поне нейната форма и смисъл. Внесли съвест или по-скоро събудили задрямалата съвест. Не били чисти, но криели в себе си една възможна чистота, подобно на кирливата бяла риза. От нея всеки човек можел да постигне за себе си нещо наистина прекрасно. Действително, когато го изобличили, преподобният Билинг се оказал крадец, прелюбодеец, развратник и скотоложец, но това не променило факта, че съумял да предаде редица добродетели на голям брой възприемчиви люде. Билинг отишъл в затвора, но никой отпосле не посегнал на добрините, оставени от него. Толкова ли е важно, че подтиците му са били нечестиви? Суровината му е била добра и тук-там се е оказала трайна. Послужих си с Билинг само за да приведа един очебиен пример. Честните проповедници имали сили, били неуморни. Сражавали се с дявола без никакви задръжки, позволени били и ритници, и изваждане на очи. Човек може да помисли, че те са възпявали истината и красотата с кучешки вой, досущ както циркаджийски свирки с по една клапа биха изсвирили националния химн. Но все пак част от истината и красотата оставали, както бихме различили и химна. Нещо повече, сектите изградили структурата на обществения живот в долината на Салинас. Църковната вечеря е дядо на провинциалния клуб, а четвъртъчните рецитации в приземието на енорийската канцелария родили селския театър.

Докато църквите, носещи сладостния аромат на душевното благочестие, се настанявали като хвърлящи къчове, пръдливи пивоварни коне в деня, когато зрее бирата, тяхната протестантска сестра, носеща освобождение и радост за плътта, припълзвала безшумно и безлично, с наведена глава и забулен лик.

Сигурно сте виждали в оня изкуствен Запад, който филмите показват, блестящите дворци на греха и изкълчените танци; може би някои от тях съществуват, но не и в долината на Салинас. Там публичните домове бяха тихи, подредени и благоразумни. И наистина, ако, след като си чул кръсците на екстаз при кулминацията на религиозното превръщане, съпътствано от думкация ритъм на хармониума, застанеш изведнъж под прозореца на един публичен дом и се заслушаш в пристойните гласове, лесно би могъл да объркаш самоличността на двете паства.

Вертепите не се допускаха, но се приемаха.

Ще ви разкажа за тържествените дворове на любовта в Салинас. Бяха същите като в други градове, но тяхната уличка в Салинас има особена връзка с нашия разказ.

Тръгва се по Главната улица на запад, докато се стигне чупката. Тук Главната се пресича от улица „Кастровил“. Сега „Кастровил“ се нарича улица „Пазарска“, Бог знае защо. Улиците се кръжаваха в зависимост от мястото, към което водят. Така улица „Кастровил“, тръгнеш ли по нея, след девет мили те завежда до селището Кастровил, улица „Алсал“ води до Алсал и тъй нататък.

И така, стигнеш ли до улица „Кастровил“, свиваш вдясно. Две преки по-нататък диагонално през улицата по посока юг минава трасето на Южната тихоокеанска железница и друга една уличка пресича „Кастровил“ от изток на запад. Живота ми вземете, ама не мога да си спомня как й беше името. Та тръгнеш ли вляво по нея и прекосиш линията, озоваваш се в китайския квартал. Сега завиваш надясно и си вече на въпросната улица. Къщите бяха от черен кирпич, зиме всичко се покриваше с дълбока лъскава кал, която лете се втвърдяваше като набразден чугун. Напролет по краищата израстваше висок треволяк – див овес, слез и примесен тук-там жълт синап. В ранните утрини над конските фъшкии цвъртяха врабци.

Спомняте ли си гълчавата им, старци? Помните ли как източният бриз носеше ароматите на китайския квартал – пържена сланина, прахан, черен тютюн и пепел от изгорял опиум? А помните ли плътния блещ удар на големия гонг от гостилницата на Джос и как звукът му задълго увисваше във въздуха?

Спомняте ли си небоядисаните и непостегнати къщички? Изглеждаха толкова малки, старяха се да се обезличат чрез външното си запустение, а диво обраслите им дворове гледаха да ги скрият от улицата. Не помните ли, че капациите на прозорците им бяха вечно затворени и поръбени с тънки линийки жълта светлина? Отвътре се дочуваше единствено шепот. Сегиз-тогиз предната врата ще се открене да пусне някое селско момче, ще долети смях и може би приглушеният тон на пиано със свален горен капак, през чиито струни е прокарана верижка от тоалетно казанче, след което вратата се затваря и звуците замират. Сетне дочуваш конски копита по прахоляка и Пет Булийн докарва пред входа своя файтон, от който може би ще слезат четирима-петима солидни мъже – големи хора, богаташи или службаши, навярно банкери или колегиумът на съдилището. А Пет завива зад ъгъла, свива се на капрата и ги

изчкава. Огромни котки преминават на вълни през улицата и изчезват във високия буренак. И тогава – помните ли? – чува се свирката на железницата, фарът пробива тъмнината и товарният влак от Кинг Сити прекосява запъхтян улица „Кастровил“, навлиза в Салинас и след това се чува как пъшка на гарата. Не помните ли?

Всяко градче притежава своите знаменити съдържателки на публични домове, тези вечни жени, за които с години се носят сантиментални спомени. В една такава „мадам“ за мъжа има нещо особено привлекателно. Тя съчетава мисълта на бизнесмена, непоколебимостта на боксьора, топлотата на единомишленика и хумора на трагичния актьор. Около нея се натрупват митове, но колкото и странно, това не са похотливи митове. Историйките за една мадам, които се помнят и преповтарят, могат да се отнасят до всичко друго, само не и до леглото. В спомените си нейните стари клиенти я рисуват като човеколюбка, специалистка по медицински въпроси, пазителка на реда и поетеса на плътските уещания, без да е пряко замесена в тях.

В продължение на години Салинас подслоняваше две такива съкровища: Джени, понякога наричана Джени Пръдливата, и Черната, собственица и управителка на „Лонг Грийн“. Джени беше отлична компаниянка, умееща да пази тайна, скришом даваше заеми. За Джени от Салинас могат да се изпишат томове литература.

Черната беше красива, студена жена с белоснежни коси и мрачно, потискащо достойнство. Скрити дълбоко в черепа, кафявите ѝ очи гледаха към грозния свят с философска скръб. Ръководеше своето заведение като катедрала, посветена на един печален, ала напълнен с кръв Приап¹². Искаш ли добре да се посмееш и да те смушкват в ребрата, отиваш при Джени и получаваш всичко, което можеш да купиш с парите си. Но ако в твоята неизменна самотност се прокрадва сладостната мирова скръб, граничеща със сълзи, мястото ти е в „Лонг Грийн“. Излезеш ли от там, имаш чувството, че ти се е случило нещо извънредно сериозно и строго, което няма нищо общо с обикновеното хвърляне в леглото. Човек с дни след това пазеше спомена за тъмните красиви очи на Черната.

Когато от Сакраменто пристигна Фей и отвори своя дом, двете титлулярки трепнаха от враждебност. Съюзиха се да прогонят Фей, ала откриха, че всъщност тя не представлява конкуренция.

12. Приап – бог на мъжките размножителни възможности в класическата антична митология. – Б. пр.

Фей беше жена матерински тип, едрогърдеста, широкобедреа и сърдечна. Предлагаше гръд, на която да поплачеш, утешаваща и гальовна. Железният пол на Черната и кръчмарските вакханалии на Джени си имаха своите поклонници, които Фей не би могла да привлече. Заведението ѝ се превърна в убежище за млади мъже, хленчещи в своя пубертет, оплакващи изгубено целомъдрие и болезнено готови да изгубят още. Фей връщаше вярата на пропаднали съпрузи. Нейният дом заместваше бездействието на безчувствените съпруги. То бе сякаш бабината кухня, ухаеща на канела. А случи ли ти се нещо плътско при Фей, осъзнаваш, че е било простимо съвпадение. Домът ѝ повеждаше младежите на Салинас по трънливия път на любовта безболезнено и здравословно. Чудесна жена беше Фей, не особено умна, ала високоморална и лесно наранима. Хората ѝ вярваха, а и тя вярваше всекиму. Оpozнаеше ли я, никой не би поискал да я оскърби. Не беше конкуренция за другите, защото се намираше в трета позиция.

В един магазин или на едно ранчо работната ръка представлява образ и подобие на господаря – точно същото е и в един публичен дом: момичетата твърде много напомнят своята мадам, отчасти защото тя наема определен тип и отчасти защото опитната мадам оставя отпечатъка на своята личност върху цялата си дейност. При Фей можеше да стоиш безкрайно дълго време, докато чуеш грозна или двусмислена дума. Прибежките до спалните и заплащането ставаха тъй безшумно и естествено, че изглеждаха направо инцидентни. Общо взето, тя държеше един дяволски прекрасен дом, както се бяха уверили шерифът и цивилният полицай. Изпитваща отвращение към болестите, тя плащаше за редовните прегледи на момичетата. При Фей възможността да прихванеш нещо неприятно беше много по-малка, отколкото при учителката в неделното училище. Фей даваше солидна лепта за всяко благотворително мероприятие. И скоро се превърна в здрава и желана гражданска опора за растящия градец Салинас.

2

Момичето Кейт смая Фей – беше толкова младо и хубаво, толкова изискано, толкова добре образовано. Фей я заведе в своята непорочна спалня и я подложи на такъв разпит, какъвто не би заслужила никоя друга девойка. По вратите на публичните домове по всяко време хлопаха разни жени и Фей моментално проникваше в почти всяка от тях. И

бързо им подписваше паспортите като мързеливи, отмъстителни, похотливи, незадоволени, алчни, амбициозни. Кейт обаче не спадаше към нито една от тези категории.

– Надявам се, нямаш нищо против, че ти задавам подобни въпроси – каза ѝ тя. – Просто ми е твърде необяснимо, че е трябвало да дойдеш тук, Ето на, би могла да си имаш съпруг, личен файтон и градска къща на две улици, без да си мръднеш пръста, направо! – При което Фей въртеше ли, въртеше венчалната халка на дебелото си кутре.

– Толкова е трудно да се обясни – срамежливо се усмихна Кейт. – Дано не настоявате всичко да разберете. Тук е замесено щастието на едно същество, което ми е близко и скъпо. Моля ви, не ме питайте.

– Познавам такива истории. – Фей тържествено кимна. – Имах едно момиче, което издържаше детенцето си, ала дълго, дълго време никой не разбра. Това момиче си имаше чудесна къща и съпруг, почти обясних къде. Готова съм езика да ми отрежат, ама не бих издала. А ти, скъпа, имаш ли си дете?

Кейт сведе поглед, мъчейки се да прикрие блясъка на сълзи в очите си, и когато успя да потисне буцата в гърлото си, прошепна:

– Извинете, не мога да говоря за това.

– Нищо, нищо! Времето всичко ще оправи.

Фей не беше от умните, но и далеч не беше глупава. Прескочи до шерифа и му даде ясен отчет. Нямаше никакъв смисъл да поема рискове. Долавяше, че при Кейт има нещо нередно, но ако нямаше да навреди на заведението ѝ, то наистина не ѝ влизаше в работата. Възможно бе Кейт да е мошеничка на дребно, но явно не бе така. Тя се зае веднага с работа. А когато клиентите почнат да се връщат редовно и по име да търсят все едно и също момиче, значи попадението е сполучливо. Това не става само с едно красиво лице. За Фей беше повече от очевидно, че Кейт не е новачка в занаята.

Добре е за всяко ново момиче да се знаят две неща: първо – ще работи ли? И второ – ще се разбира ли с останалите момичета? Нищо не би могло така да разстрои един публичен дом, както едно момиче с лош характер.

По втория въпрос Фей не се наложи дълго да си блъска главата. Кейт бе приветлива още от първия ден. Помагаше на останалите да поддържат чистота в стаите си. Легнеха ли болни, обслужваше ги, изслушваше тревогите им, отговаряше на всички въпроси, свързани с любовта, и още със самото си идване почна да им дава пари на заем. За по-святи момиче не може и да се мечтае. Стана първа приятелка с всички в

дома.

Нямаше неприятност, с която Кейт да не може да се справи, нямаше тежка работа, от която да се уплаши, а в добавка към всичко това осигуряваше и бизнеса. В скоро време вече си имаше свой кръг постоянни клиенти. Кейт се оказа и паметлива. Помнеше всички рождени дни и винаги поднасяше подаръци и торта със свещи. Фей си даде сметка, че притежава истинско съкровище.

Хората, които си нямат понятие от тия неща, смятат, че е лесна работа да си съдържателка на публичен дом: седиш си на голямото кресло, пийваш си бира и прибиращ на момичетата половината пари – така си мислят. Но то съвсем не е така. Нали трябва да храниш тези момичета – значи трябва да поддържаш снабдител и готвач. А проблемът с прането е далеч по-сложен от този на кой да е хотел. Длъжна си да поддържаш момичетата в добър вид, да бъдат колкото е възможно по-щастливи, защото някои стават и раздразнителни. Самоубийствата трябва да се поддържат на абсолютния минимум, тъй като курвите, особено ония, които са понапреднали на години, леко въртят бръснача, а това докарва на дома лошо име.

Тази работа хич не е лесна, а при неразумни разходи води и до загуби. Когато Кейт предложи да помага в пазаруването и определянето на менюто, Фей се зарадва, макар да не й беше ясно как момичето ще намери време и за това. Да, но се подобри не само храната – още първия месец, след като Кейт пое нещата, сметката при бакалина спадна с една трета. С прането също – Фей не разбра какво е говорила Кейт с перача, но таксата му изведнъж се понижи с двайсет и пет на сто. Фей вече не виждаше как би могла да я кара без Кейт.

В един късен следобед, преди да започнат работа, седяха в стаята на Фей и пиеха чай. Сега бе много по-уютно, тъй като Кейт бе пребоядисала всичко дървено и бе окачила дантелени пердета. Другите започнаха да схващат, че имат не една, а две господарки, но се радваха – толкова бе лесно да се погаждаш с Кейт! Бе ги научила на много нови хватки, при това свършено безкористно. И минеше не минеше, често си правеха майтап.

След година време Фей и Кейт бяха вече като майка и дъщеря. А момичетата говореха: „Само гледайте, този дом един ден ще бъде неин!“

Ръцете на Кейт бяха постоянно заети, най-вече с бродерия по носни кърпички от най-тънката батиста. Извезваше великолепни инициали и почти всички момичета употребяваха и ценяха нейните кърпички.

Лека-полека стана нещо напълно естествено. Фей, този символ на материнството, почна да мисли за Кейт наистина като за своя дъщеря. Усещаше го тя и в гърдите си, и с чувството си, и накрая нейното природно разбиране за морал взе връх. Беше против една нейна дъщеря да бъде проститутка – последица съвършено оправдана. И Фей дълбоко се замисли как именно да постави въпроса. Защото бе наистина въпрос. По природа Фей подходеше към всеки въпрос странично. Тя не би могла да каже: „Искам да се откажеш от мърсването.“

Затова я подхвана така:

– Ако е тайна, не ми отговаряй, но все ми идваше да те питам какво точно ти каза шерифът? Боже мой, нима мина година оттогава? Как върви времето! Според мен колкото по остаряваш, толкова по-бързо. Вие тогава разговаряхте, кажи-речи, час. Нали той не те... разбира се, че не! Той е семеен човек. Ходи при Джени. Но не ми е работа да ти се бъркам...

– Изобщо няма нищо тайно – каза ѝ Кейт. – Щях да ти кажа. Поръча ми да се прибера къщи. Беше много мил. Много мил и отзивчив, като му обясних, че не мога.

– А каза ли му защо? – ревниво попита Фей.

– Естествено, не. Нима мислиш, че мога да му кажа нещо, което не съм споделила с тебе? Не ставай глупава, скъпа. Какво смешно момиченце си ти!

Фей се усмихна и доволно се сгуши на стола си.

Лицето на Кейт остана спокойно, но тя помнеше всяка думица от този разговор. Впрочем шерифът ѝ бе допаднал. Той беше прям.

3

Бе затворил вратата на стаята ѝ, оглеждайки всичко наоколо с бързото и паметливо око на добър полицаи – никакви снимки, нищо от онези лични вещи, които издават човека, нищо освен дрехи и обувки.

Той седна на малкия бамбуков стол-люлка и бутите му увиснаха от двете страни. Пръстите му се срещнаха като на съвещание, говорейки си подобно на мравки. Приказваше с улегнал тон, почти сякаш не го интересува какво изрича. Може би това ѝ направи впечатление.

В началото тя прие своя леко глуповат израз на престорена скромност, но само след първите му няколко думи се отказа и впи погледа си в него, мъчейки се да прочете мислите му. Той нито я гледаше в очите,

нито ги избягваше. Но тя съзнаваше, че я наблюдава също така внимателно, както и тя него. Долови как погледът му обходи белега на челото ѝ, като че почти го докосна с ръка.

– Нямам намерение да правя дознание – спокойно каза той. – От доста време съм на тази служба. Още един мандат и ми стига. Вие знаете, млада девойко, че ако беше преди петнайсет години, щях да извърша известни проверки и предполагам, бих разкрил нещо твърде гадно. – Изчака някакъв отклик от нейна страна, но тя не се възпротиви и той бавно кимна. – Не искам и да знам – рече той. – Искам само в нашата околия да бъде мирно и тихо, като имам предвид всякакъв вид спокойствие, което значи хората нощно време да заспиват. Още не се познавам със съпруга ви – рече той и тя разбра, че е забелязал лекото свиване на мускулите ѝ. – Чувал съм, че е крайно свестен човек. Чух също, че е бил много тежко ранен. – За миг я погледна в очите. – Не искате ли да знаете колко лошо сте го улучили?

– Не – каза тя.

– Е, ще се оправи. Рамото му е размазано, но ще се оправи. Този Чун се грижи за него твърде добре. Разбира се, според мен с лявата си ръка няма да е в състояние да вдигне каквото и да било още много време. Тия, четирийсет и четири калибровите, здравата размазват човека. И ако китаецът не се е бил върнал навреме, щял е да пукне от загуба на кръв и тогава вие щяхте да стоите при мен в затвора.

Кейт бе затаила дъх, заслушвайки се да открие някакъв намек какво ѝ предстои, но нищо не откри.

– Много ми е мъчно – каза тя.

Очите на шерифа станаха особено внимателни.

– Сега за първи път направихте грешка – отбеляза той. – На вас не ви е мъчно. Едно време познавах един като вас, преди дванайсет години го обесихме пред затвора. Така правехме тук.

Малката стая с тъмното махагоново легло, мраморния умивалник с кана и леген, с вратата към нишата за нощното гърне, с хартиените тапети, безконечно повтарящи своите розички, тази малка стая притихна, сякаш всеки звук бе изсмукан от нея. Шерифът се бе вторачил в картината, представляваща три херувимчета – само главите им, къдравокоси, с бистри погледи и крилца като на гълъб, изникнали там, където би трябвало да са шиите им.

– Смешна картинка за един вертеп – смръщено рече той.

– Тук я заварих – каза Кейт. Очевидно увертюрата бе свършила.

Шерифът се изпъна, раздалечи пръсти и се хвана за страничните

облегалки. Дори бутовете му се поприбраха.

– Оставила сте две дечица – рече той. – Момченца. Успокойте се. Не се и опитвам да ви накарам да се връщате. Дори мисля да направя така, че да не се връщате. Мисля, че ви познавам. Бих могъл да ви предам по етапен ред до границата на околията, там ще ви поеме тамошният шериф и така нататък, докато цопнете в Атлантическия океан. Но не искам да постъпвам така. Пет пари не давам как живеете, стига само да не ми създавате неприятности. Уличницата си остава уличница.

– Какво искате? – с равен глас попита Кейт.

– Виж, това е друга работа – каза шерифът. – Ето какво искам. Забелязвам, променила сте си името. Искам да запазите новото. Надявам се, измислила сте вече някое родно място – добре, нека да ви бъде родно място. А що се отнася до вашите мотиви, ако евентуално пийнете повечко, дръжте си мотивите поне на две хиляди мили от Кинг Сити. – Тя се усмихваше, при това непресторено. Почваше да вярва на този човек, допадна й. – Сетих се за още нещо. Познавате ли много хора в Кинг Сити?

– Не.

– Чух за куката за плетене – небрежно подхвърли той. – Не е чудно някой ваш познат да наmine насам. Това ли е естественият цвят на косата ви?

– Да.

– Боядисайте я за известно време черна. Повечето хора по този начин стават неузнаваеми.

– А това? – Тя нежно докосна с пръст белега си.

– Ами... това е... как се казваше? По дяволите, как се казваше? Тази сутрин ми беше на езика.

– Съвпадение ли?

– Именно, съвпадение! – Очевидно бе приключил. Извади тютюн и хартийка и сви цигара, неугледна и на буци. Отчупи клечка серен кибрит, драсна и я подържа, додето отровният син пламък премине в жълт. Цигарата му се запали накриво.

– Няма ли да ме заплашите? – обади се Кейт. – Искам да кажа, какво ще направите, ако аз...

– Няма. Стигне ли се дотам, вярвам, че ще измисля нещо достатъчно заядливо. Каквато и да сте, каквото и да вършите, каквото и да приказвате, не искам да причинявате зло на мистър Траск и на момчетата. Представете си, че сте мъртва и сега сте някоя съвсем друга, и ще я караме чудесно. – Изправи се, отиде до вратата и се обърна. – Имам син, тази година навършва двайсет. Едро, приятно на вид момче със счупен

нос. Всички го обичат. Не желая да стъпва тук. Ще кажа и на Фей. Да върви при Джени. Появи ли се, кажете му да отиде при Джени. – И затвори вратата зад гърба си.

Кейт си погледна пръстите и се усмихна.

4

Фей се изви в стола, за да достигне късчето прегорял орехов фондан. И като заговори, устата ѝ беше пълна със сладкиш. Кейт се разтревожи, че тя може би чете мисли, защото Фей каза:

– Все така не ми харесва. Казах ти го тогава, казвам ти и сега. С руса коса те харесвах повече. Не разбирам какво ти хрумна да я боядисваш. И без това имаш светла кожа.

С ноктите на палеца и показалеца Кейт хвана един-единствен косьм от главата си и нежно го изтегли. Прекалено умна бе тя. Изрече най-добрата от всички лъжи – истината.

– Не исках да ти казвам. Беше ме страх, че някой може да ме познае и с това да нараня нечии чувства.

Фей се надигна от стола, пристъпи до Кейт и я целуна.

– Какво добро дете си ти! Какво мислещо съкровище!

– Да пием чай – предложи Кейт. – Ще ида да донеса.

– Излезе от стаята и във вестибюла, упътила се към кухнята, избърса с върховете на пръстите си следата от целувката.

Като се настани отново на стола, Фей си избра парче фондан, от което се подаваше цял орех. Сложи го в устата си, но ухапа късче орехова черупка. Криво и остро, то попадна в кухня ѝ зъб и се забодя право в нерва. Пред очите ѝ заигра синьо болезнено сияние. Челото ѝ се изпоти. И когато Кейт се върна, носейки подноса с чайника и чашите, Фей човъркаше със закривен пръст в устата си, стенеща от изтезанието.

– Какво има? – извика Кейт.

– Зъбът! Черупка!

– Я да видя! Отвори си устата и ми покажи! – Кейт надникна в отворената уста, сетне се пресегна към резбованата масичка и купата за орехи и взе иглата за чистене на ядки. За част от секундата изтръгна черупката и я поднесе на дланта си.

– Ето!

Болката в нерва прекрати своя писък и агонията спадна в тъпа треска.

– Толкова ли е мъничка? А ми се стори като къща! Виж какво, скъпа – рече Фей, – отвори второто чекмедже, там са ми лекарствата. Дай камфора и малко памук. Ще ми помогнеш ли да го натъпчеш в зъба?

Кейт донесе шишенцето и напъха топче напоен памук в зъба с върха на иглата.

– Трябва да го извадиш.

– Знам. Ще го извадя.

– От тая страна и аз нямам три зъба.

– Да, ама не ти личи. Помисля ли за вадене, тръпки ме побиват. Ще ми дадеш ли от балсама на Пинкам? – Наля си глътка от билковата смес и въздъхна от облекчение. – Чудно лекарство е това! – рече тя. – Светица е тая жена, дето го е измислила.

Глава 20

1

Беше приятен следобед. Залязващото слънце обагряше връх Фримант¹³ в розово. Фей го наблюдаваше от своя прозорец, а някъде от улица Кастровил долиташе сладостният дрън на конските звънчета от осморен впряг, смъкващ зърно от билото. В кухнята готвачът подрънкваше със съдове. По стената зашумоля триене, а после на вратата едва чуто се похлопа.

– Влизай, Перде! – провикна се Фей.

Вратата се отвори и на прага застана изкривеният дребен пианист с перде и на двете очи в очакване да я чуе, за да разбере къде е.

– Какво искаш? – попита Фей. Той се извърна към нея.

– Не се чувствам добре, мис Фей. Иде ми да се свия на леглото и довечера изобщо да не свира.

– Миналата седмица две нощи ти беше зле. Кажи, Перде, не ти ли харесва тази работа?

– Не се чувствам добре.

– Добре, добре. Но ти препоръчвам повече да се пазиш. Трябва няколко седмици да оставиш на мира лулата с опиума – тихо се обади Кейт.

13. Наречен така на името на Джон Чарлз Фримант (1813–1890) – американски генерал, спечелил в 1847–1848 битката за Калифорния. – Б. пр.

- О, мис Кейт! Не знаех, че сте тук. Не съм пушил.
- Пушиш – каза Кейт.
- Добре, мис Кейт, ще го оставя. На всяка цена. Не ми е добре. – Затвори вратата и го чуха да влачи ръка по стената, за да се ориентира.
- Каза ми, че е спрял – рече Фей.
- Не е спрял.
- Горкичкият! – каза Фей. – Не му остава вече за какво да живее.
- Кейт се изправи пред нея.
- Толкова си добра – рече тя, – всекиму вярваш. Някой ден, ако не внимаваш или ако аз не внимавам вместо тебе, току-виж, някой задигнал и покрива над главата ти.
- Че кой ще тръгне от мен да краде? – попита Фей. Кейт сложи ръка върху месестото рамо на Фей.
- Всички не са добри като тебе.
- В очите на Фей блеснаха сълзи. Взе от стола носната си кърпичка, обърса очи и едва-едва докосна ноздрите си.
- Ти си ми като истинска дъщеря, Кейт.
- Почвам да вярвам, че наистина съм – каза Кейт. – Така и не познавам майка си. Умряла е, като съм била малка.
- Фей си пое дълбоко дъх и се впусна в предоставената възможност:
- Кейт, не ми харесва, дето работиш тук.
- Защо пък не?
- В старанието да намери думи Фей заклати глава.
- Не че се срамувам. Притежавам един чудесен дом. И ако не съм аз, кой знае някой друг какво мръсно място би завъртял. Никому не правя зло. Не че се срамувам.
- Няма и защо – рече Кейт.
- Но дето и ти работиш, това не ми харесва. Просто не ми харесва. Ти си ми като дъщеря. Не искам дъщеря ми да се занимава с подобна работа.
- Не ставай глупава, мила – каза Кейт. – Налага ми се, дали ще е тук или другаде... Казвала съм ти. Длъжна съм да събера тези пари.
- Не си длъжна.
- Разбира се, че съм. Къде от друго място да ги взема?
- Можеш да ми бъдеш дъщеря. Можеш да управляваш дома. Да ме заместваш във всекидневните грижи и да не се качваш на горния етаж. Нали знаеш, понякога не ми е добре.
- Знам, клета моя. Но на мен ми трябват пари.
- Има достатъчно и за двете ни, Кейт. Мога да ти дам толкова,

колкото припечелваш, че и повече. Ти го заслужаваш.

Кейт поклати печално глава.

– Обичам те – рече тя – и бих искала да ти угодя. Но ти имаш нужда от своите малки резерви. Я си представи, че нещо ти се случи? Не, не мога да оставя работата. Знаеш ли, мила, довечера имам петима от редовните.

Съкрушението блъсна Фей.

– Не искам да работиш!

– Трябва, майко.

Думичката свърши своята работа. Фей избухна в плач, а Кейт седна на облегалото да я гали по бузите и да попива рукналите сълзи. С няколко подсмърквания кризата отмина.

Дрезгавината се сгъстяваше над цялата долина. Под тъмните коси лицето на Кейт светеше като озарено.

– Вече нищо ти няма – каза тя. – Ще надникна в кухнята и после ще се облека.

– Кейт, не можеш ли да кажеш на редовните си клиенти, че си неразположена?

– Естествено, че не мога, майко.

– Днес е сряда, Кейт. След един часа може би няма да има хора.

– Да, но Дърварите¹⁴ ще имат банкет.

– О, вярно. Но в сряда Дърварите едва ли ще се заседят по-късно от два часа.

– Ти май имаш нещо предвид.

– Кейт, като затворите, ела да ми тропнеш на вратата. Ще имам малка изненада за тебе.

– Каква изненада?

– Е, не обаждам. Тайна! Като минаваш през кухнята, помоли готвача да ми се обади.

– Изненадата да не е с торта?

– Не ме питай сега, скъпа. Нали е сюрприз!

Кейт я целуна.

– Колко си безценна, майко!

Като затвори вратата ѝ, Кейт се спря за миг във вестибула. Погали с пръсти малката си заострена брадичка, очите ѝ бяха спокойни, сетне изтегна ръце над главата и се протегна с щедра прозявка, бавно

14. Световно сдружение на дърварските и горските работници, основано през 1890 г., седалище Денвър, Колорадо. – Б. пр.

прокарвайки длани по тялото си от подножието на гърдите до бедрата. Краищата на устните ѝ леко се повдигнаха и тя се отправи към кухнята.

2

Малцината редовни посетители дойдоха и си отидоха, а двама търговски пътници, следвайки маршрутите си, попитаха за Дърварите, но от тях нямаше и следа. Момичетата седяха в приемната и се прозяваха в очакване до два след полунощ.

Нещастен случай бе задържал Дърварите. Току насред заключителната фаза на събранието им, малко преди вечеря, Кларънс Монтийт получил инфаркт. Сложили го на килима да легне и докато се появи лекарят, мокрели челото му. Никому и през ум не минало да седне да вечеря с понички. След като доктор Уайлд пристигнал и прегледал Кларънс, Дърварите направили носилка от дръжките на две знамена, проверени през ръкавите на две палта. По пътя за дома му Кларънс починал и се наложило наново да подирят доктор Уайлд. По това време те вече кроели как ще направят погребението, написали некролог за „Салинас Джърнъл“ и на никого не му било до публичен дом.

На другия ден, след като разбраха какво се е случило, момичетата до една си спомниха какво бе рекла Етел в два без десет.

– Боже мой! – бе рекла Етел. – Никога тук не е било толкоз тихо. Никаква музика, а на Кейт сякаш са ѝ отрязали езика. Все едно, че сме насядали на умряло.

После Етел не можеше да се начуди, че го е казала – като че е познавала. Грейс добави:

– Интересно, кой пък можа да отреже на Кейт езика! Не ти ли е добре? Кейт! Попитах не ти ли е добре.

– О! – трепна Кейт. – Бях се замислила за нещо.

– Хубаво, само че на мен ми се спи – рече Грейс. – Хайде да затворяме! Да питаме Фей може ли да затворим. Тази вечер и китаец няма да се появи. Отивам да питам Фей.

Гласът на Кейт я сръза:

– Остави Фей на мира! Не е добре. Ще затворим в два.

– Тоя часовник – каза Етел – май не е верен. Какво ѝ е на Фей?

– Може би за това се бях и замислила – отвърна Кейт. – Фей не е добре, до смърт съм обезпокоена. Ако можеше да се овладее, не би го показала.

– Мислех, че нищо й няма – рече Грейс. Етел отново улучи право в целта:

– Абе и на мен нещо не ми харесва. Подпухнала е, забелязах.

– Слушайте, момичета – съвсем тихо поде Кейт, – само да не се издадете, че съм ви казала! Не й се щеше да ви тревожи. Каква мила жена е тя!

– Това е най-хубавият дом, в който някога съм си вдигала краката – рече Грейс.

– Гледай само да не те чуе какви приказки приказваш! – предупреди я Алис.

– Топки! – каза Грейс. – Тя си знае всички приказки.

– Но не обича да ги чува, особено от нас.

– Искам да ви разкажа какво стана – търпеливо почна Кейт. – Късно днес следобед пихме заедно чай и тя припадна, направо умря. Как искам да отиде да се прегледа!

– Забелязах, че нещо е подпухнала и е леко зачервена – повтори Етел. – Тоя часовник не е верен, но не помня оставаше или избързваше.

– Хайде, лягайте си, момичета – рече Кейт. – Аз ще заключа.

И когато всички се прибраха, Кейт се затвори в стаята си и облече новата рокля от имприме, с която приличаше на момиченце. Изчетка си косите и ги сплете в тлъста конска плитка, на която привърза малка бяла фльонга. Страните си напарфюмира с Флоридска вода. За миг се поколеба, сетне измъкна от горното чекмедже на тоалетната си масичка златно часовниче, окачено на карфица с формата на водна лилия, загъна го в една от своите носни кърпички от фина батиста и излезе. Вестибюлт бе непрогледно тъмен, но под вратата на Фей се прокрадваше светла черта. Кейт почука съвсем леко.

– Кой е? – обади се Фей.

– Аз съм, Кейт.

– Не влизай още! Почакай малко. Ще ти кажа кога. – Кейт дочу шумолене и някакво дращене, след което Фей отново се обади: – Готово, влизай!

Стаята бе украсена. В ъглите на бамбукови пръчки висяха японски фенери със свещи, а гирляндите от червена разтегателна хартия, провесени от средата на тавана до ъглите, придаваха на стаята вид на шатра. На масата, заобиколена от свещници, се мъдреше голяма бяла торта, до нея кутия шоколадени бонбони и кофичка, от която, сред натрошен лед, стърчеше голяма бутилка шампанско. Фей бе облякла най-хубавата от дантелените си рокли, а очите й светеха от възбуда.

– За Бога, какво става тук? – извика Кейт. – Прилича на празненство. – И затвори вратата.

– Празненство я! Празненство в чест на скъпата ми дъщеря!

– Че аз нямам рожден ден.

– Но може би в известен смисъл имаш – каза Фей.

– Не разбирам какво искаш да кажеш. Но ти донесох подарък – и тя остави сгънатата кърпичка в скута на Фей. – Внимателно разгъвай.

Фей вдигна часовника.

– О! Скъпа моя, миличка моя! Побъркано дете! Не, не мога да го взема! – Отвори капака на циферблата, а след това, с нокът, и задното капаче. На него бе изгравирано „На К. от цяло сърце. А.“

– На майка ми беше – прошепна Кейт – и бих желала сега да го носи новата ми майка.

– Мило дете, мило дете!

– Мама ще бъде доволна.

– Но нали аз устройвам това празненство! И аз имам подарък за безценната си дъщеря, но ще ѝ го поднеса, както аз си знам. Хайде, Кейт, отвори шишето и налей две чаши, пък аз да разрежа тортата. Искам всичко да стане красиво. – И когато всичко бе готово, Фей седна до масата и вдигна чаша: – За новата ми дъщеря, да ми е жива и здрава и щастлива!

Като отпиха, Кейт предложи нова наздравница:

– За майка ми!

– Ще ме разплачеш – рече Фей. – Не ме карай да плача. Виж там на масичката, дай ми махагоновата кутийка. Ето, тази! Сложи я сега тук и я отвори!

В полираната кутийка лежеше свитък бяла хартия, вързан с червена панделка.

– Какво, за Бога, е това? – попита Кейт.

– Моят подарък. Разгъни го!

Кейт развърза извънредно внимателно червената панделка и разви свитъка. Беше изписан с красиви, удебелени букви, подредени старателно, а като свидетел се бе подписал готвачът.

„Прехвърлям цялото си имущество, движимо и недвижимо, без изключение, на Кейт Олби, тъй като я приемам за собствена дъщеря.“

Просто, ясно и законно неузвимо. Кейт го прочете три пъти, погледна отново датата, разгледа подписа на готвача. Фей я наблюдаваше с отворени в очакване устни. И докато Кейт движеше своите, четейки наум, устните на Фей също се местеха. Кейт сви хартията, завърза

панделката, остави свитъка в кутията и затвори капака. Едва сега се облегна назад.

– Доволна ли си? – най-сетне се обади Фей.

Очите на Кейт се взираха в очите на Фей и сякаш някъде отвъд, да проникнат в разсъдъка зад зениците.

– Мъча се да се овладеея, майко – тихо изрече тя. – Не познавам друг, който може да бъде толкова добър. Страх ме е, че ако твърде прибрзано река нещо или се приближа до тебе, ще се разпадна на късове.

Беше по-драматично, отколкото бе очаквала Фей, съдържано, но пълно с напрежение.

– Смешен подарък, нали? – каза Фей.

– Смешен ли? Не, не е смешен.

– Искам да кажа, че едно завещание е малко необикновен подарък. Но то означава много повече. Сега, след като си ми истинска дъщеря, мога да ти кажа: аз, тоест ние притежаваме в брой и в ценни книжа малко повече от шейсет хиляди долара. В бюрото си държа точен запис на всички сметки, другото е затворено в каси. Имота в Сакраменто продадох на много добра цена. Но защо мълчиш, детето ми? Тревожи ли те нещо?

– Всяко завещание мирише на смърт. Все едно, че е саван.

– Но нали всеки оставя завещание?

– Зная, майко – мрачно се усмихна Кейт. – Мина ми една мисъл. Сетих се за всичките ти близки, които разгневено биха се вдигнали да осуетят подобно завещание. Не мога да го приема.

– Горкото ми момиче! Това ли те смущава? Аз нямам никакви близки. Доколкото знам, и никакъв роднина. Пък и да имам някакви, кой ще разбере? Нима мислиш, че само ти имаш тайни? Нима мислиш, че нося името, с което съм се родила?

Кейт се вгледа продължително и безизразно във Фей.

– Кейт! – извика тя. – Кейт, нали имаме празненство! Какво така се опечали? Я не се стягай!

Кейт стана, внимателно дръпна масата встрани и седна на пода, облягайки буза върху коляното на Фей. Нежните ѝ пръсти проследиха един сърмен конец от дантелата, изкусно очертаващ формата на лист. Фей я погали по страните и главата, докосна необичайните ѝ уши и свенливо попипа ръбците на белега.

– Мисля, че никога не съм била толкова щастлива – каза Кейт.

– Мила моя, ти също ме правиш щастлива. По-щастлива от всякога. Сега вече не се чувствам сам-сама. Сега нямам от какво да се боя. –

Кейт все така нежно следеше сърмените нишки с нокът. Обзети от някаква топлина, дълго мълчаха, Додето Фей не се размърда. – Кейт – рече тя, – забравихме, че имаме тържество. Забравихме виното. Налей, детето ми. Трябва да го отпразнуваме.

– Нужно ли е, майко? – стеснително попита Кейт.

– Че да не е лошо? Защо не? Аз обичам по някоя и друга глътка. Виното прогонва отровите. Ти не обичаш ли шампанско Кейт?

– Никога не съм го пила много. Не ми понася.

– Глупости! Я налей! – Кейт се вдигна от пода и напълни чашите. – Изпий го сега – каза Фей. – От тебе ще гледам. Нали няма да позволиш на една стара жена да се излага сама?

– Ти не си стара жена, майко.

– Не приказвай, пий! Няма да близна, докато не си изпразниш чашата. – И вдигна чаша, изчакайки Кейт да пресуши своята, сетне я гаврътна. – Чудно, чудно! Напълни ги пак! Хайде, скъпа, гълтай! След две-три чаши лошавините изчезват. – Организмът на Кейт се противеше на шампанското, спомни си нещо и се уплаши. – Да видя дъното, дете – каза Фей. – Ето на! Виждаш ли колко е хубаво? Налей отново.

След втората чаша преображението у Кейт настъпи почти незабавно. Опасенията ѝ се изпариха, изчезна изобщо всякакъв страх. Тъкмо от това се бе страхувала, а сега бе вече много късно. Виното проправи пролуки през всичките грижливо изградени прегради, защитни позиции и илюзии, но сега вече ѝ беше все едно. Нещата, които бе изучила как да прикрива и направлява, излязоха наяве. Гласът ѝ стана студен, устните ѝ се присвиха. Раздалечените ѝ очи станаха като цепки, наблюдателни и пълни с подигравка.

– Сега ти ще пиеш, майко, пък аз ще те гледам – каза тя. – Дай да ти наляе! Обзалагам се, че не можеш да изпиеш две чаши, без да спиращ.

– Не се обзалагай с мен, Кейт. Ще изгубиш. Шест мога да изпия, без да си взимам дъх.

– Да видя!

– Ами ако мога, ти ще ме последваш ли?

– Разбира се.

Състезанието започна, върху масата се образува локва вино, шишето взе да се изпразва.

– Като бях момиче – закиска се Фей, – ах, какви истории мога да ти разкажа! Няма да повярваш.

– И аз – отвърна Кейт – мога да разказвам неща, на които никой не може да повярва.

– Ти? Не ставай глупава! Та ти си дете!

– Такова дете – засмя се Кейт – още не си виждала. Дете, и то какво дете! – В смеха ѝ се прокрадна тънък пронизителен писък. Той прониза виното и накара Фей да млъкне. Тя спря погледа си на Кейт.

– Необикновена ми изглеждаш – каза тя. – Може да е от светлина-та. Но изглеждаш друга.

– Друга съм.

– Наричай ме „майко“, скъпа.

– Майко... скъпа!

– Кейт, какъв хубав живот ще заживеем!

– Сто на сто. Ти дори не знаеш. Нищо не знаеш.

– Винаги ми се е щяло да отида в Европа. Вземаме кораба и се връщаме с прекрасни тоалети от Париж.

– Може и да стане, но не сега.

– Защо не, Кейт? Имам достатъчно пари.

– Ще имаме още повече.

– Защо да не заминем сега? – умолително попита Фей.

– Можем да продадем това заведение. С клиентелата, която сме заведили, можем навярно да му вземем едно десет хиляди.

– Не!

– Какво значи това „не“? Заведението е мое, мога да го продам.

– А забрави ли, че съм ти дъщеря?

– Не ми харесва тонът ти, Кейт. Какво става с тебе? Има ли още вино?

– Разбира се, ето ти още малко, виж го в шишето. Хайде, изпий го направо от бутилката. Браво, майко, разля си го по шията! Нека ти влезе под корсета, майко, по тлъстото шкембе!

– Кейт! – проплака Фей. – Не ставай лоша! Толкова ни беше хубаво! Какво искаш сега, всичко да развалиш?

Кейт изтръгна бутилката от ръката ѝ.

– Дай това тука! – Отпуши я, пресуши я и я захвърли на пода. Чертите ѝ се бяха изострили, очите ѝ блестяха. Разтворени, устните на малките ѝ уста показваха малките остри зъби; кучешките стърчаха по-дълги и по-остри. Засмя се съдържано.

– Майко, мила майко, сега ще ти покажа как се върти публичен дом. Ще ги научим тия безцветни плужещи, дето идват тук да си хвърлят отвратителното семе само за един долар! Удоволствия ще им предложим, майко скъпа!

– Кейт – сръза я Фей, – ти си пияна. Не разбирам какво говориш.

– Не разбираш, скъпа майко? Искаш ли да ти обясня?

– Искам да си мила. Да бъдеш, каквато си беше.

– Да, но е много късно. Аз не исках да пия. Но ти ме принуди, ти, гаден и тлъст червей! Нали съм твоята мила и сладка дъщеря, забрави ли? Да, помня колко се изненада, като разбра, че съм имала редовни клиенти. Да не мислиш, че ще се откажа от тях? Да не мислиш, че ми дават по един жалък и соникакъв долар? Не-е-е, десет ми дават и цената непрекъснато се качва! Не могат при никого да отидат. Никой друг няма да ги обслужи като мене.

Фей се разплака като дете.

– Кейт – рече тя, – не говори така! Ти не си такава. Не си такава!

– Мила майко, моя сладка дебела майко, свали панталоните на който и да е от моите редовни клиенти! И виж полумесеците по слабините им, много са красиви. И ситните прорезчета, които дълго кървят. О, скъпа майко, аз притежавам най-сладкия комплект от бръснарски ножчета, подредени като полумесец, и са остри, ах, колко са остри!

Фей понечи да стане от стола, но Кейт я блъсна обратно.

– И знаеш ли, мила ми майко, това ще се въведе в цялото ни заведение. Цената: двайсет долара. И ще караме тия незаконородени типове да се къпят. А кръвта им ще избърсваме с бели копринени кърпички. Да, майко мила, кръвта от нашите възлести камшичета! – Фей почна дрезгаво да вие. Кейт тозчас затули устата ѝ с шепа. – Не вдигай шум! Бъди добричка. Можеш да олигавиш цялата ръка на дъщеря си, но шум да няма! – Сякаш да се увери, тя дръпна ръка от устата на Фей и я обърса в полите ѝ.

– Искам да напуснеш дома! – изшептя Фей. – Да се махаш! Моят дом е свестен, без такива гадости. Да се махаш!

– Не мога да си отида, майко. Горката ми, не мога да те оставя. – Гласът ѝ стана леден. – А сега ми се доповръща от тебе. Повръща ми се. – Взе чаша от масата, приближи тоалетката и до половината ѝ наля от камфоровия опиаг. – Вземи, майко, изпий го. Добре ще ти дойде.

– Не го искам.

– Нали си добричка? Изпий го. – И вежливо ѝ го наля в устата. – Още една глътка остана, само една и край.

Известно време Фей смъртно мънка, след това се отпусна на стола и тежко захъркала, заспа.

В потайните места на съзнанието ѝ бе почнал да се насъбира ужас, а след ужаса дойде и паниката. Кейт си спомни миналия случай и я обзе желанието да повърне. Стисна си ръцете и паниката ѝ се засили. Запали от лампата свещ и с несигурна стъпка прекоси тъмния вестибюл към кухнята. В една чаша насипа горчица на прах, разбърка я с вода на каша и я изпи. Докато кашата се движеше пареща по пътя си, Кейт се хвана за ръба на умивалника. Повдигна ѝ се няколко пъти и повърна. Накрая, немощна и с разгуптяно сърце, успя да се пребори с виното и умът ѝ се избистри.

Прехвърли цялата вечер в мислите си, като паметта ѝ се връщаше, подобно на душешо животно, върху всяка отделна сцена. Наплиска си лицето, изми умивалника и прибра горчицата на рафта. След това се върна в стаята на Фей.

Наближаваше утро, осветяващо гърба на връх Фримант, който сега се рисуваше черен на небесния фон. Фей все така хъркаше на стола си. Кейт я наблюдава известно време и след това ѝ оправи леглото. Повлече, изпъна и вдигна брутната водоизместимост на спящата жена. Положила я вече на леглото, тя я съблече, изми ѝ лицето и прибра дрехите.

Денят бързо напредваше. Кейт седеше до леглото и наблюдаваше отпуснатото лице с отворена уста, мърдащо устни навън и навътре. По едно време Фей неспокойно се раздвижи, пресъхнали, устните ѝ изломтиха някакви неразбираеми слова, но една въздишка отново я унесе в дрямка. Кейт внимателно се заоглежда. Издърпа горното чекмедже на тоалетната масичка и разгледа стъклениците, съставляващи аптечката на публичния дом: камфоров опий, болкоуспокояващо, балсама на Лидия Пинкам, железен тоник за усилване, мехлема на Хол, английска сол, рициново масло, амоняк. Взе шишенцето амоняк, навлажни една носна кърпа и от прилично разстояние я поднесе над устата и носа на Фей. Задушаващи и разтърсващи, изпаренията накараха Фей да прохърква и мъчително да се заизмъква от черната си паяжина. Очите ѝ широко се отвориха от ужас.

– Няма нищо, майко – рече Кейт. – Няма нищо. Просто сънуваш кошмари, имала си лош сън.

– Да, сън – издума Фей, сънят отново я надви, отпусна се пак назад и захърка, но амонякът вече я бе докарал почти до пълно съзнание и сега тя бе по-непокойна. Кейт върна шишенцето в чекмеджето. После

оправи масата, попи разляното вино и отнесе чашите в кухнята.

Пропълзяла през процепите на шорите, зората изпълни къщата с виделина. Готвачът се размърда в своята пристройка зад кухнята, заопипва да си намери дрехите и нахлузи тежките си кундури.

Кейт се движеше безшумно. Изпи две чаши вода, а третата върна в стаята на Фей и затвори вратата. След това подигна десния клепах на Фей – окото се обърна търсещо към нея, не беше се обърнало нагоре. Кейт действаше бавно и прецизно. Пое кърпичката и я помириса. Амонякът бе изветрял, но миризмата му все още бе остра. Просна кърпата върху лицето на Фей и когато Фей се заогъва и завъртя, почти да се събуди, дръпна я и остави Фей наново да потъне в сън. Три пъти извърши това. Като прибра кърпата, взе от мраморната плоча на тоалетката една кука от слонова кост, отметна завивката и почна да натиска тъпия ѝ край по висящите гърди на Фей с постоянно нарастваща сила, докато спящата заскимтя и се загърчи. Сетне Кейт направи същото по всички по-чувствителни места на тялото ѝ – под мишницата, в слабините, по ушите, по клитора, но всеки път дръпваше куката, преди Фей да се е разсънила напълно.

Сега Фей изплува почти до повърхността на съня. Заскимтя, замята се, засмърка. Кейт я погали по челото, прокара меко пръсти по вътрешната страна на ръката ѝ и тихо заговори:

– Мила... мила! Ти сънуваш ужасен сън. Събуди се, майко, събуди се от този кошмар!

Дишането на Фей се нормализираше. Издаде огромна въздишка, обърна се на една страна и се унесе, замъркала блажено. Кейт се надигна от леглото, а в главата ѝ някакъв талаз завъртя света. Задържа се, доближи вратата и се ослуша, измъкна се и предпазливо се прибра в стаята си. Бързо се съблече, надяна си нощницата, наметна халата и обу чехлите. Среса коси, вдигна ги на кок и ги покри с нощна шапчица, напои лицето си с Флоридска вода и нечутно се върна в стаята на Фей. Тя спеше все така мирно на едната си страна. Кейт отвори вратата към вестибула, донесе чашата студена вода и капна в ухото на Фей.

Фей се разпищя. Етел показва уплашено лице от стаята си и видя Кейт по халат и чехли до вратата на Фей. Готвачът се бе озовал зад Кейт и протягаше ръка да я спре.

– Не влизайте, мис Кейт. Де да знаете какво има.

– Глупости, с Фей става нещо! – Кейт се втурна в стаята и изтича към леглото ѝ. В погледа на Фей се четеше нещо диво, тя плачеше и стенише. – Какво има? Кажете какво има, скъпа? – Готвачът стърчеше насред

стаята, от вратата надничаха три още неразсънени момичета. – Кажки какво ти е? – извика Кейт.

– О, мила... сънища, ах, какви сънища! Не мога повече!

Кейт се извърна към вратата.

– Имала е кошмари. Ще се справи. Лягайте си. Ще остана за малко при нея. Алекс, донеси една каничка чай! – Неуморна беше Кейт. Това забелязаха и останалите момичета. Слагаше мокри кърпи върху многотрадалното чело на Фей, държеше й чашата чай, подкрепяше раменете й. Галеше я като дете, но ужасеният израз така и не напускаше очите на Фей. В десет часа Алекс донесе кутия бира и без дума да обели, сложи я върху тоалетката. Кейт наля и поднесе чашата до устните на Фей.

– Ще ти помогне, милата ми. Изпий я.

– Да не вида нито капка!

– Вятър и мъгла! Изпий я като лекарство. Нали си добро момиче?

Хайде сега, легни и гледай да заспиш.

– Страх ме е да спя.

– Страшни ли ти бяха сънищата?

– Ужасни! Жестоки!

– Разкажи ми ги, майко. Може да ти олекне.

Фей се сви.

– Никому няма да ги разкажа! Как можаха да ми се присънят! Все едно че не съм ги сънувала аз.

– Горката ми майчица! Колко те обичам – рече Кейт. – А сега да заспиш! Аз ще те пазя от сънища.

Фей постепенно клюмна и заспа. Кейт седеше до леглото и я изучаваше.

Глава 21

1

Издадне ли човек в несигурно състояние и в опасност, привързаността може сериозно да ограничи правилните изводи. Хората грешат толкова често, когато бързат. Ако се налага да извършиш една трудна и деликатна постъпка, първо си длъжен да проучиш целта и тогава, приел веднъж тази цел за желана, изцяло да я забравиш и да се вдълбочиш единствено в средствата. По такъв начин нетърпението, избързването или опасенията не биха те тласнали към погрешна стъпка. Извънредно

малко са ония, които са разбрали това.

Това, че Кейт винаги имаше успех, се дължеше или на факта, че е осъзнала тази истина, или пък се е родила с това съзнание. Кейт никога не избързваше. Появеше ли се преграда, изчакваше я да се вдигне и тогава продължаваше нататък. Беше способна напълно да се разтоварва между минутите на действие. Бе също така привърженица на един похват, лежащ в основата на резултатната борба – да оставиш противника сам да свърши тежката работа, водеща го до поражение, или така да направляваш силите му, че да ги превърнеш в негова слабост.

Кейт не бързаше. Светкавично обмислила целта си, тя незабавно я изхвърли от главата си. Захвана се за работата методично: издигаше укрепление и го нападаше – показеше ли то и най-малката слабост, сригаше го и атакуваше наново. Осъществяваше това или късно нощем, или когато е свършено сама, поради което в поведението ѝ не се забелязваше никаква промяна, нито пък загриженост. Градиво за укрепленията ѝ бяха отделните личности, всевъзможни материали, познанието и времето. До първите стигаше накрая – заемаше се най-напред със събирането на знания и данни, като едновременно обаче поставяше в ход редица незабележими пружини и махала, оставени сами да набират инерция.

За завещанието пръв съобщи готвачът. Трябва да е бил той. Така или иначе, и той смяташе така. Кейт го чу от Етел, след това го спипа в кухнята, където месеше хляб с обрашнени до лактите огромни космати ръце и побелели от маята длани.

– Смяташ, че е много хубаво да се хвалиш, дето са те взели за свидетел, а? – меко почна тя. – Според теб какво ще си помисли мис Фей?

Той се смути.

– Но аз не...

– Какво не? Не си казал или не си се сетил, че някому ще навредиш?

– Мисля, че не съм...

– Мислиш, че не си казал? Знаят само трима. Или според тебе съм дрънкала аз? А може би мис Фей? – В зениците му надникна стъписване и тя разбра, че сега вече той далеч не е сигурен казал ли е, или не. След малко щеше да е положителен, че е казал.

Три от момичетата заедно, за по-голям кураж, дойдоха да питат Кейт вярно ли е това за завещанието.

– Мисля, че Фей няма да е особено доволна да обсъждам въпроса – каза им Кейт. – Алекс не трябваше да си отваря устата. – Решителността им се разколеба, а тя допълни: – Защо не питате Фей?

– О, това никога!

– Но си позволявате да говорите зад гърба й! Хайде, тръгвайте, да отидем при нея и да я питате.

– Недей, Кейт! Няма нужда.

– Добре, тогава съм длъжна да ѝ съобща какво сте ме питали. Не е ли по-хубаво и вие да сте налице? Нима според вас ще ѝ стане много приятно, ако разбере, че сте дрънкали зад гърба ѝ?

– Какво пък...

– Лично на мен ще ми стане криво. Всякога съм предпочитала човек, който говори открито. – Безмълвно ги подбра, изведе и набута в стаята на Фей. – Питат ме – почна тя – знаеш за какво. Алекс си призна, че го е изпял.

Фей бе леко озадачена.

– Защо, скъпа, не виждам каква голяма тайна има тук.

– Много се радвам, че мислиш така – рече Кейт. – Но нали разбиращ, аз не бих споменала нищо, докато не го направиш ти.

– Нима смяташ, Кейт, че не е хубаво да се каже?

– О, съвсем не. Доволна съм, но все ми се струваше, че няма да е честно, ако те изпреваря.

– Толкова си мила, Кейт! Не виждам тук нищо лошо. Нали виждате, момичета, че съм сам-самичка на света, а Кейт я приех като своя дъщеря. Така се грижи за мен! Подай ми кутията, Кейт.

Всяка от тях взе завещанието в собствената си ръка и го прочете – беше толкова просто, че дума по дума можеше да се повтори и пред останалите.

Почнаха да наблюдават Кейт в очакване да се промени, да стане може би тиранична, ала напротив, сега тя беше още по-приветлива с тях.

Седмица по-късно Кейт се разболя, но продължи да надзирава дома и никой нямаше да разбере, ако не я бяха зърнали във вестибюла вцепенена и с изписано по лицето страдание. Помоли момичетата да не обаждат на Фей, но те престъпиха тази молба и Фей лично я принуди да легне, след което извика доктор Уайлд.

Той беше чудесен човек и доста добър лекар. Погледна ѝ езика, премери пулса, зададе някой и друг интимен въпрос и потупа долната си устна.

– Тук, нали? – попита той и леко я притисна в кръста. – Не? А тук? Боли ли? Ясно. Смятам, че се налага една промивка на бъбреците. – Остава някакви жълти, зелени и червени хапчета, които трябваше да се

изгълтат последователно. Хапчетата свършиха работа. Но тя получи още едно възпаление.

– Ще отида в кабинета на доктора – сподели с Фей.

– Ще го повикам да дойде.

– За да ми донесе още хапчета? Вятър работа! Утре отивам при него.

2

Доктор Уайлд беше добър и честен човек. Бе свикнал да казва за своята професия, че е сигурен единствено в едно: сярата лекува сърбежа. Към лекарската си практика се отнасяше сериозно. Както толкова други селски доктори, имаше обща специалност, бе едновременно и пастор, и градски психиатър. Познаваше повечето тайни, слабости и безумни постъпки в Салинас. Така и не бе успял да се научи да приема безстрастно смъртта. И наистина, умреше ли негов пациент, винаги го мъчеше чувството, че в нещо се е провалил, че е безнадеждно неук. Не беше от много смелите и до хирургия прибягваше само в краен и несигурен случай. По това време в помощ на лекарите вече настъпваха дръгсторите¹⁵, но доктор Уайлд бе от малцината, които поддържаха собствени диспансери и сами приготвяваха лекарствата по собствени рецепти. Многото години усилна работа и често прекъсваният му сън го бяха направили малко разсеян и замислен.

Беше в сряда сутрин, осем и половина, когато Кейт се спусна по Главната улица, изкачи стъпалата на сградата, помещаваща и Монтерейската околийска банка, и в коридора откри вратата, на която пишеше „Д-р Уайлд, приема от 11 до 2“.

В девет и половина доктор Уайлд остави кабриолета си в обора и уморено надигна черната си чанта. Връщаше се от Альсал, където бе изчакал възнесението на старата, много старата мисис Джърман. Тя не бе смогнала да завърши живота си прилично. Към завещанието се оказаха редица допълнения. Дори сега доктор Уайлд все още се питаше дали този неин корав, сух и жилив живот наистина окончателно я бе напуснал. Беше деветдесет и седем годишна и един смъртен акт за нея нямаше никакво значение. Та тя бе коригирала свещеника, дошъл да я подготви. За него бе останала само загадката на смъртта. Често ставаше така. Вчера Алън Дей, трийсет и седем годишен, висок шест стъпки и един инч, як

15. Аптеките – Бел. ВHorse.

като бик, напорил четиристотин акра земя и многочислено семейство, така мърцина предаде живота си на една пневмония след простуда и тридневна треска. Доктор Уайлд знаеше, че това е загадка. Клепачите му стържеха. Готвеше се да се изкъпе и разтрие с гъбата и да пийне една чаша, преди да са пристигнали първите му посетители със стомашните си разстройства.

Изкачи се по стълбите и пъкна износения си ключ в бравата на кабинета си. Ключът не се завъртя. Остави си чантата на пода и опита със сила. Ключът пак отказа да се превърти. Сграби дръжката, дръпна навън и зачовърка с ключа. Вратата се отвори от вътрешната страна и пред него на прага застана Кейт.

– Ах, добро утро. Бравата заяде. Вие как влязохте?

– Не беше заключено. Беше рано и влязох да почакам.

– Не е било заключено? – Той обърна ключа в обратната посока и наистина езикът веднага се показа. – Значи остарявам – каза той, – взел съм да забравям. – И въздъхна. – Да ме пита човек защо ли изобщо заключвам? Бравата може да се отвори и с парче тел. А и кой ли ще поиска да влезе? – Изглежда, я виждаше за първи път. – До единайсет не приемам.

– Имах нужда от още хапчета, а не мога да дойда по-късно – оправда се Кейт.

– Хапчета ли? Ах, да. Вие сте от момичетата на Фей.

– Именно.

– И по-добре ли сте?

– Да, хаповете много ми помогнаха.

– Абе то от тях вреда няма – рече той. – И вратата за диспансера ли бях оставил отключена?

– Какво е това диспансер?

– Ей там, онази врата?

– Сигурно и нея.

– Остарявам. Как е Фей?

– Какво да ви кажа, тревожи ме. Преди известно време й беше много лошо. Имаше спазми и нещо май не беше с всичкия си.

– По-рано страдаше от стомах – каза доктор Уайлд. – Така не може да се живее, да се храниш по всяко време и да си здрав. Поне аз не мога. Казваме му стомашни смущения. А то идва от преяждане и от недоспиване нощем. А сега хаповете. Помните ли какви бяха на цвят?

– Три вида: жълти, червени и зелени.

– О, да. Спомням си.

Докато насилваше хапчетата в кръглата картонена кутийка, Кейт застана на вратата.

– Колко много лекарства!

– Да – съгласи се доктор Уайлд, – и колкото по-остарявам, толкова по-малко използвам. Някои съм доставил още като почвах работа. Но никога не съм ги прилагал. Запасите на всеки новак... Имах намерение да експериментирам с алхимия.

– С какво?

– Нищо, нищо. Ето, вземете. И кажете на Фей повечко да спи и да яде зеленчуци. Цяла нощ не съм мигнал. Няма да ви изпращам... – Като тръгна към манипулационната, нозете му се олюляха.

Кейт погледна подире му, сетне плъзна очи по лавиците с буркани и стъкленици. Затвори вратата на диспансера и се огледа в кабинета. Една от книгите в библиотечката бе малко излязла напред. Бутна я навътре и тя се изравни със своите побратими. След това си взе голямата ръчна чанта от коженото канапе и се махна. Когато се озова в стаята си, Кейт измъкна от чантата пет малки шишенца и лист изписана хартия. Напъха всичко в един чорап, скри вързопчето в един шушон и го постави до другаря му в дъното на гардероба.

3

През следващите месеци в дома на Фей постепенно настъпиха промени. Момичетата обикновено са развлечени и обидчиви. Кажеш ли им да се постегнат или да си почистят стаите, би ги обхванала дълбока погнуса и цялата къща би завоняла на лошо настроение. Но сега не стана така.

Една вечер Кейт заяви на масата, че случайно надникнала в стаята на Етел и тя се оказала толкова спретната и чиста, че не могла да не й купи подарък. И когато Етел разгъна пакета още на масата, оказа се огромно шише одеколон „Хойт“, с чиято помощ дълго време щеше да ухае на свежест. Етел остана много доволна и скришом се помоли дано Кейт не е видяла мръсните дрехи под леглото. След вечеря тя не само измъкна дрехите, но помете и почисти паяжините от всички ъгли. След това един следобед Грейс се оказа тъй привлекателна, че Кейт не можа да се сдържи и й подари иглата си от фалшив диамант с форма на пеперуда. Наложил се Грейс да припне и да си облече чиста блуза, за да има къде да я прибоде.

Готвачът Алекс, който, ако бе вярвал на онова, което обикновено се говореше за него, би трябвало да вижда в себе си един убиец, откри, че има златни ръце, когато дойде до сладкиши. Той установи, че готвенето е нещо, което не се учи. Просто трябва да го усещаш в себе си.

Пердето узна, че никой не го мрази. Незабележимо се измени начинът, по който свиреше на раздрънканото като локомотил пиано. И веднъж каза на Кейт:

– Странно, какви неща си спомня човек, като се замисли за миналото!

– Като например? – попита го тя.

– Ами като това – и той засвири.

– Прекрасно! Какво е то?

– Ами не знам. Мисля, че е Шопен. Да можех да видя нотите!

Разказа ѝ как е изгубил зрението си – това още с никого не бе споделял. Тъжна история. В събота вечерта откачи веригата от струните на пианото и изсвири нещо, което си бе припомнил и изучавал цяла сутрин – нещо, както си мислеше Пердето, наречено „Лунно“ и съчинено от Бетховен. Етел каза, че наистина звучало като по месечина, и попита Пердето не знае ли думите.

– То е без думи – отвърна Пердето.

Вдигнал се от Гонсалес за съботната нощ, Оскар Трип отбеляза:

– Не може да е без думи. Толкова е хубаво!

Една вечер всички получиха подаръци, тъй като домът на Фей минаваше за най-доброто заведение, най-чисто и най-уютно в цялата околия. А кой би могъл да е отговорен за това? Разбира се, момичетата, кой друг! Нима друг път са бивали така възнаградени за своето старание?

Алекс се прибра в кухнята и свенливо обърса очи с опакото на ръката си. Зарече се, че може да направи такъв сливов пудинг, от който да им изскочат очите.

Джорджия взе всяка сутрин да става в десет и да взима уроци по пиано от Пердето, а ноктите ѝ вече не бяха мръсни.

Връщайки се една неделя от обедната литургия, Грейс сподели с Трикси:

– Бях готова да се омъжа и да зарежа курварлъка. Представяш ли си?

– Та това е прекрасно! – рече Трикси. – Момичетата на Джени дойдоха да опитат тортата за рождения ден на Фей и не можах да повярват на очите си. За нищо друго не говорят, само за това как било при Фей. Джени е бясна.

А видя ли тази сутрин равносметката на дъската? – Как да не съм! Осемдесет и седем сеанса за една седмица.

– Я да видим дали Джени или Черната ще успеят да ни достигнат, когато няма празници!

– Празници я! Не помниш ли, че сме Велики пости? Сега при Джени не бутат нито един сеанс.

След болестта и лошите съновидения Фей, потисната, притихна. Кейт знаеше, че постоянно я наблюдават, но друг изход нямаше. Бе сторила всичко, за да се увери, че свитъкът все така се намира в кутията и че всички момичета или са го видели, или поне са чули за него.

Един следобед Фей вдигна поглед от своя пасианс – Кейт бе почувкала и влязла в стаята ѝ.

– Как се чувстваш, майко?

– Направо чудесно. – В очите ѝ светна нещо потайно. Не беше много умна Фей. – Знаеш ли, Кейт, дощя ми се да отида до Европа.

– Та това е прекрасно! Заслужаваш го, а и можеш да си го позволиш.

– Но не искам да пътувам сама. Искам и ти да дойдеш с мене.

Кейт я погледна с изненада.

– Аз? Искаш да ме вземеш?

– Естествено, защо не?

– О, сладката ми! Кога можем да потеглим?

– Ти искаш ли?

– Вечно съм мечтала за това. Кога можем да тръгнем? Нека да е по-скоро!

Подозрението в погледа на Фей се изпари, лицето ѝ се поотпусна.

– Да кажем, на лято – рече тя. – Да го заплануваме за лятото, а, Кейт?

– Добре, майко.

– Но ти... нали повече няма да ми правиш никакви номера?

– Че защо? Ти си толкова добра към мен.

Фей бавно прибра картите, подравни колодата и я пусна в чекмеджето на масата. Кейт придърпа един стол.

– Искам да ми дадеш съвет за едно нещо – каза тя.

– За какво?

– Нали знаеш, мъча се да ти бъда в помощ.

– Та ти вършиш всичко, мила.

– Знаеш, че най-много харчим за храна, през зимата излиза още по-скъпо.

– Да.

– Е, в момента могат да се купят плодове и всякакви зеленчуци на цената на спанака. А през зимата, както знаеш, трябва да плащаме за консервирани праскови, за консервиран зелен фасул...

– Да не си намислила да консервираш?

– Хубаво де, а защо не?

– Ами Алекс какво ще каже?

– Ако щеш вярвай, майко, но можеш да го попиташ. Алекс го предложи.

– Не може да бъде!

– Е, питай го! Честен кръст!

– Хайде бе! Да ми изсъхне... прощавай, сякаш да се изпусна!

Кухнята се превърна в консервна работилница. Помагаха всички момичета. Алекс наистина повярва, че идеята е била негова. В края на сезона вече притежаваше сребърен часовник, на чийто капак за доказателство бе изгравирано името му.

Обикновено Фей и Кейт се хранеха на дългата маса в трапезарията, но в неделните вечери, когато Алекс си взимаше почивката, а момичетата вечеряха тлъсти сандвичи, Кейт поднасяше вечеря за двама в стаята на Фей. Биваше приятно, като в истинска женска компания. На масата винаги имаше нещо по-особено, някакво малко лакомство – било гъши пастет, било бъркана салата или кейк, купен от пекарната на Ланг отсрещно. Вместо с бяла мушам и хартиени салфетки, както беше в трапезарията, масата на Фей бе винаги застлана с бяла дамаска, а салфетките бяха ленени. Това внушаваше чувството за празненство, слагаха свещи и нещо рядко за Салинас – купа със свежи цветя. Кейт умееше извънредно красиво да подрежда цветя, само цветните главички, които береше от буренаците по полето.

– Какво умно момиче! – казваше Фей. – Всичко може, идва й отръпки. Нали ще ходим в Европа! И знаете ли, Кейт говори френски! Да, най-сериозно. Като останете насаме, помолете я да ви каже нещо на френски. Сега ме учи. Знаете ли как е хляб на френски? – Фей се забавляваше чудесно. Кейт й носеше трепет и вечни проекти.

4

На четиринайсети октомври, събота, над Салинас прелетяха първите диви патици. Фей ги видя от прозореца: едно исполинско V, полетяло

на юг. Когато Кейт я навести преди вечеря, както правеше всякога, Фей ѝ разказа.

– Мен ако питаш, зимата е вече на прага. Трябва да накараме Алекс да сложи печките.

– Готова ли си за лекарството, майко?

– Готова съм. Като ме глезиш така, ставам мързелива.

– Обичам да те глезя – каза Кейт. Извади от шкафчето шишето със сироп на Пинкам и го вдигна срещу светлината. – На свършване е, ще трябва да вземем още.

– Мисля, че са ми останали още три шишета, нали бях взела цяла дузина.

Кейт взе чашата.

– Вътре има муха – рече тя, – ще отида да я измия.

В кухнята изплакна чашата, а от джоба си извади капкомер, чието връхче бе запушено с късче картоф, както някои хора захапват чучурите на газените бидони. Сетне внимателно отброи няколко бистри капки стрихнинова тинктура. Обратно в стаята при Фей, доля трите лъжици билков сироп и разклати съдържанието. Фей го изпи и се облиза.

– Малко нагарча – отбеляза тя.

– Така ли, скъпа? Я да опитам – и Кейт изпи една лъжица от шишето, след което се намръщи. – Такъв му е вкусът – рече тя. – Изглежда, дето е стояло толкова време... Ще го изхвърля. Вярно, горчи. Ще ти донеса чаша вода.

По време на вечеря лицето на Фей пламна. Спря да яде и сякаш се заслуша.

– Какво има? – попита Кейт. – Майко, какво става? Като че Фей едва откъсна вниманието си от нещо друго.

– Знам ли? Нещо ми притрепера сърцето. Изведнъж просто се уплаших и сърцето ми се разтупа.

– Не искаш ли да те заведе в стаята ти?

– Не, мила, вече нищо ми няма.

– Ама съвсем ти се е зачервило лицето – обади се Грейс и си остави вилицата.

– Не ми харесва – каза Кейт. – Да бяхме извикали доктор Уайлд.

– Не, сега всичко е наред.

– Стресна ме – рече Кейт. – Друг път ставало ли ти е?

– Е, понякога не ми стига дъхът. Но предполагам, че съм почнала много да пълнея.

В тази съботна вечер Фей не се чувстваше много добре и Кейт я

придума да си легне в десет часа. На няколко пъти надникна при нея, додето се увери, че е заспала.

На другия ден Фей се чувстваше напълно добре.

– Сигурно просто въздухът не ми достига – обясни тя.

– Тогава ще дадем на моята любимка храна като за болен човек – каза Кейт. – Направила съм ти пилешка супа и салатата от зелен фасул, точно както я обичаш, с олио и оцет, а после и чаша чаец.

– Честна дума, Кейт, съвсем нищо ми няма.

– Няма да ни навреди, ако хапнем нещо леко. Снощи така ме изплаши. Имах една леля, умря от сърце. Такова нещо не се забравя, както знаеш.

– Аз никога не съм се оплаквала от сърце. Само дето се задъхвам по стъпалата.

Кейт отиде в кухнята и сложи приборите на два подноса. Отмери олиото и оцета в чашка и поля фасулената салатата. Върху подноса на Фей постави любимата ѝ купичка, а супата премести към огъня да се стопли. Накрая извади капкомера от джоба си, изстиска две капки силно очистително от млечка в салатата и я разбърка. Прескочи до стаята си и погълна съдържанието на едно шишенце свещена кора¹⁶, после бързо се върна отново в кухнята. Напълни купичките с гореща супа, доля в чайника кипяща вода и отнесе подносите в стаята на Фей.

– Уж мислех, че не съм гладна – поде Фей, – ама както ухае тази супа...

– Приготвих ти специална салатата – рече Кейт, – по стара рецепта, с розмарин и чубрица. Виж дали ще ти хареса.

– М-м-м, много е вкусна! – каза Фей. – Има ли нещо, което да не умееш, скъпа моя?

Първо подейства на Кейт. По челото ѝ избиха капчици пот, присви се и застана от болка. Очите ѝ се втренчиха, от устата ѝ потече слюнка. Фей се втурна във вестибула и се развика за помощ. Момичетата и неколцината неделни посетители нахълтаха в стаята. Кейт се гърчеше на пода. Двама от редовните клиенти я вдигнаха върху леглото на Фей и се помъчиха да я изопнат, но тя изпищя и отново се присви. Потта се лееше от тялото ѝ и мокреше дрехите.

Фей попиваше челото ѝ с кърпа, когато я прихвана и нея.

Мина час, додето открият доктор Уайлд, който бе седнал с един

16. Очистителното от млечка (кротон) има силно възпалително действие върху лигавиците, а свещената кора е меко слабително от корите на зърника (Рамнус пурс.) – Б. пр.

приятел на сантасе. Довлякоха го две от вече пощурелите блудници. Фей и Кейт лежаха безжизнени от повръщане и разстройство, а спазмите продължаваха на пресекулки.

– Какво сте яли? – попита доктор Уайлд. Сетне забеляза подносите.
– Домашно консервиран ли е този фасул?

– Разбира се – отвърна Грейс, – тук си го правихме.

– Яде ли някоя от вас?

– Не. Нали виждате...

– Вървете и строшете всички буркани! – нареди доктор Уайлд. – Долнопробен зелен фасул! – И измъкна помпата за промивки.

Във вторник дойде да види двете прибелели, изтощени жени. Леглото на Кейт бяха внесли в стаята на Фей.

– Сега вече мога да ви кажа – рече той, – но не мислех, че ще оживеете. Голям късмет! И повече никакъв домашно консервиран зелен фасул! Купувайте си от готовите консерви.

– Какво е било? – попита Кейт.

– Ботулизъм. Много нещо за това отравяне не се знае, но извънредно малко хора оцеляват. Само дето вие сте млада, а пък тя е по-яка. – После се обърна към Фей: – Още ли тече кръв от червата?

– Да, малко.

– Ето ви тук няколко хапчета морфин, ще ви стегнат. Сигурно нещо ви се е разранило. Но нали има една приказка, курвата лесно не умира. Хайде сега, горе главата, и двете!

Това беше на седемнайсети октомври.

Фей така и не се оправя. За малко се посъвземаше, но пак рухваше. На трети декември ѝ стана много зле и този път възстановяването доста се проточи. На дванайсети февруари кръвотечението се засили и напрежението, изглежда, отслаби сърцето ѝ. Доктор Уайлд дълго я преслушва. Кейт измършавя, стройната ѝ снага се превърна в кожа и кости. Момичетата се помъчиха да я заместят в грижите за Фей, ала Кейт не искаше и да чуе.

– Бог знае кога за последен път е спало това момиче – каза Грейс. – И ако рече Фей да пукне, сигурна съм, че това ще убие Кейт.

– Абе тя само дето не се е побъркала – добави Етел. Доктор Уайлд изведе Кейт в притъмнената гостна и остави черната си чанта на един стол.

– По-добре да ви кажа – почна той. – Сърцето ѝ, боя се, няма да понесе. Отвътре цялата е разкъсана. Това проклето отравяне! По-лошо и от гърмяща змия. – Дръпна поглед от изпитото ѝ лице и продължи: –

Затуй сметнах, че е по-добре да ви кажа, да сте подготвена. – Гласът му омекна и той сложи ръка на кльощавото ѝ рамо. – Малцина могат да бъдат толкова верни. Ако приеме, давайте ѝ по малко топло мляко.

Кейт донесе леген топла вода и го сложи на масата до леглото. Когато Трикси надникна, Кейт миеше Фей и я подсушаваше с кърпите от финия лен. След това изчетка правите ѝ руси коси и ги сплете. Кожата на Фей се бе смачкала, очертаваше челюстите и черепа, а в огромните ѝ очи нямаше нищо. Опита се да продума, но Кейт я смъбра:

– Ш-ш-шт! Пази си силите! Силите пази!

Донесе от кухнята чаша топло мляко и го остави на масата. От джоба си извади две шишенца и всмукна по малко с капкомера и от двете.

– Отваряй устата, майко. Това е ново лекарство. Не се страхувай, ужасно е на вкус. – Изстиска течността навътре върху езика на Фей и повдигна главата ѝ, за да пийне мляко и да убие лошия вкус. – Почивай сега, аз след малко ще се върна.

Кейт се измъкна безшумно от стаята. В кухнята бе тъмно. Отвори външната врата, излезе и се шумугна в тревния гъстак. Земята бе влажна от пролетните дъждове. В дъното на празното място изкопа малка дупка с едно заострено колче и пусна в нея шепа стъклени шишенца заедно с един капкомер. Натроши стъклата с колчето и ги покри с пръст. Когато Кейт се прибра, отново започваше да вали.

В началото се наложи да вържат Кейт, за да не се нарани. От бяс изпадна в мрачно вцепенение. И мина дълго време, докато здравето ѝ се възстанови. А завещанието бе забравила. Най-сетне Трикси ѝ припомни.

Глава 22

1

Адам Траск се затвори в себе си. Недовършената къща на Санчес остана да зее към дъждовете и ветрищата, дъските по новонакования под се изметнаха и набъбнаха от влага. Проектираната зеленчукова градина се отдаде на буйството на плевелите. Адам бе сякаш обвит в някаква лепкава ципа, която забавяше движенията и задържаше мисълта му. На света гледаше като през мътна вода. От време на време съзнанието му се силеше да изплува и достигнеше ли светлината, разсъдъкът го заболяваше и той отново се отдръпваше в своята сивота. Знаеше, че близнаците съществуват, само защото ги чуваше да се смеят или да плачат,

но към тях изпитваше единствено далечно омерзение. За Адам те символизираха неговата загуба. Съседите влизаха с колите си в долинката му и тъй като всеки от тях бе познал както гнева, така и скръбта, помагаша му. Но бяха безсилни да се преборят с облака, надвиснал отгоре му. Адам с нищо не им се противеше. Той просто не ги виждаше и като мина още време, съседите престанаха да се движат по пътя под дъбовете.

В началото Ли гледаше да събуди живота у Адам, но Ли си имаше и друга работа. Готвеше, переше, къпеше близнаците, хранеше ги. Стрателен и настойчив, обикна двете момченца, говореше им на кантонски и всъщност първите думи, които различаваха и се мъчеха да повтарят, бяха китайски.

На два пъти Самуел Хамилтън понечваше да изгласка Адам от неговото вцепенение. Накрая Лайза го сгълча:

– Не искам да ходиш там. Връщаш се друг човек. Самуел – каза му тя, – не можеш да го промениш. Той тебе променя. Като те погледна, все едно че него виждам.

– А ти помислила ли си за двете момчета? – попита я.

– За твоето собствено семейство съм помислила – сопна му се тя. – Или искаш да ни наложиш траур за дни напред?

– Ясно, майко – каза той, но се натъжи; такъв беше Самуел – и личната си работа не можеше да гледа, ако знае, че друг някой страда. И съвсем не му беше лесно да остави Адам, потънал в своето усамотение.

Адам му беше платил за труда, платил му беше дори за частите на вятърните двигатели, но самите двигатели не пожела. Самуел продаде съоръженията и прати на Адам парите. Но отговор не получи. Усети, че го е яд на Адам Траск. Взе да му се струва, че Адам намира някакво удоволствие в своята печал. Но време за размишления не оставаше. Джо бе отишъл да учи в колежа, основан от Леланд Станфорд¹⁷ и построен от него в имението му близо до Пало Алто. Том тревожеше баща си, все повече се задълбочаваше в книгите. Добре гледаше и другата си работа, но Самуел разбираше, че Том не живее с пълно сърце. Уил и Джордж напредваха в търговията, а Джо пишеше писма в римувани стихове и в рамките на здравословното отправяше хитроумни нападки срещу редица общоприети истини.

Самуел писа на Джо:

„Щеше да ме разочароваш, ако не беше станал безбожник – бях

17. Леланд Станфорд – просветен деец, основава учебното си заведение в 1885 г. в Пало Алто, днес известния Станфордски университет, в който известно време е учил и Дж. Стайнбек. – Б. пр.

радостен да прочета, че на тази възраст и с този ум си възприел агностицизма тъй, както човек приема парчето баница на пълен стомах. Ще те помоля обаче от дъното на цялата си разбираща душа: не се старай да покръстваш майка си в друга вяра. Последното ти писмо тя посрещна единствено като знак, че не си добре. Майка ти не вярва, че съществуват многобройни злини, които да не могат да се изцелят посредством един хубав силен бульон. Тя отдава смелия ти поход срещу устоите на нашата цивилизация на стомашни смущения. И това я тревожи. Нейната вяра е като планина, а ти, сине мой, още нямаш дори лопата.“

Лайза старееше. Самуел виждаше това на лицето ѝ, макар сам да не се чувстваше стар, нищо че брадата му беше побеляла. Затова пък Лайза живееше със старото време и това доказваше всичко.

Бе време, когато тя гледаше на неговите кроежи и пророчества като на невъздържани детински кръсъци. Сега беше на мнение, че са недостойни за един възрастен мъж. В ранчото бяха останали само тримата – Лайза, Том и Самуел. Юна се бе омъжила за другоземец и сега живееше далеч. Деси въртеше шивашкото си ателие в Салинас. Олив се омъжи за младия си приятел, а Моли, също омъжена, живееше, представете си, в апартамент в Сан Франциско. В спалнята ѝ ухаеше на парфюми, пред камината бе просната кожа от бяла мечка, а с кафето си след вечеря Моли пушеше цигара със златен мундшук марка „Вайълет-Майло“.

Един ден, като вдигаше бала сено, Самуел си изкълчи кръста и от това го заболя повече душата, отколкото гърбът, тъй като не можеше да си представи един живот, в който Сам Хамилтън да е лишен от възможността да вдигне една бала сено. Почувства се така оскърбен от този свой кръст, сякаш някое от децата му се е показало безчестно.

В Кинг Сити доктор Тилсън го прегледа основно. С течение на годините свръхнапрегнатата работа докторът бе станал още по-взискателен.

– Изкълчил си кръста.

– Изкълчих го – рече Самуел.

– И биеш толкова пъг, за да ми кажеш, че си изкълчил кръста си, пък аз да ти взема два долара?

– Ето ти ги двата долара.

– Искаш също да знаеш как да се лекуваш, нали?

– Точно така.

– Повече не се пресилвай. А сега си вземи парите. Уж не си глупав, Самуел, но се вдетиняваш.

– Но ме боли.

– Разбира се, че боли. Иначе как щеше да познаеш, че кръстът ти е

изкълчен?

– Добър човек си ти – засмя се Самуел, – тази добрина струва повече от два долара. Задръж ги.

Лекарят внимателно го изгледа.

– Надявам се, че казваш истината, Самуел. Ще задръжа парите.

Самуел отиде да се види и с Уил в новия му приветлив магазин. Едва позна сина си – Уил бе почнал да пълнее и да преуспява, носеше сако и жилетка, а на малкия пръст – златен пръстен.

– Приготвил съм за мама едно пакетче – каза Уил. – Разни консерви от Франция. Гъби, пастет от черен дроб и сардини, ама толкова малки сардини, че с просто око не се виждат.

– Тя ще ги изпрати на Джо – рече Самуел.

– Накарай я да си хапне, не можеш ли?

– Не мога – каза баща му. – Но с радост ще ги изпрати на Джо.

В този момент в магазина влезе Ли. Очите му светнаха.

– Здравейте, мистър! – поздрави той.

– Здравсти, Ли! Как са момчетата?

– Момчета много добре.

– Ли, тъкмо отивам да изпия една бира отсреща. Ела и ти, много ще се радвам.

Ли и Самуел седнаха в кръчмата на малка кръгла маса и Самуел зарисува по избеленото дърво разни фигурки с влагата от бирената си чаша.

– Исках да дойда и да ви видя какво правите с Адам, но си рекох, че с нищо не мога да ви бъда от полза.

– Но нямаше да причините и никаква вреда. Все мислех, че ще го преодолеете. Но продължава да се движи като сянка.

– Не мина ли повече от година? – попита Самуел.

– Три месеца отгоре.

– Хубаво, с какво мога да помогна според тебе?

– Не знам – рече Ли. – Но ако предизвикате някое ново сътресение... Друго нищо не помага.

– Не ме бива по сътресенията. Може да стане така, че аз да се потреса. Кажи, впрочем, какви имена даде той на близнаците?

– Нямаат никакви имена.

– Шегуваш се, Ли!

– Аз не се шегувам.

– А той как ги нарича?

– Нарича ги „ония“.

- А когато говори с тях?
- Когато говори с тях, казва им „ти“ или „вие“.
- Що за глупост! – ядоса се Самуел. – Що за бунак е този човек?
- Все мислех да намина и да ви кажа. Като мъртъв е, освен ако не го събудите.
- Ще дойда – каза Самуел, – и камшика ще донеса. Нямали имена! Дяволски си прав, Ли, трябва да дойда.
- Кога?
- Утре.
- Ще заколя кокошка – рече Ли. – Близнаците тце ви харесат, мистър Хамилтън. Великолепни момчета. Но на мистър Траск няма да казвам, че ще дойдете.

2

С голямо притеснение Самуел съобщи на жена си, че желае да посети ранчото на Траск. Смяташе, че тя ще изида яки стени от възражения, а той, за един от малкото пъти в живота си, няма да се подчини на волята ѝ, колкото и безспорни да са нейните доводи. При мисълта, че може да не се подчини на жена си, в стомаха му нещо се сви. Изложи целта си тъй, като че се изповядва. Докато говореше, Лайза покри уста с ръце и сърцето му примря. Вече млъкнал, тя продължи да го гледа – със студенина, помисли той. Накрая Лайза продума:

- Самуел, надяваш ли се да трогнеш този човек от камък?
- Не зная, майко. – Той не бе очаквал това. – Не зная.
- И мислиш, че тъкмо сега е извънредно важно на тия дечица да се дадат имена?
- Да, така ми се струва – сломено рече той.
- Самуел, а помисли ли защо искаш да отидеш? Не е ли това естественото и неизлечимо твое желание навсякъде да си напъхваш носа? Или черната ти неспособност да си гледаш своята работа?
- Виж какво, Лайза. Твърде добре си познавам недостатъците. Но си казах, че тук думата е за нещо повече.
- Дано да е нещо повече – отвърна тя. – Този човек и досега не е осъзнал, че има живи синове. Ей така ги е отрязал от себе си.
- И на мен така ми изглежда, Лайза.
- Ами ако ти каже да си гледаш работата? Тогаз какво?
- Тогаз... и аз не знам.

Челюстта ѝ се затвори и зъбите ѝ тракнаха.

– Ако не дадеш на тези момчета имена, да знаеш, че в този дом за теб няма да се намери нито едно топло местенце! Да не си посмял да ми се връщаш и да хленчиш, че не те е послушал! Стане ли така, ще отида аз!

– Ще го накарам да ми ухапе ръкава! – закани се Самуел.

– Това ти няма да направиш! Познавам те, Самуел, твоята свирепост бързо минава. Ще му наговориш разни захаросани думи, а после ще ми се домъкнеш и ще ме молиш да забравя, че някога си ходил там.

– Главата му ще пръсна! – изрева Самуел. Тръшна вратата на спалнята, а Лайза се усмихна към дъските.

Скоро след това се показа с черния си костюм и с блестящата коло-сана риза. Наведе се напред и Лайза привърза тънката му черна вратовръзка. Бялата брада бе така сресана, че светеше.

– Не е зле да прокараш една четка и по черните си обуца – посъветва го тя.

Докато мажеше с черна вакса износените си обуца, Самуел извърна глава и я попита:

– А може ли да взема Библията? Най-хубавите имена се намират в Библията.

– Не ми се ще много да излиза от къщата – кисело рече тя. – Ако закъснееш на връщане, аз какво ще си чета? В нея сме вписали имената на децата ни. – Забеляза, че лицето му посърна. Влезе в спалнята и се върна оттам с една малка Библия, орфана и омачкана, с корици, подвързани и подлепени в кафява бакалска хартия. – Взemi тази – каза тя.

– Но тя е на майка ти.

– Тя няма да има нищо против. С изключение на едно име всички останали имат вече по две дати.

– Ще я запъна да не се повреди – обеща Самуел.

– Майка ми обаче – остро каза Лайза – ще има едно нещо против и то е същото, което имам и аз: ти си вечно недоволен от Писанието такава, каквото е. Все го ровиш и все не му хващаш вяра, все го обръщаш напред-назад като енот на мокър камък, а това ме дразни.

– Защото се мъча да го проумея, майко.

– Какво има тук да се проумява? Чети, и толкоз. Всичко е написано черно на бяло. Кой ти иска да го проумяваш? Ако е искал Господ да го проумееш, щял е да ти го вкара в главата или пък да го напише по друг начин.

– Но, майко...

– Самуел, ти си най-свадливият човек, който е живял на този свят.

– Да, майко.

– Няма защо непрекъснато да се съгласяваш! Мирише ми на неискреност. Казвай каквото мислиш! – Изглежда тъмната му фигура, отдалечаваща се в колата. – Чудо съпруг – гласно си каза тя, – ама заядлив.

А Самуел се чудеше и маеше: „Тъкмо си мисля, че я познавам, и вземе, та направи нещо такова!“

3

Последната половина миля, като кривна от Долината на Салинас и пое по неравния път сред големите дъбове, Самуел се помъчи да си изтъче такова покривало от свирепост, с което да прикрие своята обърканост. Повтаряше си героични слова...

Адам се оказа още по-мършав, отколкото го помнеше Самуел. Погледът му бе мътен, сякаш очите не му служеха за гледане. Докато схване, че пред него е застанал Самуел, мина време, след което устата му изписа гримаса на неудоволствие.

– Чувствам се засрамен – поде Самуел, – дето съм дошъл непоканен.

– Какво искаш? – рече Адам. – Не ти ли платих?

– Да ми платиш? Да, плати ми. Да, за Бога, плати, но ще ти кажа, че плати повече, отколкото струваше направеното от мен.

– Какво? Накъде биеш?

Гневът на Самуел почна да расте и дори да пуска листа.

– Представи си един човек, който цял живот се е противопоставял на заплащането. И как, след като цял живот съм се старал да установя колко струвам, как можа ти, печални човече, да ме впишеш в някакви тефтери?

– Ще платя! – възкликна Адам. – Казвам ти, ще платя. Колко? Плащам!

– Ти си плати, но не на мен.

– Защо си дошъл тогава? Върви си!

– По-рано ме канеше.

– Но сега не съм те поканил.

Самуел сложи ръце на кръста си и се наведе.

– Виж какво ще ти кажа, съвсем кротко. Снощи, в тази жестока и люта нощ, проблесна светла мисъл и мракът стана по-благ с

приближаването на деня. Тази мисъл, както казват по-великите от нас, ме държа, откак изгря Вечерницата до последната звезда на Голямата мечка в ранния светлик. И реших да се самопокаям.

– Не си добре дошъл.

– Бе ми подсказано – рече Самуел, – че в един изключителен миг на възторг от твоите слабини са се пръкнали близнаци.

– Какво ти влиза това в работата?

При тази грубост очите на Самуел се озариха от особена радост. Забеляза, че в къщата се мярка Ли и наднича към него.

– В името на Божията благодат, не ме предизвиквай! Аз съм човек, който вярва, че моето потомство ще живее в мир.

– Не те разбирам.

– А и как би могъл? Адам Траск, едно псе вълча порода с две кутрета, едно недорасло петле, дало бащинство, като оплодило едно яйце! Мръсна буца кал! – Страните на Адам се помрачиха и като че за първи път очите му прогледнаха. Самуел с радост усети, че в стомаха му се надига палеща ярост. – О, приятелю мой – извика той, – отдръпни се от мене! Умолявам те! – В ъглите на устата му се събра слюнка. – Умолявам те! – кресна той. – В името на всичко свято, което още помниш, отдръпни се назад! Усещам как в гушата ми накупява убийство.

– Махай се от дома ми! – каза Адам. – Хайде, пръждосвай се! Държиш се като луд. Да те няма! Този имот е мой, купил съм го.

– Очите си и носа също си купил – присмя му се Самуел. – И своята праведност си купил. И пръста, с който ме пъдиш, и него си купил! Чуй ме, защото след малко ще те убия! Купил си! Купил с част от едно безценно наследство! Помисли, човече, заслужаваш ли децата си?

– Дали ги заслужавам? Та те, ако не се лъжа, са тук. Не те разбирам.

– Пази ме, Боже, Лайза! – изрева Самуел. – Не е така, както мислиш, Адам. Чуй ме, преди палецът ми да е напипал онова фатално място на гърлото ти! Скъпоценните близнаци! Незабелязани, неусетени, които няма кой да ръководи, неоткрити... казвам това смирено, с отпуснати ръце.

– Върви си! – дрезгаво каза Адам. – Ли, донеси ми пушката! Този човек е луд. Ли!

Ръцете на Самуел се намериха върху гърлото на Адам, стегнаха го тъй, че слепоочията му затуптяха, а очите му се наляха с кръв.

– Я се остави с тия меки пръсти! – изръмжа Самуел. – Нито си ги купил тия момчета, нито си ги откраднал, нищо не си разменил срещу

тях. Получил си ги по някакво необяснимо и чудесно благоволение свихе. – Коравите му палци внезапно пуснаха гърлото на съседа.

Адам остана запъхтян и опипа гърлото си, върху което бяха лежали ръцете на ковача.

– Какво искаш от мен?

– У тебе няма капка любов.

– Имаше. Достатъчно, за да ме убие.

– Никога никому не е достатъчно. Но градина, в която има само камъни, заслужава малко, а не много.

– Стой по-далеч от мен. И аз мога да се бия. Не мисли, че не мога да се защитавам.

– Да, имаш две оръжия, при това без имена.

– Ще се бия с тебе, старче. Я се виж, дъртак!

– Умът ми – рече Самуел – не може да приеме глупака, който вдига камък и цял ден не е сколасал да му даде име, например Питър. А ти? Цяла година живееш и пресушаваш душата си, без дори номера на синовете си да сложиш.

– Това си е моя работа – каза Адам.

Самуел замахна с тежкия си юмрук на труженик и Адам се просна в прахта. Извика му да стане и когато Адам се надигна, удари го повторно. Този път Адам не мръдна, но не изпусна от вкаменения си поглед страховития старец. Жаравата в очите на Самуел погасна и той бавно изрече:

– Синовете ти нямат имена.

– Майка им ги лиши от себе си – отвърна Адам.

– А ти ги лишаваш от баща. Не можеш ли да усетиш как мръзне нощем изоставеното дете? Къде е топлината, къде е птичата песен, кое утро ще бъде добро? Не можеш ли, Адам, поне малко да си припомниш как е било?

– С мен не е било – каза Адам.

– Или си го унищожил. Твоите момчета не са кръстени. – Наведе се, обхвана раменете на Адам и му помогна да се изправи. – Но ние ще им дадем имена. Ще помислим надълго и ще им намерим хубави имена, да не ходят голи. – И изтупа прахоляка от ризата на Адам.

Адам доби отнесен, ала напрегнат израз, сякаш се вслушваше в някаква понесена от вятъра музика, но очите му вече не бяха мъртви като преди малко.

– Мъчно мога да си представя – каза той, – че ще благодаря на човек, който ме е обидил и ме е отупал като черга. Но аз съм благодарен.

Оскърбена благодарност, но все пак благодарност.

Самуел се усмихна и бръчици наобиколиха очите му.

– Естествено ли ти се стори? Правилно ли постъпих?

– За какво говориш?

– За това, че донякъде обещах на жена си да го направя. Не й се вярваше, че ще мога. Знаеш, не съм от побойниците. За последен път човешка душа съм пребивал в графство Дери и то беше заради едно момиченце със зачервен нос и заради един учебник.

Адам гледаше Самуел, но в съзнанието си зърна и усети брат си Чарлз, черен и готов да убие, а оттам си спомни за Кати и за това как го гледаше над дулото.

– Страх нямаше – каза Адам, – беше повече изтощение.

– Сигурно не съм бил достатъчно разгневен.

– Самуел, само за едно ще те питам и повече нищо. Чул ли си нещо? Някакви известия за нея, изобщо каквото и да било?

– Нищо не съм чул.

– Това е почти облекчаващо – рече Адам.

– Изпитваш ли омраза?

– Не. Само нещо като присвиване на сърцето. Може би по-късно ще се превърне в омраза. Ти разбираш, между красотата и ужаса нямаше и една крачка. Объркан съм, объркан.

– Някой ден – каза Самуел – ще седнем и всичко ще подредиш на масата, ред по ред, като пасианс. Но сега... сега ти не разполагаш с всички карти.

Изад навеса се донесе възмутеният крясък на недоволна кокошка, а след това и тъп удар.

– Нещо става при кокошките – сепна се Адам. Надигна се втори крясък.

– Ли е при кокошките – обясни Самуел. – Знаеш ли, ако кокошките имаха държава, църква и история, щяха да тълкуват човешката радост с неразбиране и отвращение. Случи ли му се на човек нещо весело и обнадеждаващо, все някоя кокошка отива стенеща на закление.

Двамата замлъкнаха – мълчание, което се нарушаваше единствено от малки, престорени любезности: безсмислени въпроси за здравето и времето, чиито отговори никой не чува. И това може би щеше да продължи, додето се скарат отново, ако не беше се намесил Ли. Ли изнесе маса и два стола, които постави един срещу друг. На второто си идване донесе пайнт уиски и две чаши. Сетне домъкна близнаците, по един във всяка ръка, сложи ги на земята до масата и им даде по една пръчка – да

размахват и да следят сенките им. Момченцата седнаха тържествени, огледаха се, впериха очички в брадата на Самуел, после подириха Ли. Бяха необичайно облечени – с правите панталони и опашатите сърмени жакети на китайчета. Единият беше тюркоозносин, а другият избеляло-розов, с черни опашки и ширити. На главите им се мъдреха кръгли шапчици от черна коприна, на чиито плоски дъна стърчеше по един яркочервен помпон.

– Откъде, за Бога, си намерил тези дрехи, Ли? – попита Самуел.

– Не съм ги намирал – сопна се Ли, – имах си ги. Едничките им други дрехи аз уших сам от корабно платно. На кръщавка момчетата трябва да са облечени добре.

– Но, Ли, ти си изоставил заваления говор!

– Завинаги, надявам се. Е, в Кинг Сити още го брътвя. – Отправи няколко къси напевни срички към момченцата на земята, те се засмяха и поклатиха пръчките във въздуха. – Ще ви наляя да пийнете – рече Ли. – Това уиски си беше тука.

– Това уиски си го купил вчера в Кинг Сити – каза Самуел.

Сега, след като Самуел и Адам седнаха на една маса и всички прегради бяха паднали, Самуел се скри зад завеса от притеснение. Не беше лесно да се възстановят неща, които преди това си смачкал с юмуци. Помисли си за себеотрицанието и въздържаността – две добродетели, които омекват, ако няма къде да ги приложиш. Умът му почваше да се присмива над себе си. Седяха двамата и наблюдаваха необикновено ярко облечените братчета. „Понякога – мислеше Самуел – твоят противник може да ти помогне повече от приятеля.“ И вдигна очи към Адам.

– Мъчното е да почнеш – каза той. – Прилича на отлагано писмо, което с всяка минута става все по-непосилно. Не би ли ми подал ръка?

Адам го погледна за миг и после пак свали очи към момченцата на земята.

– В главата ми нещо трещи – рече той, – такива звуци чуваш под вода. Ще трябва да изтръгна себе си от цяла една година.

– Навярно ще ми разкажеш какво е било, тъй по-лесно ще потръгне.

Адам гаврътна питието, наля си още и почна да върти чашата под ъгъл. Кехлибареното уиски се надигаше в единия ѝ край и въздухът се изпълни с неговия пронизващ и стоплящ плодов аромат.

– Мъчително ми е да си спомням – поде той. – Беше не толкова страдание, колкото празнота. Само че и тя ме пробуждаше. Казваш, че от колодата ми липсвали някои карти. Същото си мислех и аз. И може би никога няма да ги събера всичките.

– Нея ли имаш предвид? Когато човек твърди, че не иска да говори за нещо, той обикновено иска да каже, че не е в състояние да мисли за нищо друго.

– Може и така да е. Тя съществува в цялата тази празнота, но аз много неща съм забравил с изключение на последната картина. Тя е като изрисувана с огън.

– Тя стреля в теб, нали, Адам? – Устните на Адам изтъняха, погледът му притъмня. – Няма нужда да ми отговаряш – каза Самуел.

– Не виждам защо не – рече Адам. – Да, тя стреля.

– Имала ли е намерение да те убие?

– За това най-много съм си мислел. Не, смятам, че не е искала да ме убива. Не би ми позволила подобно достойнство. У нея нямаше никаква омраза, поначало никакво чувство. Това съм го научил в армията. Ако искаш да убиеш човека, стреляш в главата, в сърцето или в стомаха. А тя ме улучи именно където е искала. И досега виждам как се измести цевта. Струва ми се, нямаше да имам нищо против, ако бе поискала смъртта ми. Би означавало поне нещо като любов. Но аз ѝ бях досадна пречка, не враг.

– Изглежда, доста си разсъждавал.

– Имах доста време. Искам нещо да те питам. Освен последния ужас нищо друго не помня. Беше ли тя много красива, Самуел?

– За тебе, да, защото сам я беше създал. Според мен ти не виждаше нищо друго освен своето създание.

– Питам се коя беше тя. – Адам сякаш мислеше гласно. – Каква беше... Стигаше ми да не зная.

– А сега искаш ли да знаеш?

Адам сведе очи.

– Не от любопитство. Но бих искал да зная каква кръв тече в синовете ми. Когато пораснат... нали трябва нещо да открия в тях?

– Да, така е. Но отсега те предупреждавам, че не тяхната кръв, а твоето подозрение може да събуди злото у тях. Те ще станат такива, каквито ги направиш.

– Но кръвта им...

– Аз в кръвта много не вярвам – каза Самуел. – Дали човек ще открие в децата си добро или зло, то ще бъде само онова, което сам е посадил у тях, след като се пръкнат от майчината си утроба.

– Да, но от свиня състезателен кон не става.

– Не става, но затова пък можеш да отгледаш бързоходна свиня.

– Едва ли тук някой ще се съгласи с тебе. Мисля, че и мисис

Хамилтън не би се съгласила.

– Това е абсолютно вярно. Тя би се възпротивила най-много от всички, ето защо никога не бих ѝ казал нещо подобно. Защо да изсипва отгоре ми мълните на своето несъгласие? Тя печели всеки спор посредством разпаленост и с убеждението, че разликата в мненията е лично оскърбление. Прекрасна жена е тя, но човек трябва да се научи как да я води... Да поговорим за децата.

– Ще пиеш ли още едно?

– Ще пия, благодаря. Голяма загадка са имената. Тъй и не узнах името ли се оформя от детето, или детето се променя така, че да отговаря на името си. Едно обаче е сигурно: лепнат ли някому прякор, значи му е било дадено неподходящо име. Харесват ли ти обикновените имена Джон, Джеймс, Чарлз?

Загледан в братчетата, при споменаването на това име Адам изведнъж видя от очите на едното момче да наднича брат му. Наведе се.

– Какво има? – попита Самуел.

– Не може да бъде! – извика Адам. – Тия момчета не са еднакви! Не си приличат.

– Естествено, че не си приличат. Не са еднояйчни.

– Ей това тук... това прилича на брат ми. Току-що установих. Интересно, на мен ли прилича другото?

– И двете ти приличат. В едно лице има от всичко, което е било преди тях.

– Сега вече не толкова – каза Адам. – Но за миг ми се стори, че виждам дух.

– Навярно тъкмо това са и духовете – отбеляза Самуел. Ли изнесе чинии и ги постави на масата. – Вие имате ли духове в Китай? – попита Самуел.

– Милиони – отвърна Ли. – От духове повече няма. Според мен в Китай нищо не умира. Пренаселено е там. Тъй или иначе, аз като бях, точно с това впечатление останах.

– Седни, Ли – каза Самуел. – Мъчим се да измислим имена.

– Сега задушavam кокошките. Скоро ще е готово.

Адам отмести поглед от близнаците и когато се обърна, очите му се бяха стоплили и омекнали.

– Няма ли да пийнеш, Ли?

– Аз си пийвам в кухнята китайска ракия – каза Ли и влезе в къщата.

Самуел се наведе, вдигна едно от момченцата и го сложи в скута

си.

– Да вземем това например – рече той. – Трябва да видим дали с нещо не подсказват как да ги кръстим.

Адам взе другото и несръчно го закрепил на коляното си.

– Твърде много си приличат – каза той, – но не и ако се вгледаш отблизо. Този е с по-закръглени очи от другия.

– Да – добави Самуел. – И главичката му е по-кръгла, и ушите му са по-големи. Докато другият напомня повече на... на куршум. Тоя сигурно ще израсте, но не много. А тоя ще бъде по-тъмен, и в косата, и в кожата. Този, вярвам, ще стане хитрец, а хитростта ограничава ума. Хитростта само те напътства какво да не правиш, ако не е много уместно. А виж как се държи тоя! Много по-напреднал от другия, по-развит. Не е ли странно колко различни могат да бъдат, когато ги загледаш по-внимателно?

Изразът на Адам се променяше, ставаше все по-открит. Вдигна си пръста и детето се надигна да го хване, при което едва не се изтърси от скута му.

– Хей! – извика Адам. – По-полека! Да не искаш да паднеш, а?

– Ще бъде грешка, ако им дадем имена заради някакви качества, които си мислим, че притежават – каза Самуел.

– Може и да сбъркаме, сериозно да сбъркаме. По-добре да им поставим по-далечна цел, в която да се мерят, име, за което трябва да бъдат достойни. Човекът, на когото аз съм кръстен¹⁸, бил ясно повикан от самия Господ Бог и аз затова цял живот се ослушвам. Веднъж-дваж ми се стори, че някой споменава името ми, но не беше ясно, не беше никак ясно.

Като придържаше детето за ръчичката, Адам се наведе над масата и напълни с уиски двете чаши.

– Благодаря ти, че дойде, Самуел – рече той. – Благодаря ти и за това, че ме удари... То не е много редно да се каже, ама...

– И за мен не беше редно да го направя. Лайза никога няма да повярва, затуй няма и да ѝ казвам. Човек се наскърбява повече, ако не повярват на истината, а на лъжата, която изрича. Голяма смелост се изисква да поддържаш една истина, неприемлива за света. Това се наказва и обикновено наказанието е разпъване на кръст. Липсва ми такава смелост.

18. Думата е за Самуил (Шмуел), библейския пророк и съдия, обещан от майка си Ханна на Бога, в чието детство Господ му се явява насън и го повиква на име (1 Книга на Самуил, гл. 3); Шмуел – име господне (староевр.). – Б. пр.

– Питал съм се – каза Адам – защо човек с твоите познания се е захванал да обработва едно безплодно място в планината.

– Именно защото нямам смелост – отвърна Самуел.

– За нищо не бих могъл да поема отговорността. И щом Господ не ме е повикал по име, трябвало е аз да го повикам. Но и това не сторих. Ето, в това е разликата между величието и посредствеността. Не е несрещана болест. Но е чудесно, когато посредственият човек разбере, че да си велик, значи да си най-самотният на света.

– Бих казал, че величието има различни степени – подхвърли Адам.

– Не мисля така – рече Самуел. – Все едно да кажеш, че има малка големина. Не. Аз съм на мнение, че домогнеш ли се до такава отговорност, в избора си оставаш сам със своето величие. При единия случай се радваш на топлинка, на другарство и на разбирателство, а при другия – на вледеняващо, самотно величие. Още тук трябва да избираш. Доволен съм, че за себе си избрах посредствеността, но нима мога да кажа каква щеше да ми бъде наградата, ако бях избрал другото? И от децата ми никое няма да стигне до величието, с изключение, може би, на Том. Точно сега се измъчва да направи избора си. Страшно мъчително е да гледаш отстрани. Някъде дълбоко в себе си очаквам от него да приеме. Но не е ли странно това? Баща, който иска синът му да бъде осъден на величие! Какво самолюбие!

– Не било лесна работа да измислиш име, уверих се – засмя се Адам.

– А ти какво очакваше?

– Не знаех, че може да бъде толкова приятно.

Ли донесе блюдо задушено кокоше месо, купа с димящи варени картофи и дълбок съд със салата от цвекло, всичко поставено на дъска за сладкиши.

– Не знам добре ли е станало – каза той. – Кокошките бяха малко старички, а ярки нямаме. Тази година пилетата ги издавиха невестулките.

– Сядай и ти – рече Самуел.

– Чакайте да си изпия ракийцата – отвърна Ли. В негово отсъствие Адам каза:

– Не мога да си обясня. По-рано говореше другоаче.

– Сега ти има доверие – каза Самуел. – Той има дарбата да бъде докрай верен, без да се надява на каквато и да е отплата. Като човек е може би много по-добър, отколкото можем да мечтаем за себе си.

Като се върна, Ли приседна в другия край на масата.

– Оставете децата на земята – рече той. Щом ги оставиха, близнаците почнаха да протестираат, но Ли им каза нещо остро на кантонски диалект и те се умълчаха. Мъжете се хранеха мълчаливо, както повечето селски хора. Внезапно Ли се надигна, втурна се в къщата и се върна с дамаджана червено вино.

– Забравих го – рече той. – Бях го намерил в къщата.

Адам се засмя.

– Помня, че тук пих вино, преди да купя земята. Навярно съм я купил заради виното. Кокошката е добра, Ли. Имам чувството, че от дълго време не съм усещал вкуса на храната.

– Оправяш се – отбеляза Самуел. – Някои хора мислят, че ако оздравеят, ще затъмнят славата на своето страдание. Но компресът на времето не признава никаква слава. Всеки оздравява, само трябва да изчака.

4

Ли разчисти масата и даде на момченцата по една изчистена кокошка кълка. Седнали в тържествени пози, те държаха своите мазни жезълчета и се редуваха ту да ги разглеждат, ту да ги смучат. Виното и чаши-те останаха на масата.

– Сега най-добре да изберем имената – рече Самуел. – Усещам как Лайза отдалеч ми дърпа поводите.

– Не ми идва на ума как да ги кръстим – каза Адам.

– Нямах ли в семейството някое име, някоя примамка за богат роднина, някаква семейна гордост, достойна за увековечаване?

– Не. Искам, доколкото е възможно, да почнат всичко отначало.

Самуел сви пръсти и се чукна по челото.

– Какъв срам! – извика той. – Колко лошо, че не могат да имат имената, които им се полагат!

– Какво искаш да кажеш?

– Нали казваш „отначало“? Снощи си мислех... Не ти ли е хрумвало ти как се казваш?

– Аз ли?

– Ти я! И твоите първородни – Каин и Авел!

– О, не! – възкликна Адам. – Това не бива!

– Знам, че не бива. Все едно изкушаваме съдбата, каквато и да е тя. Но не е ли удивително, че Каин е може би най-познатото име по цял свят, а доколкото зная, носил го е само един човек?

– Вероятно затова името никога не загубвало своя смисъл – обади се Ли.

Адам се загледа в мастиленочервеното вино в чашата си.

– Само като го чуя, и ме побиват тръпки – рече той.

– Откакто свят светува – почна Самуел, – в душите ни витаят и ни преследват две предания. Носим ги навсякъде като невидими опашки. Преданието за първородния грях и преданието за Каин и Авел. Но аз не ги разбирам – нито едното, нито другото. Изобщо не ги разбирам, но ги чувствам. Лайза много ми се сърди. Казва, че нямало защо да ги проумявам. Според нея излишно е да се мъчиш да доказваш нещо, което е истина. Може би е права. Може би наистина е права. Ли, Лайза ми докладва, че си бил презвитерианец. Ти разбираш ли Райската градина и Каин и Авел?

– Тя смяташе, че трябва да съм нещо, а пък аз преди много време съм посещавал неделно училище в Сан Франциско. Хората са доволни, когато си нещо, за предпочитане – каквито са те.

– Той те попита дали ги разбираш – намеси се Адам.

– Струва ми се, разбирам грехопадението, защото донякъде мога да го усетя и в себе си. Но братоубийството – не. А може пък и да съм забравил някои подробности.

– Повечето хора не обръщат внимание на подробностите – каза Самуел. – А мен тъкмо те ме поразяват. Авел не е имал деца. – Погледна небето. – Господи, как минава денят! Досуц като един живот, толкова бързо, когато нехаш за него, и толкова бавно, когато го наблюдаваш. Не! – отсече той. – Аз изпитвам радост. И съм си дал обещание да не приемам радостта за грях. Доставя ми удоволствие да се ровя в нещата. Какво е удоволствието да преместиш камък, ако не погледнеш под него? А това, че никога няма да видя обратната страна на Луната, ме изпълва с черно разочарование.

– Аз нямам Библия – рече Адам. – Семейната остана в Кънектикът.

– Аз имам – каза Ли, – ще я донеса.

– Няма нужда – спря го Самуел. – Лайза ми позволи да взема Библията на майка ѝ. В джоба ми е. – Измъкна пакетчето и разгъна орфаната книга. – Тази сякаш е била драна и дъвкана. Интересно, какви ли страдания е побрала! Дай ми една употребявана Библия и мисля, ще мога всичко да ти разкажа за нейния собственик по местата, омърляни от търсещите му пръсти. Докато Лайза я цапа равномерно. Ето, най-вехтата от всички истории! Ако с нещо ни смущава, трябва да търсим този смут у нас самите.

– Не съм я чувал от дете – каза Адам.

– Тогава може би си мислиш, че е дълга и широка, но тя е много кратка – рече Самуел. – Ще ви я прочета и сетне ще се върнем отначало. Дай ми малко вино, гърлото ми пресъхна за вино. Ето тук, една толкова кратичка история, която е оставила толкова дълбока рана! – И наведе очи. – Я вижте! – извика.

Децата са заспали на земята.

– Ще ги покрия – каза Ли и стана.

– Пръстта е топла – рече Самуел. – Слушайте сега: „И Адам позна жена си Ева и тя зачена и като роди Каин, каза: «Родих мъжка рожба от Бога.»“ – Адам бе почнал нещо да говори, Самуел го погледна и той млъкна, скривайки очи с ръка. Самуел продължи да чете: – „И тогава тя роди брат му Авел. И Авел стана пастир, а Каин почна да обработва земята. И като мина време, отиде Каин и принесе на Господа дар от земните плодове. И Авел също принесе първородните на стадото си и от тлъстината им. И погледна Бог благосклонно на Авел и на даровете му, а Каин и неговите дарове пренебрегна.“

– Ето тук – обади се Ли. – Впрочем продължавайте нататък. После ще се върнем.

– „И се разгневи Каин и лицето му помръкна. И рече Бог Каину: «Защо си разгневен и защо помръкна лицето ти? Нямах ли да те приемат, ако беше постъпил добре? Но ако не си постъпил добре, грях ще легне на твоя праг и ще иска да вървиш по волята му, но ти трябва да го победиш.» Тогава рече Каин на брата си Авел да излязат на полето и като излязоха на полето, Каин се хвърли на брата си и го уби. И Бог попита Каин: «Къде е Авел, твоят брат?» А оня му отвърна: «Не зная. Да не съм аз пастир на брата си?» И му рече Бог: «Какво направи? Гласът на братовата ти кръв вопие към мен от земята. И ти ще бъдеш прокълнат от тази земя, която раззина паст да попие братовата ти кръв, проляна от твоята ръка. И когато обработваш земята, тя отсега нататък няма да ражда нищо, а ти ще бъдеш бездомен и ще станеш скитник.» А Каин рече на Бога: «Това наказание е по-тежко, отколкото мога да понеса. Виж, ти днес ме изгонваш от лицето на земята и от своето лице. И аз ще стана беглец и скитник по земята и всеки, който ме срещне, ще ме убие.» А Господ Бог му рече: «Ако някой посегне да убие Каин, за отмъщение ще бъдат взети седем живота.» И тогава Бог постави на Каина знак, та да не го убие, който го срещне. И Каин се отдалечи от божието присъствие и заживя в земята Нод на изток от Рая.¹⁹ – Самуел затвори откъснатата корица на книгата, почти отегчен. – Толкова! Шестнайсет стиха, не са

повече. Господи, бях забравил колко е страшно, няма ни една нотка на упование. Сигурно Лайза е права. Няма нищо за разбиране.

Адам въздъхна дълбоко.

– Безутешна история, нали?

Ли напълни една чаша от своето камениново шише с тъмна гъста напитка, изгълта я и разтвори уста, повторно да усети вкуса ѝ върху задната половина на езика си.

– Някоя история не може да бъде силна и трайна, ако не долавяме в сърцата си, че е истинска и вярна за нас. Какъв огромен товар от вина носят хората!

– А ти се мъчиш да поемеш целия! – обърна се Самуел към Адам.

– Аз също – каза Ли. – Всеки постъпва така. Гледаме да си напълним ръцете с вина, сякаш е нещо безценно. Изглежда, го правим доброволно.

– Аз от това се чувствам по-добре – намеси се Адам, – а не по-зле.

– По-точно? – попита Самуел.

– Всяко момче си въобразява, че то е изнамерило греха. За добродетелите си мислим, че ги научаваме, понеже за тях слушаме непрекъснато. А грехът е по природа в нас.

– Разбирам. Но с какво може да ни успокои тази история?

– С това – заговори възбудено Адам, – че ние сме произлезли от нея. Тя е като наш баща. Част от вината ни попива в нашето потомство. Нима сме имали друг избор? Ние сме деца на бащите си, което означава, че не сме първите. Все пак е извинение, а в този свят липсват достатъчно извинения.

– При това не са убедителни – допълни Ли. – Иначе отдавна сме щели да ликвидираме вината си и светът нямаше да е пълен с отчаяни и наказани хора.

– Не ви ли хрумва обаче някаква друга рамка за тази картина? – попита Самуел. – С извинение или без извинение, ние принадлежим на рода си и носим вината.

– Помня, че бях малко оскърбен от Бога – каза Адам.

– Каин и Авел са му дали, каквото са имали, а той приел Авел и отблъснал Каин. Винаги съм смятал, че това е било несправедливо, и никога не можах да го проумея. А вие?

– Може би разсъждаваме от различни гледища – рече Ли.

19. Битие, гл. 4, ст. 1 – 16. Основната библейска мисъл, върху която е изграден сюжетът на романа. В староеврит Нод („земята Нод“) означава „скиталчество“. – Б. пр.

– Доколкото си спомням, тази история е била съчинена от и за един скотовъдски народ. Те не са били земеделци. Няма ли тогава богът на овчарите да сметне тлъстото агне за по-драгоценно, отколкото снопа пшеница? Жертвоприношението трябва да бъде от най-доброто и най-скъпото.

– Да, това го разбирам – рече Самуел. – Но, Ли, нека те предупредя: не довеждай източното си мислене до вниманието на Лайза.

– Добре – оживено се намеси Адам, – но защо Господ е осъдил Каин? Несправедливо е!

– Голямо предимство е да се вслушваш в точните слова – каза Самуел. – Бог не е осъдил Каин. Дори той може да има предпочитания, нали? Да предположим, че Господ е обичал повече агнешко, отколкото зеленчуци. Аз например съм същият. И може би Каин му е донесъл връзка моркови. А Бог рекъл: „Това не обичам. Опитай пак. Донеси ми нещо, което обичам, и ще те туря наравно с брат ти.“ Но Каин се ядосал, оскърбили му чувствата. А оскърбят ли някому чувствата, иде му да замахне по нещо, и Авел се случил жертва на гнева му.

– Свети Павел казва на евреите, че Авел е бил с вяра²⁰ – обади се Ли.

– В „Битието“ за това не се говори – отвърна Самуел, – имал ли е вяра, нямал ли е. Намеква се само за нрава на Каин.

– А какво казва мисис Хамилтън за парадоксите в Библията? – полюбопитства Ли.

– Нищо не казва, защото не признава, че ги има.

– Но...

– Млък! Иди да я питаш. И ще се върнеш по-стар, но не и по-малко объркан.

– Вие двамата сте изучавали всичко това – прекъсна ги Адам. – На мен само ми е минало през кожата и почти нищо не е останало. Значи Каин е бил прогонен заради убийството, така ли?

– Точно така, заради убийството.

– И Бог го е жигосал?

– Не чу ли? Върху Каин бил поставен печат не за да го унищожи, а да го спаси. Както и проклятието към всеки, който би вдигнал ръка да го убие. Било е предпазващ знак.

– Не мога да се отърва от чувството – каза Адам, – че Каин е опрал

20. Нов завет, Послание на апостол Павел към евреите, гл. 11, ст. 4: „С вяра Авел принесе Богу по-добра жертва...“ – Б. пр.

пешкира.

– Може и така да е – рече Самуел, – но Каин е живял и деца е народил, а Авел е останал да живее само в приказката. Ние сме потомци на Каин. И не е ли странно, че ние тук, трима възрастни мъже, толкова хиляди години след това сме седнали да обсъждаме това престъпление, сякаш е станало вчера в Кинг Сити и още не са изправили убицеца пред съда?

Едно от близначетата се пробуди, прозя се, погледна Ли и отново заспа.

– Нали помните, мистър Хамилтън – каза Ли, – бях ви доверил, че се опитвам да превеждам старокитайска поезия на английски? Не, не се безпокойте, няма сега да ви чета. Но като се занимавам с това, установявам как някои древни неща изглеждат нови и ясни като днешното утро. Попитах се защо. Разбира се, хората се интересуват само от себе си. Ако една история не се отнася до слушателя, той няма и да я чуе. Та оттук изведох и правилото: голяма и трайна е онази история, която се отнася до всички, инак би се изгубила. Чуждото и необяснимото са безинтересни, само дълбоко личното и познатото...

– Отнеси сега това към историята за Каин и Авел – рече Самуел.

– Аз не съм убил брат си – каза Адам и тозчас млькна. Мисълта му препусна назад във времето.

– Струва ми се, аз мога да го отнеса – отговори Ли. – Според мен това е най-известната история на света, понеже засяга всеки човек. Тя е, мисля, история, символична за човешката душа. Не ми се сърдете, ако не съм ясен, просто налучквам какво искам да кажа. За едно дете няма по-голям ужас от това да не го обичат, да го отблъснеш е за него пъкълът, от който трепери. И, струва ми се, в по-голяма или по-малка степен такова отблъскване е изпитал всеки. С отритването идва гневът и за отмъщение, че си бил отритнат, гневът ражда престъпление, а престъплението довежда вината – такава е историята на човечеството. Мисля, че ако можехме да ликвидираме отблъскването, човекът щеше да бъде друг. Може би шантавите щяха да са по-малко. Дълбоко съм убеден, че и затворите щяха да са по-малко. Но всичко е там, в началото. Дете, на което отказват обичта, към която се стреми, ритва котката и притулва тайната си вина; друго открадва, дано златото го направи обичано; трето тръгва да покорява света. И винаги тази вина, отмъщението и нова вина! Човекът е едничкото животно, което притежава вина. Почакайте! Значението на тази древна и ужасна история според мен е в това, че тя представлява една схема на душата – на онази скрита, отхвърлена, виновна

душа. Мистър Траск, казахте, че не сте убил брат си, и после нещо си припомнихте. Не желая да знам какво е то, но нима не е свързано с Каин и Авел? А вие, мистър Хамилтън, какво мислите за моя източен брътвеж? Знаете, че съм толкова от Изтока, колкото и вие.

Самуел бе опрял лакти на масата и закрил очи, подпираше чело с ръце.

– Искам да помисля – рече той, – проклет да си, искам да помисля! Когато остана сам, ще трябва всичко това да различи и хубаво да видя. Ти комай събори един мой свят. И сега не зная какво да издигна на негово място.

– Не може ли светът да бъде изграден около една всеприета истина? – попита го Ли. – Не могат ли да се изкоренят някои безумия и страдания, щом причините са известни?

– Не знам, дявол да те вземе. Ти смути моята красива вселена. Започна една спорна игра и я превърна в становище. Остави ме на мира, трябва да си помисля! Пусна ми една муха в мозъка и тя сега снася там яйцата си. Питам се какво ли ще каже Том по тоя въпрос. Сигурно ще го скъта в шепите на мисълта си и бавно ще го върти в мозъка си като мръвка на шиш. Адам, я ела на този свят! Стига толкова ровичкане в спомени!

Адам се сепна и дълбоко си пое дъх.

– Не е ли това много просто? – попита той. – Винаги ме е било страх от простите неща.

– Съвсем не е просто – рече Ли, – а отчайващо сложно. Но накрая винаги става ясно като бял ден.

– Скоро няма да има бял ден – каза Самуел. – Седим, а в туй време вечерта дошла. Уж дойдох да кръстим децата, а те и досега са без имена. Стигнахме до задънена улица. За теб, Ли, ще е най-добре да не набъркваш сложните си разсъждения в каноните на установената религия, че току-виж забили гвоздеи в ръцете и краката на някой китаец! Църквата обича усложненията, но само своите собствени. Аз трябва да си тръгвам за вкъщи.

– Дай няколко имена – отчаяно се примоли Адам.

– От Библията ли?

– Откъдето и да е.

– Чакай тогава. От всичкия народ, който е потеглил от Египет, само двама са стигнали до Обетованата земя. Не искаш ли техните имена? Като символ.

– Кои бяха те?

– Кейлъб и Джошуа.²¹

– Джошуа е бил войник, пълководец. Не обичам генерали.

– Добре, но Кейлъб е бил нещо като капитан.

– Значи не е генерал. Мен Кейлъб ми харесва... Кейлъб Траск...

Едното от децата се пробуди и тозчас заскимтя.

– Ти го повика по име! – рече Самуел. – Джошуа не ти допада, но Кейлъб сам се обади. Умник! По-тъмният! Виж, и другият се е събудил. Аз например винаги съм харесвал името Арон, само че той не успял да стигне Обетованата земя. – Почти радостно, разплака се и второто близначе.

– По-добре не може да бъде – каза Адам. Изведнъж Самуел се разсмя.

– За две минути – каза той – и след цял водопад от думи. Кейлъб и Арон, сега вече вие сте хора, членове на човешкото братство и вече имате право на проклятие.

Ли взе близнаците в ръце.

– Запомнихте ли ги? – попита той.

– Разбира се – рече Адам, – този е Кейлъб, а този Арон.

В припадащия здрач Ли понесе разплаканите момченца към къщата.

– Вчера не можех да ги различавам – каза Адам. – Арон и Кейлъб.

– Благодарите се на добрия Бог, че търпеливата ни мисъл даде плод – поде Самуел. – Лайза щеше да предпочете Джошуа. Тя много обича да чете за срутените стени на Йерихон. Но и Арон ѝ харесва, тъй че, надявам се, всичко е наред. Отивам да впрегна.

Адам го придружи до навеса.

– Радвам се, че дойде – каза той. – Камък ми падна.

Самуел напъха юздечката в съпротивляващата се уста на Славословие, наниза челния ремък и пристегна подпругата.

– Дано сега се сетиш за градината на равното. Просто я виждам, както я беше замислил.

Адам не избърза да отговори.

– Струва ми се – рече накрая, – че у мен вече няма сили за това. Не мога да усетя дали ме тегли, или не. Колкото да живея, пари имам достатъчно. На мен лично не ми трябваше никаква градина, сега кому да я показвам?

21. Кейлъб и Джошуа – английското произношение на Халев и Исус Навин; последният наследява Мойсей и отвежда евреите в Ханаан, превзема град Ерихон – „Числа“, гл. 13 и 14. – Б. пр.

Самуел се извърна към него с насълзени очи.

– Не мисли, че някога ще ти мине! – проплака той. – Хич не се и надявай! По-добър ли си от другите мъже? Казвам ти, додето ти не умреш, нищо друго няма да умре. – Постоя запъхтян още миг, сетне се метна на кабриолета, шибна Славословие и без да се сбогува, потегли с присвити рамене.

Трета част

Глава 23

1

Хамилтънови бяха необикновени, безкрайно чувствителни хора, а някои хвърчаха тъй нависоко, че им се случваше и да паднат. По света такива хора често се срещат.

От всичките си дъщери Самуел се радваше най-много на Юна. Още съвсем малко момиченце, тя просто гладуваше за наука, тъй както другите деца за курабийки в късния следобед. По отношение на учението Юна и баща ѝ бяха в конспирация – тайно се заемаха книги, тайно се четяха, загадките им се споделяха насаме. От цялата челяд Юна бе с най-слабо чувство за нелепи несъответствия. Запозна се и се омъжи за един мрачен и напрегнат човек, чиито пръсти бяха прегорени от химикали, най-вече сребърен нитрат. Беше от ония мъже, които живеят сиромашки, за да могат безспир да си пробват шансовете. Неговият шанс беше fotografia. Вярваше, че външният свят може да бъде прехвърлен на хартия, но не в призрачните отсенки на черно-бялото, а в багрите, които възприема и човешкото око.

Името му беше Андерсън, не притежаваше почти никаква дарба да общува с другите. Като повечето техничари, ужасяваше се и ненавиждаше размишленията. Чужди му бяха индуктивните скокове на мисълта. Изкопаваше си едно стъпало и се качваше с една стъпка – точно така катерачът изкачва последния ръб на планинския връх. Към Хамилтънови изпитваше родена от страх злоба, тъй като всички те наполовина вярваха, че са с криле, поради което им се случваха и лоши падания. Андерсън никога не падаше, не се подхлъзваше назад, никога не хвърчеше. Стъпваше бавно, бавно нагоре и накрая – както разправяха – открил, каквото търсел: цветния филм. Бе се оженил за Юна може би заради слабото ѝ чувство за хумор, което пък му поддържаше самочувствието. И тъй като семейството ѝ го плашеше и озадачаваше, отведе я на север в някакви мрачни и забутани места някъде по границата на Орегон. Изглежда бе водил доста примитивен живот сред своите стъкленици и хартии. Юна пишеше безстрастни писма, безрадостни, но и без какво

самосъжаление. Била добре и се надявала, че и вкъщи всички са добре. Съпругът ѝ вече бил близко до своето откритие.

След което тя умря и трупът ѝ бе изпратен у дома.

Аз не познавах Юна. Беше умряла много преди да помня каквото и да било. Години по-сетне Джордж Хамилтън ми е разправял за нея, а очите му се пълнеха и гласът му жалостиво трепваше. „Юна не беше красиво момиче като Моли – разправяше ми той. – Но имаше най-изящните ръце и нозе. Като трева ѝ бяха тънки глезените, като трева се и движеше. Дълги пръсти с тесни, продълговати като бадеми нокти. Юна беше с чудна кожа, прозрачна, направо сияеща. Не се смееше и не играеше като нас. Нещо все я държеше настрана. Вечно имаше вид на човек, който слуша. Когато четеше, в лице заприличваше на човек, който слуша музика. Речем ли нещо да я попитаме, вярно е, отговаряше, стига да го знае, но не засукано и шарено, и пълно с «може би» и с «възможно е», както бихме постъпили ние. Ние преливахме от измишльотини. А в Юна имаше нещо просто и чисто – разказваше Джордж. – И един ден я докараха у дома. Ноктите ѝ бяха изядени до живо месо, пръстите ѝ напукани и захабени. А нозете ѝ, милите нещастни нозе... – Джордж не можа веднага да продължи, след което, с решителността на човек, който се мъчи да се държи в ръце, довърши: – Нозете ѝ бяха напукани, нарязани от камънак и трънаци. Милите крачета, дълго време не бяха обували обувки! А кожата ѝ бе загрубяла като говежда... Смятаме, че е било нещастен случай – додаде той. – Толкова най-различни химикали! От това ще е.“

А Самуел размишляваше и тъгуваше с мисълта, че нещастният случай е станал от страдание и отчаяние. Смъртта на Юна го бе разтърсила като безмълвно земетресение. Не произнасяше своите храбри и окуражаващи думи, просто седеше сам-самичък и се люлееше на стола. Струваше му се, че причина за всичко е била неговата немарливост. И плътта му, която с такава радост бе удържала на времето, малко по малко взе да отстъпва. Младата кожа старееше, ясният му поглед мътнееше, огромните му рамене леко се поприсвиха. Приемайки нещата по свой начин, Лайза се справяше някак с трагедията – за нея отсам Рая не съществуваше никаква надежда. Но Самуел се бе оградил от природните закони с една стена от присмех и смъртта на Юна бе подкопала това укрепление. Той бе вече старец.

Другите му деца преуспяваха. Джордж работеше в застрахователното дело. Уил забогатяваше. Джо бе заминал на изток и съдействаше за оформянето на една нова професия, наречена „реклама“. В собствената

му област недостатъците на Джо се превръщаха в предимства. Бе открит, че е възможно да предава и на другите своите материални фантазии, които, правилно използвани, са и същността на рекламата. Голям човек ставаше Джо на това ново поприще.

С изключение на Деси, която успешно въртеше своето шивачество в Салинас, останалите момичета се бяха омъжили. Единствен Том бе все още наникъде. Самуел бе споделил с Адам Траск, че Том се е насочил към велики неща. Като наблюдаваше сина си, бащата долавяше стремежите и опасенията му, напредването и крачките назад – същото бе изпитвал и той. Том не притежаваше меката поетичност на баща си, нито неговите весели и оптимистични възгледи. Но доближеше ли се човек до него, усещаше силата, топлината и желязната цялост на характера. А под всичко това – и една затвореност, едно стеснително свиване в себе си. Можеше да бъде безгрижен като баща си, но внезапно, точно в разгара ѝ, тази веселост се прекъсваше като цигулкова струна и Том видимо пропадаше в някакви мрачини.

Беше мургав младеж. Навярно от слънцето, кожата му бе тъмноревена, като че вените му бяха увековечили някаква нордическа или може би вандалска кръв. Тъмноревени бяха косите, брадата и мустаците му и на този фон очите светеха изненадващо сини. Беше як, с набити рамене и ръце, ала с прибрани хълбоци. Би могъл да се мери по вдигане, бягане, ходене и езда с всекиго, но му липсваше каквото и да било чувство за надпревара. Уил и Джордж бяха хазартни типове и често се мъчеха да въвлечат и брат си в радостите и скърбите на приключението. Но Том казваше: „Опитвал съм, но ми изглежда просто уморително. Мислил съм защо трябва да е така. Ако спечеля, не изпитвам никакво тържество, ако загубя, не преживявам никаква трагедия. А без тези неща всичко е безсмислено. Не е това познатият начин да се печелят пари. Щом не наподобява нито раждането, нито смъртта, нито радостта или страданието, поне на мен ми се струва... че изобщо нищо не струва. Ако можех да усетя нещо, добро или лошо, и аз бих го правил.“

Уил не можеше да вникне в подобна позиция. Целият му живот бе една надпревара, състоеше се от всевъзможни рискове. И понеже обичаше Том, стараеше се да му предаде нещата, които сам намираще за приятни. Взе го в търговията и се помъчи да го инжектира с насладата от покупко-продажбата от надхитряването на другите, от разобличаването на техните измами, от машинациите в живота. Но Том всякога се завръщаше във фермата объркан, но без да укорява, усещайки, че някъде е изпуснал нишката. Чувстваше, че е трябвало да намери наслаждение в

мъжките радости на борбата, но не бе в състояние да се прави, че ги изпитва.

Самуел бе твърдял, че Том всякога си препълва паницата – било с фасул, било с жени. Мъдър беше Самуел, но според мен познаваше само едната страна на Том. Том се отваряше може би малко повече към децата. И това, което пиша за него, е плод както на спомените, така и на известните ми факти плюс предположенията, изградени от това съчетание. Кой знае дали ще кажа истината?

Ние живеехме в Салинас и познавахме кога е пристигнал Том – мисля, той винаги идваше нощем – по това, че под нашите възглавници, моята и на Мери, напипвахме пакетчета дъвка. А в ония дни дъвката бе нещо много ценно, както се ценеше и петачето. Минаваха месеци, без да ни гостува, но всяка сутрин със събуждането ние бъркахме под възглавниците да проверим. Правя го и досега, макар от толкова много години да не съм намирал дъвка.

Сестра ми Мери не желаше да бъде момиче. За нея това бе нещастие, с което така и не свикна. Правеше физически упражнения, играеше на топчета, на джелик, а момичешките дрехи ѝ пречеха. Естествено, това бе много преди да ѝ станат ясни предимствата да си момиче.

Ние си знаехме, че някъде в телата ни, по всяка вероятност под мишниците, има едно конче, което, натисне ли се както трябва, изведнъж ще ни позволи да полетим. Точно по същия начин Мери си бе измислила някаква магия, която я превръщаше в така желаното силно момченце. Ако заспи в определена вълшебна поза с извити по определен начин крака, глава под тайнствен ъгъл и „заключени“ един върху друг пръсти, на сутринта ще се събуди момче. Всяка нощ се опитваше да открие точната комбинация, но все не успяваше. Обикновено ѝ помагах да си кръстосва пръстите. Вече се бе отчаяла дали някога ще налучка магията, когато една сутрин под възглавниците си намерихме дъвка. Отгънахме си по една и тържествено замляскахме – оттогава не е имало нищо по-вкусно от ментовата дъвка „Бийман“.

Мери нахлузваше дългите си черни рипсени чорапи и внезапно каза с огромно облекчение:

- Разбира се!
- Какво „разбира се“? – попитах я аз.
- Вуйчо Том – рече тя и задъвка с оглушително мляскане.
- Какво вуйчо Том? – запитах отново.
- Той ще знае как се става момче.

Колко било просто! Учудих се как сам не съм се сетил.

В кухнята майка ни напътстваше датското момиче, което бе дошло да ни прислужва. Бяхме сменили доста момичета. Новодошлите датски фермерски семейства пращаха дъщерите си да прислужват в американски къщи и така те научаваха не само езика, но и американската кухня, подреждането на трапезата, добри обноски и всички останали дребни ползности на салинаския хайлайф. След някоя и друга година, с дванайсет долара месечно, момичетата се превръщаха в изключително желани партии за американските младежи. Те не само придобиваха американски маниери, но все така можеха да работят като кобили на полето. Някои от най-изтънчените днешни семейства в Салинас водят началото си от тези именно момичета. И сега в кухнята имаше някаква Матилда с ленени къдри, около която мама къткаше като квачка. Ние нахълтахме.

– Станал ли е?

– Ш-шт! – рече мама. – Пристигна късно, оставете го да се наспи.

Но в задната спалня се чуваше шуртене на вода в легена и ние разбрахме, че вече е на крак. Свихме се като котета пред вратата му и зачакахме да се покаже. В първите минути помежду ни винаги имаше известна нерешителност. Мисля, че вуйчо ни Том бе също толкова стеснителен, колкото и ние. Според мен искаше му се да изхвъркне от стаята и да ни подхвърли във въздуха, но въпреки това спазихме официалния тон.

– Благодарим ти за дъвката, вуйчо Том.

– Радвам се, че ви е харесала.

– Ами ако останеш и довечера, ще ядем ли стриди плакия?

– Ще направим всичко възможно, стига майка ви да разреши.

Преместихме се в гостната и насядахме. От кухнята долетя гласът на мама:

– Деца, оставете го на мира!

– Не ми пречат, Оли – извика й той.

Настанихме се в триъгълник. Колко тъмно бе лицето на Том и колко сини бяха очите му! Носеше хубави дрехи, но никога не изглеждаше добре облечен. В това значително се различаваше от баща си. Червените му мустаци никога не биваха сресани косата му все стърчеше, а ръцете му бяха корави от труд.

– Вуйчо Том – поде Мери, – как се става момче?

– Как ли? Момчетата, Мери, просто се раждат момчета.

– Не, не става дума за това. Аз как мога да стана момче?

– Ти? – Том внимателно я изгледа.

– Аз не искам да съм момиче, вуйчо Том – рукнаха словата й. –

Искам да бъда момче. А момичетата – какво? – прегръдки, целувки и кукли! Не искам да бъда момиче! Не искам! – Очите ѝ се напълниха с ядовити сълзи.

Том се вгледа в ръцете си и с нащърбени нокти откъсна някаква кожичка. Мисля, дощя му се да изрече нещо хубаво, думи, каквито би казал баща му, сладостни, крилати думи, ласкави и красиви...

– Няма да те обичам, ако си момче – каза той.

– Защо?

– Защото ми харесваш като момиче...

В храма на Мери божеството рухна.

– Значи харесваш момичета?

– Да, Мери, много обичам момичетата.

На лицето ѝ се изписа отвращение. Ако това е вярно, значи Том е глупак. С тон, който означаваше „не ми ги разправяй такива“, Мери каза:

– Това добре, но как мога аз да стана момче?

Том имаше вярно ухо. Стана му ясно, че главоломно пада в очите на Мери, а не му се искаше да загуби нейната привързаност и възхищение. Заедно с това у него трептеше тънката стоманена жица на правдата, която прерязваше главичките на бързо скалпените лъжи. Загледа се в косата на Мери, светлоруса, почти бяла, стегнато сплетена да не ѝ пречи и с вече зацапана опашка на плитката – преди всяка по-трудна стрелба с топче тя бършеше длани в косите си. Том погледна проникателно в нейните студени и враждебни очи.

– Аз не мисля, че ти наистина искаш да се промениш.

– Искам!

Не беше прав Том, тя наистина го искаше.

– Добре – каза той, – само че не можеш. И някой ден ще бъдеш благодарна.

– Няма да бъда благодарна – каза Мери, извърна се към мен и с мразовито презрение рече: – Тоя нищо не знае!

Том неволно се сви и аз изтръпнах пред това нечувано престъпно обвинение. Мери беше по-смела и по-безжалостна от повечето деца и затова бе спечелила всички стъклени топчета в Салинас.

– Ако майка ви каже, че може – неловко продума Том, – още тази сутрин ще поръчам стридите и довечера ще ги взема.

– Не обичам стриди! – сопна се Мери, изтича в нашата стая и гръсна вратата.

– Истинско момиче – каза Том, мрачно загледан подире ѝ. Сега

бяхме останали сами и аз почувствах, че съм длъжен да превържа нанесената от Мери рана.

– Аз пък умирам за стриди плакия – рекох.

– Разбира се, че умираш. Мери също.

– Вуйчо Том, наистина ли мислиш, че няма никакъв начин Мери да стане момче?

– Да, наистина – тъжно рече той. – Щях да ѝ кажа, ако знаех.

– Тя е най-добрата бейзболистка в Уест Енд. – Том въздъхна и отново се загледа в ръцете си. Виждах, беше сразен от неуспеха си и го съжалих, страшно мъчно ми стана за него. Донесох изтърбушената тапа с напряко набодени топлийки, образуващи решетка. – Искаш ли да ти подаря една от моите клетки за мухи? – попитах го.

О, колко благороден беше той!

– Наистина ли ще ми я подариш?

– Да. Ето виж, дръпваш една карфичка, пъхаш вътре мухата и я затваряш, а тя почва да бръмчи.

– Много ми харесва. Благодаря ти, Джон.

Залови се цяла сутрин да дълбае с остро джобно ножче един къс дърво и когато се върнахме от училище, той бе изрязал малко човешко лице с подвижни очи, уши и устни, чиито миниатюрни лостчета се съединяваха в кухината отзад. На шията имаше дупчица, затворена с тапа. Чудна играчка беше! Хвашаш муха, провираш я през дупчицата и затваряш тапата. И главичката внезапно оживява. Очите се въртят, устните приказват, ушите мърдат – полудялата муха стъпва по лостчетата и ги движи. Дори Мери донякъде му прости, но доверието ѝ в него не се възвърна, докато не разбра колко е щастлива, че е момиче, но тогава бе вече късно. Главата той подари и на двама ни. Скрита някъде, тя все още съществува и все още работи.

Понякога Том ме водеше на риболов. Тръгнахме преди изгревслънце и поемахме с кабриолета направо към връх Фримънт. Наближихме ли планините, звездите избледняваха и надигаша се, светлината потъмняваше ридовете. Помня, че докато пътувахме, притисках ухо и буза о палтото на Том. Помня също как прехвърляше леко ръка през рамото ми и от време на време ще ме потупа през ръкава. Накрая ще спрем под някой дъб, ще изведем коня от теглича, ще го напоим на бързея и ще го привържем зад кабриолета.

Не си спомням Том да е говорел. Сега, като си помисля, установявам, че не помня нито какъв е бил гласът му, нито какви думи е употребявал. За дядо си помня, но сетя ли се за Том, в спомените ми настъпва

някакво топло мълчание. Може би изобщо не е приказвал. Том имаше чудесни рибарски принадлежности и сам си правеше мухи за стръв. Но по нищо не личеше да се тревожи ще хванем ли пъстърва, или не. Той нямаше нужда да доказва надмощието си над животните.

Помня петопръстата папрат, растяща под малките водопади. Зелените ѝ пръсти потрепваха под ударите на водните капки. Спомням си и уханията на планината: дивата азалия и далечния мирис на скункс, сладостното упоение на вълчия боб и потта на впрегнат кон. Няма да забравя плавните, красиви танци на мишеловите високо в небето и Том, който дълго гледа подир тях, но не помня нито веднъж да е споменал нещо за тях. Помня как държах примката на въжето, а Том набиваше колчета и наплиташе снадки. Помня миризмата на посланата в кошницата папрат и тънкия апетитен дъх на прясна и влажна дъгова пъстърва, кокетно легнала в това зелено ложе. Помня най-сетне как ще се върнем при кабриолета, ще насипем веян ечемик в кожената торба на коня и ще му я завържем зад ушите. Но в моите уши не е останал нито един звук от гласа му, нито една думица. В спомена ми той е останал тъмен и мълчалив, неопикуемо топъл.

Том чувстваше мрака в себе си. Баща му беше мъж хубав и умен, майка му – нисичка, но математически точна. Всичките му братя и сестри бяха красиви или надарени, или с късмет. Том ги обичаше горещо всичките, но му се чинеше, че е тежък и прикован за земята. Изкатерваше планини от възторг и се препъваше в каменния мрак между върховете. Обземаха го изблици на безразсъдна смелост, но те биваха ограничавани от стоборите на страховете.

Самуел бе казал, че Том неуверено се стреми към велики неща, като се мъчи да реши трябва ли да поеме хладнокръвно всяка отговорност. Самуел познаваше характера на сина си и долавяше у него скритото буйство, но то го плашеше, тъй като Самуел не бе от буйните – дори когато удари Адам Траск с пестник, той бе далеч от всякакви стихии. Пръст тук имаха и книгите, които, някои тайно, влизаха в къщата – Самуел се носеше леко по гребена на книгата и безгрижно пазеше равновесие между многото идеи, подобно на човек, който управлява кану по разпенени бързеи. Том обаче се втурваше в книгата, пълзеше и се търкаляше между кориците ѝ, риеше тунели като къртица в нейните разсъждения и затвореше ли я, тя бе цялата изписана на лицето и на ръцете му.

Несдържаност и стеснителност – слабините на Том имаха нужда от женска утроба, а същевременно се смяташе недостоен за жена. Минаваха продължителни периоди, когато се гърчеше в стенещо въздържание,

след това грабваше влака за Сан Франциско да се овъргали в жени и после тихомълком се връщаше в ранчото с чувството за слабост, неосъщественост и малоценност, за което се наказваше с работа: заемаше се да изорава и засява неблагодарни участъци земя и сечеше коравите дъбащи, додето гърбът му се схващаше и ръцете му се превръщаха в уморени дрипи.

Възможно е баща му да е стоял между него и слънцето, тъй като Том се губеше в сянката на Самуел. Той пишеше тайно стихове, а по онова време най-разумното бе това да не се прави ничие достойние. Поети бяха само бледите кастрати и мъжете на Запада ги ненавиждаха. Поезията се смяташе за признак на слабост, израждане и развала. Да четеш стихове, бе равностойно да спечелиш освиркването на хората. А да ги пишеш, означаваше да те заподозрат и да те изолират от обществото. Приемаше се, че поезията е таен грях, и може би с пълно право. Никой не знае колко са стрували стиховете на Том, защото ги бе показвал само на една личност, а преди да умре, изгори всяка дума. Ако се съди по пепелта в печката, трябва да са били много.

От всички в семейството Том обичаше най-много сестра си Деси. Тя беше веселячка. Смехът започваше от прага ѝ. Магазинът ѝ в Салинас бе явление единствено по рода си. Тук бе светът на жената. В него всички правила и опасенията, които раждат железните правила, ставаха на пух и прах. Вратата бе затворена за мъже. В това светилище жените можеха да бъдат жени – уханны, разпътни, загадъчни, суетни, честни и заинтересувани. Баленовите корсети се появиха най-напред при Деси, тези свещени корсети, които моделираха и извайваха плътта на жените в плът на богини. При Деси идваха жени, които посещаваха нужника ѝ, за да повръщат, да се дръгнат и да си изпускат душата, и от тази свобода се раждаше смях, смях до Бога. Мъжете дочуваха смеха през затворената врата и с право се плашеха какво ли става там, може би угаждайки, че причина за тази веселба са именно те, което до голяма степен бе вярно.

Виждам я Деси и сега със златното ѝ пенсне, олюляващо се на един нос, чиято кост не е била създадена за пенсне, от очите ѝ струят хомерически сълзи, а гърдите и се свиват от мускулните спазми на смеха. Косата ѝ падаше напред и провисваше между пенснето и очите ѝ, стъклата се изхлузваха от мокрия нос и се въртяха, увиснали на черната си панделка.

Роклите при Деси се поръчваха с месеци по-рано, при което, преди да се избере материята и моделът, трябваше магазинът ѝ да се посети най-малко двайсет пъти. В Салинас не бе имало нищо по-здравословно

от Деси. Преди нейното появяване мъжете разполагаха със своите ложи, клубове и публични домове, докато жените си нямаха нищо освен Гилдията на Светия олтар и префърцуеното кокетство на пастора.

И един ден Деси се влюби. Не знам никакви подробности за нейната любовна история – нито кой е бил мъжът и какви са били обстоятелствата, нито какво е попречило: религиозни различия, жива съпруга, болест или егоизъм. Предполагам, че майка ми знаеше, но случаят беше едно от ония неща, които потъват в семейните секрети, за да не излязат никога вече. Ако ли пък са знаели и други хора в Салинас, изглежда, са го запазили от солидарност като една от тайните на града. Едничкото, което ми е известно, е, че историята беше безнадеждна, мътна и ужасна. Година по-късно веселието на Деси бе пресушено и смехът секна.

Том беснееше безумен по баирите като лъв, страдащ от страхотна болка. Една нощ, недочакал сутрешния влак, оседла коня си и замина за Салинас. Самуел го последва и от Кинг Сити телеграфира в Салинас. На сутринта, когато с почерняло лице Том пришпори капналия кон по „Джон Стрийт“ в Салинас, шерифът вече го очакваше. Взе му оръжието, затвори го в килията и докато Самуел пристигне да го вземе, остави го на черно кафе и на бренди. Самуел не чете на Том никакво конско, отведе го вкъщи и повече нищо не спомена за случката. В дома на Хамилтънови се възцари мълчание.

2

През 1911 година в Деня на благодарността Хамилтънови се събраха в ранчото – присъстваха всички деца с изключение на Джо, който се намирал в Ню Йорк, и Лизи, която бе изоставила семейството си, за да премине в друго. Юна бе мъртва. Пристигнаха с подаръци и с такива количества храна, каквито фамилията трудно би могла да погълне. Освен Деси и Том всички се бяха изпоженили и децата им изпълниха къщата с гълчава. Домът екна по-шумен от всякога. Децата пищяха, викаха и се боричкаха. А мъжете току прескачаха до ковачницата и се връщаха, смутено бършейки мустаци.

Личицето на Лайза ставаше все по-зачервено. Стъкмяваше всичко, даваше нареждания. Кухненската печка не угасна. Леглата бяха заети до едно, а на пода, върху възглавници и дюшеци, спяха дечурлигата. Самуел изрови прежната си веселост, хапливият му ум заискри и приказката му отново доби познатия напевен ритъм. Взимаше участие в

разговорите и песните, в спомените, но още преди полунощ неочаквано изнемощя. Налегна го отпадналост и се добра до леглото, където от два часа се намираше и Лайза. Учудваше се на себе си не защото си бе легнал, а защото бе поискал да си легне.

Щом майката и бащата се прибраха, Уил донесе уискито от ковачницата и родът се събра в кухнята. Уискито ги обикаляше в закръглени чаша за сироп. Майките се промъкнаха до спалните да проверят завити ли са децата и сетне се върнаха. Говореха тихо, да не смущават малките и старците. Тук бяха Том и Деси, Джордж и неговата красива Мами, Демпси по баща, Моли и Уилям Дж. Мартин, Олив и Ърнест Стайнбек, Уил и неговата Дайла. На всички, и на десетимата, им се щеше да изрекат едно и също нещо. Самуел бе вече старец. Откритието беше еднакво поразително с това ненадейно да зърнеш призрак. Кой знае как, не бяха вярвали, че може да се случи. Пиеха си уискито и полугласно разнищваха новата си мисъл.

– Раменете му – видяхте ли как са се прегърбили? И походката – не е вече така пъргава.

– Влачи си малко ходилата, но не е там работата, а в очите. Очите му са остарели.

– Вечер си лягаше последен.

– Забелязахте ли, наред изречението забрави какво е искал да каже.

– По кожата го познах. Сбърчила се е, а на ръцете е станала прозрачна.

– Все си пази десния крак.

– Да, нали тъкмо него му счупи конят.

– Знам, ама по-рано никога не му е обръщал внимание.

В тези неща виждаха лично оскърбление. „Не може да бъде, повтаряха те. Татко не може да остарее.“ Самуел е млад като зората, вечната зора. Да остарее до своето пладне – да, но, мили Боже! Да го стигне вечерта? А сетне и нощта? О, не, Господи! Съвсем нормално бе мислите им да се мятат и после да отскачат, без да споменат нищо на глас, но разсъдъкът им казваше: „без Самуел светът ще се свърши!“

Какво ще мислим по даден въпрос, ако не знаем какво е било неговото мнение?

Какво ще е времето напролет, ами по Коледа? А дъждовете? Каква Коледа ще е това?

Умовете им се дръпваха от подобни мисли и решиха да намерят жертва – оскърбени, трябваше някого да оскърбят. Обърнаха се към

Том.

- Ти беше тука. През цялото време си бил тука.
- Как можа да стане така? Кога стана?
- Кой беше виновен?
- Да не би да си случайно ти, какъвто си побъркан?

Том издържа, той бе понесъл всичко това, защото бе станало пред очите му.

– Заради Юна беше – пресипнало рече той. – Не можа да я прежали. Каза ми, че човекът, истинският човек, няма право да клюмне, та скръбта да го убие. Непрекъснато ми е повтарял как трябва да вярвам, че времето ще се погрижи за всичко. Толкова често го казваше, че познах: гу-би почва.

– Защо не си ни обадил? Може би щяхме нещо да сторим.

Том подскочи, буен, но затворен в себе си:

– По дяволите! Какво трябваше да ви обадя? Че умира от мъка? Или че мозъкът в костите му се топи? Какво е трябвало да ви кажа? Вас ви нямаше. А аз трябваше да бъда свидетел, да виждам как очите му умират. Майната ви! – Излезе от кухнята и недодяланите му нозе изкълтяха по каменистата земя.

Засрамиха се. Уилям Мартин се обади:

– Ще отида да го доведа.

– Недей! – тутакси го спря Джордж и зетят кимна. – Недей. Остави го на мира. Познаваме го като вътрешностите си.

След малко Том се върна.

– Искам да ви се извиня – каза той, – много съжалявам. Може и да съм малко пийнал. Случи ли ми се, татко казва, че съм бил „развеселен“. Една нощ се връщам с коня – почна самопризнанието си той, – едва се довличам през двора и падам в розите. Изпълзях по стълбата на ръце и крака и повърнах на пода до леглото си. На сутринта се мъча да му кажа, че ме е срам за случилото се, а той знае ли какво ми рече? „Виж к’во, Том, ти беше просто развеселен.“ Де да бях развеселен! А то иначе пиян човек може ли да изпълзи до вкъщи? Просто развеселен.

Джордж прекъсна несвързаните му приказки:

– Ние трябва да ти се извиним, Том – рече той. – Какво излезе? Че те обвиняваме, а не сме имали такова намерение. Или може би имахме и затова молим да ни извиниш.

– Труден е животът тук – сериозно каза Уил Мартин.

– Защо не го накараме да продаде всичко и да се премести в града? Да си поживее дълго и щастливо. Ние с Моли сме готови да ги приемем,

да живеят при нас.

– Мисля, че няма да се съгласи – каза Уил. – Инат като магаре и горд като жребец. Гордостта му е като желязо.

Обади се Ърнест, мъжът на Олив:

– Добре де, нищо не ни струва да го питаме. Ще го вземем при нас, сам или двамата...

След което наново замълчаха, тъй като мисълта, че няма вече да го има това ранчо, тази суха и камениста пустош от височини, по които ти изхвърква сърцето, и тези неплодородни низини, им се стори непоносима. По инстинкт и благодарение на опита си в търговията Уил Хамилтън бе станал великолепен четец на недотам дълбоките подтици у мъжа и жената.

– Ако го накараме да прекъсне занаята – рече той, – все едно че искаме да прекъсне живота си. Той това няма да направи.

– Имаш право, Уил – каза Джордж. – Ще си помисли, че е дошло от всичко да се откаже. И ще го вземе за малодушие. Дума да не става, никога няма да продаде ранчото. Продаде ли го, сигурен съм, че и седмица няма да живее.

– Има друг начин – подхвърли Уил. – Да дойде например на гости. Том ще се справи тук. Време е мама и татко да видят малко свят. Какво ли не става сега. Да се поосвежи, пък като се върне, пак да си хване занаята. След време навярно няма и да му трябва. Сам е казвал, че времето върши по-добра работа и от динамита.

Деси отметна коса от очите си.

– Чудно ми е, наистина ли мислиш, че е толкова глупав. Изхождайки от опита си, Уил отвърна:

– Някой път на човек му се ще да е глупав, за да извърши онова, което умът му не разрешава. Тъй или иначе, можем да опитаме. Какво ще кажете?

Главите в кухнята кимнаха. Само Том седеше вкаменен и замислен.

– Том, не ти ли се ще да поемеш изцяло ранчото? – попита го Джордж.

– Та това е нищо – рече Том. – Хич не е страшно да го поддържаш, никога не е имало какво да се поддържа.

– Тогава защо не си съгласен?

– Не ми е толкова лесно да обидя баща си – каза Том.

– Той ще се усети.

– Но какво толкова лошо, ако му предложим?

Том разтърка уши, да прогони насъбраната се кръв, и те за миг

побеляха.

– Не ви забранявам – рече той, – но аз не мога да го направя.

– Можем да му го напишем в писмо – предложи Джордж, – нещо като покана, шеговито. Омръзне ли му при някой от нас, нищо не пречи да отиде при другия. Години ще минат, докато погостува на всички ни.

С това и приключиха.

3

Том лично донесе писмото на Олив от Кинг Сити и понеже знаеше съдържанието му, изчака да останат насаме със Самуел и тогава му го даде. Самуел работеше в ковачницата с изчернени ръце. Хвана плика за ъгълчето, остави го на наковалнята и взе да мие ръце във ведрото с черна вода, където закаляваше горещото желязо. С върха на един гвоздей за подкова разряза плика и излезе на слънце да чете. Том бе свалил колелата на каруцата и смазваше осите с жълта грес, наблюдавайки баща си с крайчеца на окото. Самуел дочете писмото, сгъна го и го напъха обратно в плика. Седна на пейката пред ковачницата и се загледа в пространството. Сетне извади писмото, прочете го отново, сгъна го и го прибра в джоба на синята си риза. Том го видя, че става и се запътва полека по източния рид, ритайки кремъчните отломки по земята.

Бе капнал малко дъжд и сега се бе надигнал мъх от хилава тревица. На половината на склона Самуел клекна и взе в дланта си шепа корава каменеста земя, разтри я с показалец и отдели кремък, пясъчник, късчета блестяща слюда, едно крехко коренче и един камък с жилки. Остави ги да се изсипят от ръката му и обърса длани. Откъсна стрък трева, захапа го и се взря нагоре към небето. На изток препускаше неспокоен сив облак, който дири дървеса, над които да се излее. Самуел се изправи и се спусна надолу. Надникна в навеса за сечивата и потупа дебелиите подпори. Задържа се около Том и завъртя едно от колелата на каруцата, наблюдавайки сина си, като че го вижда за първи път.

– Та ти си бил вече голям мъж – рече той.

– Ти не знаеше ли? – попита Том.

– Да кажем, знаел съм... сигурно – каза Самуел и продължи разходката си. На лицето му бе цъфнал онзи жлъчен израз, така добре познат в семейството – самоозвителността, която го караше вътрешно да се смее. Мина покрай печалната зеленчукова градинка и обиколи цялата къща, отдавна вече остаряла. Дори последно пристроените спални бяха вече

остарели, похабени от стихните, маджунът около стъклата се бе свил и отлепил от тях. На пруста, преди да влезе в къщата, той се обърна да изгледа родната прегръдка на своето имение.

Лайза точеше кори за баница върху набрашнената дъска. Беше такава майсторка на точилката, че тестото сякаш оживяваше. Първо се разстилаше встрани, после, дръпнато от собственото си напрежение, леко се поприбираще. Лайза вдигна побледнялата кора, наложи я върху една от формите за пай и обряза краищата с нож. В една купа, потънали в червения си сок, малините си чакаха реда. Самуел приседна на един от кухненските столове, кръстоса колене и я погледна. Очите му се усмихваха.

– Нямах ли какво да правиш по туй време на деня? – попита тя.

– Положително имам, майко, стига да пожелаеш.

– Тогава не стой там да ме разсейваш. Ако те е хванал дневният мързел, вестникът е в другата стая.

– Прочетох го – отвърна Самуел.

– Целия?

– Колкото ми беше нужно.

– Самуел, какво става с тебе? Намисляш май нещо. По лицето те познавам. Казвай какво е и ме остави да си довърша сладкиша.

Той ритна с праметнатия си крак и й се усмихна.

– Женица като трошица – подметна той. – И три като нея пак не правят залък.

– Я стига, Самуел! Нямам нищо против някоя шега в някоя вечер, но сега още няма единайсет. Хайде, казвай какво има!

– Лайза – подхвана той, – знаеш ли какво значи английската дума „ваканция“?

– Сега сутрешните шеги ли почваш?

– Знаеш ли, Лайза?

– Естествено. За глупачка ли ме имаш?

– И какво значи?

– Да отидеш на почивка край морето, по плажове. Самуел, я се разкарай с майтапите си!

– Чудно, откъде ли я знаеш тази дума?

– Няма ли да ми кажеш какво си наумил? И защо да не я знам?

– Била ли си някога? А, Лайза?

– Че защо, аз... – Тя засече.

– Кажи, за петдесет години била ли си някога във ваканция? Малка, глупавичка, четвърт порция женица!

– Самуел, моля те да напуснеш кухнята! – разтревожено настоя Лайза.

Той извади писмото от джоба си и го разгъна.

– От Оли. Вика ни да им отидем на гости в Салинас. Приготвили сте на горния етаж. Искала да опознаем децата. И ни е купила билети за празненствата Шатокуа²². Били Съндей щял да покаже как се преборва със Сатаната, а Брайън щял да произнесе своята реч за Златния кръст²³. Ще ми се да го чуя. Овехтяла глупотевина, но казват, така говорел, че ти бъркал направо в душата.

Лайза се почеса по носа и той побеля от набрашнените ѝ пръсти.

– Много ли ще бъде скъпо? – боязливо попита тя.

– Скъпо? Оли ни е купила билети. Подарък!

– Не можем да отидем – каза Лайза. – Кой ще гледа имота?

– Том ще го гледа. То пък какво ли гледане сред зима?

– Ще му бъде самотно.

– Джордж може би ще дойде, ще постои, може да мръдне и на лов за яребици. Виж какво има в писмото, Лайза.

– Какво е това?

– Два билета за влака до Салинас. Оли пише, че нямало да ни остави никаква вратичка за измъкване.

– Можеш направо да ѝ ги върнеш и да ѝ пратиш парите.

– Не мога. Защо, Лайза... майко, недей! Ето... ето ти кърпичка.

– Това е кърпата за съдове – рече Лайза.

– Я седни тука, майко. Ето, вземи. Навярно не можа да издържиш на мисълта, че ти предстои почивка. Вземи! Знам, че е кърпа за съдове. Разправят, Били Съндей тръшкал Нечестивия по целия подиум.

– Богохулство! – рече Лайза.

– Но ми се иска да го видя. А на тебе? Какво каза? Вдигни глава, не чух! Какво каза?

– Казах „да“ – рече Лайза.

Когато Самуел се приближи до него, Том чертаеше нещо. Вдигна

22. Шатокуа – религиозно-политически събрания по името на езеро Шатокуа в Зап. Ню Йорк, където Джон Винсент (методистки проповедник) и Луис Милър (индустриалец) създават свободен университет (4–18 август 1874) с културно-просветителска цел. – Б. пр.

23. Уилям Ашли Съндей (Бил) (1862–1935) – евангелистки проповедник; Уилям Дженингс Брайън (1860 – 1925) – водач на Демократическата партия, три пъти кандидат за президент, защитник на свободния труд против монополите, чийто лозунг е библейската фраза „Няма да наденете на труженика трънен венец, няма да разпънете човечеството на златен кръст“. – Б. пр.

към баща си притворени очи, мъчейки се да отгатне какво въздействие е имало писмото на Олив. Самуел погледна чертежа.

– Какво е това?

– Опитвам се да разработя механизъм за отваряне на вратник, без човек да слиза от каруцата. Това тук е теглещият лост, който отваря ключалката.

– А вратата от какво ще се отвори?

– Имам предвид силна пружина.

Самуел разгледа чертежа.

– А от какво ще се затвори?

– Този лост тук. Ще се плъзга към пружината от обратното напрежение.

– Ясно – каза Самуел, – може да проработи само ако вратата е окачена на добри панти. Иначе ще ти отнема два пъти повече време, отколкото двайсет години да избутваш кабриолета и да отваряш вратника.

– Понякога – запротестира Том, – ако си с плашлив кон...

– Знам – каза баща му. – По-важното е, че си доставяш удоволствие.

– Сега вече ме хвана! – захили се Том.

– Какво мислиш, Том, ще можеш ли да се справиш с ранчото, ако ние с майка ти направим едно малко пътешествие?

– Че разбира се! – каза Том. – Къде сте намислили да ходите?

– Оли ни вика да постоим у тях в Салинас.

– Но това е прекрасно! – извика Том. – Съгласна ли е мама?

– Съгласна е. Както винаги, забравя на каква цена.

– Чудесно! – повтори Том. – Колко време смяташ да ви няма? – Прилични на скъпоценни камъчета, язвителните очи на Самуел се вторачиха в лицето на Том. – Какво има, татко?

– Абе нещо в тона ти, синко, нещо съвършено дребно, едва го чух. Но го имаше. Том, сине, да знаеш, че ако имате някаква тайна с братята и сестрите си, мен това не ме интересува. Мисля, че така е добре.

– Не зная за какво говориш – рече Том.

– Благодаря се на Господа, Том, че не пожела да станеш актьор. Много лош актьор щеше да бъдеш. Предполагам, че сте го измислили в Деня на благодарността, когато бяхте заедно. И сега всичко върви по мед и масло, нали? Тук виждам ръката на Уил. Но ако не искаш, не ми казвай.

– Аз не бях съгласен – рече Том.

– Не ти прилича – каза баща му. – Ти би пръснал истината в

светлината на слънцето, за да я видя. Не казвай на другите, че зная. – Извърна се, но сетне се приближи отново и сложи ръка върху рамото на сина си. – Благодаря ти, синко, че пожела да ме удостоиш с истината. Не е особено умно, но е по-трайно.

– Радвам се, че ще отидете.

Самуел застана на вратата на ковачницата и зарея поглед в земята.

– Казват, че майката обичала най-много грозното си дете – рече той и поривисто поклати глава. – Том, ти беше откровен и аз ще ти се отплатя с откровеност. Само те моля да скъташ това в най-потайното си тъмно кътче и да не споменаваш нищо пред братята и сестрите си. Аз зная защо заминавам, Том, зная още и накъде съм тръгнал и съм доволен.

Глава 24

1

Питал съм се защо става така, че истините за живота и смъртта засягат и съсипват едни хора повече от други. Смъртта на Юна отне земята изпод нозете на Самуел, разби добре защитената му цитадела и в нея нахлу старостта. За разлика от него Лайза, която положително е обичала семейството си не по-малко, не рухна и не се сви. Продължи да живее равно, скърбеше, но надмогваше скръбта. Струва ми се, че Лайза може би приемаше света тъй, както приемаше и Библията – с всичките й абсурди и поврати. Не обичаше смъртта, но знаеше, че тя съществува, и дойдеше ли, не можеше да я изненада.

Самуел бе може би разсъждавал, философствал върху смъртта, бе се шегувал с нея, но в действителност не вярваше в нея. В неговия свят смъртта не фигурираше като действащо лице. Той, както и всички около него бяха безсмъртни. И когато истинската смърт се появи, това беше безчинство, грубо отрицание на безсмъртието, което усещаше дълбоко в себе си; тази едничка пукнатина в зида на Самуел причини срутването на целия градеж. Изглежда, винаги бе мислил, че ще може лесно да се измъкне от смъртта – тя бе за него личен противник, когото с един замах можеше да премахне.

Лайза я приемаше просто като смърт, нещо обещано и очаквано. Колкото и потънала в скръб, тя продължаваше нататък, ще сложи гърне фасул на печката, ще опече шест баници, с най-голяма точност ще пресметне какво ще е нужно, за да нахрани по насита дошлите за

погребението гости. В тъгата си не пропускаше да се погрижи за чистата бяла риза на Самуел, да изчетка и почисти от петна черното му сукнено палто, да лъсне обувката му с черна вакса. Може би добрият брак се изгражда тъкмо от такива два типа, спойка от няколко вида сила.

Приемеше ли нещо веднъж, Самуел би могъл като че ли да стигне по-далеч и от Лайза, но пътят към това прозрение го разкъсваше на парчета. След решението му да отидат в Салинас Лайза почна внимателно да го наблюдава. Трудно ѝ беше да угади какво му е дошло в ума, но като майка добра и предпазлива, досещаше се, че нещо е намислил. Тя бе завършена реалистка. И понеже за всичко останало ѝ беше все едно, зарадва се, че ще посети децата си. Глождеше я любопитство какво ли правят, как са техните деца. Тя не се привързваше към места. Местата бяха само кътчета за отдых по пътя към Небето. Не обичаше труда заради самия него, но си вършеше работата просто защото трябваше да я свърши. Но бе вече уморена. Непрекъснато ѝ ставаше все по-трудно да се преборва с болките и изтръпването, които заран – разбира се, без никакъв успех – се мъчеха да я приковат за постелята. И тя очакваше Небето като място, където дрехите не се мърсят, където храната не се готви и съдовете не се мият. Лично за нея на Небето имаше неща, които не одобряваше напълно. Твърде много се пееше там; не ѝ беше ясно как могат богоизбраните да издържат толкова дълго на небесната леност, която им се обещаваеше. Тя и на Небето би си намерила работа. Все трябва там да има нещо, което да запълва времето на хората – било някой облак да се позакърпи, било с мехлем да се намажат нечии изнемощели криле. Може би сегиз-тогиз яките на робите имат нужда от преподгване, а дойде ли дотам, не можеше да повярва, че дори на Небето в някое ъгълче няма да се намери паяжина, която да обереш с преметнат на метлата мокър парцал.

От посещението в Салинас хем се радваше, хем се боеше. Предложението ѝ се бе сторило толкова хубаво, че подозираше тук да има нещо, граничещо с греха. Ами Шатокуа? Е, тя можеше и да не отиде и сигурно нямаше да отиде. Но Самуел ще се побърка, трябва да го държи под око. Така и не бе се простила с чувството си, че той е млад и безпомощен. Хубаво бе, дето не знаеше какво става в главата му, а покрай нея – и в тялото му.

За Самуел местата имаха особено значение. Ранчото му беше като сродна душа и напуснеше ли го, все едно че забива нож в близко същество. Веднъж обаче взел решение, Самуел се захвана да доведе работата докрай. Навести официално всичките си съседи, хората от старото

време, които помнеха какво е било и как е било. И когато, заминавайки, напусна старите си приятели за тях бе ясно, че повече няма да го видят, макар нищо да не бе им споменал. Зазяпваше се в планините и в дърветата, дори в хорските лица, сякаш да ги запомни за вечни времена.

Посещението при Траск остави последно. Не бе ходил там от месеци. Младостта на Адам бе вече преминала. Момчетата бяха единайсетгодишни, а Ли... е, Ли си бе останал същият. Придружи Самуел до навеса.

– Отдавна исках да поговоря с вас – започна Ли. – Но работа колкото щеш. А и гледам веднъж в месеца да прескачам до Сан Франциско.

– Нали знаеш как е – рече Самуел. – Като знаеш, че еди-къде си имаш приятел, не отиваш да го видиш. Сетне него вече го няма и съвестта те изгризва до дрипа, че не си се сетил за него.

– Научих за дъщеря ви. Моите съболезнования.

– Получих ти писмото, Ли, пазя го. Хубави неща беше написал.

– Китайски работи – каза Ли. – Изглежда, колкото остарявам, повече на китайски ме избива.

– Нещо се е променило в тебе, Ли. Какво е то?

– Опашката, мистър Хамилтън. Отрязях си опашката.

– Да, това е.

– Всички постъпихме така. Не чухте ли? Вдовицата на императора вече я няма. Китай е свободен. Манчжу вече не са върховни господари и ние няма защо да носим опашки. Прокламация на новото правителство²⁴. Вече никъде не са останали опашки.

– И каква е разликата, Ли?

– Не е голяма. Така е по-лесно, но на скалпа ми сега е по-леко и малко ми е несвойствено. С удобствата мъчно се свиква.

– Как е Адам?

– Добре е. Но особена промяна няма. Чудно ми е какъв ли е бил по-рано.

– И аз съм се питал. Само един кратък разцвет. Синовеите сигурно са пораснали.

– Пораснаха. Доволен съм, че останах. Като ги гледах как се развиват и като помагах колкото е възможно, доста неща понаучих.

– Научи ли ги на китайски?

– Не. Мистър Траск не ми разреши. Предполагам, прав е бил.

24. Със Синхайската революция (1911–1913) династията Манчжу (Цин) е свалена и Китай става република с пръв президент Сун Ят Сен (1866–1925). – Б. пр.

Щеше да бъде ненужно усложнение. Но сме големи приятели, вярно е, приятели сме. От баща си се възхищават, но ми се чини, че мене ме обичат. Много са различни. Нямате представа колко са различни.

– В какво?

– Като се върнат от училище, ще видите. Все едно са двете страни на един и същи медал. Кейл е саможив и мрачен, вечно нашрек, докато брат му, с една дума, е момче, което ти допада още преди да си отвори устата, а след това все повече ти харесва.

– И ти не обичаш Кейл, нали?

– Установявам, че вътре в себе си го браня. Бори се за живота си, докато брат му няма защо да се бори.

– Имам същата история и в моя род – каза Самуел. – Но не я разбирам. При една и съща кръв, при едно и също възпитание човек би си казал, че трябва да бъдат еднакви, а те не са, изобщо не са.

По-късно Самуел и Адам слязоха по засенчения от дъбове път до мястото, където почваше оврагът – от тук можеха да погледнат към долината на Салинас.

– Ще останеш ли на вечеря? – попита Адам.

– Не искам да ме държат отговорен за смъртта на други кокошки – рече Самуел.

– Ли е приготвил печено.

– Е, в такъв случай...

Старата рана все тъй караше Адам да държи едното си рамо по-ниско. Лицето му бе кораво и непроницаемо, а погледът виждаше само най-общото, без да се вира в подробностите. Двамата мъже спряха на пътя и се загледаха в долината, тучно зелена от пролетните валежи.

– Чудно ми е – тихо поде Самуел, – че не се срамуваш, дето остави тази земя да пустее.

– Нямахте причини да я засаждам – отвърна Адам. – Вече говорихме за това. Мислел си, че ще се променя. Не се промених.

– Гордееш ли се със своята рана? – попита Самуел. – Кара ли те да се чувстваш грандиозен и трагичен?

– Отде да знам?

– Помисли! Може би играеш някаква роля на една огромна сцена, чиято единствена публика си ти?

В гласа на Адам бликна едва съдържан яд.

– За да ми четеш лекции ли си дошъл? Радвам се, че дойде, но защо си ме заял?

– Да видя ще мога ли да събудя в тебе някакъв гняв. Аз съм от

любопитните. Пред мен една пустееща земя, а току до мен – един празен човек. На разсипничество ми прилича. А аз разсипничество не мога да понасям, защото никога не съм могъл да си го позволя. Нима е хубаво да усещаш, че си осъдил живота си на безплодие?

– Какво друго можех да направя?

– Да се опиташ наново.

Адам го погледна в очите.

– Страх ме е, Самуел – рече той. – По-добре да я карам както сега. Сигурно ми липсва живец, или може би смелост.

– А децата? Не ги ли обичаш?

– Да, да.

– Обичаш ли едното повече от другото?

– Защо питаш?

– Не знам. Долових нещо в гласа ти.

– Да се прибираме в къщата – предложи Адам. Закрачиха назад под дърветата. Неочаквано Адам попита: – Чувал ли си, че Кати била в Салинас? Не стигна ли и до тебе мълвата?

– А ти чу ли?

– Да, но не повярвах. Не мога да повярвам.

Самуел стъпваше безшумно в песъкливите коловози на пътя. Мисълта му вяло проследи тази на Адам и почти с нежелание стигна момент, с който – бе се надявал – отдавна е свършено. Накрая издума: – Никога няма да я забравяш.

– Сигурно не. Изстрела забравих обаче. За него вече не се и сещам.

– Не мога да те уча как да живееш живота си – каза Самуел, – въпреки че ти казвам как да живееш. Зная, че за теб ще е може би по-добре да се измъкнеш от своите съжаления и да те забрулят житейските ветрове. Казвам ти това и сам пресявам спомените си, както хората промиват боклука под дъските на кръчмата заради златните песъчинки, изпаднали в процепите. Но това е дребен, много дребен златодобив. Много си млад още, Адам, за да промиваш спомените си. Трябва да посъбереш нови, та на стари години златодобивът да е по-богат. – Адам бе свел глава, от стискане челостта издуваше слепоочията му. Самуел го изгледа. – Точно така – рече той. – Трябва да стискаш зъби! Какви сме! Как отстояваме грешките си! Нужно ли е да ти казвам какво правиш, за да не си въобразяваш, че ти си го измислил? Нощем, като си лягаш и духваш лампата, тя застава на вратата, зад нея някакво сияние, и виждаш как нощницата ѝ се полюшва. Тя пристъпва нежно към леглото ти, а ти, затаил дъх, отмяташ завивката да я приемеш и преместваш глава на

възглавницата, за да сториш място за нейната до твоята. Почти усещаш сладостния дъх на тялото ѝ, като нейната кожа не ухае никоя друга кожа на света...

– Стига! – викна Адам. – Проклет да си, престани! Престани да риеш в живота ми! Същински койот, който души около мъртвата крава!

– По същия начин – спокойно продължи Самуел – и при мен идваше една, нощ след нощ, месец подир месец, години, та и до този момент. Викам си, трябвало е с двойно резе да си залостя ума, да си зазидам сърцето за нея, ама не успях. Цял живот съм лъгал Лайза. На нея съм предлагал измамата, фалшификацията, а най-хубавото съм кттал за тези тъмни сладостни часове. Сега бих могъл само да желая и при нея да е идвал някой таен посетител. Само че никога няма да го узная. Мисля си, навярно тя е залостила сърцето си ѝ е запратила ключа му по дяволите.

Адам бе вкопчил ръце така, че кръвта се бе дръпнала от побелелите му кокалчета.

– Караш ме да се съмнявам в себе си – свирепо каза той. – Всякога е било така. Страх ме е от тебе. Какво да направя, Самуел? Каж ми! Не зная как можеш тъй ясно да виждаш нещата. Как би трябвало да постъпя?

– Аз ги знам тези „би трябвало“ до едно, Адам, но никога не съм ги изпълнявал. Винаги съм ги знаел. Необходимо е да се опиташ да си намериш някоя нова Кати и да я оставиш да унищожи Кати-мечтата. Остави ги двете да премерят сили. А ти, докато ги наблюдаваш отстрани, трябва да обречеш разума си на победителката. Това е второто най-добро „би трябвало“. Първото е да издириш и да откриеш една нова прелест, която да изтрие старата.

– Страх ме е да опитвам – рече Адам.

– Защото ти си казал! Но сега ще ти покажа какво е себелюбие. Заминавам, Адам. Дойдох да се сбогуваме.

– Какво значи това?

– Дъщеря ми Олив ни покани с Лайза да ѝ погостуваме в Салинас и вдругиден заминаваме.

– Но нали ще се върнете?

– След като гостуваме на Олив месец-два – продължи Самуел, – ще пристигне писмо от Джордж. Ще пише, че много ще се наскърби, ако не му отидем на гости в Пасо Роблес. След това Моли ще ни извика в Сан Франциско, а после Уил, след това може би дори Джо от Изток, стига да доживеем дотогава.

– Добре, няма ли да ти е хубаво? Заслужил си го. Достатъчно си се блъскал с тази своя купчина от прах.

– Обичам я тази купчина от прах – каза Самуел. – Обичам я, както кучката обича изтърсачето си. Обичам всеки кремък оголената канара, която ти троши лемежа, тъничката и неплодна почвица и безводното й сърце. Някъде в моята купчина от прах се крие богатство.

– Ти заслужаваш почивка.

– Ето, виждаш ли? Пак го казваш. С това трябваше да се съглася и се съгласих. Когато казваш, че заслужавам почивка казваш все едно, че животът ми е свършил.

– А ти вярваш ли?

– Нали с това именно се съгласих?

– Нямах право! – възбудено рече Адам. – Че ако се съгласиш, значи повече да не живееш.

– Зная – отвърна Самуел.

– Но нямаш право!

– Защо не?

– Аз не искам.

– Аз съм един старец, Адам, който си пъха носа навсякъде. И тъжното е, че почнах да губя това свое качество. Може би затова разбрах, че е време да навестя децата си. Налага се непрестанно да се правя, че се интересувам от всичко.

– Бих предпочел да се съсипеш от работа върху своята купчина пепел.

– Страшно приятно е да чуя това – усмихна се Самуел. – Благодаря ти. Не е лошо да ти засвидетелстват обич, дори и да е късно.

Адам изведнъж се изправи пред него и Самуел трябваше да се запре.

– Аз зная какво си направил за мене – рече Адам. – Но не мога с нищо да ти го върна. Мога само да те помоля за още нещо. Ако те помоля, би ли сторил за мене още една добрина, та дано ми спасиш живота?

– Стига да можеш.

Адам протегна ръка и описа дъга в западна посока.

– Тази земя там... ще ми помогнеш ли да създадем онази градина, за която сме говорили? С вятърните помпи и кладенците, с блоковете от люцерна? Можем да произвеждаме цветни семена. Това са пари. Помисли си какво би било, акри с дъхава секирка и златни килими от невен! И, да кажем, десет акра рози за градините на целия Запад! Помисли само какво ухание ще разнася западният вятър!

– Ще ме разплачеш – каза Самуел, – а това никак не подхожда на един стар човек. – Очите му наистина се навлажниха. – Благодаря ти, Адам. Твоето мило предложение е самото уханье на западния вятър.

– Значи си съгласен?

– Не, това няма да стане. Но ще си го представям, докато слушам Уилям Дженингс Брайън в Салинас. И току-виж съм повярвал, че наистина е било.

– Но аз държа да стане!

– Иди поприказвай с Том. Той ще ти помогне. Горкият, дай му само възможност, целият свят би засадил с рози.

– Знаеш ли какво правиш, Самуел?

– Зная, толкова добре зная, че сякаш половината вече съм направил.

– Що за упорит човек си ти!

– Заядлив – каза Самуел. – Лайза твърди, че съм заядлив. Но сега децата ме пипнаха в своята паяжина и аз мисля, че така ми е добре.

2

Масата за вечеря беше подредена в къщата.

– Имах намерение да ви сервирам под дървото като друг път – рече Ли, – но навън се захлади.

– Правилно, Ли – каза Самуел. Двамата близнаци тихо се присламчиха и срамежливо загледаха госта. – Хей, момчета, откога не съм ви виждал! Ама хубави имена ви дадохме, а? Ти беше Кейлъб, нали?

– Аз съм Кейл.

– Дадено, Кейл. – Обърна се към другия: – А ти? Можеш ли да откриеш защо се наричаш Аарон?

– Моля?

– Не се ли казваш Аарон?

– Да, сър.

– Той си го пише с едно „а“ – ухили се Ли. – Съучениците му смятат, че с две „а“ е малко префърцунено.

– Имам трийсет и пет белгийски заека, сър – похвали се Арон. – Не искате ли да ги видите? Клетката е при извора. Имам и осем новородени, вчера се родиха.

– Бих искал да ги видя, Арон. – Устата му се изкривиха. Кейл, да не ми кажеш сега, че си станал градинар?

Ли извърна рязко глава и стрелна Самуел:

– Недейте! – неспокойно рече той.

– Догодина татко ще ми даде един акър на равното – каза Кейл.

– Мъжкият ми заек тежи седем килограма и половина – похвали се

Арон. – Ще го подаря на татко за рождения му ден. – Чуха Адам да отваря вратата на стаята си. – Не му казвайте – припряно додаде Арон, – пазя го в тайна.

Ли разряза задушеното месо.

– Все да ми смутите съзнанието, мистър Хамилтън! – каза той. – Сядайте, момчета.

Като спускаше ръкави, Адам влезе и седна начело на масата.

– Добър вечер, момчета – рече той и те му отговориха в един глас.

– Добър вечер, татко.

– Не му казвайте – прибави Арон.

– Няма – увери го Самуел.

– Какво да не казва? – попита Адам.

– Не може ли човек да скрие нещо? – обади се Самуел.

– Имаме си тайни със сина ти.

– Веднага след вечеря – намеси се Кейл – и аз ще ви кажа една тайна.

– С радост ще я чуя – каза Самуел. – Истински се надявам вече да не съм я отгатнал.

Ли вдигна поглед от нарязаното месо и погледна Самуел. След това се зае да подрежда резените в чиниите. Момчетата залапаха бързо и безмълвно като вълчета.

– Може ли да станем, татко? – попита Арон.

Адам кимна и близнаците пъргаво излязоха. Самуел погледна след тях.

– Имат вид на по-големи от единайсет – рече той.

– Доколкото си спомням, на единайсет моите още пискаха и врещяха и се гонеха в кръг. А тия приличат на възрастни мъже.

– Сериозно? – попита Адам.

– Мисля, че разбирам защо е така – рече Ли. – В къщата няма жена, за да се радва на бебета. Мъжете според мен не са много по бебетата, тъй че на момчетата никога не им е трябвало да се правят на малки. Няма какво да спечелят. Но не знам за добро ли е, за лошо ли...

Самуел обра соса по чинията си с резен хляб.

– Питам се, Адам, дали ти е ясно какъв човек имаш в лицето на Ли. Философ, който може да готви, или готвач, който може да размишлява? На много неща ме е научил. Трябва да си възприел доста от него.

– Боя се, че не съм се вслушвал – отвърна Адам, – или пък недостатъчно е говорел.

– Адам, защо не си искал децата да научат китайски?

Адам се замисли.

– Изглежда – рече той, – дошло е време за откровения. Струва ми се, от чиста ревност. Наричам го другояче, но може би не съм искал толкова лесно да се отдалечат от мен в посока, която не мога да проследя.

– Напълно разумно и почти съвсем човешко – отбеляза Самуел. – Но да го осъзнаеш, е голяма победа. Интересно, дали ми се е случвало да стигна дотам.

Ли донесе сивия емайлiran кафеник, напълни чашите и седна. Стопли длан о заоблената си чаша и се засмя.

– Много ме разтревожихте, мистър Хамилтън – каза той, – нарушихте спокойствието на Китай.

– Какво искаш да кажеш, Ли?

– Почти ми се струва, че аз съм ви разказал всичко това. По всяка вероятност само съм го съчинил в ума си и ми се е щяло да го споделя с вас. Но тъй или иначе, историята е забавна.

– Искам да я чуя – каза Самуел и погледна към Адам.

– Ти не искаш ли, Адам? Или отново ще се гмурнеш в своя приоблачен вир?

– Тъкмо това си мислех – отвърна Адам. – Смешно, обзело ме е някакво вълнение.

– Чудесно – каза Самуел, – може би нищо по-добро не може да се случи на един човек. Да чуем какво ще ни разкажеш, Ли.

Китаецът посегна към врата си и се усмихна.

– Недоумявам как ще свикна с липсата на опашката. Изглежда, ми е вършила работа повече, отколкото съм предполагал. Да, историята. Нали съм ви казвал, мистър Хамилтън, че ставам все по-китаец? Хрумвало ли ви е някога, че сте по-ирландец?

– Идва и заминава – рече Самуел.

– Помните ли как ни прочетохте шестнайсетте стиха от четвърта глава на Битието и какъв спор водихме?

– Как да не помня, нищо че беше много отдавна.

– Близо десет години – уточни Ли. – Този разказ така дълбоко ми влезе в главата, че го проучих дума по дума. И колкото повече мисля за него, толкова по-бездънен ми се вижда. Тогаз сравних преводите, с които разполагаме. Бяха удивително близки. Едно място обаче ме смути. Във версията на крал Джеймс²⁵ се казва, че когато Йехова попитал Каин

защо е разгневен, питал го с думите: „Нямаше ли да те приемат, ако беше постъпил добре? Но ако не си постъпил добре, грях ще легне на твоя праг и ще иска да вървиш по волята му, но ти трябва да го победиш.“ Порази ме именно това „ти трябва“, защото е като обещание, че Каин ще надвие греха.

Самуел кимна:

– Но децата му не го изпълняват докрай.

Ли отпи от кафето си.

– Тогава взех Американската стандартна Библия²⁶. Там беше съвсем ново. Пасажът е различен. Казва се „Победи го!“ Разликата е значителна. Това вече не е обещание, а заповед. И взех тогава да разсъждавам. Каква ли е била първоначалната дума в най-първия текст, та са били направени два съвсем различни превода?

Самуел опря длани на масата, наведе се и в очите му светна старото младо огънче.

– Ли – рече той, – не ми казвай сега, че си учил староеврейски!

– Ще ви кажа – отвърна Ли. – Тя е дълга и широка. Ще пийнете ли по капка китайска ракия?

– Онази, дето има вкус на царски гнили ябълки ли?

– Да. С нея говоря по-добре.

– А може би аз слушам по-добре – рече Самуел. Когато Ли изчезна към кухнята, той попита: – Адам, знаел ли си за тези неща?

– Не – призна си Адам. – Не ми е казвал. Или не съм го слушал.

Ли се върна с камениновата си бутилка и три порцеланови чашки, толкова тънкостенни и нежни, че светлината сияеше през тях. Като наливаше почти черната течност, Ли каза:

– Да пием по китайски. Направена е с много пелин. Питие и половина, ако пийнеш достатъчно, има същото въздействие като абсента.

Самуел опъна една глътка.

– Искам да знам защо ти е толкова интересно.

– Защото ми се стори, че човекът, който е могъл да съчини тази велика история, ще да е знаел съвършено точно какво е искал да каже, тъй че да няма никаква двусмислица.

– Казваш „човекът“. Следователно не смяташ, че става дума за една божествена книга, написана с мастиления пръст на Господа?

25. Превод на Библията на англ. ез. от 1611 г., посветен на крал Джеймс, известен като „версия на крал Джеймс“ (авторизирана). – Б. пр.

26. Американска ревизия на авторизираната версия от 1901 г, наречена още Американска ревизирана версия (на Библията). – Б. пр.

– Мисля, че мозъкът, който е могъл да измисли това, е бил мозък удивително божествен. И в Китай сме имали няколко подобни глави.

– Просто исках да знам – рече Самуел, – в края на краищата ти не си презвитерианец, така ли?

– Нали ви казах, че ставам все по-китаец? Но да продължа. Отидох в Сан Франциско, където е седалището на нашето фамилно сдружение. Не сте ли чували? Нашите по-големи семейства имат центрове, където може да отиде всеки член, да даде или да получи помощ. Родът Ли е много голям, сам се е погрижил за себе си.

– Чувал съм – каза Самуел.

– Сигурно за китайци със секири, които водят Тонгови войни²⁷ заради заробени момичета?

– Нещо подобно.

– В действителност е малко по-друго – продължи Ли.

– Отидох там, тъй като в нашия род е имало немалко древни високопочтени благородници, които са били големи учени. По-точно – мислители. Човек може години наред да си блъска ума само над едно изречение от учения, когото вие наричате Конфуций. Реших, че там ще има специалисти по езиците, които да ми обяснят. Това са изтънчени старчета. Следобед изпушват по две лули опиум, което ги отморява и освежава мисълта им, а сетне цяла нощ будуват с прекрасно прочистени глави. Няма според мен друг народ, който така добре да използва опиума. – Ли накваси език с черната напитка. – Аз почтително поставих своя въпрос на един от тези мъдреци, прочетох му текста и споделих какво съм разбрал. На другата нощ ме чакаха четирима, поканиха ме да вляза и разискавахме цялата нощ. – Ли се засмя. – Сигурно е смешно – каза той, – знам, че другиму надали бих посмял да го кажа. Представете си четирима престарели господа, като най-младият е вече над деветдесетте, които изучават староеврейски! Повикаха един начетен равин и се заеха да учат, сякаш са деца. Граматика, упражнения, думи, прости изречения. Да можехте да видите как се пише на иврит с четка и с китайски туш! Това, че се пише от дясно на ляво, не ги смути, както би смутило вас, понеже ние пишем от горе на долу. Ах, как искаха всичко да изпипат! И стигнаха до зародиша на нещата.

– А ти? – попита Самуел.

– Следвах ги, слисан от красотата на гордите им чисти умове.

27. Тонг (от кантонски диалект – зала) – тайно братство, организация на китайците в САЩ, известна в миналото с гангстерските си операции. – Б. пр.

Заобичах си расата и за пръв път ми се дощя да съм истински китаец. Срещаш се с тях на всеки две седмици, а тук, в стаята си, изпълних сума страници. Купих всички познати речници на иврит. Но старците все ме изпреварваха. Не се мина много и надминаха дори равина! Накрая той си доведе един колега. Е, да можехте, мистър Хамилтън, да присъствате на тези нощни спорове и дискусии! Въпросите, разчепкването им и тази чудесна промисъл... тази красива промисъл! Като минаха две години, почувствахме, че вече сме в състояние да се заемем с тия ваши шестнайсет стиха от четвърта глава на Битието. Моите старейшини сметнаха също като мен, че думите „ти трябва“ и „победи го“ са много съществени. И ето в какво се състоеше златното зрънце, до което се добрахме след цялото ровене: „Ти можеш“, „Ти можеш да надвиеш греха“. Старейшините се усмихваха и кимаха, разбирайки, че тези години са били добре оползотворени. Вън от всичко това ги измъкна от техните китайски черупки и в момента изучават старогръцки.

– Фантастично! – продума Самуел. – Постарах се да внимавам, но, изглежда, нещо пропуснах. Защо са толкова съществени тези думи?

Пълнейки крехките чашки, ръката на Ли потрепера. Изпи своята на един дъх.

– Не разбирате ли? – извика той. – Американският стандартен превод нарежда на хората да надвият греха, а за грях можем да приемем и невежеството. Джеймсовият превод с думите „ти трябва“ обещава, че хората на всяка цена ще победят греха. Но староеврейската дума, думата „тимшел“, тоест „ти можеш“, вече предлага избор. Може би това е най-важната дума на света. Тя означава, че пътят е открит и отново възлага всичко на човека. Защото „ти можеш“ е равносилно на „ти не можеш“. Не разбирате ли?

– Да, да, разбирам. Ти не вярваш, че става дума за божествен закон. Защо смяташ, че е толкова важно?

– Ето защо! – рече Ли. – Откога исках да ви кажа. Дори предвиждах какво ще ме питате и се подготвих добре. Съществено е всяко писано слово, което е повлияло на мисленето и на живота на безброй хора. Съществуват милиони, в различни секти и църкви, които приемат заповедта „Победи го!“ и поставят тежестта върху подчинението. Милиони повече са ония, които чувстват предопределението в „ти трябва“. Нищо, каквото и да правят, не може да отмени онова, което ще стане. Но „ти можеш“! Ехе, това прави човека голям, приравнява го с боговете, защото в слабостта си, в своята низост и с убийството на брата си, той пак притежава великия избор. Той може да си избере път, да го извърви в

борба и да победи. – В гласа на Ли ехтеше триумфален напев.

– Вярваш ли в това, Ли? – попита Адам.

– Да, вярвам. Вярвам. Много е лесно от леност и слабост да се хвърлиш в скута на божеството и да кажеш: „Нищо не можах да сторя, така било писано.“ Помислете обаче за величието на избора! Тъкмо той прави човека човек. Котката няма избор, пчелата е длъжна да прави мед. В това няма нищо свято. Знаете ли, тия старци, които неусетно се носеха към смъртта, сега са много любопитни да умрат.

– Искаш да кажеш, че тези китайци са повярвали в Стария завет? – попита Адам.

– Тези старци вярват на истинските истории, още като ги чуят, и познават какви са. Те са тълкуватели на истината. Знаят, че шестнайсетте стиха представляват една история на човечеството от всяка епоха, от всяка култура или раса. Те не вярват, че човек може да напише петнайсет стиха и три четвърти истини и същевременно да излъже с един глагол. Конфуций съветва хората как трябва да живеят, за да мине животът им добре и ползотворно. Но тук, тук имаме стълба, по която можем да се изкачим до звездите. – Очите на Ли искряха. – И не можем никога да я изгубим, тя откъсва нозете ни от слабостта, от страха и от леността.

– Не ми е понятно как си могъл да въртиш кухня, да възпитаваш децата, за мен да се грижиш и пак да се занимаваш с такива неща – каза Адам.

– И аз не разбирам – рече Ли. – Но след пладне и аз като старейшините, ни повече, ни по-малко, изпушвам своите две лули. И се чувствам човек. И схващам, че човекът е нещо изключително важно, дори може би по-важно и от небесните светила. Тук няма никаква теология. Лишен съм от всякаква набожност. Но заобичах това блестящо сечиво, човешката душа. Във Вселената тя е нещо прекрасно и неповторимо. Вечно нападена, но никога не унищожавана, защото „ти можеш“.

3

Адам и Ли изпратиха Самуел до навеса. Ли носеше калаен фенер да осветява пътеката – беше една от ония ясни нощи на ранната зима, когато в небето е гъмжило от звезди и поради това земята изглежда двойно по-тъмна. Над хълмовете бе легнала тишина. Не помръдваше никоя твар, ни тревопасна, ни хищна, а въздухът бе тъй застинал, че клонакът и шумата на горуניתе се рисуваха неподвижни на Млечния път.

Тримата мъже мълчаха. От време на време проскърцваше само дръжката на фенера, люлеещ светлика си в ръката на Ли.

– Кога смяташ да се върнеш от своето пътешествие? – попита Адам. – Самуел не отвърна. Славословие търпеливо чакаше в яхъра с наведена глава, втренчил млечните си очи в сламата под копитата му. – Май цял живот няма да се разделиш с тоя кон.

– На трийсет и три години е – каза Самуел. – Зъбите му се претриха. Налага се от ръка да го храня с топла ярма. Има и лоши сънища, понякога трепери и плаче на сън.

– По-грозна кранта не съм виждал – рече Адам.

– Знам. Струва ми се, тъкмо затова го избрах като жребче. И знаеш ли, преди трийсет и три години за него съм дал два долара. Нищо не му беше в ред! Копитата му като палачинки, задните крака – дебели, къси и прави, ще речеш, няма колене, главата му тъпа като чук, гърбът му хлътнал, гърдите сплескани, а задницата огромна. Устата му е като желязо, а на подопашния ремък и досега се противи. Оседлаеш ли го, оставаш с впечатлението, че си се качил на шейна, която се спуска по чакълеста урва. Не може да ходи в тръс, а като върви, се препъва. За трийсет и три години не открих в него нищо хубаво. Дори нравът му е отвратителен, себелюбив, сприхав, подъл и непокорен. И до ден днешен не смея да го заобиколя отзад, положително ще ми тегли някое чифте. Като му давам ярмата, опитва се да ми ухапе ръката. Но си го обичам.

– И сте го нарекли Славословие? – удиви се Ли.

– Естествено – каза Самуел, – рекох си, че едно такова злонадарено същество заслужава поне един свестен атрибут. Вече не му остава много.

– Може би трябва да го избавиш от страданията му – рече Адам.

– Какви страдания! – възкликна Самуел. – Той е едно от малкото щастливи и самодоволни създания, които съм срещал.

– Сигурно вече го наболява тук-там.

– Да, но той не е на това мнение. Славословие и досега се мисли за великолепен кон. Адам, би ли го застрелял?

– Да, мисля, че мога. Да, ще мога.

– Наемаш ли се с това задължение?

– Наемам се. На трийсет и три години е, отдавна си е изживял живота.

Ли бе оставил фенера на земята. Самуел приклекна до него и машинално протегна ръце към топлината на жълтеникавия ореол.

– Все нещо ме човърка, Адам – каза той.

– И какво е то?

– Ти наистина ще застреляш коня ми, защото смъртта може да се окаже по-сносна, така ли?

– Ами да, имах предвид...

– Адам – бързо го прекъсна Самуел, – харесваш ли си живота?

– Разбира се, че не.

– Ако притежавах лекарство, което може да те изцели, но и да те убие, трябва ли да ти го дам? Изследвай себе си, човече!

– Какво лекарство?

– Никакво – каза Самуел. – Ако ти кажа, че може да те убие, ще ми повярваш ли?

– Внимавайте, мистър Хамилтън – намеси се Ли, – внимавайте!

– За какво става дума? – попита Адам. – Кажете ми за какво мислите.

– Мисля, че веднъж няма да внимавам – меко рече Самуел. – Ли, ако греша... чуей ме, ако съм в грешка, ще поема отговорността, цялата вина ще поема, каквато и да е.

– Сигурен ли сте, че сте прав? – нетърпеливо го попита Ли.

– Естествено, че не съм. Адам, искаш ли такова лекарство?

– Да. Не го знам какво е, но ми го дай.

– Адам, Кати е в Салинас. Станала е собственичка на публичен дом, най-порочния и долния в целия ни край. Там можеш да купиш злото и грозното, извратеното и пошлото, най-лошите неща, които човешкият мозък може да измисли. Куцо и сакато ходи там да се задоволява. Но има и по-лошо. Кати, която сега се нарича Кейт, взема младото, свежото и красивото и така го обезобразява, че никога повече не може да се възстанови. Ето, това ти е лекарството. Да видим как ще ти подейства.

– Ти си лъжец! – каза Адам.

– Не, Адам. Може да съм много неща, но лъжец не съм.

Адам се извърна към Ли.

– Вярно ли е?

– Аз не съм противотрова – рече Ли, – вярно е.

Адам се олюля в светлината на фенера, след това обърна гръб и побягна. Чуха тежките му стъпки, препускащи и лутащи се. Чуха да пада в драките, да се заплита в тях и пълзейки, да продължава пътя си по склона. Затихна едва когато прехвърли челото на възвишението.

– Вашето лекарство действа като отрова – рече Ли.

– Поемам отговорността – каза Самуел. – Много отдавна съм научил едно нещо: щом кучето ти глътне стрихнин и вземе да мре, грабвай брадвата и го отнасяй на дръвника. Изчакваш поредния гърч и в същия

момент му отсичаш опашката. Ако отровата не си е свършила работата кучето ти може и да оздравее. Сътресението от болката може да противодейства на отровата. Но без това сътресение неминуемо умира.

– Но отде знаете, че тук е същият случай?

– Не знам. Но без това той неминуемо ще умре.

– Смелчага сте вие – каза Ли.

– Не смелчага, а старец. И ако трябва да нося нещо в съвестта си, няма да е задълго.

– Сега според вас какво би направил? – попита Ли.

– Знам ли го? Но във всеки случай няма да се мотае повече като дрипа. Вземи фенера да ми светнеш. Може ли?

На жълтеникавата светлина Самуел пхна юздечката в устата на Славословие. Беше тъй изтънена, че приличаше на стоманена нишка. Оглавникът бе отдавна изоставен. Старата чукоподобна глава можеше да протяга муцуна накъдето си иска, да спре и да хрупне от крайпътната трева. На Самуел му беше все едно. Нежно пристегна подопашния ремък и конят се завъртя с намерение да го ритне. Когато вече го бе вкарал между тегличите на колата, Ли попита:

– Ще имате ли нещо против да се повозя донякъде с вас? Ще се върна пешком.

– Тръгвай – рече Самуел и се помъчи да не забележи как Ли му помогна да се качи в кабриолета.

Нощта бе много тъмна и Славословие показва отвращението си към нощните пътешествия, като се препъваше на всеки четири-пет стъпки.

– Изплюй камъчето, Ли – подкани го Самуел. – Какво искаше да ми кажеш?

Ли не показва, че е изненадан.

– Може би и аз съм любопитен като вас – каза той. – Свикнал съм да обмислям. Вероятностите са ми известни, но тази вечер окончателно ме побъркахте. Бих се обзаложил, че вие сте последният човек, който би съобщил на Адам.

– А ти знаеше ли за нея?

– Разбира се – отвърна Ли.

– Децата знаят ли?

– Едва ли, но това е само въпрос на време. Знаете колко жестоки са децата. Някой ден ще им го изкрещят в училищния двор.

– Дали да не ги махне по-далеч от тук? – каза Самуел. – Какво мислиш, Ли?

– Не ми отговорихте на въпроса, мистър Хамилтън. Как можахте да

направите това?

– Смяташ ли, че сбърках?

– Не, съвсем не искам да кажа това. Но никога не съм ви подозирал, че можете да заемете твърда и непоколебима позиция по какъв да е въпрос. Така ви бях преценил. Интересно ли ви е?

– Покажи ми човека, комуто няма да е интересно, когато обсъждат него самия – рече Самуел. – Продължавай.

– Вие, мистър Хамилтън, сте човек мекушав. И аз винаги съм смятал, че тази мекушавост е дошла, защото не искате да си имате неприятности. Съзнанието ви е леко и свободно като агънце, което подскача по поляна с маргарити. И доколкото аз знам, вие никога не сте се отличавали с мъртва захапка по един или друг въпрос. И тази вечер изведнъж направихте нещо, което скъса портрета, който ви бях нарисувал.

Самуел намота поводите около клечката, забодена в гнездото за камшика, и Славословие се запрепъва по изровения път. Старецът поглади брада, грейнала съвършено бяла в звездното сияние. Свали черната си шапка и я остави в скута си.

– Мен, ако питаш, и аз бях изненадан не по-малко от тебе – издума той. – Но ако искаш да разбереш защо, надникни в себе си.

– Не ви разбирам.

– Ако ми беше разказал за проучванията си по-рано, щеше да бъде съвършено различно, Ли.

– Пак нищо не разбирам.

– Внимавай, Ли, ще ми развържеш езика. Нали съм ти казал, ирландското у мен е на талази. Сега приижда.

– Мистър Хамилтън – поде Ли, – вие заминавате и няма да се върнете. При това не възнамерявате да живеете още дълго.

– Вярно е, Ли. Как позна?

– Смъртта се носи около вас. Излъчва се от вас.

– Не допусках, че някой ще я забележи – каза Самуел. – Знаеш ли, на живота си гледам като на някаква музика, невинаги хубава, но въпреки това стегната и мелодична. А ето вече толкоз време, откак животът ми не звучи като пълногласен оркестър. Чува се само един тон, тонът на неизменната печал. И в това отношение не съм единственият, Ли. Струва ми се, мнозина от нас са приели, че животът завършва с поражение.

– Изглежда, мнозина са прекалено богати – рече Ли. – Забелязал съм, че по-голямо незадоволство от това на богатите няма. Нахрани един човек, облечи го, настани го в хубава къща и той ще пукне от отчаяние.

– Виновен е твоят нов превод на тия две слова, „ти можеш“. Хвана ме за гушата и здравата ме разтърси. А когато замайването ми попремина, пред мен се откри път, нов и светъл. И животът ми, който е към края си, изглежда, ще продължи с един прекрасен финал. Моят живот зазвуча в една нова, последна мелодия, сякаш птича песен в нощта.

Ли се взираше към него в мрака.

– Същото се случи и с ония старци от моя род.

– Ти можеш да надвиеш греха, Ли. Това е то. Аз не вярвам, че могат да бъдат унищожени всички хора. Мога да ти посоча имената на десетина, които не са били унищожени, и тъкмо те са хората, чрез които живее светът. И това е валидно както за духа, така и за бойното поле – помнят се само победителите. Положително много са ония, които падат, но остават други, като огнени стълбове, които повеждат уплашените в мрачината. Ти можеш! Ти можеш! Какво величие! Истина е, че сме слаби, болнави и сприхави, но ако бяхме само това, щяхме да изчезнем от лицето на земята още преди хилядолетия. И едничкият знак, че на света е съществувал човекът, щяха да бъдат шепя останки, я вкаменила се челюст, я някой поломен зъб из пластове варовик. Но изборът, Ли, изборът да победиш! Никога по-рано не съм го разбирал или приемал. Ясно ли ти е сега защо тази вечер казах това на Адам? Упражних правото си на избор. Може и да съм сгрешил, но като му казах, принудих го или да живее, или да се оттегли от играта. Как беше онази дума, Ли?

– Тимшел – отвърна Ли. – Може ли да спрете тука?

– Много път ще биеш обратно.

Ли слезе от кабриолета.

– Самуел! – извика той.

– Тук съм! – Старецът се закиска. – Лайза хич не обича да й се обаждам така.

– Самуел, вие ме надминахте!

– Време е, Ли.

– Сбогом, Самуел – рече Ли и бързешком пое по пътя назад. Дочу железните шини, които ухапаха пръстга. Обърна се и се загледа подир колата. На билото старият Самуел се очерта в небето, а белите му коси грееха в светлината на звездите.

Глава 25

1

Зимата в Долината на Салинас заприлича на потоп, мокра, но прекрасна. Дъждовете се лееха благи и попиваха в земята, но реките не преляха. През януари пашата избуя, а през февруари и хълмовете се покриха с тлъста трева, кожите на добитъка станаха загладени и гъсти. Тихите дъждове продължиха и през март; всяка следваща буря учтиво изчакваше своята предшественица да се всмуче в почвата. След това се разля топлина и долината се покри от цвят – жълт, син и златист.

Том живееше в ранчото сам. Дори тази купчина от пепел пищно се разхубави, кремъкът се скри в тревата, Хамилтъновите крави затлъстяха, а от влажните гърбове на Хамилтъновите овце сякаш никнеше трева.

По пладне на 15-и март Том седеше на пейката пред работилницата. Слънчевата утрин бе отминала и сега над планините откъм океана пъплеха сиви дъждовни облаци, чиито сенки пълзяха по светналата земя. Том чу клопота на конски копита и забеляза, че към къщата, подканяйки уморения си кон, с подскачащи лакти се носи някакво момче. Изправи се и тръгна към пътя. Момчето наближи къщата в галоп, дръпна си шапката, метна един жълт плик на земята, обърна коня и отново го пришпори в галоп.

Том се развика след него, сетне се наведе с нежелание и вдигна телеграмата. Седна пак на слънце пред работилницата с телеграмата в ръка. И погледна планината и старата къща, сякаш да запази нещо от тях, преди да е отворил плика. Прочете неизбежните четири думи: името, случката и деня. Стъгна бавно телеграмата, стъгна я още веднъж и още веднъж, докато не се превърна в хартиено квадратче, не по-голямо от палеца му. Влезе в къщата през кухнята, през малката всекидневна и оттам – в стаята си. От шкафа извади черния си костюм, праметна го върху облегалото на стола, а на седалката постави бяла риза и черна вратовръзка. След това се отпусна на леглото, извързчайки лице към стената.

2

Четириколките и двуколките се бяха изтеглили от салинаското гробище. Семейството и приятелите се върнаха в дома на Олив, на

булевард „Централен“, да хапнат, да пийнат кафе, да видят кой как е понесъл събитието, да сторят и рекат благоприличните за случая неща.

Джордж предложи на Адам Траск да го откара с наетия файтон, но Адам отказа. Зашля се из гробищата и приседна върху циментовия бордюро около фамилната гробница на Уилямсови. По краищата на парка растяха традиционните плачещи кипариси, по пътеките нагъсто се белееха теменуги. Някой ги е бил посадил някога, но сега се бяха превърнали в напаст. Над гробните камъни вееше студен вятър и виеше в кипарисите. Много звезди от ковано желязо бележеха гробовете на бойци от Великата армия на Републиката, а върху всяка звезда се вееше раздрано от вятъра знаменце, прикрепено там още миналата година в Деня на ветераните. Адам разглеждаше планината източно от Салинас, над която се извишаваше мекият връх Фримант. Въздухът беше кристално чист – така е понякога преди дъжд. И вятърът скоро донесе първите леки капки, макар небето все още да не бе заоблачено изцяло.

Адам бе пристигнал със сутрешния влак. Изобщо нямаше намерение да идва, но нещо, на което не успя да устои, го потегли. Преди всичко не му се вярваше, че Самуел е мъртъв. Все още дочуваше неговия плътен и лиричен глас да се въззема и спуска с другоземските си звуци, странната музика на случайно съчетани слова, които се гонят така, че никога не можеш със сигурност да отгатнеш какво ще последва. За повечето хора си абсолютно сигурен какво ще кажат в следващия миг. Адам погледна Самуел в ковчега и си даде сметка, че не е искал да го загубва. И тъй като лицето в ковчега не приличаше на Самуеловото, Адам отмина, за да остане насаме със себе си и да съхрани човека жив. Бе длъжен да присъства на погребението. Инак трябваше да наруши обичая. Застана обаче доста назад, откъдето нищо не се чуваше, а когато синовете се грабнаха да зарият гроба, той се отдалечи и закричи по обраслите с бели теменуги пътеки.

Гробището пустееше, мрачното виене на вятъра огъваше коравите кипариси, а дъждовните капки наедряваха и пронизваха кожата като ужилвания. Адам се надигна, потръпна и тръгна бавно по белите теменужки около пресния гроб. Опечалените бяха подредили цветята си равномерно, да скрият купчината новообърната влажна пръст, но вятърът бе вече разпердушинил цветчетата, отвявайки по-малките букетчета на алетия. Адам ги събра и ги сложи обратно върху могилата.

Излезе от гробищата. Сега вятърът и дъждът го шибаха в гръб, но той не обръщаше внимание на влагата, проливаща се през черното палто. „Роми Лейн“ бе разкаляна от новоиздълбаните коловози, в които

лъщяха локви, по краищата на уличката растяха нависоко див овес и си-нап, дивата ряпа бързаше да си пробие път нагоре, а над зеленото буйство на дъждовната пролет се надигаха лепкавите главици на аления репей. Черната лепкава кал покри обувката на Адам и оплеска крачолите му. До шосето за Монтерей оставаше близо миля. Измокрен и мръсен, Адам стигна дотам и сви на изток към Салинас. Извитата периферия на шапката му беше пълна с вода, яката му слегна от влага. При улица „Джон“ пътят правеше чупка и се превръщаше в Главната улица. Щом стъпи върху настилката, Адам изгърси калта от обувката си. Сградите му предложиха завет и почти начаса той се разтрепера от студ. Ускори крачка и преди да достигне края на улицата, хлътна в аперитива „Абът Хаус“. Поръча си бренди, гаврътна го и се разтрепера още повече.

Мистър Лапиър, кръчмарят, забеляза, че го тресе.

– Най-добре да пийнете още едно – рече му той. – Иначе зле ще се простудите. Искате ли един горещ ром? Веднага ще ви оправи.

– Искам – каза Адам.

– Ето, глътнете и този коняк, пък аз ще стопля вода.

Адам отнесе чашата си на една маса и вдървено седна с мокрите си дрехи. Мистър Лапиър домъкна от кухнята димящия чайник, постави сплесканата чаша на чинийка и я сложи на масата.

– Пийте, колкото можете да понесете по-горещо – посъветва го той.

– Тая течност може и трепетлика да успокои. – Дръпна стол, седна и веднага се изправи. – Предадохте ми студа – каза той, – и аз ще си приготвя една чаша. – Донесе чаша и се настани срещу Адам. – Действа! Бяхте толкова блед, като влязохте, че се уплаших. Май не сте тукашен.

– От околностите на Кинг Сити – обясни Адам.

– За погребение ли?

– Да, един стар приятел.

– Голямо погребение, а?

– О, да.

– Не съм изненадан. Той имаше много приятели. Жалко, че не случи по-хубав ден! А вие трябва да изпиете още едно и право в леглото.

– Тъй ще е – каза Адам. – Чувствам се по-добре, по-спокойно.

– Бива си го! Ще ви спаси от някоя пневмония. – След като му наля втора чаша, той измъкна иззад тезгяха мокра кърпа. – Да поизбършете малко тая кал – рече той. – На погребение не е много весело, но когато и дъждът те накваси, става наистина доста тъжно.

– Заваля, когато свърши – каза Адам. – Намокрих се на връщане.

– Да ви дам една стаичка тук? Лягате, пращам ви още една чаша и на сутринта ви няма нищо.

– Така мисля да сторя – рече Адам. Усещаше кръвта си да го щипе по страните и да сгръбва ръцете му, сякаш в тялото му се разливаше някаква чужда топла течност. След малко топлината стопи онова прикрито от студа ъгълче, в което бе подредил забранените си мисли, и мислите плахо излязоха на повърхността като деца, които не са сигурни как ще ги посрещнат. Адам пое мократа кърпа и се наведе да почисти крачолите си. Кръвта му нахлу в слепоочията. – Мога да изпия още една чаша.

– Ако е за простудата, това ви стига – рече мистър Лапиър.

– Но ако просто ви се пие, останал ми е малко ром „Джамайка“, отлежал. Препоръчвам ви го чист, без нищо. Петдесетгодишен е! Водата би му убила аромата.

– Просто искам да пийна – рече Адам.

– И аз ще пия един с вас. От месеци не съм отварял това шише. Не се търси много. В нашия град хората пият уиски.

Адам обърса обущата си и захвърли кърпата на пода. Надигна тъмния ром и се задави. Тежката и силна напитка се завъртя из цялата му глава със сладостния си аромат и се стовари в носа му като удар. Помещението сякаш се наведе встрани и след това наново се изправи.

– Добър е, нали? – попита мистър Лапиър. – Но те сваля като нищо. Повече от един не мога да изпия, освен, разбира се, ако човек не иска именно да го сваля. Има някои, правят го.

Адам облегна лакти на масата. Усети, че ще го обземе словоохотливост, и поривът го уплаши. Гласът му прозвуча като чужд, а изречените думи направо го смаяха.

– Не идвам особено често – каза той. – Знаете ли къде е заведението на Кейт?

– Исусе! Този ром бил по-силен, отколкото предполагам – рече мистър Лапиър и продължи строго: – Живеете в ранчо, нали?

– Да. Имотът ми е край Кинг Сити. Казвам се Траск.

– Приятно ми е. Женен ли сте?

– Не, сега не.

– Вдовец?

– Да.

– Идете при Джени. Оставете Кейт! Там не е за вас. Джени е тук, до мен. Идете там и ще получите всичко, от каквото се нуждаете.

– Тук, до вас?

– Да, разбира се. Тръгвате на изток, пряка и половина, и свивате

вдясно. Всеки ще ви каже къде е.

Езикът на Адам бе надебелял.

– А какво е при Кейт?

– Идете при Джени – настоя мистър Лапиър.

3

Беше кална и ветровита вечер. Улица „Кастровил“ тънеше в дълбока лепнеша кал, а китайският квартал бе така наводнен, че обитателите му бяха прехвърлили дъски през тясната уличка, разделяща техните бордеи. Облаците в притъмнялото небе бяха сиви като пълхове, въздухът бе не влажен, а усоен. Разликата според мен е в това, че влагата пада отгоре, докато усоят се надига от гнилоч и разложение. Следобедният вятър бе оставил въздуха пронизващ и начупен. Беше достатъчно студено, за да проветри главата на Адам от рома, без да възвръща стеснението му. Забърза се по непокритите пешеходни пътеки с прикован в земята поглед, да избягва локвите. Уличката бе осветена единствено от мъждущия предупредителен фенер на железопътния прелез и малкия глобус с въглеродна жичка, който гореше пред входа на Джени.

Адам помнеше указанията. Отмина още две къщи и за малко да пропусне третата – тъмните храсти пред нея бяха високи и неподкастрени. Надникна през дворната врата към тъмната веранда, бавно отвори и продължи по обраслата пътека. В полумрака забеляза, че верандата е полусрутена и хлътнала, а стъпалата – разковани. Боята върху дъсчените стени бе отдавна изчезнала, за градината не се полагаха никакви грижи. Ако не бяха ивиците светлина по ръбовете на пуснатите завеси, би отминал, вземайки къщата за изоставена. Дъските на стъпалата щяха сякаш да се продънят от тежестта му, а подът на верандата изскърца, когато я прекоси.

Вратата се откряна – той видя, че някаква неясна фигура държи бравата. Обади се мек глас:

– Няма ли да заповядате?

Приемната се осветяваше от малки крушки под розови абажури. Под нозете си Адам усети мек килим. Видя блясъка на полираната мебел и сиянието на картини в златни рамки. Тутакси доби впечатлението за богатство и порядък. Гласът каза:

– Трябвало е да облечете тренчкот. Познаваме ли ви?

– Не, не ме познавате – отвърна Адам.

– Кой ви праща?

– Един човек от хотела. – Адам се взря в момичето. Беше облечена в черно, без никакви украшения. Имаше остро лице, красиво и остро. Помъчи се да се досети на какво животно, на какъв ношен звяр му заприлича. Напомняше някакво потайно и хищно животно.

– Ако искате, ще застана до някоя лампа – каза момичето.

– Няма нужда.

Тя се засмя.

– Седнете, ей там. Дошъл сте тук за нещо, нали? Ако ми кажете какво ви трябва, ще повикам подходящо момиче. – Ниският глас криеше добре пресметната, суха сила. Подбираше думите си, както се берат цветя в многоцветна градина, без припряно бързане. От това Адам се почувства глупаво.

– Искам да видя Кейт – изтърси той.

– Мис Кейт сега е заета. Очаква ли ви?

– Не.

– Нали знаете, и аз мога да се погрижа за вас.

– Мен ми трябва Кейт.

– Можете ли да ми кажете защо?

– Не.

Гласът на момичето стана като острие, наточено на брус.

– Не можете да я видите. Заета е. Ако не искате момиче или нещо друго, по-добре да си вървите.

– Добре, няма ли да й кажете, че съм дошъл?

– Тя познава ли ви?

– Не зная. – Почувства, че куражът му го напуска. Долови познатата студенина. – Не зная. Но не бихте ли предали, че я търси Адам Траск? Тя ще реши дали се познаваме или не.

– Ясно. Ще й предам.

Тя се приближи тихо до една врата вдясно и я отвори. Адам чу няколко заглушени думи, през вратата погледна някакъв мъж. Момичето бе оставило вратата отворена, за да знае Адам, че не е сам. В едната страна на стаята, над някакъв портал, висеше тежка завеса. Момичето разтвори дълбоките дипли и се скри. Адам се облегна в стола. С крайчеца на очите си видя мъжката глава – надникна и се отдръпна.

Стаята на Кейт бе подредена така, че да създава удобство и експедитивност. С нищо не напомняше стаята, в която бе живяла Фей. Стените бяха облепени с шафранена коприна, драпериите се спускаха в ябълковозелено. Беше стая на коприната: дълбоки кресла, тапицирани с

копринени възглавници, лампи с копринени абажури, широко легло в другия край, покрито с лъскав бял сатен и грамада от исполински възглавници. По стените нямаше никакви картини или фотографии, нищо лично. Върху абаносовата тоалетна масичка до леглото нямаше нито шишенца, нито пулверизатори; блясъкът ѝ се отразяваше в едно тройно огледало. Килимът бе стар, плътен – китайски килим с ябълковозелен дракон на оранжев фон. Единият ъгъл представляваше спалня, средата бе за официални срещи, в другия край бе оформен кабинет – картотека от златист дъб, голям сейф, черен със златни букви, писалище с ролетков похлупак и двойна лампа със зелен сенник, а зад него – един обикновен и един въртящ се стол.

Кейт седеше на въртящия се стол зад писалището. Бе все още красива. Отново бе с руси коси. Устата – малка и твърда, както винаги с повдигнати ъгълчета. Но очертанията ѝ вече не бяха така остри. Раменете ѝ се бяха налели, затова пък ръцете се бяха набръчкали и отслабнали. Страните ѝ бяха закръглени, кожата под брадичката – набрана. Имаше все така малки гърди, но стомахът издаваше посъбрала се тлъстина. В бедра бе още тясна, ала краката и стъпалата изглеждаха уплътнени, над ниските обувки се издуваха наедрели прасци. През чорапите ѝ едва-едва се забелязваха ръбовете на ластични бандажи, които трябваше да притискат вените. Въпреки това бе хубава и спретната. Остарели бяха само ръцете, дланите и пръстите лъщяха корави, а отгоре се бяха набраздили, изпъстрени с кафяви петънца. Носеше строга тъмна рокля с дълги ръкави, на която контрастираха единствено белите дантели, разцъфтели около врата и китките. Почти невидима беше следата, оставена от годините. Човек, който я вижда често, едва ли би открил каквато и да е промяна. По страните ѝ нямаше бръчки, очите и бяха все тъй остри и безизразни, носът – изящен, устните – тънки и решителни. Белегът на челото почти не личеше, бе покрит с пудра с цвета на кожата ѝ.

Кейт преглеждаше сноп снимки в еднакъв формат, всички направени с един и същ фотоапарат и почти побелели от магнезиевата светкавица. И макар действащите лица във всяка снимка да бяха различни, в позите им се забеляваше отегчително сходство. Нито едно от женските лица не беше обърнато към обектива. Кейт подреди снимките на четири купчинки и пхна всяка в плик от дебела кафява хартия. Когато на вратата се почука, постави пликовете в една от клетките на писалището.

– Влез! О, Ева, влез. Доведе ли го?

Преди да отговори, момичето се приближи до масата. Тук, на посилната светлина, лицето ѝ се изписа напрегнато, с блестящи очи.

- Нов е. Непознат. Казва, че искал да се види с вас.
- Знаеш, Ева, че не може. Ти си наясно кой може да идва при мене.
- Казах му. Твърди, че навярно ви познавал.
- Добре де, кой е той?
- Едър, висок като върлина, леко пийнал. Казва, че се наричал Адам Траск.

Кейт не трепна и не издаде звук, ала Ева схвана, че вестта е попаднала, където трябва. Кейт бавно сви пръстите на дясната си ръка, а лявата се проточи като хилава котка към ръба на писалището. Притихна, сякаш затаи дъх. Ева се разтрепера. Мисълта ѝ прескочи към чекмеджето в скрина ѝ, където се намираше спринцовката за подкожни инжекции.

– Седни там, на големия стол, Ева – обади се най-сетне Кейт. Но момичето не помръдна и Кейт я шибна с една-едничка дума: – Сядай! – Ева се сви и отиде на креслото. – Не си хапи ноктите! – Ръцете на Ева се отделиха и увиснаха на страничните облегалки. Кейт се втренчи в стъкления зелен сенник на лампата, след това се размърда така внезапно, че Ева подскочи и сгърчи устни. Кейт издърпа чекмеджето и извади едно хартиено пакетче. – Вземи! Иди си в стаята и се оправяй! Но не го взимай всичкото. Не, не ти вярвам – Кейт тръсна пакетчето и го разкъса на две. Преди да подгъне краищата на едната половинка, която подаде на Ева, от нея изръси малко бял пращец. – Бързай сега! Като слезеш долу, кажи на Ралф, че му нареждам да стаи в хола, за да чува звънеца, но не и гласовете. И го наблюдавай да не се промъкне по-наблизо. Ако се звъне... не, кажи му... не, всъщност да постъпи, както си знае. След това доведи мистър Адам Траск.

– Ще се справите ли, мис Кейт?

Кейт не отмести поглед от нея, докато Ева не се обърна. След това викна подире ѝ:

– Другата половинка ще получиш веднага щом той си отиде. Бързай сега!

Когато вратата се затвори, Кейт отвори дясното чекмедже на бюрото и извади револвер с късо дуло. Откачи цилиндъра, прегледа патроните, отново го затвори и го остави върху писалището, след което го покри с лист хартия. Угаси едната лампа и се настани на стола, скръствайки ръце на масата пред себе си. Когато се похлопа, извика:

– Влезте – едва разлепвайки устни.

В очите на Ева личеше влага, беше успокоена.

– Ето го – рече тя и затвори вратата зад Адам.

Той се огледа набързо и видя Кейт, седяща тихо зад бюрото си.

Вторачи се в нея и бавно пристъпи напред. Ръцете ѝ се разтвориха и дясната се протегна към листа. Студени и безизразни, очите ѝ не се откъсваха от неговите. Адам видя косата ѝ, белега, устните, набраздената шия, ръцете, раменете и плоските гърди и дълбоко въздъхна. Ръката на Кейт за миг потрепна.

– Какво искаш? – попита тя.

Адам седна на стола пред писалището. Идеше му да извика от облекчение, но се сдържа и каза:

– Сега нищо. Просто исках да те видя. Сам Хамилтън ми каза, че си тук.

В момента, когато той седна, ръката ѝ се успокои.

– Преди това не беше ли чувал?

– Не – каза той. – Не бях чувал. В началото за малко да се побъркам, но сега ми няма нищо.

Кейт се отпусна и се усмихна, показвайки дребните си зъби и дългите кучешки, остри и бели.

– Уплаши ме – каза тя.

– Защо?

– Отде да знам какво си намислил.

– И аз не знаех – рече Адам, продължавайки да я наблюдава, сякаш не вижда жив човек.

– Дълго време те очаквах, но като не дойде, помислих, че съм те забравила.

– Аз не съм те забравил – каза той. – Но сега мога.

– Какво искаш да кажеш?

Адам се засмя ласкаво.

– Искам да кажа, че сега те виждам. Знаеш ли, май Самуел ми беше казал, че никога не съм те бил виждал. Вярно е. Помня ти лицето, но никога не съм го виждал. Сега мога да го забравя.

Устните ѝ се притиснаха и се изправиха, раздалечените очи се свиха от жестокост.

– Мислиш, че можеш?

– Зная, че мога.

Тя промени тактиката.

– Може и да не се наложи. Ако всичко при тебе е наред, бихме могли да се съберем.

– Не мисля така – рече Адам.

– Ти беше такъв глупак – каза тя. – Като дете. Не знаеше какво да правиш със себе си. Сега мога да те науча. Изглеждаш ми вече мъж.

– Ти ме научи – рече той. – Беше един доста тежък урок.

– Ще пийнеш ли нещо?

– Да.

– По дъха те усещам, пил си ром. – Изправи се и донесе от шкафа бутилка и две чаши. Обръщайки се, откри, че той гледа напълнените й глезени. Внезапното раздражение обаче не измести усмивчицата от устните й. Шишето и чашите остави на кръглата масичка наред стаята и наля ром. – Ела, седни тук – рече тя, – по-удобно е. – Отивайки към креслото, той спря очи на закръгления й корем и тя улови погледа му. Подаде му чашата, седна и скръсти ръце на гърдите си. Седна и той с чашата в ръка. – Пий – подкани го тя, – ромът е много хубав.

Той се усмихна с усмивка, която никога не беше виждала.

– Когато Ева ми каза, че си дошъл, отпървом помислих да те изхвърля.

– Щях да се върна – каза той. – Трябваше да те видя. Не че не повярвах на Самуел, но просто да се уверя.

– Пий си рома – напомни тя. Той погледна нейната чаша.

– Нали не мислиш, че искам да те отрова?... – Млъкна ядосана, че е изрекла това. Усмихвайки се, той все така гледаше чашата й. Гневът й изби по лицето. Вдигна чашата и я докосна с устни. – От алкохола ми става лошо. Никога не пия. Отравя ме. – Стисна уста и прехапа долната си устна. Адам все така се усмихваше. Гневът й растеше, повече не можеше да се владее. Изпи рома на един дъх, закашля се, очите й се насълзиха. Обърса ги с опакото на ръката си. – Не ми вярваш особено – каза тя.

– Не ти вярвам – вдигна си чашата, отпи, сетне стана и напълни отново чашите.

– Повече няма да пия – разтревожена рече тя.

– Никои не те кара. Изпивам и тази и тръгвам.

Хапещият спирт бе прогорил гърлото й. Тя усети в себе си онова разбъркване, което я плашеше.

– Не ме е страх от тебе. От никого не ме е страх – каза тя и изля в гърлото си втората чаша.

– Нямах никакво основание да се боиш от мене – каза Адам. – Сега можеш да ме забравиш. Впрочем ти каза, че си го сторила. – Усещаше победоносна топлина и сигурност, по-добре не бе се чувствал от години. – Дойдох за погребението на Сам Хамилтън. Прекрасен човек беше той. Ще ми липсва. Помниш ли, Кати, той ти помогна при раждането на близнаците.

Алкохолът бушуваше в Кейт. Тя му се съпротивляваше и тази съпротива се изписваше на лицето ѝ.

– Какво ти става? – попита Адам.

– Казах ти, че ми е като отрова. Че ми става зле.

– Не можех да избирам – спокойно каза той. – Навремето ти стреля в мен. Знам ли какво още си направила.

– За какво намекаваш?

– Чух за някакъв скандал – рече той. – Някакъв долен скандал.

За миг тя бе забравила, че волята ѝ води борба с настъпващия алкохол – битката бе вече загубена. Червенината бе навлязла и в мозъка ѝ, страхът бе изчезнал и на негово място застана непредпазливата жестокост. Тя сграбчи бутилката и напълни чашата си. Наложил се Адам да се надигне, за да налее в своята. Обладало го бе съвършено чуждо за него чувство. Виждаше у нея неща, които го задоволяваха. Хареса му да я гледа как се бори със себе си. Хубаво беше да я накаже, но трябваше да бъде и нащрек. „Трябва да внимавам – рече си той. – Да не говоря много!“ А на глас каза:

– През тия години Сам Хамилтън се оказа чудесен приятел. Много ще ми липсва.

Тя бе разляла рома и ъглите на устата ѝ лъщяха мокри.

– Аз го мразех – каза тя. – Да можех, щях да го убия.

– Че защо? Беше любезен с нас...

– Той... той успя да надникне в мен.

– А защо не? Той надникна и в мен и с това ми помогна.

– Мразя го! – повтори тя. – Доволна съм, че е умрял.

– Щеше да е по-добре аз да бях надникнал в тебе.

– Ти си глупак. – Устните ѝ се свиха. – Тебе не мразя. Ти си просто един слаб глупак. – С повишаването на нейното напрежение той изпадаше във все по-уютно спокойствие. – Седнал там и се хили! – викна тя. – И си мислиш, че си свободен, нали? Няколко чапки и си въобразяваш, че си мъж! Пръста си само да помръдна и ще ми дойдеш да хленчиш и да пълзиш на четири крака. – Чувството ѝ за власт се бе развързало, напуснала я беше лисичата предпазливост. – Зная те аз! Познавам ти бързивото сърце! – Адам продължаваше да се усмихва. Опита питието си, което ѝ напомни пак да си напълни чашата. Гърлото на шишето издрънча в стъклото. – Имах нужда от тебе, когато бях наранена. Но ти се окажа помия. И когато вече не се нуждаех от тебе, помъчи се да ме спреш. Махни тая грозна, самодоволна усмивка от сурата си!

– Питам се какво толкова ненавиждаш.

– Питаш се значи? – Предпазливостта ѝ почти окончателно се изпари. – Това не е ненавист, а презрение. Още като малка разбрах какви глупави лъжци са те, майка ми и баща ми, които се правеха на много добрички. А не бяха, знаех ги аз. Карах ги да правят каквото си поискам. Винаги съм могла да карам хората да направят каквото искам. Не бях още порасла, когато накарах един човек да се самоубие. И той се правеше на много добър, ама единствената му цел беше да спи с мене, малкото момиче.

– Казваш, че се е самоубил. Значи нещо страшно го е огорчило.

– И той беше глупак – отсече Кейт. – Нали го чух как се молеше на вратата. Цяла нощ се смях.

– Не бих желал да зная, че съм отнел някому белия свят – каза Адам.

– Защото си глупав. Помня как говореха. „Нали е прекрасна, малката, сладката, душица!“ А никой не ме познаваше. Карах ги да скачат през обръч, но нито веднъж не се усетиха.

Адам пресуши чашата си. Чувстваше се отдалечен, но съсредоточен. Стори му се, че вижда как поривите ѝ пъплят като мравки и той ги разчита. Обзе го онова чувство на дълбоко разбиране, което алкохолът често дава.

– Няма значение харесвала ли си Сам Хамилтън – каза той. – Аз усътанових, че е мъдър. Помня, веднъж бе рекъл, че жена, която знае всичко за мъжете, обикновено знае добре само една част, докато останалите ѝ убягват, но това не значи, че те не съществуват.

– Той беше лъжец и лицемер – изплю Кейт. – Лъжците най-много ги мразя, а всички са лъжци. Това е! Обичам да ги избличавам, да натривам носовете им със собствената им гадост.

Адам вдигна вежди.

– Да не искаш да кажеш, че на този свят има само зло? Само безумие?

– Точно това искам да кажа.

– Не вярвам – спокойно каза Адам.

– Ти не вярваш! Той не вярвал! – Помъчи се да го имитира.

– Искаш ли да ти го докажа?

– Не можеш – рече той.

Тя скочи, изтича до писалището и донесе кафявите пликкове.

– Погледни тук!

– Не желая.

– Тогава ще ти покажа. – И тя извади една снимка. – Виж тук! Този

е щатски сенатор. Има намерение да се кандидатира за Конгреса. Виж му дебелилото шкембе! Циците му са като на жена. И обича да го налагат с камшик. Тази черта виждаш ли я? Следа от камшик. Виж му само из-раза! Има жена и четири деца и ще се кандидатира за Конгреса! Не вяр-ваш! Виж тука! Тая бяла медуза е съветник. Този грамаден и червен швед притежава ранчо край Бланко. А я тук! Това е професор от универ-ситета в Бъркли. Идва чак дотук, за да го пликваме с мръсотия от тоа-летната. Професор по философия! Погледни тоя! Той е проповедник на Светото писание и по-малък брат на Исус. За да получи каквото искал, палел къщи. Сега му го предлагаме по друг начин. Виждаш ли този за-пален кибрит под кльощавата му кълка?

– Не искам да ги гледам. – рече Адам.

– Да, но ги видя. И не вярваш! Ще те накарам да ми се молиш, за да те пуснем тук! Ще те накарам срещу месечината да завиеш! – Тя се мъ-чеше да му наложи волята си, но разбираше, че той е много далеч и е свободен. Яростта ѝ се сгъсти в отрова.

– Никой не е могъл да избяга – меко каза тя. Очите ѝ бяха плоски и студени, но с нокти дереше тапицерията на креслото, късаше и разнищ-ваше коприната.

Адам въздъхна.

– Ако имах такива снимки и тия хора знаеха това, нямаше да съм сигурен дали животът ми е в безопасност – рече той.

– Предполагам, че една такава снимка може да съсипе целия живот на един човек. Не е ли опасно за тебе?

– За дете ли ме вземаш? – попита го тя.

– Вече не – каза Адам. – Почвам да мисля, че човешкото в теб е из-вратено, а може би няма и нищо човешко.

– Може би позна – усмихна се тя. – Да не мислиш, че искам да бъда човек? Виж само тия снимки! По-добре да съм куче, отколкото човек. Но аз не съм куче. И съм по-умна от хората. Нищо не могат да ми на-правят. Не се безпокой опасно ли е. – Замахна с ръка към картотеката. – Там имам сто красиви снимки и тия мъже знаят, че ако нещо ми се слу-чи, каквото и да е, по пощата веднага ще тръгнат сто писма с по една снимка и всяко писмо ще стигне там, където най-много ще навреди. Не, никой нищо не може да ми стори.

– Да допуснем – каза Адам, – че с теб се случи нещастие, че се разболееш...

– Няма значение – рече тя и се наведе към него. – Ще ти кажа една тайна, никой от тия мъже не я знае. След няколко години заминавам. И

махна ли се, писмата, така или иначе, ще бъдат пуснати. – И се облегна засмяна назад.

Адам потръпна. Вгледа се по-внимателно в нея. Изразът и смехът ѝ бяха детински, невинни. Изправи се и си наля още малко ром. Бутилката бе на свършване.

– Знам какво мразиш. Мразиш у тях нещо, което не можеш да разбереш. Ти не мразиш злината им. Мразиш у тях доброто, до което не можеш да се докопаш. Чудя се в крайна сметка какво искаш.

– Ще имам толкова пари, колкото са ми необходими. Ще замина за Ню Йорк и няма да остареея. Не съм стара. Ще си купя къща, хубава къща в хубав квартал, ще наема чудесна прислуга. А първо ще издирия един човек, стига да е жив, и много бавно, с огромно старание да боли, ще му отнема живота. Ако го изпипам добре, преди да умре, той ще полудее.

Адам тупна нетърпеливо крак.

– Глупости. Това не може да е вярно. Побъркана история. Всичко е измислица. На нищо не ти вярвам.

– Помниш ли как ме видя първия път? – попита тя. Лицето му се помрачи.

– О, Господи, помня.

– Помниш ли счупената ми челюст, разцепените устни и липсващите зъби?

– Помня. Но не искам да си спомням.

– Най-голямата наслада ще ми бъде да намеря човека, който извърши това – каза тя. – А след това... ще има и други наслади.

– Трябва да тръгвам – рече Адам.

– Не си отивай, мили – спря го тя. – Не си отивай сега, любов моя. Чаршафите ми са от коприна. Искам да ги усетиш с кожата си.

– Шегуваш се.

– Съвсем не, любов моя. Теб в любовта много не те бива, но ще те науча. Аз мога да те науча. – Изправи се несигурна и сложи ръка на рамото му. Лицето ѝ му се стори свежо и младо. Наведе очи към ръката ѝ – видя, че е сбръчкана като бледа майmunска лапа, и се отдръпна с отвращение.

Тя долови жеста му и устата ѝ се вкамени.

– Не разбирам – каза той. – Зная, но не мога да повярвам. И зная, че на сутринта ще ми се струва невероятно. Ще бъде като кошмарен сън. Не, не, това не може да бъде сън. Защото не съм забравил, че си майка на синовете ми. Ти дори не попита за тях. Ти си майка на синовете ми.

Кейт подпря лакти на коленете си и обхвана брадата си с длани тъй, че пръстите покриха изострените ѝ уши. Очите ѝ светнаха от тържество. Заговори с подигравателно нежен глас:

– Глупакът винаги пропуска нещо, открих го още като малка. Аз съм майка на синовете ти. Твоите синове? Майката съм аз, да, но отде знаеш ти ли си бащата?

Адам раззина уста.

– Кати, какво значи това?

– Казвам се Кейт. Слушай, скъпи, и помни! Колко пъти съм те пурила достатъчно близо до себе си, за да ми направиш деца?

– Ти беше изранена – каза той, – страхотно изранена.

– Веднъж – прекъсна го Кейт, – само веднъж.

– Бременността не ти понесе – запротестира той, – беше ти тежко.

Тя му се усмихна невинно.

– За брат ти обаче не бях толкова изранена.

– За брат ми?

– Забрави ли Чарлз?

– Дявол си ти – засмя се Адам. – И си мислиш, че ще повярвам някакви истории с брат ми?

– Все едно ще повярваш ли – рече тя.

– Не го вярвам – каза той.

– Ще го повярваш! Първо ще се зачудиш, сетне ще се разколебаш. И ще си спомниш Чарлз, всичко за него. Бих могла да обикна Чарлз. До някъде приличаше на мен.

– Нищо подобно.

– Ще си припомниш – продължи тя. – Някой ден сигурно ще си спомниш един чай, който ти е нагарчал. Ти ми изпи лекарството погрешка, нали помниш? И спа, както никога не си спал, събуди се късно и главата ти тежеше, нали?

– Ти беше в ужасно състояние, за да скроиш нещо подобно.

– Аз мога всичко – каза тя. – А сега, любов моя, събличай си дрехите. Пък аз ще ти покажа на какво още съм способна.

Адам притвори очи и главата му се завъртя от рома. После ги отвори и енергично поклати глава.

– Няма никакво значение, дори да е вярно – продума той. – Няма никакво значение. – И внезапно се разсмя, защото схвана, че наистина е така. Изправи се доста рязко, но се наложи да се задържи за облегалото, за да устои на замайването. Кейт подскочи и хвана лакътя му с две ръце.

– Да ти помогна да си свалиш палтото.

Адам изви ръка да се освободи от дланите ѝ, като че по тях течеше ток. Олюлявайки се, отправи се към вратата.

В очите на Кейт блесна необузdana омраза. Тя извика, нададе продължителен и пронизителен животински крясък. Адам спря и се обърна към нея. Вратата се отвори с гръм. Биячът на заведението направи три крачки, спря, завъртя се с цялата си тежест и юмрукът му улучи Адам под ухото. Адам се строполи.

– С ботушите! – изкрещя Кейт. – Друсни му един с ботушите!

Ралф се приближи до падналия човек и премери разстоянието, но забеляза, че отворените очи на Адам са приковани в него. Обърна се раздразнено към Кейт.

– Казах да му друснеш един с ботушите – ледено рече тя. – Размажи му физиономията.

– Но той не се съпротивлява – каза Ралф. – Капчица сила не му е останала.

Кейт седна, дишайки през устата. Ръцете ѝ се сгърчиха в скута.

– Мразя те, Адам – каза тя. – Мразя те за първи път. Мразя те! Чуваеш ли, Адам, мразя те!

Адам понечи да седне, падна назад и пак се опита. Вече приседнал, вдигна очи към Кейт.

– Няма никакво значение – каза той. – Никакво значение. Изобщо никакво значение. – Застана на колене и се подпря на пода върху сгънатите си пръсти. – Знаеш ли, обичал съм те повече от всичко на света. Наистина. Беше тъй силно, че ми трябваше много, за да го убия в себе си.

– Ще се върнеш ти – каза тя, – ще пълзиш, ще си влачиш корема по пода и ще се молиш, ще просиш!

– Искате ли сега един ботуш, мис Кейт? – попита Ралф. Тя не му отговори. Адам продължи към вратата много бавно, старателно пазейки равновесие. Ръката му едва напипа рамката ѝ.

– Адам! – извика Кейт.

Той се обърна едва. Усмихна ѝ се, както човек би се усмихнал на един спомен. Сетне излезе и внимателно затвори. Кейт остана, вперила поглед във вратата. В очите ѝ нямаше нищо.

Глава 26

1

Във влака, който го връщаше от Салинас в Кинг Сити, Адам Траск се намираше в някаква мъглявина от неясни очертания, звуци и багри. Не беше в състояние да проследи каквато и да било мисъл в главата си.

Сигурен съм, че в човешкото съзнание съществуват способности, чрез които в тъмните му дълбини се разглеждат, отхвърлят или приемат всякакви въпроси. Подобна дейност понякога задейства възможности, каквито човек не знае, че притежава. Колко често заспиваме тревожни, изпълнени с болка, без да съзнаваме каква е била причината за това състояние, а на сутринта пред нас е ясно, откриват се нови посоки и това е може би резултат от тези скрити разсъждения. Има пробуждания, когато в кръвта ни клокочи възторг, стомахът и гърдите са изопнати и наситени с радост, а мисълта с нищо не подсказва какво е било оправданието или причината.

Погребението на Самуел и разговорът с Кейт би трябвало да натъжат и огорчат Адам, но това не стана. От мрачното вълнение бе израсло въодушевление. Чувстваше се млад, свободен, пропит от ненаситна празничност. Вместо да отиде направо в хана, където бе оставил коня и двуколката си, отправи се към новия гараж на Уил Хамилтън. Свари го да седи в остъклената си канцелария, откъдето следеше работата на монтьорите си, без да чува грохота на работилницата. Коремът на Уил бе започнал богато да расте. Тъкмо преглеждаше една реклама за пури, внасяни направо и често от Куба. Смяташе, че тъжи за починалия си баща, но не беше така. Имаше само някакви дребни неприятности с Том, който от погребението бе заминал за Сан Франциско. Струваше му се, че е много по-достойно да потънеш в работа, каквото бе неговото намерение, а не в алкохол, както вероятно бе постъпил Том.

С влизането на Адам вдигна поглед и му направи знак с ръка да се настани в един от големите кожени фотьойли, поставени, за да приспиват клиентите, щом видят размера на сметката, която трябва да платят. Адам седна.

– Не помня предадох ли ти своите съболезнования.

– Лоша работа – рече Уил. – Ти беше ли на погребението?

– Бях – каза Адам. – Не знам известно ли ти е какво изпитвах към баща ти. Научи ме на неща, които никога няма да забравя.

– Всички го уважаваха – каза Уил. – На гробищата имаше повече от двеста души. Представи си, над двеста души!

– Такъв човек не може истински да умре – рече Адам, комуто откритието току-що бе дошло. – Не мога да си представя, че е умрял. Сега ми се струва още по-жив отпреди.

– Вярно е – съгласи се Уил, за когото не беше вярно. За Уил Самуел си бе мъртъв и толкова.

– Спомням си какво казваше – продължи Адам. – Когато го е казал, не съм слушал внимателно, но сега нещата се връщат и сякаш го виждам, като говори.

– Вярно е – повтори Уил. – И аз си мислех същото. Прибираш ли се горе?

– Да. Но реших да намина, намислил съм да купя автомобил.

Отношението на Уил едва забележимо се промени, обзе го невидима бдителност.

– Бях готов да се закълна, че ти си последният човек в долината, който би си купил автомобил – подхвърли той и с полупритворени очи зачака отзвук у Адам.

– Струва ми се, заслужил съм си го – засмя се Адам. – И сигурно баща ти е виновен за тази промяна.

– Как по-точно?

– Да знаех, да ти го обясня! Както и да е, дай да поговорим за автомобила.

– Веднага ще ти разкрия цялата картина – рече Уил.

– Истината е, че едва смогвам да доставя достатъчно коли за всички поръчки. Няма какво, цял списък от желаещи.

– Така ли? Ами значи трябва да впишеш и мене.

– С удоволствие, мистър Траск, но... – Уил се поколеба.

– Но ти беше толкова близък на семейството, че... виж к'во, ако някой се откаже, веднага отиваш по-напред в списъка.

– Много любезно от твоя страна – каза Адам.

– А как ще искаш да уредим въпроса?

– Тоест?

– Ами мога да ти уредя да го изплащаш на месечни вноски.

– Така не излиза ли по-скъпо?

– Разбира се, има лихва, както и такса за доставката. Някои смятат, че е по-удобно.

– Мисля да платя в брой – каза Адам. – Няма смисъл да се протака.

– Малцина мислят така – захили се Уил. – И освен туй ще дойде

ден, когато от продажбата в брой ще мина в загуба.

– За това изобщо не се досетих – рече Адам. – Нали все пак ще ме запишеш в списъка?

Уил се наведе към него.

– Мистър Траск, ще те пиша пръв. Ще получиш първия автомобил, който пристигне.

– Благодаря ти.

– Моля ти се, щом е за тебе...

– Държи ли се майка ти? – попита Адам.

Уил се облегна назад и на лицето му грейна предана усмивка.

– Забележителна жена е тя – каза той. – Като канара! Помня какви тежки времена сме преживели, никак не бяха малко. Баща ми не беше особено нагодлив човек. Или ще се носи в облаците, или ще се зарови в някоя книга. Всъщност майка ми беше тази, която ни обединяваше и която не допусна Хамилтънови да постъпят в бедняшкия приют.

– Чудесна жена! – каза Адам.

– Не само чудесна. Силна. Стъпила с двата крака на земята, като мощен стълб. Ти не отиде ли при Олив след погребението?

– Не, не отидох.

– Дойдоха повече от сто души. И майка ми опече за всички кокошки, та никой да не остане гладен.

– Не думай!

– Няма какво, така беше. И като си помислиш, че покойникът е собственият ѝ съпруг!

– Забележителна жена! – Адам повтори думите на Уил.

– И практична. Знае си, че трябва всички да нахрани, и ги нахрани.

– Вярвам, че ще се оправи, все пак голяма загуба е за нея.

– Ще се оправи! – потвърди Уил. – И всички ни ще надживее, такава дребничка, каквато я гледаш.

Подкарал обратно към ранчото си, Адам установи, че забелязва неща, които с години не бе виждал. Видя дивите цветя в гъстата трева, видя червените крави по планинските склонове катереха се по леснодостъпните пътеки и пасяха в движение. Като наближи своята земя, Адам изпита такова внезапна и остро задоволство, че се залови да го разнищи. Ненадейно се хвана, че повтаря на глас в ритъма на клопачите конски копита: „Свободен, свободен! Тревогата свърши! Свободен! Без нея! Най-сетне без нея! О, Боже велики! Свободен!“

Протегна ръка и обра сребристосивите листа на поникналия покрай пътя градински чай. Пръстите му залепнаха от сока помириса острия

пронизващ аромат и го вдъхна дълбоко в дробовите си. Беше доволен, че се прибира у дома. Дося му се да види дали за двата дни, в които го е нямало, близнаците не са порасли. Дося му се да ги види.

– Аз съм свободен, нея вече я няма! – пропя той.

2

Ли се показа от къщата да посрещне Адам и застана до главата на коня, докато Адам се смъкне от двуколката.

– Как са момчетата? – заинтересува се Адам.

– Отлично. Направих им лъкове и стрели и слязоха на реката да бият зайци. Само дето не съм приготвил пещта.

– Тук всичко наред ли е?

Ли го изгледа с любопитство, за малко да възкликне, но се отказа.

– Как мина погребението?

– Много народ – рече Адам. – Имал е стотици приятели. Главата ми и сега не може да побере, че го няма.

– Моят народ погребва мъртъвците с тъпани, наоколо разхвърлят книжни ленти за заблуда на демоните и вместо цветя на гроба поставят печени прасенца. Ние сме народ, който си угажда, и винаги сме малко гладни. Освен това нашите демони не са от най-хитрите, можем да ги надхитряваме. А това вече е някакъв напредък.

– Мен ако питаш, на Самуел именно такова погребение щеше да му допадне – каза Адам. – Щеше да му е интересно. – Забеляза, че Ли го е зяпнал. – Отведи коня, Ли, и ела да запариш малко чай. Искам да си приказваме.

Адам влезе в къщата и съблече черното одеяние. Усети сладостната, но сега отвратителна миризма на ром, която се отделяше от него. Смъкна от себе си всичко, взе гъбата и натри кожата си с яйчен сапун, да прогони от порите си тази смрад. Навлече чиста синя риза и гащеризон, пран, додето омекне, бледосин, почти избелял на коленете. Обръсна се бавно и тъкмо бе сресал коси, от кухнята се разнесе подрънкването на Ли около печката. Мина във всекидневната. Пред големия му стол Ли бе поставил на масата чаша и захарница. Адам погледна пердетата на цветя – от дълго пране цветовете бяха вече избелели. Чергите се бяха протрили, през линолеума в хола минаваше кафеникава пътека. Всичко това бе ново за него. Когато Ли внесе чайника, Адам рече:

– Ли, вземи си и ти една чаша. И ако ти е останало от онова питие,

мога да близна малко. Снощи се напих.

– Вие пиян? – учуди се Ли. – Не мога да повярвам.

– Да, ама се напих. Тъкмо за това искам да ти разкажа. Видях, че ме наблюдаваш.

– Видяхте? – попита Ли и отиде в кухнята да си донесе чашата, стъклени чаши и камениновото шише с китайската ракия. Като се върна, поясни: – Опитвал съм я през последните години само с вас и с мистър Хамилтън.

– С нея ли кръстихме близнаците?

– Да, с нея. – Ли наля кипящия зелен чай. А когато Адам сложи в чашата си две лъжички захар, намръщи се.

Адам разбърка чая, следейки захарните кристалчета, които се стяха в течността.

– Отидох да я видя – каза той.

– Помислих си го – призна Ли. – Впрочем не виждам как е могъл един мъж да чака толкова време.

– Може да не съм бил мъж.

– И това ми мина през ума. Как е тя?

– Не го разбирам – бавно каза Адам. – Просто не вярвам, че на света може да има подобно същество.

– На вас, хората от Запада, това ви е лошото, че нямате демони, с които да си обяснявате нещата. След това ли се напихте?

– Не, преди и по време. Изглежда, ми трябваше за кураж.

– Но сега нищо ви няма.

– Нищо ми няма – съгласи се Адам. – За това искам да си поговорим. – Помълча и тъжно добави: – Ако беше по това време миналата година, щях да хукна за разговор със Сам Хамилтън.

– Изглежда, и у двамата ни е останало по нещо от него – каза Ли. – Навярно това именно е безсмъртието.

– Сякаш се пробудих от някакъв сън – продължи Адам. – Очите ми се проясниха по необясним начин. От гърба ми падна огромен товар.

– Дори си служите с изрази, каквито би употребил мистър Хамилтън. Ще си изградя цяла теория за безсмъртните си роднини.

Адам пресуши чашата с черното питие и облиза устни.

– Сега съм свободен. И трябва някому да го кажа. Сега мога вече да живея със синовете си. Мога дори и за жена да помисля. Знаеш ли какво значи това?

– Да, знам. То се вижда и в очите ви, и в стойката ви. За такива неща човек не може да лъже. А момчетата ще ви се харесат и това зная.

– Поне ще си позволя да опитам. Ще ми капнеш ли още малко от шишето и още малко чай?

Ли му наля чай и вдигна чашата си. Адам продължи:

– Не разбирам как не си париш устата, като го пиеш толкова горещ.

Ли вътрешно се усмихна. Докато го гледаше, Адам проумя, че Ли вече не е млад човек. Кожата по страните му бе изопната и лъщеше като полирана. Околоочията му възпалени червенееха. Ли изучаваше тънката като мидена черупка чаша в ръката си и спомените му го караха да се усмихва.

– Може би сега, като сте свободен, ще освободите и мен.

– Какво значи това?

– Не може ли да ме пуснете да си отида?

– Защо не, разбира се, можеш да си отидеш. Не си ли щастлив тук?

– Мисля, че никога няма да разбере на какво викате щастие. За нас най-съкровено е да си доволен, което навярно е тъкмо обратното.

– Така му викай тогава. Ти не си ли доволен при нас?

– Според мен – каза Ли – никой няма да е доволен, когато знае, че са му останали много несвършени неща, на които държи.

– Ти на какво държиш?

– Как да ви кажа, за едното вече е твърде късно. Исках да си имам жена и собствени синове. Сигурно ми се е щяло да предам глупостта, която у родителите минава за мъдрост, да я наложа на безпомощните си дечица.

– Не си толкова стар.

– О, физически, струва ми се, все още мога да стана баща. Не за това мисля аз. Много сериозно съм обвързан с една безмълвна настолна лампа. Знаете ли, мистър Траск, едно време и аз имах жена. Също като вас и аз си я бях измислил, само че моята живееше единствено в мисълта ми. Беше ми добра другарка в стаичката. Аз говоря, тя ме слуша, после тя ще заговори, ще ми разкаже всички случки от следобеда на една жена. Беше много красива, съчиняваше малки кокетни шегички. Сега обаче не зная бих ли я изслушвал. А не бих желал да е тъжна и самотна. Така че първият ми проект пропада.

– А какъв беше вторият?

– За него съм разговарял с мистър Хамилтън. Искам да открия книжарница в китайския квартал на Сан Франциско. Ще живея в задното помещение, а дните ми ще бъдат изпълнени с разговори и спорове. Бих искал да продавам от ония блокчета туш с издълбани по тях дракони от времето на династията Сун²⁸. Дървените им кутийки са проядени от

червен, а тушът се прави от боров дим и едно лепило, което се извлича само от кожата на диви магарета. Наглед тушът е черен, но когато рисуваш с него, внушава на очите ти, убеждава те, че съдържа всички цветове на света. Току-виж, дошъл при мен някой художник, ще поспорим за това как се рисува, ще се пазарим за цената...

– Измисляш ли си всичко това? – попита Адам.

– Не. Щом вие сте добре и сте свободен, бих желал най-сетне да притежавам такава книжарничка. В нея ми се ще и да умра.

Адам дълго не продума, разбъркваше само захарта в поизстиналия си чай. Накрая рече:

– Смешна работа. Дося ми се да си роб, за да мога да ти откажа. Естествено, че можеш да отидеш където поискаш. Дори ще ти заема пари за книжарницата.

– О, аз парите ги имам. От доста време ги имам.

– Никога не ми е хрумвало, че можеш да си отидеш. Приемал съм те като част от дома. – Адам изправи рамене. – Не можеш ли малко да изчакаш?

– За какво?

– Искам да ми съдействаш да се сбliжа с момчетата. Искам да сложа имота в ред, а може да го продам или да го дам под наем. Ще ми се да знам с колко пари съм останал и какво може да се направи с тях.

– Не ми ли поставяте капан? – попита Ли. – Желанията ми вече не са тъй силни, каквито бяха. Боя се, че мога да бъда разубеден или още по-лошо – да бъда задържан, само защото зная, че някой има нужда от мен. Моля ви, гледайте да не ви трябвам! От това по-страшна въдица за самотен мъж няма.

– Самотен мъж – повтори Адам. – Щом не съм помислил за това, значи сериозно съм бил изпаднал.

– Мистър Хамилтън знаеше – каза Ли. Вдигна глава и натезжалите му клепащи пропуснаха само две искрици. – Ние, китайците, се държим в ръце, не показваме какво ни е на душата. Обичах го, този мистър Хамилтън. С ваше разрешение Утре бих желал да прескоча до Салинас.

– Прави каквото искаш – рече Адам. – Бог знае, за мен достатъчно си сторил.

– Искам да разхвърлям ленти против демоните – каза Ли. – И да поставя едно печено прасенце върху гроба на баща си.

28. Сун – китайска императорска династия (960–1280), известна с разцвета на културата, станала жертва на монголските нашествия. – Б. пр.

Адам припряно се изправя, събори чаената си чаша, излезе и остави Ли.

Глава 27

1

Тази година дъждовете бяха толкова кротки, че река Салинас не излезе от бреговете си. В широкото ѝ, сиво пясъчно корито лъкатушеше хилав поток, чиято вода, непомътена от тиня, се носеше чиста и приятна. Израслите в това корито върби се бяха богато разлистили, а по земята пълзяха бодливите летораста на къпината. Беше доста топло за март. От юг непрекъснато подухваше лек ветрец, който обръщаше листата тъй, че излагаше на показ сребърните им гърбове. Под безупречната закрила на преплетения къпинак и безразборно напластените от водата клещаци на слънцето спокойно се приличаше сиво горско зайче, което на закуска бе намокрило в росната трева кожухчето на гърдите си и сега го сушеше. Зайчата муцунка се бърчеше, ушите му сегиз-тогиз се завъртаха да изследват не вещаят ли дребните шумове опасност за горския заек. В земята бе прокътляло отмерено трептене, доловимо с лапите, ушите се бяха завъртели, муцунката се присви, но трептенето бе отминало. Сетне върбовите клони на трийсетина крачки по посоката на вятъра се раздвижиха, но до зайчето не достигна никаква обезпокоителна миризма. От две минути насам се разнасяха любопитни, но безопасни звуци – пукот на клечки, свистене като от крилете на див гълъб. Зайчето лениво протегна едното си задно краче на топлото слънце. Чу се някакво мятане, нещо изсвистя и тупна, простенвайки, като в козина. Зайчето остана абсолютно неподвижно и очите му се разшириха. През гърдите му бе преминала тръстикова стрела чийто железен връх се заби в земята от другата страна. Заекът се катурна встрани, лапите му затичаха и се запременаха във въздуха и след миг той утихна.

От върбалака изпълзяха две приклекли момчета. Носеха лъкове, дълги по четири стъпки, а от колчаните зад левите им рамене стърчаха перата на снопове стрели. Бяха с гашеризони и избелели сини ризи, на слепите си очи всяко от тях бе привързало по едно красиво перо от пуешка опашка. Ниско наведени, те се движеха предпазливо, нарочно стъпвайки на пръсти като индианци. Когато се приведоха да разгледат жертвата си, предсмъртната тръпка на зайчето бе замряла.

– Право в сърцето – извика Кейл, сякаш не би могло да бъде друго-
яче. Арон погледна надолу, но нищо не каза. – Ще кажа, че ти си го нап-
равил – продължи Кейл. – Нищо няма да си приписвам и ще кажа, че е
бил страхотен изстрел.

– Наистина беше – съгласи се Арон.

– Нали ти викам, пред Ли и пред татко тебе ще посоча.

– Заслугата... де да знам трябва ли ми – каза Арон. – Не цялата...
Да ти кажа ли, ако ударим още един, ще кажем, че всеки е улучил по
един, пък останем ли само с този, хайде да разправяме, че сме стреляли
и двамата, ама не знаем кой го е улучил.

– Значи не искаш заслугата да е твоя – изпитателно рече Кейл.

– Не цялата. Можем да си я разделим.

– В края на краищата стрелата беше моя – каза Кейл.

– Не беше.

– Я погледни перата! Виждаш ли тази резка? Моя е.

– А как се е намерила в моя колчан? Не си спомням никакви резки.

– Ти може да не си спомняш. Но аз пак ще го припиша на тебе.

– Не, Кейл – с признателност рече Арон. – Не искам. Да кажем, че
сме стреляли и двамата.

– Ами добре, щом искаш. Но ако Ли познае моята стрела?

– Просто ще кажем, че е била в моя колчан.

– И мислиш, че той ще повярва? Ще реши, че го лъжеш.

– Ако помисли, че ти си го застрелял – безпомощно каза Арон, –
добре, нека си го мисли.

– Само исках да знаеш – рече Кейл. – В случай че си го помисли. –
Той измъкна стрелата през заешкия труп и белите пера се оцветиха в
тъмночервената кръв. Сетне прибра стрелата в колчана си. – Може да го
носиш – великодушно каза той.

– Трябва да си ходим – напомни Арон, – може би татко се е върнал.

– Хайде да опечем тоя дърт заек за вечеря – предложи Кейл – и да
изкараме цяла нощ на открито.

– През нощта става много студено. Не помниш ли, Кейл, сутринта
как трепереше от студ?

– На мен не ми е много студено – рече Кейл. – Аз изобщо не усе-
щам студа.

– Но сутринта го усети.

– Не е вярно. Само ти се подигравах, треперех и траках със зъби ка-
то пеленаче. Или искаш да ме изкараш лъжец?

– Не – каза Арон, – не ми е до кавга.

- Страх те е да се биеш, а?
- Не. Просто не искам.
- Ако кажа, че си страхливец, ще ме наречеш ли лъжец?
- Не.
- Значи те е страх, така ли?
- Предполагам.

Арон бавно се отдалечи, оставяйки заека на земята. Очите му бяха широко отворени, имаше красива, заоблена уста. Раздалечеността на сините му очи придаваше на израза му ангелска невинност. Беше с мека златиста коса и слънцето сякаш светеше в главата му. Смути се. Но той често се смущаваше. Схвана, че брат му крои нещо, но не разбираше какво. За него Кейл беше загадка. Не успяваше да проследи разсъжденията му и вечно оставаше изненадан от посоките, по които се отправяха. Кейл приличаше повече на Адам. Косата му беше тъмнокаестенява. Беше по-едър от брат си, с по-голям кокал и по-набити рамене. Челюстта му бе с квадратната строгост на Адамовата. Имаше кафяви, зорки очи, които понякога искряха като черни. За останалите си размери обаче имаше твърде малки ръце, с къси и тънки пръсти и с изящни нокти. Кейл пазеше ръцете си. Малко бяха нещата, които можеха да го разплачат, и едно от тях беше порязан пръст. Никога не рискуваше да прави с тях какво да е, никога не пипаше насекоми и не разнасяше змии. Сбиеше ли се, грабваше или камък, или тояга.

Наблюдавайки отдалечаването на брат си, върху устните на Кейл се появи самоуверена усмивчица.

– Чакай, Арон! – подвикна той. Настигна го и му подаде заека. – Можеш да го носиш. – Беше любезен и обгърна братовите си рамене с ръка. – Не ми се сърди!

– Все искаш да се бием – оплака се Арон.

– Нищо подобно. Само се пошегувах.

– Така ли?

– Разбира се. Ето на, виж, вземи да носиш заека. И ако искаш, веднага си тръгваме. – Арон най-после се усмихна. Олекваше му всеки път, когато брат му пропъди напрежението. По ронливия скат двете момчета се изкатериха от реката до равното горе. Десният крачол на Арон се напои с кръвта на заека. – Ще се шашнат, че сме ударили заек – каза Кейл. – Ако татко се е прибрал, хайде да му го подарим. Ще му хареса заешко на вечеря.

– Хайде – радостно каза Арон. – И чуй какво. Ще му го дадем и двамата и няма да казваме кой го е убил.

– Добре, щом искаш – съгласи се Кейл. Повървяха мълчаливо известно време и Кейл изведнъж каза: – Тая земя цялата е наша, чак до другия край отгатык реката.

– Таткова е.

– Да, но като умре, ще стане наша.

Мисълта бе нова за Арон.

– Какво значи това, като умре?

– Всеки умира – рече Кейл. – Като мистър Хамилтън. Той умря.

– Е, да – каза Арон, – вярно е, че умря. – Но не видя връзката между мъртвия мистър Хамилтън и живия им баща.

– Слагат го в един сандък, изкопават трап и пускат вътре сандъка – обясни Кейл.

– Знам. – На Арон му се дощя да променят темата, за нещо друго да мислят.

– И аз знам нещо, но е тайна – каза Кейл.

– Каква?

– Ще издадеш.

– Няма, щом не даваш.

– Не зная дали да ти кажа.

– Каж ми! – примоли се Арон.

– Няма ли да издадеш?

– Няма!

– Къде е според тебе майка ни?

– Умряла е.

– Не е умряла.

– Умряла е!

– Избягала е – рече Кейл. – Чух, мъжете си говореха.

– Лъжат!

– Избягала е – повтори Кейл. – Нали няма да издадеш, че съм ти казал?

– Аз не вярвам – каза Арон. – Татко казва, че била на небето.

– Съвсем скоро и аз ще избягам, ще я намеря и ще я доведа обратно – едва чуто рече Кейл.

– Мъжете къде казаха, че е отишла?

– Нямам представа, но ще я открия.

– Тя е на небето – каза Арон. – Защо ще ни лъже татко? – Погледна брат си, тихомълком умолявайки го да се съгласи. Но Кейл не се обади. – Ти не мислиш ли, че е на небето при ангелите? – настоя Арон. Но Кейл продължаваше да мълчи.

– Кои бяха мъжете, от които го чу?

– Просто някакви мъже в пощата на Кинг Сити. Мислеха, че няма да ги чуя. Но аз имам остро ухо. Ли казва, че съм можел да чуя как расте тревата.

– И защо е пожелала да избяга? – попита Арон.

– Знам ли! Сигурно не ни е обичала.

Арон разчопли нечестивата мисъл.

– Не – рече той. – Тия мъже са били лъжци. Татко казва, че е на небето. А ти знаеш, той не обича да говори за нея.

– Може би защото е избягала.

– Не. Питал съм Ли. И знаеш ли какво ми каза Ли? Ли каза: „Вашата майка ви обичаше и още ви обича.“ И ми показа една звезда, да си я гледам. Това, вика, сигурно е майка ви и тя ще ви обича, додето свети тая звезда. Да не мислиш, че и Ли е лъжец? – През напирашите сълзи Арон видя очите на брат си, непоколебими и разсъдливи. В тях нямаше сълзи.

Кейл почувства приятно вълнение. Бе открил още един начин, още едно тайно оръжие, което да използва за всяка своя цел. Вгледа се в Арон, видя трепкащите му устни и навреме забеляза разширяващите се ноздри. Арон щеше да заплаче, но доведен до сълзи, понякога се и сбиваше. А когато Арон едновременно плаче и се бие, става опасен. Нищо не е в състояние да го нарани, нищо не може да го спре. Веднъж Ли го бе държал в скута си, притиснал от двете му страни продължаващите да налитат юмуци, додето – но бе нужно много време – се усмири. И тогава ноздрите му се бяха разширили.

Кейл реши да скрие новото си оръжие. Можеше да го извади по всяко време, съзнавайки, че е попаднал на най-острото. Щеше да обмисли това на спокойствие и да прецени кога и доколко да го използва.

Но, изглежда, бе взел решението си твърде късно. Арон се нахвърли отгоре му и осакатеният заешки труп го бръсна в лицето. Кейл отскочи назад и извика:

– Но аз само се пошегувах! Честна дума, Арон, това беше само шега.

Арон се дръпна. На лицето му личаха смущение и болка.

– Аз такива шеги не обичам – каза той, подсмръкна и обърса нос с ръкава си.

Кейл се приближи, прегърна го, целуна го по бузата и рече:

– Повече няма да правя така.

Известно време момчетата се влачиха, без да продумат. Дневният

светлик бе започнал да се оттегля. Кейл погледна през рамо гръмовещия облак, който се носеше черен над планините, гонен от спрехавия мартенски вятър.

– Ще има буря – каза той. – Нечувана буря.

– Ти наистина ли ги чу тия мъже? – попита Арон.

– Може да ми се е сторило – светкавично отвърна Кейл. – Боже мой, виж този облак!

Арон се извърна и погледна черното чудовище. От горната му страна се издуваха огромни тъмни кълба, а под себе си влачеше дълъг дъждовен шлейф. Докато го гледаха, облакът загърмоля и засвятка. Подхванат от вятъра, тътенът избарабанваше кухо над тлъстите мокри възвишения от другата страна на долината и се гмурваше над равното. Момчетата се обърнаха и хукнаха към дома, а облакът бумтеше в гърба им и раздираше с мълни въздуха на люлеещи се късове. Настигна ги и по земята от опърпаното небе западаха първите едри капки. Усетиха миризмата на колендро, сладникава и силна. Тичаха и душеха аромата на гръмотевиците. Когато се завтекоха през черния път и нагазиха в коловозите, водещи към отклонението за вкъщи, дъждът ги връхлетя. Водата се изливаше като завеси, като стълбове. За миг бяха измокрени до кости, косите им залепнаха върху челата, стичаха се в очите им, а пуйките пера на слепоочията клюмнаха под тежестта на водата. Тъй като повече от това не можеха да се измокрят, момчетата спряха да тичат. Нямаше никакъв смисъл да бързат за подслон. Спогледаха се и прихнаха от радост. Арон размаха заека, подхвърли го във въздуха, улови го и го препрати към Кейл. Схванал нелепостта, Кейл си го преметна през врата – главата и задните крака се намериха под брадата му. Момчетата се превиха и се закискаха като луди. Дъждът ехтеше в дъбовете покрай отклонението, а вятърът все тъй нарушаваше високото им достойнство.

2

Близнаците наближиха и зърнаха стопанските постройки на чифлика тъкмо в момента, когато Ли, нанизал на врата си едно жълто мушамено пончо, водеше някакъв чужд кон, впрегнат в крехък кабриолет с каучукови шини, към навеса.

– Дошъл е някой – рече Кейл, – виж двуколката.

Затичаха се отново – гостите винаги носеха някаква прелест.

Преди да стигнат стъпалата, забавиха ход и предпазливо

заобиколиха къщата, защото гостите внушаваха също известно слабодушие. Влязоха през черния вход и застанаха в кухнята Целите вир-вода. От всекидневната се чуваха гласове – гласът на баща им и на още един мъж. Но третият глас присви стомасите им, по гръбнаците им плъпна нещо мразовито. Беше женски глас. Момчетата почти не бяха се сблъсквали с жени. Промъкнаха се на пръсти до стаята си и се загледаха един друг.

– Кой може да е, а? – попита Кейл.

Подобно на фойерверк, в душата на Арон разцъфна една догадка. Дося му се да извика: „Да не би да е майка ни? Може би се е върнала!“ Но веднага се досети, че тя е на небето, а оттам хората не се връщат.

– Не зная – каза той. – Ще си облека сухи дрехи. Момчетата се преоблякоха в чисти сухи дрехи, точно същите като подгизналите, които свалиха. Махнаха мокрите пуешки пера и пригладиха с пръсти косите си назад. И през цялото време дочуваха гласовете, предимно ниски по тембър, а сетне долавяха и високия женски глас; по едно време се вцепениха и се ослушаха – счу им се детски глас, глас на момиче, и това така ги развълнува, че дори не споделиха какво са чули. Тихо се измъкнаха в хола и пристъпиха към вратата на всекидневната. Леко, съвсем леко Кейл завъртя дръжката и повдигна вратата – изскърцването можеше да ги издаде. Едва се бе открянал най-малкият възможен процепа, и от задната врата нахълта Ли, повлече нозе през хола, сваляйки пончото, и ги спипа.

– Малки момчета надничат? – каза той на диалект и когато Кейл притвори вратата, а езикът ѝ шракна, Ли бързо добави:

– Баща ви си дойде. По-добре да влезете.

– А кой друг е там? – дрезгаво попита Арон.

– Някакви хора, минаваха оттук. Влязоха заради дъжда. – Ли постави ръка върху ръката на Кейл, все още държаща дръжката, завъртя и отвори вратата. – Момчетата дошли дома – оповести той и ги остави беззащитни на показ.

– Влизайте, момчета! – извика Адам. – Хайде, влезте!

Двамата наведоха глави, метнаха по един поглед на непознатите и размърдаха нозе. Мъжът беше с градски дрехи, а жената носеше най-модерните виждани тук тоалети. На стола до себе си бе оставила наметката, шапката и воалетката си и на момчетата им се стори, че е облечена изцяло в черна коприна и дантели. Черна дантела се изкачваше дори по някакви клечици и обгръщаше шията ѝ. За един ден това би било достатъчно, но не беше всичко. До жената седеше момиченце, може би малко

по-малко от близнаците. То имаше широкополо боне на сини карета с дантела отпред, рокля на цветя и малка престилка с джобове, вързана на кръста. Роклята бе подгъната нагоре и отдолу се подаваше червена плетена фуста, също поръбена с дантела. Момчетата не видяха лицето му – бе скрито под шапката, но ръцете лежах скръстени в скута му; ясно се виждаше златното пръстенче с монограм на средния пръст. Момчетата бяха затаили дъх и в очните им дъна вече кръжаха ярки червени кръгове.

– Ето ги и синовете ми – рече баща им. – Близнаци са. Това е Арон, а този е Кейлъб. Момчета, здрависайте се с гостите.

Близнаците пристъпиха напред с наведени глави и вдигнати ръце – жест, говорещ или за отчаяние, или за предаване. Господинът, а след него и дантелената дама стиснаха отпуснатите им ръце. Арон, който вървеше пръв, се извърна от момиченцето, но жената каза:

– Няма ли да поздравяваш дъщеря ми?

Арон изтръпна и протегна ръка към момичето със скритото лице. Нищо не се случи. Никой не сграбчи безжизнените му като колбаси пръсти, никой не ги стегна и разтърси, никой не ги усука. Ръката му просто увисна във въздуха пред нея. Той надникна през миглите си да види какво става. И тя бе свела глава, но имаше предимство, че е с боне. Дясната ѝ ръчица с пръстенчето на средния пръст бе също протегната, но не се помръдна към Ароновата. Крадешком погледна жената. Тя се усмихваше с разтворени устни. Стаята беше готова да се пръсне от тишина. В този момент Арон чу оглушителното цвилене на Кейл. Тогава посегна напред улови ѝ ръката и три пъти я тръсна нагоре и надолу. Беше мека като шепа листчета от цвят. Усети наслада, която го опари. Пусна ѝ ръката и скри своята в джоба на гашеризона. Отстъпвайки припряно, забеляза Кейл, който пристъпи напред, ръкува се официално и каза „Здравейте“. Арон бе забравил да го издума, затова го произнесе едва сега, след брат си, но излезе неуместно. Адам и гостите му се изсмяха.

– Мистър и мисис Бейкън без малко да хванат дъжда – каза Адам.

– Добре, че се заблудихме тук – рече мистър Бейкън. – Исках да намеря Дългото ранчо.

– То е по-нататък. Трябва на следващото разклонение да свиете от главния път вляво, на юг. Мистър Бейкън е околийски инспектор – обърна се Адам към момчетата.

– Не зная защо, но гледам на тази длъжност извънредно сериозно – каза мистър Бейкън, също обръщайки се към момчетата. – Дъщеря ми,

момчета, се казва Абра. Странно име, нали? – Говореше с оня тон, който възрастните пазят за децата. С декламаторска напевност продължи към Адам: – „На път бе Абра, неповикана по име, макар да чаках друга, Абра навести ме.“²⁹ Не бих казал, че не съм чакал син, но Абра е такава утеха! Вдигни си главата, мила. – Абра остана неподвижна. Ръцете ѝ пак се скръстиха в скута. А баща ѝ повтори с наслаждение: – „Макар да чаках друга, Абра навести ме.“

Арон видя, че брат му разглежда малкото боне без капчица страх. И дрезгаво каза:

– Аз не мисля, че Абра е странно име.

– Той нямаше предвид странно в такъв смисъл – заобяснява мисис Бейкън. – Искаше да каже само, че е любопитно. – И към Адам: – Моят съпруг измъква от книгите най-необикновени неща. Скъпи, не трябва ли да тръгваме?

– О, недейте още, мадам! – енергично се обади Адам. – Ли прави чай, ще ви затопли.

– Колко приятно! – възкликна мисис Бейкън. – Деца – продължи тя, – дъждът спря, излезте да си поиграете. – Гласът ѝ прозвуча тъй властно, че те се изнизаха навън – пръв Арон, след него Кейл, следван от Абра.

Мистър Бейкън сложи крак върху крак.

– Имате великолепни възможности – рече той – Голямо ли ви е мястото?

– Добър парцел е – каза Адам. – Прехвърля реката чак до отсрещния край. Не е лош имот.

– Значи всичко отатък околийското шосе е ваше?

– Да. Само че ме е срам да си го призная. Оставил съм го на произвола. Изобщо не е обработвано. Изглежда, още като дете земеделската работа ми е дошла много. – Мистър и мисис Бейкън го загледаха и той разбра, че трябва някак да обясни защо е оставил тази добра земя да подивее. – Допускам, че съм мързелив. А и баща ми с нищо не ми помогна, остави ми достатъчно, за да преживявам, без да работя. – Сведе поглед, но усети облекчението у Бейкънови. Щом човекът е богат, значи не е мързелив. Само бедните са лениви. По същия начин само бедните са невежи. Богаташ, който нищо не знае, или е пропаднал, или пък е независим.

29. Маю Прайър (1664–1721) – английски поет и дипломат. Цитираните два стиха са от поемата му „Соломон за мирската суета“, II книга 1718 г. – Б. пр.

– А кой се грижи за момчетата? – попита мисис Бейкн.

– Каквата грижа са получили – засмя се Адам, – а тя не е много, е дело на Ли.

– На Ли?

Адам леко се подразни от този разпит.

– Имам само един прислужник – накъсо отвърна той.

– Искате да кажете, китаеца, когото видяхме? – Мисис Бейкн беше поразена.

Адам ѝ се усмихна. В началото го бе притеснила, но сега се почувства по-самоуверен.

– Ли отгледа децата, а и за мен се грижеше.

– Но няма никога не са изпитали женско внимание?

– Не, не са.

– Горките агънца! – рече тя.

– Буйни са – каза Адам, – но вярвам, че са здрави. Според мен всички сме подивели като земята. Сега обаче Ли ще ни напуска и просто не зная как ще се оправяме.

Мистър Бейкн предпазливо преглътна хрчката си да не разводни следващото му изказване:

– Мислил ли сте за образованието на синовете си?

– Не, да си призная, не съм се замислял.

– Моят съпруг – намеси се мисис Бейкн – е привърженик на образованието.

– Образованието е ключ към бъдещето – каза мистър Бейкн.

– А кое образование по-точно? – попита Адам.

– Начетените хора получават всичко – продължи мистър Бейкн. – Да, аз вярвам във факела на знанието. – Наведе се по-наблизо и заговори доверително: – След като няма да обработвате земята си, защо не я дадете под наем и да се преместите в околийския център, по-близо до добрите ни безплатни училища?

Само за миг Адам си помисли да каже „Защо не си гледате мизерната работа?“, но вместо това попита:

– Смятате, че това е добра перспектива?

– Смятам, че бих ви намерил свестен и благонадежден наемател – отвърна мистър Бейкн. – Ако няма да живеете на земята си, няма причини да не получавате нещо от нея.

Влизайки с чая, Ли предизвика силно раздвижване. Бе чул достатъчно нотки през вратата, за да е уверен, че Адам ги намира досадни. Беше абсолютно сигурен, че не обичат чай, но ако все пак пиеха, то едва

ли щяха да харесат този, който им бе запарил. А когато го изпиха, изказвайки поздравления, той разбра, че Бейкънови здравата преследват определена цел. Опита се да улови погледа на Адам, но не успя. Адам разглеждаше килима между стъпалата си.

– Моят съпруг – говореше мисис Бейкън – прослужи доста години в училищното настоятелство... – Но Адам не чу последвалите реплики.

Представи си един голям глобус, едно земно кълбо, което се клаушка, окачено на някой клон от тукашните дъбове. И без никаква леснообяснима причина мислите му скочиха към баща му, куцукаш на дървения крак и тропач по него с бастуна си за да привлече вниманието на останалите. Адам просто видя строгото войнишко лице на баща си, който насила налага на синовете си строева подготовка и ги кара да мъкнат тежки чували, за да им заякват раменете. Гласът на мисис Бейкън продължаваше да бръмчи в спомените му. Адам усещаше, че чувалите са пълни с камъни. Видя Чарлз – лицето му ехидно се хилеше, – Чарлз: подлите, свирепи очи, избухливостта му. Внезапно пожела да го види. Ще предприеме едно пътуване и ще вземе и момчетата. От възбуда чак се плесна по крака.

Мистър Бейкън млъкна насред приказката си.

– Моля?

– О, извинете – каза Адам. – Просто си спомних, че съм забравил да свърша нещо. – Търпеливо и любезно Бейкънови го зачакаха да обясни. „Защо не? – мислеше си Адам. – Аз няма да се кандидатирам за инспектор. Не съм в училищното настоятелство. Защо не?“ А на гостите каза: – Просто си спомних, че съм забравил да пиша на брат си цели десет години, че и повече... – При тези думи те изтръпнаха и се спогледаха.

В този момент Ли напълни чашите повторно. Адам видя как му се издуват страните и го чу доволно да сумти, оттегляйки се на по-сигурно в хола. Бейкънови не пожелаха да коментират случилото се – нужно им бе да останат насаме, за да го обсъдят. Ли подразбра тяхното желание, избърза да впрегне и докара кабриолета с каучуковите шини пред главния вход.

Абра, Кейл и Арон излязоха навън и застанаха един до друг на малката покрита веранда, загледани в дъжда, който плискаше и се стичаше от широко разклонените дъбове. Дъждовният облак бе отминал, боботейки, в далечен екот, но дъждът, който бе останал, сякаш бе решен още дълго да се лее.

– Тази госпожа разправяше, че дъждът бил спрял – каза Арон.

– Защото не погледна – мъдро отговори Абра. – Като си приказва,

никога не поглежда.

– На колко си години? – попита Кейл.

– Десет, карам единайсетата – рече Абра.

– Хе! – извика Кейл. – Ние сме на единайсет, караме дванайсетата.

Абра повдигна шапката си. Тя обрамчи главата ѝ като ореол. Беше хубава, тъмнокоса, с две плитки. Челцето ѝ бе закръглено и изпъкнало, а веждите – равни. Един ден щеше да има изящен чип нос, но сега той все още приличаше на копче. Две нейни черти обаче никога нямаше да се променят: решителната брадичка и широката розова уста, грациозна като цвете. С цвят на лешник, очите ѝ бяха проникателни, умни и всецяло решителни. Гледаше момчетата право в очите, единия, после другия; нямаше и помен от престорената ѝ свенливост вътре.

– Не вярвам, че сте близнаци – каза тя. – Не си приличате.

– Но сме – каза Кейл.

– Но сме – потвърди Арон.

– Някои близнаци не си приличат – рече Кейл.

– Много близнаци не си приличат – каза Арон. – Ли ни е казал как става. Ако жената има само едно яйце, близнаците си приличат. Ако има две яйца, не си приличат.

– Ние сме от две яйца – каза Кейл.

Абра се усмихна, развеселена от бабините деветини на селските момчета.

– Яйца! – възкликна тя. – Ехе, яйца! – Не го изрече високо и грубо, но теорията на Ли се разтърси, олюля се и тя успя с трясък да я събори. – Тогава кой от вас е пържен и кой е на очи?

Момчетата си размениха неловки погледи. За първи път те се сблъскаха с неумолимата женска логика – всепобеждаваща дори, а може би особено когато е погрешна. За тях това бе нещо ново, възбуждащо и стряскащо.

– Ли е китаец – продума Кейл.

– О, ясно! – мило каза Абра. – Защо не ми кажете? Значи сигурно сте китайски яйца, дето ги слагат в гнездата. – Млъкна за малко, докато острието влезе до дъно. Всякаква съпротива и желание за борба се бяха изпарили. Абра взе надмощие, сега тя беше главатарят.

– Да идем да поиграем в старата къща – предложи Арон. – Покривът малко тече, ама е страотно!

Изтичаха под капещите дъбове до старата къща на Санчес и се шумгнаха вътре през отворената ѝ врата, неуморно проскърцваща на ръждясалите си панти. Кирпичената постройка преживяваше второто си

разрушение. Голямата стая в цялата предна част бе измазана наполовина, бялата мазилка стигаше до средата и там се прекъсваше – така преди повече от десет години я бяха изоставили майсторите. Дълбоко поставените прозорци с подновени черчевета си бяха останали без стъкла. Новите подови дъски вече тъмнееха от ивици влага а в единия ъгъл се въргаляха стари хартии и почернели кесии с ръждясали в бодливи топки гвоздеи. Щом децата застанаха на входа, от вътрешността на къщата изхвъркна прилеп. Сивите му очертания се поколебаха между двете стени и изчезнаха през вратата. Момчетата разведоха Абра, отвори яха й стенните шкафове да види умивалниците, тоалетните чинии и полилеите, все още опаковани в сандъци и очакващи да бъдат инсталирани. Във въздуха се носеше миризма на плесен и мокра хартия. Трите деца пристъпваха на пръсти и не смееха да проговорят, страхувайки се от кънтежа на стените в празната къща. Като се върнаха в голямата стая, близнаците застанаха пред гостенката си.

– Хареса ли ти? – попита Арон тихо заради ехото.

– М-м-м да – колебливо призна тя.

– Ние често играем тук – храбро каза Кейл. – Ако искаш, идвай да играем заедно.

– Но аз живея в Салинас – отсече Абра с тон, който им подсказа, че си имат работа с едно превъзхождащо ги същество, което няма време за прашки селски удоволствия.

Абра схвана, че е стъпкала най-голямото им съкровище. Познавайки слабостите на мъжете, тя все пак ги харесваше; освен това бе дама.

– Някой път – учтиво продължи тя, – когато минаваме оттук, може и да дойда да поиграем за малко.

Момчетата се почувстваха задължени.

– Ще ти дам заека си – неочаквано каза Кейл. – Щях да го подаря на татко, но ти го вземи за себе си.

– Какъв заек?

– Днес го застреляхме със стрела, право в сърцето. Дори не ритна.

Арон го погледна обидено.

– Но той беше мой...

– Ще ти го дадем да си го занесеш въщи – прекъсна го Кейл. – Хубав, едър.

– Че какво ще го правя тоя мръсен дърт заек, целия в кръв? – каза Абра.

– Ще го измия – рече Арон, – ще го сложа в кутия, с канап ще я завържем и ако не искаш да го ядеш, като намериш време, можеш да го

погребеш в Салинас.

– Аз ходя на истински погребения – каза Абра. – Вчера бях на едно. Цветя накуп, хей до тоя покрив!

– Не искаш ли нашия заек? – попита Арон.

Абра погледна слънчевите му коси, сега ситно накъдрени, очите му, в които а-ха да бликнат сълзи, и усети в гърдите си онзи палец блян и онзи сърбеж, които са началото на любовта. Дошя й се да го докосне, протегна се и хвана ръката му – пръстите й доловиха тръпката му.

– Ако го сложиш в кутия... – Поела вече юздите в свои ръце, Абра се огледа да прецени завоеванията си. Издигнала се високо над суетата, тя бе неуязвима за поведението на мъжете и сега изпита снизхождение към момчетата. Забеляза тънките им изпрани дрехи, тук-там позакърпени от Ли, и наново поде своите фантазии: – Горките момчета! – рече тя. – Бие ли ви баща ви?

Заинтригувани, но смутени, те отрекоха с глави.

– А много ли сте бедни?

– В какъв смисъл? – попита Кейл.

– Не седите ли в пепелта? Не сте ли длъжни да носите вода и съчки?

– Какви съчки? – попита Арон. Тя избягна отговора и продължи:

– Клетн създадения! – Стори й се, че в ръка държи магическа пръчица с трепкаща звезда на върха. – Мрази ли ви проклетата ви машеха? Не иска ли да ви убие?

– Ние нямаме машеха – каза Кейл.

– Никаква нямаме – рече Арон. – Майка ни е умряла.

Думите му разстроиха приказката, която тя съчиняваше, но почти начаса й послужиха за друга. Жезълът изчезна, затова пък тя се видя с огромна шапка и щраусово перо, носеща в ръка грамадна кошница, от която стърчат крака на пуйка.

– Сирачета без майка! – нежно каза Абра. – Аз ще ви стана майка. Ще ви държа на ръце, ще ви люлея и ще ви разказвам приказки.

– Доста сме големички – каза Кейл. – Няма да ти е по силите.

Абра се постара да не забележи грубостта му. Видя, че Арон се е хванал за приказката й. Очите му се усмихваха, сякаш вече се люлее в ръцете й, и тя отново почувства притеглянето на любовта.

– Кажете – приветливо запита тя, – хубаво ли беше погребението на майка ви?

– Не помним – каза Арон. – Били сме много малки.

– Добре, а къде е погребана? Нали носите цветя на гроба й? Ние

непрекъснато носим на баба и на чичо Алберт.

– Не знаем – каза Арон.

В погледа на Кейл светна непознат интерес, едва ли не победа.

– Ще питам татко – наивно рече той – къде ѝ е гробът, че да отнесем цветя.

– И аз ще дойда с вас – каза Абра. – Мога да плета венци. Ще ви науча и вас. – Направи ѝ впечатление, че Арон мълчи. – Ти не искаш ли да сплетеш един венец?

– Искам – отвърна той.

Докосна го за втори път. Потупа го по рамото и погали бузата му.

– На майка ти ще ѝ хареса – рече тя. – Нищо че са на небето, гледат надолу и всичко виждат. Татко ми е казал. Има и едно стихотворение за това, той го знае.

– Отивам да опаковам заека – рече Арон. – Имам една кутия, дето ми донесоха панталоните. – И хукна от старата къща. Като го проследяваше с очи, Кейл се усмихна.

– За какво се смееш? – попита Абра.

– А, за нищо – отвърна той и прикова погледа си в нея.

Тя се помъчи да го надфиксира – беше специалистка в надфиксирването, но Кейл не отклони очи. В самото начало бе изпитал някакво стеснение, което сега бе изчезнало, и чувството на тържество, че е разклатил превъзходството на Абра, го накара да се засмее. Беше му ясно, че тя предпочита брат му, но не му беше за пръв път. Кажи-речи всеки се привързваше към Арон заради златистите му коси и заради откритостта, позволяваща на чувствата му да разцъфват като мак. Поривите на Кейл се гушеха надълбоко, а надникнеха ли навън, бяха готови или да отстъпят, или да нападнат. Бе почнал да наказва Абра, задето хареса повече брат му, но и това не беше нищо ново. Правеше го, откак за първи път откри, че може. Това тайно наказване на другите постепенно бе станало за него нещо почти като творческо занимание.

Разликата между двете момчета може да се опише навярно по следния начин. Натъкнеше ли се Арон на мравуняк в някоя полянка из шубраците, лягаше по корем да наблюдава сложния мравешки живот: ще види как едни от тях мъкнат по мравешките пътеки храна, а други – бели яйца. Ще види още как срещнат ли се две обитателки на един мравуняк, допират пипалца и си говорят. Можеше с часове да лежи така, погълнат от това земно стопанство.

Кейл, от друга страна, видеше ли същия мравуняк, разритваше го на пух и прах и стоеше да гледа ужасените мравки, трудолюбиво

справящи се с бедствието. Арон бе доволен, че е част от своя свят, Кейл се чувстваше длъжен да го променя.

Кейл не оспорваше факта, че хората харесват повече брат му, но си бе изработил метод да не им остава длъжен. Правеше си сметките и изчакваше, додето в един момент възхитеното от брат му лице не покаже, че отнякъде е уязвимо. Тогава нещо му се случваше, но жертвата тъй и не узнаваше защо и как. От възмездието си Кейл изстискваше соковете на силата, а от силата – радост. Това бе най-силното и най-чисто чувство, което познаваше. Далеч от мисълта да мрази Арон, той дори го обичаше, тъй като обикновено именно той ставаше причина Кейл да изпитва своите победи. Бе забравил – ако изобщо някога е знаел, че си отмъщава, защото иска да бъде обичан като Арон. Дотолкова всичко бе станало част от него, че предпочиташе не Ароновото, а своето.

Докосвайки Арон с ръка и с нежността си, като му говореше, Абра бе поставила в ход нов процес за Кейл. Откликът му беше несъзнателен. Мозъкът му се постара да открие някоя слабост на Абра и благодарение на остротата си моментално я забеляза в думите ѝ. Едни деца искат да се правят на малки, други – на възрастни. Малко са ония, които се примиряват с възрастта си. Абра искаше да бъде голяма. Тя си служеше с изразите на големите и доколкото ѝ се удаваше, им подражаваше в преживявания и обноски. Далеч зад себе си бе изоставила детинството, но все още не я биваше да играе на възрастния човек, когото обожаваше. Кейл усети това и то му даде оръдие да срине нейния мравуняк. Той знаеше колко време ще е необходимо на брат му, докато намери кутията. И въображението му подсказваше какво ще стане. Арон ще се помъчи да изчисти кръвта по заека, а това също отнема време. Ново време, докато намери канап, още време прилежно да завърже фльонгите. А междувремежно Кейл бе разбрал, че започва да печели. Подушил, че сигурността на Абра е разколебана, той съзна, че може още повече да я разклати.

Накрая Абра отмести очи и каза:

– Защо се взираш така в хората? – Кейл погледна нозете ѝ и бавно завдига очи, като хладнокръвно я огледа цялата, сякаш бе от дърво. Това, знаеше той, би могло да подразни дори голям човек. Абра не издържа. – Нещо шарено ли виждаш?

– Ти ходиш ли на училище? – попита я Кейл.

– Разбира се, че ходя.

– Кой клас?

– За пети.

– И на колко си години?

– Карам единайсет.

Кейл се изсмя.

– Какво толкова смешно? – попита тя, но той не отговори. – Кажиде, кажи! Какво смешно има в това? – Той пак не се обади. – Мислиш се за много умен! – сопна се тя, но той продължи да ѝ се смее и от неудобство тя се завайка: – Чудно, защо ли брат ти се забави толкова? Виж, дъждът спря.

– Предполагам, че го търси – каза Кейл.

– Кое, заека ли?

– О, не. Него ще намери, той е мъртъв. Но сигурно не може да хване другото. Бяга.

– Кое да хване? Какво бяга?

– Не ми е разрешил да казвам – рече Кейл. – Иска да бъде изненада. Улови го в петък. Че го и ухапа.

– За какво говориш?

– Ще видиш – каза Кейл, – когато отвориш кутията. Обзалагам се, ще ти поръча да не я отваряш веднага. – Това не беше предположение. Кейл познаваше брат си.

Абра разбра, че губи не само сражението, а и цялата война. Почваше да ненавижда това момче. Прехвърли в ума си всички смъртоносни изрази, които знаеше, но се отказа от тях, подозирайки в своята безпомощност, че ще бъдат безполезни. Млъкна. Излезе навън и погледна къщата, където бяха родителите ѝ.

– Мисля да се връщам – рече тя.

– Почакай – спря я Кейл.

Когато се обърна, той я бе настигнал.

– Какво искаш? – попита го хладно.

– Не ми се сърди – каза той. – Не знаеш какво става тук. Трябваше да видиш гърба на брат ми.

Смяната на темата я смути. Той не я оставяше нито за минутка в едно и също настроение, а и правилно бе прочел интереса ѝ към романтичните истории. Гласът му тайнствено се бе снишил и тя, за да бъде в тон, също снижи глас:

– Какво искаш да кажеш? Какво му е на гърба?

– Целият в белези – рече Кейл. – Китаецът.

Тя потрепери и се напрегна от любопитство.

– Какво той? Бие ли го?

– По-лошо – каза Кейл.

– А защо не кажеш на баща си?

– Не смеем. Знаеш ли какво ще стане, ако обадим?

– Не. Какво?

– Дума да не става – поклати той глава, правейки се, че внимателно обмисля. – Дори това не смея да ти кажа.

В този момент откъм навеса се зададе Ли, водещ коня и високата източена двуколка на Бейкънови с гумените шини. Мистър и мисис Бейкън се показаха от къщата и почти машинално всички погледнаха към небето.

– Сега не мога да ти кажа – продължи Кейл. – Китаецът ще разбере.

– Побързай, Абра! Тръгваме – извика мисис Бейкън.

Ли задържа неспокойния кон, докато помогнат на мисис Бейкън да се качи. Иззад къщата стремглаво дотича Арон – носеше картонена кутия, старателно обвързана с канап на причудливи джуфки, и я тикна на Абра.

– Дръж – каза той, – но не я развързвай, докато не се прибереш вкъщи.

Кейл видя отвращението върху лицето на Абра, ръцете ѝ се дръпнаха от кутията.

– Вземи я, моето момиче – каза баща ѝ. – И побързай, че много сме закъснели. – И пхна кутията в ръцете ѝ.

Кейл се приближи до нея.

– Искам нещо да ти пошепна – рече той и долепи уста до ухото ѝ: – Подмокрила си гашите!

Тя се изчерви и си нахлупи бонето. Мисис Бейкън я пое под мишниците и я вдигна в двуколката. Ли, Адам и близнаците проследиха коня, който веднага премина в чудесен тръс.

Преди първия завой ръката на Абра се показа навън и кутията отвърча назад върху пътя. Кейл, който наблюдаваше лицето на брат си, видя мъката в очите му. Когато Адам се прибра в къщата, а Ли тръгна с тава зърно да нахрани пилците, Кейл обгърна брат си през раменете и ободрително го притисна.

– Исках да се ожена за нея – каза Арон. – В кутията бях сложил писмо с предложение.

– Не се натъжавай – рече Кейл. – Ще ти дам да стреляш с моята пушка.

Арон трепна с глава.

– Ти нямаш пушка.

– Нямам ли? – рече Кейл. – Нима нямам?

Глава 28

1

Едва когато седнаха да вечерят, момчетата откриха промяната у баща си. Познаваха го само като присъствие, като уши, които слушат, но не чуват, очи, които гледат, но не виждат. Една мъглявина, наречена баща. Момчетата не бяха свикнали да споделят с него своите интереси и находки, своите нужди. Връзката им със света на възрастните се осъществяваше посредством Ли, който бе успял не само да ги отгледа, да ги храни, облича и възпитава, но и да им внуши уважение към баща им. За тях той беше загадка. Неговата дума и разпореждане стигаха до тях чрез Ли, който, естествено, ги съчиняваше сам, но ги приписваше на Адам.

Тази вечер, първата след завръщането на Адам от Салинас, Кейл и Арон, смаяни, а сетне и малко объркани, отведнъж установиха, че Адам ги слуша, задава въпроси и като ги гледа, ги вижда. Промяната ги направи неуверени.

– Чух, че днес сте били на лов – каза им Адам.

Като всички хора, изправени пред нова ситуация, момчетата станаха предпазливи. След известна пауза Арон призна:

– Да, сър.

– Уловихте ли нещо?

Последва още по-дълго мълчание и отново:

– Да, сър.

– И какво по-точно?

– Заек.

– С лъкове и стрели? Кой го застреля?

– Стреляхме и двамата – каза Арон. – Не разбрахме кой го улучи.

– Не си ли познавате стрелите? – попита ги Адам. – Като бях малък, обикновено ги бележихме.

Този път Арон се отказа от отговор, да не си навлече беля. Като изчака, Кейл рече:

– Стрелата беше моя, това е ясно, но според нас се е озовала в Ароновия колчан.

– Защо мислите така?

– Не знам – каза Кейл. – Но ми се струва, че Арон удари заска.

– А ти какво мислиш? – преместиха се очите на Адам.

– Може и аз да съм го ударил, но не съм сигурен.

– Е, както се вижда, добре се справяте с положението.

Тревогата слезе от лицата на момчетата. По нищо не приличаше на клопка.

– Къде е заекът? – попита Адам.

– Арон го подари на Абра – обясни Кейл.

– А тя го изхвърли – рече Арон.

– Защо?

– Де да знам. Поисках да се омъжи за мене.

– Сериозно?

– Да, сър.

– А ти, Кейл?

– Сигурно ще я преотстъпя на Арон.

Адам се разсмя и момчетата си спомниха, че никога не са го чували да се смее.

– Нали е прекрасно момиченце? – попита той.

– Ами да! – каза Арон. – Много е хубава и добра. Чудесна е!

– Добре, много се радвам, че ще ми стане снаха.

Ли раздигна масата и след кратко подрънкване на съдове в кухнята се върна.

– Готови ли сте за лягане? – обърна се той към двете момчета. Те запротестираха.

– Седни при нас – каза Адам. – Нека постоят още малко.

– Пригответил съм книгата, можем после да ги прегледаме – рече Ли.

– Какви книжа, Ли?

– Сметките по къщата и по имението. Казахте, че искате да видите с какви средства разполагате.

– Само не сметки от десет години насам!

– Преди не давахте да ви безпокоя с тях.

– Да, това е така. Седни сега за малко. Арон искал да се ожени за момиченцето, което ни гостува днес.

– Да не са се сгодили? – попита Ли.

– Мисля, че тя още не е приела предложението му – каза Адам. – Май ще трябва да почакаме.

Благоговението на Кейл пред променената атмосфера в къщата се бе изпарило на бърза ръка и сега той стоеше пред своя мравуняк, преценявайки как точно да го ритне. Решението бе взето.

– Тя наистина е чудесно момиче – рече той. – Хареса ми. И знаете ли защо? Каза да те питаме къде е гробът на майка ни, че да ѝ занесем

цветя.

– Ще може ли, татко? – попита Арон. – Щяла да ни научи как се плетат венци.

Мислите на Адам полетяха в галоп. Първо на първо, не го биваше да лъже, пък и не беше се опитвал. Решението, което тогочас му хрумна и тъй нагло излезе на езика му, направо го уплаши.

– И на мен ми се иска, момчета – каза той, – само че трябва да ви кажа, че гробът на майка ви е чак на другия край на страната, в родното ѝ място.

– Защо? – попита Арон.

– Понеже някои хора държат да бъдат погребани в родните си места.

– А как е стигнала там? – интересува се Кейл.

– Качихме я на влака и я пратихме у дома ѝ, нали, Ли?

Ли кимна:

– И при нас е така. Като умрат, почти всички китайци ги изпращат в Китай.

– Това го знам – каза Арон, – разказвал си ни по-рано.

– Така ли? – учуди се Ли.

– Разбира се – потвърди Кейл, леко разочарован. Адам бързо промени темата:

– Днес следобед – почна той – мистър Бейкън направи едно предложение. Бих искал да го обмислите. Каза, че за вас ще е може би по-добре, ако се преместим в Салинас. Там и училищата са по-добри, а и повече деца има да си играете.

Идеята вцепени близнаците, Кейл попита:

– Ами тука?

– Е, ще си запазим ранчото, ако ни се доще, да си дойдем – каза Адам.

– Абра живее в Салинас – припомни Арон. За него това беше достатъчно, вече бе забравил летящия пакет. Единственото, което си представяше, бяха една престилчица, едно боне и меки пръстчета.

– Абе вие помислете – каза Адам. – А сега май трябва да си лягате. Днес защо не сте ходили на училище?

– Учителката е болна – каза Арон.

– Мис Кълп – потвърди Ли – боледува от три дни. Ще учат чак в понеделник. Хайде, момчета!

Те послушно излязоха след него.

2

Когато Ли се върна, Адам се усмихваше неопределено на лампата и потупваше коляно с показалец.

– Знаят ли нещо? – попита той.

– Не знам – рече Ли.

– Дано да е само покрай момиченцето.

Ли донесе от кухнята голяма картонена кутия.

– Това са сметките. За всяка година са прихванати с отделен ластик.

Всичко съм прегледал, в ред е.

– Искаш да кажеш всички сметки?

– За всяка година – каза Ли – има отделен тефтер и квитанции за всичко. Искайте да знаете какво ви е положението. Ето, тук е цялото.

Наистина ли смятате да се преместите?

– Какво да ти кажа, обмислям въпроса.

– Бих желал да се намери някакъв начин да кажете на децата истината.

– Това би ги лишило от хубавата представа за майка им.

– А не се ли досетихте за другата опасност?

– Коя именно?

– Ами да кажем, че сами научат истината. Кой ли не знае?

– Като поотраснат, може да го приемат по-лесно.

– Не ми се вярва – рече Ли. – Но не това е най-голямата опасност.

– Струва ми се, Ли, не мога да ти следя мисълта.

– Аз мисля за лъжата. Тя е в състояние всичко да поразии. Ако някога открият, че сте ги излъгал за това, биха пострадали всички истински неща и тогава вече на нищо няма да хващат вяра.

– Разбирам. Но какво мога да им кажа? Цялата истина не мога да им кажа.

– Но, да речем, само част от истината, колкото да нямате угризения, когато научат останалото.

– Ще трябва да си помисля, Ли.

– Ако се пренесете в Салинас, ще стане по-опасно.

– Трябва да помисля.

– Моят баща ми разказа за майка ми – настойчиво продължаваше Ли – още когато бяхъвсем малък, не ме пожали. И докато растях, повтори ми го няколко пъти. Разбира се, не беше същото, но все пак беше достатъчно гадно. Сега съм доволен, че ми е казал. Как ли щях да се

чувствам, ако не знаех?

– Не искаш ли да ми разкажеш?

– Не искам. Макар че би могло да ви убеди да промените това-онова по отношение на синовете ви. Например да им кажете, че е заминала, но не знаете къде.

– Но аз знам.

– Е, там е цялата работа. Или ще е от край до край истината или ще е половин лъжа. Не мога да ви принуждавам.

– Ще си помисля, Ли – каза Адам. – А каква е историята на майка ти?

– Наистина ли искате да я чуете?

– Само ако пожелаеш.

– Съвсем накратко – почна Ли. – Първият ми спомен е за малка и мрачна барака, в която живеехме сами с баща ми, наред една картофена плантация. Заедно с това си спомням как баща ми разказваше историята на майка ми. Иначе той говореше на кантонски, но историята разказваше на красив и литературен мандарински. Както и да е. Ще ви кажа... – И погледът на Ли се насочи към миналото. – Трябва най-напред да ви кажа, че когато тук, в Запада, вие сте прокарвали железниците, тежката работа по трасирането, нареждането на траверсите и завинтването на релсите се е извършвала от хиляди китайци. Евтина работна ръка, прилежна, а пукне ли някой, другите пет пари не дават. Набирали ги главно от Кантон, кантонците са набити, яки, издръжливи, не са и сприхави. Довели ги по силата на договор и навярно съдбата на баща ми не е била никакво изключение... Трябва да знаете, че в навечерието на нашата Нова година китаецът е длъжен да изплати всичките си дългове и да започне новата на чисто. Не смогне ли, все едно загубва честта си. Нещо повече, цялото му семейство остава без чест. Извинение никому.

– Не е лош обичай – отбеляза Адам.

– Добър или лош, така беше. Баща ми обаче нещо загази. Не можа да изплати едно задължение и семейството се събра да обсъди положението. А нашият род е почтен род. Ако някой е без късмет, никой не е виновен, но неизплатеният дълг тегне над цялата фамилия. Платиха бащиното ми задължение, но сетне трябваше той всичко да им върне, а това бе почти невъзможно... Агентите на железопътните компании, които набираха работната ръка, даваха при подписването на договорите цяла буца пари и по този начин хващаха сума хора с неплатени дългове. Дотук всичко честно и почтено. Да не беше само черната мъка! Баща ми бил младо момче, току-що задомено, бил силно, дълбоко и страстно

привързан към жена си, а нейните чувства към него ще да са били изумителни. Тъй или иначе, сбогували се възпитано в присъствието на семейните старейшини. Често ми е хрумвало, че доброто възпитание е може би онзи външен заглушител, който не дава да се разбере, че ти се пръска сърцето. Вкарали стадото мъже като добитък в черния трюм на кораба – там трябвало да мируват месец и половина, додето не пристигнат в Сан Франциско. Можете да си представите как са изглеждали тези трюмове. Стоката трябвало да се достави в шо годе работоспособно състояние, по тази причина не била тормозена. А през вековете хората от моя народ са се научили да живеят в близост помежду си, да се поддържат чисти и да се хранят и при най-непоносими условия. От седмица били вече в открито море, когато баща ми открил жена си. Била облечена като мъж, сплела коси на мъжка плетка. Седейки неподвижно и като си мълчала, не могли да я открият, а по онова време нямало ни прегледи, нито ваксинации. Преместила си чергата и седнала до баща ми. Приказвали си само на ухо, в тъмното. Баща ми хем негодувал срещу неподчинението ѝ, хем се радвал. Та така било. Осъдени цели пет години на тежък труд. След като вече се намирали в Америка, и през ум не им минавало да бягат, честни хора били, нали договор подписали... – Ли замълча. – Мислех уж с няколко изречения да ви разкажа, но не знаете как е почнало. Ще си донеса чаша вода, вие искате ли?

– Да – каза Адам. – Едно нещо обаче не разбирам. Как е могла жена да върши тази работа?

– Ей сега ще се върна – каза Ли и отиде в кухнята. Оттам донесе две канчета вода и ги сложи на масата. – За какво ме питахте? – рече той.

– Как е могла майка ти да върши мъжка работа?

Ли се усмихна:

– Баща ми казваше, че била силна жена, и аз съм сигурен, че една силна жена е по-силна и от мъж, особено пък ако таи и обич в сърцето. Според мен любещата жена е нещо почти непоклатимо. – Адам направи кисела физиономия, а Ли продължи: – Един ден ще се уверите, ще видите.

– Нищо лошо не си помислих – каза Адам, – но отде мога да зная, като съм имал само един случай? И после?

– Само едно нещо не пошепнала майка ми в ухото му по време на това изнурително и безкрайно плаване. Пък и сума ти народ се натръш-кал от страховтна морска болест, тъй че никой не забелязал колко ѝ било лошо.

– Да не е била бременна? – извика Адам.

– Била е – каза Ли. – Но не пожелала да обременява баща ми с допълнителни тревоги.

– А като е тръгнала на път, знаела ли е?

– Не, не е знаела. Аз съм оповестил присъствието си на този свят в най-неподходящото време. Разказът излезе май по-дълъг, отколкото предполагам.

– Да, но не можеш току тъй да прекъснеш!

– Така излиза – рече Ли. – В Сан Франциско лавината от мишци и кости се изляла в конските вагони и локомотивите запъшкали по стръмините. Откарвали ги да разсичат хълмовете на Сиера и да прокопават тунели под върховете. Майка ми била набутана в друг вагон и баща ми я видял чак когато стигнали една поляна високо в планината, където бил лагерът. Много красиво било, зелена трева, цветя, а наоколо заснежени хребети. Едва тогава му съобщила за мен... И се заловили за работа. Женските мускули заякват също като мъжките, а на майка ми и духът ѝ бил със здрави мишци. С кирката и лопатата вършела каквото са очаквали от нея и това сигурно е било ужасно. Но постепенно ги обзела паническа тревога как ще роди детето.

– Толкова ли са били прости? – учуди се Адам. – Не е ли могла да отиде при началника и да обясни, че е жена, че е бременна? Положително са щели да се погрижат за нея.

– Ето, виждате ли? – рече Ли. – Не съм ви разказал достатъчно. Затуй и така се проточи. Не са били прости. Този човешки добитък е бил докаран само за едно – да работи. И когато работата се свърши, ония, които не са измрели, е трябвало да бъдат върнати обратно. Довеждали само мъже, никакви жени. На вашата страна не ѝ е трябвало да се размножават. Един мъж, една жена и едно дете съумяват някак да пуснат корен, да се окопаят и да натрупат около себе си купчинка, наподобяваща дом. Тогава и Господ не може да ги изкорени оттам. Но една сган от мъже, нервни, похотливи, неспокойни, едва ли не болни от липсата на жени, такива ще отидат навсякъде, а най-вече у дома. А в тази глутница от полуобезумели, полудиви мъже майка ми е била единствената жена. Мъжете, колкото повече работят и лапат, толкова по-неукротими стават. За шефовете те са били не хора, а животни, които могат да станат опасни, ако не ги държат под око. Нали разбирате защо майка ми не е могла да поиска помощ? Направо биха я изхвърлили от лагера и, кой знае, току-виж, я разстреляли и заровили като болна крава. Затуй, че малко се били разшавали, петнайсет души били застреляни. Ето защо спазвали

реда по единичкия начин, по който нашият нещастен род се е научил да спазва реда. Мислим си, че сигурно съществуват и по-добри начини, но никога не сме успявали да ги открием. Вечно е било едно и също: бичът, въжето и пушката. Защо ли се заех да ви разказвам?...

– А защо да не ми разкажеш? – попита Адам.

– Защото помня с какво лице ми го е разправял баща ми. Отварят се старите рани, още живи и болезнени. Почнеш ли да говори, баща ми спираше да се овладее, а сетне продължаваше строго, с твърди и остри слова, сякаш му се щеше да се прободат с тях... И така, двамата успели да останат в постоянна близост, твърдейки, че тя е племенник на баща ми. Месеците минавали и за тяхно щастие коремът ѝ се надувал съвсем незабележимо, а тя все така се блъскала, дано заглуши болките. Баща ми гледал малко от малко да ѝ помага, като се оправдавал: „Млад ми е племенникът, трошливи са му костите.“ Но нямали още никакъв план, не знаели какво ще правят. Тогава баща ми намислил да избягат нагоре в планината, до някоя още по-висока поляна, и там, до някое езеро, да изровят леговище за раждането, а когато майка ми роди и е във всякаква опасност, баща ми да се върне и да си понесе наказанието. Трябвало да подпише договор за нови пет години, за да изплаща обезщетението за своя непрокопсал племенник. Жалко щяло да бъде това бягство, но друго не им оставало и затуй им се сторило като блестящ изход. Имало две задължителни условия – да налучкат точния момент и да съберат необходимите провизии. Моите родители... – Ли замълча, усмихвайки се, че е употребил тази дума; тя му се стори толкова хубава, че реши да я стопли: – Моите мили родители се захванали с подготовката. Отделяли част от оризовата дажба и я криели под дюшеците си. Баща ми намерил парче дълга връв, а от жица извил кука, да лови пъстърва из планинските езера. Отказал се от тютюна, за да пести кибрита, който им раздавали. А майка ми засъбирала всяко раздърпано късче плат, нищела го по краищата и вадела конци да съшива с тресчица парцалите и да ми приготвява пелени. Ах, как бих искал да я помня!

– И аз – рече Адам. – Разказвал ли си някога тази история на Сам Хамилтън?

– Не съм, но е трябвало. Той обичаше тържествата на човешката душа. За него тия неща бяха като лични победи.

– Вярвам, успели са да се доберат дотам – подхвърли Адам.

– Зная. Когато баща ми разказваше за това, аз все го прекъсвах: „И значи стигнали сте онова езеро, завел си майка ми там... този път не казвай какво се е случило! Веднъж поне да бъде другояче: стигнали сте

езерото, а ти си построил колиба от борови клони...“ Тогава баща ми ставаше истински китаец и казваше: „В истината има повече красота, дори когато красотата е отвратителна. Разказвачите на приказки пред градските порти изопачават живота така, че на мързеливите, глупавите и слабите да им се вижда прекрасен, а това само задълбочава техните недъзи, без да ги учи на нищо, без нищо да лекува, без да извисява душите им.“

– Продължавай – притеснено каза Адам – докрай.

Ли се изправи, пристъпи към прозореца и разказа останалото, вгледан в звездите, мигащи и разклащани от мартенския вятър.

– От склона се търколил камък и счупил крака на баща ми. Наместили го и му дали работа като за сакат, да изправя на един камък с чук изкривените гвоздеи. И дали от тревоги или от преумора, майка ми взела да се превива преждевременно. Тогава полуобезумелите мъже разбрали истината и полудели напълно. Единият глад изостря другия, новото престъпление заличава предишното и дребните престъпления, които били извършени спрямо тези гладуващи мъже, припламнали в едно гигантско налудничаво злодеяние. Баща ми чул как изкрещели „Жена!“ и разбрал. Опитал да се затича, ала кракът му повторно се счупил от натиска и той пропъзлял нагоре по изровения насип до пътя, където се разигравало всичко. Като се озовал там, небето се забулило с особена горест, а кантонците вече се измъквали да се изпокрият, та дано завинаги забравят, че мъжете могат да бъдат такива... Баща ми я сварил върху една глинеста купчина. Дори очи нямала да гледа, но устата ѝ още шавала и го напътила какво да прави. Той ме измъкнал с нокти от разкъсаната плът на майка ми, а тя умряла на глината същия следобед. – Адам дишаше тежко. Ли продължи с напевен ритъм: – Преди да ненавиждате тези хора, запомнете това. Баща ми винаги го изричаше накрая: никое друго дете не се е радвало на такава грижа като мен. Целият лагер ми станал майка. И това е много красиво, чудовишно красиво. А сега, лека нощ. Повече не мога дума да кажа.

3

Адам припряно отваряше чекмеджетата, търсеше по лавиците, отваряше сандъците в къщата и накрая се видя принуден да повика Ли.

– Къде са мастилото и перото?

– Вие нямате – отговори му Ли. – От години не сте написал нито

една дума. Ако искате, ще ви дам моите. – И донесе от стаята си едно тумбесто шише мастило, скъсено перо, сноп листа и плик и ги остави на масата.

– Как разбра, че искам да пиша писмо? – попита Адам.

– Ще се помъчите да пишете на брат си, нали?

– Точно така.

– Няма да ви е лесно след толкова време.

И наистина не беше лесно. Адам загриза и задъвка перото, устата му се кривеше в напрегнати гримаси. Още след първото изречение захвърляше листа и почваше отново. Почеса глава с перодръжката.

– Ли, ако реша да замина на Изток, ще останеш ли при децата, докато се върна?

– По-лесно ви е да пътувате, отколкото да пишете – каза Ли. – Естествено, ще остана.

– Не, ще пиша!

– Защо не поканите брат си да ни гостува?

– Брей, Ли! Та това е чудесна идея, как не се сетих!

– Освен това ви дава основание да пишете, а това вече е добър повод.

След това писмото бе написано сравнително по-лесно, поправено и преписано на чисто. Преди да го пхне в плика, Адам бавно си го прочете наум:

„Мили братко Чарлз – почваше то, – ще се изненадаш, че ти пиша след толкова време. Много пъти съм решавал да седна, но нали знаеш, човек все отлага. Питам се как ще те свари това писмо. Да се надяваме, в добро здраве. Доколкото разбирам от тия работи, сигурно вече имаш пет или дори десет деца! Ха-ха! Аз имам двама сина, близници. Майка им не е при нас. Селският живот не ѝ понася. Живее в близкия град и от време на време се виждаме. Притежавам първокласно имение, но ме е срам да си призная, че не го поддържам както трябва. Надявам се отсега нататък да потръгне. Винаги съм взимал добри решения, но от няколко години нещо не ми вървеше. Сега съм добре. Ти как си, преуспяваш ли? Много бих искал да се видим. Защо не ни дойдеш на гости? Обширна е земята тук и ако искаш да се заселиш, може да се намери и място. Тукашните зими не са студени. А за «стари хора» като нас това е много важно. Ха-ха! И така, Чарлз, надявам се, ще помислиш и ще ми съобщиш. Пътуването ще ти се отрази добре. Искам да се видим. Имам много да ти разправам, но не мога да го напиша. Ето какво, Чарлз: прати ми писмо с всички новини от родния дом. Предполагам, станали са много

неша. Човек, като остарее, чува предимно за хора, негови близки, които вече са починали. Изглежда, така е било писано на света. Пиши бързо и ми кажи Дали ще дойдеш. Твой брат, Адам“

Седеше с писмото в ръка и виждаше над него смуглото лице на брат си и белега на челото му. Долавяше дори нажежената горещина в кафявите му очи и както го гледаше, устните му се извиха, оголиха зъбите и на негово място застана сляп и безмилостен звяр. Поклати глава, да отърси от паметта си това видение, и се помъчи да възстанови брат си, като се усмихва. Постара се да си припомни челото му преди белега, но и двата образа се оказаха замъглени. Грабна перодръжката и под подписа си написа:

„П. С. Чарлз, никога и за нищо не съм те мразил. Винаги съм те обичал, защото си ми брат.“

Сгъна листа, оглаждайки ръбовете с нокът, и залепи плика с юмрук.

– Ли – извика Адам, – хей, Ли! – Китаецът се показа на вратата. – Ли, колко време му трябва на едно писмо да стигне до Изтока, до най-крайните щати?

– Знам ли? – каза Ли. – Може би петнайсетина дни.

Глава 29

1

Изпратил на брат си първото писмо за повече от десет години, Адам нетърпеливо зачака отговор. Забрави колко време е изтекло. Писмото още не бе стигнало до Сан Франциско, и той вече питаше Ли на висок глас:

– Чудна работа, защо не отговаря? Сигурно ми се сърди, дето не съм му писал. Ама и той не ми е писал. Не, всъщност той не е знаел къде да пише. Ами ако се е преместил?

– Има само два-три дена, откак сме го пуснали – успокой го Ли, – още време му трябва.

– Интересно, дали наистина ще дойде – питаше се Адам и не можеше да реши иска ли да види Чарлз. След като писмото бе вече заминало, Адам се боеше, че Чарлз може да приеме поканата. Заприлича на палаво дете, чиито пръсти се протягат към всеки подвижен предмет. Намесваше се в живота на близнаците, задаваше им безброй въпроси за училището.

- И какво научихте днес?
- Нищо.
- И таз хубава! Все нещо сте научили. Четохте ли?
- Да, сър.
- А какво четохте?
- Старата приказка за шуреца и мравката.
- А-а-а, това вече е интересно.
- Има и една друга, орелът отнася детенцето...
- Да, спомням си я. Само че съм забравил какво става.
- Още не сме стигнали до нея. Само картинките гледахме.

На момчетата им се повдигаше. В един такъв момент, когато Адам несръчно проявяваше бащинството си, Кейл му поиска назаем джобния нож с надеждата, че той ще забрави да си го вземе обратно. Но върбовата мъзга вече започваше да шурти, кората с леснина се отделяше от клоните и Адам си поиска ножа, да научи момчетата как да си дялкат върбови свирки – нещо, което Ли им беше показал още преди три години. За проклетия Адам бе забравил как се прави срезът и от свирките му така и не излезе нито едно пиукане.

Един ден, по пладне, по пътя се зададе ревящ и подскачащ нов „Форд“, управляван от Уил Хамилтън. Моторът се напъваше на първа скорост, а високата каросерия се полюшваше като подхванат от бурята кораб. Никелираният радиатор и резервоарът за фаровете на странично-то стъпало ослепително блестяха току-що лъснати. Уил дръпна спирачния лост, завъртя контакта надолу и се облегна на кожената седалка. От загряването моторът се изкашля гладно няколко пъти.

– Ето го! – извика Уил с престорено въодушевление. Той презираше „Фордовете“ със смъртна омраза, ала тъкмо от тях трупаше от ден на ден състоянието си.

Адам и Ли се надвесиха над откритата вътрешност на автомобила, а Уил Хамилтън, запъхтян поради бремето на новите си тлъстини, се зае да обяснява как работи един механизъм, от който сам нищо не разбираше.

Трудно е сега човек да си представи каква непосилна задача е да се научиш как се подкарва, управлява и поддържа автомобил. Този процес като цяло бе не само усложнен, трябваше да се започне от нула. Днешните деца вдишват теорията, привычките и непоносимостта на двигателя с вътрешно горене още от люлката, но по онова време се почваше с кухата вяра, че това нещо изобщо няма да се задвижи, и понякога тя се оправдаваше. Освен това, за да подкараш един съвременен автомобил,

нужно е да извършиш само две неща – да завъртиш ключа и да докоснеш стартера. Всичко останало става автоматично. Тогава обаче бе по-сложно. Изискваха се не само добра памет, здрава ръка, ангелски нрав и сляпа надежда, но така също и достатъчно опит в практикуването на заклинания – често се виждаха мъже, заловили се с манivelата на „Форд“ модел „Г“, да плюят по земята и да мърморят проклетия.

Уил Хамилтън даде своите обяснения, след това се върна и обясни повторно. Клиентите му стояха с широко разтворени очи, любопитни като териери, кимачи и без да го прекъсват, но когато започна за трети път, Уил видя, че доникъде не е стигнал.

– Вижте какво ще ви кажа – умно заключи той. – Нали разбирате, това не е по моята част. Просто исках да го видите и да го чуете, преди да съм ви го доставил. Сега се връщам в града и утре пращам колата със специалист, той за няколко минути ще ви научи на много повече неща, отколкото аз за цяла седмица. Исках само да го видите.

Но Уил бе забравил и собствените си напътствия. След като въртя известно време манivelата, взе назаем от Адам двуколка и кон и отпраши за града, обещавайки да прати монтьора още на другия ден.

2

На другия ден не можеше и въпрос да става близнаците да отидат на училище, защото не биха отишли. Висок, надменен и намусен, „Фордът“ стоеше под дъба, където го бе оставил Уил. Новите му собственици го обикаляха и от време на време го докосваха, както се потупва сприван кон, когато искаш да го успокоиш.

– Не знам дали някога ще свикна с него – каза Ли.
– Разбира се, че ще свикнеш – неубедително рече Адам.
– Няма да се усетиш как ще обикаляш с него цялата околност.
– Ще се помъча да го разбера – каза Ли, – но да го карам – изключено!

Момчетата току налитаха оттук и оттам да пипнат нещо, сетне отскачаха встрани.

– Татко, за какво служи тая заврънгачка?
– Не пипайте там!
– Ама за какво служи?
– И аз не знам, но не пипам. Знаете ли какво може да стане?
– Чичкото не ти ли каза?

– Не помня какво ми е казал. По-добре стойте настрана, да не ви пратя на училище! Чуваш ли, Кейл? Не отваряй там!

Събудиха се и се бяха приготвили рано-рано сутринта. Към единайсет вече ги тресеше налудничаво нетърпение. Механикът пристигна с двуколката точно когато стана време за обяд. Беше с квадратни муцуни на обувката, панталони марка „Дукеса“ и широко палто с квадратни рамене, стигащо почти до коленете му. На седалката до него се мъдреше чанта с работно облекло и инструменти. Деветнайсетгодишен, той дъвчеше тютюн и благодарение на трите месеца в автомобилна школа бе добил огромно, макар и уморено презрение към човешката раса. Плю и подхвърли поводите на Ли.

– Махайте го тоя зоболопач! – рече той. – Как познавате коя му е предната част? – Слезе от двуколката тъй, както посланиците слизат от специалните железници. Захили се подигравателно на близнаците и се обърна студено към Адам: – Надявам се, че не съм закъснял за обяда. – Ли и Адам се спогледаха. Изобщо не бяха се сетили за това. Поканено в къщата, младото божество недоволно се съгласи на сирене, хляб, студено месо, печен сладкиш, кафе и парче шоколадова торта. – Свикнал съм да обядвам топла храна – каза той. – По-добре дръжте тия дечурлига понадалеч, ако искате да остане нещо от автомобила. – След като се нахрани, без да бърза, и си отдъхна на верандата, механикът си взе чантата и се напъха в стаята на Адам. След няколко минути се показа в раиран гащеризон и бяла шапка, на чиято предница пишеше „Форд“.

– Е? – попита той. – Разучихте ли ги?

– Да ги разучим? – недоумяваше Адам.

– Дори не сте прочели инструкциите в книжката, която се намира под седалката, така ли?

– Не съм знаел, че има такава – рече Адам.

– Господи! – отвратен, въздъхна младият човек. Храбро сбирайки морални сили, той решително се отправи към автомобила. – Може да почваме – рече той, – че то иначе, както не сте ги разучили, Бог знае колко време ще изтече.

– Снощи мистър Хамилтън не можа да запали – каза Адам.

– Защото вечно се мъчи да пали с динамото – рече мъдрецът. – Добре. Хайде сега, елате насам. Познат ли ви е принципът на двигателя с вътрешно горене?

– Не – призна Адам.

– О, Исусе! – Той вдигна ламаринените капаци. – Това тук е двигател с вътрешно горене.

– Толкова млад и тъй осведомен! – тихо каза Ли. Момчето се врътна свъсено към него.

– Какво каза? – попита го и се обърна към Адам: – Какво рече тоя китаец?

Ли разпери ръце и угоднически се усмихна:

– Казва, много облазован човек – почти го прошепна. – Сигурно учило колеж. Много умно.

– Наричайте ме просто Джо – без никаква причина каза механикът и добави: – Колеж ли? Че какво се учи там? Могат ли да монтират едно делко, а? А да зачистят полюсите на една свещ? Колеж! – Плю и кафявият му пренебрежителен коментар плюсна на земята. Близнаците го наблюдаваха с възхищение. Кейл събираше на езика си слюнка, за да се упражнява.

– Ли се възхищаваше на обширните ви познания по въпроса – обясни Адам.

Заядливостта на момчето се изпари, заместена от великодушие.

– Наричайте ме просто Джо – каза то. – Аз съм длъжен всичко да знам. Изкарал съм автомобилната школа в Чикаго. Това се казва училище, какъв ти колеж! Моят старец казва, че добрият китаец, ама наистина добрият, си е добър като всички други. Честни хора са.

– Но не и лошите – рече Ли.

– Мани ги! Ами професионалните убийци по китайските квартали? Думата е за добрите китайци.

– Надявам се, че мога да се включа в тази група – подхвърли Ли.

– Ти ми изглеждаш добър китаец. Наричай ме просто Джо.

Този разговор зашемети Адам, но не и близнаците. Кейл се опита да каже на Арон:

– Наричай ме просто Джо.

Арон раздвижи устни, опитвайки същото:

– Наричай ме просто Джо.

Монтьорът отново бе добил професионално поведение, но този път тонът му бе по-любезен. Предишното му презрение бе отстъпило на доволна дружелюбност.

– Това тук – продължи той – е двигател с вътрешно горене. – Останалите погледнаха с подчертано страхопочитание безформената буца желязо. Момчето продължи толкова бързо, че думите му се сляха в нещо като химн на новата ера. – Действа посредством възпламеняването на газовете в затворено пространство. Налягането от експлозията се предава на едно бутало, което чрез мотовилката и коленчатия вал

прехвърля движението на задните колела. Ясно ли е? – Кимнаха с празни погледи, страхувайки се да не прекъснат потока. – Биват два вида – двутактови и четиритактови. Този тук е четиритактов. Ясно? – Отново кимнаха. Поглеждайки го очаровани, кимнаха и близнаците.

– Интересно – каза Адам.

– Главната отлика на „Форда“ от другите видове автомобили – забързано продължаваше Джо – е планетното предаване, което почива на един ре... рево... реву-лющонен принцип. – За миг се поизправи с напрегнато лице и когато четиримата му слушатели отново кимнаха, той ги предупреди: – Не си въобразявайте, че знаете всичко. Планетното предаване е ре-ву-лю-щонно, не забравяйте! Най-добре да разучите това от книжката. А сега, ако дотук ви е ясно, да продължим с управлението на автомобила! – Последните думи той изрече с главни букви, тлъст черен шрифт. Очевидно се радваше, че е приключил първата част на лекцията си, но много по-радостни бяха слушателите му. Бяха почнали вече да издават напрежението, което им струваше съсредоточаването, а то съвсем не би могло да спадне от факта, че не са разбрали нито дума. – Елате сега тук – повика ги момчето. – Виждате ли тая далавера? Това е ключът за запалването. Завъртете ли го, готови сте да потеглите. Сега бутат тая шашма наляво. С това включваме акумулатора, нали виждате, пише АКУ, а то значи акумулатор. – Бяха извили вратове да надничат в автомобила. Близнаците се бяха покачили на страничното стъпало. – Не, чакайте! Аз малко избързах. Първо трябва да издърпате аванса и да натиснете газта, иначе може да ви откъсне ръката. Ей това тук, виждате ли, това е авансът. Вдигате нагоре, ясно ли е, нагоре! Така-а-а. А това е газта. Натискате надолу. Най-напред обяснявам, после ще го направя. Искам от вас да внимавате. Вие, децките, слезте от колата! Тъмнете ми. Слизайте, да ви вземат дяволите!

– Момчетата слязоха от стъпалото с неудоволствие, но очите им останаха приковани на равнището на вратата. Той си пое дълбоко дъх. – Готови ли сте? Дърпаме аванса, натискаме газта. Сега включваме акумулатора, нали помните, наляво. – Разнесе се бръмчене, напомнящо исполинска пчела. – Чувате ли? Това значи, че една от бобините дава контакт. Ако не се чуе, трябва да потегнете полюсите или да ги зачистите с шкурка. – Забеляза ужасения поглед на Адам. – Това може да се прочете и в книжката – учтиво рече той. След това мина пред автомобила.

– А сега, това тук е манивелата. А тази телчица, дето стърчи от радиатора, виждате ли я? Тя е за смукача. Гледайте сега внимателно, показвам! Хващате манивелата ето така и въртите, докато хване.

Забелязвате ли как съм си обърнал палеца? Ако я хвана с палеца ето така и манивелата вземе, та се завърти обратно, отива и палец, и всичко! Ясно ли е? – Не ги погледна, но бе сигурен, че кимат. – Сега – продължи той – внимавайте! Завъртам и форсирам, докато се получи компресия, и тогава, ето, дръпвам телчицата и я обръщам, за да всмуче бензин. Чувайте ли как засмуква? Това е. Само недейте да изтегляте много, защото ще се задави. Пускам телчицата и веднага щом хване, тичам и бутам аванса да възпламеня свещите, задържам газта, а тук превключвам на динамо, виждате ли, пише ДИН, и готово!

– Слушателите му стояха вцепенени. След всичко дотук те бяха включили двигателя. Момчето продължаваше: – Искам сега да повтаряте след мен, за да го запомните. Вдигаме нагоре, натискаме газта.

– Вдигаме нагоре, натискаме газта – повториха те в хор.

– Включваме на АКУ.

– Включваме на АКУ.

– Манивелата за компресия, палецът надолу.

– Манивелата за компресия, палецът надолу.

– Сега леко смукача...

– Сега леко смукача...

– Форсираме!

– Форсираме...

– Връщаме аванса, отпускате газта!

– Връщаме аванса, отпускате газта...

– Превключваме на ДИН.

– Превключваме на ДИН.

– Сега да повторим отначало. Наричайте ме просто Джо.

– Наричайте ме просто Джо!

– Не това! Вдигаме нагоре, натискаме газта...

Когато запреповтаряха молебствието за четвърти път, Адам почувства известна умора. Цялата работа му изглеждаше нелепа. Затова изпита истинско облекчение, когато малко по-късно, с един нисък, червен спортен автомобил пристигна Уил Хамилтън. Момчето вдигна очи към приближаващото се превозно средство.

– Ей тоя е с шестнайсет клапана – благоговейно рече той. – Специална изработка.

Уил се провикна от колата си:

– Как върви?

– Направо вълшебно – каза механикът. – Бързо възприемат.

– Виж какво, Рой – рече Уил, – налага се да те взема. Новата

катафалка на мисис Хокс е избила лагер. Тая вечер ще трябва да поработиш, защото си я иска утре в одинайсет.

Рой се изпъна и застана мирно.

– Само да си взема дрехите – каза той и се втурна към къщата. Когато препускаше обратно с чантата си в ръка, на пътя му застана Кейл.

– Хей – спря го той, – пък аз си мислех, че се казваш Джо.

– Как така Джо?

– Нали каза да те наричаме Джо? А мистър Хамилтън вика, че си Рой.

Рой се засмя и скочи в двуместния автомобил.

– Знаеш ли защо казвах да ме наричате Джо?

– Не. Защо?

– Защото името ми е Рой. – И както се смееше, млъкна и се обърна строго към Адам: – Вижете за книжката под седалката и я разучете. Чувате ли?

– Чувам – каза Адам.

Глава 30

1

В ония дни, както и в библейски времена, по земята все още ставаха чудеса. Една седмица след урока по Главната улица на Кинг Сити избумтя един „Форд“ и, потрепервайки, спря пред пощенската станция. На кормилото седеше Адам, до него Ли, а на задната седалка, изправени и надменни, бяха момчетата Адам наведе поглед към педалите и четиримата изпяха в хор: „Натискаме спирачката, даваме газ, изключваме!“ Моторчето изрева и спря. Адам се облегна за миг, схванат, но горд, и чак тогава слезе. Началникът на пощата надникна през пръчките на златната си решетка.

– Както виждам, и вие се сдобихте с такава проклетия – рече той.

– Трябва да вървим в крак с времето – каза Адам.

– Предричам, мистър Траск, че ще дойде ден, когато конете ще ги търсиш със свещ.

– Положително.

– Ще променят облика на страната. Навсякъде вече можеш да им чуеш дрънкането – продължаваше началникът на пощата. – Дори тук се усеща. Хората идваха за пощата си един път в седмицата, а сега се

мъкнат всеки ден, че и по два пъти на ден. Не могат да си изчакаат шантавите каталози. Препускат. Все препускат! – Неодобрението му беше толкова буйно, че Адам разбра: този още не си е купил „Форд“. И сега излъчваше особената си ревност. – Лично аз не бих си взел – каза началникът, а това значеше, че жена му го е натиснала да купи. Натискът идваше от жените. Ставаше дума за обществено положение!

Началникът ядосано разрови писмата в сандъчето за околността и измъкна един продълговат плик.

– Хайде, пък ще се видим в болницата! – злобно рече той. Адам му се усмихна, взе си писмото и излезе.

Човек, който не получава много писма, не бърза да ги отваря. Ще го премери в дланта си колко тежи, ще прочете името на подателя и адреса, поглежда почерка, изучава марката и датата на клеймото. На Адам му бе нужно да излезе от пощата и прекосявайки пешеходния плочник до автомобила, едва смогна да извърши всичко това. В левия ъгъл на плика беше напечатано „Белоус и Харви, адвокатска кантора“, от родния град на Адам в Кънектикът.

– Че какво, аз ги познавам тия Белоус и Харви – с нотка на доволство каза Адам, – добре ги познавам. Чудно, какво ли искат? – Вгледа се в плика по-отблизо. – И откъде ли са ми взели адреса? – Обърна плика да го разгледа и откъм гърба. Ли го наблюдаваше усмихнат.

– Може би в писмото има отговор на въпросите ви – подхвърли той.

– И аз тъй мисля – съгласи се Адам. Взел решение да отвори писмото, той извади джобния си нож, изправи по-голямото острие и заобръща писмото да види къде може да го провре. Но тъй като не намери отвор, вдигна писмото срещу слънцето, да бъде сигурен, че няма да среже листа, тръсна плика, съдържанието му падна в единия край и тогава срязва другия. Духна в него и с два пръста измъкна писмото. Зачете се много бавно.

„До мистър Адам Траск, Кинг Сити, Калифорния – предпазливо почваше то. – Уважаеми господине, за шест месеца бяхме изчерпали всякакви възможности да влезем във връзка с вас. Бяхме дали обяви във всички вестници, но безуспешно. Успяхме да установим вашето местонахождение едва когато началникът на пощата тук ни предаде вашето писмо, адресирано до брат ви. – Адам долови раздражението им. Началото на следващия пасаж бележеше пълна промяна на настроението: – Длъжни сме с прискърбие да ви съобщим, че вашият брат Чарлз Траск се помина на 12-и октомври от белодробно заболяване, продължило две

седмици. Тялото му почива в гробището на Благотворителния орден. Гробът му не е означен с камък и ние предполагаме, че ще пожелаете да се нагърбите сам с това печално задължение.“

Адам си пое дълбоко дъх, задържа го и прочете още веднъж пасажа. Изпусна въздуха бавно, да не излезе като въздишка.

– Брат ми Чарлз е починал – каза той.

– Моите съболезнования – обади се Ли.

– Наш чичо ли е той? – попита Кейл.

– Да, това беше чичо ви Чарлз – рече Адам.

– И мой ли? – попита Арон.

– И твой.

– Не знаех, че сме имали чичо – каза Арон. – Не може ли да занесем на гроба му цветя? Абра ще ни помогне, това й харесва.

– Само че е много далече, на другия край на Америка.

– Знам! – възбудено каза Арон. – Като занесем цветя на майка ни, ще отделим и за чичо Чарлз. Ех, защо не съм го познавал, преди да умре – жалко тъжно добави той. Мъртвите близки ставаха все повече. – А добър ли беше?

– Много добър – каза Адам. – Нямах друг брат, както и ти нямаш друг освен Кейл.

– И вие ли бяхте близнаци?

– Не, не сме близнаци.

– А богат ли беше? – попита Кейл.

– Не, разбира се – отвърна Адам. – Откъде ти хрумна?

– Ами ако е бил богат, ние ще получим всичко, нали?

– Срамота е – строго рече Адам – да се говори за пари, когато има смърт. Ние скърбим, защото е умрял.

– Как ще скърбя – каза Кейл, – когато дори не съм го виждал?

Ли вдигна ръка да прикрие усмивката си. Адам се върна на писмото – с новия ред настроението отново се променяше.

„Като адвокати на покойния, за нас е приятно задължение да ви информираме, че благодарение на своето трудолюбие и здрав разум брат ви е натрупал значително състояние, което в брой, земя и ценни книжа възлиза на доста повече от сто хиляди долара. Ние разполагаме със завещанието му, което беше съставено и подписано в нашата кантора, и при поискване можем да ви го изпратим. Съгласно клаузите му всички пари, имущество и ценни книжа трябва да се разделят поравно между вас и съпругата ви. В случай че съпругата ви се е поминала, всичко остава за вас. Завещанието предвижда още, че ако вие сте покойник, цялото

имущество да премине във владение на жена ви. Като съдим от писмото ви, че все още населявате земята на живите, бихме желали да ви отправим своите поздравления. Ваши покорни слуги, Белоус и Харви. Подпис: Джордж Б. Харви“ В долната част на страницата бе надраскано следното: „Драги Адам, не забравяй слугите си в деня на своето благополучие! Чарлз никога не е похарчил дори един петак. Стискаше долара така, че чак орлето на герба пицеше. Надявам се, че ти и твоята съпруга ще се зарадвате на парите. Не се ли намира при вас свободно място за един добър адвокат? Имам предвид себе си. Твой стар приятел, Дж. Харви.“

Адам погледна момчетата и Ли над ръба на писмото. И тримата го чакаха да свърши. Устата му се сви в права линия, стъгна писмото, върна го в плика и грижливо го напъха във вътрешния си джоб.

– Някакви усложнения? – попита Ли.

– Никакви.

– Просто ми се стори, че се угрижихте.

– Не. Мъчно ми е за брат ми. – Адам се мъчеше да подреди в главата си фактите от писмото, но те шаваха и се въртяха като кокошка-носачка, преди да се намести в полога. Почувства, че трябва да остане сам, за да възприеме всичко. Качи се в автомобила и неவிждащо се взря в механизмите. Не помнеше нито една подробност.

– Да ви помогнем ли? – попита Ли.

– Смешно! – каза Адам. – Забравил съм как се пали.

Ли и момчетата тихо заповтаряха:

– Вдигаме нагоре, натискаме газта, включваме на АКУ.

– Да бе, разбира се! Разбира се! – И щом оглушителната пчела в бобината забръмча, Адам завъртя манивелата, спусна се да дръпне аванса и да превключи на динамо.

Изкачваха бавно неравния път към къщата под дъбовете, когато Ли се обади:

– Забравихме да купим месо.

– Така ли? Вярно. Не можем ли да ядем нещо друго?

– Какво ще кажете за сланина с яйца?

– Чудесно, много добре.

– Утре и без това ще поискате да пратите отговор на писмото – каза Ли. – Тогава ще купите месо.

– Вярно – рече Адам.

Докато се приготвяваше гозбата, Адам седна и насочи поглед в пространството. Разбираше, че ще се наложи да поиска помощ от Ли, па

макар и само като слушател, за да си избистри мислите.

Кейл бе отвел брат си навън и го дръпна под навеса за колите, където си отдъхваше високият „Форд“. Отвори вратата, настани се зад кормилото и подвикна:

– Хайде, качвай се!

– Татко каза да стоим по-далече – възпротиви се Арон.

– Той няма да разбере. Качвай се! – Арон плахо се качи и се отпусна на седалката. Кейл завъртя кормилото. – Би! Бий! Знаеш ли какво си мисля? Мисля си, че чичо Чарлз е бил богат.

– Не е бил.

– На всякакъв бас, че е бил!

– Според теб татко ни е излъгал?

– Не казвам това. Само се обзалагам, че е бил богат. – Известно време мълчаха. Кейл въртеше като луд по въображаемите завои. – На бас, че ще ти докажа!

– Как?

– Какво даваш?

– Нищо – рече Арон.

– Даваш ли свирката от еленовия крак? Залагам ей това топче срещу свирката от еленовия крак, че довечера след вечеря веднага ще ни пратят да спим. Хваша ме ли се?

– Добре де – неохотно се съгласи Арон. – Но не виждам защо.

– Татко ще поиска да си говори с Ли – каза Кейл. – И аз ще подслушвам.

– Да не си посмял!

– Мислиш, че ме е страх?

– Ами ако те обадя?

Очите на Кейл охладняха, лицето му помръкна. Наведе се много близо и зашепна:

– Няма да ме обадиш. Иначе ще кажа кой му открадна ножа.

– Никой не му е крал ножа. У него си е. Днес отвори писмото с него.

– Ами утре? – Кейл мрачно се усмихна и Арон схвана мисълта му, разбирайки, че няма да го издаде. Нищо не би могъл да стори. Кейл беше в пълна безопасност.

Кейл забеляза объркването и безпомощността в лицето на Арон, усети, че е по-силен, и се зарадва. Можеше да надхитря брат си, да измисля по-добри номера. Започваше да смята, че може по същия начин да се отнася и с баща си. Пред Ли номерата му не минаваха, тъй като

спокойният разум на Ли без никакво усилие се движеше много пред него и винаги го причакваше с разбиране и с едно съдържано предупреждение в последния момент: „Не прави така!“ Кейл уважаваше Ли и малко се боеше от него. Но Арон, какъвто си е безпомощен, беше като буца влажна глина в ръцете му. Неочаквано Кейл изпита безпределна обич към брат си и порив да го брани заради слабостта му. Обгърна го с ръка. Арон не се дръпна, нищо не направи. Само отдалечи глава да погледне Кейл в лицето.

– Случайно да ти се виждам толкова загубен? – каза Кейл.

– Не разбирам само защо се залавяш с такива неща.

– Какво по-точно? Какви неща?

– Ами все такива, мръсни и скришни – рече Арон.

– Какво значи скришни?

– Като със заека... дето идваш тука, в автомобила... И на Абра нещо погоди. Не знам какво, но ти я накара да изхвърли кутията.

– Брей! – извика Кейл. – Много пък искаш да знаеш! – Но му стана криво.

– Не искам да зная какво – бавно отвърна Арон. – Искам да зная защо правиш така. Вечно намисляш разни работи. Просто ми е чудно защо. Чудно ми е какво печелиш.

Болка прониза сърцето на Кейл. Намеренията му изведнъж му се сториха подли и мръсни. Съзна, че брат му го е разкрил. Закопня за обичта на Арон. Почувства се изоставен и гладен, без да знае какво да направи. Арон отвори вратата на „Форда“, слезе и се отдалечи от навеса. Няколко секунди Кейл продължи да върти кормилото, като се мъчеше да си въобрази, че фучи по пътя. Но от това нищо не излезе и той скоро последва Арон към къщата.

2

Като се навечеряха, а Ли бе измил съдовете, Адам каза:

– Според мен момчетата най-добре да си лягат. Денят не беше малък.

Арон бързо стрелна Кейл и полека измъкна свирката от джоба си.

– Не я искам – каза Кейл.

– Но сега е твоя – настоя Арон.

– Да, но не я искам! Няма да я взема.

Арон остави кокалената свирка на масата.

– Тук ще стои, да си я вземеш.

– Ей – намеси се Адам, – какъв е този спор? Казах момчетата да си лягат!

Кейл доби своя израз на „малко момче“.

– Защо? – попита той. – Още е рано да си лягаме.

– Защото не ви казах цялата истина – рече Адам. – Искам да разговарям с Ли насаме. Стъмва се, не можете да излезете навън, затова искам от вас да си легнете или поне да се приберете в стаята си. Разбрано ли е?

– Да, сър – казаха и двамата и тръгнаха подир Ли през вестибюла към стаята си в дъното на къщата. Вече по нощници, те се върнаха да пожелаят на баща си лека нощ. Ли дойде във всекидневната и затвори вратата към вестибюла. Сетне пое свирката от еленов крак, разгледа я и я върна на мястото ѝ.

– Интересно, какво ли е станало – рече той.

– За какво говориш, Ли?

– Имало е май някакъв облог преди вечеря, а след като вечеряхме, Арон загуби баса и си плати. За какво разговаряхте?

– Помня само, че им казах да си лягат.

– Нищо, по-после ще се изясни – каза Ли.

– Струва ми се, че отдаваш прекалено голямо внимание на детинщините. Навярно е нещо незначително.

– Напротив, тук има нещо. – След малко попита: – Мистър Траск, не смятате ли, че на дадена възраст човешките хрумвания изведнъж стават значителни? Сега ли са по-изострени чувствата ви и по-ясни мислите, или когато сте бил десетгодишен? Виждате ли също така добре, чувате ли по-добре, усещате ли нещата също тъй жизнено?

– Може би си прав – каза Адам.

– Мен ако питате, една от великите заблуди е и тая, че времето давало по много от всичко. Да, само трупа годините и човешката мъка.

– И спомените.

– И спомените. Без това времето би се оказало беззащитно пред нас. За какво искахте да поговорим?

Адам извади писмото от джоба си и го остави на масата.

– Искам да го прочетеш, внимателно да го прочетеш и после да поговорим. – Ли измъкна своите полуочила и си ги надяна. Отгърна писмото под лампата и го прочете.

– Е? – запита Адам.

– Има ли тук свободна длъжност за адвокат?

– Какво, какво? А, да! Шегуваш ли се?

– Не – каза Ли. – Не се шегувам. Но по своя неясен, ала почтителен ориенталски обичай ви давам да разберете, че бих предпочел първо да зная вашето мнение и чак след това да ви предложа моето.

– Как да го разбирам? Че ми се сопваш ли?

– Да, сопвам се – каза Ли. – И ще изоставя ориенталския си обичай. Стареея и ставам заядлив. Търпението ми се изчерпва. Не сте ли чувал? Всички слуги китайци, като остаряят, си остават верни, но стават злобни.

– Не ми се щеше да ти обиждам чувствата.

– Не са обидени те! Искате да говорим за това писмо. Добре, говорете и от думите ви ще позная дали мога да предложа честното си мнение, или ще е по-добре да подкрепя вашето.

– Не го разбирам – безпомощно призна Адам.

– Вие сте се познавали с брат си. Щом не го разбирате, как мога аз да го разбера, когато никога не съм го и виждал.

Адам стана, отвори вратата на вестибюла, без да забележи сянката, плъзнала се зад нея, и отиде в стаята си. Като се върна, сложи на масата една избеляла кафеникава дагеротипия, точно пред Ли.

– Това е брат ми Чарлз – каза той, връщайки се да притвори отново вратата. Ли се вгледа в лъскавата метална плочка, обръщайки я насамнатам, да избегне отблясъците от лампата. – Доста отдавна е – рече Адам, – още преди да отида в казармата.

Ли се наведе ниско над снимката.

– Трудно е да се разгадае. Но от израза му не мога да кажа, че брат ви е носел много хумор.

– Никакъв – отсече Адам. – Никога не се смееше.

– Нямах точно това предвид. Когато прочетох условията в завещанието на брат ви, поразих ме това, че е могъл да притежава особено брутално чувство за игра. Обичаше ли ви той?

– Не зная – отговори Адам. – Понякога съм си мислел, че ме обича. Веднъж се опита да ме убие.

– Да – каза Ли, – това му е написано на лицето, и привързаността, и убийството. И двете са го превърнали в скъперник, а скъперникът е човек, който се страхува и се спотайва в крепост от пари. Познаваше ли той жена ви?

– Да.

– Обичаше ли я?

– Мразеше я.

Ли въздъхна.

– Всъщност това няма значение. Нали не е ваш проблем?

– Не е.

– Тогава бихте ли посочили какъв е проблемът, че да го огледаме?

– Нали и аз това искам.

– Говорете тогава.

– Не мога да накарам мислите си да текат по-ясни.

– Ще ми позволите ли аз да подреда картите ви? Понякога това може да стори тъкмо страничният човек.

– Точно на това държа.

– Много добре тогава. – Ли внезапно изсумтя и на лицето му се изписа израз на удивление, а тъничката му малка ръка прихвана закръглената брадичка. – По дяволите! – сепна се той. – Как не се сетих!

Адам неловко трепна.

– Да беше ми казал какво те бode – раздражено рече той.

– Караш ме да се чувствам прозрачен.

Ли измъкна от джоба си лула с дълго и тънко абаносово стъбло и подобна на чаша малка пиринчена глава. Напълни напръстничето с тютюн, тъй ситно нарязан, че приличаше на коса, сетне го запали, дръпна продължително четири пъти и остави лулата да угасне.

– Опиум ли е това? – попита Адам.

– Не – каза Ли. – Евтин китайски тютюн с неприятен вкус.

– Тогава защо го пушиш?

– Знам ли? – рече Ли. – Предполагам, напомня ми нещо... нещо, което свързвам с по-голямата яснота. Не е много сложно. – Отпусна си клепачите наполовина. – Добре тогава, ще се постарая да измъкна мислите ви като макарони и ще ги оставя на слънце, да поизсъхнат. Жената все още е ваша съпруга и все още е жива. Съгласно буквата на завещанието тя наследява някъде над петдесет хиляди долара. Доста пари са това. С тях могат да се извършат значителен брой добрини, но и много злини. Ако знаеше къде е и с какво се занимава, щеше ли брат ви да й завещае тези пари? Съдилищата гледат винаги да спазват желанието на завещателите.

– Брат ми не би го направил в такъв случай – каза Адам. И в този миг си спомни момичетата от горния етаж на кръчмата и редовните посещения на Чарлз.

– Може би ще се наложи да помислите вместо брат си – каза Ли. – Каквото върши сега жена ви, не е нито добро, нито лошо. От всяка земя могат да се родят светци. Да кажем, с тези пари тя би могла да направи

нещо прекрасно. Нечистата съвест е най-доброто стъпало към филантропията.

Адам изтръпна.

– Тя ми е казвала какво смята да извърши, ако ѝ паднат много пари. По-близко е до убийство, отколкото до благотворителност.

– Значи мислите, че не бива да получава тези пари?

– Казваше, че щяла да съсипе редица уважавани мъже в Салинас. В състояние е да го направи.

– А-ха, доволен съм, че мога да погледна на нещата от страни. Сигурно панталоните на репутацията им тук-там са се протрили. Значи от морална гледна точка вие сте против това тя да получи своя дял.

– Да.

– Добре, да вземем предвид следното: тя няма нито име, нито минало. Една разблудница, поникнала направо от земята. И без ваша помощ, дори и да знаеше за това, не би могла да прояви претенции към парите.

– Предполагам, че е така. Да, разбирам, без моя помощ тя не ще може да претендира за тях.

Ли пое лулата и почисти тютюна с една тънка бронзова игла, след което наново я напълни. Докато поемаше своите четири бавни всмуквания, тежките му клепащи се повдигнаха и той се загледа в Адам.

– Извънредно деликатен морален въпрос – рече той. – С ваше позволение ще го предложа на обсъждане от моите почтени сродници, естествено, без да споменавам имена. Те ще го разчоплят от всички страни, както момчетата пощят куче за кърлежи. И, сигурен съм, ще стигнат до някои интересни резултати. – Остави лулата си на масата. – Но нали вие нямате избор?

– Какво искаш да кажеш с това? – запита Адам.

– Имате ли или не? Нима се познавате по-малко, отколкото аз ви познавам?

– Не зная как да постъпя – призна Адам. – Трябва здравата да се обмисли.

– Значи аз си губя времето! – ядосано каза Ли. – И себе си ли лъжете или само мене?

– Не ми говори така! – рече Адам.

– Защо не? Винаги съм ненавиждал измамата. Вашият път е начертан. Каквото има да правите, писано ви е. Писано е във всяка глътка въздух, която сте поел. Ще говоря, както си искам. Аз съм човек на приумиците, не ме свърта на едно място. Обичам лошата миризма на старите книги и сладостния аромат на задълбочената мисъл. Изправен пред

два вида морал, човек избира онзи, на който е научен. Това, на което казвате обмисляне, няма да промени нещата. Нищо няма да се промени и от това, че жена ви е проститутка в Салинас.

Адам се изправи с гневен израз.

– Сега, понеже си решил да ни напускаш, ставаш и нагъл – викна той. – Казвам ти, не съм решил какво да правя с парите.

Ли въздъхна дълбоко. Подпрял ръце на коленете си, стана, приближи се до вратата и я отвори. След това се извърна към Адам и се усмихна.

– Дрън-дрън! – каза приветливо, излезе и затвори.

3

Кейл тихо се измъкна от тъмния вестибюл и се шмугна в стаята, където спяха с брат си. Върху възглавницата на двойното легло забеляза очертанията на Ароновата глава, но не можа да установи дали брат му спи. Съвсем леко се намести откъм своята страна, извърна се бавно, сплете пръсти зад главата си и се загледа в безчетното множество разноцветни точки, от които се състои мракът. Завесата на прозореца бавно се изду навътре, полъхна нощният вятър и износеното платно тихо шляпна стъклото. Налегна го безцветна, задушаваша меланхолия. Дося му се от все сърце Арон да не беше го изоставял под сайванта за колите. От все сърце съжаляваше сега, че е клечал да подслушва на вратата във вестибюла. Задвижи устни в тъмното, думите се оформяха в главата му безшумно, но въпреки това ги чуваше:

„Мили боже, нека да бъда като Арон! Не ми позволявай да ставам лош! Не искам. Ако изоставиш всички като мен... та аз съм готов целия свят да ти дам! Пък като го нямам, какво, ще се напъна да го получа. Не искам да съм лош. Не искам да остана сам-самичък. Исус да ми е на помощ, амин!“

По страните му полека се стичаха парещи сълзи. Стегна се цял, напъвайки се да не се разплаче на глас и да не подсмърча. От възглавницата му в тъмнината долетя шепотът на Арон:

– Замръзнал си. Да не си настинал? – протегна се и докосна настърхналата кожа по ръката на Кейл. – Имал ли е пари чичо Чарлз? – нечуто попита той.

– Не – каза Кейл.

– Ама доста се забави. За какво искаше да си говори татко? – Кейл

стихна и се помъчи да уравни дишането си. – Не искаш ли да ми кажеш? Голяма работа, ако не ми кажеш!

– Ще ти кажа – прошепна Кейл и се обърна с гръб към брат си. – Татко е решил да изпрати на майка ни един венец. Един голям, грамаден венец от карамфили.

Арон се полунадигна и развълнувано попита:

– Наистина? А как ще го прати чак дотам?

– По влака. Не говори толкова високо!

Арон зашепна отново:

– Но как ще стигнат, без да увехнат?

– С лед – рече Кейл. – Целия ще го опаковат с лед.

– Няма ли да трябва много лед? – попита Арон.

– Адски много лед! – отвърна Кейл. – Заспивай сега.

Арон помълча и пак се обади:

– Дано стигне свеж и хубав!

– Ще стигне – каза Кейл, а в съзнанието си изкрещя: „Не ми позволявай да бъда лош!“

Глава 31

1

Цяла сутрин Адам снова, размишлявайки, из къщата и по пладне отиде да намери Ли, който обръщаше с лопатата тъмната наторена пръст в зеленчуковата градина, за да насади своя пролетен зарзават: моркови и цвекло, репи, грах и зелен фасул, алабаши и къдраво шотландско зеле. Лехите бяха отбелязани с право изопнати канапи, като на крайните колчета беше привързал торбичките със семената, да му определят кое докъде. В единия ъгъл на градината, в очакване да отмине опасността от замръзване, стъклена рамка предпазваше готовите за присаждане домати, капии и зеле.

– Май се държах глупаво – поде Адам.

Ли се подпря на лопатата и спокойно го погледна.

– Кога тръгвате? – попита той.

– Мислех да хвана тоя в два и четирийсет. Ще мога да се върна с другия в осем.

– Както знаете, можеше и с писмо – рече Ли.

– Мислех за това. Ти би ли написал писмо?

– Не. Прав сте. По тая част съм кукуригу, никакви писма.

– Трябва да отида – каза Адам. – Какво ли не ми идваше на ума, но някакъв камшик все ме връщаше към това.

– Човек може да бъде безчестен по много начини – каза Ли, – но не и по този. Ами на добър час! Ще ми бъде интересно да чуя какво е казала и какво смята да прави.

– Ще взема двуколката – каза Адам. – Ще я оставя в обора на Кинг Сити. Ще ме хванат дяволите, ако подкарам „Форда“ сам.

Беше четири и петнайсет, когато Адам се изкачи по паянтовата стълба и почука на излющената врата към публичния дом на Кейт. Отвори я нов портиер, някакъв финландец с квадратно лице, по риза и панталони; дългите му ръкави се придържаха от червени копринени ластичи. Остави Адам да почака на верандата, върна се след миг и го покани в трапезарията. Тя представляваше обширна, гола стая, чиито стени и дървения бяха боядисани в бяло. Средата ѝ се заемаше от продълговата маса, покрита с бяла мушама, върху която паниците и чашите, обърнати върху своите чинийки, бележеха всяко място.

Кейт седеше начело на масата, а пред нея, разтворена, лежеше счетоводната книга. Беше строго облечена, със зелена козирка над челото, а в пръстите си нервно въртеше жълт молив. Когато Адам застана на прага, тя го погледна безстрастно и попита:

– Сега какво искаш?

Финландецът стоеше зад Адам. Вместо да отговори, Адам пристъпи към масата и остави писмото върху книгата пред нея.

– Какво е това? – попита тя и без да дочака обяснение, бързо го прочете. – Излез и затвори вратата! – обърна се към финландеца. Адам седна до нея, избутвайки приборите встрани, за да си сложи шапката. Когато вратата се затвори, Кейт попита: – Шега ли е това? – И сетне: – Не, ти не си от хората, които се шегуват – а след като размисли, – може би брат ти се шегува. Сигурен ли си, че е умрял?

– Само това писмо съм получил – отвърна Адам.

– А какво искаш от мене? – Адам сви рамене. – Ако си решил да ти се подписвам някъде, сбъркал си адреса. Какво искаш?

Адам прокара бавно пръста си по черната панделка, опасваща шапката му.

– Запиши си адреса на адвокатите и влез в лична връзка с тях.

– Какво си им казал за мене?

– Нищо – рече Адам. – Писах на Чарлз и бях отбелязал, че ти живееш в друг град, нищо повече. Когато писмото стигнало, той бил вече

мъртъв. Получили го адвокатите. Впрочем те пишат за това.

– Изглежда, че тоя, дето е надраскал послеписа, ти е приятел. Какво му отговори?

– Още не съм отговарял.

– И какво възнамеряваш да пишеш в отговор?

– Същото. Че живееш в друг град.

– Не можеш да твърдиш, че сме разведени, защото не сме.

– Нямам и намерение.

– Знаеш ли колко ще ти струва, за да откупиш моя дял? Четирийсет и пет хиляди в брой.

– Не.

– Какво „не“! Не можеш да се пазариш.

– Не се пазаря. Прочете писмото и знаеш колкото и аз. Прави каквото искаш.

– Защо си толкова наперен?

– Чувствам се сигурен.

Тя го погледна изпод прозрачната зелена козирка. Върху нея, като лозички, падащи на зелен поквив, се виеха няколко къдрици.

– Адам, ти си глупак. Ако си беше мълчал, никой нямаше да разбере, че съм жива.

– Зная.

– Знаеш? Помислил си, че ще ме е страх да претендирам за парите? Ако си го мислел, значи си още по-голям глупак.

– На мен ми е все едно какво ще направиш – търпеливо рече той.

Тя му се усмихна цинично.

– Все ти е едно, така ли? Ами ако ти кажа, че в канцеларията на шерифа има една заповед с постоянна сила, оставена от предишния шериф, в която се казва, че ако някога използвам твоето име или си призная, че съм твоя жена, веднага ще ме изгонят от околията и от щата? Това не те ли блазни?

– Да ме блазни за какво?

– Да ме изгонят и ти да прибереш всичките пари.

– Нали аз ти донесох писмото – спокойно каза той.

– Искам да зная защо.

– Мен не ме интересува ти какво мислиш, нито пък какво мислиш за мене. В завещанието си Чарлз ти е оставил пари и не е предвидил никакви условия. Лично не съм виждал завещанието, но е имал желание да ти остави парите.

– Играеш опасна игра за петдесет хиляди долара – каза тя, – но

няма да ги получиш. Не знам какъв номер си намислил, но ще разбера. Аз какво мисля ли? Че не си умен. Кой ти дава подобни съвети?

– Никой.

– Ами китаецът? Той е умен.

– Не ми е давал никакви съвети. – На Адам му стана любопитно, че съвсем не се вълнува. Имаше чувството, че изобщо не се намира тук. Когато я погледна, с изненада долови нещо, което преди не бе виждал – Кейт се страхуваше, страхуваше се от него. Но защо? Тя се овладя и пропъди страха от лицето си.

– Правиш го, защото си честен, това ли е? Просто си толкова захаросано добър, че не си струва да живееш.

– Това не ми е хрумвало – каза Адам. – Парите са си твои, а аз не съм крадец. Безразлично ми е твоето мнение.

Кейт избута козирката си нагоре.

– Искаш да ми внушиш, че просто изсипваш тия пари в скута ми. Добре, аз ще разбера накъде биеш. Недей да мислиш, че няма да се погрижа за себе си. Смяташ ли, че ще се хвана на такава глупава въдица?

– Къде си получаваш пощата? – търпеливо попита той.

– Защо те интересува?

– Ще пиша на адвокатите да се свържат с тебе.

– Да не си посмял! – каза тя, сложи писмото в счетоводната си книга и я затвори. – Ще го задържа. Ще поискам юридически съвет. Да не мислиш, че няма? Хайде сега, можеш да захвърлиш невинността си.

– Направи го ти! – рече Адам. – Искам само да получиш своето. Чарлз ти е завещал парите. Не са мои.

– Ще ти разкрия номера, ще видиш.

– Предполагам, че няма да го разбереш – каза Адам. – Голяма работа! Има толкова неща, които и аз не мога да разбера. Не разбирам как можеш да стреляш в мен и да изоставяш синовете си. Не разбирам как можеш ти, или който и да било, да живееш по този начин – и посочи с ръка къщата.

– Кара ли те някой да разбираш?

Адам се изправи и си взе шапката от масата.

– Май това е всичко. Сбогом. – И тръгна към вратата.

– Променил си се, мистър Мишок – провикна се тя след него. – Да не би най-после да имаш жена?

Адам спря и бавно се обърна със замислен поглед.

– Не беше ми идвало преди – каза той и запристъпва към нея, додето ръстът му почти не я затисна; наложи се тя да извие главата си назад,

за да го гледа в лицето. – Казах, че не те разбирам – полека продължи той, – но едва сега ми стана ясно ти какво не разбираш.

– Какво не разбирам аз, мистър Мишок?

– Ти познаваш грозното у хората. Показа ми ония снимки. И се възползваш от всички тъжни и слаби неща у човека, а той ги притежава, Господ да му е на помощ.

– Всеки...

– Но ти – продължи Адам, сепнат от мисълта си, – точно така, ти не познаваш останалото. Не вярваш, че съм ти донесъл писмото, защото не ти искам парите. Не вярваш, че съм те обичал. А мъжете, които идват тук, при тебе, със своята грозота, мъжете от снимките, ти не вярваш, че тези мъже могат да носят в себе си и нещо добро, нещо красиво. Виждаш само едната страна и си мислиш – нещо повече, сигурна си, – че това е всичко.

Тя се изсмя подигравателно:

– Вятър те вее тебе! Какъв чудесен мечтател е станал мистър Мишока! Прочетете ми една проповед, мистър Мишок!

– Няма! Няма, защото ми е ясно, че една част от тебе липсва. Има хора, които не различават зеления цвят, но цял живот не са в състояние да го разберат. Според мен ти само отчасти си човек. Но с нищо не мога да ти помогна. Чудно ми е само дали някога си почувствала, че около теб има нещо невидимо. Би било ужасно, ако проумееш, че го има, а не можеш нито да го видиш, нито да го усетиш. Ужасно би било.

Кейт блъсна стола си назад и стана. Свити от двете ѝ страни, юмруците ѝ се криеха в диплите на полата. Постара се да прикрие пискливостта, която се вмъкна в гласа ѝ.

– Нашият Мишок бил философ! – рече тя. – Но и за тази работа Мишокът го бива, колкото и за други неща! Нещо да си чувал за халюцинациите? Ако има неща, които не мога да видя, не смяташ ли за възможно това да са някакви сънища, които болнавият ти мозък е измайсторил?

– Не смятам – каза Адам. – Не смятам. И съм сигурен, че и ти не смяташ. – Обърна се, излезе и затвори вратата.

Кейт седна и се вторачи в затворената врата, без да осъзнава, че юмруците ѝ нечутото бият бялата мушама. Разбра обаче, че белият четириъгълник на вратата се размаза от сълзите ѝ, че цялото ѝ тяло се тресе от нещо, напомнящо и гняв, но и тъга.

2

Когато Адам си излезе от Кейт, до тръгването на влака му за Кинг Сити оставаха повече от два часа. Някакъв порив го накара да свие от Главната улица и да се отправи по „Централното авеню“ към номер 130, високата бяла къща на Ърнест Стайнбек. Беше безупречна, приветлива къща, достатъчно широка, без да е претенциозна, заградена отвред с бял стобор, подстригана трева и рози и глицинии, пълзящи по белите ѝ стени. Адам се изкачи по широките стъпала на верандата и натисна звънеца. Към вратата се приближи Олив, откряна я едва, а от двете ѝ страни надничаха Мери и Джон. Адам свали шапка.

– Не ме познавате. Казвам се Адам Траск. Баща ви беше мой приятел. Дося ми се да поднеса почитанията си на мисис Хамилтън. Тя ми помогна при раждането на близнаците.

– Ама моля ви се! – каза Олив и разтвори широките крила на вратата. – Чували сме за вас. Само миг! Нали виждате, създали сме на мама нещо като убежище... – Потропа на една врата в дъното на широкия хол и извика: – Майко! Един твой приятел иска да те види. – Отвори му и го покани в приятната стая, обитавана от Лайза. – Мен ще ме извините – рече тя на Адам, – Катрина задушаваша пилешко и аз трябва да я наблюдавам. Джон! Мери! Тръгвайте с мене! Хайде!

Лайза му се стори още по-дребничка. Седнала на плетен стол-люлка, тя бе много, много остаряла. Носеше дреха с широки поли от вълнена черна алпака, прищипната под шията от игла, на която със златни букви пишеше „Мама“. Приятната стаичка, едновременно спалня и всекидневна, бе претрупана от фотографии, шишета с тоалетна вода, дантели и игленици, четки и гребени, както и множеството порцеланови или сребърни украшения, подарявани за рождени дни и Коледи. На стената висеше голяма оцветена снимка на Самуел, хванала неговото хладно и безразлично достойнство, една изчистена и подправена отдалеченост, каквато приживе не бе притежавал. В снимката го нямаше онова негово излъчване, нямаше я изпитателната му жизнерадост. Висеше в тежка позлатена рамка и за ужас на дечурлигата очите ѝ те следяха където и да си в стаята.

На плетената масичка до Лайза стоеше кафезът на папагала Поли, който Том бе купил от един моряк. Беше стара птица, славеща се с петдесетгодишна възраст, прекарала суров живот и придобила грубия език на корабния бак. Как не се мъчи Лайза, но така и не успя да замени

живописния речник на младостта му с псалмопения. Поли завъртя глава да разгледа Адам и внимателно почеса с крак перушината около клона си, при което безстрастно изрече:

– Изплюй камъчето, копеле!

Лайза му се намръщи.

– Поли – строго го смъмри тя, – това не е учтиво!

– Мръсно копеле! – установи Поли.

Лайза пренебрегна тази нецензурност и протегна тъничката си ръка.

– Мистър Траск, толкова се радвам да ви видя! Ще поседнете, нали?

– Минавах и си рекох да поднеса своите съболезнования.

– Получихме цветята ви – каза тя. Спомняше си всеки букет, пристигнал в къщата през това време. Адам бе изпратил един чудесен венец от имортели.

– Сигурно не ви е лесно да преустройвате живота си. – Очите на Лайза се препълниха и тя звучно затвори уста, да прикрие слабостта си. – Не би трябвало да човъркам скръбта ви – продължи Адам, – но той и на мене ми липсва.

Лайза извърна глава.

– Как са при вас нещата? – попита тя.

– Тази година е добре. Доста дъжд падна. Фуражът вече избуя...

– Том ми писа.

– Закопчай се! – извика папагалът. Лайза го погледна с онзи укор, с който се обръщаше към растящите си деца, когато почнеха да се бунтуват.

– Какво ви води в Салинас, мистър Траск? – попита тя.

– Ами работа – каза той и седна на един от плетените столове, който изстена под тежестта му. – Възнамерявам да се преселя тук. Казвам си, че може да е по-добре за синовете ми. Много са сами горе в чифлика.

– На нас никога не ни е било самотно в чифлика – сухо рече тя.

– Мисля, че тук поне училищата са по-добри. Нека се възползват моите близнаци.

– Дъщеря ми Олив нали преподаваше в „Пийч Трий“ и в „Плейто“, и в „Биг Сър“! – Тонът ѝ не оставяше съмнение, че от тези не е имало по-свестни училища. Адам изпита топло възхищение към желязната ѝ вежливост.

– Просто размишлявах по тия въпроси – каза той.

– Деца, които растат на село, са по-добре! – Такъв беше законът и тя можеше да го докаже със собствените си синове. Сега интересът ѝ се насочи към него. – Да не би да търсите къща в Салинас?

– Мда, как да кажа, именно търся...

– Идете при дъщеря ми Деси – рече тя. – Деси иска да се върне във фермата при Том. Има чудесна малка къща на пряката при пекарната на Рейно.

– Непременно ще отида – каза Адам. – Още сега ще отида. Радвам се, че ви сварих толкова добре.

– Благодаря ви – рече тя, – удобно ми е тук. – Адам вече се приближаваше до вратата, когато тя се обади: – Мистър Траск, виждате ли се понякога със сина ми Том?

– Не, не съм го виждал. Нали разбирате, почти не напускам чифлика.

– Бих желала да отидете и да го видите – оживено рече тя. – Струва ми се, че е самотен. – И млъкна, сякаш се ужаси от това размекване.

– Ще отида, непременно ще отида. Довиждане, госпожо. Затваряйки вратата, чу папагалът да вика „Закопчай се, мръсно копеле!“, а Лайза го сгълча: „Поли, ако не внимаваш какво говориш, ще те пребия!“

Адам излезе от къщата и се отправи по свечеряващата се улица към Главната. До Френската пекарна на Рейно забеляза къщата на Деси, разположена в малка градина. Дворът бе гъсто обрасъл с високи птичи дрянове, които почти скриваха постройката. На градинската врата бе прикована усърдно изписана табела: „Деси Хамилтън, шивачка“.

На ъгъла на Главната и Централното авеню, с витрини, гледащи и към двете улици, се намираше гостилницата „Сан Франциско“. Адам влезе да хапне нещо за вечеря. На ъгловата маса седеше Уил Хамилтън и нагъваше котлет.

– Ела, седни при мене – подвикна той на Адам. – По работа ли?

– Да – каза Адам. – Бях на гости на майка ти.

Уил остави вилицата си.

– Дошъл съм за час, но не отидох да я видя, защото се вълнува. А сестра ми Олив ще обърне къщата, за да ми приготви специална вечеря. Просто не исках да ги безпокоя. Освен това трябва веднага да се връщам. Поръчай си котлет, добре ги правят. Как е мама?

– Жена с огромен кураж – каза Адам. – Всеки път ѝ се възхищавам все повече.

– Такава си е. Просто не знам как е могла да запази ума си бистър с всички нас, че и с баща ми.

– Котлет, не много голям – поръча Адам на келнера.

– С картофи?

– Не. Впрочем да, пържени по френски. Майка ти се тревожи за Том. Как е той?

Уил изряза тлъстината по краищата на котлета си и я отмени към ръба на чинията.

– Има основания да се тревожи – рече той. – Нещо става с Том. Блее и се мъкне насам-натам като паметник.

– Според мен той много се облягаше на Самуел.

– Твърде много – съгласи се Уил. – Прекалено много. И сега, изглежда, не може да го преодолее. В известни отношения Том е като едно голямо бебе.

– Ще мина да го видя. Майка ти казва, че Деси щяла да се връща на ранчото.

Уил остави ножа и вилицата на покривката и зяпна Адам.

– Дума да не става! Няма да й разреша.

– Защо?

Уил застана в защитна позиция.

– Ами че защото тук си има прекрасна работа. Печели добре. Как ще захвърли всичко това? Срамота! – Пое ножа и вилицата, отрязва си парче тлъстина и го пхна в устата си.

– Аз ще гоня влака в осем – каза Адам.

– И аз – каза Уил. Повече не му се разговаряше.

Глава 32

1

Деси беше любимката на семейството. Моли, милото котенце, Олив, твърдоглавата, Юна, витаеща в облаците – към всички бяха привързани, но Деси бе спечелила сърцата им. Нейната жизнерадост и смях бяха заразителни като лешенка, нейната веселост облагряше дните, прехвърляше се върху другите и те я отнасяха със себе си.

Ще дам един пример. Мисис Кларънс Морисън от улица „Черковна“ 122 в Салинас имаше три деца и съпруг, собственик на галантериен магазин. Имаше дни, когато още по време на закуска Агнес Морисън оповестяваше: „Днес следобед отивам при Деси Хамилтън нещо да ми оправи.“ Децата се развеселяваха и докато не им направят

забележка, почваха да ритат краката на масата с обкованите си обувки. Мистър Морисън потриваше длани и потегляше за магазина с надеждата, че този ден ще наmine някой търговски пътник. А всеки търговски пътник, дошъл в такъв ден, положително щеше да получи добра поръчка. Децата и мистър Морисън навярно щяха да забравят защо денят е бил толкова хубав и защо е завършил така обещаващо.

Мисис Морисън отиваше към два часа в къщата до пекарната на Рейно и оставаше там до четири. А когато излезеше, от очите ѝ бликаха сълзи, носът ѝ течеше зачервен. По пътя за вкъщи бършеше нос и попиваше сълзите си, отново подхващайки да се смее. Може би Деси не бе направила нищо повече от това да забучи няколко черноглави карфици в игленика, от което той заприличваше на баптистки проповедник, а сетне го караше да произнесе кратка и суховата проповед. Или пък бе разказала за срещата си със стария Тейлър, който купувал стари къщи и ги премествал в обширното си празно място, където най-после се натрупали толкова много, че то заприличало на едно сухоземно Саргасово море³⁰. А може би, жестикулирайки, е прочела някое стихотворение от списание „Чатърбокс“. Това нямаше значение. Но е било сърдечно и смешно, заразително смешно.

Завърнали се от училище, децата на Морисънови няма да сварят никакви охкания, никакви обвинения, никакви главоболия. Тяхната врява няма да предизвика скандали, за мръсните им вратове няма кой да се кара. И когато хихиканията им станеха неударими, ето че и майка им захихикваше с тях. Като се прибереше у дома, мистър Морисън почваше да разказва как е минал денят и всички ще го слушат, опитваше се да предаде поне някои от вицовете на търговския пътник. Вечерята биваше вкусна – омлетите не се спихаха, а кейковете бухаха като балони от лек материал, сухарите ставаха хрупкави и се оказваше, че никой не може така добре да запържи яхнията като Агнес Морисън. След вечеря, когато на децата им се доспиваше от смях, мистър Морисън по всяка вероятност щеше да докосне Агнес по рамото – техният едновременен сигнал – и те отиваха в леглото да правят любов, като никога щастливи.

Посещението при Деси даваше на хората заряд за още два дни и чак тогава той спадаше, главоболието се връщаше и ставаше ясно, че търговията не върви така добре като миналата година. Ето какъв човек беше Деси и какви работи правеше. Също като Самуел тя носеше в ръцете си

30. Басейн около Бермудските острови, гъсто обрасъл с т.нар. саргасови (кафяви) водорасли. – Б. пр.

трепет. Тя беше съкровището, любимката на семейството.

Деси не беше хубавица. Може би дори и симпатична не беше, ала излъчваше онова сияние, което тегли мъжете подир една жена с надеждата, че ще могат поне част от него да отразят. Човек би си помислил, че тя съвременно ще преживее своята първа любов, за да намери втората, но с нея не стана така. Помислете само, никой от Хамилтъновци, с цялата им неукротима пъргавост, не беше достатъчно пъргав в любовта. Както пролича, никой от тях не бе способен на по-лековати и променливи чувства.

Деси не вдигна ръце току-тъй, не се предаде лесно. По-страшно беше. Все тъй си гледаше работата и се държеше както обикновено, само че сиянието вече го нямаше. Хората, които я обичаха, страдаха, като я виждат как се мъчи, идеше им и те да споделят мъката ѝ. Добри и верни бяха нейните приятели, но нали бяха хора – хората предпочитат да са добре и мразят да им е зле. Мина се време и разните мисис Морисън взеха да намират все по-уважителни причини да не посещават малката къща до пекарната. Не че не ѝ бяха верни. Просто не им се искаше да се натъжават, тъй като мечтаеха за щастие. Не е трудно да намериш логично и добродетелно оправдание за това, че не вършиш онова, което не искаш да вършиш. Търговията на Деси почна да запада. А жените, които си бяха въобразявали, че искат рокли, така и не схванаха, че всъщност са искали да бъдат щастливи. Меняха се времената, разширяваше се пазарът на готовите дрехи. Да носиш такива, вече не се смяташе за неприлично. И щом мистър Морисън доставяше конфекция, беше повече от приемливо Агнес Морисън да се показва с нея пред хората.

Семейството се разтревожи за Деси, но какво можеш да направиш, щом тя не признаваше, че нещо не е в ред? Признаваше, че усеща твърде остри болки вляво, но те траели кратко време и се появявали само на пресекулки. Тогава дойде смъртта на Самуел и светът се разби като ваза. Неговите синове, дъщери и приятели се заровиха в отломките, мъчейки се отново да слепят някакъв друг свят. Деси реши да продаде ателието си и да се върне в чифлика при Том. В действителност нямаше какво толкова да разпродава. Лайза бе в течение на нещата, Олив и Деси писаха на Том. Но на Уил, седнал сега свъсен на масата в гостилницата „Сан Франциско“, не бяха съобщили. Вътрешно той кипна, накрая сви салфетката си на топка и стана.

– Забравих нещо – рече той на Адам. – Ще се видим във влака.

Измина разстоянието от половин пряка до къщата на Деси, прекоси обраслата ѝ градина и звънна на вратата. Тя се вдигна от самотната си

вечеря и се показа на вратата със салфетка в ръка.

– Ха, Уил! Здравей! – рече и подложи розовата си буза за целувка. – Откога си в града?

– По работа – каза той, – между два влака. Искам да поприказваме.

Тя го покани в кухнята, съчетана с трапезария – уютна стаичка, облепена с хартиени тапети на цветя. Наля машинално чаша кафе, тикна я пред него и нареди зад нея захарницата и каничката с каймак.

– Видя ли се с мама? – попита го тя.

– Сменям само влаковете – сърдито отвърна той. – Деси, вярно ли е, че си искала да се върнеш на фермата?

– Смятах.

– Аз не искам да отиваш.

– Защо? – Тя се усмихна неопределено. – Какво лошо? Том е самичък там.

– Но ти си имаш тук чудесна работа.

– Тук вече работа нямам – каза тя. – Мислех, че знаеш.

– Не искам да отиваш – мрачно повтори той.

Тя се усмихна с тъга и се постара да вложи малко присмех в думите си:

– Голямото братче май заповядва. Я да каже на Деси защо не иска?

– Много е откъснато там.

– Нали ще бъдем двама?

Уил гневно сви устни и тръсна:

– Том не е на себе си. Не е хубаво да си сама с него.

– Болен ли е? Значи има нужда от помощ!

– Не исках да ти казвам – продължи Уил, – но мисля, че Том не може да се оправи след... след смъртта. Особен е.

– Уил – с нежност се усмихна тя, – ти винаги си го смятал за особен. Реши, че е особен, още когато не пожела да се запали по търговията.

– Това е друго. Сега е станал разсеян, не говори, нощно време се шляе сам по ридовете. Нали ходих да го видя, прописал е стихове! Цялата му маса в листа!

– Уил, а ти никога ли не си писал стихове?

– Не съм.

– Пък аз съм! – рече Деси. – По цялата маса листа!

– Не искам да отиваш.

– Остави ме сама да реша – тихо рече тя. – Изгубих нещо и сега ми се ще, ако може, пак да го намеря.

– Празни приказки!

Тя заобиколи масата и обвини шията му с ръце.

– Мили братко, моля те, нека аз си реша!

Той изхвъркна от къщата ядосан и едва успя да хване влака.

2

В Кинг Сити Том посрещна Деси на гарата. Тя го забеляза от прозореца на вагона как върти очи да я зърне. Беше се излъскал, тъй гладко обръснат, че мургавото му лице сияеше като полирано дърво. Бе подрязал червените си мустаци, носеше нова шапка с плоско дъно и кафеникава широка куртка със седефена тока на колана. Обущата му лъщяха на обедното слънце, бе явно, че ги е минал с носната си кърпа още веднъж току преди пристигането на влака. Якият му зачервен врат бе пристегнат в колосана яка, над която бе привързал бледосиния плетена вратовръзка с игла във формата на подкова. Стараеше се да прикрие вълнението си, като стискаше отпред грубите си загорели ръце. Деси замаха неистово от прозореца, крещейки:

– Тук съм, Том! Тук съм! – макар да знаеше, че от писъка на колелата, когато вагонът го отмина, той няма да я чуе. Като слезе от стъпалата, видя го, че трескаво се оглежда в противоположната посока. Засмя се и го приближи изотзад.

– Извинете, непознати човече – тихо продума тя, – няма ли тук някой си мистър Том Хамилтън?

Той се завъртя кръгом, изцвили от радост, грабна я в мечешката си прегръдка и я понесе като в танц. Държеше я във въздуха с една ръка, а с другата я затупа по задника, гъделичкайки страната ѝ с острия си мустак. Сетне я прихвана отново през раменете, погледна я и двамата отметнаха глави, разтресени от смях. Гаровият чиновник надникна от гишетото и облегна на първаза защитените си в черни ръкавели лакти.

– Тия Хамилтъновци! Погледни ги! – рече той през рамо на телеграфиста.

Допрели върховете на пръстите си, Том и Деси танцуваха жига като на дворцов бал, той припяваше „Ку-ку-ригу“, а Деси пригласяше с „Куд-кудяк“, след което отново се прегърнаха. Том я погледна отвисоко.

– Не сте ли вие Деси Хамилтън? Май ви помня. Но сте се променила. Къде са ви свинските опашчици?

Дълго се суети, докато вземе квитанциите за багажа ѝ, които се изгубиха в джобовете му, после, докато ги намери и установи, че е взел чужди вещи, но накрая натрупа всичките ѝ кошници в дъното на колата. Запретнатите коне риеха спечената земя и така вдигнаха изведнъж глави, че изгладеният ок подскочи и тегличите изскърчаха. Амуницията им беше лустросана, а металните пулове по нея лъщяха като златни. По средата на камшика бе привързана червена фльонга, червени панделки бяха вплетени и в гривите и опашките на конете.

Том помогна на Деси да се настани на седалката и се направи, че свенливо наднича към глезена ѝ. В това време шляпна поводитите, отвърза кожените връзки между юздечките и дизгините, размота ремъците от дръжката на камшика и конете така рязко се обърнаха, че колелата изпищяха, протривайки калниците.

– Не искаш ли да пообиколим из Кинг Сити? Не е лош град.

– Не – каза тя, – мисля, че го помня. – Насочвайки се на юг, свиха наляво и Том подкара конете в приятен полюшваш тръс. – А къде е Уил? – попита тя.

– Не знам – троснато ѝ отговори той.

– Говори ли с тебе?

– Да. Не трябвало да идваш.

– И на мен каза същото – рече Деси. – Накара и Джордж да ми пише.

– А защо да не идваш, ако ти се иска? – Том се ядоса. – Какво общо има Уил с тази работа?

– Той мисли, че си луд. – Тя докосна ръката му. – Казва, че си пишел стихове.

Лицето на Том се помрачи.

– Трябва да е влизал въщи, когато ме е нямало. Какво иска той впрочем? Няма право да ми наднича из книгата!

– Спокойно, спокойно – каза Деси, – Уил е твой брат, не забравяй.

– Ами ако аз взема да му се ровя из нещата?

– Не би ти дал възможност – сухо каза Деси. – Би заключил всичко в касата си. Хайде сега, да не си разваляме деня с ядове!

– Добре – съгласи се той, – бога ми, добре! Но той именно ме влудява. Като не искам да живея като него, луд съм, просто луд!

Деси промени темата насила.

– Знаеш ли, в последните дни доста ми се струпа. И мама искаше да дойде. Ти да си виждал някога мама да плаче?

– Не, или просто не мога да си спомня. Тя не е от ревливите.

– Да, ама се разплака. Не много, но за нея прекалено. Едно хълцане, две смръквания, един обърсан нос, после си изчисти очилата и млькна, шракна уста като капак на часовник.

– О, Господи, Деси! – възкликна Том. – Колко е хубаво, че се върна. Хубаво е. Имам чувството, че съм бил болен и сега съм оздравял.

На околийското шосе конете ускориха ход.

– Адам Траск си купи „Форд“ – съобщи Том. – Може би трябваше да кажа, че Уил му продаде един „Форд“.

– Не знаех за „Форда“ – каза Деси. – Той ще ми купи и къщата. И ми дава много добра цена. – Засмя се. – Определих много висока сума и при пазарлъка сякаш да смъкна. Но мистър Траск прие първата цена и ме спипа натясно.

– А ти какво направи?

– Ами признах му за високата цена и казах, че съм очаквала да я опори. Но ми се стори, че не му направи никакво впечатление.

– Искам да те помоля – поде Том – никога да не си разказала тая история на Уил. Ще накара да те вържат.

– Но къщата не струваше колкото поисках!

– Повтарям какво ти казах за Уил. А защо му е на Адам твоята къща?

– Щял да се пренесе там. Исква близнаците му да учат в Салинас.

– И какво ще направи с ранчото?

– Не зная, не ми е казал.

– Ех, какво ли би станало, ако на татко му се беше паднала такава ферма вместо тая суха пепел!

– Не е чак толкоз лоша.

– Добра е за всичко друго, освен да те храни.

– А ти познаваш ли друго семейство, което да си е живяло по-весело? – откровено го попита Деси.

– Не познавам. Това се отнася до семейството, но не и до земята.

– Том, помниш ли, като заведе Джени и Бел Уилямс на танци в „Пийч Трий“ върху дивана?

– Мама не ми дава да забравя. Какво ще кажеш, няма ли да е хубаво да поканим някой ден Джени и Бел на гости?

– Хайде – прие Деси, – сигурно ще дойдат. – Когато отбиха от шосето, Деси се обади: – Спомням си го някак другояче.

– По-сухо ли?

– Май че е това. Том, много трева е поникнала!

– Ще купя двайсет глави добитък, те ще я опасат.

– Сигурно си забогатял.

– Не. И ако годината е добра, цената на месото ще падне. Интересно Уил как би постъпил? Той е човек на оскъдицата. Казвал ми е. „Гледай – казва – винаги да печелиш от оскъдицата!“ Хитрец е Уил.

Изровеният път си бе останал същият, само коловозите сега бяха по-дълбоки, а облите камъни стърчаха повече.

– Я! Каква е тази картичка в храста? – извика Деси и като минаваха, пресегна се и я взе. На нея пишеше „Добре дошла у дома!“ – Том, това е твоя работа.

– Не е. Някой друг е идвал.

На всеки петдесет метра се появяваше друга картичка, кога стърчаха в храсталака, кога провесена от клоните на някоя китра или приборена в стъблото на конския кестен. На всичките пишеше „Добре дошла у дома!“, всяка от тях караше Деси да цвърчи от удоволствие. Като стигнаха височината над малката падина, в която се разстиляше имението на Хамилтънови, Том запрях конете и я остави да се полюбува на гледката. На склона оттатък падината с варосани камъни бе изписано с грамадни букви „Добре дошла, Деси!“. Тя облегна глава на ревера му и както се смееше, така и заплака. Том гледаше строго пред себе си.

– Кой може да е направил това? – рече той. – Да не може човек да мръдне от къщи!

Призори Деси се събуди изтръпнала от болката, която я навестяваше от време на време. Усети я като застрашително шумолене; подскочи в едната ѝ половина и се стрелна през корема, едно клъвващо ощипване, сетне леко прихващане, след това здрава хватка, която накрая премина в свирепо стягане, сякаш някаква великанска ръка я изкриви. Когато болката я отпусна, остана смъдеж като от ожулено. Той също не продължи дълго, но в това време външният свят се стопи и тя като че се заслуша в сражението, бушуващо в тялото ѝ.

Като остана само с лошото чувство, тя забеляза утрото, сребреещо в прозорците. Усети аромата на благодатния утринен бриз, диплещ пердетата и донасящ уханието на треви, корени и влажна пръст. След това към шествието от възприятия се прибавиха и звуци: врабците се пазаряха помежду си, с монотонно мучене кравата мъмреше гладното си теле, което я мушка изотдолу, синята сойка кряскаше от неискрено вълнение, застанал на стража, един петел отпращаше с къткане остри предупреждения, а от високата трева шепнешком му отговаряше къткането на кокошките, някъде съвсем наблизо. Курникът кипеше от възбуда заради снесеното яйце, а една едра, двукилограмова родайландка лицемерно се

противеше на ужаса, че е похотливо притисната до земята от една проскубана останка от петле, което би могла да повали с един удар на крилото.

Гукането на гълъбите включи в процесията и спомени. В паметта на Деси изникна баща ѝ, седи начело на масата и казва: „Заявих на Заека, че ще отглеждам гълъби, а той знаете ли какво вика? «Само не бели!» – вика. «Защо не бели?» – питам го, а той, носели, вика голямо нещастие. Завъдиш ли ято бели гълъби, веднага докарват страдания и смърт. Вземи си, вика, сиви. Пък аз обичам бели гълъби. «Сиви си вземи» – вика. «Ако ще чудо да стане, бели ще си взема.»“

А Лайза търпеливо го пита: „Самуел, защо трябва вечно да правиш опити? Сивите са също толкоз вкусни, а са и по-едри.“

„Няма да се оставя да ме заблуждават с разни бабини деветини“ – казва Самуел. А Лайза, с убийствената си простота, му отвърща: „Ти си вече заблуден от собствената си заядливост. Муле, което се препира, това си ти, истинско муле!“

„Нали все някой трябва да прави и тия неща – мрачно казва той. – Иначе на съдбата никога няма да ѝ бъде натрит носът и човечеството и досега щеше да виси по горните клони на дърветата.“ И, естествено, той се сдобива с бели гълъби и опърничаво зачаква страдание и смърт, за да докаже своята правота. Сутрин, ето ги, още неоперени, прапрагълъбчетата гугукат и литват нагоре, около сайванта за каруците като вихърен бял шал.

В спомените на Деси нахлуха гласове и думи и къщата около нея се насели. Тъга и смърт, мислеше си тя, смърт и тъга. И тази мисъл усука стомаха ѝ и спря смъдежа. Човек просто трябва да почака достатъчно дълго и те ще дойдат.

Счу ѝ се шушнешият въздух в духалото на ковачницата и всекидневното извънтяване на чука о наковалнята. Чу как Лайза отваря вратичката на фурната и тупването на омесения самун върху обрашнената дъска. След това се засуети Джо, който търсеше обущата си по най-невероятни места, за да ги открие най-после там, където ги е оставил, под леглото. От кухнята долетя високият нежен глас на Моли, която чете утринни текстове от Библията, а Юна я поправя с плътен, гърлен и безстрастен тон. А Том сряза езика на Моли с джобното си ножче и умря от страх, като разбра каква смелост е проявил. „О, мили Том“ – рече тя и устните ѝ се разшаваха. Боязливостта на Том беше също толкова огромна, колкото и смелостта му – сигурно с великите мъже е точно така. Неговата невъздържаност уравнивосяваше гальовността му и той се

превърщаше в разровено полесражение за силите, разпъващи го отвътре. Сега той беше смутен, но Деси го дръпна за юздата и го насочи, както конепродавецът насочва чистокръвния жребец към бариерата, за да покаже своята дресура и добра форма.

Една част от Деси лежеше в болка, другата все още се люлееше в съня, докато утрото изгря в прозореца. Спомни си, че Моли ще върви начело на големия парад на пикника по случай Четвърти юли, и то не с кого да е, а със самия Хари Форбс, сенатора на щата. А Деси още не е пришила сърмата на рокличката ѝ. Насили се да стане. Има толкова много сърма, а тя тук се успива. „Ще я уشيا, Моли! – извика тя. – Ще бъде готова!“

Стана от леглото, наметна робата си и тръгна боса из къщата, пре-населена от Хамилтъновци. В хола ги нямаше – отишли са по спалните. В спалните леглата бяха изрядно оправени – отишли са в кухнята, а в кухнята всички се пръснаха и се стопиха. Тъга и смърт. Вълната се отдръпна и тя остана на сухо, напълно разсъннена. Къщата беше чиста, светеща, безупречна, с изпрани пердета и мити прозорци, но все пак тъй, както мъж може да го направи – огладените пердета висяха малко накриво, по стъклата се виждаха засъхнали капки, а един правоъгълник на масата показваше откъде е била махнатата книга.

Печката грееше, между колелата ѝ блещукаше оранжева светлина, а огънят, понесен от тягата, меко бумтеше през отворения регулатор. Зад стъклената си витрина часовникът проблясваше с махалото и тиктакаше подобно на дървено чукче върху празна дървена кутийка.

Отвън се разнесе изсвирване, пронизително и дрезгаво като от тръстикова свирка, тънко и необикновено. Разпиля се някаква дива мелодия. След това по пруста изгърмяха стъпките на Том и той се намъкна с наръч дъбови дърва, толкова голям, че му закриваше очите. Остави ги да се сгромолясат в сандъка и рече:

– Значи си станала. Това беше с цел да те събуди, ако още спиш. – Лицето му грееше от радост. – Огрява вече утрото, няма време за излежаване.

– Говориш като баща си – рече Деси и двамата се засмяха. Радостта му премина в твърда решителност.

– Да – гръмко каза той. – Тук отново ще настъпи славно време. Досега се влачех от мъка като пребита змия. Нищо чудно, че Уил ме е взимал за побъркан. Но сега ти си тук и аз ще ти покажа. В живота отново ще вдъхна живот. Чуваш ли? Тази къща ще заживее!

– Доволна съм, че се върнах – каза тя и безутешно си помисли

колко уязвим е той сега, колко е лесно да бъде разколебан и как ще трябва да го пази. – Изглежда, не си сядал ден и нощ, докато къщата не светне.

– Нищо подобно – каза Том. – Само едно завъртане на пръстите.

– Знам го аз това завъртане, с кофата и парцала, на колене, освен ако не си открил начин да използваш кокоша сила или да впрегнеш вятъра.

– Да съм открил... Да, именно затова не ми достига време. Открих как посредством един отвор вратовръзката може свободно да се движи в колосана яка.

– Но ти не носиш колосани яки.

– А вчера? Точно затова го измислих. А колкото до кокошките, ще развѣдя милиони. Малки кокошарници по цялата ферма, на покрива ще имат халки, за да мога да ги потапям целите във варова баня. Яйцата ще падат на една подвижна лента, виж как! И аз ще я въртя...

– Мен ми се иска да завъртим една закуска – прекъсна го Деси. – Знаеш ли как изглежда едно пържено яйце? Знаеш ли как се променя цветът на тлъстината и месото на бекона?

– Ще го имаш! – извика той, отмести колелата на печката и се зае да разравя огъня; космите по ръката му се свиха и опърлиха. Напъха няколко дърва и оглушително засвирука.

– Приличаш ми – каза Деси – на ония с козите крака, дето надуват тръстикова флейта по баирите на Гърция.

– Да не мислиш, че не съм? – изрева той.

„Ако на него му е леко – тъжно си помисли Деси, – защо и на мен не ми олеква на сърцето? Защо не мога да се отърся от черните си мисли? Ще успя – изкрещя в себе си тя, – щом той може, и аз ще успя!“

– Том! – повика го тя.

– Да?

– Искам зачервено яйце.

Глава 33

1

Възвишенията останаха зелени чак докъм края на юни и едва тогава тревата почна да жълтее. Класовете на дивия овес така натежаха от зърно, че клюмнаха на стръковете си. Изворчетата продължаваха да бликат

до късно лято. Говедата движеха с мъка тлъстината си, а кожата им лъщяха от здраве. Бе година, в която народът в Долината на Салинас забравя засухите. Фермерите купуваха земя повече, отколкото могат да си позволят, пресмятайки по кориците на чековите си книжки новите доходи.

Том Хамилтън се трудеше като колос не само с яките си мишци и груби длани, но и с цялото си сърце и душа. Наковалнята в работилницата отново закънтя. Боядиса старата къща в бяло, вароса и останалите пристройки. Отиде до Кинг Сити да разгледа миешките се нужници и след това си построи един от майсторски огъната ламарина и резбовано дърво. Тъй като водата от извора беше слаба, скова до къщата резервоар от секвиеви дъски, в който водата се изпомпваше от саморъчно направен вятърен двигател, така хитроумно нагласен, че се въртеше и при най-лекия ветрец. Два други проекта изпълни в макет от метал и дърво и се канеше наесен да ги изпрати в патентното бюро.

Но това не беше всичко. Работеше с лекота и ведро настроение. Деси се принуди да става много рано, за да поема къщната работа, преди да я свърши Том. Следеше неговото голямо и розово щастие – но това не беше лекото щастие на Самуел. То не изникваше от корените му, за да се понесе нагоре. Той го изработваше колкото може по-умело, правеше му калъпи и го моделираше. Деси, която бе имала повече приятелки от всички в долината, сега се намери без нито един доверен близък. За натрупаните си тревоги нямаше кому да разкаже. И болката си оставаше нейна тайна.

Когато Том я намери вдървена и напрегната от присвиващата я болка и тревожно извика:

– Деси, какво ти е? – тя овладя гримасата си и каза:

– Леко схващане, нищо повече. Просто едно леко схващане. Ето, вече нищо ми няма. – След миг и двамата се засмяха.

Смееха се постоянно, сякаш да си придават самоувереност. И само когато Деси вечер си лягаше, обземаше я мъката за нещо изгубено, вледеняваща и непоносима. Том лежеше в мрака на стаята си, объркан като дете. Чуваше ударите на сърцето си, нещо стържеше там, но съзнанието му побягваше от всякакви мисли и за по-сигурно се залавяше с дребни проекти, измишльотини, машини. В летните вечери често се изкачваха на хълма да погледат сиянието на заника иззад върховете на веригите от запад и да усетят зефира, доведен в долината от надигания се, прегрят от деня въздух. Обикновено постояваха безмълвни да подишат на спокойствие. Стеснителни, те никога не отваряха дума за себе си. И не

знаеха нищо един за друг. Сепнаха се и двамата, когато една вечер, на хълма, Деси го попита:

– Том, защо не се ожениш?

За миг я погледна, но премести очи.

– Коя ще ме вземе?

– Шегуваш ли се, или наистина мислиш така?

– Коя би ме взела? – повтори той. – Коя ще пожелае такъв като мене?

– Както ми се струва, ти май наистина си го мислиш. – И тук тя наруши негласната им уговорка: – Бил ли си влюбен в някоя?

– Не – отвърна той.

– Можеш да ми кажеш – рече тя, сякаш Том не беше ѝ отговорил.

Като се запускаха от хълма, Том повече не продума, но на верандата изведнъж заговори:

– Тук ти е скучно. Искаш да си отидеш. – Изчака малко. – Отговори! Не е ли така?

– Искам да остана тук, никъде не ми се живее. Ходиш ли понякога при жени? – попита го тя.

– Да – рече той.

– И добре ли ти е?

– Не особено.

– Какво ще правиш?

– Нямам представа.

Влязоха смълчани. Том запали лампата в едновременната всекидневна. Прекроено от него, покритото с канаваца канапе издигаше пред стената кривото си облегало, а зелената постилка на пода бе вече избеляла от стъпки между вратите. Том седна до кръглата маса в средата и тя установи, че още е смутен от последното си признание. Какъв чист човек е, помисли си тя, колко е непригоден за тоя свят, който дори тя познаваше по-добре от него. Като юнак, който ще убие ламята, за да спаси девойката, той виждаше малките си прегрешения като толкова големи, че се смяташе за негоден и покварен. Ех, да беше сега баща им тук! Той бе почувствал величавото у Том и навярно би се досетил как да го освободи от сегашните му мрачини, за да полети на воля. Затова тя направи завои в разговора, дано раздуха някоя искрица у него.

– Както говорим за себе си, хрумвало ли ти е някога, че долината за нас е представлявала целия свят, с няколко пътувания до Сан Франциско? Ходил ли си някога по на юг от Сан Луис Обиспо? Аз никога.

– И аз – каза Том.

– Това не е ли глупаво?

– Много хора не са ходили – каза той.

– Но това не е закон. Можем да отидем в Париж, в Рим, в Йерусалим. Мило и драго бих дала да видя Колизеума.

Той я погледна с подозрение, очаквайки някаква шега.

– Как ще можем? – попита той. – Трябват много пари.

– Не мисля така. Няма защо да отсядаме в луксозни хотели. Ще пътуваме с най-евтините параходи, трета класа. Нали точно така баща ни е пристигнал от Ирландия. Бихме могли и в Ирландия да отидем. – Той продължаваше да я гледа, но в очите му нещо взе да пари. Деси продължи: – Една година ще посветим само на работа и ще спестяваме всяка стотинка. Аз бих могла да се захвана с шев и в Кинг Сити. Уил ще ни помогне. А на другото лято продаваш всичкия добитък и потегляме. Никой не ти го забранява със закон.

Том стана и излезе. Вдигна взор към летните звезди, към синеещата Венера и червеникавия Марс. Ръцете му се стегнаха, сви пестници, но ги отпусна. После се обърна и влезе в къщата. Деси седеше на същото място.

– Деси, искаш ли да заминеш?

– Повече от всичко на света.

– Тогава тръгваме!

– А ти искаш ли?

– Повече от всичко на света – рече той и добави: – А Египет? Идва ли ти е наум за Египет!

– Атина! – каза тя. – Константинопол!

– Витлеем!

– Да, Витлеем. – И неочаквано заповяда: – Отивай да спиш! Предстои ти година работа, цяла година! Сега почивай. Ще взема от Уил пари назаем и ще купя сто свине.

– С какво ще ги храниш?

– С жълди – рече Том. – Ще измисля машина, която да събира жълди.

Той се прибра в стаята си, но тя го чуваше да трополи и тихо да си говори на глас. Деси надникна от прозореца към звездната нощ и усети радост. Не й беше ясно само дали наистина има желание да замине, дали и Том го иска. И докато се двоумеше, в лявата си половина отново дочу шепота на болката.

Когато стана на сутринта, Том бе вече на чертожната си маса, блъскаше челото си с юмрук и негодуваше. Деси погледна над рамото му.

- Машината за жълъди ли?
- Лесно трябва да стане – каза той, – но как да се отделят клечките и камъните?
- Знам, че си изобретател, но аз съм изнамерила най-великия жълъдобрерач на света и той е готов да влезе в действие.
- Какво искаш да кажеш?
- Деца! – рече тя. – Тези неуморни ръчички.
- Не биха го направили, та дори и за пари.
- Но за награда ще го направят. Награда за всеки и една голяма награда за победителя, да кажем, награда за сто долара. Ще пометат цялата долина! Позволяваш ли да опитам?
- Том се почеса по главата.
- Защо не? Но как ще събираш жълъдите?
- Децата ще ги носят тук – каза Деси. – Остави тази грижа на мене. Надявам се, разполагаш с достатъчно складова площ.
- Значи експлоатация на детски труд, така ли?
- Естествено – съгласи се Деси. – Като имах ателие, и аз експлоатирах младите момичета, които искаха да се научат на шев, а и те ме експлоатираха. Намислила съм да го наречем Голямото околйско състезание за събиране на жълъди – Монтерей. И няма да допускаме всеки. Да раздаваме велосипеди за награда, а? Ти не би ли събирал жълъди, ако се надяваш да спечелиш велосипед? Кажу ми, Том.
- Като нищо! – каза той. – Но не може ли и да им плащаме?
- Не с пари – рече Деси. – От това ще заприлича на наемен труд и тогава ще почнат да кръшкат. И аз бих почнала.
- Том се облегна назад и се разсмя.
- И аз! Добре, значи ти се заемаш с жълъдите, а аз – с прасетата.
- Том – сепна се Деси, – няма ли да е смешно, ако не друг, а тъкмо ние почнем да печелим?
- Нали ти печелеше в Салинас – рече той.
- Донякъде, нищо особено. Но затуй пък колко бях богата на обещания! Ако всички ми бяха плащали за услугите, нямаше да се нуждаем от прасета. Можехме още утре да тръгнем за Париж.
- Ще отида да поговоря с Уил – каза Том и отгласна стола си от чертожната маса. – Искаш ли да дойдеш с мене?
- Не. Оставам да уточня всичко. А утре почвам Голямото състезание за жълъди.

На връщане в късния следобед към чифлика Том се чувстваше потиснат и наскърбен. Както винаги, Уил бе успял да съдвече и да изплюе неговото въодушевление. Уил бе подръпвал устната си, беше си разтривал веждите, чеса си носа, бърса си очилата и бе извършил грандиозната операция подрязване и запалване на пура. Идеята за свинете беше изцяло шуплива и Уил бе сполучил да пъкне пръста си в шуплите. От състезанието за жълдите нищо няма да излезе, макар да не се изясни защо. Цялата работа била несигурна, особено във времена като сегашните. Най-много и най-доброто, което Уил би могъл да направи, било да се съгласи с обмислянето на въпроса. В един момент по време на разговора Том аха да каже на Уил за Европа, но светкавичният инстинкт го спря. Мисълта да се шляеш из Европа, освен, разбира се, ако не си вече пенсионер и капиталите ти не са вложени в сигурни акции, за Уил би била безумство, в сравнение с което проектът за свинете щеше да бъде чудо на търговската находчивост. Том не му каза нищо и го остави „да обмисли“ със съзнанието, че присъдата ще се противопостави на прасетата и жълдите.

Горкият Том не знаеше и нямаше как да научи, че сполучливото разглобяване на един проект представлява една от творческите радости за бизнесмена. Да показваш ентузиазъм, значи да се правиш на идиот. А Уил действително щеше да го обмисли. Отделни подробности от проекта направо го очароваха. Том бе напипал нещо много интересно. Щом си в състояние да вземеш прасета на кредит, да ги угоиш с храна, която почти нищо няма да ти струва, да ги продадеш, да си изплатиш заема и да останеш с печалба, значи наистина си свършил голяма работа. Уил нямаше да ограби брат си. Той щеше да се намеси в печалбата му, но Том е мечтател, не можеш да му довериш изпълнението на един очевидно разумен план. Том например дори не знае цената на сланината и вероятните ѝ колебания. Ако всичко потръгнеше добре, от Уил трябваше да се очаква да предложи на Том някакъв значителен подарък – може би дори един „Форд“. Та какво струва един „Форд“ като първа и единичка цена за жълдите? Всеки човек в долината ще почне да събира жълди.

Движейки се вече по Хамилтъновия път, Том се чудеше как да съобщи на Деси, че кроежите им нищо не струват. Най-доброто би било да ги замести с някаква нова идея. Как биха могли за една година да спечелят средства, та да заминат за Европа? И внезапно се досети, че не знае

колко ще им трябват. Отде да знае колко струва билетът за парахода? Тази вечер ще трябва да изчислят.

Като стигна къщата, бе почти сигурен, че Деси ще изтича да го посрещне. Щеше да си надене най-хубавата маска и да каже някоя шега. Но Деси не изтича. „Сигурно е задрямала“ – помисли си той. Напои конете, прибра ги в яхъра и нахвърли сено в яслите.

Влизайки, Том видя Деси да лежи на дивана с извитото облегало.

– Дремеш ли? – запита той и тозчас забеляза цвета на лицето й. – Деси! – извика. – Какво има?

Тя събра сили да пропъди болката.

– Просто ме заболя стомахът. Здравата ме присви.

– Ох – рече той, – уплаши ме! Аз ги лекувам тия стомашни болки. – И донесе от кухнята чаша млечна течност. Подаде й чашата, а тя попита:

– Какво е това, Том?

– Добрата стара сода. Може малко да ти се повдигне, ама ще свърши работа.

Деси послушно я изпи и се намръщи.

– Помня го тоя вкус – каза тя. – Мама го пиеше, преди да узреят ябълките.

– Лежи си, без да мърдаш – каза той, – аз ще измисля някаква вечеря.

Чу го да трещи в кухнята. Болката се втурна в цялото й тяло. На всичко отгоре облада я и страх. Лекарството бе подпалило стомаха й. След малко се примъкна до саморъчно направената водна тоалетна и се помъчи да повърне содата. Потта от челото й я заслепи. Когато се опита да се изправи, диафрагмата й се стегна и тя не съумя да се освободи.

По-късно Том й донесе малко бъркани яйца, но тя поклати глава едва-едва.

– Не мога. – И му се усмихна. – По-добре да си легна.

– Содата скоро ще си каже думата – увери я Том. – И веднага ще ти мине. – Помогна й да си легне. – Помниш ли какво си яла?

Деси легна в спалнята си и напрегна цялата си воля да надвие болката. Към десет вечерта волята вече губеше почва.

– Том! Том! – извика тя. – Той се показва на вратата със „Световния алманах“ в ръка. – Том – рече тя, – извинявай, но ми е ужасно зле. Страшно ми е лошо.

Том приседна в полумрака на края на леглото й.

– Зле ли те присвива?

– Отвратително.

– Не можеш ли сега да отидеш до тоалетната?

– Не, не сега!

– Ще донеса лампа и ще остана при тебе – каза той. – Дано можеш малко да поспиш. До сутринта ще ти мине. Содата ще помогне.

Волята ѝ отново се наложи и тя попритихна. Том ѝ зачете откъси от алманаха да я разсейва и когато му се стори, че е заспала, прекъсна и задряма на стола до лампата.

Събуди го едва чут вик. Том пристъпи до разбърканата постеля. Очите на Деси бяха мътни и диви като на побеснял кон. От ъглите на устата ѝ се издуваха тлъсти мехури, а лицето ѝ гореше. Том пхна ръка под завивката – мускулите ѝ бяха стегнати като желязо. В този миг борбата ѝ секна, главата ѝ се отметна назад и върху полузатворените ѝ очи засия светлина.

Том сложи на коня само оглавника и препусна на голо. Пътем се запипва, измъкна си колана и зашиба уплашеното животно, хукнало като побъркано над каменистия, изровен коловоз.

Заспали на горния етаж на двуетажната си къща на околийското шосе, Дънканови не чуха думтежите на вратата, но чуха трясъка, с който тя се отпра заедно с пантите и ключалката. Докато Ред Дънкан се смъкна на долния етаж с пушка в ръка, Том вече крещеше в телефонната слушалка на централата в Кинг Сити.

– Доктор Тилсън! Повикайте го!... Не ме интересува!... Извикайте го, извикайте го, по дяволите!

Ред Дънкан стоеше сънлив с пушката към Том.

– Да! Да, да, чух! – обади се доктор Тилсън. – Том Хамилтън, ти ли си? Какво ѝ е? Твърд ли е стомахът ѝ?... А ти какво направи?... Сода? Ой, нещастен глупако! – Лекарят бе вече надмогнал яда си. – Том – рече той, – Том, момчето ми, ела на себе си. Върни се и слагай студени кърпи, колкото може по-студени. Предполагам, лед нямаш. Добре, сменяй кърпите! Тръгвам веднага, щом се подготвя. Чуваш ли ме? Том, чуваш ли ме?

Докторът окачи слушалката и се заоблича. Отвори с гневно изтощени стенния шкаф, събра скалпели и пинцети, гъби, маркучи и хирургически конци и ги наблъска в чантата си. Разклати петромаксовата си лампа да се увери, че е пълна, и сложи до нея туба с етер и маска. С будоарна шапчица и пеньоар, жена му погледна от вратата.

– Отивам в гаража – рече доктор Тилсън. – Обади се на Уил Хамилтън и му кажи, че искам да ме закара до бащиния му чифлик. Ако вземе

да се опъва, кажи му, че сестра му умира.

3

Том се завърна в ранчото една седмица след погребението на Деси. Яздеше изправен и надут, с изопнати рамене и наведена брадичка, досущ като гвардеец на парад. Всичко бе извършил, без да бърза, изпипано. Конят бе начесан и сресан, шапката стоеше солидно на главата му. Дори Самуел не би се държал по-достойно от Том, който се прибираше сега в старата къща. Той не обърна глава дори когато един ястреб се спусна със свити нокти над някаква кокошка. При обора слезе, напои коня, задържа го за миг на вратата, сетне му върза въжето и насипа ечемик в сандъчето пред яслата. Свали седлото и обърна кечето наопаки да изсъхне. Ечемикът свърши, той изведе червения кон и го пусна на свобода, ако ще да опаса всеки незащитен инч земя по земното кълбо.

Когато влезе в къщата, столовете, печката и останалата покъщнина сякаш се отдръпнаха с отвращение от него. Запъти се към всекидневната и една от табуретките се дръпна от пътя му. Кибритът беше влажен и омекнал и с чувството, че трябва да се извини, Том отиде в кухнята да вземе друг. Лампата стоеше във всекидневната усамотена и чистосърдечна. Пламъчето на първата клечка бързо обиколи кръглия фитил и се вдигна жълто на цял инч.

Том седна и се огледа. Вечер. Очите му отбягнаха дивана от канаваца. Шумоленето на мишки в кухнята го накара да се обърне и тогава видя сянката си на стената – беше с шапка. Свали я и я остави на масата до себе си. Помъчи се да се залиса със защитни мисли; седнал под лампата, той знаеше, че съвсем скоро ще го извикат по име и че ще трябва да се изправи на подсъдимата скамейка – съдия щеше да си бъде сам той, а личните му престъпления – негови съдебни заседатели. И наистина, чу пронизителното повикване. Съзнанието му тръгна и застана пред обвинителите: Суетата, която го обвини, че се облича зле, че е мръсен и невъзпитан; Похотта му тикна парите, които бе дал за продажни жени; Безчестието го бе накарало да се прави на умен и способен – качества, които той не притежаваше; Леността и Лакомията се бяха хванали ръка за ръка. Но всички те можеха да му дадат само утешение, защото засега скриваха Големия мрак, седнал зад тях в очакване – мрачното и отвратително негово престъпление. Изрови по-дребни неща, опита се да изкара нищожните си грехове за добродетели, за да се спаси. Завистта към

парите на Уил, Измяната към майчиния си бог, Кражбата на време и надежди, болнавия Отказ от любовта.

Тихо, но с глас, изпълваш, стаята, заговори Самуел:

„Бъди добър, бъди чист, бъди голям, бъди Том Хамилтън.“

Том не обърна внимание на баща си. Каза:

„Сега съм зает, поздравявам приятелите си“ – и почна да се кланя на Непочтителността и Грозотата, на Несиновното поведение и Занемарените нокти. След това отново се залови за Суетата. Големият мрак си проправи с рамене път напред. Бе твърде късно да се шикалкави с люлчените грехове. Този Голям мрак означаваше Убийство. Ръката на Том долови студенината на чашата и видя млечната течност, в която кристалчетата все още се разтваряха, преобръщаха се и пускаха сияйни мехурчета, а устата му високо повтори в празната, съвсем празната стая: „Това ще ти помогне, изчакай само до утре. Нищо няма да ти има.“ Тъкмо така бе прозвучало, точно така – бяха го чули стените, столовете и лампата и сега можеха да го докажат. За Том Хамилтън вече никъде по света няма място. И то не защото не може да потърси. Той разбърка възможностите като карти за игра. Лондон? Не! Египет, египетските пирамиди и Сфинкса? Не! Тогава Париж! Не! А защо, там греховете изглеждат далеч по-приятно. Не! Или, добре, изваждаме тази карта, може пак да ни дотрябва. Витлеем? О, мили Боже, никога! За чужденеца там е скучно.

Да вметнем тук: страшно трудно е да помниш как се умира или кога. Една повдигната вежда или шепот – дали пък не е това? Или една нощ, изпъстрена с разплискани светлини, докато накрая едно олово, изхвърлено с барут, намира своята тайна и соковете ти изтичат.

Да, това е истината – Том Хамилтън е мъртъв, остава му само да свърши някои благоприлични неща и да сложи край.

Диванът се изтегна с укор, Том го погледна, но той му посочи лампата. „Благодаря – каза му Том, – не бях забелязал.“ И свали фитила, защото лампата димеше.

Мисълта му се унасяше. Но Убийството го зашлеви и отново го разсъни. Ето, Кървавият Том, Гуреливият Том – много е изморен той, за да се убие. За това се иска да се потрудиш, навярно боли, навярно е ад. Спомни си: майка му изпитваше отвращение към самоубийството, подозирайки, че то се състои от три неща, които тя изцяло не одобрява – лошо възпитание, страх и греховност. То бе нещо също толкова лошо, колкото прелюбодеянието и кражбата, ако не и по-лошо. Нужно е да се заобиколи по някакъв начин неодобрението на Лайза. Ако тя нещо не

одобри, кара те да страдаш.

Самуел не би усложнявал нещата, но пък, от друга страна, как да пренебрегнеш Самуел, когато той витае във въздуха навсякъде. Том трябваше да му каже. И каза:

„Отче мой, съжалявам. Не мога иначе. Ти ме надцени. И сбърка. Бих желал да оправдая обичта и гордостта, които ти прахоса по мене. Ти може би щеше да измислиш изход, но аз не мога. Не мога да живея. Аз убих Деси и сега искам да заспя.“

И съзнанието му отговори вместо отсъстващия баща:

„Че защо, аз мога да разбера как става така. В дъгата от раждането до другото раждане можеш да си избереш всякакви образци. Дай сега да помислим как да стане тъй, че мама да не се тревожи. Защо си толкова нетърпелив, драги?“

„Защото не мога да чакам – рече Том. – Повече не мога да чакам.“

„Как да не можеш, сине мой, разбира се, че можеш, миличък. Както си и знаех, ти порасна голям. Измъкни чекмеджето на масата и след това виж за какво може да ти послужи рязката, която наричаш своя глава.“

Том отвори чекмеджето и видя топ хартия за писма, пакет пликкове и два огризани счупени молива, а в задния пращан ъгъл и няколко пощенски марки. Извади хартията и подстри моливите с джобното си ножче. Написа:

„Мила мамо, надявам се, че си добре със здравето. Занапред смятам да ти отделям повече време. Олив ме покани за Деня на благодарността – знаеш, че ще дойда. Нашата малка Олив приготвя пуйката почти като тебе, но си знам, че никога не би го повярвала. Неотдавна ме сполетя голям късмет – купих кон за петнайсет долара, скопен е, но на мен ми се струва чистокръвен жребец. Взех го евтино, тъй като е намразил човечеството. Предишният му собственик прекарвал много повече време на своя гръб, отколкото върху неговия. Трябва да ти кажа, че е страшно хитър екземпляр. Хвърли ме на два пъти, но аз така ще го пипна, че ще стане един от най-добрите коне в околията. Бъди сигурна, така ще го дресирам, ако ще да ми струва цялата зима. Не зная защо ти пиша за него, но човекът, от когото го купих, казваше нещо смешно. Този кон, казваше той, е толкова подъл, че ще ти опасе и гърба. Добре, спомни си какво казваше татко, когато отивахме на лов за зайци. Ако не ви носят на щита ви като победители, то поне донесете го! Ще се видим за Деня на благодарността. Твой син, Том“

Запита се дали това е достатъчно, но беше твърде капнал, за да почне отначало. Добави само: „Послепис: Забелязвам, че Поли с нищо не се

е поправил. Този папагал ме кара да се изчервявам.“

На друг лист написа:

„Мили Уил, каквото и да си помислиш, помогни ми! Моля те заради мама. Преби ме кон, метна ме и ме ритна в главата. Моля ти се! Твой брат Том“

Лепна марки на писмата, сложи ги в джоба си и попита Самуел: „Така ли трябва?“

В спалнята си разпечата нова кутия патрони и пъкна един в барабана на добре смазания си „Смит и Уесън“, трийсет и осми калибър, завъртайки заредения канал с едно щракване вляво от иглата на ударника.

Застанал сънливо до оградата, конят му се приближи при изсвирването и почти задрямал, се остави да го оседлят. Беше три часът сутринта, когато той пусна двете писма в кутията на Кинг Сити, метна се отново на коня и го обърна на юг, към яловите възвишения на старото Хамилтъново ранчо.

Доблестен мъж беше той.

Четвърта част

Глава 34

1

Детето ще запита: „Какво се разказва в приказката за света?“ А възрастният човек ще недоумява: „Накъде ще тръгне светът? Как ще свърши той и ще разберем ли, докато сме живи, за какво става дума?“

Убеден съм, че на този свят има една-единствена приказка, която ни плаши и вдъхновява, поради което живеем в един бисернобял мир на непресекаваща мисъл и учудване. В своя живот, в мислите си, в своя глад и амбиции, в скъперничеството и жестокостта си, в своята добрина и щедрост човешките същества попадат в мрежите на доброто и злото. Според мен това е едничката приказка, която имаме – тя живее на всички интелектуални и емоционални равнища. Добротелите и порокът са основата и вътъкът на първото ни осъзнаване, те ще бъдат и тъканта на последното независимо от промените, които ще наложим на полето, реките и планините, на стопанството и на нравите си. Няма друга приказка. Когато човек изчетка от себе си прахоляка и житейските отломъци, остава единствено с непосилния, но чист въпрос: „Добре ли, зле ли беше? Постъпих ли правилно, или съгреших?“

По време на Персийските войни Херодот разказва как Крез, най-богатият и най-обичаният цар на своето време, задал на Солон Атинянина един подвеждащ въпрос. И не би го задал, ако отговорът не го тревожеше. „Кой – попитал той – е най-щастливият човек на света?“ Той, изглежда, е бил разяждан от съмнения и глад за самоувереност. Солон му разказал за троица щастливци във време оно. А Крез, както се и предполагало, не слушал – бил нетърпелив за себе си. И когато Солон не го споменал, Крез се видял принуден да попита: „А мен не ме ли смяташ за щастлив?“ Солон не се поколебал да отговори: „Как да ти кажа, когато още не си умрял!“ Този отговор вероятно е преследвал Крез със своята злокобност в миговете, когато късметът го напуснал, богатството и царството му се стопили. И когато са го възкачили на високата клада, може би пак си го е припомнил и положително е съжалявал, че е задавал подобен въпрос.

И в наше време, умре ли човек, който е натрупал богатство, влияние, власт и е носел всички ония одежди, които будят завистта на останалите, след като живите оценят имуществото на починалия, неговата значимост, делата и спомените за него, отново се задава същият въпрос: с добро ли беше белязан животът му, или със зло? – което е равносилно в друга форма да зададеш въпроса на Крез. Завистта вече е забравена, останал е едничкият аршин: обичаха ли го хората, или го ненавиждаха? Като загуба ли преживяваме смъртта му, или тя ни е донесла известно облекчение?

Помня ясно смъртта на трима души. Единият беше най-богатият човек на столетието. Изпълзял до своето благосъстояние през душите и трупове на много хора, той бе прахосал дълги години, съсипвайки се да откупи обичта, с която бе злоупотребил, и през това време остави на света ценен принос, който може би далеч надхвърли причиненото при издигането му зло. Когато умря, пътувах по море. Вестта бе окачена на таблото за обяви – едва ли не всички я приеха със задоволство. Неколцина казаха: „Слава Богу, мръсникът умря!“

Другият, умен като Сатана, нямаше почти никакво усещане за човешкото достойнство, но изтънко познаваше всички страни на човешката слабост и лукавство. Той бе се възползвал от особените си познания, за да деформира хората и да ги купува, да подкупва, заплашва и прелъстява, додето накрая се оказа с доста голяма власт. Всяка своя постъпка обличаше в одеждите на порядъчността и аз съм се питал дали му е хрумвало някога, че никой подарък не е в състояние да ти върне обичта на човека, когото си лишил от личното му самоуважение. Продалият се не може да изпитва към онзи, който го е подкупил, нищо друго освен ненавист. Когато този човек се помина, нацията гръмна от славословия, но току под тях се ширна радостта, че е мъртъв.

Третият допусна може би редица грешки в постъпките си, ала целият му съзнателен живот бе посветен на мисията да вдъхва на хората мъжество, достойнство и добрина в едно време, когато те бяха бедни и напласнени и когато злите сили в света беснееха, за да оправдават страховете им. Малцина бяха ония, които не обичаха този мъж. Когато той умря, хората плачеха по улиците, а мислите им се вайкаха: „Какво ще правим сега? Как ще живеем по-нататък без него?“

С цялата си несигурност, в едно съм сигурен: под най-горния пласт на своята слабохарактерност хората искат да бъдат добри и да ги обичат. Повечето им пороци практически са опит да стигнат по най-късия път до обичта. Стигне ли човек до смъртта, нищо, че е бил може би

способен, с влияние, гениален, умира ли необичан, животът му положително изглежда провал, а самата смърт – смразяващ ужас. И ми се струва, че ако вие или аз трябва да избираме между два пътя на мисълта и действието, длъжни сме да помним, че ще умрем, следователно нека се опитаме да живеем така, че нашата смърт да не носи облекчение на света.

Една-единствена приказка. Всички романи и стихове са изградени на неспирния конфликт между доброто и злото у нас. И ми хрумва, че докато злото трябва постоянно да се оплодява, доброто, добродетелите са безсмъртни. Порокът вечно се прикрива с нов, привлекателен и жизнен лик, докато добродетелите, за разлика от всичко друго на света, са вековни.

Глава 35

1

Ли помогна на Адам и момчетата да се пренесат в Салинас, а това ще рече – свърши сам цялата работа, стегна багажа, който взеха, изпрати ги на гарата, натовари задната седалка на „Форда“, разтовари и разопакова и настани семейството в малката къща на Деси. Когато направи всичко, което смяташе за необходимо да се чувстват удобно, както и някои излишни неща, а със закъснение и допълнителни неща, една вечер изчака официално близнаците да си легнат. Може би Адам схвана неговото намерение от студенината и формалното му поведение.

– Добре – каза той, – очаквах го. Казвай.

Това разби на пух и прах речта, която Ли бе наизустил и с която възнамеряваше да започне: „Ето вече толкова и толкова години, откак ви служа, доколкото способностите ми позволяват, но сега чувствам...“

– Отлагах колкото може повече – каза Ли. – Пригответил съм си и реч. Искате ли да я чуете?

– Искаш ли да я произнесеш?

– Не – рече Ли. – Не искам. Иначе е много хубава реч.

– Кога искаш да си отидеш? – попита Адам.

– Колкото е възможно по-скоро. Страх ме е, че ако не тръгна в скоро време, може да се откажа от намеренията си. Искате ли да изчакам, докато си намерите някой друг?

– По-добре недей – каза Адам. – Знаеш ме колко съм пипкав и

може доста време да ми отнеме. Може и нищо да не направя.

– Тогава ще замина утре.

– Момчетата ще се пръснат от мъка – каза Адам. – Не ги зная какво ще правят. Най-хубаво ще бъде да се измъкнеш незабелязано, пък аз ще им го съобщя по-късно.

– Забелязал съм, че децата винаги ни изненадват – рече Ли. Така и стана. Като закусуваха на другата сутрин, Адам каза:

– Момчета, Ли си отива.

– Така ли? – рече Кейл. – Довечера има баскетболен мач, билетите са по десет цента. Можем ли да отидем?

– Да. Но не чухте ли какво ви казах?

– Разбира се – рече Арон. – Каза, че Ли си отивал.

– И няма да се върне!

– Къде ще отиде? – попита Кейл.

– В Сан Франциско, там ще живее.

– Щях да забравя – обади се Арон, – на „Главната“, точно на сред улицата, има един човек с печица, вари наденици и ги слага в малки хлебчета. Петак едното. Горчица си слагаш, колкото си искаш.

Ли стоеше на кухненския праг и се усмихваше на Адам. Когато близнаците си взеха учебниците, той подвикна:

– Сбогом, момчета!

– Сбогом! – извикаха те и изтрополяха навън. Адам се загледа в кафето си и каза, като да се извинява:

– Ама че добичета! Мен ако питаш, това ще ти е наградата за повече от десет години служба.

– Така ми харесва повече – каза Ли. – Ако се бяха престорили на затъжени, щяха да бъдат лъжци. Това нищо не значи за тях. Може би понякога, насаме, ще се сещат за мене. Но не искам да им е мъчно. Вярвам, че не съм от дребните душици, които са доволни, ако някой тъгува за тях. – И сложи на масата пред Адам петдесет цента. – Довечера, като тръгнат на баскетболен мач, дайте им ги от мое име и им кажете да си купят от кифлите с наденица. Малко мършав ми е прощалният подарък, ама нейсе!

Адам погледна сгъваемата кошница, която Ли бе внесъл в трапезарията, и попита:

– Това ли ти е целият багаж, Ли?

– Всичко освен книгите. Те са в сандъци в избата. Ако нямате нищо против, ще пратя да ги вземат или ще дойда лично, след като се установя.

– Разбира се. Ще ми липсваш, Ли, щеш или не щеш. Наистина ли ще отвориш книжарница?

– Такова ми е намерението.

– Нали ще се обаждаш?

– Не зная. Трябва да помисля. Казват, чистата рана зараствала най-бързо. За мен няма нищо по-печално от връзки, които се поддържат единствено посредством лепилото на пощенските марки. Не можеш ли да виждаш, да чуваш, да се докосваш до един човек, най-добре – забрави го!

Адам стана от масата.

– Ще дойда с теб до гарата.

– Не! – рязко го спря Ли. – Не, не искам това. Сбогом, мистър Траск. Сбогом, Адам! – И излезе от къщата толкова бързо, че Адамовото „сбогом“ го настигна чак на долното стъпало на предната врата, а „Не забравяй да пишеш!“ съвпадна с щракването на дворната порта.

2

След баскетболния мач Кейл и Арон имаха по пет наденици в хлебчета и това им дойде добре дошло, тъй като Адам бе забравил да приготви каквато и да било вечеря. Прибирайки се у дома, близнаците за първи път отвориха дума за Ли.

– Не мога да разбера защо си заминава – рече Кейл.

– И по-рано е казал, че ще си отиде.

– Какво, мислиш, ще прави без нас?

– Знаем ли? Но се обзалагам, че ще се върне – рече Арон.

– Какво искаш да кажеш? Татко вика, че щял да си отвори книжарница. Смешна работа! Китайска книжарница!

– Ще се върне – настоя Арон. – Ще му бъде самотно без нас. Ще видиш.

– Десет цента на бас, че няма!

– За какъв срок?

– За до края.

– Добре, хващам се! – каза Арон.

Арон не успя да си получи парите още близо месец, но спечели баса само след шест дни.

Ли се върна с влака в единайсет без двайсет и си влезе със собствения ключ. В трапезарията светеше, но Ли откри Адам в кухнята да

стърже плътно почернялото дъно на тигана с върха на отварачката за консерви.

– Ако през нощта се наикисне – рече Ли и пусна кошницата си на пода, – веднага ще излезе.

– Така ли? Каквото се хвана да приготвя, все загаря. На двора съм оставил една тенджерка с цвекло. Толкова гадно вонеше, че я изнесох. Загоряло цвекло, отвратително!... Ли! – викна той изведнъж. – Какво се е случило?

Ли взе от ръцете му черния чугунен тиган, сложи го в умивалника и го напълни с вода.

– Ако си имахме от новите газови печки, след две минути щяхме да бъдем с по чаша кафе – каза той. – Мога впрочем да стъкна и огън.

– Печката не гори – отбеляза Адам.

– Почиствахте ли пепелта? – И Ли вдигна колелата.

– Пепелта ли?

– О, я идете в другата стая – рече Ли. – Аз ще сложа кафето.

Адам зачака нетърпеливо в трапезарията, но се подчини на заповедта му. Най-сетне Ли донесе две чаши кафе и ги сложи на масата.

– Сварих го в малката тенджерка – каза той, – много по-бързо завира. – Наведе се над стъгаемата си кошница и развърза гърлото ѝ, от което измъкна едно камениново шише.

– Китайски абсент – поясни той. – Но китайската ракия издържа още десет години повече. Забравих да питам, взехте ли ми заместник?

– Усукваш го! – каза Адам.

– Знам. И знам също, че ще бъде най-хубаво да си го кажа и да се свърши всичко.

– Играл си на фън-дан и са те обралаи.

– Не, де да беше така! Парите са си тук. Тази къпавата тапа е счупена, ще трябва да я напъхам вътре. – Наля от черната течност в кафето си. – Никога не го пия по този начин, ама е хубаво, кажете!

– Има вкус на гнили ябълки – каза Адам.

– Да, но не помните ли, Сам Хамилтън казваше, че много обичал гнили ябълки.

– Кога смяташ да ми кажеш какво се е случило с тебе? – прекъсна го Адам.

– Нищо не се е случило – отвърна Ли. – Просто самотия. Това е всичко. Не е ли достатъчно?

– Ами книжарницата?

– Не искам книжарница. Мисля, че си го знаех още преди да се кача

на влака, ама рекох да опитам, да се уверя.

– Значи отиде и последната ти мечта?

– Добре съм се отървал! – Ли беше на ръба на полудяването. – Мис-та Тласк, китайче мисли да се напие!

Адам се разтревожи.

– Все пак какво ти е?

Ли вдигна шишето до устните си, отпи дълбоко голяма пареща глътка и се задъха, додето парите излязат от изгорялото му гърло.

– Адам – рече той, – аз съм несравнимо, невероятно, покоряващо радостен, че съм си у дома. В живота си никога не съм се чувствал по-страшно самотен.

Глава 36

1

В Салинас имаше две прогимназии, големи жълти сгради с високи прозорци. Прозорците вещаеха гибел, вратите не се усмихваха. Бяха съответно наречени „Ийст Енд“ и „Уест Енд“. Училището „Ийст Енд“ се намираше доста надалеч, минаваше се през целия град, а освен това там ходеха децата, живеещи източно от Главната улица. Затуй за него няма да говорим.

„Уест Енд“ представляваше внушителна постройка на два етаж, пред която в редица растяха чепати тополи. От двете му страни бяха дворовете – единият за момичета, другият за момчета. Зад училището момичешкият и момчешкият двор се разделяха от висока дъсчена тараба и допираха с краищата си едно тресавище с постоянна вода, в което растеше висок камъш и папур. В „Уест Енд“ учеха от трети до осми клас, а първолаците и второкласниците посещаваха „Бebешкото“ училище недалеч от тук. Имаше стаи за всеки клас – трети, четвърти и пети на първия етаж, а шести, седми и осми – на втория. Във всяка класна стая се виждаха обичайните чинове от издялкано дъбово дърво, подиум и четвъртитата учителска маса, по един часовник „Сет Томас“³¹ и по една картина. Отделните картини определяха и отделните стаи, като преобладаваше влиянието на прерафаелитите³². В броня от глава до пети,

31. По името на Сет Томас (1785–1859) – американски производител на стенни часовници. – Б. пр.

Галахад³³ сочеше пътя на третокласниците, бягащата Аталанта³⁴ приканваше четвъртокласниците, Купата на свети Василий³⁵ объркваше петокласниците и така нататък, додето накрая Изобличаването на Катилина изпращаше осмокласниците в гимназията с чувството за високи граждански добродетели.

Поради възрастта си Кейл и Арон бяха записани в седми клас, където изучиха до последната светлосянка картината на своята стая – Лаокоон, целият оплетен в змии. Момчетата бяха поразени от размерите и великолепието на „Уест Енд“ след едностайното селско училище. Дълбоко впечатление им правеше разточителството за всеки клас да има отделен учител. Приличаше на излишество. Но както става с всички хора, поразени бяха един ден, на втория бяха възхитени, а на третия вече не си спомняха ясно дали някога са ходили в друго училище.

Учителката им беше тъмнокоса и миловидна и ако разумно вдигаха или не вдигаха ръка, близнаците не биваше за нищо да се тревожат. Кейл откри това бързо-бързо и го разясни на Арон:

– Вземи повечето деца. Ако си знаят, вдигат ръка, ако не знаят, направо се свиват под чиновете. Знаеш ли какво ще правим?

– Не. Какво?

– Обърни внимание, че учителката не винаги посочва тия, които вдигат ръка. Обръща се към другите, а те, естествено, нищо не знаят.

– Правилно – съгласи се Арон.

– Виж сега, първата седмица ще учим като бесни, но няма да вдигаме ръка. Тя ще ни посочва, а ние ще си знаем. Това ще я тръшне. На втората седмица няма да учим, но ще вдигаме ръка, а тя няма да ни изпитва. На третата вече ще си седим мирно и тихо и тя никога няма да разбере знаем ли, не знаем ли. И съвсем скоро ще ни остави на мира. Няма да си губи времето да вдига човек, който си знае, я!

Системата на Кейл се оказа ефикасна. След кратко време близнаците не само бяха оставени на мира, но си спечелиха и славата на способни момчета. В действителност тя беше само губене на време, тъй като и двете момчета учеха достатъчно бързо. Кейл ставаше все по-добър в

32. Прерафаелити – английска живописна школа и художническо братство, основано в 1848 г., за възвръщане към принципите отпреди Рафаел. – Б. пр.

33. Галахад – рицар от легендата за Кръглата маса, който намира Чашата Христова. – Б. пр.

34. Аталанта – крилонога ловджийка, подканила кандидатите си на ловно състезание (мит.). – Б. пр.

35. Св. Василий (330?–379?) – епископ на Цезарея, Великият църковен отец. – Б. пр.

играта на топчета и скоро почна да събира всички плочки, тебеширчета, стъкла и биячи в училищния двор. Когато сезонът на топчетата отмина, взе да ги разменя срещу пумпали и по едно време притежаваше на законен склад и си играеше с най-малко четирийсет и пет различни пумпала във всякакви форми и цветове, от тромавите бебешки фърфалаци до източените и дори опасни с иглените си върхове разтварящи се въртеляци.

Нямаше човек, който да ги види и да не отбележи колко са различни един от друг близнаците, при това всички изглеждаха удивени, че това е така. Кейл растеше мургав и чернокос, жив, самоуверен и потаен. Може и да се е опитвал, но не можеше да прикрие, че е умна глава. Възрастните оставаха поразени от – както те си мислеха – преждевременната му зрелост и малко се плашеха от това. Кейл никому не се нравеше особено, всеки малко се боеше от него, а от страха идваше по-скоро уважение. Макар да нямаше приятели, той бе приет от подмилкващите му се съученици и естествено зае безучастния пост на главатар в училищния двор. Ако криеше своето остроумие, той криеше и раните си. Затова го бяха обявили за дебелокож и безчувствен, дори за жесток.

Арон печелеше привързаност от всички посоки. На вид беше стеснителен и крехък. Розово-бялата му кожа, златистите коси и раздалечените сини очи веднага привличаха погледа. В двора на училището необикновената му хубост стана причина за известни недоразумения, докато ония, които го бяха поставили на изпитание, не откриха, че Арон е твърдоглав, настойчив, а и напълно безстрашен побойник, особено ако го разплачеш. Думата тръгна и обичайните терористи над нови другарчета се научиха да не го закачат. Арон не се мъчеше да укрива своите наклонности, те сами се потуляха от това, че са точно обратните на външния му вид. Захванеше ли нещо, вървеше неотклонно по избрания път. Не се отличаваеше с многоличие и мъчно се нагаждаше. Физиката му бе също толкова нечувствителна към болка, колкото и мисълта му – към дребните подробности.

Кейл познаваше брат си и успяваше да го използва, като го извеждаше от равновесие, но и тук резултатът беше само частичен. Кейл бе научил кога да отстъпи встрани и кога да избяга. Промяната на посоката хвърляше Арон в смущение, но това бе едничкото, което го хвърляше в смущение. Той начертаваше пътя си и го следваше и освен него не виждаше и не се интересуваше от нищо друго. Вълнуваха го малко, ала силни чувства. Всичко у него се спотайваше зад ангелския му образ, за който го беше грижа и чувстваше отговорност толкова, колкото е отговорен фавнът за пъстрите петна по младата си кожа.

2

В първия за него учебен ден Арон с нетърпение изчака междучасието и отиде в момичешкия двор, за да говори с Абра. Тълпата от разпискали се момичета не успя да го изхвърли, та се наложи една от учителките насила да го върне в момчешката половина. На обяд я изпусна, защото баща ѝ дойде с високата двуколка да я заведе къщи да обядва. Но я чакаше след училище пред вратата на двора.

Тя излезе, заобиколена от приятелки. Лицето ѝ бе спокойно и с нищо не издаваше, че го е очаквала. Явно бе най-хубавото момиче в училището, но е малко вероятно Арон да бе забелязал това. Облакът от момичета се понесе нататък и Арон закрачи на три стъпки след тях, търпелив и невъзмутим дори след като момичетата започнаха да подхвърлят през рамо своите кресливи и хапливи забележки. Една по една повечето се отделиха и поеха към домовете си. С Абра останаха само три и те я изпратиха до бялата им дворна врата. След като тя се прибра, приятелките ѝ го изгледаха, закискаха се и продължиха по пътя си.

Арон приседна на бордюра. След миг ключалката се вдигна, бялата врата се откряна и се появи Абра. Пристъпи през тротоара и застана над него.

– Какво искаш?

Арон вдигна широко отворените си очи.

– Нали не си сгодена за никого?

– Ама че глупост! – каза тя. Той се вдигна на крака.

– Вярвам, че ще мине доста време, докато можем да се оженим – рече той.

– Че кой иска да се жени?

Арон не отговори. Може би изобщо не я чу. Тръгна до нея. Абра се движеше с умишлено твърда походка и гледаше точно пред себе си. В израза ѝ се четеше и мъдрост, но и сладост. Изглежда, дълбоко се беше замислила. Крачейки до нея, Арон не сваляше очи от лицето ѝ, сякаш цялото му внимание бе привързано към него със здрави върви. Минаха безмълвни покрай бебешкото училище – тук паважът свършваше. Абра свърна вдясно и го поведе през стърнището на околнените ливади. Спечените черни буци пръст се стриваха под нозете им. На синора на ливадата имаше малка помпена станция, до която, подхранвана от преливащата вода, пищно растеше върба. Дългите клони падаха като поли почти до земята. Абра раздели тази клонеста завеса и се намъкна в къщичката

от листа, натрупани около дънера от премитащите ги висящи клони. През тях се виждаше навън, но вътре бе уютно, закрито, топло и скътано. През вехнешите листа просветваше жълтото следобедно слънце. Абра седна на земята, по-скоро кацна, и полите ѝ се разпиляха наоколо като вълни. Скръсти ръце в скута си като за молитва. Арон седна до нея.

– Вярвам, че ще мине доста време, докато се оженим – повтори той.

– Не много – рече Абра.

– Да можеше веднага да стане!

– Няма да е много – каза Абра.

– Мислиш ли, че баща ти ще позволи? – попита той. За нея мисълта бе нова, обърна се и го изгледа.

– Може и да не го питам.

– А майка ти?

– Хайде да не ги тревожим – рече тя. – Ще решат, че е нещо лошо или смешно. Можеш ли да пазиш тайна?

– О, да! По-добре от мене никой не може. И без това си имам доста тайни.

– Тогава сложи и тази при другите – каза Абра. Арон взе една пръчка и начерта линия в пръстта.

– Абра, знаеш ли как се раждат децата?

– Да – каза тя. – На теб кой ти каза?

– Ли. Всичко ми е обяснил. И сигурно още дълго време няма да имаме деца.

Тъглчетата на устата ѝ се извиха от снизходителна мъдрост.

– Не чак толкова дълго – рече тя.

– Един ден ще си имаме и къща – унесено каза Арон.

– Прибираме се и залостваме вратата. Чудесно ще бъде. Но трябва да мине много време.

Абра протегна ръка и докосна рамото му.

– Какво си се разтревожил за това време? Ето, тук не е ли като къща? Докато чакаме, ще играем, че уж живеем тука. Ти ще ми бъдеш мъж и ще ме наричаш своя съпруга.

Арон си го повтори без глас и сетне го изрече високо:

– Моя съпруга.

– Нещо като подготовка – рече Абра.

Арон я прихвана подръка и тя сложи ръката му, с дланта нагоре, в скута си. Неочаквано той рече:

– А докато се подготвяме, можем да правим и нещо друго.

– Какво?

– Може да не ти хареса.

– Кажки какво!

– Да се правим, че ти уж си ми майка.

– Това е лесно – каза тя.

– Нямах ли нищо против?

– Не, дори ми харесва. Искаш ли още сега?

– Разбира се – каза Арон. – Но как може да стане, ти как искаш?

– О, ще ти покажа как – рече Абра, загука и заприказва: – Ела, детето ми, сложи си главичката в скута на мама. Ела, синчето ми, мама ще те прегърне. – Дръпна главата му надолу и без никакво предупреждение Арон заплака неутешимо. Ридаше тихо, а Абра го галеше по бузата и попиваше рукналите сълзи с крайчеца на полата си.

Слънцето се смъкна към река Салинас, зад която залязваше, и от златистото стърнище долетя чудна птича песен. Едва ли другаде по света имаше по-красиво място от това тук, под клонците на върбата. Лека-полека плачът на Арон престана, стана му хубаво и топло.

– Добричкото ми бебенце! – продума Абра. – Чакай мама да му срещне косицата.

Арон се изправи и почти ядосано рече:

– Много рядко плача, освен ако не ме е яд. Просто не знам защо заплаках.

– Помниш ли майка си? – попита го Абра.

– Не. Умряла е, като съм бил съвсем малко бебе.

– Не знаеш ли как е изглеждала?

– Не.

– Не си ли я виждал на снимка?

– Не, нали ти казах. Нямаме никакви снимки. Питам Ли и той каза, че няма снимки... не, май че Кейл го попита.

– Кога е умряла?

– Веднага след като сме се родили с Кейл.

– Как се е казвала?

– Ли разправяше, че името ѝ било Кати. Защо ме разпитваш толкова?

– А как е била боядисана? – спокойно продължи Абра.

– Какво?

– С тъмна или със светла коса?

– Не зная.

– Баща ти не ви ли е казвал?

– Никога не сме го питали. – Абра замълча и след малко Арон я

попита: – Какво стана? Езика ли си гълтна? – Абра наблюдаваше залязващото слънце. Притеснен, Арон пак попита: – Разсърди ли ми се? – И предпазливо добави: – Моя съпруго?

– Не, не ти се сърдя. Просто се чудех.

– За какво?

– За нещо. – Абра решително изопна лице, прикривайки бушувашите отвътре колебания. – Какво значи да нямаш майка?

– Не зная. Като всичко друго.

– Според мен ти дори не знаеш каква е разликата.

– Не я знам. Хайде, кажи си го открито! Говориш като гатанките във вестника.

Абра продължаваше да задава въпроси с невъзмутимо съсредоточение:

– Искаш ли да си имаш майка?

– Шантав въпрос! – каза Арон. – Разбира се, че искам. Всеки иска. Нали нямаш за цел да ме оскърбяваш? И Кейл понякога се мъчи и след това ми се смее.

Абра отмести поглед от залязващото слънце. Виждаше неясно, светлината бе изпълнила очите ѝ с пурпурни точки.

– Преди малко ти каза, че можеш да пазиш тайна.

– Мога.

– Признай ми тогава, имаш ли някоя тайна, за която си се заклел в двойна доза отрова и да ти прережат гърлото?

– Естествено, че имам.

– Кажи ми я, Арон – меко рече тя, гальовно произнасяйки името му.

– Какво да ти кажа?

– Кажи ми най-страшната, най-адската си тайна.

Арон се отдръпна разтревожен.

– Откъде накъде? Няма! С какво право ме питаш? Аз на никого няма да я кажа.

– Хайде, маминото, кажи на мама – пропя тя.

Сълзите отново запъплиха към очите му, но този път това бяха сълзи от гняв.

– Не съм сигурен дали искам да се ожения за тебе – каза той. – Мисля още сега да си тръгна за у дома.

Абра го хвана за китката и я дръпна. Кокетството в гласа ѝ беше изчезнало.

– Исках само да проверя. Виждам, че наистина можеш да пазиш

тайна.

– Защо ти беше нужно? Ядоса ме. Лошо ми е.

– Смятам да ти доверя една тайна – рече тя.

– Охо! – присмя й се той. – Ето кой не може да пази тайни!

– Опитвах се да реша – каза тя. – Смятам да ти съобщя тази тайна, защото може да ти е от полза. Може и да се зарадваш.

– А кой те е закълел да не казваш?

– Никой – рече тя, – аз на себе си.

– Е, това е друго, мисля. И каква е тази древна тайна?

Червено, слънцето снижи ръба си до билото на отсрещния покрив. Това бе къщата на Толот на шосето Бланко. Коминът на Толот щръкна пред него като черен палец.

– Слушай – тихо почна Абра, – помниш ли оня път, когато бяхме във вашата ферма?

– Разбира се!

– Е добре, в колата аз заспах, но после се събудих. Мама и татко не разбраха, че съм будна, и казаха, че майка ти не е умряла. Казаха, че била избягала. Нещо май й се е случило и тя избягала.

– Тя е мъртва – дрезгаво отсече Арон.

– Но няма ли да е прекрасно, ако не е?

– Баша ми казва, че е умряла. Той не лъже.

– Ами ако той само си мисли, че е умряла?

– Според мен щеше да знае – каза той, но в гласа му прозвуча несигурност.

– Няма ли да бъде прекрасно – каза Абра, – ако можехме да я открием? Да речем, изгубила си е паметта или нещо подобно. Чела съм за такива неща. А като я намерим, всичко ще си спомни. – Романтиката я обви в своето ярко сияние и я понесе като приливна вълна.

– Ще питам татко – каза Арон.

– Арон – строго му каза тя, – това, което ти казах, е тайна.

– Чия е?

– Моя. Хайде сега, повтаряй след мене: ако кажа някому, да глътна двойна доза отрова и да си прережа гърлото!

За миг той се поколеба, но след това повтори:

– Ако кажа някому, да глътна двойна доза отрова и да си прережа гърлото!

– Сега си плюй в шепата – продължи тя, – ето така, виж. Дай ми сега ръка да размажем плюнката. А сега избърсваме ръцете в косата си. – След като извършиха заклинанието, Абра тържествено обяви: – Ха сега,

да те видя ще посмееш ли да се издадеш! Знаех едно момиче, издаде тайната след тази клетва и после изгоря, като им се запали плевникът. – Слънцето се скри зад къщата на Толот, а заедно с него изчезна и златистата светлина. Над връх Торо заблещука Вечерницата. – Жива ще ме одерат! – сепна се Абра. – Хайде да бързаме! Обзалагам се, че баща ми е тръгнал да ме търси с кучешката свирка. Ще ям бой!

– Ще ядеш бой? – Арон недоверчиво я изгледа. – Бият ли те?

– А ти какво си мислиш?

– Нека само опитат! – разпалено рече Арон. – Рекат ли да те бият, кажи им, че ще ги убия! – Раздалечените му сини очи се присвиха и заблестяха. – Никой няма право да бие моята жена!

В здрача под върбата Абра обви врата му с ръце и го целуна по отворената уста.

– Обичам те, съпруге мой – рече тя, обърна се и хукна, придържайки поли над коленете си. Отдолу проблясваше бялата ѝ дантелена фуста.

3

Арон се върна до ствола на върбата, седна на земята и опря гръб на кората. В главата му бе паднала мъгла, стомахът го присвиваше от болки. Помъчи се да подреди чувството си в мисли и образи, дано прогони горестта. Не беше лесно. Неговият бавен и предпазлив мозък не можеше да поеме наведнъж толкова много мисли и чувства. Вратата му се беше затворила за всичко друго освен за физическата болка. След малко обаче тя се пооткрехна, пропусна за оглед един факт, сетне още един и още един, докато един по един умът му погълна всичките. Пред затворената врата остана само един, свръхзначителен факт, който вдигаше врява да го пропуснат, но Арон го задържаше за накрая.

Първо влезе Абра и той огледа дрехите ѝ, лицето, допира на ръката ѝ по бузата му, уханието, което изпускате – малко на мляко и малко на одеколонен пулверизатор. Разгледа я, усети я, чу я и отново я помириса. Каза си колко е чиста, особено ръцете и ноктите, колко е пряма и как няма нищо общо с ония от училищния двор, дето само се кикотят. Сетне си спомни как му бе хванала главата, когато плака като сукалче, плака от копнеж, от желание за нещо, което някак бе почувствал, че ще получи. Навярно се разплака, защото долови, че то се приближава.

След това се замисли за изпитанието, на което го бе поставила. Интересно, какво би направила, ако ѝ беше издал някоя тайна? И ако бе

пожелал да го стори, какво би й разказал? Точно сега не се сещаше за никаква тайна освен за онази, която блъскаше вратата, за да влезе в съзнанието му. Мина му пак въпросът, който му зададе, най-страшният й въпрос: „Какво значи да нямаш майка?“ Наистина, какво значи? Нищо не значи. Да, ами на Коледа и на годишния изпит, когато майките на другите деца идват за тържеството в училищната стая? Нали тогава му идваше беззвучно да се разплаче, безсловесният копнеж? Ето, това значи.

Около Салинас, а и сред града се простираха тресавища и пълни с камъш блатата. Във всяко блато се люпеха хиляди жаби. Привечер въздухът така се изпълва с песните им, че става нещо като крякаща тишина. Тя е като було, като постоянен спътник, който, секне ли отведнъж, както след отминаването на гръмотевицата, може всекиго да стресне. Ако някоя нощ жабешките песни ненадейно спрат, като нищо всеки в Салинас би се пробудил с усещането, че се е разнесъл необикновен шум. Изглежда, човешкият слух придава на милионогласната жабешка песен определен ритъм и хармония, тъй както очите ни приемат, че звездите трептят. Под върбата се стъмни съвсем. Арон не можеше да реши дали е готов за колосалния факт и докато се чудеше, той се плъзна и се намери в съзнанието му.

Значи майка му е жива. Често си я беше представял как лежи под земята, неподвижна, студена и неразложена. Но това не беше така. Тя се движеше някъде, говореше, ръкомахаше и гледаше с отворени очи. И в този прилив на щастие изведнъж го налегна мъка, обзе го усещането за загуба, за непоправима загуба. Арон недоумяваше. Как да се ориентира в тази мъгла от печал? Ако майка му е жива, значи баща му е лъжец. Ако единият е жив, другият е мъртъв. И Арон си каза на глас:

– Майка ми е умряла и е погребана някъде на изток.

Видя в мрачината лицето на Ли, дочу меката му реч. Ли се бе потрудил добре. Уважавайки истината до страхопочитание, той изпитваше естествена погнуса към лъжата. И много точно бе пояснил на момчетата какво значи това. Ако едно нещо е невярно, но ти не го знаеш, то е грешка. Но щом знаеш, че едно нещо е вярно, а го представяш за невярно, ставате достойни за отвращение – и ти, и нещото. Гласът на Ли се обади: „Зная, че понякога прибягваме до лъжата от доброта. Но не вярвам това да носи добро. Болката от истината е бърза и отминава, докато бавното и разяждащо страдание от лъжата никога не изчезва, като вечно кървяща рана.“ Ли се бе трудил търпеливо, без да бърза, и бе успял да превърне Адам в центъра, в основата и същността на истината.

Арон поклати глава в тъмното, трудно беше да повярва. „Ако баща ми лъже, значи Ли също е лъжец.“ Почувства се изгубен. Нямаше кого да попита. Кейл беше лъжец, но убедителността на Ли го бе направила хитър лъжец. И Арон разбра, че нещо трябва да умре – или майка му, или неговият свят.

Решението ненадейно се изпречи пред него. Абра не беше излъгала. Бе му казала само каквото е чула, родителите ѝ също само го бяха дочули. Изправи се, изблъска майка си обратно сред мъртъвците и залости мислите си за нея.

За вечеря закъсня.

– Бях с Абра – обясни.

След вечеря, когато Адам се настани на новия си удобен стол и зачете „Салинаски показалец“, усети ласкаво докосване до рамото си и вдигна очи.

– Какво има, Арон? – попита той.

– Лека нощ, татко – рече Арон.

Глава 37

1

Февруари в Салинас обикновено е влажен и студен и носи куп неприятности. По това време се изливат най-поройните дъждове и ако река-та реши да приижда, приижда тъкмо тогава. Февруари на 1915 година се оказа направо подгизнал.

Семейство Траск бе вече улегнало в Салинас. След като най-сетне се отказа от своята неопределена на вкус книжарска мечта, Ли си подреди ново жилище в къщата до пекарната на Рейно. В ранчото вещите му така си и бяха останали недоразопаковани – Ли бе живял с идеята, че ще се премести другаде. Тук за първи път в живота си той си нареди дом, удобен и траен. Падна му се голямата стая непосредствено до вратата откъм улицата. Сега Ли вече посегна към спестяванията си. Допреди никога не бе похарчвал и една ненужна стотинка, тъй като всичките му пари биваха заделени за книжарницата. Но сега той си купи малко кораво легло и работна маса. Окачи лавици, измъкна книгите си, набави си отнякъде мек килим и закова репродукции по стените. Под най-подходящата лампа за четене, която успя да намери, нагласи дълбок и удобен морисов стол³⁶. Накрая си купи пищеца машина и почна да се учи да

пише на нея. Отървал се от собственото си спартанство, той преустрои и домакинството на Траск, срещу което Адам нямаше нищо против. В къщата се появиха газова печка, кабели за електричество и телефон. Харчеше безпощадно средствата на Адам – нова покъщнина, нови килими, газов бойлер за гореща вода, грамаден хладилник. За кратко време това се превърна в най-добре подредената къща в Салинас. Пред Адам Ли се защитаваше, казвайки:

– Пари имаш достатъчно, срамота е да не им се радваш.

– Че аз не се оплаквам – противеше се Адам. – Само че искам и аз нещо да купя. Какво да купя?

– Защо не прескочиш до музикалния магазин на Логън? Има от новите грамофони, чуй ги!

– Май така и ще направя – рече Адам. И купи един фонограф „Виктор“, висок готически инструмент, за който редовно ходеше да проверява не са ли дошли нови плочи.

Напредващият век изтръгваше Адам от неговата черупка. Абонира се за „Атлантик Мънтли“ и за „Нешънъл Джеографик“. Влезе в масонската ложа и сериозно се замисли дали да не се запише и при Елените³⁷. А новият хладилник го очарова. Купи си справочник по замразяването и се зае да го изучи.

Истината бе, че Адам чувстваше необходимост да работи. От дългия си сън той излизаше с нуждата да върши нещо.

– Смятам да се захвана с търговия – рече той на Ли.

– Нямах нужда. Имаш достатъчно, за да преживяваш.

– Но имам желание да върша нещо.

– Това е друго – каза Ли. – Знаеш ли с какво по-точно искаш да се хванеш? Мисля, че няма да си много добър в търговията.

– Защо не?

– Просто така си мисля – отвърна Ли.

– Слушай, Ли, искам да прочетеш една статия. Пише, че в Сибир изкопали мастодонт. Лежал в леда хиляди години и месото му още било свястно.

– На тебе – усмихна се Ли – май някъде под шапката шават бръмбари. Какво имаш по всички тия купички в ледника?

– Най-различни неща.

36. По името на англ. поет Уилям Морис (1834–1896), художник, декоратор, изтъкнат деец на социалистическата партия. – Б. пр.

37. Благотворителен и закрилнически орден на Елените в САЩ (осн. 1869), тайно обещество по подобие на масонското. – Б. пр.

– Това ли наричаш търговия? Някои са се вмирисали.

– Просто ми хрумна – рече Адам. – И сега вече не мога да се отърва. Направо, изглежда, ме е обладала мисълта, че можеш да запазваш нещата, стига само достатъчно да ги изстудиш.

– Хайде в нашия ледник да не туряме мастодонтско месо – каза Ли.

Ако на Адам, както ставаше със Сам Хамилтън, му бяха хрумнали хиляди идеи, те може би щяха до една да се разсеят, но го бе споходила само тази. Замразеният мастодонт не му излизаше от ума. Купичките с плодове, сладкиши, късове месо, сготвено или сурово, продължаваха да стоят в хладилника. Купуваше си всяка достъпна книжка за бактериите и почна да изписва списания, печатащи статии от сравнително научно естество. И както обикновено става с хора, обладани само от една идея, той се превърна в маниак.

В Салинас имаше малко предприятие за производство на лед, не кой знае какво, но смогваше да снабдява шепата къщи, в които се срещаха ледници, и да подsigурява работата на сладоледаджийниците. Конете, теглещи фургона за лед, обикаляха града всеки ден. Адам взе да посещава работилницата за лед и не след дълго почна да носи своите купички, за да ги поставя в замразителните камери. От дън душа сега му се искаше Сам Хамилтън да е жив, за да обсъди с него въпроса за изстудяването. Предполагаше, че Сам би го изчерпал твърде скоро.

Един дъждовен следобед на връщане от ледарника, когато тъкмо си мислеше за Сам Хамилтън, Адам забеляза Уил Хамилтън да влиза в аперитива „Абатството“, последва го и се облегна на бара до него.

– Защо не дойдеш някой път да вечеряш с нас?

– На драго сърце – отвърна Уил, – но да ти кажа ли, ще гледам първо да свърша една сделка. Ако приключи навреме, ще намина. За нещо важно ли става дума?

– Как да ти кажа, не знам. Обмислям нещо и бих те помолил за съвет.

Почти всеки проект в бизнеса, който засягаше околията, рано или късно стигаше до вниманието на Уил Хамилтън. И може би щеше да си намери някакво извинение, ако не беше си спомнил, че Адам е богат човек. Намерението е едно нещо, но когато е подплатено с пари в брой, е съвсем друго.

– Дали пък не те блазни някое разумно предложение относно твоето ранчо? – попита той.

– Е, те синовете, особено Кейл, си го обичат. Не мисля да го изоставям.

– Смятам, че бих могъл да ти го върна.

– Не, дадено е под наем колкото да си плаща данъците. Ще си го задържа.

– Ако не успее да мина за вечеря – рече Уил, – дано мога да дойда по-късно.

Уил Хамилтън беше от най-състоятелните бизнесмени. Никой не знаеше с точност в колко търговски начинания има пръст, но бе известно, че е умен и сравнително богат. Сделката, която бе споменал, всъщност не съществуваше. Но неразделна част от практиката му беше вечно да е зает и ангажиран с нещо. Вечеря сам в „Абатството“ и след като пресметна колко време е минало, сви зад ъгъла на Централното авеню и позвъни на входа на Адам Траск.

Момчетата си бяха легнали. Седнал зад панерчето с кърпешите, Ли изкърпваше дългите черни чорапи, с които близнаците ходеха на училище. Адам четеше списанието „Сайънтифик Американ“. Той покани Уил и му предложи стол. Ли донесе кафеника и продължи да кърпи. Уил се настани на стола и запали дебела черна пура. Чакаше Адам да направи първия ход.

– Времето най-после се справи, за разнообразие – поде Адам. – Как е майка ти?

– Великолепно. От ден на ден изглежда все по-млада. Синовете сигурно доста са порасли.

– Пораснаха, ами! Кейл се кани да участва в някаква училищна пиеса. Бива го за актьор. Арон пък се учи много добре. Кейл иска да се занимава със земеделие...

– В това няма нищо лошо, стига да постъпи правилно. Земята сега има нужда от напредничави земеделци. – Уил продължаваше нетърпеливо да изчаква. Запита се дали пък не преувеличават богатството на Адам. Възможно ли бе Адам да има намерение да му иска пари назаем? Уил бързо пресметна колко би отпуснал за ранчото на Траск и колко би могъл да вземе за него. Цифрите не бяха еднакви, различен беше и лихвеният процент. Но Адам все още не бе направил своето предложение. Уил стана още по-нетърпелив. – Не мога да остана за по-дълго – рече той, – обещах на един човек да се видим по-късно тази вечер.

– Няма ли да пиеш още едно кафе? – подхвърли Адам.

– Не, благодаря. Ще ме разсъни. Не искаше ли нещо да ми кажеш?

– Мислех си за баща ти – рече Адам – и реших, че трябва да поговоря с някой Хамилтън.

Едва забележимо Уил се отпусна на стола.

– Голям приказливец беше старият – каза той.

– С него на човек някак му ставаше по-леко – каза Адам. Ли вдигна поглед от дървеното яйце, с което замрежваше:

– Навярно най-добрият събеседник в света е онзи, който насърчава другите да говорят.

– Знаеш ли – рече Уил, – звучи ми особено, като те слушам как си служиш с такива сложни думи. Кълна се в Бога, но ти май говореше завалено.

– Беше то – каза Ли. – Било е, мисля, от суета. – Усмихна се на Адам и продължи към Уил: – Вие не чухте ли, че някъде в Сибир от ледовете изкопали мастодонт? Стоял си там сто хиляди години, а месото му прясно и досега.

– Мастодонт?

– Да, нещо като слон, който от дълго време не се среща по земята.

– И месото му все още прясно?

– И вкусно като свинска пържола – добави Ли. – И премести яйцето към пробитото коляно на черния чорап.

– Много интересно – каза Уил.

– Ли още не ми е размазал фасона – засмя се Адам, – но и това ще дойде. Изглежда, не мога да стигна право на думата. Цялата работа стана, понеже ми омръзна да седя и нищо да не върша. Искам да се хвана с нещо, че да си запълвам времето.

– Защо не си обработваш земята?

– Не. Не ми е интересно. Не разбираш ли, Уил, аз не съм човек, който си търси някаква длъжност. Аз търся работа. От служба нямам нужда.

Уил изостави предпазливостта си.

– Добре де, аз какво мога да сторя за тебе?

– Мислех да споделя с теб един проект, а ти да ми кажеш мнението си. Ти си човек на бизнеса.

– Разбира се – рече Уил. – Каквото зависи от мен...

– Позаинтересувах се от въпросите на замразяването. И ми хрумна нещо, от което не мога да се отърва. Вечер, като си легна, пак то ми идва в главата. Досега не ми се беше случвало така да се измъча. Може да се каже, че идеята е сериозна, но вероятно е пълна с пропуски.

Уил разкръстоса нозе и подръпна панталоните си, където го стягаха.

– Продължавай, направо в целта! – каза той. – Искаш ли пура?

Адам не чу нито предложението, нито схвана намека.

– Цялата страна се променя – продължи той. – Хората повече няма да живеят, както са живели. Ти знаеш ли къде е най-големият пазар на портокали през зимата?

– Не. Къде?

– В Ню Йорк, в града. Прочетох го. Ето например в студените райони на страната, какво ще кажеш, не им ли се иска на хората и през зимата да имат онова, което там загива? Грах, марули, цветно зеле? В огромна част от страната с месеци не виждат такива неща. А тук, в Долината на Салинас, ние можем да ги отглеждаме през цялата година.

– Това тук съвсем не е като онова там – каза Уил. – А ти какво си намислил?

– Ето какво. Ли ме накара да купим един от големите ледници и на мен ми стана интересно. Слагам вътре разни зеленчуци, но ги подреждам по различен начин. И знаеш ли, Уил, ако натрошиш леда на ситно, пъхнеш в средата една маруля и я завиеш с восьчна хартия, изтрайва три седмици и след това е съвсем като прясна.

– По-нататък? – с опасения го подкани Уил.

– Както знаеш, железниците си направиха специални вагони за плодове. Отидох да ги видя. Прилична работа. И знаеш ли, ние можем посред зима да пращаме с тях марули за източното крайбрежие.

– И къде тук виждаш себе си? – попита Уил.

– Намислих да купя работилницата за лед, тука в Салинас, и да видя не може ли да изнасяме някои неща.

– Това ще струва маса пари!

– Аз имам тая маса пари – каза Адам. Уил Хамилтън ядосано дръпна устната си.

– Защо ли се забърках в тази история? – рече той. – Уж всичко ми е ясно.

– Какво искаш да кажеш?

– Виж какво – почна Уил, – дойде ли при мен човек да иска съвет за някакво намерение, аз знам, че на него съвет не му трябва. Той иска само да се съглася с него. И ако държа да си запазя приятелството му, казвам му, че идеята е великолепа, да си гледа работата. Но тебе те обичам, ти си приятел на моето семейство и затова няма в нищо да си напъхам главата.

Ли остави чорапите, свали панерчето на пода и си тури другите очила.

– Ти сега за какво се нервираш? – възрази Адам.

– Произхождам от един проклет род на изобретатели – каза Уил. –

Идваха ни всякакви идеи още на закуска и затова се хранехме с идеи вместо със закуска. У нас имаше толкова много идеи, че забравяхме да припечелим нещо, за да купим провизии. Малко като се пооправихме, баща ми и Том почнаха да патентоват. Аз съм единственият в цялото семейство, с изключение на майка ми, който не е имал никакви идеи, единственият, който успя да спечели някой и друг петак. На Том му идваха идеи как да помага на хората и някои от тях аха да замиришат на социализъм. И ако сега ми кажеш, че ти е все едно дали ще имаш някаква печалба, ще те фрасна с тоя кафеник по тиквата!

– Мен наистина ми е все едно.

– Дотук, Адам! Без мене! Щом искаш без време да загубиш четирийсет-петдесет хиляди долара, карай, гледай си идеята! Но аз ти казвам, остави тая загубена работа! Тури й пепел!

– Че какво й е толкова лошото?

– Всичко й е лошо. Хората от източните щати не са свикнали зимно време да ядат зеленчуци. И няма да ги купуват. Ще ти бутнат вагоните на глуха линия и цялата ти пратка отива по дяволите. Пазарът не е без контрол! О, Господи! Полудявам, когато новациите се натискат да правят бизнес с някакво си хрумване.

Адам въздъхна.

– Ти ще изкараш Сам Хамилтън престъпник – рече той.

– Нали ми беше баща, обичах си го, ама да беше го избавил Господ от неговите идеи! – Уил погледна Адам и в очите му долови недоумение. Изведнъж го досрамя. Поклати бавно глава и додаде: – Не исках да кажа нищо лошо за близките си. Бяха според мен добри хора. Но съветът ми към тебе си остава в сила. Зарежи това замразяване!

Адам се извърна полека към Ли:

– Остана ли нещо от лимоновия пай, дето го ядохме на вечеря?

– Мисля, че не – отвърна Ли. – Стори ми се, в кухнята чух да шетат мишки и се боя, че утре по възглавниците на момчетата ще намерим трохи от белтъчена глазура. Но имате половин бутилка уиски.

– Така ли? Защо да не се почерпим?

– Разпалих се – каза Уил и се помъчи да се засмее на себе си. – Едно питие ще ми дойде добре. – Лицето му бе станало огненочервено, гласът му излизаше от гърлото с напрежение. – Взех да затлъстявам. – Изпи две питиета и се поотпусна. Намести се на стола и почна да поучава Адам: – Има неща, които никога не променят своята стойност. Щом искаш да си вложиш парите в нещо, огледай се в света. Войната в Европа ще продължи дълго време. А когато има война, има и гладни хора.

Не казвам, че ще стане, но няма да се изненадам, ако и ние влезем във войната. На този Уилсън³⁸ хич не му вярвам – само теория и големи приказки. А влезем ли и ние, от трайните хранителни продукти могат да се натрупат състояния. Взemi ориза, царевицата, житото, фасула. Те нямат нужда от лед. Това са стоки, които траят, и благодарение на тях хората оцеляват. Бих ти казал, че ако вземеш сега да засееш с фасул цялата си равна земя, дявол да я вземе, твоите синове няма защо да се тревожат за бъдещето си. Фасулът вече скочи на три цента. Ако влезем във войната, няма да се учудя, ако стигне и десет. Дръж си фасула на сухо, под ръка, да си чака пазара. Искаш ли печалба, засявай фасул.

Тръгна си в добро настроение. Срамът, който бе изпитал, се беше изпарил, а той остана с мисълта, че е дал разумен съвет. Щом Уил си отиде, Ли изнесе една трета от лимоновия пай и го разряза на две.

– Взел е да затлъстява – обясни той. Адам седеше умислен.

– Казах само, че искам нещо да върша.

– А ледарницата?

– Мисля да я купя.

– Може да засееш и малко фасул – каза Ли.

2

Към края на годината Адам осъществи големия си експеримент и той се оказа сензация в тази година от местни и международни сензации. Като почна подготовката, търговците заговориха за него, наричайки го далновиден, с чувство за бъдещето, с напредничави идеи. На изпращането на шестте вагона марули, наблъскани в лед, придадоха гражданска нотка. Присъстваха представители на Търговската камара. Вагоните бяха окичени с огромни плакати, на които пишеше „Марули от Долината на Салинас“. Но никой не пожела да вложи капитал в начинанието.

От Адам бе рукнала енергия, каквато той и не подозираше, че притежава. Да се съберат, сортират, опаковат, заледят и натоварят марулитете, съвсем не беше дребна работа. Съоръжения за такава работа липсваха. Всичко трябваше да се върши импровизирано, беше наета много работна ръка, която трябваше и да се обучи. Всеки даваше съвети, но никой не помагаше. Изчисляваха, че Адам е похарчил за начинанието си цяло състояние, но какво точно е било това състояние, не можеше никой

38. Удро Уилсън (1856–1924) – президент на САЩ (1913–1921). – Б. пр.

да каже. Не знаеше и самият Адам. Знаеше само Ли.

Проектът изглеждаше добър. Марулите бяха дадени на консигнация, при добра цена, на търговски посредници в Ню Йорк. След което влакът замина и всички се прибраха по домовете си да чакат. Окажеше ли се операцията успешна, много народ бе готов да изрови отнякъде капитали, за да се включи. Дори Уил Хамилтън се питаше дали не е дал погрешен съвет.

Последвалите събития не биха могли да имат по-пагубни резултати, дори ако бяха замислени от някой всемогъщ и непрощаващ враг. Когато влакът достигна Сакраменто, снежни лавини затвориха за два дни проходите на Сиера и шестте вагона бяха спрени на глуха линия, изцеждайки от себе си топящия се лед. На третия ден товарната композиция прекоси планините и тъкмо тогава в Средния запад настъпи необичайно за сезона затопляне. В Чикаго, без да има пряк виновник, просто защото тези неща се случват, се получи объркване на маневрите и Адамовите шест вагона марули останаха на гарата още пет дни. Това се оказа достатъчно, няма смисъл от повече подробности. В Ню Йорк пристигнаха шест вагона отвратителна каша, като заплатиха значителна сума просто за да бъде изхвърлена.

Адам прочете телеграмата от комисионната къща и се отпусна на стола си – лицето му бе озарено от необяснима смирена усмивка, която така и не се измести от там. Ли го избягваше, за да му даде възможност да се вземе в ръце. Децата научиха отзвук в Салинас: Адам бе един глупак. Подобни всезнаещи мечтатели винаги си навличат беля. Бизнесмените се поздравяваха помежду си за своята предвидливост, че са останали настрана. Да си бизнесмен, се иска опит. Хората, които получават своето състояние от наследство, винаги загазват. И ако ви трябват доказателства, вижте само какво направи Адам от своето ранчо. Глупакът пари не държи. Дано да му е за урок. А той бе удвоил производството на работилницата за лед.

Уил Хамилтън си спомни не само, че се е противопоставил, но и че е предсказал в подробности какво ще се случи. Не, той не изпитваше задоволство, но какво можеш да сториш, когато човек не се вслуша в съветите на един разумен търговец? Само Господ знае колко голям опит има Уил с гениалните си осенения. По обиколен път си припомни, че и Сам Хамилтън беше същият глупак. Колкото до Том Хамилтън, той направо си беше луд.

Когато Ли си даде сметка, че е минало достатъчно време, реши да говори направо. Седна очи в очи срещу Адам, за да е сигурен, че той

няма да се разсее.

– Как се чувстваш? – попита го Ли.

– Добре.

– И нямаш намерение да си подвиеш опашката, така ли?

– Какво те кара да мислиш така? – попита Адам.

– Гледам ти израза, като по-раншния. И тая лунатична искра в погледа. Не се ли чувстваш смазан?

– Не – каза Адам. – Само се питам дали не съм разорен.

– Не съвсем – рече Ли. – Останаха ти около девет хиляди долара и ранчото.

– Дълга две хиляди за разтоварването на сметта.

– Те са извън тия девет хиляди.

– Дълга доста и за новите машини за лед.

– Платени са.

– И са ми останали девет хиляди?

– И ранчото – добави Ли. – Ледарницата може и да се продаде.

Лицето на Адам се изопна, отнесената усмивка изчезна.

– Аз все още вярвам, че ще излезе нещо – каза той. – Дотук бяха все злополуки. А работилницата за лед ще си запазя. Студът наистина запазва продуктите. И освен всичко от ледарницата все капят някакви пари. Сигурно ще измисля нещо.

– Гледай каквото измислиш да не струва пари – рече Ли. – Неприятно ще ми бъде да се разделя с газовата си печка.

3

Близнаците приеха провала на Адам твърде навътре. Петнайсетгодишни, те бяха живели доста дълго със съзнанието, че са синове на богат човек. Трудно беше да се простят с това чувство. И сигурно нямаше да бъде толкова лошо, ако цялата история не бе заприличала на цирк. С ужас си спомняха грамадните плакати по товарните вагони. И ако хората на бизнеса се присмиваха на Адам, то много по-жестоки бяха техните съученици. Само за двацет и четири часа момчетата се превърнаха в Арон и Кейл Марулите или за по-кратко – Марулените кочани.

Арон реши да обсъди проблема с Абра.

– Сега всичко ще се промени – каза й той.

Абра бе пораснала истинска хубавица. Гърдите и се надигаха с годините, лицето ѝ бе добило спокойствието и топлотата на хубостта. Бе

вече много повече от миловидна – силна, самоуверена и женствена. Тя погледна разтревожения му израз и попита:

– Защо всичко ще се промени?

– Ами, първо, мисля, че вече сме бедни.

– При всички случаи би работил, нали?

– Знаеш, че искам да продължа в колежа.

– Пак можеш. Аз ще ти помагам. Всичките си пари ли изгуби баща ти?

– Не зная. Хората така казват.

– Кои са тия „хора“? – попита Абра.

– Как кои, всички! И сега навярно баща ти и майка ти няма да ти разрешат да се омъжиш за мен.

– Тогавя няма да им казвам нищо – рече тя.

– Много си сигурна в себе си.

– Да, сигурна съм. Няма ли да ме целунеш?

– Тук? На улицата?

– Че защо не?

– Ще ни видят.

– Нека! – рече Абра.

– Не – каза Арон, – не ми харесва да правим тия неща публично.

Тя излезе пред него и го спря.

– Виж какво, господинчо! Целуни ме още сега!

– Защо?

– За да разберат всички – бавно изрече тя, – че аз съм госпожа Марулен кочан.

Смутен, той я целуна набързо и я дръпна редом до себе си.

– Май трябва сам да се откажа.

– Какво значи това?

– Ето на, сега вече не съм за тебе. Просто едно бедно момче като останалите. Да не мислиш, че не забелязах промяната у баща ти?

– Ти си побъркан – рече Абра и се понамръщи – тя също бе забелязала промяната у баща си.

Влязоха в сладкарницата на Бел и седнаха. Тази година модната напитка беше тоник от целина. Предишната се пиеше газирани екстракт от билки със сладолед. Абра духаше леко в чашата мехурчета през сламката и разсъждаваше за промяната у баща си след катастрофата с марулитите. „Не смяташ ли – бе й рекъл, – че ще е разумно за разнообразие да се виждаш с друг човек?“ – „Но аз съм сгодена за Арон!“ – „Сгодена! – бе изсумтял той. – Откога дечурлигата взеха да се сгодяват? По-добре

вземи, че се поогледай наоколо. В морето има и друга риба.“ Спомни си как неотдавна бе станало дума за фамилните несъответствия, а веднъж й бе намекнато, че някои хора не могат вечно да прикриват семейните си скандали. Това стана, когато се пусна слухът, че Адам е изгубил цялото си състояние.

Тя се наведе над масата.

– Знаеш ли, има нещо, което можем да направим – толкова е просто, че ще си умреш от смях.

– Какво е то?

– Можем да се заемем с ранчото на баща ти. Татко казва, че земята била отлична.

– Не – веднага отсече Арон.

– Защо?

– Не ми се става фермер, а и ти не можеш да бъдеш съпруга на фермер.

– Аз ще бъда съпруга на Арон, какъвто и да е той.

– Няма да се откажа от колежа.

– Ще ти помагам – повтори Абра.

– А откъде пари?

– Ще откраднем.

– Искам да се махна от този град – каза той. – Тук всички ми се присмиват. Непоносимо е.

– Много скоро ще забравят.

– Няма да забравят. И не ми се стои още две години, докато завършим училището.

– От мен ли искаш да избягаш?

– Не! Ох, по дяволите, защо му трябваше да се набърква в работи, които не разбира!

– Не обвинявай баща си – укори го Абра. – Я да беше станало? Сега всички щяха да му се кланят.

– Ама нали не стана? Така ме подреди! Главата си не мога да изправа. Господи, как го мразя!

– Арон! – строго го сръза Абра. – Не приказвай така!

– Знам ли сега дали не е лъгал и за майка ми?

Абра почервеня от гняв.

– Заслужаваш един шамар! И ако нямаше никой наоколо, щях аз да ти го зашлевя. – Погледна красивото му лице, сега изкривено от бяс и отчаяние, и внезапно промени тактиката си: – Защо не го питаш за майка си? Ей така, изтъпанваш се и направо го питаш!

– Не мога, обещах ти.
– Ти обеща само да не издаваш какво съм ти казала.
– Нали като го попитам, ще поиска да узнае откъде съм научил?
– Добре – извика тя, – разглезен дечко! Освобождавам те от клетвата. Върви и го питай!

– Не знам дали ще го направя.
– Понякога ми идва да те убия – рече тя. – Но, Арон... аз толкова много те обичам. Обичам те. – От високите столчета пред тезгяха с лимонадените кранове се понесе кикот. Гласовете им се бяха надигнали и връстниците им бяха дочули какво си говорят. Арон се изчерви и в очите му напряха гневни сълзи. Изскочи от сладкарницата и хукна по улицата.

Абра спокойно си взе чантичката, оправи си полата и я изтупа с длан. Сетне приближи спокойно мистър Бел и плати за двата тоника от целина. Отивайки към вратата, спря до хихикащата групичка и каза:

– Оставете го на мира! – Гласът ѝ бе леден. На излизане я настигна един фалцет:

– О, Арон, колко много те обичам!

На улицата се завтече да настигне Арон, но не можа да го открие. Звънна у тях по телефона. Ли каза, че Арон не е вкъщи. Но Арон беше в стаята си, обхванат от негодувание. Ли го бе видял как се вмъква там и затваря вратата.

Абра обикаляше улиците на Салинас с надеждата, че някъде ще го съзре. Сърдита му беше, но ѝ бе станало и учудващо самотно. Досега Арон никога не беше побягвал от нея. И Абра бе изгубила дарбата да се чувства добре сама.

Кейл обаче трябваше да свиква със самотата. Веднъж-дваж се помъчи да се присламчи към Абра и Арон, но те не го пожелаха. Ревнуваше, опита се да привлече момичето, но не успя. Намираще уроците си за прости и не особено интересни. Арон се старееше повече, докато ги научи, поради което, вече овладял ги, изпитваше и по-силно чувство за нещо завършено. Така у него се разви уважение към знанието, много по-голямо от качеството на това знание. Кейл я караше как да е. Не се интересуваше особено нито от училищните спортове, нито от обществения живот на училището. Все по-неспокоен, губеше се по цели нощи. Растеше висок и строен и винаги внушаваше нещо мрачно.

Глава 38

1

Откакто се помнеше, Кейл бе копнял за топлина и привързаност, както и всички останали. Да беше едно дете или поне Арон да бе друго момче, Кейл навярно би постигнал това нормално и лесно. Но още от самото начало Арон веднага печелеше хората с хубостта и с простите си обноски. Съвсем естествено Кейл се надпреварваше за внимание и ласки по единствения начин, който бе научил – като се мъчи да подражава на Арон. И онова, което очароваше в русата невинност на Арон, се превръщаше в един мургав, подозрителен, неприятен Кейл с присвити очи. И понеже се мъчеше да изглежда друг, играта му бе неубедителна. Там, където приемаха Арон, Кейл биваше отблъскван, макар да бяха извършили или казали едно и също нещо.

Както няколко удара по муцунката биха накарали кученцето срамежливо да сведе глава, така няколко отблъсквания биха изпълнили със срам и едно момче. Но докато кученцето ще се свие или ще се търколи, подмазвайки се, по гръб, момчето би могло да потули срама си с лекомисленост, самохвалство или с потайност. А изпита ли веднъж едно момче какво значи да го отхвърлят, то ще открива такова отношение и там, където то не съществува, или още по-лошо, очаквайки го, ще го предизвиква у хората. У Кейл този процес бе толкова продължителен и бавен, че той не го почувства като особен. Около себе си бе издигнал стената на самоудовлетворението, достатъчно яка, за да го пази от света. И ако в нея имаше слаби места, те можеха да бъдат само в близост до Арон и Ли, а най-вече в пряка близост до Адам. Може би Кейл бе почувствал някаква сигурност в занесеността на баща си. Да не те забелязват изобщо, е много по-добре, отколкото да те забелязват накрито.

Още съвсем малък, Кейл бе открил една тайна. Примъкнеше ли се тихичко до седналия си баща и облегнеше ли се леко на коляното му, ръката на Адам машинално ще се вдигне и пръстите му ще погаят Кейл по рамото. Много е възможно Адам да не е и подозирал, че го върши, но милувката отприщваше у момчето такъв неудържим порой от чувства, че то ценеше тази особена радост и пестеливо си я доставяше само когато му бе нужна. Бе истинско вълшебство, което го правеше зависим. То бе празничният символ на неговото робско обожание.

Нещата не се изменят, ако ги изместиш другаде. И в Салинас Кейл

нямаше повече приятели, отколкото в Кинг Сити. Съмишленици имаше, те усещаха неговия авторитет и дори малко му се възхищаваха, но приятели нямаше. Живееше самотен и се движеше сам.

2

И да знаеше, че Кейл излиза вечер и се връща много късно, Ли с нищо не се издаде, тъй като не можеше нищо да стори. Нощните стражи го виждаха понякога да се разхожда сам. Началникът Хайзърман реши да говори за това с училищния отговорник по отсъствията, който го увери, че Кейл не само не е бил забелязван да бяга от час, но и че на практика е много добър ученик. Началникът, разбира се, познаваше Адам и тъй като Кейл не чупеше прозорци и не предизвикваше никакви безредици, нареди на стражите да си отварят очите, но да не закачат момчето, освен ако не стане някоя беля.

Една вечер старият Том Уотсън настигна Кейл и го попита:

– Защо се разхождаш все по вечерно време?

– Нали никого не безпокоя – защити се Кейл.

– Знам, че не безпокоиш. Но е време да се прибиращ и да спиш.

– Не ми се спи – отвърна Кейл, но това не означаваше нищо за стария Том Уотсън, който през целия си живот не помнеше миг, когато да не му се е спяло. Момчето надникна в игралната на фън-дан в китайския квартал, но не игра. Беше много загадъчно, но и без това и най-простите неща за Том Уотсън бяха загадки, тъй че той предпочете да махне с ръка.

По време на своите разходки Кейл често си припомняше разговора между Ли и Адам, дочут веднъж на верандата. Искаше му се да изрови истината. Информацията му се натрупваше постепенно, ту от забележка, доловена на улицата, ту от откъслечни разговори в игралния дом. Ако Арон беше на негово място, той едва ли би направил някаква връзка между тези факти. Но Кейл ги подреждаше. Той знаеше, че майка му не е мъртва. От първия разговор и от дочутите думи знаеше също, че на Арон далеч няма да му е приятно да я открие.

Една нощ Кейл се натъкна на Холман Заека – вдигнал се от Сан Ардо за полугодния си запой. Заека го поздрави с излияния – селяните винаги поздравяват така познати хора на чуждо място. Отпивайки от еднопайнтовата си плоска на уличката зад „Абатството“, Заекът съобщи на Кейл всички новини, които можа да си спомни. Бил продал част от

земята си на добра цена и дошъл в Салинас да го отпразнува, а празникът означаваше от всичко по малко. Сега щял да отиде на оная улица и да покаже на курволяка какво може един истински мъж. Кейл приседна тихо до него и се заслуша. Когато уискито в шишето на Заекът стигна дъното, Кейл се измъкна и накара Луис Шнайдър да му купи друго шише. А Заекът остави празното и когато посегна отново, напипа пълното.

– Смешна работа – каза си той, – мислех, че съм имал само едно. Гледай ти, каква приказна грешка!

Преполовявайки второто стъкло, Заекът забрави не само кой е Кейл, но и на колко е години. Помнеше обаче, че сегашният му компаниян е негов стар и добър приятел!

– Виж кво, Джордж – каза той, – сложи ми още малко от тоя графит в молива и ще отидем заедно на Уличката. Хайде, не ми казвай, че не можеш да си го позволиш! Аз уреждам всичко. Не ти ли казах, че продадох четирийсет акра? И без това не струвах. – След малко продължи: – Ей, Хари, да ти кажа ли какво ще направим? Нямаме нищо общо с тия курви, дето взимат по два долара. Ще отидем при Кейт. По-скъпо е, по десетачка, но майната му! Там имат цирк. Ти виждал ли си цирк, Хари? Ехе, голяма работа! Кейт си знае работата. Помниш я Кейт, нали, Джордж? Жената на Адам Траск, майката на ония загубени близнаци! Исусе! Никога няма да забравя как го застреля и избяга! Тресна го в рамото и дим да я няма! Е, като жена никак не я биваше, ама като проститутка е адска история. Смешно, знаеш ли, казват, че от тях излизали най-добрите съпруги. Какво има да учат, за тях няма нищо ново. Ще ми помогнеш ли да стана, а, Хари? Та за какво ти разправях?

– За цирка – тихо рече Кейл.

– О, да! От тоя цирк на Кейт ще ти изхвъркнат очичките! Знаеш ли какво правят там?

Кейл тръгна малко по-назад, да не го забележи Заека. Заекът разказваше какво правели там. Но не от това на Кейл му се повдигна. То направо му се стори глупаво. А мъжете, които стоят отстрани и гледат! Като виждаше лицето на Заека под уличните лампи, Кейл си представяше как изглеждат лицата на зрителите в този цирк.

Минаха през обраслия двор и се качиха на небоядисаната веранда.

Макар и висок за възрастта си, Кейл се вдигна на пръсти. Пазачът на вратата не се вгледа отблизо в него. Полутъмната стая с ниските тайнствени лампи и нервно чакащи мъже скри неговото присъствие.

3

Досега всякога Кейл бе искал сам да трупа своята тъмна грамада от чуто и видно, нещо като склад от материали, които, подобно на овехтели сечива, биха могли понякога да му вършат работа. Но след посещението при Кейт той почувства отчайваща нужда от помощ.

Като почукваше на пишещата си машина, една вечер Ли чу тихо да се хлопа и в стаята му влезе Кейл. Момчето седна на ръба на леглото, а Ли отпусна слабата си фигура в морисовия стол. Не можеше да се нарадва, че един стол може да му доставя такова удоволствие. Скръсти ръце на стомаха си, сякаш бе с китайска дреха, и търпеливо зачака. Кейл се бе вторачил в една точка в пространството току над главата на Ли. Сетне заговори бързо и приглушено:

– Знам къде е майка ми и с какво се занимава. Видях.

Мозъкът на Ли конвулсивно изшептя една напътствена молитва.

– И какво още искаш да знаеш? – кротко попита той.

– Още не съм намислил. Мъча се да се сетя. Ти ще ми кажеш ли истината?

– Разбира се.

Въпросите, които гъмжаха в главата на Кейл, бяха толкова объркващи, че той се затрудни да избере първия.

– Баща ми знае ли?

– Да.

– А защо казва, че е умряла?

– Да ви спести страданието.

Кейл помисли.

– Какво е направил баща ми, та е избягала?

– Той я обичаше от цялата си душа и сърце. И й даде всичко, каквото можеше да му дойде на ум.

– А тя е стреляла в него?

– Да.

– Защо?

– Защото не я пускаше да си отиде.

– Бил ли е някога груб с нея?

– Не знам такова нещо. Той никога не би я наранил.

– Ли, а тя защо го направи?

– Това не зная.

– Не знаеш или не искаш да кажеш?

– Не зная.

Кейл се умълча толкова дълго, че стиснал китките си, Ли усети как пръстите му изтръпват. Испита облекчение, когато момчето отново заговори. Тонът му сега бе друг, в него имаше нещо умоляващо.

– Ли, ти си я познавал. Каква беше тя?

Ли въздъхна и отпусна ръце.

– Мога да кажа само какво мисля. И може да не съм прав.

– Нищо, кажи какво мислиш.

– Кейл – почна той, – размишлявал съм по този въпрос с часове и пак нищо не зная. Тя е една загадка. Струва ми се, не прилича на другите хора. У нея нещо липсва. Може би добрина или пък съвест. Човек разбира хората само ако ги чувства чрез себе си. А аз не мога да я почувствам. Сетя ли се за нея, всичките ми чувства пропадат в някаква тъмница. Не разбрах нито какво искаше, нито към какво се стремеше. Изпълнена беше с ненавист, но защо и към какво, не успях да разбера. Загадка. В тази нейна омраза имаше нещо болнаво. Не гневно, а безсърдечно. Не знам хубаво ли е, дето ти говоря така.

– Но аз трябва да зная.

– Защо? Не ти ли беше по-добре, преди да го знаеш?

– Да. Но сега не мога да остана дотук.

– Прав си – рече Ли. – Отиде ли си първородната невинност, спира не няма. Освен ако не си лицемер или глупак. Но аз повече не мога нищо да ти кажа, защото и сам не знам нищо.

– Тогава ми разкажи за татко – каза Кейл.

– Виж, това мога – рече Ли. Замълча. – Дали някой не чува какво си говорим? Приказвай по-тихо.

– Кажете за него – настоя Кейл.

– Според мен у баща ти ги има многократно умножени ония неща, които жена му нямаше. Неговата добрина и съвест, мен ако питаш, са толкова големи, че едва ли не са недостатъци. Спъват го, пречат му.

– А когато тя си отиде, той какво направи?

– Умря – каза Ли. – Ходеше, но беше мъртъв. Чак съвсем наскоро се окопоти. – В лицето на Кейл Ли откри нов, непознат израз. Очите му бяха станали по-широки, устата, обикновено стегната и опъната, сега бе отпусната. Въпреки различния им цвят, сега за първи път Ли установи в лицето му някаква прилика с Арон. Като мускул, който дълго време е бил в напрежение, раменете му леко се тресяха. – Какво ти е, Кейл? – попита той.

– Колко го обичам! – рече Кейл.

– И аз го обичам – каза Ли. – То ако не беше така, шях ли да остана тук толкоз време? Може да не е мъдър тъй, както хората го разбират, но е добър човек. Може би най-добрият човек, когото познавам.

Кейл внезапно се изправи.

– Лека нощ, Ли.

– Стой малко. Казал ли си някому?

– Не.

– На Арон недей! Знам, че няма.

– Ами ако той научи сам?

– Тогавя си длъжен да бъдеш до него, за да му помогнеш. Но не отивай сега. Кой знае ще можем ли пак да си поговорим, след като излезеш от тази стая. Току-виж си ме намразил, задето знам, че знаеш истината. Кажи ми едно – мразиш ли майка си, Кейл?

– Да – рече Кейл.

– Чудна работа – каза Ли. – Мисля си как баща ти не можа никога да я намрази. Испитваше само скръб.

Кейл се отправи към вратата бавно и тихо. Мушна юмруците си дълбоко в джобовете.

– Ти нали каза кога разбираме хората. Мразя я, защото знам защо си е отишла. Знам, защото я усещам в себе си. – И остана с наведена глава. В гласа му бе трепнала печал.

– Стига! – рязко извика Ли и скочи. – Чуваш ли? Само да съм те хванал, че правиш нещо подобно! Естествено, че от нея има нещо в тебе. Всеки го има. Но у теб има и от другото. Хей, я вдигни глава! Погледни ме в очите!

Кейл повдигна глава и уморено каза:

– Какво искаш?

– Имаш и от другото! Чуваш ли ме? Ако го нямаше, хич не би се и замислил. Само смей да я подкараш по лесния път! Най-лесното е да се оправдаваме с наследственото. Пази се, да не те пипна! Погледни ме в очите и запомни какво ти казвам: Каквото и да правиш, правиш го ти, а не майка ти!

– Вярваш ли в това, Ли?

– Да, вярвам. По-добре и ти да го вярваш, защото иначе ще ти счупя и последната костичка!

След като Кейл си отиде, Ли се върна на стола си и унило се замисли: „Странно, какво ли стана с моята азиатска съдържаност?“

Откритието на Кейл за него бе по-скоро потвърждение, а не нещо ново. От дълго време си знаеше, макар и без подробности, че облакът е надвиснал. И сега се отнесе към нещата двойко. От една страна, изпитваше едва ли не приятното чувство за надмощие, идещо от знанието: можеше да осмисля изрази и постъпки, да тълкува беглите намеци, дори да се потапя в миналото и да го прережда. Но, от друга страна, това не стигаше да се противопостави на мъката, дошла с познанието.

Тялото му вече се преустройваше в мъжко, заогъваха го пронизващите вихри на съзряването. Ту ще го видиш смирен, пречистен и предан, ту пък, в следващия момент ще се оваля в гнусота, а подир това ще се изтезава от срам, за да излезе още по-смирен.

Откритието изостри чувствата. Взе да му се струва, че щом носи такова наследство, значи е явление, единствено по рода си. Не повярва докрай в думите на Ли, нито пък осъзнаваше, че през подобни преживявания минават и останалите момчета.

Представлението, което бе видял при Кейт, не излизаше от ума му. Споменът ту раздухваше в тялото и въображението му похотливи пламъчета, ту го отвращаваше със своята гнусота и гадост. Почна да се вглежда по-внимателно в баща си и откриваше у него може би повече печал и отчаяние, отколкото ги имаше в действителност. И у Кейл все повече растеше някаква страстна привързаност към баща му, желанието да го закриля и да отмъсти за страданията, които е преживял. В своето чувствително въображение Кейл смяташе тия страдания за непоносими. Веднъж нахлу в банята, докато Адам се къпеше, и забеляза грозния белег от куршума. Против волята си, чу се да пита:

– Татко, от какво ти е този белег?

Ръката на Адам се вдигна, сякаш да прикрие белега.

– Стара рана, Кейл. От походите срещу индианците. Някой път ще ти разкажа.

Наблюдавайки лицето на Адам, Кейл долови как умът му се бе втурнал в миналото, да изнамери някоя лъжа. Кейл се отврати не от лъжата, а от необходимостта да се изрича лъжа. Той лъжеше само когато би могъл да извлече една или друга изгода. Но да си принуден да изречеш лъжа, му се стори срамно. Идеше му да изкрещи „Знам от какво ти е белегът, но това няма значение!“ Естествено, не го направи. Рече само:

– Добре, разкажи ми.

Арон също попадна в мътилката на промените, но неговите пориви бяха по-мудни. Плътта му не издаваше такива пронизителни крясъци, както у Кейл. Страстите му взимаха религиозна посока. Бе решил в бъдеще да се посвети на проповедничество. Посещаваше всички служби на Епископалната църква, на празник помагаше с цветята и венците и прекарваше дълги часове с младия къдрокос свещеник мистър Ролф. Светското обучение на Арон бе почерпано от един млад човек без никакъв житейски опит и това му даде способността да обобщава нещата, която притежават само неопитните. Той получи конфирмация в Епископалната църква и се включи в неделния църковен хор. Абра го последва. С женския си ум тя знаеше, че тия неща са нужни, но несъществени.

Напълно естествено беше новопокръстеният Арон да се погрижи и за Кейл. В началото се молеше безмълвно за неговата душа, но накрая реши пряко да се обърне към него, порица безбожността му и му поиска да се поправи. Стига брат му да беше по-хитър, Кейл може би щеше да се постарее да не му противоречи. Но Арон бе достигнал вече такова състояние на ревностна чистота, в сравнение с която всеки друг изглеждаше затънал в калта. След няколко лекции от страна на Арон Кейл установи, че брат му е непоносим самохвалко, и му го каза. Но и за двамата настъпи облекчение, когато Арон изостави брат си на вечните мъки адови.

Беше неизбежно религиозният плам на Арон да вземе и плътски обрат. Говореше на Абра, че въздържанието е необходимо, решавайки за себе си да се посвети на пълно безбрачие. Умната Абра се съгласяваше, чувствайки, надявайки се, че този период ще отmine. Тя и без това не познаваше друго състояние освен безбрачието. Искаше да се омъжи за Арон и да му нареди куп деца, но сега-засега не отваряше и дума. Досега не беше ревнива, но лека-полека взе да усеща в себе си инстинктивна, а може би и оправдана омраза към преподобния мистър Ролф.

Кейл наблюдаваше как брат му тържествува над грехове, които никога не бе познавал. Ехидно си мислеше да му съобщи за майка им, за да го види как ще се справи, ала побърза да отхвърли тази мисъл. Според него Арон изобщо не би понесъл това.

Глава 39

1

Мине се, не мине време, Салинас изживяваше умерени изригвания на висока моралност. Процесът обикновено протичаше по един и същи начин, всяко поредно изригване приличаше на предишното. Понякога то започваше от амвона, друг път – с новата амбициозна председателка на градския женски клуб. Хазартът биваше неизбежно обявяван за грях, който трябва да се изкорени. В това да се напада хазартът, имаше известни предимства. За него можеше да се спори, докато с проституцията въпросът стоеше иначе. Хазартът беше очевидно зло и повечето игрални домове бяха собственост на китайци, поради което нямаше опасност да се стъпи върху мазола на някой роднина. От църквата и женското дружество пожарът се пренасяше върху двата градски вестника. В уводните статии се настояваше за чистка. Полицията се съгласяваше, но си признаваше, че е късоръка, поради което искаше и понякога успяваше да получи увеличение на бюджета си. Стигнаха ли работите до уводни статии, всеки разбираше, че вече се играе с открити карти. Следваше спектакъл, старателно подготвен като балет. Полицията заставаше нащрек, игралните домове заставаха нащрек, а вестниците подготвяха предварително поздравителни редакционни статии. Тогава започваше хайката, добре обмислена и гарантирана. В мрежата на полицията попадаха дващестина, а и повече китайци, докарани от Пахаро, някой и друг скитник, между шест и осем бездомници, които като пришълци не бяха предупредени какво ще става – тикваха ги в затвора, а на сутринта ги глобяваха и освобождаваха. Градът си отдъхваше в своята нова неопетненост, а игралните домове изгубваха само една работна вечер плюс съответните глоби. Един от триумфите на човека е и този, че може да познава нещо и пак да не вярва, че съществува.

Една есенна вечер на 1916 година Кейл наблюдаваше играта на фън-дан при Шорти Лим, когато хайката го прибра. В тъмнината никой не го забеляза, а на сутринта началникът с изненада го откри в драмгольника. Началникът телефонира на Адам и го вдигна от закуска. Адам извървя двете преки до градския съвет пешком, отведе Кейл, прескочи до пощата да си вземе кореспонденцията и след това двамата се върнаха вкъщи.

Ли претопляше яйцата на Адам, а за Кейл бе опържил още две. На

тръгване за училище Арон се показва в трапезарията и попита Кейл:

– Да те изчакам ли?

– Не – рече Кейл и без да вдига очи, продължи да лапа яйцата.

Адам не бе изрекъл още и една дума, ако не се смята онова „Хайде!“, което произнесе, след като благодари на началника в общината. Кейл нагъваше противната закуска и през миглите си хвърляше по някой поглед към лицето на баща си. Изразът на Адам си оставаше непонижаем: едновременно озадачен, ядосан, замислен и тъжен. Адам се взираше в кафето си, а мълчанието растеше, додето натежа като вечност, която много трудно можеш отмести.

– Още кафе? – попита надникналият Ли.

Адам бавно поклати глава. Ли се оттегли и този път затвори кухненската врата.

В тази тишина, прекъсвана единствено от тиктакането на часовника, Кейл почна да изпитва страх. Долавяше как от баща му се излъчва сила, каквато преди не беше познавал. По краката му плъзна сърбежът на изтръпването, но го достраша да ги помръдне, за да възстанови кръвообращението. Чукна чинията с вилицата, за да произведе някакъв звук, но тишината го погълна. Часовникът издаде девет целенасочени удара, но и те потънаха. И когато страхът взе да го смразява, на негово място дойде възмущението. Сигурно тъкмо така лисицата усеща гняв към онази своя лапа, която я задържа към капана. Ненадейно Кейл подскочи. Сам не бе очаквал, че ще го направи. Развика се, без да е подозирал, че ще се обади:

– Прави с мен, каквото си решил да правиш! Хайде! Давай да приключим!

Този вик също бе всмукан от тишината.

Адам полека вдигна глава. Наистина досега Кейл никога не беше поглеждал баща си в очите, защото е вярно, че малцина поглеждат някога бащите си в очите. Ирисите на Адам бяха светлосини и през тях тъмни радиални чертици водеха към вихрите на зениците му. Дълбоко във всяка зеница Кейл видя отражението на собствения си образ, сякаш от тях го гледаха двама Кейловци.

– Не оправдах надеждите ти, нали? – бавно рече Адам. Беше по-лошо, отколкото да се нахвърли отгоре му. Кейл потрепера:

– Какво искаш да кажеш?

– Бил си прибран от игрален дом. Не зная как си попаднал там, какво си правил и защо си отишъл. – Кейл се снижа в стола си и заби нос в чинията. – Игра ли комар, сине?

- Не, сър. Само гледах.
- Беше ли ходил преди това?
- Да, сър. Много пъти.
- Защо ходиш там?

– И аз не зная. Вечерно време не ме свърта на едно място, като бездомните котки. – Мисълта за Кейт и плоската шега му се сториха отвратителни. – И като не мога да заспя, разхождам се, дано ми се доспи.

Адам прецени всяка дума, внимателно я огледа и попита:

- И брат ти ли се разхожда?

– О, не, сър. Няма и да се сети. Той не е... не е като мен, да не го свърта.

- Нали виждаш, нищо не зная – каза Адам. – Нищо не зная за вас.

На Кейл му се дощя да се хвърли и да прегърне баща си, да го погали и да бъде погалан. Дощя му се по някакъв див начин да покаже и да получи съчувствие и обич. Взе дървената халка за салфетката и пхна показалеца си в нея.

- Ако ме питаш, ще ти кажа – тихо рече той.

– Не съм те питал. Аз не съм ви питал! Като баща съм толкова лош, колкото беше и моят баща. – Кейл никога не бе долавял подобен тон в гласа на баща си. Беше дрезгав и преливащ от топлота, с мъка подбираше думите си, търсейки ги опипом в мрака. – Баща ми бе издялал калъп – продължи Адам – и насила ме напъха в него. Оказах се лоша отливка, но не успях да се претопя. Никой не може да се претапя. Така си и останах, лоша отливка.

- Не съжалявай – рече Кейл, – и без това много си видял.

– Видял? Може би... Но не това, което е трябвало. Не познавам си-новете си. Чудно, ще се науча ли някога?

- Ще ти кажа всичко, което поискаш да узнаеш. Само ме попитай.

- Та откъде ли да почна? От самото начало ли?

- Яд ли те е, или ти е мъчно, че ме затвориха?

За изненада на Кейл Адам се разсмя.

- Просто си бил там, нали? И не си извършил нищо лошо?

– Лошото е сигурно това, че съм бил. – Кейл търсеше в какво да се обвини.

– Веднъж и аз съм бил там – каза Адам. – И затова, че съм бил, лежах в затвора близо година.

Кейл се постара да преглътне еретичната мисъл.

- Не го вярвам – отсеке той.

- Понякога и аз не вярвам, но знам, че когато избягах, обрах един

магазин и задигнах чифт дрехи.

– Не вярвам – сломено каза Кейл, но топлината и близостта бяха толкова сладостни, че той се сгуши в тях и задиша плитко-плитко, да не ги смути.

– Помниш ли Самуел Хамилтън? – попита го Адам. – Положително го помниш. Ти беше още бебе, когато ми каза, че съм лош баща. Удари ме, на земята ме повали, за да ми го внуши.

– Този старец?

– Як старец беше той. Сега зная какво е имал предвид. Същият съм като баща си. Той не ми позволи да бъда личност и аз не приех синовете си като хора. Ето какво е искал да ми каже Самуел. – Погледна Кейл в очите и се усмихна. От обич към него Кейл изпита болка.

– Ние не сме на мнение, че си лош баща – каза той.

– Горките! – рече Адам. – Та по какво ще познаете? Никога не сте имали друг баща.

– Доволен съм, че попаднах в затвора – каза Кейл.

– Аз също, аз също. – Адам се засмя. – И двамата сме лежали в затвора, значи можем да си говорим. – Бе почнал да се развеселява. – Може би ще ми кажеш що за момче си ти, а? Ще можеш ли?

– Да, сър.

– Ще можеш?

– Да, сър.

– Добре, кажи ми. Нали разбираш, да си личност, предполага и да носиш отговорност. То не е само като да заемаш място в пространството. Какъв си ти?

– Ама не на шега, нали?

– Никаква шега! Разбира се, без шега! Разкажи ми за себе си. Ако искаш, естествено.

– Ами аз съм... – почна Кейл и млъкна. – Не е толкова лесно, като се опиташ...

– Дори ми се струва, че е невъзможно. Разкажи ми за брат си.

– Какво искаш да знаеш за него?

– Например какво мислиш ти за него? Повече, струва ми се, не можеш да кажеш.

– Той е добър. Не върши нищо лошо. Не му идват лоши мисли.

– Сега разказваш за себе си.

– Моля?

– Искаш да кажеш, че ти вършиш и мислиш лоши неща.

Страните на Кейл поруменяха.

– Вярно.

– Много ли са лоши тези неща?

– Да, сър. Да кажа ли?

– Не, Кейл. Ти вече каза. По гласа и по очите ти се познава, че водиш борба със себе си. Но няма защо да се срамуваш. Ужасно е човек да се срамува. Арон не се ли срамува понякога?

– Той не прави нищо, за което да се срамува.

– Сигурен ли си? – Адам се наведе към него.

– Съвсем сигурен.

– Каж ми, Кейл, ти пазиш ли го?

– Как по-точно, сър?

– Ами например, ако чуеш нещо лошо, жестоко, грозно – няма ли да го скриеш от него?

– Да. Мисля, че да.

– Значи според теб той е твърде слаб, за да понесе неща, които ти можеш да понесеш?

– Не точно това, сър. Той е добър. Наистина е добър. Никога никому не е причинил зло. За никого нищо лошо не е казал. Не е подъл, не се оплаква, смел е. Не обича да се бие, но може.

– Ти обичаш брат си, така ли?

– Да, сър. А аз му причинявам зло. Лъжа го, подигравам му се. Понякога съвсем безпричинно го обиждам.

– Но после ти е криво, нали?

– Да.

– А на Арон криво ли му е?

– Отде да знам. Когато не пожелах да вляза в църквата, стана му криво. А един път Абра се ядоса и каза, че го мразела. Почувства се страхотно. Прилоша му. Треска го затресе. Не помниш ли? Ли ходи да вика доктора.

Адам бе смаян.

– И аз живея с вас, а не зная нищичко! Защо се беше ядосала Абра?

– Не знам трябва ли да кажа – рече Кейл.

– Тогава недей.

– Не че е нещо лошо. Дори си е в реда на нещата. Нали знаеш, Арон иска да стане проповедник. Мистър Ролф... той се стреми към истинската религия и на Арон това му допада, и си е намислил никога да не се жени, че може дори и отшелник да стане.

– Тоест нещо като монах?

– Да, сър.

– И това не се харесва на Абра?

– Как ще се харесва! Беше побесняла, чак слюнките ѝ хвърчаха. Понякога и тя се ядосва. Грабна писалката на Арон, хвърли я на плочника и я стъпка. Каза, че половината ѝ живот отишъл заради Арон.

Адам се засмя.

– На колко години е Абра?

– Наближава петнайсет. Но... изглежда на повече в някои отношения.

– И аз бих казал същото. И какво направи Арон?

– Замълча си, но страшно му докривя.

– Тогава според мен ти си бил длъжен да я дръпнеш настрана.

– Но Абра си е негово момиче – каза Кейл.

Адам се вгледа дълбоко в очите му. След това извика:

– Ли! – Никой не се обади. – Ли! – повтори той. – Не го чух да излиза. Искам още кафе.

Кейл скочи.

– Аз ще ти направя!

– Я ми кажи – рече Адам, – ти няма ли да ходиш на училище?

– Не искам.

– Но трябва. Арон отиде.

– Хубаво ми е тук – рече Кейл. – Искам да бъда с теб.

Адам си погледна ръцете.

– Направи кафето – тихо каза той и в гласа му трепна стеснителност.

Докато Кейл беше в кухнята, Адам учудено погледна в себе си. Нервите и мускулите му пулсираха в някакъв разгарящ се глад. Пръстите му копнееха да хващат, нозете – да тичат. Очите му алчно фокусираха предметите в стаята. Видя столовете, картините, червените рози от килима, видя нови и ясни вещи, едва ли не вещи-хора, но дружелюбни. И в мозъка му се зароди една остра жажда за бъдещето, едно предвкушване, приятно и съгряващо, сякаш предстоящите минути и седмици ще донесат само радост. Испита чувството, че преживява една зора, предвещаваща чуден ден, който, спокоен и златист, ще премине над него. Сплете пръсти зад тила си и обтегна вдървените си нозе.

В кухнята Кейл се дразнеше, че водата в кафеника не завира, но от друга страна, бе доволен, че ще трябва да я изчака. Стане ли нещо познато, чудото повече не е чудо. Той бе изгубил вълшебството на неопознатото опознаване с баща си, но удовлетворението бе останало. Отровата на самотността и прогризващата завист към несамотните се бяха

изцедили от него и сега личността му, съзнаваше го, бе чиста и блажена. Опита се да измъкне на повърхността една своя стара ненавист, за да се подложи на изпитание, и установи, че ненавистта е изчезнала. Дося му се да бъде слуга на баща си, да му направи някакъв голям подарък, в негова чест да извърши някакво огромно добро дело.

Кафето прекипя и Кейл изгуби няколко минути, докато почисти печката. „Вчера – каза си той – не бих сторил това.“ Когато внесе димящия кафеник, Адам му се усмихна, подуши въздуха и каза:

– Тази миризма може да ме вдигне и от циментов гроб.

– Изкипя – рече Кейл.

– Трябва да кипне, за да е по-вкусно – каза Адам. – Интересна работа, къде ли се дяна Ли?

– Може да си е в стаята. Да проверя ли?

– Недей. Щеше да се обади.

– Татко, ще ми позволиш ли, като завърша, да поема ранчото?

– Много отрано кроиш планове. Ами Арон?

– Той иска да продължи в колежа. Не му казвай какво съм ти казал.

Нека той да ти го съобщи, а ти се направи на изненадан.

– Че защо, това е чудесно – рече Адам. – Не искаш ли и ти да завършиш колежа?

– Аз съм сигурен, че ще мога да печеля пари от ранчото, поне колкото да издържам Арон, докато е в колежа.

Адам сръбна от кафето.

– Щедро от твоя страна – забеляза той. – Не знам трябва ли да ти го кажа, но когато одеде те попитах що за момче е Арон, ти така отчаяно го защити, че си помислих дали пък нямаш нещо против него, дали не го мразиш...

– Аз го мразех – буйно каза Кейл. – И съм го нагрубявал. Но да ти кажа ли нещо, татко? Вече не го мразя. И вече никога няма да го мразя. Мисля си, че никого вече няма да мразя, дори майка си... – Млъкна, сепнат от това, че се изпусна, и мозъкът му се смрази, напрегнат и безпомощен.

Адам погледна право пред себе си. Разтри челото си в длан и накрая тихо каза:

– Ти знаеш за майка си. – Това съвсем не беше въпрос.

– Да, да, татко.

– Всичко ли?

– Да, сър.

Адам се облегна на стола си.

– Арон знае ли?
– О, не! Не, татко, не знае.
– Защо го казваш по тоя начин?
– Защото не бих посмял да му кажа.
– Защо не?
– Мисля, че няма да го понесе. – Кейл беше като съсипан. – Няма у него толкова злоба, за да го понесе... – Поиска да продължи фразата „както и ти, татко“, но думите останаха неизречени.

По лицето на Адам се изписа умора.
– Слушай, Кейл – и той поклати глава, – мислиш ли, че има възможност Арон да не узнае? Добре си помисли!
– Той не стъпва по такива места – рече Кейл. – Той не е като мене.
– Ами ако някой му каже?
– Сигурен съм, че няма да му повярва. Първо, ще си помисли, че го лъжат, и второ, тежко му, който се реши да му каже!

– Ти беше ли там?
– Да, татко. Трябваше да се уверя. – И Кейл разпалено продължи: – Но ако замине за някой колеж и се махне завинаги от тоя град...

– Да – кимна Адам, – това е възможно. Но тук му остават още две години.

– Ами ако го предумам да побърза и да завърши за една година? Той е способен.

– А ти си още по-способен, а?
– Друг вид способност – рече Кейл.
Адам сякаш почна да се уголемява, додето запълни половината стая. Изразът му бе строг, а сините очи – остри и проникателни.
– Кейл – обади се дрезгаво той. – Какво, татко?
– Вярвам в тебе, сине – каза Адам.

2

Признанието на Адам посади у Кейл кълновете на щастието. Когато вървеше, все едно че не стъпваше по земята. Усмивката му почна да се появява по-често от свъсеността, почти не го обземаше предишният тайнствен мрак. Забелязвайки промяната, Ли кротко го попита:

– Да не си влюбен в някое момиче, а?
– Момиче ли? Не! Кой е умрял за момиче?
– Всеки – каза Ли. Тогава Ли попита Адам:

– Знаеш ли какво става с Кейл?

– Разбрал е за нея – отговори му Адам.

– Така ли? – Не се разтревожи особено. – Нали помниш, мислех, че би трябвало да им го кажеш.

– Не съм им казал. Той е разбрал.

– И таз хубава! – възкликна Ли. – Нима от такава вест едно момче ще си тананика, когато си учи уроците, и ще си подхвърля шапката, когато върви по улицата? Ами Арон?

– От това се страхувам – призна Адам. – Не ми се ще той да узнава.

– Ако вече не е късно.

– Може би трябва да поговоря с него. Да го подпитам.

– И с теб е станало нещо – след като размисли, рече Ли.

– Сериозно? Надявам се, така е – каза Адам.

Но да тананика и да си подхвърля шапката, да се справя бързо с уроците, беше най-малкото, което се забелязваше у Кейл. Обхванат от новата си радост, той се беше самообявил за пазител на бащиното си спокойствие. Не беше го излъгал, когато му заяви, че не изпитва омраза към майка си. Но това не променяше факта, че тя е била причината за болката и срама на Адам. Кейл разсъждаваше, че щом едно време е могла да постъпи така, значи е в състояние отново да го извърши. И си постави задача да научи колкото е възможно повече за нея. Неприятел, когото познаваш, не е толкова опасен, по-мъчно ще те изненада.

Влечеше го къщата оттатък железопътните линии, особено нощно време. Понякога следобед се криеше във високия буренак на отсामната страна на улицата и наблюдаваше мястото. Видя, че от там излизат момичета, облечени в тъмно, дори строго облекло. От къщата тръгнаха винаги на двойки, а Кейл ги проследяваше с очи до ъгъла на улица „Кастровил“, където свиваха вляво към „Главната“. Откри, че ако не знаеш откъде идват, няма никога да знаеш какви са. Но не момичетата чакаше той. Искаше да види майка си на дневна светлина. И установи, че Кейт излиза всеки понеделник в един и половина. Като учеше допълнително и се справяше блестящо с уроците, уреди си в училище работите така, че да го освобождават в понеделник следобед. Когато Арон го запита, обясни му, че готвел някаква изненада, но се заклел да не обажда нищо. Арон и без това повече не се интересува. Потънал в себе си, той скоро забрави цялата история.

След като я бе проследил няколко пъти, Кейл запомни маршрута на Кейт. Всякога посещаваше едни и същи места: първо Монтерейската общинска банка, където я допускаха зад лъскавите решетки, пазещи

блиндираното хранилище. Там се бавеше около петнайсет-двайсет минути. Сетне тръгваше бавно по Главната улица и разглеждаше витрините. Влизаше в „Портър и Ървин“, оглеждаше тоалетите, а понякога купуваше – ластик, безопасни игли, някой воал, чифт ръкавици. Към два и петнайсет влизаше в козметичния салон на Мини Франкън, стоеше там час и излизаше с вдигнати коси, приборени на букли, забрадена с копринена кърпа, завързана под брадичката. В три и половина се качваше в канторите над магазина за земеделски сечива и посещаваше кабинета на доктор Роузен. Излезеше ли от доктора, спираше за миг в сладкарницата на Бел, откъдето купуваше шоколадови бонбони „Асорти“ в кутия от един килограм. Нито веднъж не свърна от пътя си. От Бел се връщаше направо на улица „Кастровил“ и оттам – в къщата си. В облеклото ѝ нямаше нищо необикновено. Обличаше се досущ като всяка по-заможна жена в Салинас, която е излязла да пазарува в понеделник следобед, освен може би това, че носеше ръкавици, което в Салинас не беше прието. Ръкавиците правеха ръцете ѝ топчести и меки. Държеше се като затворена в стъклена черупка. Не разговаряше с никого и сякаш никого не виждаше. От време на време някой мъж ще се извърне да я изгледа, след което неспокойно продължаваше по своите работи. Но общо взето тя се промъкваше покрай хората като невидима.

Кейл следи Кейт няколко седмици поред. Гледаше с нищо да не привлича вниманието ѝ. И тъй като Кейт винаги гледаше право пред себе си, той бе убеден, че не го е забелязала.

Влезеше ли Кейт в двора си, Кейл продължаваше нехайно по улицата и се прибираще вкъщи по друг път. Не би могъл да обясни точно защо я следи, освен с желанието да научи всичко за нея.

В края на втория месец той я последва, когато завършваше обиколката си и както обикновено се прибра в гъсто обраслия си Двор. Кейл изчака за миг, след което продължи пред паянтовата Дворна врата. Зас танала зад високия бухнат бръшлян, Кейт студено го повика:

– Ти какво искаш?

Кейл замръзна, увисна във времето, дъхът му секна.

Тогава си спомни какво бе научил още много малък – да разглежда и да запомня подробности, които нямат нищо общо с главния обект на вниманието му. Забеляза как южният вятър огъва младите листенца на бръшляна. Видя калната пътека, превърната от многото нозе в черна каша, и краката на Кейт, стъпили встрани на сухото. Чу как един от маневрените локомотиви на гарата на Южната тихоокеанска железница изпусна парата си с пронизителни суховати напъни. Усети мразовития

въздух по растяжия на бузите си мъх. И през цялото време не сваляше очи от Кейт, която пък не сваляше очи от него. По формата и цвета на очите и косите ѝ, дори по начина, по който държеше раменете си – повдигнати, като че непрекъснато ги свива, – той установи колко много Арон прилича на нея. Нямаше достатъчно ясна представа за собствения си лик, за да познае и себе си в нейните уста, дребните зъби и широките скули. Постояха така миг, между два порива на южния вятър.

– Не ме следиш за първи път – обади се Кейт. – Какво искаш?

– Нищо – рече той и наведе глава.

– Кой те е пратил? – настоя тя.

– Никой... госпожо.

– Значи не искаш да кажеш?

Излезли, без да успее да ги спре, следващите му думи го слисаха:

– Вие сте ми майка, исках да видя как изглеждате. – Това бе самата истина и той я изстреля като змийско клъвване.

– Какво? Какво значи това? Кой си ти?

– Аз съм Кейл Траск – каза той. Сега усети, че равновесието помежду им едва доловимо се изменя, като при движението на люлка. В момента той се намираще в горното положение, а тя – в долното. И макар изражението и да бе останало същото, Кейл схвана, че сега тя е в отбрана. Изгледа го по-внимателно, взря се във всяка черта и в паметта ѝ изплува смътно запомненият образ на Чарли.

– Ела с мен! – внезапно рече тя. Обърна се и тръгна покрай калната пътека. Кейл се поколеба за миг, сетне я последва по стъпалата. Помнеше голямото полутъмно помещение, но всичко останало беше ново за него. Кейт го преведе през някакъв хол и го покани в стаята си. Минавайки покрай кухненската врата, тя се провикна: – Чай! Две чаши!

В стаята сякаш го забрави. Съблече си палтото, дърпайки ръкавите с дебели, скрити в ръкавици неподвижни пръсти. След това се приближи до една наскоро поставена врата в другия край на стаята, до леглото ѝ. Отвори я и премина в новопостроената малка пристройка.

– Ела тук – каза тя – и си донеси оня стол!

Стаичката беше като кутийка. Нямаше никакви прозорци и никаква украса. Стените бяха боядисани в тъмносиво. На пода бе постлан плътен сив килим. Единствените предмети тук бяха огромното кресло, натъпкано със сиви копринени възглавници, една наклонена маса за четене и стояща лампа с плътен абажур. Кейт дръпна верижката на електрическия ключ, улавяйки го дълбоко във вдлъбнатината между палеца и показалеца си, като че ръката ѝ е изкуствена.

– Затвори вратата! – заповяда тя. Светлината хвърли своя кръг върху масата и смътно се разпръсна из сивата стая. Сивите стени сякаш изсмукваха светлината и я унищожаваша. Кейт се настани боязливо сред издутите пухени възглавници и бавно свали ръкавиците си. Пръстите и на двете ѝ ръце бяха превързани.

– Няма какво да зяпаш! – ядосано каза тя. – Артрит! О, искаш да видиш? – Свали мазната на вид превръзка от десния си показалец и поднесе изкривения пръст под лампата. – Ето, виж! Артрит! – И простена от болка, като предпазливо и хлабаво намота отново бинта. – Господи, как ме боли от тия ръкавици! Седни – подкани го тя. Кейл приседна на ръба на стола. – Навярно и ти ще го пипнеш – рече Кейт. – Сестрата на баба ми е имала, а и на майка ми беше почнало... – Замълча и стаята утихна съвсем. На вратата едва се почука. – Ти ли си, Джо? – извика Кейт. – Остави там подноса. Джо, още ли си там? – През вратата долетя неясно мърморене. – В гостната има боклук – беззвучно продължи Кейт. – Почисти! Ан също не си е почистила стаята. Кажй ѝ, че я предупреждавам. За последен път! Ева се държа чудесно снощи, ще се погрижа за нея. И, Джо, да кажеш на готвача, че ако и тази седмица поднесе моркови, да си стяга багажа! Чуваш ли ме? – Отново се разнесе мърморене. – Това е! – рече Кейт. – Мръсни свини! – изсъска тя. – Ще изгният, ако не ги наглеждам. Излез и донеси подноса с чая. – Когато Кейл отвори вратата, спалнята беше празна. Внесе подноса в пристройката и внимателно го остави на наклонената маса. Беше голям и сребърен, с калаен чайник, две бели порцеланови чаши, тънки като хартия, захар, каймак и отворена кутия с шоколадови бонбони. – Налей чая – нареди му Кейт. – Болят ме ръцете. – И пхна в устата си един бонбон. – Видях, че оглеждаш стаята – продължи тя, след като преглътна. – Очите ме болят от светлината. Идвам тук да си почивам. – Забеляза, че Кейл я стрелна в очите, и твърдо повтори: – Болят ме очите от светлината... Какво има – дрезгаво попита тя, – не искаш ли чай?

– Не, госпожо – рече Кейл. – Не обичам чай.

Тя вдигна тънкостенната чаша до устните си с превързаните пръсти.

– Добре. Тогава какво искаш?

– Нищо, госпожо.

– Просто да ме видиш?

– Да, госпожо.

– И доволен ли си?

– Да, госпожо.

– Как ти изглеждам? – Показа му една изкривена усмивка и ситните си остри бели зъби.

– Добре.

– Трябваше да се досетя, че си потаен. Къде е брат ти?

– Предполагам, на училище или вкъщи.

– Как изглежда той?

– Повече прилича на вас.

– О, нима? Добре, а като мене ли е?

– Иска да става проповедник – каза Кейл.

– Според мен така трябва да бъде: прилича на мен, а иска да се посвети на църквата. В църквата един мъж може да извърши куп пакости. Дойде ли някой при мен, всякога е нашрек. Но в църква хората отиват с открити души.

– Той е съвършено искрен – каза Кейл.

Тя се наведе към него. Лицето ѝ бе просветнало от любопитство.

– Напълни ми чашата. Тъп ли е брат ти? – попита го.

– Чудесен е – отвърна Кейл.

– Попитах те дали е тъп.

– Не, госпожо.

Тя се облегна назад и вдигна чашата.

– А как е баща ти?

– За него не искам да говорим – рече Кейл.

– Хайде бе! Значи си го харесваш.

– Обичам го – каза Кейл.

Кейт се взря в него отблизо, разтърсена от необяснима тръпка. В гърдите ѝ се надигна болезнен бодеж. След това изведнъж се отчужди, възвръщайки самообладанието си.

– Не искаш ли бонбони? – попита тя.

– Да, госпожо. И защо го направихте?

– Кое защо съм направила?

– Защо стреляхте в баща ми и след това избягахте от нас?

– Той ли ти разказа?

– Не. Той не ни е разказвал.

Тя докосна едната си ръка с другата, при което двете ѝ ръце отскочиха встрани, като че отблъснати от електричество. Попита го:

– А при баща ти понякога идва ли... идват ли момичета или млади жени у вас?

– Не – каза Кейл. – Защо стреляхте в него и офейкахте?

Страните и се изопнаха, устата ѝ се изправи, като че цялата ѝ

мускулна система се стегна. Като вдигна глава, очите ѝ бяха плитки и студени.

– Говориш твърде много за възрастта си – каза тя. – Но не говориш съвсем като възрастен. Май ще е най-добре да изтичаш да си поиграеш. И да си обърнеш носа!

– Някой път изработвам здраво брат си – рече той. – Карам го да скимти, карам го да плаче. Той не знае как го постигам. Но аз съм похитър от него. И не искам да правя така, защото после ми става мъчно.

Кейт продължи, сякаш думите му бяха нейни:

– Всички се мислеха за толкова хитри! Гледаха ме и си въобразяваха, че ме познават! А аз ги измавих. Всички до един ги преметнах. И когато решиха, че могат да ми нареждат какво да правя... О, точно тогава ги преметнах най-страшно! Чарлз, тогава аз наистина ги измавих.

– Казвам се Кейлъб – поясни Кейл. – Кейлъб стигнал до Обетованата земя. Ли ми каза, така пише и в Библията.

– Аха, китаецът! – досети се Кейт и разпалено продължи: – Адам си помисли, че ме е хванал. Бях цялата пребита, изпотрошена, а той ме внесе вътре, прислужваше ми, готвеше ми. Опита се по този начин да ме върже. Повечето хора ги връзват именно така. Те са благодарни, те са задължени, а от това по-страшни вериги няма. Но мен никой не може да ме задържи. Само чаках, чаках, докато укрепна, и след това се изкубнах. Мене никой не може да ме хване в капана си. Знаех какво прави той и само изчаках.

Сивата стая отново утихна. Чуваше се единствено възбуденото ѝ съскащо дишане.

– Защо стреляхте в него? – обади се Кейл.

– Защото се помъчи да ме спре. Можех и да го убия, но не го направих. Исках само да ме пусне.

– Понякога не ви ли се е приисквало да бяхте останала?

– Исусе, никога! Та аз правех каквото си искам, още като малко момиченце. Никой никога не разбираше как става това. Никога. Вечно бяха толкова сигурни, че са прави! Но никога не узнаха. Никой нищо не разбра. – Изведнъж се досети за нещо. – Разбира се, ти си като мен. Може би дори си същият. Пък и защо ли да не си?

Кейл се изправи и си хвана ръцете зад гърба.

– Когато бяхте малка... – почна той, но замълча, докато си подреди мислите – имахте ли понякога чувството, че нещо ви липсва? Да кажем, другите знаят нещо, а вие не го знаете. Да речем, някаква тайна. И не искат да ви я кажат. Случвало ли ви сее?

Докато говореше, лицето ѝ взе да потъва и когато той млъкна, тя бе изцяло откъсната, откритото помежду им пространство се оказа преградено.

– Какво съм седнала да разговарям с хлапетии! – рече тя. Кейл измлъкна ръце иззад гърба си и ги пхна в джобовете си. – Да разговарям с някакви клонести дечурлига! Сигурно съм си изгубила ума. – В лицето на Кейл светеше вълнение, очите му се бяха разширили от това, което виждат. – Какво ти става? – попита го Кейт. Той остана неподвижен. Челото му блестеше изпотено, ръцете му се свиваха в юмруци. Както бе постъпвала всякога, Кейт вкара хитрата, но безчувствена кама на жестокостта си и меко се изсмя: – Може да си наследил от мен и някои интересни неща, като например това... – И вдигна изкривените си ръце. – Но ако се окаже епилепсия, припадъци, това няма да е от мене. – И весело го погледна, да долови сътресението и началото на неговата тревога.

– Отивам си – с радост в гласа каза Кейл. – Сега вече си отивам. Всичко е наред. Прав беше Ли.

– Какво ти каза Ли?

– Страхувах се, че имам нещо от вас – рече Кейл.

– Имаш – каза Кейт.

– Не, нямам. Аз съм си аз. И не съм длъжен да бъда като вас.

– И как разбра?

– Ей така, разбрах. Изведнъж всичко ми стана ясно. Ако съм подъл, то си е моя подлост.

– Този китаец наистина те е натъкпал с доста каши. Какво си ме зяпнал така?

– Аз не мисля, че очите ви болят от светлината – каза ѝ Кейл. – Мисля, че вие просто се страхувате.

– Изчезвай! – изкрещя Кейт. – Махай се от тука!

– Махам се. – Той вече бе сложил ръка на бравата. – Не ви мразя – добави той, – но съм доволен, че се страхувате.

– Джо! – помъчи се да извика тя, но гласът ѝ бе натежал и тя само изграка.

Кейл отвори вратата със замах, излезе и я тръшна.

Джо разговаряше с едно от момичетата в гостната. Доловиха изтупването на бързи, леки стъпки. Но докато се наканят да надникнат, някаква размазана фигура вече бе достигнала вратата, бе я отворила, промушила се през нея и те само чуха тежкото ѝ хлопване. От верандата долетя само още една стъпка, а след нея изскърцването, което се разнася, когато нозете се приземяват след скок.

– Какво, по дяволите, беше това? – попита момичето.

– Господ знае – отвърна Джо. – Понякога ми се струва, че имам видения.

– И на мен – каза момичето. – Казах ли ти, че Клара нещо са я прихванали?

– Според мен прекалява със спринцовката – отвърна Джо. – Да ти кажа ли, за мен правилото е: колкото по-малко знаеш, толкова по-добре се чувстваш.

– Абсолютно си прав – съгласи се момичето.

Глава 40

1

Кейт се отпусна на своя стол, дълбоко сред пухените възглавници. През нея минаваха нервни спазми, всяко косъмче ѝ бе настръхнало и всеки нов гърч оставяше по тялото ѝ ледени опарвания. Заговори тихо на себе си: „Дръж се – казваше си тя, – успокой се. Не се оставяй да те засегне. За миг не мисли! Ама че проклет сополанко!“ Изведнъж се сети за единствения човек, който някога я бе накарал да изпита тази паническа омраза – Самуел Хамилтън с бялата си брада и розовите бузи, човека със смеещите се очи, които бяха повдигнали кожата ѝ, за да надникнат под нея.

С превързания си показалец напипа тънката верижка около врата си и издърпа от пазвата си окачената на нея тежест. На верижката бяха наизани два ключа от сейф, златно часовниче с пъпка във формата на перуника и стоманена тубичка с халка на върха. Развинти внимателно капачето на тубичката, разтвори колене и изгърси отвътре желатинена капсулка. Вдигна я срещу светлината и вътре забеляза белите кристалчета – трийсет и пет сантиграма морфин, добро и сигурно средство. С особена нежност пусна капсулата обратно в тубичката, завинти капачката и напъха верижката обратно в дрехата си. В главата ѝ продължаваха да се повтарят последните думи на Кейл: „Доволен съм, че се страхувате.“ Изрече думите на глас, за да прекъсне техния звук. Ритмичността им спря, но в съзнанието ѝ се оформи ясна картина – нарочно я остави да се дообрисува докрай, за да я разгледа още веднъж.

2

Беше преди построяването на пристройката. Кейт бе осребрила заветниците ѝ от Чарлз пари. Чекът бе обърнат в едри банкноти, а пачките банкноти тя депозира в хранилището на Монтерейската общинска банка. Някъде по това време се появиха и първите болки, които заусуваха ръцете ѝ. Сега вече имаше достатъчно средства, за да се махне. Въпросът бе само да измъкне от публичния дом колкото е възможно повече. Но не беше зле и да почака, докато се почувства по-добре. Предишното ѝ състояние обаче така и не се върна докрай. Ню Йорк ѝ се стори студен и много далечен.

Веднъж получи писмо, подписано с името Етел. Коя, за Бога, е тази Етел? Която и да е тя, трябва да е била побъркана, за да иска от нея пари. Етел... имаше стотици жени с това име. Като цветята, те цъфтяха по всеки храст. А тази бе драскала нечетливо върху разчертана хартия. Не мина много време и Етел дойде да навести Кейт, а Кейт едва я позна.

Наблюдателна, изпълнена с подозрения, но самоуверена, Кейт седна зад писалището си.

– Доста време мина – каза тя.

Етел отговори като войник, който вече е навикнал на сержантските грубости.

– Зле живях – рече тя. Плътта ѝ бе напълняла и висеше по цялото ѝ тяло, а дрехите ѝ притежаваха онази пресилена чистота, която подсказва нищета.

– Къде си отседнала? – попита я Кейт и се почуди кога ли тази дърва торба ще е в състояние да ѝ каже защо е дошла.

– Имам стая в хотел „Южен Пасифик“.

– О, значи не работиш вече по публичните домове?

– Повече не ми се удаде – каза Етел. – Ти не трябваше да ме изхвърляш. – С крайчеца на памучната си ръкавица обърса няколко едри сълзи от ъглите на очите си. – Зле тръгнаха нещата – рече тя. – Най-напред си имах неприятности, когато пристигна новият съдия. Даде ми деветдесет дни, без да съм направила нищо, най-малкото не тука де. Излизам, значи, от там, ама отде да знам, че съм пипнала сифилис? Прехвърлих го на един железничар, чудесно момче, работеше по поддържане на линията. А той, като отече, размаза ме, строши ми носа, изби ми четири зъба и новият съдия – хоп, даде ми още сто и осемдесет. Ужас, Кейт, за сто и осемдесет дни човек изгубва всички контакти. Забравят те просто.

Така и не можах да почна отново.

Кейт кимна с хладно и повърхностно съчувствие. Разбра накъде Етел ще размаха стръвта и реши да я изпревари. Издърпа си чекмеджето, измъкна пари и ги подаде на Етел.

– Никога няма да изоставя приятел в нужда – рече тя. – Защо не заминеш за друг град и да почнеш на чисто? Току-виж, променил ти се късметът.

Етел удържа с мъка ръката си да не грабне парите. След това разтвори банкнотите като карти за игра – четири десетачки. Устата ѝ развълнувано заработи:

– Все се надявах, че някак ще намериш начин да ми предоставиш повече от четирийсет долара.

– Какво имаш предвид?

– Не получи ли писмото ми?

– Какво писмо?

– О! – провикна се тя. – Може би се е затрило по пощата. Всичката им работа е такава! Тъй или иначе, мислех си, че ще се погрижиш за мене. И без това вече не съм много здрава. Все нещо ми опъва червата. – Въздъхна и след това заговори толкова бързо, че Кейт установи многократните предварителни репетиции. – И така, ти може би помниш, че имам нещо като второ зрение – почна тя. – Каквото предскажа, сбъдва се. Каквото сънувам, това става. Хората разправяха, че трябвало с това да си изкарвам хляба. Била съм, казват, природно надарен медиум. Не помниш ли?

– Не – каза Кейт, – не помня.

– Не помниш? Е, сигурно не си забелязала. Но не и другите, сума неща съм им познавала.

– В какво се мъчиш да ме убедиш?

– Ето какъв сън ми се беше присънил. Помня го кога беше, защото го сънувах същата нощ, когато умря Фей. – Очите ѝ сякаш шибнаха леденото лице на Кейт като камшици. – Нея вечер – решително продължи Етел – валя дъжд. аз също сънувах, че вали, най-малкото беше мокро навсякъде. И тъй, виждам аз на сън как ти излизаш през кухненската врата. Не беше непрогледна тъмница, сегиз-тогиз надничаше месечината. Но най-интересна в съня ми беше ти. Запъти се към празното място отзад и нещо се наведе. Не те видях какво правиш. Сетне се промъкна обратно, на пръсти. И изведнъж ми става ясно – какво? Фей е умряла. – Млъкна в очакване на някоя дума от Кейт, но Кейт си остана безизразна. Етел изчака и като се увери, че Кейт няма да се обади, продължи:

– Та, както ти казвам, винаги съм си вярвала на сънищата. Чудна работа, но там не намерих нищо друго освен няколко счупени шишенца от лекарства и една гумичка от капкомер...

– И после ги занесе на доктора – лениво подхвърли Кейт. – И според него какво е имало в тях?

– О, аз съвсем не постъпих така.

– А е трябвало – рече Кейт.

– Защо да причинявам на хората тревоги? Аз и без това доста си ги имах. Прибрах начупените стъкълца в една кесийка и ги скрих.

– И сега идваш при мене за съвет, нали? – меко каза Кейт.

– Да, госпожо.

– Ето какво ще ти кажа аз – рече Кейт. – Според мен ти си една съдрана, дърта курва, която твърде често е яла бой по тиквата.

– Не ти ли се иска да кажеш, че съм и побъркана?

– Не, може и да не си, но си болна и много изтощена. Нали ти казах, приятел в нужда няма да оставя. Можеш пак да се върнеш тук. Да работиш не можеш, но ще помагаш, ще чистиш, ще вършиш работа на готвача. Тук ще спиш, тук ще се храниш. Как ти се струва? И малко джобни пари...

– Не, госпожо – схванато се раздвижи Етел. – Май не ми се ще да ношувам тук. Пък и кесийката не е у мен. Оставила съм я у една приятелка.

– Ти какво си беше наумила? – попита я Кейт.

– Мислех си, няма ли как да я наредиш тъй, че да получавам по сто долара на месец. Току-виж, закрепна и си поправя здравето.

– Каза, че живееш в хотел „Южен Пасифик“?

– Да, госпожо, стаята ми е точно над рецепцията. Нощният дежурен ми е приятел, като е на смяна, не мигва. Чудесно момче.

– Няма защо да си подмокряш гащите, Етел – прекъсна я Кейт. – Ако трябва да се тревожиш за нещо, то е колко може да струва това „чудесно момче“. Почакай – рече тя, изброи още шест десетдоларови банкноти от чекмеджето пред себе си и ги протегна напред.

– Ще ги получавам ли на всяко първо число, или да идвам да си ги взимам?

– Ще ти ги изпращам – каза Кейт. – Освен това, Етел – тихо продължи тя, – все си мисля, че трябва да дадеш ония шишенца на изследване.

Етел стисна здраво парите, кипяща от задоволство и добри чувства. Малко бяха нещата, които бе съумявала да подреди така добре.

– Не бих го направила – каза тя, – освен ако не ми се наложи.

След нейното излизане Кейт реши да се разтъпче на празното място зад къщата. Дори след всички тия години по неравността на земята тя установи, че на това място пръстта е била твърде прилежно разкопавана.

На другата сутрин съдията изслушваше обичайното изреждане на дребните нощни нарушения и кражби. За четвъртия случай чу с половин ухо и когато пострадалият свидетел завърши своето напрегнато изложение, попита:

– И колко ви липсват?

– Приблизително сто долара – заяви тъмнокосият мъж. Съдията се обърна към полица:

– А колко намерихте у нея?

– Деветдесет и шест долара. Призори си е купила от дежурния хотелер уиски, цигари и няколко списания.

– Тоя тип никога не съм го виждала в живота си! – извика Етел.

Съдията вдигна поглед от досието.

– Два пъти за проституция, а сега и кражба. Много скъпо ще ни излезеш. До обяд искам да напуснеш града. – И се обърна към полица: – Кажу ми на шерифа да я изпрати до околийската граница. – А на Етел каза: – И ако се върнеш, ще те предам на околийския съд, а това значи „Сан Куентин“³⁹. Ясно ли е?

– Господин съдия – каза Етел, – искам да говорим насаме.

– Защо?

– Трябва да ви обясня. Работата е нагласена.

– Всичко е нагласено – рече съдията, – Следващият!

Докато един от помощниците на шерифа отвеждаше Етел към околийската граница на моста на река Пахаро, пострадалият свидетел крачеше по улица „Кастровил“ към дома на Кейт, но изведнъж нещо му скимна и се върна в бръснарницата на Кено за едно подстригване.

3

Посещението на Етел не обезпокои особено Кейт. Тя знаеше, че никой няма да обърне внимание на една оплакваща се проститутка и че от изследването на счупените шишенца не би се открило нищо, напомнящо отрова. Почти напълно бе забравила Фей и принудителното напомняне бе само едно неприятно изживяване.

39. Широко известен щатски затвор в Калифорния. – Б. пр.

Полека-лека обаче взе да се хваща, че размишлява за случая. Една нощ, докато проверяваше списъка за бакалските покупки, в главата ѝ се стрелна мисъл, нажежена и просветваща като метеор. Блесна и угасна тъй бързо, че Кейт изостави списъка и се помъчи да я догони. Откъде накъде тук се бе взело мургавото лице на Чарлз? И слисаните весели очи на Сам Хамилтън? И защо светкавичната мисъл я бе изпълнила с тръпчив ужас? Изостави я и отново се залови за работа, но някъде зад нея стоеше лицето на Чарлз и надничаше над рамото ѝ. Заболяха я пръстите. Прибра сметките и тръгна да обиколи къщата. Беше вторник, провлачена и беззвучна нощ. Не се бяха събрали много посетители и представлението не се състоя.

Кейт познаваше отношението на момичетата към себе си. Изпитваха от нея отчайващ страх. Тя нарочно поддържаше това. Навярно я мразеха, но и това беше без значение. Затова пък ѝ се доверяваха и то беше много по-важно. Следваха ли въведените от нея правила – и то стриктно, Кейт се грижеше за тях и ги закриляше. Тук не ставаше дума нито за обич, нито за уважение. Тя не възнаграждаваше никого, а нарушителките наказваше само два пъти – след това ги изгонваше. И момичетата живееха със сигурността, че безпричинно никой няма да ги накаже.

По време на обиколката ѝ момичетата се държаха умишлено естествено. Кейт знаеше това и го очакваше. Но тази нощ ѝ се струваше, че не е сама. По петите ѝ сякаш се движеше и Чарлз. От трапезарията влезе в кухнята, отвори ледника и го огледа. Вдигна капака на кофата за боклук и провери какво е изхвърлено. Вършеше това всяка нощ, но сега влагаше още по-голямо старание.

Когато излезе от гостната, момичетата се спогледаха и объркани свиха рамене. Елоиз, която разговаряше с тъмнокосия Джо, се обади първа:

- Какво се е случило?
- Нищо не знам. Защо?
- И аз не разбирам. Стори ми се неспокойна.
- Като че нещо тършуваше.
- Какво ли?
- Дотук! – рече Джо. – И аз не знам, и ти не знаеш.
- Аха! Да си гледам работата.
- Абсолютно си права – каза Джо. – Каквото било, било.
- Не искам и да зная – рече Елоиз.
- Ти го каза! – допълни Джо.

На връщане от обиколката си Кейт каза на Джо:

- Лягам си. Не ме вдигай, ако не е наложително.
- С нещо да ти бъда полезен?
- Да, направи ми чай. Гладила ли си тая рокля, Елоиз?
- Да, мадам.
- Не си я догледала.
- Така е, мадам.

Кейт не можеше да се успокои. Грижливо прибра книгата си в нишите на писалището и когато Джо внесе подноса с чая, накара го да го остави до леглото ѝ. Излегната върху възглавниците с чаша в ръка, тя се вторачи в мислите си. Защо Чарлз? И в този миг ѝ се проясни. Чарлз беше умен. По свой, смахнат начин и Сам Хамилтън беше умен човек. Ето какво е означавала тази вцепеняваща мисъл! На този свят има умни хора. Сам и Чарлз бяха мъртви, но положително има други. И почна постепенно да различава: „Да кажем, че аз изровя тия шишенца? Какво ще си помисля и какво ще направя?“ В гърдите ѝ се надигна тревожна вълна. Защо шишенцата са натрошени и заровени? Значи в тях не е имало отрова. Но защо тогава са закопани? Какво я бе накарало да постъпи така? Можеше да ги пусне в канала на Главната улица или да ги подхвърли в кофата за смет. Доктор Уайлд бе починал. Но какво има в останената му архива? Тя не знаеше. Да кажем, намерила е стъкълцето и е разбрала какво е имало вътре. Би ли попитала някого, който знае повече: „Какво ще стане, ако се даде някому очистително от млечка?“ Да речем, дават се нищожни дози в продължение на много време? Би се досетила. А навярно и друг би се досетил. Да предположим, чуеш, че някаква заможна съдържателка на публичен дом завещала всичко на едно от новопостъпилите си момичета, а сетне умряла? Кейт знаеше отлично каква ще бъде първата ѝ мисъл. Що за безумие допусна, като накара да изгонят Етел? Сега никой не може да я открие. На Етел трябваше да се заплати и с хитрост да ѝ се отнемат стъкълцата. Къде бяха те сега? В някаква кесия, но къде? Как може да бъде намерена Етел? Етел веднага ще е разбрала защо и как са я прогонили. Етел не беше от умните, но може да е разказала всичко на някой умен човек. Това кречетало може да е разказало цялата история – как е боледувала Фей, какъв е бил видът ѝ, какво завещание е написала...

Кейт дишаше учестено, а по снагата ѝ плъпваха струйките на страха. Трябваше да замине за Ню Йорк или за друго място, без изобщо да мисли за продажба на къщата. Пари не ѝ трябваха. Имаше в изобилие. Никой не би я намерил. Да, но ако сега избяга, а някой умник чуе историята на Етел – не биха ли се изяснили нещата?

Кейт стана от леглото и глътна увеличена доза бром.

От този ден нататък пълпещият ужас не я напусна. Почти се зарадва, когато се установи, че болката в ръцете е засилващ се артрит. Един зъл глас ѝ бе нашепнал, че това е може би наказанието.

Поначало не излизаше много често из града, но сега изобщо не проявяваше никакво желание да се показва навън. Знаеше, че мъжете я познаят и тайно я гледат в гръб. Какво би станало, ако случайно някой от тези мъже има лицето на Чарлз или очите на Самуел? Принуди се да излиза само един път в седмицата. След това поръча да издигнат пристройката и да боядисат стаичката в сиво. Обясняваше, че светлината дразнела очите ѝ, и постепенно сама си повярва, че не може да понася светлина. След всяко обикаляне на града очите я боляха. И почна да прекарва все по-голяма част от времето си в стаичката.

Щом за хората е възможно, възможно е било и за Кейт в едно и също време да подхранва две противоположни мисли. Вярваше, че светлината дразни зрението ѝ и че сивата стая е нейното скривалище, една тъмна цепнатина в земята, една пещера, където ничии очи не биха я следили. Настанена веднъж на стола с възглавниците, обмисляше да си направи скришна врата, та да има изход за бягство. Но сетне, по-скоро с чувство, отколкото с мисъл, се отказа от това намерение. Тогава пък не би имала никаква защита. Ако тя можеше да се измъкне, значи нещо друго също така би могло да се вмъкне – онова друго нещо, което бе почнало вече да пълзи около къщата, да се примъква нощем край стените, да се надига безмълвно, мъчейки се да надникне през прозорците. Все по-голяма трябваше да бъде силата на волята ѝ, за да излиза в понеделнишките следобеди.

Когато Кейт почна да я следи, страхът ѝ ужасяващо порасна. И когато го изчака, скрита зад чимшира, тя направо бе изпаднала в паника.

Сега обаче главата ѝ потъна дълбоко в меките възглавници и очите ѝ усетиха леката тежест на брома.

Глава 41

1

Уплашена и заедно с това привлечена, страната незабелязано се плъзгаше към война. Народът не бе изпитвал разтърсващите емоции на войната от близо шейсет години. Испанската история⁴⁰ беше по-скоро

експедиция, отколкото война. През ноември мистър Уилсън бе избран за президент с обещанието, че няма да ни въвлече във война, а същевременно го съветваха да борави с по-твърда ръка, което неизбежно означаваше война. Производството се разрасна, цените почнаха да се увеличават. По цялата страна сновяха английски търговски агенти, които купуваха храни, платове, метали и химически продукти. Нацията бе обзета от повишена възбуда. Макар и да я предвиждаха, хората не вярваха особено, че ще има война. В Долината на Салинас животът си течеше едва ли не както винаги.

2

Кейл и Арон отиваха на училище.

– Виждаш ми се уморен – каза Арон.

– Така ли?

– Чух те снощи, като се прибра. Четири часът. Какво правиш толкова до късно?

– Разхождах се, размишлявах. Какво ще кажеш да напуснем училище и да се върнем в ранчото?

– За какво?

– Да печелим пари за татко.

– Искам да уча в колежа. Де да можех вече да съм там! Всички ни се смеят. Искам да се махна от града.

– Държиш се като луд.

– Не съм луд. Но не съм изгубил аз тия пари! На мен не ми е хрумвала тая шантава идея за марулитите. Въпреки това хората на мен се смеят. Дали ще има пари за училищна такса?

– Той не е имал намерение да пропилява тия пари.

– Но ги пропиля.

– Остават ти тази година и другата – рече Кейл – и чак тогава можеш да заминеш за колежа.

– Мислиш, че не знам ли?

– Ако се понапънеш, може би догодина ще вземеш приемните изпити през лятото и есента вече да си там.

– Не мога да го направя – обърна се Арон.

– Според мен можеш. Защо не говориш с директора? И се

40. Испано-американската война (1898) се води уж за освобождаването на Куба. От нея САЩ печелят Пуерто Рико, Гуам и Филипините. – Б. пр.

обзалагам, че преподобният Ролф ще ти помогне.

– Искам да се махна от този град – каза Арон. – И вече никога да не се връщам. Още ни наричат Марулени кочани. И ни се присмиват.

– Ами Абра?

– Абра ще постъпи както се полага.

– Ще се съгласи ли ти да заминеш? – попита Кейл.

– Абра ще постъпи така, както искам аз.

Кейл се замисли за миг.

– Ще ти кажа нещо. Аз ще се помъча да изкарам някакви пари. Ако си седнеш здраво и вземеш изпитите една година по-рано, ще мога да ти помагам, докато си в колежа.

– Ще ми помагаш?

– Разбира се.

– Че тогава още веднага ще отида при директора. – И Арон ускори крачките си.

– Почакай, Арон – извика Кейл, – чуй ме! Ако той ти каже, че е възможно, не съобщавай на татко!

– Защо да не му съобщавам?

– Просто си мислех колко ще бъде хубаво, ако накрая му кажеш, че си успял да се справиш.

– Не виждам каква е разликата.

– Не виждаш?

– Не – отвърна Арон. – Струва ми се глупаво.

Кейл изведнъж бе обзет от дивото желание да извика: „Аз знам коя е майка ни! Мога да ти я покажа!“ Това би поразило Арон и би го разкъсало отвътре.

Преди да удари първият звънец, Кейл видя Абра в коридора.

– Какво му е на Арон? – попита я той.

– Нямам представа.

– Имаш, имаш – настоя той.

– Просто не е на себе си. Мисля, че тоя свещеник...

– Изпраща ли те до вас?

– Разбира се. Но ми е като прозрачен. Сякаш са му изникнали криле.

– Още го е срам от оная история с марулите.

– Зная, че го е срам – рече Абра. – И се мъча да го разубеждавам.

Но сигурно му е приятно.

– Какво искаш да кажеш?

– Нищо – отвърна Абра.

Същата вечер, след като масата бе вдигната, Кейл се обърна към баща си:

– Татко, ще имаш ли нещо против в петък следобед да прескоча до фермата?

Адам се извърна на стола си.

– За какво?

– Просто ми се дощя да я видя. Да поразгледам.

– И Арон ли иска да дойде?

– Не. Искам да отида сам.

– Не виждам защо да не идеш. Ли, има ли според теб причина да не отиде?

– Няма – каза Ли и се взря в Кейл. – Сериозно ли мислиш да се захванеш със земеделие?

– Защо не? Татко, ако ми позволиш да я поема, ще я обработвам.

– Арендата е за още една година – припомни Адам.

– Но след това мога да я обработвам, нали?

– А училището?

– Ще съм го завършил.

– Добре, ще видим – каза Адам. – Ами ако ти се доще да продължиш в колежа?

Когато Кейл се отправи към вратата, Ли го последва и излезе заедно с него.

– Можеш ли да ми обадиш какво става? – попита той.

– Просто ми се ще да позяпам.

– Добре, както виждам, аз не съм ти нужен. – Ли свърна да си влезе обратно, но извика: – Кейл! – Момчето спря. – Имаш ли някакви тревоги, Кейл?

– Не.

– Имам пет хиляди долара, ако ти трябват...

– За какво да ми трябват?

– Знаем ли? – рече Ли.

3

Уил Хамилтън обичаше кантората си в гаража, наподобяваща стъклена клетка. Търговските му интереси бяха много по-широки от автомобилния бизнес, но друга кантора така и не си направи. Харесваше му това движение, което наблюдаваше през стените на квадратната си

стъклена стаичка. За да не пропускат шума на гаража, стените ѝ бяха от двойно стъкло. Седеше той на огромния въртящ се стол от червена кожа и почти непрекъснато се наслаждаваше от живота си. Когато някой заговореше какви пари печелел брат му Джо от рекламата на Изток, Уил винаги отбелязваше, че и той самият е твърде голям жабок за своя малък гьол. „Плаша се от големия град – казваше той. – Аз съм си селянче.“ Приятен му беше смехът, с който се посрещаха думите му. Това доказваше, че приятелите му виждат колко се е замогнал.

Една събота преди обяд при него се изтърси Кейл. Виждайки учудения му израз, той обясни:

– Аз съм Кейл Траск.

– Да, бе! Божичко, колко си пораснал! И баща ти ли е тук?

– Не, сам съм.

– Сядай. Надявам се, не пушиш.

– Понякога. Но само цигари.

Уил плъзна по бюрото си кутия „Мурад“. Кейл отвори капака и след това го затвори.

– Сега не ми се пуши.

Уил се вгледа в мургаволикото момче – хареса му. „Това момче е с остър ум – рече си той. – Не можеш лесно да го излъжеш.“ И каза:

– Както те гледам, готов си в най-скоро време да се заемеш с бизнес.

– Да, сър. Възнамерявам, като завърша училище, да се хвана с ранчото.

– В това няма никаква печалба – каза Уил. – Фермерите днес не вадят никакви пари. Всичкото прибират хората, които им купуват реколтата и препродават. От земеделие никога няма да спечелиш. – Уил разбираше, че Кейл го преслушва, че го изпитва и наблюдава, и това му допадна. Кейл също бе взел своето решение, но най-напред запита:

– Мистър Хамилтън, нали нямате деца?

– Нямам и това ми е мъката. Страшна мъка ми е... Ти защо питаш?

Кейл се направи, че не е чул въпроса.

– Бихте ли ми дал съвет?

Уил усети, че му става много приятно.

– Ако мога, с удоволствие. Какво по-точно искаш да знаеш?

И тогава Кейл извърши нещо, което още повече допадна на Уил. Прибягна към откровеността като към едничко оръжие.

– Искам да спечеля много пари – отвърна той. – Искам да ми кажете как.

Уил превъзможна желанието си да прихне. Колкото и наивно да бе прозвучало това изречение, той и не помисли, че Кейл е наивник.

– Всеки иска това – рече той. – Какво наричаш ти „много пари“?

– Двайсетина-трийсет хиляди долара.

– Виж ти! – извика Уил и придърпа напред изскърцалия стол. Сега вече се разсмя, но без подигравка. Смехът му накара и Кейл да се усмихне. – Можеш ли ми каза защо са ти толкова много пари? – попита Уил.

– Да, сър, мога. – Сега Кейл отвори кутията „Мурад“, извади една от кръглите цигари и я запали. – Ще ви каза защо. – Уил се отпусна на облегалката. Беше му интересно. – Баща ми загуби огромна сума.

– Зная – каза Уил. – Аз го предупредих да не изпраща тия марули през толкова щати.

– Предупредихте го? А защо?

– Нямаше никакви гаранции – обясни Уил. – Търговецът е длъжен да се обезпечи. Ако се случи нещо, с него е свършено. А то се случи. По-нататък?

– Искам да спечеля достатъчно, за да му върна изгубеното.

Уил зяпна.

– Защо?

– Защото искам.

– Много ли го обичаш?

– Да.

Месестото лице на Уил се сви, облъхна го смразяващият вихър на спомените. Не му се наложи едва-едва да се придвижва назад в миналото, защото то връхлетя в миг – всичките години, цяла една картина, едно чувство и отчаяние, застинали тъй, както само фотографията може да спре света наред път. Там се мярна Самуел, красив като зората, със своите приумици, напомнящи лястовичи полет; блестящият, замислен Том – като погаснал огън; Юна, понесена от ураганите, милата Моли, засмяната Деси, хубавецът Джордж, чиято приветливост изпълваше стаята с уханието на цветя; там бе и Джо, най-малкият, обичаният. Без усилие всеки бе донесъл своя принос в семейството. Едва ли не всеки е скътал скрита мъка, с никого несподелена, Уил бе запушил своя кладенец, смееше се гръмка и нито веднъж не даде простор на ревността си, възползваше се от извратени добродетели. Видя се тромав, глупав, назадничав, без искрата Божия. Нямаше велика мечта, която да го извиси, нито пък отчаяние, което да го тласне към самоунищожение. Той бе винаги в самия край, на ръба, мъчейки се да се задържи за семейството

посредством дадените му способности – разума, грижата, приспособяването. Той водеше сметките, наемаше адвокатите, викаше гробарите и накрая се разплащаше за всичко. Останалите дори не подозираха, че имат нужда от него. Той притежаваше способността да печели пари и да ги съхранява. И мислеше, че заради тази способност другите Хамилтън-овци го презират. Бе ги обичал сякаш и винаги бе стоял до тях с парите си, за да ги измъкне от техните неудачи. Бе смятал, че те се срамуват от него, и затова с нокти и зъби се бореше за тяхното признание. Ето какво донесе вледеняващият вихър, засвистял сега през него. Леко изпъкналият му очи се бяха навлажнили и гледаха някъде встрани от Кейл. Момчето попита:

– Какво ви става, мистър Хамилтън? Не се ли чувствате добре?

Уил бе усещал семейството си, но не беше го разбрал. И те го бяха приели, без да узнаят, че тук има нещо за разбиране. А ето сега това момче. Уил го разбираше, усещаше, приемаше и бе съгласен с него. Такаъв син би трябвало да има той, такаъв брат или такаъв баща. Студеният вятър на спомена премина в някаква топлина към Кейл, която го присви в стомаха и се надигна към гърдите. Трябваше да се напругне, за да се върне в стъклената си кантора. Кейл седеше на стола и чакаше. Уил така и не узна колко време е мълчал.

– Бях се замислил – нечуто каза той. Сетне продължи със сериозен глас: – Беше ме попитал нещо. Аз съм човек на бизнеса. И не раздавам, а продавам.

– Да, сър. – Кейл седеше нащрек, но долови, че Уил Хамилтън го е харесал.

– Искам нещо да разбере, но искам истината – каза Уил. – Ще ми кажеш ли самата истина?

– Не зная – отвърна Кейл.

– Това ми харесва. Отде ще знаеш, след като не си чул въпроса! И това ми харесва. Умно... и честно. Чуй сега, ти нали имаш брат? Баща ти него ли обича повече?

– Всеки го обича – спокойно рече Кейл. – Арон всички го обичат.

– А ти?

– И аз, сър. Въпреки... Да, и аз.

– А какво е това „въпреки“?

– Понякога си мисля, че е глупав, но го обичам.

– А баща ти?

– Обожавам го.

– А той обича брат ти повече.

– Не зная.

– Казваш, че искаш да върнеш на баща си изгубените пари. Защо?

Очите на Кейл обикновено бяха присвити и предпазливи, но сега така се разшириха, сякаш поглъщат Уил и виждат през него, Кейл се бе слял като никога със собствената си душа.

– Баща ми е добър – каза той. – Искам да сторя това за него, защото аз не съм добър.

– Ще станеш ли добър, ако го сториш?

– Не – рече Кейл, – мислите ми са лоши.

Досега Уил не бе виждал човек, който да говори така открито. Тази откровеност почти го смая и той установи, че всъщност голата истина прави Кейл неуязвим.

– Още един въпрос – каза той, – отговори ми, само ако ти изнася. Мисля, че аз не бих отговорил. Ето какво: да кажем, набавиш тия пари и ги върнеш на баща си. Няма ли да ти мине през ума, че се мъчиш да купиш обичта му?

– Да, сър, ще ми мине. И ще бъде вярно.

– Друго не исках да зная. Това е всичко. – Уил се наведе и обхвана с ръце запотеното си, пулсиращо чело. Не помнеше друг път да е бивал така зашеметен, а у Кейл предпазливо се надигна чувството на победа. Разбираше, че е спечелил, но изопна лице да не се издаде. Уил вдигна глава, свали си очилата и обърса влагата. – Да излезем – предложи той, – да се поразходим с автомобила.

Сега Уил караше един огромен „Уинтън“ с дълго като ковчег торпедо, в чиито вътрешности се задъхваше мощно дишане. Пое на юг от Кинг Сити по междуселския път – наоколо пролетта сбираше сили, пред тях летяха полски чучулиги и сипеха песните си от оградните мрежи. На запад, със заснежена глава, се издигаше Пико Бланко, а редиците евкалипти в долината, които я пресичаха, за да я пазят от ветровете, вече сребрееха с новите си листа. Като стигна отклонението, водещо към входа на Трасковия имот, Уил отби встрани и спря. Откакто „Уинтънът“ се изниза от Кинг Сити, той не бе обелил дума. Огромният мотор пърпореше на празни обороти с едва чут шепот. Гледайки право напред, Уил се обади:

– Кейл, искаш ли да ми станеш съдружник?

– Да, сър.

– Само че аз не искам съдружник без капитал. Мога да ти заема една сума, но това е свързано само с главоболия.

– Мога да намеря пари – каза Кейл.

– Колко?

– Пет хиляди долара.

– Ти? Не ми се вярва. – Кейл замълча. – Вярвам ти – рече Уил. – На заем ли?

– Да, сър.

– С каква лихва?

– С никаква.

– И таз хубава! Кой ще ти ги даде?

– Няма да ви кажа, сър.

Уил поклати глава и се засмя. Това му бе доставило пълно удоволствие.

– Може и да съм дурак, но ти вярвам. А не съм дурак.

– Форсира мотора и отново го остави на празни обороти.

– Искам да ме слушаш внимателно. Вестници четеш ли?

– Да, сър.

– Всеки момент ще се намесим във войната.

– Така изглежда.

– Е, добре, мнозина мислят същото. Хубаво. А знаеш ли каква е в момента цената на фасула? Тоест за колко можеш да продадеш сто чувала в Салинас?

– Не съм сигурен. Май беше между шест и седем цента на килограм.

– Тогава защо казваш, че не си сигурен? Откъде знаеш цените?

– Нали имах намерение да си издействам от татко да обработвам ранчото.

– Ясно. Само че ти не искаш да го обработваш. Не си толкова загубен. Изполичарят на баща ти се казва Рантани, италиански швейцарец, добър земеделец. Обработва приблизително петстотин акра. Ако му гарантираме по десет цента на килограм и му дадем в заем посадъчния материал, той ще засее фасул. Така би направил всеки от околните фермери. Можем да сключим договори за пет хиляди акра фасул.

– И какво ще го правим този десетцентов фасул, щом на пазара върви за шест? – попита Кейл. – Или... аха! Да, но каква е сигурността?

– Съдружници ли сме? – попита Уил.

– Да, сър.

– Ще кажеш „Да, Уил.“

– Да, Уил.

– Кога можеш да получиш тия пет хиляди?

– До сряда.

– Дай си ръката! – Едрият мъж и хилавото мургаво момче тържествено стиснаха ръце. Без да изпуска ръката на Кейл, Уил продължи: – Сега вече сме съдружници. Аз имам връзка с агенцията за доставки в Англия. А в снабдителния корпус имам приятел. И се хващам на бас, че ще можем да продадем всичкия зрял фасул, който можем да набавим, за по двацет цента килограма, ако не и за повече.

– Кога ще стане продажбата?

– Продажбата ще стане още преди да сме подписали всякакъв договор. Искаш ли сега да отидеш до ранчото и да си поговориш с Рантани?

– Да, сър – каза Кейл.

Уил превключи и грамадният зелен автомобил се впусна по страничния път.

Глава 42

1

Една война винаги се води от други. Ние в Салинас си знаехме, че Съединените щати са най-голямата и най-могъща държава на света. Всеки американец е стрелец по рождение, а в сражението струва колкото десет или двацет чужденци.

Експедицията на Пършинг в Мексико след Виля⁴¹ за известно време разпердушини един от нашите митове. Ние наистина бяхме вярвали, че мексиканците не могат да стрелят в целта и че освен това са мързеливи и глупави. Когато нашата собствена кавалерийска дивизия се завърна сломена от границата, стана ясно, че в тия приказки няма нищо вярно. Дявол да го вземе, мексиканците били добри стрелци! А конницата на Виля била по-бърза и по-издръжлива от нашите градски момчета. Обучението от две вечери в месеца не могло да ги направи по-опитни. И на последно място, мексиканците, изглежда, надхитрили стария хитрец Пършинг и му устроили много повече засади. А когато пък към мексиканците се присъедини техният съюзник, дизентерията, и Господ не можа да ни помогне. Някои от нашите момчета не се оправиха след това с

41. Франсиско (Панчо) Виля (1877–1923) – мексикански революционер и противник на прогерманското правителство на В. Каранса. На 9.ІІІ.1916 напада гр. Колъмбъс, Ню Мексико. САЩ изпращат срещу него генерал Джон Дж. Пършинг (1860 – 1948) – експедиция, която до началото на 1917 не успява да го залови. На негово име е наречена днешната ракета на въоръжение в САЩ. – Б. пр.

години.

Кой знае защо, но не виждахме никаква връзка между германците и мексиканците. И отново се върнахме към митовете си. Един американец струваше колкото двайсетима германци. И щом това се приемеше за вярно, оставаше само да бъдем малко по-строги и кайзерът веднага ще си плюе на петите. Смятахме, че той няма да посмее да ни попречи на търговията, но той посмя. Вярвахме, че ще си стои мирно и няма да потопява нашите кораби, но той почна да ги потопява. Глупаво от негова страна, но той го направи и тогава не оставаше нищо, освен да се бием с него.

Войната, поне в началото, се отнася до другите. Ние – аз, нашето семейство и приятелите – се виждахме насядали по страничните трибуни и това бе наистина вълнуващо. И тъкмо понеже войната винаги се отнася до другите, не по-малко вярно е, че винаги загива някой друг. Богородице, и това се оказа лъжа! Започнаха да се промъкват зловещи телеграми – тъжно, но ставаше дума за нашите братя. Уж бяхме тук, на повече от шест хиляди мили разстояние от бесовете и шумотевицата, но това не ни спаси.

И тогава забавлението свърши. Младите Красавици на Свободата маршируваха с бели шапки и униформи от бял шаяк. Чичо ни преписваше своята реч по случай Четвърти юли и си помагаше с нея да продаде повече военни облигации. Ние в училище се обличахме в маслиненосиво, налагахме войнишки шапки, а учителят по физика ни запознаваше с оръжейния наръчник. И, о, ужас! Марти Хопс убит, синът на Бърджис, дето живееше срещу нас, хубавецът, в когото сестричката ни беше влюбена от тригодишна възраст. Разкъсан на парчета! И тия разпуснати, влачещи нозе момчета с куфарчета и разхлабени стави, които се точеха в тронав строй по главната улица към гарата на Южната тихоокеанска железница! Приличаха на овце, а пред тях пристъпваше салинаският духов оркестър, засвирил „Да живее звездното знаме“. От двете им страни вървяха техните семейства и плачеха, а музиката звучеше като на погребение. Мобилизираните не поглеждаха майките си. Не смееха. Никога не бяхме мислили, че може да ни сполети война.

В Салинас започнаха да се появяват хора, които шептяха по кръчми и кафенета – разполагали с лични сведения от еди кой си войник. Оказваше се, че не знаем каква е истината. Нашите момчета заминавали за фронта без оръжие. Транспортните кораби бивали потапяни, а властта криела това от нас. Немската армия била къде-къде по-опитна, нашите шансове били никакви. Кайзерът бил голям умник. Готвел се да нахлуе

и в Америка. Ще ни го съобщи ли обаче Уилсън? Няма да го съобщи. Обикновено се оказваше, че тия разкапани дърдорковци са същите, които разправяха, че в една битка американецът струва колкото двацетима германци. Същите.

На малки групи из страната се движеха англичани с чуждоземните си униформи (които изглеждаха красиви) и купуваха всичко, което може да се пренася, плащаха си и плащаха твърде добре. Редица от тези английски търговци бяха осакатени, но въпреки това продължаваха да си носят униформите. Между многото неща купуваха и фасул, тъй като фасулът лесно се пренася и не се разваля, а и човек може дяволски добре да си живее само на един фасул. Вървеше по четирийсет и един цент килограма и трудно се намираше. Фермерите вече съжаляваха, загдето само преди половин година бяха подписали договори да си продават фасула срещу някакви си въшливи четири цента в повече от тогавашната цена.

Народът, а с него и Долината на Салинас запяха други песни. В началото пеехме как ще направим остров Хелголанд на пух и прах, как ще обесим кайзера, ще настъпим в крак и ще оправим бъркотията, забъркана от ония мръсни чужденци. След това изведнъж запяхме „На войната, край река от кърви, санитарките са първи – те са розите от Ничия земя“, запяхме „Ало, централа, свържи ме с Небето, че татко е там“, запяхме „Щом угасне светлината, коленичи дъщерята и на Господа се моли: «Боже, татко запази!»“ Имам чувството, че бяхме заприличали на здраво, ала неопитно момченце, на което още при първото спречкване му смачкват нослето и после страшно го боли. Затова копнеехме всичко да свърши по-скоро.

Глава 43

1

Веднъж към края на лятото Ли се върна у дома с голямата пазарска кошница. Тъй като живееше в Салинас, той бе станал по отношение на облеклото си истински американски консерватор. Излезеше ли от къщи, неизменно навличаше черно палто. Носеше бели ризи с високи колосани яки и харесваше тесните черни папийонки на ластик, каквито едно време бяха отличителният белег на сенаторите от Юга. Слагаше си черни тумбести шапки с права периферия, които никога не смачкваше,

сякаш все още си оставяше място за усуканата на кок плитка. Безупречен беше Ли. По едно време Адам направи забележка за сдържаната елегантност на облеклото му, при което Ли му се ухили: „Това е задължително. Човек трябва да е много богат, за да ходи зле облечен като тебе. Бедните са длъжни да се обличат добре.“ Адам бе избухнал: „Бедните! Както е тръгнало, скоро ще почнем да взимаме на заем от тебе!“ – „Възможно е“ – бе отговорил Ли.

Този следобед, като остави тежката кошница на пода, Ли рече:

– Ще се помъча да сготвя супа от зимни пъпеша. Китайска кухня. Братовчед ми от китайския квартал ми обясни как. Занимава се с амбулантна търговия и хазарт.

– Смятах, че нямаш никакви роднини – каза Адам.

– Всички китайци са роднини, а тия, дето се наричат Ли, са си най-близки. Моят братовчед се беше набъркал в пушалните за опиум и неотдавна му се наложи да се крие по здравословни съображения, та тогава се научил да готви. Отрязваш на пъпеша един капак отгоре, слагаш го в голяма тенджерата и вътре нареждаш една цяла кокошка, гъби, кестени, праз лук и една щипка джинджирил. После затваряш пъпеша и го вариш на бавен огън, ако може, и два дни. Сигурно е вкусно.

Адам се беше излегал на креслото си с длани зад тила и се усмихваше към тавана.

– Добре, Ли, добре.

– Ти дори не ме чу – рече Ли. Адам се изправи.

– Човек си мисли, че познава собствените си деца, а изведнъж се оказва, че нищо не знае.

Ли се усмихна:

– Да не би да ти е убягнала някоя подробност от живота им?

– По една случайност го разбрах – засмя се Адам. – виждах, че Арон това лято много-много не се задържаеше вкъщи, но си мислех, че ходи да играе.

– Да играе! Той не е играл от години.

– Добре де, каквото и да е! – продължи Адам. – Днес се видях с мистър Килкъни, нали го знаеш, от училището. Надявал се, че знам всичко. Знаеш ли с какво се е занимавало това момче?

– Не – каза Ли.

– Минал е целия учебен материал за идната година. Ще се яви на изпити за колежа и ще спести цяла година, Килкъни е уверен, че ще се справи. Какво ще кажеш, а?

– Забележително – отвърна Ли. – И защо всичко това?

- Как защо, да спечели една година!
- За какво му е дотрябвала?
- Как за какво бе, Ли? Просто е амбициозен. Не го ли разбираш?
- Не – каза Ли, – и никога не бих могъл.
- И дума да не спомене – рече Адам. – Интересно дали брат му знае.
- Според мен Арон иска да ни изненада. Не трябва с нищо да се изпуснем, докато не ни каже.
- Мисля, че си прав. Знаеш ли какво, Ли? Гордея се с него, страшно се гордея. И се чувствам спокоен. Да можеше и Кейл да има някакви амбиции...
- Може би и той има – прекъсна го Ли. – Някаква своя особена тайна.
- Може би. И той напоследък се губи, Бог знае къде ходи. Не мислиш ли, че не е хубаво да се откъсва много от дома?
- Кейл се мъчи да намери себе си – рече Ли. – Но според мен в неговата криеница няма нищо необикновено. Има хора, които цял живот си остават деца, безнадеждни деца.
- Помисли само – каза Адам, – да премине с цяла година напред! Когато ни го съобщи, ще трябва да му направим някакъв подарък.
- Златен часовник – подхвърли Ли.
- Правилно – съгласи се Адам. – Ще купя и ще дам да го гравират, да е готов. Какъв да бъде надписът?
- Ювелирът ще ти каже – рече Ли. – След два дни извади кокошката, очисти я от костите и върни месото вътре.
- Каква кокошка?
- В супата от зимен пъпеш.
- Имаме ли достатъчно пари да го пратим в колежа?
- Ако сме разумни и ако вкусовете му не са скъпи.
- Не ми се вярва – каза Адам.
- И аз си мислех така за своите вкусове, но какво? – И Ли погледна с възхищение ръкава на палтото си.

2

Енорийският дом на епископалната църква „Свети Павел“ беше просторен, построен без план. Бил е предназначен за свещеници с многолюдни семейства. Неженен и с непретенциозни вкусове, мистър Ролф

затвори по-голямата част от къщата, но когато Арон имаше нужда от място, където да учи, даде му една обширна стая и се зае да му помага в учението. Мистър Ролф се бе привързал към Арон. Харесваше му ангелската хубост на момчето, гладките страни, тесните бедра и дългите му прави крака. Обичаше да седне в стаята и да гледа лицето на Арон как се напряга от усилие. Той разбираше защо Арон не може да работи у дома си, където атмосферата не беше подходяща за усърдна и чиста мисъл. Мистър Ролф съзнаваше, че Арон е негово изделие, неговият духовен син и неговият принос за църквата. Постара се да го насочи към безбрачие и схващаше, че го води в тихи води.

Водеха продължителни, откровени, интимни разговори.

– Зная, че ме критикуват – каза веднъж мистър Ролф. – Но така се е случило, че вярвам, за разлика от някои хора, в една по-висша църква. Никой не може да ме убеди, че изповедта не е също толкова съдържателно тайнство, както и причастието. Помни ми думата, аз ще я възстановя, но постепенно и предпазливо.

– Като се сдобия с църква, и аз така ще сторя.

– Изисква се огромен такт – рече мистър Ролф.

– Бих искал – почна Арон, – как да кажа... много бих искал и в нашата църква да имаме нещо подобно на августианските или францисканските ордени и манастири – да има място, където да се оттегли човек. Понякога се чувствам омърсен. Искам да се махна от мръсотията и да се пречистя.

– Зная как се чувстваш – с искреност каза мистър Ролф, – но в това не мога да се съглася с теб. Не може и да ми хрумне, че нашият повелител Исус би пожелал неговите служители да се оттеглят от службата си на хората. Спомни си как настояваше той да проповядваме Светото писание, да подпомагаме недъгавите и нищите, дори да слезем в калта, за да измъкваме грешниците от тинята. Неговият пример трябва вечно и неотлъчно да ни води. – Очите му почнаха да изпускат светлина и гласът му доби онази гърленост, с която звучеше на проповед: – Навярно не би трябвало да ти казвам това. Надявам се, няма да заподозреш у мен гордост, че го споделям с тебе. Но в него има нещо велико. От около пет седмици насам една жена редовно посещава вечерната служба. Мисля, че ти не би могъл да я забележиш от хоровата ниша. Сяда винаги на последния ред от лявата страна... всъщност да, можеш да я видиш. Пада се малко така, под ъгъл. Да, вижда се. Винаги е забулена и си тръгва, преди да съм се показал след последния химн.

– Коя е тя? – попита Арон.

– Който се интересува, научава. Направих съвършено дискретни проучвания – никога не би се досетил. Тя е... как да се изразя... собственицата на един дом с лоша слава.

– Тук в Салинас?

– Тук в Салинас! – Мистър Ролф се приведе. – Арон, аз разбирам твоето отвращение. Но трябва да се издигнем над него. Да не забравяме Спасителя и Мария Магдалена! Без никаква гордост ти казвам, че с радост бих ѝ подал ръка.

– Какво търси тук?

– Може би онова, което ние предлагаме – спасение. Ще се иска огромен такт. Просто виждам как ще стане. И помни ми думата: тези хора са плахи. Един ден на вратата ми ще се почука и тя ще ме помоли да я пусна. Моля се, Арон, в този миг да бъда търпелив и мъдър. Трябва да ми повярваш – когато стане това, когато една заблудена душа подири светлината, от това за духовника няма по-висша и по-лъчезарна радост. Ето за какво сме ние, Арон. Ето за какво сме. – Мистър Ролф се помъчи да успокои дъха си. – Само се моля Богу да не пропадна – каза той.

3

Адам Траск разсъждаваше за войната с понятията от похода срещу индианците, за който и без това смътно си спомняше. От такава обща и продължителна война никой нямаше никаква представа. Ли се зачете в историята на Европа, дано от нишките на миналото успее да сплете тъканта на бъдещето.

Лайза Хамилтън почина с вечната си усмивчица на лицето, а когато руменината се отдръпна от страните ѝ, видяха, че скулите ѝ са поразително високо разположени.

Адам чакаше с нетърпение Арон да донесе вест за своите изпити. Часовникът от масивно злато стоеше под носните му кърпи в горното чекмедже на скрина, курдисваше го редовно и сверяваше точността му по своя часовник. Нарезданията за Ли бяха ясни: вечерта в деня на новината той ще опече пуйка и пудинг.

– Нали ще направим празненство? – каза той на Ли. – Какво ще кажеш и за шампанско?

– Прекрасно – рече Ли. – Чел ли си някога фон Клаузевиц⁴²?

42. Карл фон Клаузевиц (1780 – 1831) – пруски генерал, стратег и военен теоретик, автор на мисълта, че войната е продължение на политиката с други средства. – Б. пр.

– Кой е той?

– Не особено забавно четиво – каза Ли. – Та, казваш, една бутилка шампанско?

– Достатъчно е. Знаеш, само да се чукнем. За едно празненство стига. – На Адам дори не му минаваше мисълта, че Арон може да бъде скъсан на изпитите.

Един следобед Арон се върна и попита Ли:

– Къде е баща ми?

– Бърсне се.

– Не ме чакайте за вечеря – каза Арон.

В банята застана зад баща си и заговори на сапунисаното лице в огледалото:

– Мистър Ролф ме е поканил на вечеря в енорията.

Адам обърса бърснача си в сгънато късче тоалетна хартия и отвърна:

– Чудесно.

– Мога ли да се окъпя?

– Излизам след минутка – рече Адам.

Арон мина през всекидневната, каза довиждане и излезе. Адам и Кейл го проследиха с поглед.

– Пипал ми е одеколона – каза Кейл. – Още мирише.

– Сигурно е официална вечеря – подхвърли Адам.

– Не го обвинявам, че иска да празнува. Доста труд хвърли.

– Да празнува ли?

– Изпитите. Не ти ли каза? Взе ги.

– А, да, изпитите – рече Адам. – Да, каза ми. Това се казва работа! Гордея се с него. Мисля да му подаря златен часовник.

– Не ти е казал, така ли? – рязко попита Кейл.

– Как! Каза ми, разбира се. Тази сутрин ми каза.

– Сутринта той още не знаеше – рече Кейл, стана и излезе.

Пое забързан в сгъстяващата се вечер по Централния булевард, покрай парка, покрай складовете на Джексън Сمارт, почти до мястото, където уличните лампи свършваха и улицата се превръщаше в селски път – там отби встрани, за да заобиколи фермата на Толот.

В десет часа Ли тръгна за пощата да пусне едно писмо и свари Кейл да седи на долното стъпало на верандата.

– Какво става с тебе? – попита го той.

– Бях на разходка.

– Какво става с Арон?

- Не знам.
- Май нещо е кисел. Искаш ли да дойдеш с мен до пощата?
- Не.
- Защо си седнал тук?
- Ще го пребия!
- Недей – каза Ли.
- Защо?
- Защото мисля, че няма да можеш. Той ще те заколи.
- Изглежда, си прав – каза Кейл. – Неговата верица!
- Дръж си езика!

Кейл се засмя.

- Хайде, ще дойда с тебе.
- Чел ли си някога фон Клаузевиц?
- Дори не съм го чувал.

Когато Арон се прибра, на най-долното стъпала на входната веранда го чакаше Ли.

- Спасих те от бой – рече той. – Седни тука!
- Лягам си.

– Сядай! Трябва да поговорим. Защо не каза на баща си, че си взел изпитите?

- Нямах да ме разбере.
- Имаш буболечки в задника си!
- Не обичам такъв език.
- Защо, мислиш, си служи с него? Аз случайно да не съм профан?

Арон, баща ти живееше само с това.

- А отде е знаел?
- Ти беше длъжен сам да му кажеш.
- Това не ти влиза в работа.

– Искам сега, като влезеш, да го събудиш, ако спи, но мисля, че не спи. Искам да му кажеш.

– Няма.

– Арон – тихо почна Ли, – случвало ли ти се е някога да се биеш с дребосък, дето ти стига до половината?

– Какво искаш да кажеш?

– Че това е едно от най-неразбираемите неща на света. Такъв, дето няма да миряса, и накрая ще се видиш принуден да го праснеш, а това е още по-лошо. Тогава наистина вече всички ще те гледат накриво.

– За какво говориш?

– Ако не направиш това, което ти казвам, ще трябва да те набия. Не

е ли смешно? – Арон се помъчи да мине покрай него, но Ли се изправи на пътя му, така непохватно стиснал юмручета, в такава глупава стойка, че го досмеша и той се засмя.

– Не знам как да го направя – каза той, – но все пак ще се опитам.

Арон отстъпи раздразнено. И когато най-сетне отново приседна на стъпалото, Ли въздъхна дълбоко.

– Благодарни се на Бога, че ти се размина. Отвратително щеше да бъде. Слушай, Арон, не можеш ли да ми кажеш какво става с тебе? Порано винаги си ми казвал.

Арон изведнъж се предаде.

– Искам да се махна от този мръсен град! – рече той.

– Как ще е мръсен? Като всички останали.

– Не ми е тук мястото. Изобщо да не бяхме идвали! Не мога да разбера какво ми е. Искам да се махна! – Гласът му премина в стенание.

Ли прихвана широките му рамене да го утеши.

– Още растеш, може от това да е – кротко му рече той. – Понякога си мисля, че светът ни поставя в такъв период на най-тежки изпитания, тогава се обръщаме навътре и като се видим, ужасяваме се. Но и това не е най-лошото. Решаваме, че всички са надникнали в нас. В такъв момент мръсотията е адски мръсна, а чистотата ни се струва снежнобяла. Ще ти мине, Арон. Малко почакай и ще видиш, ще мине. От това не ти става по-леко, защото не ми вярваш, но повече не мога да сторя за тебе. Опитай се да повярваш, че нещата не са нито толкова добри, нито толкова лоши, колкото ти изглеждат. Да, мога да ти помогна. Върви да лягаш сега, а утре стани рано и кажи на баща си за изпитите. И по-вълнуващо! Той е още по-самотен от вас, защото си няма красиво бъдеще, за което да мечтае. „Претегляй нещата“, казваше Сам Хамилтън. Прави се, че всичко е истина, и то може и да стане. Претегляй нещата! Направи го. А сега лягай. Аз ще трябва да опека пудинг за закуска. И, Арон, виж на възглавницата си – баща ти е оставил подарък.

Глава 44

1

Едва след като Арон замина за колежа, Абра действително успя да опознае семейството му. Двамата с Арон се бяха оградени вътре в себе си. А когато Арон замина, тя се привърза към другите Траскови.

Установи, че вярва на Адам повече и обича Ли повече от баща си. Само дето не можеше да се реши как да приеме Кейл. Той я смущаваше – понякога предизвикваше у нея гняв, друг път болка или любопитство. Струваше й се, че е в постоянно съперничество с нея. Не можеше да реши допада ли му, или не, и затова не го обичаше. При посещенията си в дома на Траск изпитваше облекчение, когато Кейл го нямаше там, за да я оглежда потайно, да я претегля, преценява и осъжда, а хване ли го тя, бързо да отмества поглед.

Абра бе станала вече наперена и здрава жена с приятно оформена гръд, развита и готова да получи своето тайнство, чакаща го. Свикна да отива у Траскови след училище, да сяда с Ли и да му чете откъси от всекидневните писма на Арон.

В Станфорд Арон се чувстваше самотен. Писмата му бяха пропити с усамотения копнеж по неговото момиче. Когато бяха заедно, всичко изглеждаше някак всекидневно, но сега, от университета на деветдесет мили, той изповядваше страстната си любов, напълно откъснат от живота около себе си. Учеше, ядеше, спеше и пишеше писма до Абра и в това се състоеше целият му живот.

В следобедните часове Абра седеше в кухнята с Ли и му помагаше да ниже зелен фасул или да рони грах. Понякога приготвяваше пухкав маслен сладкиш и често, вместо да се прибере при родителите си, оставаше и на вечеря. Нямаше въпрос, по който да не може да разисква с Ли. И малкото неща, за които разговаряше с майка си и баща си, постепенно изтъняваха, избледняваха, ставаха измъчени и дори неистински. С Ли беше свършено друго. Абра искаше да споделя с него само истински неща дори когато не бе напълно сигурна кое по-точно е истинско.

Леко усмихнат, Ли я слушаше, а чевръстите му крехки ръце шеметно вършеха работата си, сякаш водят свой, независим живот, Абра не съзнаваше, че говори изключително за себе си. Понякога, докато тя говореше, умът на Ли се понасяше някъде навън като бездомно куче, сетне се връщаше, а Ли току ще кимне от време на време и ще издаде полугласно хъмкане. Абра му се нравеше, долавяше у нея сила, доброта и топлина. Чертите й притежаваха онази груба мускулна здравина, която след време се превръща или в грозота, или в изключителна хубост. Разсъждавайки по време на нейните излияния, Ли си мислеше за гладките закръглени лица на кантонците, хората от неговата раса. Макар и хилави, те имаха лица като месечини. Би трябвало тъкмо този тип да му допада, тъй като красотата обикновено се определя по наше подобие. Но той не го харесваше. Сетеше ли се за китайската красота, в мисълта му

изведнъж се появяваха кръвожадните ликове на манджурците, нагли и непроницаеми лица на хора, свикнали по наследство да бъдат властни.

– Може би така е било открай време – казваше тя, – не зная. Той никога не ми е говорил нашироко за баща си. Чак след като мистър Траск... с марулите де... чак тогава Арон много се ядоса.

– Защо? – попита Ли.

– Защото хората му се подиграваха.

Съзнанието на Ли подскочи назад във времето.

– Да се подиграват на Арон? Защо на него? Той не е имал нищо общо.

– Да, но той така го чувстваше. Искаш ли да знаеш какво мисля аз?

– Разбира се – каза Ли.

– Размишлявах, макар още да не съм напълно сигурна, но ми се струва, че той вечно се е чувствал някак осакатен, нещо като недовършен, защото е нямал майка.

Очите на Ли се разшириха, а след това се сведоха отново. Той кимна.

– Разбирам те. А смяташ ли, че и с Кейл е същото?

– Не.

– Тогава защо само Арон?

– Как да ти кажа, още не ми е ясно. Навярно едни хора изпитват големи нужди от другите или ненавиждат по-силно. Баща ми например ненавижда ряпа. Откакто го помня. И то без никаква причина. Репите просто го вбесяват, ама наистина го вбесяват. Ето на, веднъж майка ми пригответи от злоба цял кастрон стъргана ряпа със сирене и пипер, та чак почерня от пипер. Татко изяде половин чиния и едва тогаз попита какво е това, Като му рече мама, че е ряпа, той хвърли чинията на пода, скочи и излезе. И както ми се струва, още не й е простил.

Ли се захили.

– Можел е да й прости, защото му е обадила, че е ряпа. Но представяш ли си, Абра, да я беше попитал и тя да му каже, че е нещо друго? Щеше да му хареса, да излапа още една чиния и чак след това да го познае. Тогава би могъл и да я утрепе.

– Положително. Но така или иначе, аз мисля, че Арон е имал по-голяма нужда от майка, отколкото Кейл. И според мен винаги е обвинявал баща си.

– Защо?

– Знаем ли? Така си мисля.

– Ти нали се оправяш в нашата къща?

- Не трябва ли?
- Напротив.
- Да приготвя ли от онзи сладкиш?
- Днес няма нужда. Още не сме изяли предишния.
- Тогава какво да направя?
- Можеш да поръсиш телешкото с брашно. Ще останеш ли да хапнеш с нас?
- Благодаря, но не мога. Ще ходя на рожден ден. Ти смяташ ли, че той ще стане свещеник?
- Как мога да знам? – рече Ли. – Може да е само някакво хрумване.
- Дано не стане! – каза Абра и затвори уста, изненадана, че е изрек-ла подобно нещо.

Ли се надигна, измъкна дъската за рязане, сложи месото върху нея, а отстрани – ситото за брашно.

- Използвай опакоето на ножа – посъветва я той.
- Знам – каза тя, надявайки се, че той не е чул предишните й думи.
- Но Ли попита:
- Защо не искаш да стане свещеник?
- Не мога всичко да ти разправам.
- Можеш да разправам каквото си искаш. Няма защо да ми обясняваш.

Върна се на стола си, а Абра поръси месото със ситото и го заудря с тъпото на един голям нож. Туп-туп – „Не бива да говоря така“ – туп-туп! Ли се обърна на другата страна, за да я остави да се успокои.

– Внушил си е едно и само това преследва – рече тя на висок глас, за да заглуши биенето на пържолата. – Щом като ще е църква, трябва да бъде от висшето духовенство. И разказваше, че монасите не бивало да се женят.

- Но от последното му писмо излиза нещо друго – отбеляза Ли.
- Знам. Но по-рано не беше така. – Ножът застина, а на младото й лице се изрисува болезнена обърканост. – Ли, аз не съм достатъчно добра за него.

- Това пък какво означава?
- Че не съм му интересна. Той всъщност не мисли за мене, а за някаква измислена жена, която е облякъл в моята кожа. Аз не съм такава, не съм като измислената.

- А каква е тя?
- Чиста! – каза Абра. – Безукорно чиста, една пълна чистота без никакво петънце. Аз не съм такава.

– Никой не е такъв – рече Ли.

– Той не ме познава и дори няма желание да ме опознае. На него му трябва онази, белият призрак.

Ли строши един резен сухар.

– Не го ли обичаш? Твърде си млада, но според мен това няма значение.

– Обичам го, разбира се. И ще бъда негова жена. Но ми се ще и той да ме обича. А как ще стане това, след като не ме познава? И не знае нищичко за мене? По едно време си мислех, че ме е разбрал. Но сега вече не съм сигурна дали е било така.

– Може би сега изживява труден период, който е само временен. Ти си умно момиче, прекалено умно. Не е ли доста мъчно да се вживяваш в другата, в оная с твоята кожа?

– Все ме е страх да не види у мен нещо, което липсва на измислената. Току-виж, съм се разгневила или пък му замириша на лошо, или нещо друго. Веднага ще усети.

– Не е сигурно – каза Ли. – Но никак няма да е лесно да бъдеш едновременно и Магдалена, и Богородица. Хората чисто и просто понякога замирисват.

– Ли, аз бих искала... – Тя се приближи до масата.

– Да не ми поръсиш пода с брашно! – рече той. – Какво би искала?

– Нали все размишлявам. Мисля си, че след като не е имал майка, Арон я е накичил с най-хубавите работи, които могат да му дойдат в ума.

– Възможно е. И ти смяташ, че е пренесъл всичко върху тебе. – Тя се вгледа в него, а пръстите ѝ се движеха едва-едва по острието на ножа. – И ти се иска да измислиш как да го пренесеш обратно върху нея.

– Да.

– Ами ако тогава му станеш несимпатична?

– Предпочитам да опитам – рече тя. – Искам аз да си бъда аз.

– Не познавам друг човек, който така да се набърква в чуждите работи като мене – каза Ли. – И освен това не съм от тия, дето имат готов отговор за всяко нещо. Имаш ли намерение да очукаш това месо, или да се заема аз?

Абра продължи да удря с ножа.

– Смешно ли е според тебе, дето приемам всичко толкова надълбоко, след като още не съм завършила гимназия? – попита го тя.

– Не виждам как би могло да бъде другояче – каза Ли. – Смехът идва по-късно, като поникването на мъдреците, а в бясната надпревара

със смъртта смехът над самите нас идва последен, макар понякога и не навреме.

Очукването на месото се ускори, стана неспокойно и неравномерно. Ли подреди няколко бобови шушулки на масата и те образуваха черта, ъгъл и окръжност. Чуването спря.

– Жива ли е мисис Траск?

Показалецът на Ли увисна за миг над масата, сетне бавно се спусна и превърна О-то в Q. Ясно му беше, че тя го наблюдава. Дори долавяше, че задавайки този въпрос, лицето ѝ е изразявало панически страх. Мислите му се замяха като плъх, попаднал в капан. Въздъхна и мислено махна с ръка. Извърна се полека, погледна я и установи, че предположението му е било вярно.

– Толкова сме разговаряли – беззвучно поде той, – но не си спомням някога да сме говорили за мене – стеснително се усмихна. – Абра, нека да ти кажа нещо за себе си. Аз съм слуга. Стар съм. И съм китаец. Знаеш и трите неща. Уморен съм и съм страхлив.

– Не си...

– Мълчи сега – рече той. – Аз съм много страхлив. И за нищо на света не бих си напъхал носа в чужди истории.

– Какво искаш да кажеш?

– Абра, има ли нещо друго освен репите, което баща ти ненавижда? Изразът ѝ показваше упорство.

– Попитах те нещо.

– Не съм чул – тихо каза той и поверително добави: – Не си ми задавала никакъв въпрос, Абра.

– Сигурно си мислиш, че понеже съм много млада...

– Веднъж – прекъсна я Ли – работех при една трийсет и пет годишна жена, която с успех бе съумяла да не се поддаде нито на житейския опит, нито на познанието, нито дори на красотата. Ако беше шестгодишна, родителите ѝ положително биха се отчаяли. Но на трийсет и пет на нея ѝ беше позволено да разполага както с парите, така и с живота на околните. Не, Абра, възрастта тук не играе никаква роля. И ако имах какво да ти кажа, щях да ти го кажа.

Абра се усмихна.

– Аз съм умна – рече тя. – Не трябва ли?

– Бог да ми е на помощ, не! – възпротиви се Ли.

– Значи не ми даваш да се помъча и да го открия сама?

– Мене ми е все едно какво ще правиш, стига аз да нямам нищо общо. Според мен колкото и слабости и отрицателни страни да има у един

добър човек, той притежава толкова грехове, колкото може да носи. Имам от тях достатъчно, за да не ми дават мира. Може би в сравнение с някои други греховете ми не са от най-изисканите, но усещам, че с повече не бих се справил. Прости ми.

Абра се пресегна над масата и докосна ръката му с брашнените си пръсти. Жълтеникавата му кожа бе изопната и гладка като стъкло. Той наведе очи към белите следи от пръстите ѝ.

– Баща ми е искал да има момче – каза Абра. – Допускам, че освен репите той ненавижда и момичетата. И на всеки срещнат разправя как е измислил шантавото ми име. „Макар да чаках друга, Абра навести ме.“

– Ти си чудесно момиче – усмихна ѝ се Ли. – Утре ще купя репи и ще те поканя на вечеря.

– Жива ли е тя? – тихо попита Абра.

– Да – отвърна Ли.

Предната врата се тръшна и в кухнята влезе Кейл.

– Здравей, Абра. Ли, вкъщи ли е татко?

– Още го няма. За какво си се захилил такъв?

Кейл му подаде един чек.

– Дръж. Това е за тебе.

Ли погледна чека.

– Бях ти казал, че лихва не искам – каза той.

– Така е по-добре. Може пак да ти ги поискам.

– Няма ли да ми кажеш откъде си ги взел?

– Не, още не. Дошла ми е страхотна идея... – Очите му стрелнаха Абра.

– Трябва да си тръгвам – каза тя.

– Можем и нея да включим – каза Кейл. – Решил съм да го направим в Деня на благодарността⁴³, Абра сигурно ще е тук и Арон ще си дойде.

– Какво искаш да направиш? – попита тя.

– Един подарък за баща ми.

– Какъв? – отново попита тя.

– Не казвам. Тогава ще разбереш.

– Ли знае ли?

– Да, но и той няма да издаде.

– Струва ми се, никога не съм те виждала толкова развеселен – рече

43. Последният четвъртък на ноември, официален празник в САЩ на благодарност за Божията благодат. – Б. пр.

Абра. – Като си помисля, май изобщо не съм те виждала весел. – Откри, че отношението ѝ към него започваше да се стопля.

След като Абра си отиде, Кейл седна.

– Не знам кога да му го дам – каза той. – Преди вечеря или след вечеря.

– След – рече Ли. – Наистина ли имаш пари?

– Петнайсет хиляди.

– Честно?

– Съмняваш се дали не съм ги откраднал?

– Да.

– Честно. Нали помниш, за Арон взехме шампанско. И сега ще вземем. И... да, ще украсим цялата трапезария. Може и Абра да ни помогне.

– Действително ли мислиш, че на баща ти му трябват пари?

– А защо не?

– Дано си прав – каза Ли. – Как върви учението?

– Не много добре. Но след Деня на благодарността ще наваксам.

2

На другия ден след последния час Абра се затича да настигне Кейл.

– Здравей, Абра – подвикна той. – Правиш много хубави сладкиши.

– Последният стана малко сух. Трябва да е пухкав.

– Ли направо е пощурял за тебе. Какво си му направила?

– Много го обичам – каза тя и веднага добави: – Искам нещо да те питам, Кейл.

– Да?

– Какво става с Арон?

– Какво по-точно?

– Изглежда, мисли само за себе си.

– Според мен това не е ново. Да не сте се скарали?

– Не. Бях готова да се скараме, когато му хрумна да се посвети на църквата и да си остане неженен, но той се измъкна.

– Да не се ожени за тебе? Не мога да си представя.

– Кейл, той ми пише сега любовни писма, но те не са за мене.

– А за кого са?

– Сякаш ги пише на... себе си.

– Знам за срещата ви под върбата – каза Кейл. Тя не се показва

изненадана.

– Наистина ли?

– Сърдита ли си на Арон? – попита той.

– Не, не съм му сърдита. Просто не мога да го намеря. Не мога да го опозная.

– Почакай известно време. Може би изживява нещо.

– Чудно ми е дали ще издържа. Мислиш ли, че през цялото време съм била на погрешен път?

– Отде да знам.

– Кейл, вярно ли е, че излизаш нощем късно и че дори посещаваш... съмнителни домове?

– Да – каза той, – вярно е. Арон ли ти каза?

– Не, не Арон. Добре де, защо ходиш там? – Той продължи да крачи до нея, без да отговори. – Кажи! – настоя тя.

– Теб какво те засяга?

– Защото си лош ли?

– Как ти звучи това?

– И аз не съм добра – рече тя.

– Ти си побъркана – каза Кейл. – Но Арон ще те излекува от всичко.

– Смяташ ли?

– Разбира се – рече Кейл. – Длъжен е.

Глава 45

1

Джо Валери живееше, наблюдавайки и слушвайки се, и както сам си казваше, без да вири глава. Своята ненавист той бе изградил малко по малко – като се почне с една майка, която го бе зарязала, и с един баща, който ту го налагаше с камшика, ту се лигавеше с него. След това не бе трудно да прехвърли омразата си към учителя, който го държеше строго, към полицаия, който го преследваше, и към проповедника, който му четеше лекции. Още преди да застане пред първия съдия в живота си, Джо бе създал у себе си една великолепна система от омраза към целия познат му свят.

Но омразата не може да живее сама. Тя има нужда от любов, която да я възпламенява – нещо като примамка или като подтик. Още в ранна

възраст Джо възпита у себе си нежна и покровителствена любов към... Джо. Той утешаваше Джо, ласкаеше го, ценеше го. И за да спаси Джо от враждебния свят, огради го с високи зидове. Постепенно Джо се превърна в доказателство за човешките злини. Ако изпаднеше в беда, то се дължеше на един свят, който крои срещу него зловни съзаклятия. А навърлеше ли се Джо против света, това бе отмъщение, което негодяите сами си бяха заслужили, мръсници такива! Джо полагаше всеотдайни грижи за своята любов и си изработи лична система от правила, която би могла да се изрази по следния начин:

1. Никому не вярвай! Мръсниците гледат как да те унищожат.
2. Дръж си устата затворена! Не вири глава!
3. Отваряй си ушите! Ако някой се подхлъзне, дебни го и чакай!
4. Всички са кучи синове и каквото и да направиш, ще гледат да те използват.
5. Към всяко нещо пристъпвай по околен път!
6. Никога и за нещо не вярвай на жена!
7. Винаги обвинявай надеждите си в пари! Всеки ще ги пожелае и всеки ще се продаде.

Имаше и други правила, но те бяха допълнителни разработки. Тази система му вършеше работа и тъй като не познаваше друга, Джо нямаше на каква основа да я сравнява с останалите. Знаеше, че е необходимо да си хитър, и затова се смяташе за хитър. Сполучеше ли в нещо, значи е бил хитър; провалеше ли се, значи е имал лош късмет. Не беше натрупал кой знае колко успехи, но я караше с минимум усилия. Кейт го държеше, защото знаеше, че за пари е готов да направи всичко на света, и защото се боеше да не го направи. Към него тя не хранеше никакви илюзии. В нейната област хора като Джо са необходимост.

Когато постъпи на работа при Кейт, Джо потърси слабостите, с които му предстоеше да се сблъска: суетност, сластолюбие, потиснати желания или съвест, алчност, истерия. Той знаеше, че не можеше да ги няма, след като Кейт е жена. Значителна бе обаче изненадата му, когато разбра, че дори и да ги има, той не ще може да ги открие. Тази жена разсъждаваше и постъпваше като мъж, само че по-безмилостно, по-светкавично и по-умно. Джо допусна няколко грешки и Кейт му ги натри в носа. И благодарение на страха си той почна да се възхищава от нея. Когато установи, че за някои неща не може да му се размине, взе да вярва, че за нищо не може да му се размине. Кейт го превърна в роб също тъй, както той бе превръщал жените в свои робини. Хранеше го, обличаше го, заповядваше му и го наказваше.

Щом Джо разбра, че тя е по-умна от него, оттам нататък оставаше само една крачка, за да реши, че тя е по-умна от всички. В неговото съзнание тя притежаваше двете най-велики заложби: беше хитроумна и знаеше кога да сложи спирачка – от това по-хубаво никому не е нужно. С радост вършеше най-долните ѝ поръчения и се страхуваше да не ги изпълни както трябва. „Кейт никога не греши – казваше Джо. – И ако играеш по свирката ѝ, тя няма да те изостави.“ Всичко това минаваше отвъд здравия разум и се превръщаше в навик. Когато помогна за изгонването на Етел от околията, за него това си беше едно от всекидневните задължения. Кейт знаеше какво прави, не е глупава.

2

Налегнеха ли я артритните болки, Кейт спеше зле. Почти усещаше как ставите ѝ се втвърдяват и се връзват на възли. Понякога се мъчеше да мисли за други неща, дори и неприятни, само и само да прогони от съзнанието си болката и деформацията на пръстите си. В отделни случаи се опитваше да си припомни подробности от една стая, която отдавна не бе виждала. Ще се загледа в тавана, ще си представи стълбове от човешки фигури, ще почне да ги наставя един върху друг. Друг път прибягваше до спомените. Възстановяваше си образа на мистър Едуардс, облеклото му и думата, която бе връзана в металните щипки на тирантите му. Не беше ѝ обръщала никога внимание, но знаеше, че там пише „Екселсиор“. Нощем често си мислеше за Фей, припомняше си очите ѝ, косата, тоновете в говора ѝ, как потрепваха ръцете ѝ и как до нокътя на левия си палец имаше подутина, белег от едновременно порязване. Кейт решаваше да изследва отношението си към Фей. Обичаше ли я, или я мразеше? Съжаляваше ли я? Имаше ли угризения, че е отнела живота ѝ? Кейт искаше да измери собствените си мисли подобно на пиявица, която се движи педомерно. И установи, че към Фей не изпитва никакво чувство. Нито я обичаше, нито я мразеше – нея и спомена за нея. Докато умираше бавно, бе имало случаи, когато нейната шумотевица и воня така разгневяваха Кейт, че ѝ бе идвало час по-скоро да я убие, за да свърши всичко. Припомняше си как бе изглеждала Фей, когато я видя за последен път – положена в пурпурния ковчег, цялата в бяло, с усмивката на погребалното бюро и наплескана с пудра и руж, да скриват пожълтялата ѝ кожа. Някакъв глас зад Кейт бе отбелязал: „От години не е изглеждала по-добре.“ А друг един глас бе отговорил: „Дано и на мен

ми се случи същото.“ След това се понесе тих кикот. Първият глас ще е била Етел, а вторият – Трикси. Кейт си спомни и своята полушеговита реакция. „Че какво пък – беше си помислила тя, – мъртвата проститутка е като всички останали.“ Да, първият глас е бил на Етел. Тази Етел, която постоянно се вмъкваше в нощните разсъждения на Кейт, тази глупачка, тази непохватна кучка с душещ нос, тази въшлива дърта торба, която я изпълваше с тръпен страх! Много често Кейт си повтаряше: „Почакай, защо я наричаш въшлива дърта торба? Не е ли, защото допусна грешка? Защо ти трябваше да я изгонваш? Ако ти беше дошъл умът навреме и я беше оставила тук...“

Кейт се питаше къде ли е сега Етел. Ами ако прибягне до някое от тия детективски бюра – поне да разбере къде е отишла? Да, и тогава Етел ще разкаже за оная нощ и ще покаже стъкълцата. И след това вместо един душещите носове ще станат два. Хубаво, но какво може да промени това? Всеки път щом погълне една бира, Етел все някому ще издърнка. Естествено, всеки ще си помисли, че тя е чисто и просто една пияна дърта курва. Докато един детектив... не, не, никакви детективи!

Много часове прекара Кейт с Етел. Дали на съдията му бе хрумнало, че всичко е нагласено – би било много просто. Можеше да не държи толкова на ония сто долара. Това бе очевидно. Ами шерифът? Джо беше казал, че са я оставили отатък границата, в околия Санта Крус. Какво може да е разказала Етел на помощник-шерифа, който я бе извел от околията? Етел е мързелива като престарял прилеп. Сигурно е останала в Уотсънвил. Там е Пахаро, железопътен възел, след това идва река Пахаро и след моста се озоваваш в Уотсънвил. Място, където непрекъснато сноват десетки железничари – мексиканци, някои дори индуси. Тая простачка Етел може би си е помислила, че ще успее да залъгва стрелочниците. И няма ли да е чудно, ако е решила да остане в Уотсънвил, само на трийсет мили от тука? Тя би могла дори да прескача границата, за да се среща с приятелите си, само да поиска. Навярно понякога идва и в Салинас. Може и в момента да е в Салинас. Едва ли полицията ще си прави труда да я следи. Сигурно няма да е зле, ако прати Джо в Уотсънвил да провери не е ли там. Може да е отишла и в Санта Крус. Джо би могъл и там да провери. Няма да му отнеме много време. Джо може за няколко часа да открие всеки беглец във всеки град. Намереше ли я, все ще могат някак да я върнат обратно. Етел е глупачка. И може би, след като Джо я открие, по-добре ще е, ако Кейт лично отиде при нея. Ще заключи вратата и ще окачи табелката „Моля, не безпокойте“. Отива до Уотсънвил, свършва си работата и се връща. Никакви таксита. Ще вземе

автобуса. В нощните рейсове никой никого не забелязва. Хората си изуват обувките, сгъват си палтата под главите и спят. Изведнъж разбра, че ще ѝ бъде страшно да отиде до Уотсънвил. Но какво пък, ще се насили. И ще сложи край на всичките си терзания. Интересно, как не ѝ беше хрумвало досега да прати Джо! Това е най-доброто. Биваше го в някои неща. Горкият негодник, той се мислеше за умен. С такива най-лесно можеш да си играеш. Докато Етел е проста. С нея е по-трудно.

Колкото повече се кривяха ръцете и мозъкът ѝ, толкова повече Кейт почна да разчита на Джо Валери като на свой главен помощник, посредник и изпълнител. От момичетата в дома поначало се боеше – не че не заслужаваха повече недоверие от Джо, а по-скоро защото истеричността им, скрита твърде плитко, можеше по всяко време да избие през съобразителността, да разклати чувството им за самозащита и да прати по дяволите не само тях самите, но и всичко наоколо. Кейт винаги е била в състояние да се справя с тази вечно налична опасност, но сега, когато в ставите ѝ бавно се натрупваше калций и страхът бе почнал бавно да се надига, тя все повече имаше нужда от помощ и трябваше да я търси от Джо. Известно ѝ беше, че мъжете са малко по-здраво защитени от саморазрушението в сравнение с жените, които познаваше. Бе уверена, че може да се облегне на Джо, тъй като в архивите си пазеше едно сведение за някой си Джоузеф Венута, избягал от пътностроителната наказателна бригада на „Сан Куентин“ на четвъртата година, след като е бил осъден за кражба на пет години. Кейт нито веднъж не бе споменавала за това на Джо Валери, но си знаеше, че вземе ли много да знае, то ще окаже умирително влияние.

Джо ѝ поднасяше закуската всяка сутрин – зелен китайски чай, каймак и препечен хляб. Оставеше ли я на масичката до леглото, докладваше и получаваше нарежданията за деня. Той съзнаваше, че тя все повече разчита на него. И затова, без да бърза и да вдига много шум, преценяваше какви са възможностите изцяло да поеме работата в свои ръце. Случаят може би щеше да му се предостави, ако болестта ѝ достатъчно напредне. Но дълбоко в себе си Джо се боеше от нея.

– Добро утро – поздрави я той една сутрин.

– Няма да се изправам, Джо – каза му тя. – Дай ми чая. Но ще трябват ти да държиш чашата.

– Нещо в ръцете ли?

– Да. Става им по-добре, като се затопля.

– Май не си спала добре.

– Напротив – рече Кейт. – Много добре спях. Взех си някакво ново

лекарство. – Джо поднесе чашата до устните ѝ и като духаше да охлажда чая, тя взе да сърба на малки глътки. – Стига – рече тя, недопила чашата и до половина. – Как мина нощта?

– Тъкмо исках да ти кажа – почна Джо. – Снощи пристигна Хик от Кинг Сити. Току-що си продал реколтата. Изкупил и къщата. Остави седемстотин долара, без да броим каквото е дал на момичетата.

– Как му беше цялото име?

– Не зная. Но се надявам, че пак ще дойде.

– Длъжен си да научаваш имената, Джо. Казвала съм ти.

– Беше много предпазлив.

– Още по-наложително да узнаеш името му. Някое от момичетата не го ли препипа?

– Не знам.

– Гледай да разбереш.

Джо бе доловил меката ѝ благоразположеност и се почувства добре.

– Ще разбере – увери я той. – Имам от какво да почна.

Тя го огледа изпитателно и той разбра, че нещо има да става.

– Харесва ли ти тук? – благо го попита тя.

– Разбира се. Тук ми е добре.

– От теб зависи да ти е още по-добре... или по-зле.

– Много ми е добре. – Каза го неубедително и мисълта му се засуети да открие в какво е сбъркал. – Наистина, тук ми е чудесно.

Тя облиза устни със заострения си като стрела език.

– Ние двамата можем да работим в съдружие – рече тя.

– Както поискаш – верноподанически каза той и у него се надигнаха приятни предположения. Но търпеливо изчакваше. Беше ѝ нужно доста време, докато започне. Накрая проговори:

– Джо, не обичам да ме крадат.

– Нищо не съм ти взел.

– Не казвам, че си ти.

– А кой?

– Ще ти кажа, Джо. Спомняш ли си онази дърта крадла, която се наложи да изгоним?

– Искаш да кажеш Етел не знам коя си?

– Да. Именно тя. Отмъкнала ми е нещо. Тогава не разбрах.

– И какво по-точно?

По лицето ѝ плъзна студенина.

– Това не е твоя работа, Джо. Слушай! Ти си умен човек. Къде би

отишъл да я търсиш?

Мисълта на Джо заработи светкавично, почивайки не толкова на разума, колкото на опита и на инстинкта.

– Беше доста смачкана. Не е отишла далече. Старите курви никога не отиват далече.

– Умен си. Смяташ ли, че може да е в Уотсънвил?

– Там или може би в Санта Крус. При всички случаи, обзалагам се, че не е по-далеч от Сан Хосе.

Тя погали нежно пръстите си.

– Искаш ли да изкараш пет стоака, Джо?

– Искаш да я намеря ли?

– Да. Просто я намери. Но тя да не знае. И ми дай адреса. Ясно? Само ми кажи къде се намира.

– О'кей – рече Джо. – Изглежда, здравата те е обрала.

– Не ти влиза в работата, Джо.

– Добре, мадам – съгласи се той. – Веднага ли искаш да тръгна?

– Да, Джо. Побързай.

– Може и да не е толкова лесно. Доста време мина.

– Ти си знаеш.

– Следобед ще замина за Уотсънвил.

– Хубаво, Джо. – Тя се замисли. Беше му ясно, че още не е свършила и сега се чуди дали да продължи. Кейт взе решението си: – Джо, направи ли тя нещо по-особено тогава... в съда?

– Ами! Нищо. Каза, че било нагласена работа. Винаги така казват. – И в този миг изникна нещо, което навремето не бе отбелязал. В паметта му се върна гласът на Етел, която бе изрекла: „Господин съдия, трябва да говоря с вас насаме. Имам нещо да ви кажа.“ Помъчи се да прикрие спомена по-надълбоко, за да не се издаде.

– Е? Какво има? – попита Кейт.

Беше закъснял. Мисълта му подири спасение.

– Има нещо – рече той, колкото да печели време. – Мъча се да си спомня.

– Хайде де, спомни си! – Гласът ѝ прозвуча остро и нетърпеливо.

– Ами... – Бе намерил изход. – Чух я, като казваше на полицаите... чакай, какво беше... да, каза защо не я пуснат да замине на юг. Имала, каза, роднини в Сан Луис Обиспо...

– Така ли? – Кейт оживено се наведе към него.

– А полицаите рекоха, че било дяволски далече.

– Хитър си, Джо. Закъде ще заминеш най-напред?

– За Уотсънвил – рече той. – В Сан Луис имам приятел. Ще му звънна по телефона и той ще свърши работата.

– Джо – остро го прекъсна тя, – не искам да се вдига никакъв шум.

– За пет стотака всичко ще стане бързо и тихо – каза Джо. Усещаше се превъзходно, макар че очите ѝ отново бяха станали присвити и изпитателни. Следващите ѝ думи обаче отлепиха стомаха му от гръбнака.

– Джо, без да сменяме темата... Говори ли ти нещо името Венута?

Засили се да отговори, преди да му е пресъхнало гърлото:

– Абсолютно нищо.

– И се връщай колкото може по-скоро – нареди Кейт. – Кажете на Хелън да дойде, тя ще те замества.

3

Джо си стегна куфарчето, отиде на гарата и взе билет за Уотсънвил. На Кастровил, първата гара в северна посока, той слезе, изчака четири часа и се качи на експреса „Дел Монте“, който свързва Сан Франциско с Монтерей, крайна спирка на тукашното отклонение. В Монтерей изкачи стъпалата на хотел „Централ“ и се записа под името Джон Викър. Сетне изяде една пържола при „Татко Ърнст“, купи си бутилка уиски и се прибра в стаята си.

Изу си обувките, съблече сакото и жилетката, свали яката с вратовръзката и се просна на леглото. До пиринчената табла на кревата, върху масата, постави уискито и една чаша. Падащата на лицето му светлина не го смушаваше, той просто не я забеляза. На равни промеждутъци освежаваше мозъка си с половин чаша уиски, след което кръстоса ръце под главата си, кръстоса и глезени, събра мисли, впечатления, предположения, инстинкти и се захвана да ги съпоставя.

Досега бе свършил добра работа и си бе въобразявал, че е успял да я надхитри. Да, но я беше подценил. Как, дявол да го вземе, бе узнала, че полицията го търси? Мина му през ума да се пръждоса в Рино или в Сиатъл – пристанищни градове, а те винаги са за предпочитане. Но тук му хрумна друго: я почакай, дай да размислим! Етел нищо не бе откраднала. Но знае нещо. И Кейт се страхува от Етел. Петстотин долара са доста тлъста сума, за да се открие една скапана уличница. Онова, което Етел бе поискала да каже на съдията, беше, първо на първо, вярно; и второ – Кейт се боеше от това. Ех, да можеше да се възползва от тая история! По дяволите, но не и след като тя му размахва бягството от

завора! Джо нямаше намерение да лежи остатъка с допълнителни наказания. Но да се поразсъждава по въпроса беше безопасно. Да предположим, че заложи тия четири години срещу... е, да кажем, нови десет. Рискован ли е такъв хазарт? Няма какво да се мисли. Тя е знаела много отдавна, но не го е издала. Навярно го е приела като вярно куче.

А може би Етел е пробита карта?

Но чакай, я пак да помислим... Може би е въпрос на късмет. Може би трябва да тегли картата и тогава да реши. Но тя е дяволски отракана. Интересно, ще може ли да играе срещу нея? Но как, ако не ѝ се противопостави?

Джо се надигна и си напълни чашата догоре. Угаси лампата и вдигна щората на прозореца. И като отпиваше уискито, загледа се в стаята от другата страна на вътрешната шахта, където някаква суха дребна женица по пеньоар переше чорапите си в леген. Уискито замънка в ушите му. Изглежда, е въпрос на късмет. Само Господ знае, Джо бе изчаквал достатъчно. Бог му е свидетел, той ненавиждаше тази кучка с остри зъбчета. Не е нужно веднага да взима решение. Отвори тихо прозореца и запрати перодръжката от масата към отсрещния прозорец. И се наслади на последвалата сцена – уплаха и лоши мисли, преди сухата дама да спусне с трясък своята щора.

След третата чаша бутилката се оказа празна. Джо изпита желание да излезе на улицата и да разгледа града. Но своевременно се овладя. Беше си изработил и се придържаше о правилото никога да не излиза от стаята си, когато пие. Така човек никога не се излагаше на неприятности. Неприятностите означаваха полиция, полицията – разследване, а то непременно би довело до една екскурзия през залива до „Сан Куентин“, при което вече не би имало пътностроителна бригада за добро поведение. И прогони мисълта за улицата. За случаи, когато е сам, Джо си бе запазил други забавления, само че не осъзнаваше, че е така. Сега стори същото. Излегна се на пиринчения креват и се върна във времето назад към своето клето и мрачно детство, към своето плачливо и порочно съзряване. Никъде никакъв късмет – той никога не бе изтеглял силната карта. Силните карти се падат все на големите клечки. За няколкото дребни кражби му се размина, но колекцията от джобни ножове? Полицията се изтърси направо у тях и го спипа. И щом името му влезе в тефтерите, вече не го оставиха на мира. Ако някое момче в Дали Сити задигнеше щайга ягоди от някой камион, търсеха него. И в училище не му провървя. Всички бяха против него – и учителите, и директорите. Кой ще ти търпи такава идиотщина? Трябваше да се махне. От спомена за лошия

късмет се надигна една топла печал, той опита да я изгласка с други спомени, но очите му се насълзиха и устните му потрепнаха от жалост за самотното изгубено момче, което е бил. Ето го и сега, вижте го, с присъда, печели залька си в публичен дом, докато другите хора имат и домове, и автомобили. Те са сигурни и щастливи и нощно време щорите им са затворени за Джо. Разплака се тихо и накрая заспа.

На сутринта стана в десет и погълна една чудовищна закуска при „Татко Ърнст“. Рано следобед взе автобуса за Уотсънвил и там изигра три партии моникс с един приятел, който, в отговор на едно телефонно обаждане, бе дошъл да го посрещне. Джо спечели последната партия и остави щеката на стойката, а на приятеля си подаде две десетдоларови банкноти.

– Глупости! – рече приятелят му. – Не ти ща парите.

– Взemi ги – настоя Джо.

– Та аз нищо не съм ти дал.

– Напротив, доста ми даде. Каза, че тя не е тук, а ти си от ония създания, които знаят.

– Не можеш ли да ми кажеш защо я търсиш?

– Уилсън, казах ти в самото начало и пак повтарям: не зная. Просто изпълнявам поръчка.

– Добре, аз съм дотук. Но май че ставаше дума за някакъв конгрес – или на зъболекарите, или може би на масоните. И не помня дали тя ми каза, че щяла да отиде, или на мен така ми се е сторило. Но ми е останало в главата. Претърси в Санта Крус. Познаваш ли там някого?

– Имам един-двама познати – рече Джо.

– Намери Х. В. Малър, Хол Малър. Собственик на игрален дом в задното помещение.

– Благодаря – каза Джо.

– И виж какво, Джо, не ти искам парите.

– Не са мои. Купи си пури.

Автобусът го изтърси на десет метра от заведението на Хол. Бе дошло вече време за вечеря, но покерът продължаваше. Мина час, докато най-сетне Хол стана и се отправи към нужника. Джо го проследи и успя да установи връзка. Хол се взря в Джо с големите си бледи очи, уголемени двойно от дебелиите стъкла на очилата. Закопча си панталоните, без да бърза, оправя ръкавелите си от черен сатен и поизправи зелената си козирка.

– Навъртай се тук, докато приключим играта – посъветва го той. – Не искаш ли да поиграеш?

– Колко играят за тебе, Хол?

– Само един.

– И аз ще играя за тебе.

– Петарка на час – рече Хол.

– И десет процента, ако спечеля, нали?

– Добре, дадено. Чиповете ги раздава Уилямс, един с пепелява коса.

В един часа сутринта Хол и Джо отидоха в гостилницата на Барлоу.

– Два котлета и пържени картофи по френски – поръча Хол. – Супа искаш ли?

– Не. И картофи не искам, запичат ме.

– Мен също – каза Хол, – но пак ги ям. Не се движа достатъчно. – Докато се хранеха, Хол мълчеше. С пълна уста не изрече почти нито една дума. – Каква е работата? – попита той след котлета.

– Служебна. Аз ще изкарам стотак, ти получаващ двайсет и пет. Става ли?

– Ще ти трябват ли някакви доказателства, документи?

– Не. Много си любезен, но ще мина и без тях.

– Слушай сега. Яви се при мене и ме моли да ѝ осигуря работа. Но за нищо не я бива. И двайсетак не можеш изкара от нея за една седмица. Сигурно нямаше да разбере какво е станало, но Бил Праймъс, беше я виждал при мене, бил там, като я намерили, и дойде да ме пита за нея. Добро момче е Бил. Изобщо тук полицията е бижу. – Етел не беше лоша жена. Е, мързелива, разпусната, но с добро сърце. И все държеше на достойнството и на мястото си в обществото. Не беше от най-умните и най-хубавите и поради тези два недостатъка не беше и от най-късметливките. Ако би могла да разбере, че когато са я вдигнали от брега, където я бяха изхвърлили вълните, полузаравяйки я в пясъка, полите ѝ са били усукани над задника, сигурно е щяла да се смути. Тя лично би предпочела повече достойнство. – Тука в риболовния флот – продължи Хол – е пълно с малоумни копелдаци. Натръсват ли се, пощуряват. Мене ако питаш, сигурно са я качили на някое корабче и после са я блъснали зад борда. Не виждам как другояче ще се озове във водата.

– А може да е скочила от пристана?

– Кой, тя ли? – рече Хол с пълна уста картофи. – Мамо мила! Толкова много я мързеше, че пък и на себе си да посегне! Ако искаш, можем да проверим.

– Щом казваш, че е тя, значи е била тя – каза Джо и плъзна по масата една двайсетачка и един петак.

Хол сви банкнотите като цигара и ги пъкна в джоба на жилетката

си. Отрязва си едно триъгълно парче месо до реброто и го сложи в устата си.

– Тя беше – рече той. – Искаш ли пандишпан?

Джо възнамеряваше да поспи до обяд, но се събуди още в седем и остана дълго да се излежава. Правеше сметка да се върне в Салинас чак след полунощ. Нужно му беше време още да поразмисли. Като стана, изправи се пред огледалото и разгледа израза, който имаше намерение да си надене. Искаше му се да изглежда разочарован, но не много разочарован. Кейт е адски находчива. Нека тя да поведе, а той ще ѝ приглася. Беше толкова открита, колкото стиснат юмрук. Джо бе принуден да си признае, че до смърт го е страх от нея. Предпазливостта му го съветваше: „Влизаш, казваш ѝ и си получаваш петте стоака.“ На което разярено отговори: „Късмет! Колко пъти съм го имал? Част от късмета е да познаеш кога ти е дошъл късметът! Цял живот ли ще си остана един въшлив сводник? Трябва да се играе внимателно! Нека тя води разговора! В това няма нищо страшно. По-късно мога винаги да ѝ кажа, сякаш току-що съм усетил, че нещо не върви в ред.“ „Но тя може само за шест часа да те натика обратно в килията!“ „Но не и ако играя внимателно. Какво мога да загубя? Нима някога съм имал късмет?“

4

Кейт се чувстваше по-добре. Изглежда, новото лекарство ѝ се беше отразило добре. Болката в ръцете бе намаляла и взе да ѝ се струва, че пръстите ѝ са по-прави, а ставите не толкова отекли. За първи път от дълго време нощта бе спала добре и сега бе с добро самочувствие, дори малко възбудена. Имаше намерение за закуска да изяде едно сварено яйце. Стана, облече си халата и отново легна с огледало в ръка. Облегната на високите възглавници, зае се да проучва лицето си. Почивката бе извършила чудеса. Болката те кара да присвиваш челюст, очите ти стават измамно блестящи от страх, а мускулите на слепоочията и в края на бузите, та дори и нищожните мускулчета около носа леко изпъкват, а това именно е изразът на болезненост, на съпротива срещу страданието. Разликата по отпочиналото ѝ лице бе смайваща. Изглеждаше с десет години по-млада. Разтвори устни и се загледа в зъбите си. Време е да отиде да ѝ ги почистят. Тя се грижеше за зъбите си. Златният мост на мястото на изчезналите кътници бе единствената поправка в устата ѝ. „Не е ли забележително – помисли си Кейт – колко млада изглеждам?“

Наспа се само една нощ, и каква промяна! Ето, и с това можеше да ги лъже. Те си мислеха, че тя е слаба и крехка. Усмихна се на себе си: да, крехка като стоманен капан. Винаги се беше грижила за себе си – никакъв алкохол, никакви наркотици, а в последно време спря да пие и кафе. И сега всичко бе дало резултат. Пред себе си виждаше едно ангелско лице. Повдигна малко огледалото, за да не вижда крепа около врата си.

Мислите ѝ скочиха към друго едно ангелско лице, така силно напомнящо нейното. Как се казваше? Как, по дяволите, му беше името? Не беше ли Алек? Почти го видя, като минава бавно покрай нея, с бяла, поръбена с дантели стола⁴⁴, навел прелестната си брадичка, а косите му сияят в светлината на свещите. Държи дъбовия жезъл, а бронзовият кръст се движи под тъгъл пред него. В него имаше нещо застинало красиво, нещо недокоснато и недосегаемо. Добре, нима нещо или някой някога бе успявал истински да докосне и самата Кейт? Истински да проникне в нея и да я омърси? Разбира се, нищо. Съприкосновенията одраскваха единствено безчувствената външност. Отвътре тя си беше ненакърнена, чиста и светла като това момче Алек – така ли му беше името? Засмя се – майка на двама синове, а изглежда като момиче. Би ли се усъмнил някой, ако я види с русия? Помисли си какво ли би било – да застанат редом в тъпата и хората сами да решат. Какво би направил Арон – да, това беше името! – какво би направил, ако знаеше? Брат му знае. Този малък кучи син! Не тази дума! Не бива да го нарича така. Може да се окаже съвсем вярно. Някои хора смятат, че е така. Не и хитър копелдак, защото бе роден в свят венчален съюз. Кейт се изсмя на глас. Беше ѝ добре. Забавляваше се.

Смушаваше я другият, мургавият хитрец. Той приличаше на Чарлз. Тя бе уважавала Чарлз – и по всяка вероятност, ако би могъл, Чарлз щеше да я убие.

Чудодейно лекарство! Не само премахна артритните болки, но ѝ възвърна и куража. В скоро време ще продаде всичко и както вечно бе възнамерявала, ще замине за Ню Йорк. Кейт се досети за опасенията си спрямо Етел. Колко ли е претрадала, горката смачкана, дърта торба! И как би могла да я унищожи с добрина! Какво би станало, ако, след като Джо я открие, я вземе със себе си в Ню Йорк? Да ѝ е под ръка. Хрумна ѝ нещо смешно – какво комично убийство може да се измисли! Убийство, което никой и при никакви обстоятелства не би заподозрял или

44. Широка бяла дреха до колене, носена от духовенството и църковните послушници. – Б. пр.

отгатнал. Шоколади, цели кутии с шоколади, купчини фондан, бекон, най-крехък бекон, тлъстини; портвайн и след това масло, всичко напоечно с масло и с разбита сметана. Никакви зеленчуци и плодове. И никакви забавления. Стой си въщи, скъпа! Аз имам доверие в тебе. Наглеждай къщата. Уморена си ти. Хайде в леглото! Дай да ти напълня чашата. Виж какви сладкиши съм ти купила. Защо не си легнеш с цялата кутия? Хубаво, ако не се чувстваш добре, вземи си очистително. Това кашу е чудесно, не намираш ли? Старата кучка ще се подуе и за половин година ще се пръсне. Или пък с тения. Сещал ли се е някой да използва тения? Кой беше оня, дете не можеше да си гребне вода със сито? Не беше ли Тантал⁴⁵?

Устните на Кейт благо се усмихнаха, обзе я радост. Може би, преди да замине, няма да е зле, ако устрои празненство за синовете си. Просто едно скромно, малко празненство, последвано от един цирк за скъпите й рожби, нейните съкровища. Тогава се сети за красивото Ароново лице, толкова подобно на нейното, и някаква особена болка – болчица, която я пререза – се надигна в гърдите й. Той не е опитен, не може да се защити. Виж, мургавият му брат можеше да бъде опасен. Тя бе почувствала това. Кейл я беше надвил. Но преди да замине, тя ще му даде урок. Може би... защо пък, естествено – може би един трипер би поставил младия човек обратно на мястото му. Изведнъж осъзна, че не иска Арон да научи за нея. Би могъл да я посети в Ню Йорк. Ще си помисли, че винаги е живяла в малкия елегантен дом в Ийст Сайд. Ще го заведе на театър, на опера, хората ще ги видят заедно, ще се удивят от хубостта им, ще си кажат, че или са брат и сестра, или майка и син. Всички ще имат възможност да разберат. Биха могли да отидат заедно и на погребението на Етел. За нея ще трябва свръхголям ковчег и шестима борци да го носят. При тази мисъл Кейт се изпълни с такова задоволство, че не чу, когато Джо почука на вратата. Той я отвори само колкото да надзърне и да види развеселеното й усмихващо се лице.

– Закуската – оповести той и доотвори вратата с ръба на покрития с ленена салфетка поднос. Затвори я с коляно. – Там ли? – попита и посочи сивата стая с брадичката си.

– Не. Направо тук. Искам едно варено яйце и едно резенче препечен хляб с канела. Яйцето да се вари четири минути и половина. Внимавай, не го искам сополиво!

45. Авторът умислено (в съответствие с културата на героинята) обърква мита за Тантал, когото Олимп наказва да стои до гуша във вода, без да може да я пие: при всеки опит тя се отдръпвала. – Б. пр.

– Изглежда, се чувстваш по-добре, мадам.

– Така е – рече тя. – Новото лекарство е страотно! А ти, Джо, ми се виждаш като ръфан от псета. Не си ли добре?

– Добре съм – каза той и остави подноса на масата пред голямото дълбоко кресло. – Четири минути и половина?

– Точно така. И ако се намери някоя хубава, сочна ябълка, донеси ми.

– Откакто те познавам, не си яла така, – рече той. Докато чакаше готвача да сvari яйцето, Джо продължи да се ориентира. Може би тя знае. Ще трябва да е предпазлив. Но как, по дяволите, би могла да го намрази за нещо, което не му е известно? Тук нямаше никакво престъпление. Наново в стаята ѝ, той каза:

– Нямаше ябълки. Праща ти тази круша, хубава е, вика.

– Още по-добре – каза Кейт.

Тя обели върха на яйцето и пхна лъжичката в черупката.

– Как е? – попита Джо.

– Идеално – рече Кейт, – направо идеално.

– Добре ми изглеждаш.

– И се чувствам добре. А ти си направо скапан. Има ли нещо?

– Мадам – внимателно почна той, – едва ли друг човек има такава нужда от петстотин долара, както мене.

– Никой друг няма такава нужда... – шеговито повтори тя.

– Какво?

– Нищо. Какво се мъчиш да ми съобщиш? Че не си я намерил, нали? Е, ако си се потрудил да я потърсиш както трябва, ще си получиш петте стотачки. Кажй сега! – Взе солницата и я тръсна над зейналата черупка.

– Благодаря! – каза Джо. Бе си надянал израз на фалшива радост. – И без това съм в нужда, трябвах ми. Ами какво, проверих в Пахаро и в Уотсънвил. В Уотсънвил хванах нишка, но тя бе заминала за Санта Крус. Помирисах и там, но беше изчезнала.

Кейт опита яйцето и пак го посоли.

– И това е всичко?

– Не – каза Джо. – Продължих на сляпо, стигнах на юг чак до Сан Луис, била там, но и оттам се махнала.

– И никаква следа? И никаква идея къде може да е? – Джо почна да си дърпа пръстите. Целият му план, а може би и целият му живот зависеше от думите, които ще изрече. Затова не бързаше да отговори. – Говори де! – подкани го тя. – Виждам, че има нещо. Какво е то?

– Ами... не е кой знае какво. Не знам какво да мисля.
– Не мисли! Говори! Аз ще мисля. – Гласът ѝ се изостри.
– Дори може и да не е вярно.
– За Бога! – гневно извика Кейт.
– Абе, говорих с човека, който последен се е срещал с нея. Джо се казва, като мене...

– А името на баба му не разбра ли? – саркастично го прекъсна тя.
– Та тоя Джо разправяше как една нощ се надънила с бира и казвала, че ще се върне в Салинас и ще си седне на задните части. След това изчезнала. И тоя тип нищо повече не знаеше.

Кейт не успя да скрие уплахата си. Джо правилно разчете внезапно то ѝ сепване, осъзнаването на истината и след това почти безнадеждния страх и сломеност. Каквото и да е, Джо вече разполагаше с нещо. Найсетне бе изтеглил добрата карта. Тя вдигна поглед от скута си и погледна свитите си пръсти.

– Майната ѝ на тая дърта мръсница! – рече тя. – Ще си получиш парите, Джо.

Джо задиша плитко – достраша го да не би страничният звук да я изтръгне от обзелото я самовглъбяване. Беше му повярвала. Нещо повече, бе повярвала и неща, които не ѝ бе казал. Дося му се колкото може по-скоро да се измъкне от стаята.

– Благодаря, мадам – каза той, но съвсем тихо, и нечуто се отправи към вратата. Бе хванал вече дръжката, когато тя се обади с престорена небрежност:

- Джо, между другото...
- Да?
- Ако чуеш нещо за... за нея, ще ми кажеш, нали?
- Дума да не става – рече той. – Да се поровя ли в случая?
- Недей, не си прави труда. Не е толкова важно.

Джо се прибра в стаята си, залости вратата, седна и скръсти ръце. Вътрешно се усмихваше. И веднага се зае да разработва по-нататъшния си курс. Реши: ще я остави да си блъска главата, да кажем, до другата седмица. Нека се поуспокои – тогава отново ще отвори дума за Етел. Не му беше ясно нито какво оръжие притежава, нито как трябва да го използва. Знаеше обаче, че е извънредно остро, и ръцете го сърбяха да го вкара в действие. И положително щеше да се изсмее гръмогласно, ако бе разбрал, че Кейт се е оттеглила в сивата стаичка, заключила е вратата и притихнала в големия стол, седи със затворени очи.

Глава 46

1

Понякога през ноември, но не често в Долината на Салинас пада дъжд. Той е тъй рядък, че „Джърнъл“ или „Индекс“, а понякога и двата вестника му посвещават уводни статии. За една нощ възвишенията меко позеленяват, а въздухът приятно замирисва. Що се отнася до земеделието, дъжд по това време на годината не е особено подходящ, освен ако не продължи повечко, а това е изключително необикновено. Обикновено засухата се възвръща и тревният мъх повяхва или пък сланата го попарва и така се пропилява съответното количество посев.

Годините на войната се оказаха дъждовни и мнозина прехвърлиха вината за това необичайно и безкомпромисно време на заповеите от гигантските оръдия във Франция. В статии и спорове този въпрос сериозно се обсъждаше.

Във Франция ние няхаме много войска през тази първа зима, но за обучение, готови да отпътуват, бяха събрани милиони.

Макар и тежка, войната беше и вълнуваща. Съюзниците не успяха да спрат германците. В действителност те отново бяха взели инициативата, системно настъпваха към Париж и само Бог знаеше кога – ако изобщо бе възможно – ще бъдат спрени. Ако можем да се спасим, спасител щеше да ни бъде генерал Пършинг. Неговата стройна войнишка фигура в красива униформа се появяваше всеки ден във всеки вестник. Брадичката му изглеждаше като издялана от гранит, а по китела му не се забелязваше нито една гънчица. Това бе върховният символ на войника. И никой не знаеше какво всъщност мисли той. Знаехме, че не можем да загубим, но въпреки това сякаш се готвехме за загуба. Вече не можеше да се купи бяло брашно, ако заедно с него не вземеш четири пъти повече и черно. Хората, които си го позволяваха, се хранеха с хляб и сухари от бяло брашно, а от черното правеха каша за домашните птици.

Местната гвардия се обучаваше в стария арсенал на Трети батальон – бяха все мъже, прехвърлили петдесетте, далеч не най-добрият войнишки материал, но два пъти седмично имаха строева подготовка, ходеха със значките на гвардията, носеха бойни шапки, подвикваха си един другиму команди и вечно се дърлеха кой да бъде офицер. Уилям С. Бърт умря в арсенала по средата на едно занятие – сърцето му не можа да го понесе. Имаше и „минит-мен“ хора на минутката, наречени така заради

едноминутните им проамерикански речи в кината и църквите. И те носеха значки. Жените навиваха бинтове, ходеха с униформите на Червения кръст и се изживяваха като ангели на милосърдието. И всеки плетеше по нещо за някого. Плетяха се ръкавели – къси вълнени кюнци за китките, които трябваше да не допускат вятъра в ръкавите на войниците; плетяха се цели шлемове, отворени само на лицето – те пък трябваше да пазят главата от замръзване под новите тенекиени каски. Всяко късче първокачествена кожа отиваше за офицерски ботуши и за колани тип „Сам Браун“. Красиви бяха тези колани, но можеха да ги слагат само офицерите. Състояха се от широка препаска и презрамка, минаваща през гърдите, под левия пагон. Изкопирахме ги от англичаните, но дори и те бяха забравили първоначалното им предназначение – по всяка вероятност да държат тежката сабя. Сега освен на паради саби вече не се носеха, но офицер без колан „Сам Браун“ по-скоро би загинал жив. По-хубавите струваха не по-малко от двайсет и пет долара.

От англичаните научихме доста неща. Ако не бяха добри бойци, може би нищо нямаше да приемем. Мъжете почнаха да си слагат носните кърпи в ръкава, а някои глупаво суетни лейтенантчета се сдобиха с облечени в кожа бастунчета. На едно нещо обаче дълго се съпротивлявахме – ръчните часовници. Струваха ни се твърде просташки, беше невероятно някога да се повлияем от британците в това отношение.

Имахме и своите вътрешни врагове, затова играехме и на бдителност. В Сан Хосе цареше шпиономания, Салинас не можеше да остане по-назад, особено както се бе разраснал.

От двайсетина години в Салинас работеше кроячът мистър Фенхел, шиеше на ръка. Нисък и закръглен, той говореше с акцент, на който всички се присмиваха. Седнал по турски на масата в малкото си дюкянче на улица „Алсал“, работеше по цял ден, а вечер се прибираще пешком до малката си бяла къща в другия край на Централния булевард. Вечно пребоядисваше къщата си и белия стобор пред нея. До войната никой не бе обръщал внимание на акцента му, но изведнъж очите ни се отвориха. Немски акцент! Значи си имахме свой, лично собствен германец! Разори се да купува военни облигации, но каква полза? Прекалено лесен начин да се прикриеш! В местната гвардия не пожелаха да го приемат. Как така – един шпионин да научи тайните планове за отбраната на Салинас! А кой пък ще е оня, дето ще си облече костюм, ушит от враг? Мистър Фенхел седеше по цял ден на своя тезгях и нямайки какво да прави, тропосваше, разпаряше, пак тропосваше и пак разпаряше едно и също парче плат. Към мистър Фенхел приложихме всяка жестокост,

която можеше да ни дойде в главите. Той си беше нашият германец. Минаваше покрай нас всеки ден. Бе време, когато ще заговори всеки срещнат мъж или жена, всяко дете и куче и всички му отвръщаха. Сега вече никой не му говореше. Едва днес мога да си представя каква е била тлъстата му самотност, да видя лицето му, изразяващо накърнената гордост. По-малката ми сестра и аз също си показахме рогата към мистър Фенхел – един от ония срамни спомени, които и досега ме карат да се изпотпявам и да ми става тясно около врата. Една вечер бяхме застанали на тревата в предния ни двор и го видяхме да се задава с тремавите си стъпчици. Черното му бомбе, току-що изчеткано, стърчеше изправено на главата му. Не помня да сме се наговаряли какво ще направим, но сигурно е било така – инак нямаше да изпълним всичко толкова добре. Когато се приближи, ние със сестричката ми бавно пресякохме улицата един до друг. Мистър Фенхел вдигна очи и видя, че се движим към него. Щом се изравнихме, спряхме се до канавката. Той се усмихна широко и поздрави:

– Топър фечер, Чон. Топър фечер, Мери.

Вдървили се един до друг, ние отвърнахме в хор:

– Хох дер Кайзер!⁴⁶

И сега виждам лицето му, изумените му, невинни, сини очи. Опита се да каже нещо и неочаквано се разрида. Дори не си направи труд да опровергае, че е немец. Застана на едно място и се разхълца. И знаете ли? Ние с Мери се обърнахме кръгом и вдървено прекосихме улицата до нашия двор. Чувствахме се ужасно. И сега, щом се сетя, изпитвам същото.

Бяхме твърде малки, за да се справим с мистър Фенхел. За това се искаха яки мъжища, поне трийсетима. Една съботна вечер те се събраха в кръчмата и в колона по четирима тръгнаха по Централния булевард, скандирайки: „Хип! Хип!“ Събориха белия стобор на мистър Фенхел и подпалиха предната част на къщата му. Как ще оставим да се отърве някакъв си верен на кайзера кучи син? Сега вече Салинас можеше с вдигнатата глава да се нареди до Сан Хосе!

Разбира се, в Уотсънвил се размърдаха. Оваляли в катран и перушина един поляк, когото взели за германец. Говорел с акцент.

Ние в Салинас вършихме всичко, което неизбежно се върши по време на война, разсъждавайки по неизбежния начин. Добрите слухове посрещяхме с радостни писъци, а при лошите вести умирахме от панически

46. Да живее кайзерът! (Нем.) – Б. пр.

страх. Всеки знаеше по някоя секретна новина, която се чувстваше дължен скрито да разпространи, за да я запази като тайна. Жизненото равнище се променяше по класическия начин. Надниците и цените се повишиха. Мълвата за недостиг на продукти доведе до запасяване. Чудесни, благовъзпитани дами си издираха очите за една консерва домати.

Но не всичко беше така елементарно, толкова лошо и шантаво. Имаше и героизъм. Мъже, които имаха възможност да се отърват от войската, се записваха доброволци. Други се противопоставяха на войната по морални или религиозни съображения и поемаха своя естествен за случая път към Голгота. Имаше хора, които дадоха всичко за войната, тъй като тя щеше да бъде последната война и веднъж спечелим ли я, ще я изтръгнем като трън от плътта на света и повече такива ужасни безсмислици няма никога да има.

Да загинеш в битка, не носи никакво достойнство. Това най-често представлява разкъсани човешки меса и кървища, което е гадост; но затова пък великото, да не кажем сладостното достойнство е в скръбта, в безпомощната и безнадеждна скръб, която пристига в семейството с някоя телеграма. Нищо не можеш да кажеш, нито да сториш, остава само една надежда – надеждата, че е загинал, без да се мъчи! Каква отчаяна е тази надежда на последния избор! Вярно е, намираха се хора, които, щом скръбта им започваше да губи острия си вкус, галантно я превръщаха в гордост и заради своята загуба си приписваха растяща важност. След края на войната някои от тях дори успяха да я оползотворят. Но това е естествено, както е естествено и онова, че човек, чиято житейска задача е да натрупва пари, ги натрупва и от една война. Никой не обвиняваше хората в това, но най-малкото се очакваше да вложат част от своята плячка във военни облигации. Мислехме си, че сме изобретили тези неща в Салинас, дори и скръбта.

Глава 47

1

В своя дом до пекарната на Рейно Ли и Адам Траск окачиха на стената карта на западния фронт, чиито змиевидни линии от разноцветни карфици ги изпълваха с чувството, че пряко участват в бойните действия. Тогаваш мистър Кели се помина и Адам Траск бе назначен на мястото му в наборната комисия. Бе логично да му дадат именно тази работа.

Фабриката за лед и без това не му отнемаше много време, беше с чисто военно досие и бе преминал в запаса с чест.

Адам Траск бе виждал война – една малка война от маневри и кланета, но поне бе изпитал на гърба си как правилата се преобръщат и на човека се позволява да избива други хора до насита. Смътно помнеше Адам тази своя война. В паметта му се бяха запазили отделни ярки картини – някое човешко лице, натрупани и горящи тела, звънтенето на ножници при ускорен тръс, неравният и оглушителен трясък на гърмящи карабини, вледеняващият тънък глас на тръбата нощно време. Но тези картини бяха като замръзнали. В тях нямаше нито движение, нито чувство – бяха като илюстрации по страниците на книга, при това зле нарисувани.

Адам заработи честно, упорито, но с мъка. Не можеше да преодолее чувството си, че младите хора, които праща във войската, са осъдени на смърт. И тъй като съзнаваше, че е слаб, ставаше все по-строг и взискателен, все по-рядко приемаше извинения или незначителни телесни недостатъци. Взимаше списъците у дома си, посещаваше родителите, с една дума, вършеше много повече работа, отколкото се искаше от него. А на себе си гледаше като на съдия, който ненавижда бесилката, но осъжда на смърт чрез обесване.

Хенри Стантън, човек, който обичаше да се шегува, просто имаше нужда от това, забеляза, че Адам слабее и става все по-затворен. От всяка среща с кисели физиономии му прилошаваше.

– По-спокойно! – каза му Хенри веднъж. – Мъчиш се да поемеш цялата тежест на войната. Виж какво, има си хора за тая работа. Тук са те сложили само с определени задачи. Изпълнявай си задачите и си гледай спокойствието. Войната не зависи от тебе.

Адам измести летвите на щората, защото късното следобедно слънце му блестеше в очите, и се загледа в ярките успоредни ивици, които слънцето хвърля на писалището му.

– Знам – уморено рече той. – О, как го знам! Но я ми кажи, Хенри, нали аз избирам, нали аз трябва да преценявам личните им качества! Тогава ми иде да се побъркам. Пуснах сина на съдията Кендъл и го убиха още на ученията.

– Не е твоя работа, Адам. Я почни вечер да изпиваш по няколко чаши! Или иди на кино, да си поспиш! – Хенри бръкна с палци в ръкавите на жилетката си и се облегна назад.

Говорим си за тия неща, Адам, а от това, както ми се струва, не печели никой кандидат. Какво се тревожиш? Пускаш момчета, за които

могат да ме убедят, че не бива да се пращат.

– Именно! – каза Адам. – И се питам докога ще продължава.

Хенри го изгледа проницателно, извади молив от натъпкания си джоб и потри с гумичката в задния му край големите си предни бели зъби.

– Разбирам те – тихо рече той.

– Какво ме разбираш? – сепна се Адам.

– Хайде, не се засягай. И аз по-рано, като сменях жените, не съм мислил, че съм много щастлив.

Адам проследи с показалец една от сенчестите ивици на масата.

– Да – рече той и гласът му прозвуча като въздишка.

– Има още много време, докато дойде редът на синовете ти, Адам.

– Да. – Пръстът на Адам бе навлязъл в осветена ивица и бавно се дръпна назад.

– Не бих искал... – почна Хенри.

– Какво не би искал?

– Само се чудя какво ли щеше да ми бъде, ако трябва сам да пратя синовете си.

– Аз бих си дал оставката – каза Адам.

– Да, разбирам. Човек би се изкусил да ги отхвърли... своите де.

– Не – рече Адам. – Ще си дам оставката, защото не бих ги отхвърлил. Един баща не може да освобождава своите.

Хенри сплете пръсти и от двете му ръце се образува един огромен пестник, който постави пред себе си на писалището. Лицето му изразяваше съжаление.

– Не може – съгласи се той, – прав си. Един баща не може.

– Хенри обичаше шегите и ако е възможно, избягваше всеки потържествен или по-сериозен проблем, защото не можеше да ги различи от мъката. – Как върви Арон в Станфорд?

– Чудесно. Пише, че му е трудно, но смята да се справи. За Благодарността се връща.

– Дано да го видя. Снощи срещнах Кейл. Умно момче.

– Но Кейл не се яви на приемни изпити една година по-рано – каза Адам.

– Е, може пък да е годен за нещо друго. Аз не съм бил в колеж. А ти?

– И аз – рече Адам. – Бях във войската.

– Голям опит се събира там. Обзалагам се, че за нищо не би го сменил, а?

Адам бавно се изправи, откачи си шапката от еленовите рога на стената и каза:

– Лека нощ, Хенри.

2

По пътя за вкъщи Адам се размисли за своята отговорност. От пекарната на Рейно излезе Ли с една златиста фразела в ръката.

– Дояде ми се хляб с чесън – рече той.

– Аз го обичам с пържола – каза Адам.

– Имаме и пържолки. Имаше ли писма?

– Забравих да погледна в кутията.

Като влязоха, Ли се отправи към кухнята. След миг Адам го последва и седна до кухненската маса.

– Ли – поде той, – да речем, пратим едно момче във войската и го убият. Ние ли сме отговорни?

– Продължавай – насърчи го Ли. – Предпочитам да чуя всичко наведнъж.

– Да кажем, има известни съмнения дали трябва да служи, но го пратим и там го убият.

– Ясно. Кое повече те тревожи – отговорността или вината?

– Не искам да нося вина.

– Понякога отговорността е по-страшна. Няма и капка приятно самолюбие.

– Сетих се за онова време, когато ние тримата със Сам Хамилтън надълго спорихме за една дума. Каква беше думата?

– Сега разбирам. Думата беше „тимшел“. „Ти можеш“.

– Тимшел. И ти каза, че...

– Казах, че в тази дума се съдържа величието на човека, стига да иска да се възползва от него.

– Помня, че Сам Хамилтън остана много доволен.

– Това го освободи – каза Ли. – Даде му правото да бъде човек, независим от всички останали.

– Но това е самота.

– Самотни са всички велики и драгоценни неща.

– Я пак ми повтори думата!

– Тимшел. Ти можеш!

Адам с нетърпение очакваше Деня на благодарността, когато Арон щеше да си дойде от колежа. Въпреки краткото му отсъствие Адам го беше забравил и съответно променил така, както всеки човек променя хората, които обича. Щом го няма, значи тези мъчания се дължат на липсата му, значи всяка дребна, но неприятна случка е по някакъв начин свързана с неговото отсъствие. Адам се улавяше, че говори и се хвали със сина си и разправя на хора, които не се интересуват особено, колко е умен Арон, как е прескочил цяла година в училище. Бе намислил – добре щеше да бъде – да си направят едно истинско тържество в Деня на благодарността, за да усети момчето, че усилията му са били оценени.

В Пало Алто Арон живееше в мебелирана стая под наем и всеки ден изминаваше по две мили до колежа и обратно. Не беше особено щастлив. В университета той бе очаквал да намери нещо неясно, но красиво. Въображението му бе рисувало – картина, никога невиджана в действителност – млади мъже с бистри погледи и безупречни девойки, всички в академични тоги, които отвред се стичат към един бял храм, увенчаваш горист хълм в залеза. Лицата им светят от преданост, гласовете им се извисяват в хор. И всякога е вечер. Нямаше представа откъде е почерпил това схващане за академичния живот – навярно от илюстрациите на Доре към Дантевия „Ад“ с техните многочислени сияйни ангели. Университетът „Леланд Станфорд“ не предлагаше нищо подобно. Насред ливадите сгради от кафяв варовик образуваха официалния площад, църквата беше с фасада от италианска мозайка, класните стаи бяха с ламперия от чамов фурнир; в зигагите на студентските дружества, братствата, се разиграваха борбите и конфликтите на големия свят. А сияйните ангели бяха обикновени младежи с мръсни кадифени панталони – едни съсипани от четене, а други изучаващи малките пороци на бащите си.

Арон, който не бе съзнавал, че има дом, страдаше от главозамайваща носталгия. Не се опита нито да изучи живота наоколо си, нито да се включи в него. След първоначалния си блян той намираше естествената шумотевица, възбуда и бяс на студентите за ужасяващи. Напусна студентското общежитие и нае мрачна мебелирана стая, за да доразвие и доукраси друга една мечта, породила се в последно време. В своето ново, неутрално сбиралище той се откъсваше изцяло от университета, посещаваше учебните часове и при първа възможност се прибираще, за да

живее с новооткритите си спомени. Къщата до пекарната на Рейно се бе превърнала в скъпо и топло убежище, Ли – във върховния пример на приятел и съветник, баща му бе невъзмутимата надеждна фигура, олицетворение на божественото начало, брат му – умен и приветлив, а пък Абра... тъкмо с Абра свързваше той непорочната си мечта и създаде я веднъж, влюби се в нея. Вечер, когато приключваше четенето, отдаваше се на поредното си нощно писмо до нея, както човек се потапя в благоуханна вана. И колкото Абра ставаше по-лъчезарна, по-чиста и по-красива, толкова повече растеше радостта на Арон, че е разкрил своята порочност. Трескаво изливаше на хартията своята радостна низвергнатост, за да ѝ я прати, след което си лягаше пречистен като мъж след съвкупление. Пишеше ѝ за всяка минала му лоша мисъл и веднага след това я порицаваше. Така се получаваха любовни писма, напоени с копнеж; техният висок стил бе почнал силно да тревожи Абра. Откъде можеше да схване, че плътските желания на Арон са потекли по най-нормалното си русло. Бе допуснал грешка. Можеше да си я признае, но нямаше как да се върне назад. Бе подписал договор със себе си. В Деня на благодарността щеше да се прибере у дома и тогава щеше да вземе решението си. Възможно е повече никога да не се върне в колежа. Бе си спомнил, че веднъж Абра предложи да заживеят в ранчото – сега то му бе станало мечта. Не бе забравил големите дъбове и чистия животворен въздух, свежия пелинов вятър от ридовете и понесените от него кафяви дъбови листа. Виждаше как Абра го чака под някое дърво да се върне от работа. Вечер е. Там, след като се е потрудил, естествено, той ще може да живее чист и в разбирателство със света, откъснат само посредством късото отклонение на пътя. А вечер ще се скрива от грозотата.

Глава 48

1

В края на ноември Черната умря. Съгласно последната ѝ воля, погребана я аскетично облечена в черно. Поставена в абаносов ковчег със сребърен обков, тя пролежаша един ден в погребалното бюро на Мълър. Четирите огромни свещи в четирите края на ковчегата правеха и без това острия ѝ строг профил още по-отшелнически. До дясното ѝ рамо клечеше дребният ѝ черен съпруг, също като котарак, часове наред неподвижен като нея.

Както бе наредено, нямаше цветя, нямаше церемонии, нито проповед, нито опечаление. Но някакви странни избраници на католическото малцинство пристъпяха на пръсти до вратата на капелата, надничаха и отминаваха – адвокати и работници, чиновници и банкови касиери, повечето вече минали средна възраст. Момичетата й идваха едно по едно, спираха да я погледат от благоприличие и за късмет и си отиваха.

От Салинас си бе отишла цяла една епоха, мрачен и фатален секс, безнадежден и дълбоко нараняващ като човешка саможертва. При Дженни все така щеше да гърми от трескава музика и да кънти от мучащи смехове. При Кейт щяха да опъват нервите до греховен екстаз, от което човек оставаше потресен, отмаял и уплашен за себе си. Но мрачната мистерия на плътските връзки, напомняща шаманско жертвоприношение, си бе отишла завинаги.

Погребението се състоя също съгласно завещанието – катафалката бе следвана само от един автомобил, в чийто заден ъгъл се гушеше дребничкият черен мъж. Бе навъсен ден. След като хората от службата на Мълър спуснаха ковчега с безшумните си смазани винчове, катафалката се оттегли и съпругът сам напълни трапа с новозакупена лопата. Гробарят, който през това време косеше изсъхналите плевели на около стотина крачки, чу довяното от вятъра ридание.

Джо Валери изпи една бира с Бийвърс Касапина при Кукумявката, след което и двамата отидоха да погледнат Черната. Касапина бързаше за Нативидад, където трябвало да откара за наддаването на Тавернети малка чарда хърфордско белоглаво говедо. На излизане от погребалното бюро Джо настигна Алф Никълсън, лудия Алф Никълсън, също останка от една отдавна отминала ера. Алф беше „момче“ за всичко, дърводелец, тенекеджия, ковач, електротехник, мазач, точилар на ножици и кърпач. Алф можеше всичко и тъкмо затова нямаше нищо, макар че не спираше да се труди. Знаеше абсолютно всичко за всекиго от незапомнени времена до наши дни. В миналото, когато бе на върха на славата си, до всеки дом и всяка клюка имаха достъп само две категории хора – шивачките и общите работници. Алф можеше да ти разкаже поотделно за всеки човек от двете страни на Главната улица. Беше злобен сплетник, неутолимо любопитен и отмъстителен, но без никаква злонамереност. Алф погледна Джо и се напрегна да си спомни.

– Знам те – рече той, – не ми казвай.

Джо се дръпна. Трябваше да се пази от хора, които го познават.

– Почакай – продължи Алф. – Сетих се. При Кейт. Ти работиш при Кейт.

Джо въздъхна облекчено. Бе си помислил, че Алф го познава отпреди.

– Правилно – лаконично се съгласи той.

– Помня всяко лице – рече Алф. – Виждал съм те, когато строиш на Кейт онази шантава пристройка. За какво, по дяволите, ѝ беше нужна? Без прозорец...

– Искаше да е тъмно – обясни Джо. – Не е добре с очите.

Алф подсмъркна. Трудно му беше да повярва в нещо просто или хубаво за когото и да било. Кажеш ли му „добър ден“, приемаше го за парола. Беше убеден, че хората живеят потайно и че само той е в състояние да ги разкрие. Посочи с глава назад към бюрото на Мълър.

– Беше паметник – каза той. – Старите си отиват един по един. Като се гътне и Джени Пръдливата, ще настъпи краят. Но Джени още се държи. – Джо беше неспокоен. Искаше му се да се откачи и Алф разбра това. Алф беше специалист по хората, които искат да се отърват от него. Помислете си, а може би тъкмо затова си носеше и торбата с всякакви истории. Ако можеше да чуе нещо по-сочно за друг човек, никой не бързаше да се махне. Всеки е сплетник по сърце. Заради тази му дарба никой на обичаше Алф, но всеки бе готов да го изслуша. Той разбра, че всеки момент Джо ще си намери извинение и ще изчезне. Досети се, че и той самият в последно време не е научавал нищо за Кейт. Срещу някоя стара история Джо би могъл да му предложи нещо по-ново. – Хубави дни бяха едно време – продължи той, – ама ти си бил тогава дечко.

– Имам среща с един човек – каза Джо. Алф се направи, че не го е чул.

– Ето, да вземем Фей – рече той. – Особен случай – и уж вметнато, добави: – Не знаеш ли, сегашният дом на Кейт принадлежеше по-рано на Фей. Никой така и не разбра как успя Кейт да го наследи. Тайнствена работа. Някои, разбира се, имаха известни подозрения... – Със задоволство бе установил, че лицето, с което трябва да се види Джо, може доста да почака.

– За какво са имали подозрения? – попита Джо.

– Майната им, нали знаеш какви ги дрънкат хората! Сигурно нищо особено. Но трябва да ти призная, че наистина изглеждаше странно.

– Да пием ли по една бира? – подхвърли Джо.

– Това вече е приказка – каза Алф. – Казват, че от погребение човек трябвало направо да се тръшне в леглото. Но аз вече не съм толкова млад. От погребения ожаднявам. Голяма жена беше Черната. За нея мога да ти разправам до утре. Знаем се от трийсет и пет... не, от трийсет и

седем години.

– А коя е Фей? – попита Джо.

Влязоха в кръчмата на мистър Грифин. Мистър Грифин не можеше да понася алкохола и ненавиждаше пияниците със смъртоносно презрение. Собственик и управител на кръчма, намираща се на Главната улица, той бе такъв, че в събота вечер можеше да откаже да сервира на двацетима мъже, за които е решил, че доста са пили. В резултат неговото прохладно, подредено и тихо заведение въртеше страхотна търговия. В кръчмата му можеха да се сключват сделки и да се водят кратки разговори, без никой да те прекъсне. Джо и Алф се настаняха на кръглата маса в дъното и изпиха по три бири. Джо научи всичко вярно и невярно, установено и неустановено, всяка отвратителна догадка. Това го доведе до пълно объркване, но му даде и няколко идеи. Нещо около смъртта на Фей не е било съвсем както трябва. Кейт е била може би съпруга на Адам Траск. Джо тутакси се хвана за това – възможно е Траск да предложи някакъв откуп. Историята с Фей навярно е прекалено рискована. Трябваше да размисли насаме. Минаха няколко часа и Алф взе да става неспокоен. Джо не поемаше топката. Не беше му предложил нищо в замяна, нито една вест или предположение. Алф се замисли: човек, който не си отваря устата, обикновено крие нещо. Интересно, кой би могъл да подхвърли нещо за него?

– Разбери – каза накрая той, – аз харесвам Кейт. Сегиз-тогиз ми дава работа, щедра е, не те бави с парите. Вероятно в приказките по неин адрес няма нищо вярно. И все пак, като си помислиш, доста студена жена. И лоши очи има. Какво ще кажеш, а?

– На мен ми е много добре – каза Джо.

Алф се ядоса от коварството на Джо и реши да изпробва още една възможност:

– Хрумна ми нещо. Това стана, когато зидах оная пристройка без прозорците. Един ден я виждам, че ме гледа с тия студени очи, и изведнъж ми текна: леле, ако знаеше какви неща съм чувал! А тя аха да ми предложи едно питие, че и пудинг. „Няма нужда – викам, – благодаря ви, мадам...“

– Ние се разбираме чудесно – каза Джо. – Имам среща с един човек.

Джо се прибра в стаята си да размисли. Нещо не беше в ред. Скочи, погледна в куфара си, отвори всички чекмеджета на скрина. Като че някой бе търсувал из нещата му. Изведнъж му дойде. Нищо не намери и това го раздразни. Помъчи се да подреди чутото. На вратата се похлопа

и влезе Телма с подути очи и зачервен нос.

– Какво става с Кейт? – попита тя.

– Не се чувстваше добре.

– Не говоря за това. Бях в кухнята и си разбивах млечен шейк в един буркан, а тя влиза и ми се нахвърля...

– Не беше ли капнала вътре и малко царевично уиски?

– Глупости! Само ванилия. Как ще ми държи такъв език!

– Хайде бе! Сериозно?

– Да, ама на мене не минават!

– Минават, минават, и как още! – извика Джо. – Пръждосвай се, Телма!

Телма го изгледа със своите тъмни, красиви и замислени очи и се присламчи до онова сигурно островче, на което разчита всяка жена:

– Джо – попита го тя, – ти наистина ли си чист негодник, или само се правиш на такъв?

– Теб какво те засяга?

– Нищо – рече Телма. – Негодник!

2

Джо възнамеряваше да действа постепенно, внимателно, едва след като всичко е обмислил напълно. „Изтеглих добрите карти – казваше си той, – остава сега добре да ги изиграя.“ Влезе в стаята да получи вечерните нареждания – наложи се да ги приеме от тила на Кейт. Нахлупила ниско зелената си козирка, тя седеше на писалището си и не се обръщаше към него. След като приключи с отсечените си заповеди, тя продължи:

– Джо, питам се дали си гледаш работата. Болна бях, но сега отново съм добре или поне приблизително.

– Случило ли се е нещо?

– Само един симптом. Спипах Телма да нагъва уиски вместо ванилов екстракт. Не желая да пие уиски, а си мисля, че ти го вкарваш.

Мозъкът му трескаво подири спасение.

– Е, то и аз бях много зает...

– Зает ли?

– Разбира се, с твоята история.

– Каква история?

– Знаеш, за Етел.

– Стига с тая Етел!

– Добре – каза Джо, но неочаквано в главата му нещо прищрака. –
Вчера се запознах с един, който я виждал.

Ако я познаваше по-добре, той не би забелязал многозначителната
пауза, тези напрегнати десет секунди мълчание, след които Кейт тихо
попита:

– Къде?

– Тук.

Тя завъртя бавно стола си и се обърна с лице.

– Не биваше да ти позволявам да работиш на тъмно, Джо. Трудно е
да си признае човек някоя грешка, но аз съм длъжна. Трябва ли да ти на-
помним, че накарах да изгонят Етел от околията? Бях си въобразила, че
нещо ми е направила. – В гласа ѝ се прокрадна меланхолия. – Не бях
права, по-сетне го разбрах. И оттогава все ме яде. Нищо не ми е напра-
вила. Искам да я намеря, за да ѝ се извиня. Предполагам, странно ти е,
че имам подобни чувства.

– Съвсем не, мадам.

– Намери ми я, Джо! По-добре ще ми бъде, ако ѝ поискам прошка.
Горкото старо момиче!

– Ще се помъча, мадам.

– И, Джо... ако ти потрябват за нещо пари, кажи ми. А намериш ли
я, предай какво съм ти казала. Ако не иска да дойде тук, нека ти каже
къде да ѝ позвъня. Имаш ли нужда от пари?

– Точно сега не. Но ще се наложи по-честичко да излизам оттук...

– Не се тревожи. Това е всичко, Джо.

Идваше му сам да се прегърне. Навън, във вестибюла, той се хвана
за лактите и даде възможност на радостта си целия да го залее. Почваше
да вярва, че всичко се нарежда по негов план. Прекоси стъмената гост-
на, в която шепнешком се плискаше ранният вечерен разговор. Излезе
навън и погледна звездите, заплували на стада сред понесените от вятъ-
ра облаци.

Джо се сети за своя заекващ баща – бе си спомнил какво го съветва-
ше старецът. „Пази се от тия, дето се раззззъкват – казваше му той. –
Има едни тттакива дами, дето вечно са гготови да се раззззлигавят, те
искат нещо от тебе, не ззззабравяй!“ „Мислех я за по-умна – каза си
Джо, – а тя ми се разззква!“ Припомни си думите и тона, с който ги бе-
ше изрекла, да се увери, че нищо не е пропуснал. Нямаше грешка – бе-
ше се разззкнала. И си спомни Алф, който му беше казал: „Аха да ми
предложи едно питие, че и пудинг!“

3

Кейт остана на писалището си. Чуваше вятъра във високия чимшир на двора. Етел беше навсякъде – и във вятъра, и в тъмнината, тази тлъста, размъкната Етел, която се точи като медуза. Налегна я тъпа изтощеност. Влезе в пристройката, сивата стаичка, затвори вратата и седна в мрака – тя почти чуваше как болката отново пропълзява в пръстите ѝ. Кръвта ѝ оглушително затуптя в слепоочията. Потърси с ръка капсулата, висяща на врата ѝ в своята цев, потърка стопления от гърдта ѝ метал по страните си и самообладанието ѝ се възвърна. Изми лице, гримира се, среса коси в бухнала прическа „а ла помпадур“, излезе във вестибюла и както винаги, на вратата на гостната спря и се ослуша.

Вдясно от вратата разговаряха две жени и един мъж. Щом пристъпи вятре, разговорът начаса се прекъсна.

– Хелън – поде Кейт, – ако не си заета в момента, искам да те видя насаме.

Момичето я последва през вестибюла до стаята ѝ. Беше бледа блондинка с кожа, напомняща чиста, полирана кост.

– Какво се е случило, мис Кейт? – плахо попита тя.

– Седни. Нищо не се е случило. Ти беше ли на погребението на Черната?

– Не трябваше ли?

– Все едно. Беше ли?

– Да, мадам.

– Разкажи ми.

– За какво?

– Каж ми каквото си спомняш. Как беше?

– Ами... беше малко страшно и малко красиво – неспокойно отговори Хелън.

– Как по-точно?

– Не зная. Никакви цветя, нищо. Но имаше нещо такова, нещо като... достойнство. Черната лежеше в ковчег от черно дърво с най-големите сребърни дръжки, които съм виждала. Кара те да се чувстваш... знам ли? Не зная как да се изразя.

– Ти вече се изрази. А как беше облечена?

– Облечена ли, мадам?

– Да, облечена! Или вече ги погребват голи?

По лицето на Хелън премина пристъп на усилие.

- Не знам – рече накрая, – не мога да си спомня.
- Не отиде ли до гробището?
- Не, мадам. Освен него никой не отиде.
- Освен кого?
- Мъжа й.

Следващите думи на Кейт дойдоха много бързо, почти светкавично:

- Тази вечер ще имаш ли редовни посетители?
- Не, мадам. Утре е Денят на благодарността, няма да има много работа.

– Бях забравила – каза Кейт. – Хайде, върви! – Изглежда оттеглящото се момиче и нервно се върна на писалището. Докато преглеждаше точка по точка квитанцията за водопроводните поправки, лявата й ръка се протегна към шията и докосна верижката. Тя даваше утеха и нова увереност.

Глава 49

1

Ли и Кейл се опитаха да разубедят Адам, че няма защо да посреща влака, нощната „Чучулига“ от Сан Франциско за Лос Анджелис.

– Нека Абра отиде самичка – подхвърли Кейл. – Той ще поиска най-напред с нея да се види.

– Според мен – рече Ли – той няма да забележи, ако има и други, тъй че е все едно дали ще отидем.

– Искам да го видя, като слезе от влака – рече Адам. – Сигурно се е променил. Искам веднага да видя промяната.

– Отсъствал е само няколко месеца – каза Ли. – Няма как много да се е променил, нито пък да е пораснал.

– Променил се е! Преживелиците винаги променят.

– Ако отидеш ти, ще трябва да дойдем и ние – каза Кейл.

– Ти не искаш ли да се видиш с брат си? – строго попита Адам.

– Разбира се, но не и той, поне в първата минута.

– И на него му се иска – рече Адам. – Не подценявате ли Арон?

Ли вдигна ръце.

– Както разбирам, ще отидем всички.

– Представяте ли си? – продължаваше Адам. – Научил е толкова

нови неща. Дали няма да говори по друг начин? Както знаеш, Ли, в Източните щати момчетата почват да говорят на езика на съответния университет. Веднага ще познаеш кой е завършил Харвард и кой – Принстън. Поне така разправят.

– Ще се ослушвам – рече Ли. – Интересно, какъв ли диалект приказват в Станфорд. – И се усмихна на Кейл.

Адам не видя тук нищо смешно.

– Сложи ли в стаята му плодове? – попита той. – Той обича плодове.

– Круши, ябълки и грозде, мискет – отвърна Ли.

– Да, той обича мискет. Помня, че обичаше мискет.

Под натиска на Адам отидоха на гарата половин час преди пристигането на влака. Абра бе вече там.

– Ли – почна тя, – утре няма да мога да дойда на вечеря, баща ми държи да си бъда вкъщи. Но щом се освободя, веднага ще пристигна.

– Изглеждаш ми малко запъхтяна – рече Ли.

– А ти не си ли?

– Аз също – каза Ли. – Я погледни към линията и виж дали е вдигнат семафорът.

Към разписанията на влаковете гордост и опасения проявява почти всеки човек. Когато стрелката в далечината примигне от червена в зелена и дългият опипващ лъч на челния фенер се подаде от завоя и затрепти по стените на гаровата сграда, мъжете поглеждат часовниците си и казват: „Навреме е.“ Към гордостта тук се примесваше и облекчение. Точността до секундата ставаше все по-решаваща за нас. И колкото повече се преплитат и обединяват различните човешки дейности, толкова по-важна ще става и едната десета част от секундата, сетне ще измислим и точността до една стотна, докато един ден, макар да не ми се вярва, ще си кажем: „О, по дяволите! Какво толкова страшно сме намирали в часовете?“ Но тази загриженост по отношение на малките единици за време съвсем не е празна работа. Нещо, случило се по-рано или по-късно, може да наруши всичко наоколо, а смущението вече се разпространява в кръг подобно на вълните от хвърлен в тиха вода камък.

„Чучулигата“ връхлетя в гарата, сякаш изобщо няма намерение да спира. И едва когато локомотивът и багажните вагони отминаха, въздушните спирачки кресливо изсъскаха и уморената стомана с нежелание спря. От влака се изсипаха доста пътници за Салинас – предимно роднини, които се връщат за Деня на благодарността, ръцете им отрупани с кутии и пакети, опаковани за подарък. В първия миг семейството

не забелязваше Арон, но когато го видяха, стори им се по-едър отпреди. Беше с ниска равна шапка с тясна периферия, по последна мода, а щом и той ги съзря, спусна се към тях, сваляйки шапката, при което установиха, че светлите му коси са високо подстригани като четка и стърчат право нагоре. Очите му сияеха и всички се смееха от радост, че го виждат пак. Арон си пусна куфара и с мощна прегръдка вдигна Абра във въздуха. След това я остави и подаде на Адам и Кейл двете си ръце. Прегърна Ли през раменете и едва не ги строши.

По пътя за къщи говореха един през друг.

– Е, как си?

– Изглеждаш чудесно.

– Колко си хубава, Абра!

– Не съм. А ти защо си подстрига косата?

– Всички вече така се подстригват.

– Но косата ти беше толкова хубава.

Бързаха по Главната улица, остана им само една къса пряка, завиха зад ъгъла при пекарната на Рейно с натрупаните франзели на витрината, чернокосата мисис Рейно им махна с набрашнена ръка и си бяха у дома.

– Кафето, Ли – обади се Адам.

– Приготвих го още преди да излезем, на печката е. – Беше подредил и чашите.

И внезапно всички се оказаха пак заедно – Арон и Абра на кушетката, Адам на стола си под лампата, Ли, който им подаваше чашите с кафе, и Кейл, застанал изопнат в касата на вратата за хола. Мълчаха – бе твърде късно да си кажат „здравей“ и още рано за други неща.

– Искам за всичко да ми разкажеш – бе казал Адам. – Ще имаш ли добри бележки?

– Изпитите са чак другия месец, татко.

– Нищо де. Добрите бележки и така ще ги вземеш. Сигурен съм. – Въпреки волята му по лицето на Арон премина нетърпелива гримаса. – Обзалагам се, че си уморен – продължи Адам. – Хубаво, утре ще си поговорим.

– Аз пък се обзалагам, че не е уморен – намеси се Ли.

– Обзалагам се, че иска да го оставим на мира.

Адам погледна Ли и каза:

– Разбира се, разбира се... Смяташ ли, че е време всички да си лягаме?

– Аз не мога да остана дълго време – рече Абра, решавайки въпроса. – Арон, защо не ме изпратиш до къщи? Утре пак ще бъдем заедно.

По пътя Арон я хвана под ръка. Потръпна.

– Ще има слана – каза той.

– Нали се радваш, че се върна?

– Да. И за колко неща имаме да говорим!

– За хубави неща?

– Може би. Дано ти се сторят хубави.

– Говориш много сериозно.

– Защото и въпросът е сериозен.

– Кога трябва да се връщаш?

– Най-късно в неделя вечер.

– Значи ще имаме много време. И аз искам да ти кажа някои неща.

Разполагаме с утре, петък, събота и цялата неделя. Нали не се сърдиш, че няма да остана с вас тази вечер?

– А защо не?

– Друг път ще ти кажа.

– Искам да зная сега.

– Баща ми нещо го е прихванало.

– Против мене?

– Да. И утре няма да вечерям с вас, но въкъщи ще ям по-малко, тъй че кажи на Ли да ми запази една порция. – Арон все повече се затваряше в себе си. Тя го усети в отпускането на ръката му, в това, че млъкна и се загледа нагоре. – Не трябваше да ти казвам всичко това още тази вечер.

– Напротив – бавно рече той. – Кажи ми цялата истина. Все още ли искаш да... бъдеш с мен?

– Да.

– Добре тогава. Сега си отивам. Утре ще говорим.

Остави я на верандата с усещането за една едва докоснала я целувка. Стана ѝ криво, че той бе приел всичко тъй лесно, и горчиво се присмя над себе си – бе си го изпросила, а след това ѝ стана мъчно. Проследи високата му фигура, отдалечаваща се бързо в светлината на ъгловата лампа. „Сигурно съм се побъркала – помисли си тя, – почвам да си представям всякакви неща.“

2

След като пожела лека нощ на всички и се прибра в стаята си, Арон приседна на ръба на леглото и впери очи в събраните между коленете си ръце. Бе се почувствал изоставен и безпомощен, обвит като птиче яйце

в перушината на бащините си амбиции. До тази вечер той не бе осъзнавал тяхната сила и сега се питаше дали ще намери у себе си достатъчно воля да се освободи от този мек, ала неотслабващ натиск. Но мислите му все не искаха да се съберат. Струваше му се, че къщата е станала студена от някаква влага, която го караше да потръпва. Стана и тихо отвори вратата. Под вратата на Кейл светеше. Арон почука и без да дочака отговор, влезе.

Кейл седеше зад новото си писалище. Премяваше разтегателна хартия и някакво кълбо от червена панделка, но с влизането на Арон побърза да скрие вещите на масата с един голям лист попивателна хартия.

– Подаръци ли? – усмихна се Арон.

– Да – отвърна Кейл и с това приключи въпроса.

– Може ли да поговорим?

– Разбира се. Ела насам и говори тихо, иначе и татко ще довтаса. Не обича нищо да пропуска. – Арон седна на леглото и пак се умълча. – Какво става? Неприятности ли имаш? – попита го накрая Кейл.

– Не, не неприятности. Просто исках да си поговорим. Кейл, нямам никакво желание да продължавам в колежа.

Кейл енергично изправи глава.

– Нямаш? А защо?

– Просто не ми допада.

– Нали не си казал на татко? Много ще го разочароваш. Стига му, дете и аз не искам да уча. И какво ще правиш?

– Мисля си да се заловя с ранчото.

– Ами Абра?

– Още навремето ми беше казала, че тъкмо това я влече.

Кейл се вгледа в брат си.

– Но ранчото е дадено под аренда.

– Аз само си мислех...

– В земеделието няма печалба – рече Кейл.

– На мен много не ми трябва, само колкото да преживея.

– Но за мен това е недостатъчно. Аз искам много пари – рече Кейл – и възнамерявам да ги спечеля.

– Как?

Кейл се почувства по-стар и по-уверен от брат си, дори усети, че може да го покровителства.

– Ако продължиш колежа, аз мога да поставя някакво начало и да почна да го разработвам. А като свършиш, можем да станем съдружници. Аз ще правя едно, ти – друго и може да се окаже твърде полезно.

– Не искам да продължавам. Защо ми е да продължавам?

– Защото... такова е желанието на татко.

– Но той не може да ме принуди.

Кейл се вторачи свирепо в брат си, в светлите му коси и раздалечените очи и внезапно му стана ясно защо баща му обича повече Арон, разбра го извън всякакво съмнение.

– Не бързай да решаваши – сръза го той. – По-добре ще бъде поне семестъра да завършиш. Сега още нищо не предприемай.

Арон се изправи и тръгна към вратата.

– За кого е този подарък?

– За татко. Ще го видиш утре след вечеря.

– Да не е Коледа?

– Не е – каза Кейл, – но е по-хубаво и от Коледа.

След като Арон се прибра в стаята си, Кейл откри своя подарък. Преброи още веднъж петнайсетте новички банкноти – бяха толкова крехки, че издаваха остър, пукащ звук. Наложил се Монтерейската околнорайска банка да ги достави чак от Сан Франциско, но стори това едва след като узнал по каква причина се искат такива. Банката научила с изненада и недоверие първо, че могат да бъдат собственост на едно седемнайсетгодишно момче, и второ, че то има право да ги вземе у себе си. Банкерите не са особено склонни да раздават пари с лека ръка, дори ако това се налага по сантиментални съображения. Нужна бе думата на Уил Хамилтън, за да повярва банката, че парите принадлежат на Кейл, че са спечелени по честен път и че той може да прави с тях каквото си ще. Кейл загънал банкнотите в парче плат и ги свързал с червената панделка на флъонга, смъртно напомняща изопнат лък. Пакетчето можело да бъде взето и за носна кърпа. Скрил го под ризите си в шкафа и си легнал. Но сънят все бягал. Беше възбуден и същевременно притеснен, искаше му се денят вече да е минал, да е дал подаръка си. Повтори си още веднъж каквото бе намислил да каже:

„Това е за тебе.“

„Какво е то?“

„Подарък.“

Оттук нататък му бе неизвестно какво ще се случи. Въртя се неспокойно в леглото, а призори стана, облече се и се измъкна навън.

На Главната улица видя Мартин Старика да мете плочниците с оборска метла. Градският съвет разсъждавал, че е време да закупи механизирани метачки. Мартин Старикът се надявал, че ще го оставят да я управлява, но цинично подозирал какво ще стане. Сега младите

навсякъде обираха каймака. Край него премина боклукчийската кола на Бачигалупи и Мартин злобно я изпрати с поглед. Това се казваше бизнес! Тия италианци почваха да забогатяват! Ако не се смятаха няколко-то псета, душещи още затворените врати, и сънливото оживление пред закувалнята „Сан Франциско“, Главната улица бе още празна. Пет Булийн бе спрял новото си такси пред гостилницата, тъй като още предната вечер му бяха съобщили, че трябва да откара двете дъщери на Уилямс за сутрешния влак към Сан Франциско.

– Намира ли ти се една цигара, момко? – провикна се Мартин Старика към Кейл. Кейл спря и извади картонената кутия „Мурад“. – О, от скъпите! – рече Мартин. – Аз и кибрит нямам. – Кейл му запали цигарата, внимавайки да не опърли космалаците около устата му. Мартин се облегна върху дръжката на метлата и неутешимо задърпа дима. – Все младите обират каймака – рече той. – Няма да ми я дадат на мене...

– Кое? – попита Кейл.

– Как кое, новата метачка! Не си ли чул? Къде ходиш бе, момче? – Просто не му се вярваше, че ще се намери сносно осведомен човек, който да не знае за новата механизирани метачка. Изведнъж забрави, че разговаря с Кейл. Може пък братя Бачигалупи да му предложат работа. Те са печатница за пари. Три коли и един нов камион.

Кейл сви по улица „Алсал“, влезе в пощата и надникна през стъкленото прозорче на кутия № 632. Празна. Върна се вкъщи и свари Ли да тъпче с пълнеж една огромна пуйка.

– Май не си лягал, а? – попита Ли.

– Напротив, бях на разходка.

– Не те свърта?

– Да.

– Не си виновен. И аз щях да съм така. Не е лесно да даваш на хората, макар че, мен ако питаш, по-трудното е да ти дават. Глупаво изглежда, нали? Искаш ли кафе?

– Нямам нищо против.

Ли обърса ръце и наля кафе – за себе си и за Кейл.

– Как ти се струва Арон?

– Предполагам, нищо му няма.

– Разговаряхте ли?

– Не – отвърна Кейл. Така беше по-лесно. Иначе Ли ще поиска да разбере какво е казал. Днешният ден нямаше да принадлежи на Арон, а на Кейл. Сам си беше подготвил този ден и го желаше. Решен бе да си го присвои.

В това време, с още замъглени от съня очи, в кухнята влезе Арон.

– По кое време смяташ да обядваме, Ли?

– Отде да знам, някъде към три и половина – четири...

– Не може ли да стане към пет?

– Може, стига Адам да се съгласи. Защо?

– Ами защото Абра не може да дойде по-рано. Нещо съм намислил да предложа на татко и ми се ще и Абра да е тук.

– Смятам, че може да се уреди – каза Ли.

Кейл скочи и се прибра в стаята си. Запали настолната лампа и седна пред писалището, кипнал от недоволство и съпротива. Без никакво усилие Арон щеше да му отнеме деня. И ще се окаже, че днес ще бъде Аронов ден. След тора ненадейно го досрамя. Скри очи в ръцете си и взе да си повтаря: „Това е само ревност. Ревнувам. Такъв съм си аз, ревнивец. Не искам да бъда ревнивец! – И продължи да повтаря: – Ревнивец! Ревнивец!“ Сякаш като го изрича, ревността ще изчезне. Стигнал дотук, помъчи се и да се самонакаже. „Защо давам тия пари на баща си? За негово добро ли го правя? Не, за свое добро! Уил Хамилтън добре го каза: мъча се да го подкупя. Колко непочтено! Колко съм непочтен и аз! Седнал тук и се присвива от ревност към брат си! Защо да не назовем нещата с истинските им имена?“ Мислите на Кейл преминаха в дрезгав шепот: „Защо да не бъдем честни? Знам защо татко обича Арон. Защото прилича на нея. Баща ми не може да я забрави. Може и да не го знае, но е вярно. Интересно, досеща ли се. А това ме кара да ревнувам и нея. Защо да не си прибера парите и да се махна? Няма да им липсвам. След известно време дори ще забравят, че ме е имало, всички с изключение на Ли. А кой знае дали и той ме обича. Може би не. – Кейл подпря челото си с юмруци. – Длъжен ли е Арон така да се бори със себе си? Мисля, че не, но пък откъде да зная? Мога да го питам. Но няма да ми каже. – От гняв и жалост към себе си умът на Кейл се килна встрани. И тогава в главата му се обади друг глас, леден и презрителен: – Ако си честен, защо не си признаеш, че ти е драго да се самобичуваш? И това ще бъде истината. Бъди такъв, какъвто си, и постъпвай както искаш!“

Слисан от тази мисъл, Кейл се изправи. Дали му е драго? Разбира се. Бичувайки се, той се предпазваше от бичуването на другите. Мисълта му се стегна. Дай парите, но ги дай така, между другото. Недей да зависиш от нищо. И нищо не очаквай. Само ги дай, и толкова. И още отсега зарежи всичко. Дай! Давай! Дай този ден на Арон! Защо не? Скочи и хукна към кухнята.

Арон държеше кожата на пуйката, а Ли тъпчеше пълнежа в

отворените ѝ вътрешности. Фурната вече цвъртеше и пропукваше от увеличаващата се горещина.

– Чакайте сега да видим – почна Ли, – пуйката е девет килограма, по четирийсет минути на килограм, тоест девет по четирийсет – триста и шейсет минути, а това прави шест часа. Сега колко е часът? Значи дванайсет без единайсет, един без дванайсет... – И продължи да пресмята с пръсти.

– Като свършиш, Арон – обади се Кейл, – хайде да се поразходим.

– Накъде? – попита Арон.

– Из града. Искам нещо да те питам.

Кейл заведе брат си отсреща, до „Берж & Гарисиер“, вносител на тънки вина и ликьори.

– Имам тук някакви пари – каза той. – Помислих си, ако искаш, да купиш вино за обяда. Аз ще ти услужа.

– А какво вино?

– Дай да направим истински празник. Да вземем шампанско, това ще ти бъде подаръкът.

– Още сте малки, момчета – срязва ги Джо Гарисиер.

– Но не и за обяд, нали?

– Не мога нищо да ви продам. Съжалявам.

– Аз ще ви кажа какво ще направим – рече Кейл. – Ще ви платим, а вие ще изпратите шампанското направо на баща ни.

– Така може – съгласи се Джо Гарисиер. – Имаме малко „Яребиче око“... – И протегна устни, сякаш го опитваше.

– Какво представлява? – попита Кейл.

– Шампанско, прелестно, на цвят е също като око на яребица, розово, ама по-тъмно. И сухо. Четири и петдесет бутилката.

– Не е ли много скъпо? – попита Арон.

– Разбира се, че е скъпо! – засмя се Кейл. – Изпратете три бутилки, Джо! – А на Арон повтори: – Това ще е твоят подарък!

3

На Кейл денят му се стори безкраен. Имаше желание да излезе от къщи, но не успя. В единайсет Адам отиде до затвореното мобилизационно бюро да поразмишлява над документите на следващата партида младежи. Арон изглеждаше абсолютно спокоен. Седнал във всекидневната, той разглеждаше карикатурите от старите броеве на „Ривю ъв

Ривюз“. Уханието на кипващите сокове в печаштата се пуйка прииждаше от кухнята и почваше да пълни цялата къща. Кейл се прибра в стаята си, извади подаръка си и го сложи на масата. Реши да напише картичка, която да прикрепи на пакетчето. „На татко от Кейлъб“... „На Адам Траск от Кейлъб Траск“.

Накъса картичките на малки късчета и ги пусна в тоалетната. Защо да му ги дава днес? – размисли се той. Утре ще отиде незабелязано при него и ще му каже: „Това е за тебе.“ После ще се махне. Така ще е по-лесно. „Не – рече си на глас, – искам и другите да видят!“ Така трябваше да бъде. Но в дробовете си усещаше пристягане, дланите му се изпотиха от вълнение, сякаш му предстои да излезе на сцена. Спомни си онази сутрин, когато баща му го освободи от полицейския участък. Топлотата и близостта – ето кои неща не можеха да се забравят, също и доверието на Адам. Да, той дори го бе изрекъл: „Вярвам ти.“ И Кейл се бе почувствал по-добре.

Към три часа чу, че баща му се връща. Откъм всекидневната доли-таха тихо разговарящи гласове. Кейл също отиде. Адам тъкмо казваше:

– Времената вече са други. Мъжът трябва да бъде специалист, иначе заникъде не е. Навярно затова толкова се радвам, че се записа в колежа.

– Мислел съм по въпроса – рече Арон, – но ми е чудно.

– Няма какво повече да мислиш. Първият ти избор е бил правилен. Я ме виж мене. Знам по малко за хиляда неща, но за нито едно не зная достатъчно, за да си изкарвам хляба в подобни времена. – Кейл тихо приседна. Адам не го забеляза. Лицето му показваше колко се е съсредоточил. – Нормално е човек да иска синът му да преуспее – продължи той. – А може би виждам нещата по-добре от тебе.

– Кухненската везна май нещо е мръднала – заяви Ли, подавайки глава от кухнята. – Пуйката ще се изпече по-рано от предвиденото по таблицата. Басирам се, че тази птица съвсем не е девет килограма.

– Ти само гледай да не изстине – рече Адам и продължи: – Старият Сам Хамилтън бе разбрал накъде вървим. Казваше, че вече не могат да съществуват всеотрасни философи. Бремето на познанието е твърде голямо, за да може да го възприеме един-единствен мозък. И предвиждаше, че ще дойде ден, когато отделният човек ще знае само една малка част, но ще я владее добре.

– Да – каза Ли от вратата, – но не го одобряваше. Презираше този ден.

– Наистина ли? – попита Адам.

Ли влезе в стаята, стиснал в дясната си ръка големия черпак и подложил лявата си шепа отдолу от страх да не капне на килима. Но вече в стаята, забрави това, размаха черпака и по пода покапа пуйча мазнина.

– Сега, като ме питаш, не съм сигурен – каза той. – Не зная той ли го презираше, или аз го намразих покрай него.

– Не се вълнувай толкова – рече му Адам. – Вече ми се струва, че щом се захванем да обсъждаме нещо, ти го приемаш като лична обида.

– Може би знанието става все по-огромно, а хората се смаяват – каза Ли. – Може би от това, че са коленичили пред атомите, душите им добиват атомни размерчета. И навярно тесният специалист не е нищо друго освен един страхливец, който се бои да надникне извън своето кафезче. Помислете си само какво загубва тесният специалист – целия свят отвъд неговата ограда!

– Ние говорехме единствено за това да преживяваш.

– Да преживяваш или да трупаш пари – възбудено каза Ли. – Лесно е да се печелят пари, ако става дума за парите, от които имаш нужда. Но с нищожни изключения, хората не искат пари. Те искат разкош, искат да бъдат обичани, да им се възхищават.

– Добре. Но ти лично какво имаш против колежа? За това беше думата.

– Извинявам се – рече Ли, – прав си, изглежда, твърде много се пая. Не, аз нямам нищо против колежа, стига това да е мястото, където човек може да отиде, за да научи в какво съотношение се намира към целия свой свят. Такова място ли е колежът, кажи, Арон?

– Не зная – отвърна Арон. Откъм кухнята се разнесе съскане.

– Тия проклети дреболии кипнаха! – извика Ли и се стрелна към вратата.

Адам го проследи с привързаност в очите.

– Какъв добър човек! Какъв предан приятел!

– Дай Боже да доживее сто години! – обади се Арон.

– Отде знаеш – засмя се баща му, – че вече не е стогодишен?

– Как върви работилницата за лед, татко? – изведнъж попита Кейл.

– Добре. Плаща си разноските, докарва и малка печалба... Защо?

– Намислил съм как да я направим наистина доходоносна.

– Не днес – побърза да го прекъсне Адам. – Ако не забравиш, в понеделник, но днес не. Знаете ли, не помня откога не съм се чувствал толкова добре. Чувствам се, ако щете, някак изпълнен. Дали е само от добрия сън снощи и от хубавата баня, или е може би защото всички сме заедно и нямаме тревоги? – Усмихна се на Арон. – Разбрахме какво

означаваш за нас чак когато замина.

– Беше ми мъчно за дома – призна си Арон. – Първите дни ми се струваше, че ще умра.

С порозовели страни при тях радостно се втурна Абра.

– Забелязахте ли, че на връх Торо има сняг? – попита ги тя.

– Да, видях – каза Адам. – Казват, това означавало, че предстои добра година. Може и ние да се възползваме.

– Вкъщи едва съм хапнала – рече Абра, – не исках да си развалям апетита за тука.

Като изветрял старец Ли започна да се извинява за обяда. Първо обвини газовата печка, която не нагривала като старите печки с дърва. Сетне обвини новата порода пуйки, на които липсвало нещо, което пуйките поначало притежавали. Но когато му казаха, че се държи като дърта госпожица, която си проси да я похвалят, разсмя се. За сливовия пудинг Адам отвори шампанското и тържествено напълниха чашите. На масата се възцари официална атмосфера. Предложиха се наздравници. Пиха за здравето на всеки присъстващ и когато дойде редът на Абра, Адам произнесе малка реч. Очите ѝ светеха, а под масата Арон я държеше за ръката. Виното притъпи притеснението на Кейл и той вече не се страхуваше от подаръка си. След като си изяде пудинга, Адам рече:

– Струва ми се, че никога не сме прекарвали по-хубаво Деня на благодарността.

Кейл бръкна в джоба си, измъкна привързаното с червена панделка пакетче и го бутна пред баща си.

– Какво е това? – попита Адам.

– Подарък.

Адам явно се зарадва.

– Уж не е Коледа, а имаме и подаръци. Интересно, какво ли може да бъде?

– Носна кърпа! – подхвърли Абра.

Адам развърза омърляната джупка, разгъна хартията и се вторачи в банкнотите.

– Какво е това? – каза Абра и се изправи да види по-добре. Арон се наведе напред. Застанал на вратата, Ли се стараеше да прикрие тревогата в лицето си. Метна един поглед към Кейл и забеляза в очите му пламчета на радост и тържество. Адам бавно раздвижи пръсти и пръсна във ветрило хартийките със златно покритие. Гласът му сякаш прозвуча от много далеч:

– Какво е това? Какво... – И млъкна.

– Това е – преглътна Кейл, – ... аз ги спечелих... да ти ги дам, за да... за компенсация на загубата от марулите.

Адам полека вдигна глава.

– Ти си ги спечелил? Как?

– С мистър Хамилтън... заедно... от фасул... – След това забърза: – Купихме го на зърно по десет цента и когато цените скочиха... За тебе са, петнайсет хиляди долара. Всичките са за тебе.

Адам посегна към новите банкноти, събра ги по ръбовете, сгъна хартията и подгъна краищата, поглеждайки безпомощно към Ли. Кейл долови във въздуха усещането за бедствие, за предстояща катастрофа, стори му се, че пада под тежестта на някакво замайване. Сетне чу баща си да казва:

– Трябва да ги върнеш.

Почти също тъй отдалеч долетя и собственият му глас:

– Да ги върна? На кого да ги върна?

– На хората, от които си ги взел.

– На Британската изкупвателна компания? Те няма как да си ги вземат. По цялата страна дават двацет и пет цента за фасула.

– Върни ги тогава на фермерите, които сте ограбили.

– Ограбили? – извика Кейл. – Платили сме им по четири цента килограма над пазарски цени. Не сме ги ограбили!

– Кейл изпита чувството, че виси в пространството, а времето като че е спряло.

Баща му дълго мълча. Думите му после сякаш идваха на огромни промеждутъци.

– Аз изпращам момчета на война – каза той. – Подписвам се и те заминават. Едни ще загинат, други ще лежат безпомощни с откъснати ръце и крака. Никой няма да се върне невредим. Мислиш ли, синко, че бих могъл да печеля от това?

– Но аз го направих заради тебе – рече Кейл. – Исках да получиш тия пари за компенсация на загубата.

– Не ги искам, Кейл. А и марулите... мисля, че не се захванах с тях заради печалбата. Беше нещо като на игра, да се види мога ли да доставя марули чак там. Но загубих. Не ги искам парите.

– Кейл гледаше право пред себе си. Погледите на Ли, Арон и Абра сякаш пълзяха по страните му. Но не откъсваше очи от устните на баща си. – Хареса ми, че ти е хрумнало да ми направиш подарък – продължи Адам, – и ти благодаря, дето си го помислил...

– Ще ги скрия – прекъсна го Кейл, – ще ги пазя за тебе.

– Недей. Никога няма да ги поискам. Щях да бъда толкова щастлив, ако можеше да ми дадеш каквото ми даде брат ти, да се гордея с онова, което върши, да се радвам на това, че напредва. А парите, дори чистите пари, тук нямат място. – Очите му се разтвориха и той попита: – Наскърбих ли те, сине? Не се ядосвай. Ако искаш нещо да ми подариш, дай ми добър живот. Това бих оценил. – Кейл почувства, че се задушава. По челото му изби пот, на езика усети солено. Изведнъж стана и столът му се събори. Притаил дъх, той побягна от стаята. Адам се провикна подире му: – Не ми се сърди, сине!

Оставиха го необезпокояван. Седа в стаята си, подпрял лакти на писалището, мислейки, че ще се разплаче, но не се разплака. Помъчи се да даде воля на риданието, но сълзите се спираха в нажеженото желязо на главата му. След време дишането му стана по-равномерно и той долови, че умът му е заработил потайно и безшумно. Поиска да усмири злобата на безмълвните си мисли, но те се изплъзваха встрани и продължаваха нататък. Борбата с тях ставаше все по-вяла – омразата проникваше вече в цялото му тяло, отравяйки всеки нерв. И усети, че ще изгуби контрола над себе си. Сетне настъпи момент, в който и контролът, и страховете отстъпиха назад и мозъкът му изкрещя от болезнена победа. Ръката му се протегна към молива и взе да чертае върху подложката от попивателна малки, последователни и гъсти спирали. Когато час по-късно при него влезе Ли, той бе начертал стотици непрекъснато смаляващи се спирали и изобщо не вдигна глава. Ли внимателно затвори вратата.

– Донесох ти кафе – рече той.

– Не искам. Впрочем дай го. Благодаря ти, Ли. Много мило, дето си се сетил.

– Стига! – смърри го Ли. – Стига, ти казвам!

– Кое стига? Какво искаш да спра?

– Веднъж, когато ме попита – неловко почна Ли, – аз ти бях казал, че всичко е вътре в тебе. Казах ти, че можеш да го овладееш, стига да искаш.

– Кое да овладея? Не разбирам за какво говориш.

– Не ме ли чуваш? – каза Ли. – Стига ли нещо до главата ти? Кейл, не знаеш ли за какво става дума?

– Чувам те, Ли. Какво ми казваш?

– Той не можеше другояче, Кейл. Природата му е такава. Само така би постъпил, друг избор той няма. Но ти имаш. Не ме ли чуваш? Ти имаш избор.

Спиралите бяха станали толкова малки, че линиите на молива се

сливаха и образуваха блестяща черна точка.

– Не вдигаш ли много шум за нищо? – тихо рече Кейл.

– Ти май се заблуждаваш. Ако те слуша човек, ще си рече, че съм убил някого. Откажи се, Ли! Остави!

В стаята стана тихо. Когато след миг Кейл се извърна, в нея нямаше никого. Над чашата кафе на масата се издигаше перушина от пара. Кейл изпи кафето както си беше парещо и отиде във всекидневната. Баща му го посрещна с извиняващ се поглед.

– Извинявай, татко – рече Кейл, – не знаех какво точно ще си помислиш. – Взе пакетчето с парите, оставено върху дъската над камината, и го напъха във вътрешния си джоб, където бе стояло доскоро. – Ще видя какво мога да направя. – И уж небрежно попита: – А къде са останалите?

– О, Абра трябваше да се прибира и Арон отиде да я изпрати. А Ли излезе.

– Възнамерявам и аз да се поразходя – рече Кейл.

4

Бе вече късна ноемврийска нощ. Кейл откряна предната врата на един пръст и забеляза раменете и главата на Ли, очертани върху бялата стена на Френската пералня отсреща. Седнал на стъпалата в дебелото си палто, той му заприлича на вързоп. Кейл затвори безшумно вратата и се върна през всекидневната.

– От шампанското човек ожаднява – рече той, но баща му не вдигна глава.

Кейл се измъкна през задния вход и прекоси повяхващата градина на Ли. Прехвърли се през високата ограда, намери широката две стъпки дъска, служеща за мост над черното тинесто блато, и се озова на улица „Кастровил“ между пекарната на Ланг и тенекеджийницата. Закрачи към улица „Каменна“, където се намира католическата църква, свърна вляво покрай къщите на Кариага, Уилсън и Забала, сетне пак вляво излезе на Централния булевард при дома на Стайнбекови. Две преки понататък отново зави наляво покрай училището „Уест Енд“. Тополите покрай училищния двор бяха почти окапали, но тук-там на вечерния вятър все още се суетеше по някой пожълтял лист. Съзнанието на Кейл не усещаше нищо. Той дори не разбра, че въздухът се е изстудил от мразовития планински ветрец. Три преки напред той зърна брат си – идваше

към него и мина под уличната лампа. Позна го по стойката и походката. Кейл забави крачка и когато Арон наближи, обади се:

– Здравсти. Излязох да те намеря.

– Съжалявам за днес следобед – рече Арон.

– Ти с нищо не си виновен, тури му пепел. – Обърна се и двамата поеха един до друг. – Искам да дойдеш с мене – рече Кейл, – искам нещо да ти покажа.

– Какво е то?

– А, това е изненада. Но е страшно интересно, ще видиш.

– Ще се бавим ли много?

– Не много. Изобщо няма да се бавим.

И свиха по Централния булевард към улица „Кастровил“.

5

Сержант Аксел Дейн обикновено отваряше наборното бюро в Сан Хосе към осем часа, но закъснееше ли, отваряше ефрейтор Кемп, а Дейн нямаше причини да се оплаква. Аксел съвсем не беше необикновен случай. Службата му в армията на Съединените щати в мирния период между Испанската война и войната с германците го бе направила напълно негоден за безинтересното и неподредено битие на граждански. В това го бе убедил и месецът между двете му поредни постъпвания на работа във войската. А тия две постъпвания в мирновременната армия пък го направиха напълно негоден за бойни действия; бе изучил достатъчно номера как да се измъква от тях. Наборното бюро в Сан Хосе доказа, че той знае как да си гледа живота. Флиртуваше с най-малката дъщеря на Ричи, а тя живееше в Сан Хосе.

Кемп не притежаваше такъв стаж, но бързо усвояваше основните правила. Разбирай се със сержанта и когато е възможно, избягвай всякакви офицери. Той нямаше нищо против дребните неприятности, които му сервираше Дейн.

И така, в осем и половина Дейн влезе в бюрото и свари ефрейтор Кемп заспал на писалищната маса, а пред него седеше и чакаше едно момче с уморен вид. Дейн погледна момчето, сетне заобиколи дървената преграда и сложи ръка върху рамото на Кемп.

– Скъпи – рече той, – чучулигите вече пеят, зората се пукна. – Кемп вдигна глава от ръцете си, обърса нос с опакото на едната и подсмъркна. – Това е моят сладур – поясни сержантът. – Ставай, имаме клиент.

Кемп присви гурелясали очи.

– Войната може да почака – измънка той.

Дейн се вгледа по-внимателно в момчето.

– Господи, та той бил хубавец! Дано се погрижат за него по-добре. Ефрейторе, ти може би смяташ, че той е решил да се вдигне на оръжие против врага, но аз мисля, че иска да се отърве от любовта.

На Кемп му олекна: сержантът не беше напълно трезвен.

– Според теб бил е оскърбен от някоя дама? – Бе готов да подхване всяка игра, която сержантът измисли. – И си мислиш, че случаят е за Чуждестранния легион?

– Ами ако е решил да избяга от себе си?

– Знам го тоя филм – каза Кемп. – Разправя се за един подъл мръсник, сержант...

– Аз не вярвам – рече Дейн. – Ела насам, моето момче. Осемнайсет, нали?

– Да, сър.

– Какво ще кажеш? – обърна се Дейн към подчинения си.

– Страхотия! – рече Кемп. – Ще кажа, че щом са достатъчно едри, значи са и достатъчно стари.

– Да речем, че си на осемнайсет – каза сержантът. – И ще поддържае тази възраст, така ли?

– Да, сър.

– Ето, попълни този формуляр. Като решиш точно в коя година си роден, напиши я ей тука и я запомни!

Глава 50

1

Джо не обичаше случаите, когато Кейт с часове седи неподвижно и гледа в една точка пред себе си. Това означаваше, че мисли, а тъй като лицето ѝ оставаше безизразно, Джо не можеше да има никакъв достъп до мислите ѝ. И това го смущаваше. Той нямаше никакво желание да изпусне първия си истински добър удар. Неговият план беше един-единствен – непрекъснато да я държи в напрежение, докато най-после тя капитулира. Тогава би могъл да се хвърли в съответното направление. Но как ще стане тази работа, ако тя седи и гледа стената? Разтревожена ли е, не е ли?

Джо знаеше, че не си е лягала, и когато я попита иска ли закуска, тя поклати глава така недоловимо, че той не успя да разбере дали го е чула. На себе си даваше предпазливия съвет: „Нищо недей да правиш! Само се навъртай наоколо и си дръж ушите и очите отворени!“ Момичетата в дома долавяха, че нещо се е случило, но нямаше и две да разказват една и съща история, пустите му кокошки!

Кейт обаче не разсъждаваше. Съзнанието ѝ се носеше сред разни впечатления подобно на прилеп, който се лута и кръжи във вечерната тъмнина. Привиждаше ѝ се лицето на русото момче с красиви черти, чиито очи изпускаха яростта на понесения удар. Отново чуваше грозните му слова, насочени не толкова срещу нея, колкото срещу него самия. И виждаше мургавия му брат, който се смее, подпрян на вратата. Кейт също се бе засмяла – най-бързата и най-добрата самозащита. Какво би направил синът ѝ? Какво ли бе извършил, след като безмълвно си бе отишъл? Спомни си очите на Кейл, изразяващи вяла, ала материализирана жестокост – как се впиха те в нея, когато той бавно затвори вратата! Защо бе довел брат си? Какво му бе хрумнало? И с каква цел? Ако знаеше, би се погрижила за себе си. Но тя нямаше представа.

Болката отново пълпеше в ръцете ѝ, обади се и на друго място – при всяко движение десният ѝ хълбок я заболяваше свирепо. Така болката ще се придвижва все по-навътре, мислеше си тя, и рано или късно всички болки ще се срещнат в средата и ще се уплетат на възел като пълхове.

Въпреки съветите, които си даваше, Джо не биваше да оставя работата така. Отнесе пълния чайник до вратата ѝ, тихо почука, отвори и влезе. Доколкото можа да види, тя не беше се отмествала.

– Донесох ти малко чай, мадам – рече той.

– Остави го на масата – каза тя, след това умът ѝ се върна и добави:
– Благодаря ти, Джо.

– Не се ли чувстваш добре, мадам?

– Пак оная болка. Лекарството ме заблуди.

– Нещо да сторя?

Тя си вдигна ръцете.

– Отрежи ги... през китките. – Лицето ѝ се изкриви от новата болка, причинена от това движение. – Кара те да се чувстваш безнадеждно – жално рече тя.

Тъй като никога досега не бе издавала и една нотка на слабост, инстинктът на Джо му подсказа, че е време да се намеси.

– Може би не искаш да те тревожа – каза той, – но подочух

нешичко за оная. – От кратката пауза, преди да е продумала, той разбра, че тя се напрегна.

– За коя? – тихо попита Кейт.

– За оная, другата.

– О! Имаш предвид Етел?

– Да, мадам.

– Омръзна ми тая Етел. Какво има сега?

– Ще ти кажа само какво стана. Аз нищо не проумявам. Бях в тютюнопродавницата на Келог, идва един при мене и вика: „Ти ли си Джо?“ А аз му казвам: „Отде знаеш?“ – „Ти нали търсеше едно лице?“ Добре, викам: „Можеш ли да ми разкажеш?“ По-рано не съм го виждал. А той казва, че искала да говори с мене. Щом иска, да говори! А она ме гледа, гледа и вика: „Ти май забрави какво й нареди съдията.“ Сетих се, че е за това да не се връща. – Джо погледна Кейт в лицето, все така неподвижно и бледо, с поглед право напред.

– И след това ти поиска пари, нали? – рече Кейт.

– Не, мадам. Не поиска. Но каза нещо, от което нищо не разбрах. Пита ме: „Говори ли ти нещо името Фей?“ Пък аз му викам, че нищо не ми говори. „Приказвай тогава с нея.“ Казах му, че и това може да стане, и се магнах. Но абсолютно нищо не схванах и си казвам, по-добре тебе да питам.

– Говори ли ти нещо името Фей? – попита го Кейт.

– Абсолютно нищо.

Гласът ѝ омекна съвсем.

– Искаш да кажеш, никога не си чувал, че Фей е била собственица на този дом?

В стомаха на Джо нещо болезнено се присви. Непоправим глупак! Как можа да се издаде! Мисълта му се залута.

– Абе, да, като си помислиш... май съм чувал, но ми се стори, че името е Фейт...

Внезапната му тревога бе добре дошла за Кейт. Тя отдалечи русокосата глава и болките и ѝ даде възможност да се заеме с друго. Неговото предизвикателство бе събудило у нея нещо като задоволство.

– Фейт⁴⁷ значи – тихо се засмя тя. – Налей ми чай, Джо. – С нищо не издаде, че забелязва треперещата му ръка и че чучурът на чайника няколко пъти чукна чашата. Не го погледна нито като остави чашата пред нея, нито като отстъпи назад, вън от полезрението ѝ. Джо се

47. Игра на думи – в случая „фейт“ означава и вяръност, лоялност. – Б. пр.

тресеше от мрачни предчувствия. С умоляващ глас Кейт каза: – Джо, смяташ ли, че можеш да ми помогнеш? Ако ти дам десет хиляди долара, смяташ ли, че с това ще уредиш всичко? – Изчака секунда, след това се извъртя и го погледна право в очите. Бяха се навлажнили. Тъкмо облизваше устните си. При неочакваното ѝ движение той се дръпна назад, сякаш го е ударила. Сега очите ѝ плътно го следяха. – Хванах ли те, Джо?

– Нямам представа накъде биеш, мадам.

– Върви си и гледай да се досетиш, а после ела и ми кажи. Теб те бива да се досещаш. И нали ще ми пратиш Терез? – Искаше му се час по-скоро да напусне тази стая, в която го надхитриха и сразиха. Всичко бе объркало. Дали не бе провалил добрата си карта? На всичко отгоре кучката имаше наглостта да му каже: – Благодаря, че ми донесе чай. Чудесно момче си ти.

Дося му се да тръшне вратата, но не посмя.

Кейт се изправи вдървена, като се стараеше да избегне болката при движението на хълбока си. Приблужи бюрото и измъкна лист хартия. Трудно ѝ беше да държи перодръжката. И така, движейки цялата си ръка, написа:

„Драги Ралф, съобщи на шерифа, че с нищо няма да му навреди, ако провери отпечатъците от пръстите на Джо Валери. Помниш го Джо, работи при мен. Твоя Кейт.“

Сгъваше писмото, когато се появи подплашената Терез.

– Викала сте ме. Какво съм направила? Старая се колкото мога. Мадам, бях и неразположена.

– Ела тук – рече Кейт и докато момичето изчакваше до писалището, бавно адресира плика и му залепи марка. – Искам да те изпратя да ми свършиш нещо – каза тя. – Най-напред отиваш в сладкарницата на Бел и купуваш две кутии смесени шоколадови бонбони, едната от два килограма и половина, другата от половин килограм. Голямата е за теб и момичетата. После се отбий в дръгстора на Крау и ми вземи две средни четки за зъби и една кутийка прах за зъби, нали ги знаеш, от тия с дупчиците?

– Да, мадам. – Терез си бе отдъхнала.

– Ти си добро момиче – продължи Кейт. – Отдавна те наблюдавам. Аз не съм добре, Терез. Ако се справиш добре с тая задача, сериозно ще се замисля дали да не те оставя да ме заместваш, като отида в болницата.

– Вие ще... наистина ли ще постъпите в болница?

– Не се знае още, скъпа. Но ще имам нужда от твоето съдействие.

Ето ти пари за бонбоните. И не забравяй, средни четки за зъби!

– Добре, мадам. Благодаря ви. Веднага ли да тръгна?

– Да, и гледай да се измъкнеш така, че да не те усетят. Останалите да не знаят какво съм ти казала.

– Ще изляза отзад. – Терез се спусна към вратата.

– Щях да забравя – спря я Кейт. – Би ли пунала това писмо?

– Разбира се, мадам, ще го пусна. Нещо друго?

– Това е всичко, мила моя.

След като момичето излезе, Кейт отпусна ръце на масата – така изкривените ѝ пръсти почиваха най-добре. Ясно. И може би винаги го е очаквала. Дължна е била. Но засега няма нужда да се мисли за това. Въпросът ще се върне сам. Ще приберат Джо, но ще се намери друг, а освен това оставаше и Етел. Рано или късно... рано или късно, но сега е излишно да се размишлява. Мисълта ѝ предпазливо обходи положението и се върна към едно нещо, което все ѝ се изплъзваше: ту се покаже, ту наново се потули. Появи се още първия път, когато се размисли за своя русоглав син. Бе дошло от лицето му – наранено, смутено и отчаяно. И тогава си спомни какво е то.

Бе още малко момиче, прелестно и с чисто лице като лицето на сина ѝ. Съвсем малко момиченце. Винаги си е знаела, че е по-голяма умница и по-голяма красавица от всички други. Но от време на време я обземаше особен страх: струваше ѝ се, че е заобиколена от високата стена на гора от неприятели. В такива моменти всяка мисъл, дума или поглед имаха за цел да я уязвят, а тя нямаше къде да избяга и къде да се скрие. И тъй като бягството бе невъзможно, а убежище липсваше, тя се разплакваше от ужас. И ето, един ден се бе зачела в някаква книжка. Още петгодишна можеше да чете. Помнеше книгата – кафява, с букви от сребърен бронз, дебели корици и по-изръфана платнена подвързия. Наричаше се „Алиса в Страната на чудесата“.

Кейт бавно отмести ръце и понадигна тежестта си от тях. Сега видя и илюстрациите – Алиса с дългата права коса, но и онова шише, на което пишеше „Изпий ме“. То именно промени живота ѝ, Алиса я бе научила на това. Сега, когато гората от врагове се сключеше наоколо ѝ, тя бе вече подготвена. В джоба си държеше шишенце с подсладена вода, на чието етикетче с червена рамчица бе надраскала „Изпий ме“. Отпиваше глътка от шишето и започваше да се смаява. Нека враговете я търсят сега! Кати ще наднича изпод някой лист или от мравешката дупка и ще им се смее. И те няма да я намерят. Никоя врата няма да я затвори – нито навън, нито отвътре. Тя просто ще си минава изправена през

пролуката под всяка врата. Алиса бе винаги с нея – да си играят, да я обича и да ѝ вярва. Алиса бе станала нейна приятелка, вечно готова да я посрещне като дребосъче. Всичко бе толкова хубаво, че почти си струваше да се чувства нещастна. Но, освен дето бе хубаво, имаше и още нещо – тя си го оставяше като последна резерва. Ставаше дума за опасността и за нейната безопасност. Трябваше само да изпие цялото шише и тогава щеше да се свие, да изчезне и да престане да съществува. А най-хубаво от всичко ще бъде това, че щом престане да съществува, значи никога не е била на този свят. Тук се криеше драгоценната и безопасност. Понякога в леглото отпиваше от „Изпий ме“ толкова, колкото да се превърне в точица, в най-ситна мушица. Но никога не го изпиваше до дъно, защото и никога не ѝ се наложи. Там именно беше последното ѝ спасение, усърдно скривано от всички.

Кейт печално поклати глава, спомняйки си онова недодялано момиченце. И ѝ стана чудно как е могла да забрави този вълшебен номер. Той ѝ бе служил при толкова много несполуки. Има нещо прекрасно в светлината, която се процежда през детелиновия лист. Кати и Алиса вървят сред високите треви, хванати през кръста като първи приятелки. На Кати нито веднъж не ѝ се наложи да изпие „Изпий ме“ до дъно, защото имаше Алиса.

Кейт отпусна глава на попивателната папка между изкривените си пръсти. Обзе я студ и безутешност, самота и униние. Всичко, което е извършила, е било по принуда. Иначе тя е различна, тя притежава нещо повече от другите хора. Повдигна глава, но не посегна да избърше рукналите сълзи. Това бе истина. Тя е по-разумна и по-силна от останалите. Притежава нещо, което другите нямат. В този миг пред нея във въздуха увисна лицето на мургавия Кейл – устните му се извиваха в жестока усмивка. Почувства се смазана, останала без дъх. Те притежаваха нещо, което тя нямаше, но какво – не знаеше. И щом разбра това, усети, че е готова; а щом е готова, значи много отдавна е било така, може би през целия ѝ живот. Мозъкът ѝ бе заработил като дървен, тялото ѝ се движеше разкривено като лошо направлявана марионетка, но тя се залови твърдо за работа. Бе настъпило пладне – позна по гълчавата на момичетата в трапезарията. Мързеланите бяха току-що станали от сън.

Кейт се затрудни да превърти топката на бравата, но най-сетне я хвана между дланите си и отвори. Момичетата замлъкнаха, смехът им се прекъсна по средата и всички обърнаха погледи към нея. От кухнята се показа и готвачът. Кейт им се видя като болен призрак, крива и някак ужасяваща. Облегна се на стената в трапезарията и се усмихна на

момичетата. Тази усмивка ги уплаши още повече, наподобяваше началото на писък.

– Къде е Джо? – попита Кейт.

– Излезе, мадам.

– Чуйте – почна тя. – От сума време сън не ме хваща. Сега ще взема сънотворно, че да се наспя. Не искам никой да ме смущава, не искам никаква вечеря. Ще спя до утре по същото време. На Джо кажете, че до утре сутринта не желая никой и за нищо да ме търси. Разбрахте ли?

– Да, мадам – отвърнаха те.

– Лека нощ тогава. Сега е следобед, но за мен е лека нощ.

– Лека нощ, мадам – покорно и в един глас рекоха те. Кейт се извърна и заднишком, като рак, се прибра в стаята си.

След като затвори вратата, тя се огледа, уточнявайки простата последователност на това, което ѝ предстои. Отново седна пред писалището. Този път, въпреки болката, с усилие принуди ръката си да пише четливо:

„Завещавам всичко, което имам, на сина си Арон Траск.“ Постави датата и се подписа: „Катерин Траск“. Сетне погали листа с пръсти и се изправи, оставяйки го на масата с написаното нагоре.

От средната маса взе чашата си, напълни я със студен чай, отнесе я в сивата стаичка на пристройката и я положи на стойката за четене. След това застана пред тоалетката, среса коси, нанесе малко руж по цялото си лице, леко го напудри и сложи бледото червило, което редовно употребяваше. Накрая почисти и изпили ноктите си. Затваряйки вратата на сивата стаичка, тя пресече пътя на външната светлина. Само настолната лампа хвърляше светлия си конус върху масата. Пренареди възглавниците, потупа ги с длан и се настани на стола. Отпусна за опит глава на пухената възглавница. Почувства се развеселена, сякаш се готви за някакво празненство. Внимателно напипа верижката в деколтето си и я измъкна, разви капачето на тубата и изгърси капсулата в дланта си. Усмихна ѝ се и рече:

– Изяж ме! – след което я постави в устата си. Посегна към чая. – Изпий ме! – додаде тя и преглътна горчивата изстинала течност.

Наложи си да мисли само за Алиса – една такава дребничка, очакваща я. От периферията на погледа ѝ надничаха други лица: баща ѝ, майка ѝ, Чарлз, Адам, Самуел Хамилтън, след това Арон, зърна и усмивката на Кейт. Не бе нужно да ѝ казва каквото и да било. Светлинката в очите му говореше: „Ти пропусна нещо. Те всички го имаха, но на теб то липсваше.“ Насочи мислите си обратно към Алиса. На сивата

стена отсреща имаше дупчица, издълбана с нокът. Алиса ще я чака там, ще прихване Кати през кръста и Кати ще прегърне талията на Алиса и ситни като главички на топлийки двете първи приятелки ще поемат нататък.

По крайниците ѝ бе почнала да пъпли топла вкочаненост. Болката в ръцете изчезваше. Клепачите ѝ натежаха, страшно натежаха. Прозина се. „Алиса не знае – рече си тя или само си го помисли. – Ние ще се разминем.“

Очите ѝ се затвориха, почна да ѝ се повдига, зави ѝ се свят и тя потръпна. Отвори очи и ужасена се огледа. Сивата стаичка тъмнееше, конусът светлина изтичаше и се бърчеше като вода. След това очите ѝ отново се притвориха, а пръстите ѝ се събраха, сякаш обгърнали малки момичешки гърди. Сърцето ѝ беше тържествено, дишането ѝ взе да се забавя, а тя ставаше все по-малка и по-малка, додето накрая изчезна, като че никога не е била.

2

Когато Кейт го отпрати, Джо отиде в бръснарницата – така постъпваше всякога, щом е неспокоен. Подстригаха го, измиха му косата с яйчен шампоан, разтриха я с тоник. Поръча си лицев масаж и козметична маска, направиха му маникюр и му лъснаха обувките. Обикновено тази процедура плюс една нова вратовръзка връщаха самочувствието на Джо, но този път, когато излезе от бръснарницата, след като бе оставил бакшиш от петдесет цента, той бе все още потиснат. Кейт го бе спипала като плъх, по долни гащи. Бързата ѝ мисъл го бе оставила смутен и безпомощен. Не по-малко разстройващ бе и навикът ѝ да прехвърля всичко на тебе, независимо дали иска да ти внуши нещо, или не.

Нощта започна безлично, но след това, развеселени от положената в Сан Хуан клетва за братство в дружеството „Сигма-Алфа-Епсилон“, в дома с поразмътени глави нахлуха шестнайсетима студенти от Станфорд, похотливи като жребци.

Флоранс, която в представлението пушеше цигара, бе хванала упорита кашлица и всеки път, когато понечваше да смукне, се задавяше и номерът ѝ пропадна. Мъжкото пони пък страдеше от стомашно разстройство.

Студентите крещяха от удоволствие, блъскаха се по гърбовете и накрая задигнаха всичко, което се оказа незаковано. След като си

отидоха, две от момичетата захванаха уморителна и еднообразна кавга, а Терез усети първите симптоми на сифилиса. Господи, каква нощ! Отатък вестибюла, зад затворената си врата, умисленото страшилище мълчеше. Преди да си легне, Джо застана до вратата, но нищо не чу. В два и половина заключи входа и в три бе вече в леглото. Но не можа да заспи. Приседна в постелята и прочете седем глави от „Победата на Барбара Уърт“⁴⁸, а щом съмна, слезе в смълчаната кухня и си свари цяла каничка кафе. Хванал чашата с две ръце, той седна и подпря лакти на масата. Нещо се беше изпортило, но не му стигаше умът да го проумее. Навярно е разбрала, че Етел е мъртва. Трябва да бъде по-предпазлив. И веднага реши, твърдо реши какво да предприеме. Ще влезе при нея в девет, но ще слуша внимателно. Сигурно нещо е пропуснал. Най-добре ще е, ако постави въпроса ребром, без да се прави на балама. Ще измъкне, да кажем, една хилядарка и ще си обере крушите, пък ако му откаже, какво – пак ще се махне. Беше му омръзнало да се разправя с жени. Ще си намери работа в Рино⁴⁹, ще раздава карти и ще има определен работен ден без никакви жени. Току-виж се сдобил и с апартамент – ще си го подреди с широки кресла и с канапе. Какъв смисъл да си блъска главата в тоя загубен град? Тъй и тъй ще е по-добре да се пръждоса от този щат. Дори си помисли дали да не го направи начаса – става от масата, качва се горе, за две минути си стяга багажа и да го няма. Най-много три-четири минути. И никому нищо няма да каже. Възможността му допадна. Добрата карта с Етел може би не е толкова сигурна, както му се стори в началото, но пък една хилядарка си струва. Я по-добре да почака.

Готвачът пристигна в лошо настроение. На врата му бе почнал да излиза цирей и кожата отгоре му се опъваше под натиска на отока. В това състояние той не можеше да понесе никого в кухнята. Джо се прибра в стаята си, почете още малко и си стегна куфара. Каквото и да се случеше, бе решен да изчезва.

В девет часа застана пред вратата на Кейт и леко потропа, след кое-то отвори. В леглото ѝ не бе спал никой. Остави подноса, приближи се до вратичката на пристройката, чукна веднъж, после още веднъж, повика я и накрая отвори сам. Конусът светлина от лампата все така падаше върху масичката. Главата на Кейт бе потънала дълбоко във възглавниците.

– Сигурно цяла нощ си спала тук – подхвърли Джо. Заобиколи я

48. Популярен за времето си роман от Харълд Бел Райт (1872–1944), проповядващ здравия морал на „природния“ човек (1911). – Б. пр.

49. Град в съседния на Калифорния щат Невада, прочут хазартен център. – Б. пр.

отпред, забеляза обезкръвените устни и мътно проблясващите очи между полузатворените клепащи и разбра, че тя е мъртва. Огледа се на всички страни, премина обратно в голямата стая и провери дали вратата към вестибула е добре затворена. Светкавично пребърка целия ѝ гардероб, шкафа чекмедже по чекмедже, разрови ѝ чантите, а също и кутийката до леглото и замръзна. Нямаше абсолютно нищо, дори посребрена четка за коса. Прилази пак в пристройката и застава пред нея – нито пръстен, нито огърлица. Тогава видя верижката около шията ѝ, вдигна я и откачи клипса – от него паднаха едно златно часовниче, тубичка и два ключа от касетки, номера двайсет и седем и двайсет и девет.

– Ето, значи, къде ги криеш, кучко мръсна – изрече той, изхлузи часовника от верижката и го пхна в джоба си. Идеше му да ѝ удари един в носа. След това се досети за писалището. Собственоръчно написаното завещание привлече погледа му. Някой ще плати за него добри пари. Прибра го в джоба си. В едната ниша имаше всякакви разписки и квитанции, във втората – застраховки, в третата – малка тетрадка с досие за всяко от момичетата. Сложи и нея в джоба си. Освободи от ластика един сноп кафеникави пликове, отвори един и измъкна снимка. На гърба ѝ с острия прилежен почерк на Кейт бе написано име, адрес и общественият пост. Джо се засмя на глас. Картата наистина се беше обърнала в негова полза. Бръкна в още един плик, сетне в още един... Златна мина! С тези снимки човек може да преживее години! Я го виж тоя съветник с тлъстия задник! Отново прихвана пликовете с ластика. В горното чекмедже откри осем десетдоларови банкноти и връзка ключове. Парите прибра. Отваряйки второто чекмедже, колкото да види, че в него има хартия за писане, червен восък и мастило, чу похлопване на вратата. Пристъпи до нея и едва я открихна. Отвън се обади готвачът:

– Един човек иска да те види.

– Кой е той?

– Дявол го взел, знам ли?

Джо огледа стаята, измъкна ключа, излезе и след като заключи от външната страна, пусна ключа в джоба си. Не е чудно нещо да е пропуснал.

Насред голямата предна стая стоеше Оскар Ноубъл, нахлупил сива шапка и пристегнал врат със закопчан догоре червен жакет. Очите му бяха бледосиви, досущ като щръкналите мустаци. Стаята тънеше в полумрак – още никой не бе вдигнал щорите. Джо се вмъкна откъм вестибула с леки стъпки.

– Ти ли си Джо? – попита Оскар.

- Кой се интересува?
– Шерифът иска да си поприказвате.
Джо усети вледеняващо прерязване в стомаха.
– Арест? – рече той. – Заповед имате ли?
– Глупости – каза Оскар. – В нищо не те подозираме. Просто проверка. Идваш ли?
– Разбира се – каза Джо, – защо не? – Излязоха заедно. Джо потрепера. – Трябваше да си взема палтото.
– Ако искаш, върни се.
– Карай – рече Джо. Продължиха към улица „Кастровил“.
– Да са ти правили някога полицейска снимка? – попита Оскар.
Джо помълча и най-сетне отвърна:
– Да.
– За какво?
– За пиянство. Ударих едно ченге.
– Добре, скоро ще разберем – каза Оскар и сви зад ъгъла. Джо побягна като заек, прекоси улицата и железопътната линия и се понесе към магазинчетата и уличките на китайския квартал. За да извади револвера, наложи се Оскар да свали едната си ръкавица и да разкопчае дебелия жакет. Стреля веднага, но не улучи. Джо затича на зигзаг, отдалечи се на около петдесетина метра и се канеше да се шумгне между две постройките. Оскар пристъпи до телефонния стълб на бордюра, опря на него левия си лакът, хвана с лявата ръка дясната си китка и се прицели в излаза на уличката между постройките. Щом Джо кацна върху мерника му, той натисна спусъка.

Джо се простря по очи и подритна с едното си стъпало.

Оскар влезе в игралния дом на Филипинеца да телефонира и когато се показа отново на улицата, около трупа вече се бе скупчила тълпа.

Глава 51

1

На изборите през 1903 година Хорас Куин взе повече гласове от мистър Р. Кийф и спечели шерифския пост. Като заместник-шериф той бе натрупал достатъчно опит. И по-голямата част от избирателите решиха, че след като тъй и тъй Куин върши почти цялата работа, той би могъл да бъде и титуляр. Шерифът Куин остана на този пост до 1919

година – толкова дълго време, че ние, които тогава растяхме в околията Монтерей, смятахме думите „шериф“ и „Куин“ за естествено свързани една с друга. Не можехме да си представим, че шериф може да бъде някой друг. Куин остаря на тази служба. Куцаше от едновременна рана. Знаехме, че е безстрашен и непобедим, тъй като бе оцелял от не една престрелка; освен всичко, той наистина приличаше на шериф – тъкмо така си ги представяхме. Беше с широко румено лице, а белите му мустаци се извиваха като рога на планински елен. Широкоплещест, на тия години бе почнал и да натежава, но това му придаваше още по-голям авторитет. Носеше елегантна широкопола шапка, широк еднореден жакет, а револвера през последните години слагаше в презраменен кобур. Старият му пояс твърде много притесняваше стомаха му. Околията си той познаваше още в 1903 година, но в 1917-а я знаеше и контролираше още по-добре. Известна и позната личност, той бе също такава част от Долината на Салинас, както и околните планини.

Шерифът Куин следеше Кейт през всичките години след нараняването на Адам. Когато почина Фей, той инстинктивно се досети, че навярно за това е виновна Кейт, но същевременно знаеше, че не притежава никакви улики да я обвини, а мъдрият шериф никога не си блъска главата с невъзможното. В края на краищата ставаше дума за две проститутки.

Годините си вървяха, Кейт играеше честно с него и той постепенно почна да я уважава. След като публични домове щеше да има и напред, то нека поне ги управляват хора с чувство за отговорност. Неведнъж Кейт спиваше и му предаваше търсени от полицията лица. Нейният дом никога не се забъркваше в неприятни истории. И шерифът Куин се разбираше с Кейт.

Някъде около пладне в събота след Деня на благодарността шерифът Куин се зае да прегледа намерените в джобовете на Джо Валери книжа. Трийсет и осем калибровият куршум бе разкъсал едната страна на сърцето му и сплескан в реброто, бе откъснал парче колкото юмрук. Кафеникавите пликове се бяха слепили от почернялата кръв. Шерифът ги навлажни с мокра носна кърпа, за да ги отдели. Сетне прочете завещанието, което бе сгънато, така че кръвта бе останала само по външните краища. Сложи го встрани и зараглежда снимките в пликите, при което дълбоко въздъхна. Всеки плик съдържаеше честта и духовния мир на определен човек. Използвани умело, изображенията биха довели до петшест самоубийства. В това време Кейт вече се намираще върху дисекционната маса в клиниката на Мълър, в кръвоносните й съдове течеше

формалин, а стомахът ѝ, поставен в буркан, бе изпратен в кабинета на съдебния експерт.

След като прегледа всички снимки, шерифът Куин поиска някакъв телефонен номер и каза в слушалката:

– Можеш ли да се отбиеш при мен? Е, ще си поотложиш обяда... Да, смятам, ще се увериш, че е важно. Чакам те.

Няколко минути по-късно, когато в предната канцелария на стария тухлен околийски затвор, зад съдилището, до писалището му застана безименният посетител, шерифът Куин бутна пред него завещанието на Кейт.

– Какво е мнението ти на адвокат – валидно ли е това?

Човекът прочете двата реда и пое дълбоко дъх през носа си.

– Наистина ли е лицето, за което си мисля?

– Да.

– Тогава, щом се е казвала Катерин Траск, щом това е нейният почерк и ако Арон Траск е наистина неин син, валидно е, и още как.

Куин приповдигна краищата на разкошните си гъсти мустаци с показалец.

– Ти нали я познаваше?

– „Познаваше“ не е точната дума. Просто знаех коя е.

Куин облегна лакти на писалището и се наведе напред.

– Седни, искам да си поговорим.

Посетителят му придърпа един стол. Пръстите му си играеха с копчето на палтото.

– Изнудвала ли те е Кейт? – попита шерифът.

– Разбира се, не! Откъде накъде?

– Питам те като приятел. Знаеш, че е мъртва и можеш да ми кажеш.

– Нямам представа за какво намекваш. Мен никой не ме е изнудвал.

– Куин измъкна една снимка от плика ѝ, обърна я като карта за игра и я плъзна по масата. Посетителят намести очила и дъхът му отново свирна през носа. – Иусе! – тихо възкликна той.

– Нали не си знаел, че притежава такава снимка?

– А, знаех, тя ми съобщи. За Бога, Хорас, какво смяташ да правиш с всичко това? – Куин измъкна снимката от ръката му. – Хорас, какво ще правиш с всичко това?

– Ще го изгоря. – Шерифът прокара палец по ръбовете на пликовите. – Това тук представлява една адска колода, която може да вдигне цялата околия във въздуха.

На отделен лист хартия Куин написа списък от имена, след което се

надигна на хромия си крак и се дотътри до желязната печка при северната стена на канцеларията. Смачка „Салинас Морнинг Джърнъл“ на топка, запали го и го пусна в печката. Щом вестникът се разгоря, хвърли кафеникавите пликове в пламъците, премести ръчката на „силно“ и затвори вратичката. Огънят забумтя и малките остъклени прозорчета в предната част на печката замигаха в жълто. Куин обърса ръце, сякаш с нещо ги бе изцапал.

– Вътре бяха и негативите – каза той. – Прерових цялото й бюро. Други копия нямаше.

Посетителят му се помъчи да каже нещо, но гласът излезе като дрезгав шепот:

– Благодаря ти, Хорас.

Шерифът доуца до писалището и взе списъка.

– Искам за нещо да те помоля – поде той. – Взemi този списък и съобщи на всички вписани, че съм унищожил снимките. Познаваш ги до един, Бог ми е свидетел, тъй че няма особено да се зачудят. Светци вече няма. Всекиго ще хванеш насаме и ще му кажеш точно какво се е случило. Ето, виж!

– И той отвори вратичката на печката, разравяйки почернените хартии, които се превърнаха на пепел. – За това им разкажи! – рече той.

Посетителят погледна шерифа и Куин разбра: няма вече земна сила, която би възпряла този човек да го мрази. До края на живота им между тях ще има преграда, но никой никога не би подсказал това.

– Хорас, не зная как да ти благодаря.

– Няма нищо – с тъга отвърна шерифът. – Направих онова, което бих искал и приятелите ми да сторят за мен.

– Долна кучка! – тихо изсъска посетителят и Хорас Куин се досети, че половината от ругатнята се отнася до него. Стана му ясно и това, че повече няма да го избират за шериф. Тези мъже, обременени с чувство за вина, ще го прогонят, просто са длъжни. Въздъхна и седна.

– Върви сега да обядваш – каза той. – Аз имам още работа.

В един и четвърт шерифът Куин сви от Главната към Централния булевард. В пекарната на Рейно си купи една франзела, все още топла и сладостно ухаеща на втасало тесто. За да изкачи стъпалата до верандата на Траск, хвана се с едната ръка за парапета. Ли му отвори, вързал на кръста си пешкир за съдове.

– Няма го въщи – рече той.

– Връща се. Обадох му се в наборното. Ще го изчакам.

Ли се отдръпна да го пропусне, покани го във всекидневната и

попита:

– Ще искате ли чаша прекрасно горещо кафе?

– Нямам нищо против.

– Съвършено прясно – рече Ли и се прибра в кухнята. Куин огледа комфортната всекидневна. И почувства, че не желае да остава повече на своя пост. Спомни си какво бе казал един лекар веднъж: „Обичам да акуширам, защото свършиш ли си добре работата, накрая те чака голяма радост.“ Шерифът често бе мислил за тази забележка. Струваше му се, че ако той си върши добре работата, накрая някого винаги го чака мъка. Обстоятелството, че тя е необходима, все по-малко означаваше нещо за него. Ще не ще, скоро ще се пенсионира. Всеки носи в съзнанието си една представа за приближаващото пенсионерство – ще върши онези неща, за които никога не му е оставало време: да пътува или да изчете пренебрегваните книги, които вечно е твърдял, че познава. От години шерифът си бе мечтал как ще прекарва тези ведри дни – на лов и на риба, ще скита по хребетите на Санта Лусия, ще ношува край полузабравени ручей. Но сега, когато това време бе почти дошло, той разбираше, че не го иска. От спането на голата земя кракът ще го заболи. Припомняше си колко много тежи един елен и колко трудно се пренася полюляващото се мъртво животно от мястото на убиването му. И освен това, честно казано, вече не му се яде дивеч. Мадам Рейно би могла да го накисне във вино и да го шпикова с подправки, но, по дяволите, така приготвена, и една стара обувка ще добие приемлив вкус.

Ли бе купил машинка за кафе. Куин дочу как водата бълбука в стъклената каничка и дълго обучаваната му разсъдливост направи предпочождението, че Ли не е казал истината и че кафето няма да е прясно приготвено.

Добре работеше мозъкът на стария шериф. Изострен от продължителен опит, той можеше да възстанови не само човешки образи и да ги изучава наново, но и цели случки и разговори. И ги преповтаряше непрекъснато, като грамофонни плочи или кино. Докато мислеше за дивеча, мисълта му бе инвентаризирала всекидневната и като го смушка, рече му: „Хей, тук има нещо нередно, нещо необикновено.“ Шерифът се вслуша в този глас и огледа стаята: басма на цветя, дантелени пердета, бяла ажурена покривка на масата, възглавници по канапето, облечени в крещящо пъстри импримета... Една дамска стая в дом, където живеят само мъже. И се сети за своята всекидневна. Всеки предмет в нея, с изключение на стойката за лули, бе избиран, купуван и поддържан от мисис Куин. Впрочем тя бе купила и стойката, специално за него. Значи и

у тях всекидневната бе женска. Но тук имаше нещо фалшиво. Тук всичко бе прекалено женско – това бе дамска стая, подредена от мъж, твърде претрупана и твърде подчертано женска. Сигурно е работа на Ли. Адам не би се досетил, камо ли да подреди така. Не, това е свършил Ли в желанието си да създаде домашен уют, а Адам дори и не забелязва. Хорас Куин си спомни, че когато го бе разпитвал навремето, Адам му се стори доста разстроен. И сега виждаше неговите блуждаещи и ужасени очи. Тогава го бе преценил като човек с такава изключителна честност, която не би допуснала нищо друго. През изтеклите години се бяха виждали неведнъж. И двамата членуваха в масонския орден. Заедно бяха преминали приемния изпит. След Адам и Хорас бе станал майстор на ложата, и двамата носеха майсторския отличителен знак. Но Адам се държеше встрани, сякаш невидима стена го отделяше от света. Никой не можеше да проникне до него, а и той към никого не протягаше ръка. Затова пък в онова едновременно страдание тази стена не бе съществувала. Чрез жена си Адам се бе докоснал до живия свят. Хорас си я припомни – сива, измита, с игли, забити в гърлото и свързани с гумените маркучи, през които от тавана се стичаше формалин. Адам не бе в състояние да извърши нещо нечестно. Той и нищо не искаше. За да бъде нечестен, човек трябва бясно да се стреми към нещо. Шерифът се замисли какво ли се извършва зад тая невидима стена, какво ли напрежение съществува там, какви са радостите и мъките. Поотмести се на стола, за да не изтърпне кракът му. В къщата бе тихо, клокочеше само кафето. Доста дълго се придвижваше Адам от наборното бюро. „Остарявам – доволен си помисли шерифът – и това май ми допада.“ След това чу Адам да влиза от предния вход. Ли също го чу и се втурна през вестибюла.

– Шерифът е тук – посрещна го той. Навярно пожела да го предупреди.

Адам влезе усмихнат и протегна ръка.

– Здравей, Хорас! Носиш ли заповед за арестуване? – Като шега, това бе забележително постижение.

– Здравсти – отвърна Куин. – Твоят човек ми е обещал чаша кафе.

Ли влезе в кухнята и затрополи със съдовете.

– Нещо нередно ли има, Хорас? – попита Адам.

– В моята, работа винаги всичко е нередно. Ще изчакам кафето.

– Не се смущавай от Ли. Той си слуша поначало. И през затворена врата чува. Нищо не крия от него, не мога. – Ли внесе подноса. Едва забележимо се усмихваше, сякаш на себе си, и след като наля кафето и се махна, Адам отново попита:

– Нещо лошо ли е, Хорас?

– Предполагам, не е. Адам, беше ли тази жена все още омъжена за тебе?

Адам се напрегна.

– Да – каза той, – какво има?

– Снощи се е самоубила.

Лицето на Адам се сгърчи, очите му набъбнаха и в тях блеснаха сълзи. Стегна уста, но не издържа, захлупи лице в ръцете си и заплака.

– Горката ми любима! – изрече той. Куин остана неподвижен, остави го да му премине. След миг Адам дойде на себе си и вдигна глава. – Извини ме, Хорас. – Ли се показа от кухнята и тикна в ръцете му една навлажнена кърпа. Адам попи очите си и му я върна. – Не очаквах това – каза той засрамено.

– Какво да правя сега? Ще изискам трупа и ще я погребя.

– Аз не бих го сторил – каза Хорас. – Всъщност, ако смяташ, че си длъжен... Но аз не съм дошъл за това. – Извади от джоба си завещанието, прегънато на две, и му го подаде.

Адам се отдръпна.

– Нейна ли е тази кръв?

– Не е нейна. Кръвта няма нищо общо с нея. Прочети го. Адам прочете двата реда, втренчи се в листчето и отвъд него.

– Той не знае, че тя му е майка.

– Не си ли му казвал?

– Никога.

– Господи! – изпъшка шерифът.

– Сигурен съм, че няма да поиска нищо от нея – убедено каза Адам. – Направо да го скъсаме и все едно че нищо не е имало. Мисля, че ако разбере, Арон няма да пожелае нищо нейно.

– Боя се, че няма да може – рече Куин. – Малко са незаконните неща, които можем да направим. Тя е имала сейф в банката. Няма защо да ти обяснявам откъде съм взел завещанието и ключа. Бях в банката, без да изчаквам съдебното нареждане. Смятах, че ще намеря някаква връзка. – Не съобщи на Адам, че се е надявал да открие още снимки. – И Стария Боб ми разреши да отворя сейфа. Можем винаги да отречем. Но там има над сто хиляди долара със златно покритие. Цяла бала пари, абсолютно нищо друго. Само пари.

– Нищо друго?

– Освен едно. Сватбено удостоверение.

Адам се отпусна на облегалката. Отново се бе отдръпнал в себе си,

зад меките защитни дипли между него и света. Забеляза кафето и сръбна.

– Според теб какво трябва да направя? – равно и тихо попита той.

– Мога да ти кажа само какво аз бих направил – каза шерифът Куин, – но не си длъжен да последваш съвета ми. Веднага бих повикал момчето и всичко ще му разкажа, от игла до конец. Дори ще му призная защо досега не съм му казвал. Колко е годишен той?

– Седемнайсет.

– Вече е мъж. Все някога ще научи. И най-добре, ако всичко стане наведнъж.

– Кейл знае – каза Адам. – Затова се чудя защо е направила завещанието за Арон.

– Божа работа. Ти какво мислиш?

– Знам ли? Но ще постъпя както казваш. Нали няма да си отидеш?

– Няма. Ще остана.

– Ли – извика Адам, – кажи на Арон да дойде при мене. Прибрал се е, нали?

Ли се показа на вратата. Спусна за секунда тежките си клепащи, сетне ги отвори.

– Още не е. Може би е заминал за колежа.

– Щеше да ми обади. Знаеш ли, Хорас, в Деня на благодарността изпихме доста шампанско. А къде е Кейл?

– В стаята си – отговори Ли.

– Добре, повикай го. Нека дойде. Кейл ще знае.

Кейл се появи с уморено лице и с отпуснати от изтощение рамене, но външността му си оставаше затворена, упорита и неприветлива.

– Знаеш ли къде е брат ти? – попита го Адам.

– Не знам – отвърна Кейл.

– Не бяхте ли заедно?

– Не.

– Няма го вече две нощи. Къде е?

– Откъде да зная? – рече Кейл. – Казано ли е, че трябва да се грижа за брат си?⁵⁰

Адам сведе глава, снагата му потрепера. Моментна тръпка. В

50. Построявайки романа върху библейската легенда за Авел и Каин, Стайнбек дири успоредните както в първоначалните отношения на братята Адам и Чарлз Траск, така и по-сетне в тези между Арон и Кейл. Тук почти дословно се повтаря диалогът между Бог и Каин (Битие, гл. 4): „Къде е брат ти Авел?“ – „Не зная. Да не съм пазач на брата си?“ След това Бог прогонва братоубица Каин на изток от Рая. – Б. пр.

дъното на очите му проблесна остра, невероятно ярка синя светлинка.

– Сигурно се е върнал в колежа – побърза да каже той. Устните му се раздвижиха натежали, промърмори като човек, говорещ насън. – Не смяташ ли, че се е върнал в колежа?

Шерифът Куин се изправи.

– Каквото има да се върши, може да се свърши и по-късно – каза той. – Почини си, Адам, преживяното не е леко.

– Преживяното? – Адам вдигна поглед. – А, да. Благодаря ти, Джордж. Много ти благодаря!

– Джордж ли?

– Много ти благодаря – повтори Адам.

След като шерифът си отиде, Кейл се прибра в стаята си. Адам се отпусна на стола и много скоро задряма. Устата му се отвори и от небето му се разнесе похъркване.

Ли остана още някое време, погледа го, после се върна в кухнята. Изпод сандъчето за хляб издърпа тънко, подвързано с кожа томче, чиито златни букви бяха почти напълно изтрити – „Размишленията на Марк Аврелий“ в превод на английски. Обърса си телените очила с къпата за съдове, отвори книгата и я запрелиства. Усмиваше се, съзнателно търсейки подкрепа. Зачете бавно, движейки устни на всяка дума: „Всичко е само за един ден – и онзи, който помни, и онова, което се помни. Непрестанно наблюдавай и ще видиш, че всяко нещо се дължи на някаква промяна. Свикни да смяташ, че естеството на Вселената не обича нищо тъй силно, както да променя съществуващите неща, за да ги превърне в нови, подобни тям. Защото всичко, което съществува, е в един или друг смисъл зародишът на онова, което ще бъде.“ Ли погледна по-надолу: „Ти скоро ще умреш, но пак не си избавен и освободен от изменения, нито си се отърсил от подозрението, че нещо външно може да те нарани, нито пък си добродушно благоразположен към всичко, нито пък вече виждаш мъдростта единствено в справедливите постъпки.“

Ли вдигна поглед от страницата и отговори на книгата тъй, както би отговорил на някого от древните си предшественици:

– Това е вярно – рече той. – Много е трудно, съжалявам. Но не забравяй, пак ти беше казал: „Избирай винаги късия път, помни, че късият път е най-естествен.“

След това пусна страниците да се затворят и в пръстите му остана само началната, върху която с тъп дърводелски молив бе написано „Сам'л Хамилтън“. Изведнъж Ли се почувства добре. Интересно, дали някога Сам'л Хамилтън бе усетил липсата на тази книжка? Разбрал ли е

кой я бе откраднал? На Ли се бе сторило, че единственият истински чист начин е да я задигне. И се радваше и досега. Пръстите му погалиха гладката кожата подвързия, после отнесе книгата и пак я скри под сандъчето за хляб. „Разбира се – каза си Ли, – той се е досетил кой е крадецът. Кой друг може да вземе Марк Аврелий?“ Отиде във всекидневната и постави стол близо до спящия Адам.

2

Кейл седеше на масата в своята стая с облежнати лакти и притискаше с длани цепещата го глава, разтривайки слепоочията. Присвиваше го стомах, целият, отвън и отвътре, вонеше на сладостно-киселата миризма на уиски, пропита в порите и в дрехите му, лениво пулсираща в главата.

Кейл никога не беше пил досега, не му се е налагало. Но отиването до Кейт не се оказа никакво облекчение за болката, а отмъщението му не се превърна в очакваната победа. В паметта му кръжаха облаци и несвързани късове от звуци, гледки и чувства. В момента той не можеше да раздели истинското от въображаемото. На излизане от Кейт бе докоснал брат си, но хлипащият Арон го отблъсна с юмручен удар като бич, който го повали. Арон бе постоял над него в тъмното, след това неочаквано се бе извърнал и побягнал, плачейки като сломено дете. Кейл и сега чуваше дрезгавите му вопли, заглушаващи хукналите стъпки. Кейл бе останал да лежи неподвижен на мястото, където падна, под високия чимшир в двора на Кейт. Откъм обръщалото се чуваха пшканията и кихавиците на локомотивите, долиташе трясъкът на товарни вагони, лашкани в композиции. Сетне бе затворил очи, но като чу леки стъпки и долови чуждо присъствие, погледна нагоре. Някой се бе надвесил над него и той си помисли, че това е Кейт. Фигурата безшумно изчезна. Малко по-късно Кейл се бе надигнал, поизчетка се и тръгна към „Главната улица“. Бе се изненадал от най-обикновените си чувства. Дори тихичко запя с притаен глас:

„В тази ничия земя розичка расте.

Колко чудно е, че тя...“

Целия петък Кейл се мота като замаян. Вечерта Джо Лагуна му купи един квартал уиски. Кейл бе още млад, нямаше право да го купи. Джо поиска да му прави компания, но се задоволи с долара, който Кейл му пробута, и се върна да изпие един пайнт гроздова.

Кейл свърна в уличката зад енориашкия дом и намери сянката до

стълба, където бе седял в нощта, когато за пръв път видя майка си. Кръстоса нозе на земята и преодолявайки погнусата и порива да повърне, взе да се налива с уиски. На два пъти повърна, но продължи да пие, докато земята изведнъж се изправи и се залюля, а уличната лампа царствено се завъртя в кръг. Най-сетне бутилката се изхлузи от ръката му и Кейл изгуби съзнание, продължавайки да повърща. Някакво сериозно улично псе с къса козина и закривена опашка, тръгнало на посещение по своите познати места, се шмугна в уличката, но го надуши и с широк завой го заобиколи. Намери го Джо Лагуна и също го помириса. После взе шишето, облегло върху крака на Кейл, вдигна го към лампата и го разклати. Все още имаше една трета. Огледа се за тапата, но не я откри и се отдалечи, запушил гърлото с палец да не се разплиска уискито.

Когато в студеното утро Кейл се пробуди премръзнал, светът му се стори отвратителен. Довлече се до вкъщи като премазана хлебарка. Не се наложи да върви дълго – просто се измъкна от уличката и прекоси „Главната“.

Ли го чу на вратата и като залиташе в хола, долови издайническата воня, с която се довлече в стаята си и се строполи на леглото. Главата му се пръскаше от болка, но бе вече напълно буден. Бе изгубил всякакво съпротивление срещу страданието, с нищо не можеше да се предпази и от срама. След малко направи най-доброто, което смогна – изкъпа се с ледена вода, изтърка се цял с късче пемза и едва не се издра, но болката от това дране му се стори благодатна.

Знаеше, че е длъжен да открие на баща си своята вина и да го помолит за прошка. И не само сега, а и завинаги трябваше да се унижава пред Арон. Без това не можеше да живее. И все пак, когато го извикаха и застана в една стая с баща си и шерифа Куин, той бе вече див и гневен като разлютено куче, а самообразата му се обърна навън, към всички останали – порочен пес, когото не обичат и който никого не обича. След това се върна в стаята си и вината му отново го връхлетя. Не притежаваше никакво оръжие, с което да я отблъсне. Обзе го панически страх за Арон. Може да е пострадал, може да е загазили. Арон не е в състояние да се защитава. Кейл схвана, че трябва да върне Арон, да го намери и да му върне предишното състояние. Това трябваше да стане дори ако се наложи Кейл да се пожертва. Мисълта за саможертва го облада така, както става с всички разяждани от вина хора. Саможертвата би настигнала Арон, би го върнала назад. Кейл отвори скрина си и измъкна плоското пакетче изпод носните си кърпи. Огледа се в стаята и домъкна на масата една порцеланова паничка за игли и карфици. Дишаше дълбоко и

хладният въздух му се услади. Хвана една от новичките банкноти, сгъна я по средата под прав ъгъл, драсна клечка кибрит откъм долната страна на писалището и я запали. Плътната хартия се сгърчи и почерня, пламъкът се вдигна нагоре и Кейл пусна овъгленото парченце в чинийката чак когато огънят стигна върховете на пръстите му. Измъкна още една банкнота, запали и нея. След шестата, без да чука, в стаята влезе Ли.

– Замириса ми на дим – рече той и забеляза какво прави Кейл. – О!

Кейл се изопна пред евентуалната му намеса, но такава не последва. Ли скръсти ръце на корема си и тихомълком застана в очакване. Кейл упорито палеше банкнота подир банкнота, додето изгори всички до една, сетне стри овъглените късове на пепел и на свой ред зачака реакцията на Ли, но Ли продължаваше неподвижен да мълчи.

– Хайде – най-сетне не издържа Кейл, – казвай! Нали искаш нещо да ми кажеш? Казвай!

– Няма – рече Ли, – нямам какво да ти казвам. Ако и ти нямаш нужда нещо да ми кажеш, ще постоя и ще се махна. Ето, ей тук ще поседна. – Сви се на един стол, скръсти ръце и зачака. Усмивваше се на себе си с онова изражение, което наричаме „непроницаемо“.

Кейл се отдалечи.

– Мога да седя по-дълго от тебе – каза той.

– На състезание може би. Но ден след ден, години наред... кой знае, може и векове... Не, Кейл, ще изгубиш.

– Бих искал да си почнеш конското – злобно каза Кейл след няколко секунди.

– Нямам конско.

– Тогава за какви дяволи си се домъкнал? Знаеш какво направих. А снощи се напих.

– Първото го подозирам, а второто го надушвам.

– Надушваш го?

– Че ти още вониш – рече Ли.

– За първи път ми беше – каза Кейл. – Не ми хареса.

– И на мен – рече Ли. – От алкохол ми става лошо на стомаха. Освен това ме прави игрив. Разумен, но игрив.

– Как по-точно, Ли?

– Мога само да ти дам един пример. На млади години играех тенис. Харесваше ми, а и не беше лошо за един слуга. Ще може да отбива мъчните топки вместо господаря си, ако играят на двойки. Благодарност няма, но някой и друг долар... Веднъж, мисля пих шери, ми хрумна теорията, че най-бързите и най-неуловими животинки на света са прилепите.

Намериха ме среднощ в камбанарията на методистката църква в Сан Леандро. Бях с ракета и, изглежда, съм обяснил на полицая, който ме арестува, че си тренирам бекхенда с прилепи.

Кейл се размя така жизнерадостно, че на Ли му се дощя да е било истина.

– Пък аз просто седях до един стълб и се наливах като свиня – рече той.

– Все тия животни...

– Страх ме беше, че ако не се напия, ще се самоубия – прекъсна го Кейл.

– Никога няма да го направиш – рече Ли, – твърде си посредствен. Между другото, къде е наистина Арон?

– Избяга. Не го знам къде отиде.

– Виж, той не е посредствен – неспокойно рече Ли.

– Знам. Точно за това си мислех. Нали не би посегнал, а, Ли? Какво ще кажеш?

– Ама че проклетия! Щом човек пожелае да повярва в нещо – изпитателно почна Ли, – казва на някой приятел да си мисли, че каквото той е поискал, е непременно вярно. Все едно да питаш келнер кое им е най-хубавото блюдо. Отде, по дяволите, да зная?

– Ах, защо го направих! – завайка се Кейл. – Защо го направих?!

– Не усложнявай нещата – посъветва го Ли. – Знаеш защо си го направил. Било те е яд на него. И те е било яд, защото баща ти е наранил чувството ти за достойнство. Не е мъчно да се разбере. Ти просто си зъл.

– Мисля, че това най-много ме смущава: защо съм зъл. Ли, аз не искам да бъда такъв. Помогни ми, Ли!

– Минутка! – рече Ли. – Стори ми се, че чух баща ти.

– И изхвъркна през вратата. Кейл долови гласове и след малко Ли се върна в стаята. – Отива на пощата. По това време на деня никога не са пристигали писма. И никой не получава писма следобед. Но всеки мъж в Салинас отива в пощата именно следобед.

– Някои гаврътват пътем по една чашка – отбеляза Кейл.

– Мен ми се струва, че им е станало навик, пък си и почиват. Срещат се с приятели... Виж какво, Кейл – рече Ли, – баща ти не ми харесва. Изглежда ми разсеян... О, сякаш да забравя! Ти още не знаеш. Снощи майка ти се е самоубила.

– Нима? – продума Кейл и след това изръмжа: – Вярвам, че така й се пада. Не, не исках да кажа това. Не искам да мисля по този начин.

Ето пак, виждаш ли? Не искам, не искам да бъде такъв!

Ли се почеса по главата, от което цялата го засърбя. Печелейки време, той продължи да се чеше. Така добиваше вид на дълбоко замислен.

– Голямо удоволствие ли ти достави изгарянето на парите? – попита той.

– Като че ли да.

– И ти става много приятно от това самобичуване, нали? Наслаждаваш ли се на своето отчаяние?

– Ли!

– Само за себе си мислиш! И затаяваш дъх пред трагичната съдба на Кейлъб Траск, Кейлъб Великолепния, Кейлъб Неповторимия! Кейлъб, чието страдание плаче за своя Омир. Никога ли не ти е хрумвало, че си просто един сополанко? Веднъж лошо момче, друг път – невероятно щедро? С мръсни привички и удивително чисти мисли? Може би притежаваш малко повече енергичност от повечето останали, но само толкова, вън от това ти си досущ като всички други момчета-сополанковци. Нима се мъчиш да си приписваш някакво достойнство и трагичност само защото майка ти е била проститутка? И ако с брат ти се случи нещо, ще можеш ли да си присвоиш незабелязано славата на убиец, а, себелюбец?

Кейл се обърна бавно към масата си. Притаил дъх, Ли го наблюдаваше, както лекарят следи как пациентът му ще понесе подкожната инжекция. И забеляза припламването на последователните му реакции – най-напред негодуванието от обидата, сетне войнствеността и накрая, водещи някъде към началото на облекчението, наранените чувства. Ли въздъхна. Така упорито се беше постарал, с такава нежност, и ето – изглежда, усилията му щяха да бъдат възнаградени.

– Ние сме буен народ, Кейл – тихо продължи той. – Не ти ли се вижда чудно, че слагам и себе си в това число? Може би ние наистина до един сме произлезли от нетърпеливите, сприхавите, от престъпници, кавгаджии и побойници, но сме потомци и на храбрите, непокорните и щедрите. Ако не са били такива, нашите прадеди са щели да си останат по своите родни места в другия свят и да мрат от глад върху изтощената земя. – Кейл извърна глава към Ли, от лицето му бе изчезнало всякакво напрежение. Усмихна се и Ли схвана, че все пак не е подвел момчето изцяло, Кейл вече разбираше каква е била задачата му – една добре изпълнена задача – и сега му е благодарен. – Ето защо включвам и себе си – продължи Ли. – Ние всички носим това наследство, безразлично от коя стара земя са тръгнали бащите ни. Независимо от цвета и от

оттенъците, всички американци притежават, кажи-речи, едни и същи белези. Така, по чиста случайност, се е получила една порода хора. Затуй сме и свръхсмели, и свръхстрахливи, добри, но и жестоки като деца. Ние сме свръхдружелюбни и заедно с това се плашим от чужденците. Уж се надуваме, а всичко ни прави впечатление. Ние сме прекалено сантиментални, но и реалистични. Земни, материалисти, а в същото време... Нима си чувал за друга нация, която върши всичко в името на някакви идеали? Преляждаме, нямаме никакъв вкус, никакво чувство за мярка. Пилеем силите си като ненужна смет. Хората в бившите ни отечества казват за нас, че преминаваме от варварството направо към упадъка, без никаква междинна култура, Можем ли да допуснем, че ония, които ни критикуват, не са намерили ключа и не знаят езика на нашата култура? Такива сме, Кейл, всички до един. И ти не си по-различен.

– Продължавай да говориш – рече Кейл, усмихна се и повтори: – Продължавай.

– Повече няма нужда – каза Ли. – Аз свърших. Само ми се иска баща ти да се върне. Безпокоя се за него. – И неспокойно излезе от стаята.

В антрето, току зад входната врата, той свари Адам – облегнат на стената със смъкнати рамене и ниско прихлупена шапка.

– Какво става с тебе, Адам?

– Нямам представа. Май съм изморен, много изморен.

Ли го хвана за ръката и се наложи да го отведе до всекидневната. Адам се строполи тежко на своя стол. Ли му свали шапката. Адам взе да разтвива опакоето на лявата си ръка. Очите му бяха необикновени – съвсем ясни, ала неподвижни. Пресъхнали и подпухнали, устните му пропускаха словата бавно, едва чуто, сякаш бълнува. И грубо потриваше ръката си.

– Чудна работа – рече той, – изглежда, съм припаднал в пощата. Никога не съм губил съзнание. Мистър Пиода ми помогна да се изправя. Стори ми се, беше за секунда. Никога не съм припадал.

– Имаше ли писма? – попита Ли.

– Да... да, мисля, че имаше. – Пъхна си лявата ръка в джоба, но след миг я измъкна. – Ръката ми е като безчувствена – извинително каза той, пресегна с дясната и извади жълта пощенска картичка, с каквито си служат правителствените учреждения. – Мисля, че я прочетох – каза той, – трябва да съм я прочел. – Вдигна я пред очите си и след това я пусна в скута си. – Ли, май ще се наложи да си взема очила. Досега никога не съм имал нужда. Не мога нищо да прочета. Буквите ми скачат.

– Дай аз да я прочета.

– Смешна работа... да, първата ми работа е да си взема очила. Чети, какво пише?

– „Мили татко – зачете Ли, – аз съм във войската. Казах им, че съм на осемнайсет години. Ще се оправя, не се тревожи за мен. Арон.“

– Интересно – рече Адам, – като че ли съм я чел. Но май не съм. – И отново разтри ръката си.

Глава 52

1

Мрачно и смутно време беше зимата на хиляда деветстотин седемнайсега-осемнайсега година. Германците помитаха всичко пред себе си. За три месеца англичаните дадоха триста хиляди убити. В редица подразделения на френската армия настъпиха метежи. Русия бе излязла от войната. Отпочинали и превъоръжени, източните германски дивизии бяха хвърлени на западния фронт. Войната ни се струваше безнадеждна. Още неизпратили и дванайсет дивизии на бойното поле, настъпи май. Чак през лятото почнахме да прехвърляме през океана войскови съединения в по-големи мащаби. Съюзническите генерали се джафкаха помежду си. Подводниците унищожаваша транспортните ни кораби.

Тогава ни стана ясно, че войната съвсем не е една кратка героична престрелка, а мудна, невероятно сложна история. През тия зимни месеци духът ни спадна. Преди да сме възприели настойчивостта, с която се води една продължителна война, ние вече бяхме изгубили пламъка на въодушевляването.

Лудендорф⁵¹ се оказваше непобедим. Нищо не бе в състояние да го възпре. Офанзивите му срещу разбитите армии на Франция и Англия следваха една подир друга. Усетихме се, че сигурно вече е твърде късно и че може би скоро ще се окажем сами пред непобедимите германци.

Стана нещо обичайно хората да дирят избавление от войната – едни в разнообразни фантасмагории, други в порока, трети – в неуместно веселие. Изпитвахме недостиг от гадатели, а кръчмите се тресяха от оборот. За да избягат от проникващия навсякъде страх и от униинето, някои

51. Ерих Фридрих Вилхелм Лудендорф (1865 – 1937) – германски генерал, пълководец през I св. война. – Б. пр.

се затваряха в своите лични драми и радости. Не е ли странно, че днес вече сме забравили това? Първата световна война помним като една бърза победа с духови оркестри и знамена, с паради и кавалерийски еквилибристики, с войници, които се завръщат, и със сбивания по пивниците с проклетите британци, които смятаха, че са спечелили войната. Как бързо забравихме, че през тази зима Лудендорф беше несломим и колко много хора умствено и душевно се подготвиха за една загубена война.

2

Адам Траск бе не толкова опечален, колкото объркан. Не му се наложи да иска освобождаване от наборното бюро. Поради разклатеното здраве дадоха му отпуска по болест. Седеше с часове и разтриваше опакото на лявата си ръка, масажираше я с твърда четка, правеше ѝ бани в гореща вода.

– Кръвообращението – повтаряше той. – Веднъж да се нормализира, и всичко ще бъде в ред. Но очите... те ме смущават. Винаги съм имал добро зрение. Ще трябва май да отида на лекар, че да ми дадат очила. Аз и очила! Трудно ще им свикна. И днес бих отишъл, но се чувствам нещо замаян.

Всъщност той се чувстваше много по-замаян, отколкото си признаваше. Дори из къщи не можеше да ходи, ако не се подпира с ръка о стената. Често се налагаше Ли да му помага, за да се изправи от стола, да се надигне от леглото сутрин и да му завързва обувките, тъй като с неподвижната лява ръка не можеше да връзва възли. Почти всекидневно се сещаше за Арон.

– Разбирам, че на един младеж му се иска да постъпи доброволец – казваше той. – Ако Арон ме беше попитал, навярно щях да се помъча да го разубеда, но не бих му забранил. Ти знаеш това, Ли.

– Знам го.

– И точно това не разбирам. Защо му трябваше да го прави скришом? Защо не пише? Мислех, че го познавам по-добре. Писал ли е на Абра? Сигурно ѝ е писал.

– Ще я питам.

– Питай. Час по-скоро я питай.

– Обучението им не е леко, така съм чувал. Може би не му остава време.

– Че колко време е нужно да драснеш една картичка?

– Когато ти беше войник, пишеше ли на баща си?

– Да не мислиш, че си ме хванал натясно? Не, не съм му писал, но аз си имах причина. Аз не исках да ставам войник. Но баща ми ме прати насила, а аз се съпротивлявах. Нали разбираш, имал съм причина. Но Арон? Учението му беше потръгнало... Е, поискаха писмени сведения за него. Ти чете писмото. Не си е взел дрехи, не си е взел златния часовник...

– В казармата не му трябват дрехи, а и от златни часовници нямат нужда. Там всичко е в кафяво.

– Изглежда, си прав. Но аз пак не разбирам. И ще трябва да сторя нещо за очите си. Не мога да искам от тебе всичко да ми четеш. – Зрението наистина го тревожеше. – Буквите виждам – казваше той, – но думите се губят, размазват се.

През деня по десетина пъти хващаше я вестник, я книга, вираше се, сетне ги захвърляше. За да не му дава да изпада в паника, Ли му ги четеше и често по средата на четенето Адам задрямваше. После се пробуждаше и питаше:

– Ти ли си, Ли? Или си Кейл? Знаеш, никога не съм имал неприятности с очите. Утре отивам направо да ми ги изследват.

Някъде по средата на февруари Кейл влезе в кухнята и рече:

– Ли, той непрекъснато говори само за това. Хайде да му прегледаме очите.

Ли вареше компот от кайсии. Отиде да затвори кухненската врата, после пак се върна при печката.

– Не искам да го водим – каза той.

– Защо?

– Защото мисля, че не е от очите. А истината може да го смути. За сега да не го тревожим. Преживя тежък удар. Нека се пооправи. Аз ще му чета каквото поиска.

– Какво е според тебе?

– Няма да ти кажа. Мислех уж доктор Едуардс да наmine за едно приятелско посещение, уж само за едно „здрости“...

– Както искаш – рече Кейл.

– Кейл, не си ли виждал Абра? – попита Ли.

– Защо, виждал съм я. Но ме отминава.

– Не можеш ли да я спреш?

– Как да не мога! Ще я тръшна на земята, ще й мацна един в мутрата и ще я накарам да говори. Но не искам.

– Вероятно трябва просто да разчупиш леда. Понякога преградата е толкова слаба, че щом я докоснеш, пада. Настигни я, кажи й, че искам да се видим.

– Няма.

– Чувстваш се ужасно виновен, нали? – Кейл замълча. – Не ти ли е приятна? – Кейл не отговори. – Ако я караш така, ще ти става все по-лошо вместо по-добре. Предупреждавам те, няма да е зле, ако станеш малко по-открит.

– Ти какво искаш? – развика се Кейл. – Да разкажа на баща си какво съм извършил? Ако кажеш, и това ще направя.

– Не, Кейл, не сега. Но като оздравее, длъжен си. И то заради себе си. Не би могъл сам да го понесеш, ще те убие.

– Навярно заслужавам да бъда убит.

– Стига глупости! – невъзмутимо го скастри Ли. – Това пък ще е най-евтино самоснизхождение! Престани!

– Как?

Ли обаче промени темата.

– Не мога да разбера защо Абра не е дошла у дома нито веднъж.

– Сега няма за какво да идва.

– Не й прилича. Тук има нещо нередно. Виждал ли си я?

– Казах ти вече. – Кейл се намръщи. – И ти си почнал да откачаш. Три пъти се мъча да я заговоря. Три пъти бяга.

– Има нещо! Тя е добра жена, истинска жена.

– Момиче! – поправи го Кейл. – Смешно е да я наричаш жена.

– Не е – меко рече Ли. – Малко са ония, които по рождение са жени. Абра притежава и хубостта на жената, и куража, и силата, и мъдростта. Знае нещата и ги приема. Обзалагам се, че тя не може да бъде нито дребнава, нито нечестна, нито дори суетна, освен ако не би искала да се накичи със суетност.

– Ти май наистина имаш добро мнение за нея.

– Достатъчно добро, за да смятам, че няма да ни изостави. Тя ми липсва – добави Ли. – Кажи й да дойде при мене.

– Нали ти казах, отбягва ме.

– Добре де, настигни я! Ли иска да те види, кажи, липсваш му.

– А сега няма ли да ми обясниш за очите на татко? – попита Кейл.

– Не – отвърна Ли.

– Да поговорим за Арон?

– Не.

3

На другия ден Кейл се постара да заговори Абра насаме, но чак след часовете успя да я забележи – доста пред него, тя се прибираще у дома. Кейл свърна на първия ъгъл, избърза по успоредната улица, сетне, изчислявайки времето и разстоянието, отново сви към нейната улица и се озова пред нея.

– Здравей – поздрави той.

– Здравей. Стори ми се, че вървеше зад мене.

– Не си сбъркала. Заобиколих блока, за да те пресрещна. Искам да поговорим.

Тя го изгледа сериозно.

– Можеше да направиш това, без да заобикаляш блока.

– Да, но след като се помъчих да те заговоря в училище, а ти избяга...

– Беше в лошо настроение. Не ми се говори с тебе, когато си ядосан.

– Как можеш да знаеш, че съм бил ядосан?

– Беше ти изписано на лицето, в движенията. Но сега не си ядосан.

– Не съм.

– Искаш ли да ми поносиш книгите? – усмихна се тя.

– Да, разбира се. – Той усети някаква топлина. Пое учебниците ѝ под мишница и закрачи редом с нея. – Ли иска да те види. Помоли ме да ти предам.

– Наистина ли? – Бе ѝ станало приятно. – Кажу ми, че ще дойда. Как е баща ти?

– Не е много добре. Зрението го мъчи.

Продължиха да вървят мълчаливи, но Кейл накрая не издържа.

– Знаеш ли за Арон?

– Да – рече тя и след малко продължи: – Отвори ми папката и виж какво има отпред.

Той размести книгите. В папката имаше пощенска картичка от един цент. „Мила Абра – пишеше там, – чувствам се омърсен. Не съм за тебе. Не съжалявай. Записах се в армията. Стой по-далеч от баща ми. Сбогом, Арон.“ Кейл едно затвори папката и тихо продума:

– Кучи син!

– Какво?

– Нищо.

- Чух какво каза.
- Знаеш ли защо е заминал?
- Не, но мога да се досетя, ако съпоставя нещата. Само че не искам. Не съм готова. Освен ако ти не ми кажеш...
- Абра – неочаквано я спря той, – мразиш ли ме?
- Не, Кейл. Но ти малко ме мразиш. Защо?
- Аз... боя се от тебе.
- Няма причина.
- Дори не знаеш колко съм те обидил. Пък си и гадже на брат ми.
- С какво си ме обидил? Аз съвсем не съм гадже на брат ти.
- Добре де – с неудоволствие продължи той, – ще ти обясня, но не искам да забравяш, че ти си ме принудила. Майка ни беше проститутка и въртеше публичен дом в града. Бях го разбрал много отдавна. Вечерта в Деня на благодарността заведох Арон да я види. Аз...
- А той какво направи? – възбудено го прекъсна Абра.
- Полуля. Направо се побърка. Взе да й крещи. А като си тръгнахме, повали ме с един удар и побягна. Майка ни се самоуби, а татко... с него става нещо нередно... Сега знаеш какъв съм. Вече с основание можеш да ме пренебрегваш.
- Зная той какъв е – спокойно рече тя.
- Брат ми?
- Да, брат ти.
- Той беше добър. Всъщност, защо „беше“? Той си е добър. Не е като мене подъл и мръсен.
- Бяха вървели много бавно. Абра се спря и се извърна към него. Кейл също спря.
- Кейл – поде тя, – аз знаех за майка ти още много отдавна.
- Знаела си?
- Чух го от родителите ми. Мислеха, че съм заспала. Искам да ти кажа нещо. Не е много лесно, но пък ще бъде добре да го знаеш.
- Наистина ли искаш?
- Трябва. Беше скоро, ужасно скоро – пораснах, не съм вече малко момиче. Разбираш ли какво имам предвид?
- Да – рече Кейл.
- Сигурен ли си?
- Да.
- Добре тогава. Не е лесно да се каже сега. По-рано трябваше да го кажа. Не обичам вече Арон.
- Защо не го обичаш?

– Мъчих се да си обясня. Като деца живеехме в някаква приказка, която сами си бяхме измислили. Но, като пораснах, тази приказка взе да не ми стига. Трябваше да има нещо друго, тъй като приказката повече не можеше да бъде истинска.

– Да, но...

– Почакай, изслушай ме. Арон не порасна. И може би никога няма да порасне. Той поиска тази приказка, щеше му се да завърши по негов вкус. И не би понесъл никакъв друг край.

– А ти?

– Не искам и да зная как ще завърши. Държа само да присъствам в действието. Да ти призная, Кейл, ние доста сме се отчуждили. Свикнали сме с тази приказка и сме я оставили да продължава. Но аз повече не вярвам в нея.

– Ами Арон?

– Би обърнал света нагоре с краката, само и само да доведе приказката до своя край.

Кейл стоеше, забил поглед в земята.

– Не ми ли вярваш? – попита го Абра.

– Мъча се да проумея нещата.

– Като си дете, ти си център на всичко. Всичко става заради тебе. Че имало и други хора? Това са само някакви привидения, които са ти предоставили, за да има с кого да разговаряш. Но израстеш ли, заемаш мястото си, изпълваш собствените си размери и очертания. И от теб към другите, както и от другите към тебе, започват да се движат всякакви неща. По-лошо е, но същевременно е по-добре. Радвам се, че ми каза за Арон.

– Защо?

– Защото сега съм уверена, че не всичко съм измислила аз. Той не е издържал да узнае за майка си, защото не така му се е щяло да продължи приказката. А друга не би могъл да приеме. И затова реши да накъса света на парченца, както ме разкъса и мен, когато му хрумна да става духовник.

– Ще трябва да размисля – каза Кейл.

– Дай си ми учебниците – рече Абра. – И кажи на Ли, че ще дойда. Сега вече се чувствам свободна. И аз искам да помисля. Струва ми се, че те обичам, Кейл.

– Но аз съм лош.

– Защото си лош.

Кейл побърза да се прибере.

- Ще дойде утре – съобщи той на Ли.
- А ти ми изглеждаш развълнуван – отбеляза Ли.

4

Вкъщи Абра застъпва на пръсти. В хола мина близо до стената, където подът не скърцаше. Стъпи на покритата с килим стълба, но се разколеба и влезе в кухнята.

– Ето те и тебе – посрещна я майка ѝ. – Защо не се прибиращ направо у дома?

– Трябваше да остана след часовете. По-добре ли е татко?

– Да се надяваме.

– Какво каза докторът?

– Същото, каквото и в началото: преумора. Просто има нужда от почивка.

– Никога не е изглеждал преуморен – забеляза Абра. Майка ѝ отвори сандъчето за картофи, извади три по-големи и ги отнесе на чешмата.

– Баща ти, мила моя, е много издръжлив човек. Как не ми дойде наум по-рано! Не му стигаше неговата си работа, ами се нагърби и с тия военни истории. Лекарят казва, че понякога човек рухва отведнъж.

– Да вляза ли да го видя?

– Виж какво, Абра, струва ми се, баща ти не желае никога да го безпокои. Звъня съдията Нудсен, а баща ти поръча да му кажа, че спи.

– Да ти помогна ли с нещо?

– Иди се преоблечи. Няма да е много приятно да си изцапаш хубавата рокля.

Абра мина на пръсти покрай вратата на баща си и се затвори в своята стая. Облепена с ярки книжни тапети, тя блестеше от лак. На тоалетната ѝ масичка стояха в рамки снимките на родителите ѝ, по стените, също в рамки, бяха окачени куплети от известни стихотворения, в шкафа всичко беше подредено, подът – също лакиран, обувките ѝ – прилежно наредени една до друга. Всичко вършеше майка ѝ, настояваше да го върши; тя решаваше какво трябва да прави Абра, тя определяше какво да облича. Абра отдавна се бе отказала да държи в стаята си лични вещи, дори интимни неща. Така бе продължавало от толкова дълго време, че Абра вече не смяташе стаята си за свое убежище. Убежища тя диреше единствено в мислите си. Малкото запазени писма държеше във всекидневната стая, напъхани между страниците на двутомните „Мемоари“

на Юлисес С. Грант⁵², които след своето излизане от печатницата, както отлично знаеше тя, не бяха отваряни от никого освен от нея.

Абра изпитваше радост, но не ѝ трябваше да търси причината. Известни неща тя знаеше със сигурност и за такива неща не отваряше и дума. Така например ясно ѝ беше, че баща ѝ не е болен. Просто се криеше от нещо. Със същата сигурност знаеше, че Адам Траск е болен – беше го видяла как се движи по улицата. И се чудеше как може майка ѝ да не знае, че баща ѝ не е болен.

Абра съблече роклята и надяна памучната си престилка без ръкави, която се бяха разбрали да ѝ служи за къщна работа. Среса се, мина отново на пръсти пред вратата на баща си и слезе долу. Там си отвори папката, взе картичката на Арон, а след това, във всекидневната, изтръска и останалите му писма от втория том на мемоарите. Сгъна ги стегнато, вдигна поли и ги затъкна в ластика на слипа си. Пакетчето малко я изпозду, но в кухнята препаса още една престилка и подутината се прикри.

– Можеш да обелиш морковите – рече майка ѝ. – Гореща ли е водата?

– Вече зазира.

– Сложи в тая чаша едно кубче бульон. Хайде, мила! Според лекаря било укрепващо за баща ти.

Щом майка ѝ отнесе димящата чаша на горния етаж, Абра отвори горивната камера за смет на газовата печка, напъха вътре писмата и ги запали.

– Мирише ми на пушек – установи майка ѝ, като се върна.

– Подпалих боклука. Беше се напълнило.

– Друг път ме питай, като решиш да правиш такива неща – рече майка ѝ. – Нарочно го бях оставила, да постоплим кухнята заранта.

– Извинявай, майко – каза Абра, – не се сетих.

– Постарай се да мислиш по тия въпроси. Напоследък ми се виждаш доста лекомислена.

– Прости ми, мамо.

– Спестеното означава спечелено – каза майка ѝ. Телефонът в трапезарията зазвъня. Абра чу майка си да казва:

– Не може да го видите. Докторът така нареди. С никого не му дава да се среща... Не, не, с никого. – После се върна в кухнята.

– Отново съдията Нудсен.

52. Хайръм Юлисес С. Грант (1822–1885) – генерал-главнокомандващ войските на Севера през Гражданската война, 18-и президент на САЩ (1869–1877). – Б. пр.

Глава 53

1

Предстоящата среща с Ли стана причина на другия ден до края на часовете Абра да се чувства в повишено настроение. В едно от между-часията срещна Кейл в коридора.

– Каза ли му, че ще дойда?

– Заловил се е да прави някакви пасти – отвърна Кейл. Беше с уни-форма – задушаваша висока яка, отесняла куртка и намотани гамаши.

– О, вие ще имате военна подготовка – забеляза Абра. – Значи аз ще бъда първа. Какви пасти!

– Де да ги знам. Но нали ще ми оставиш една-две? Замириса ми на ягоди. Запази ми две, а?

– Искаш ли да видиш какъв подарък съм приготвила за Ли? Виж! – И тя отвори малка картонена кутия. – Нов модел белачка за картофи. Сваля само люспата. Страшно е лесно. Специално за Ли.

– Отидоха ми пастите! – рече Кейл и добави: – Може да позакъс-нея, но нали няма да си тръгнеш, докато не се върна?

– А после ще ми носиш ли книгите до вкъщи?

– Да – каза Кейл.

Тя го изгледа продължително, право в очите. Той едва устоя да не сведе поглед. После тя пое към класната си стая и се отдалечи.

2

Адам бе почнал да си поспива до късно, по-точно свикна често да се унася – кратки дремки и денем, и нощем. Ли надникна в стаята му ня-колко пъти, додето накрая го свари буден.

– Тази сутрин се чувствам прекрасно – рече Адам.

– Ако и на това му викаш сутрин... Наближава единайсет.

– Господи! Трябва да ставам.

– За какво? – попита го Ли.

– Как за какво? Всъщност за какво?... Добре ми е, Ли. Може да се разходя до наборното бюро. Как е навън?

– Студено – отвърна Ли.

Сетне му помогна да стане. Адам се затрудняваше от копчета, яки и

вързки за обувки. И докато Ли го улесняваше, той се досети:

– Присъни ми се нещо много истинско... Баща си сънувах.

– Както съм чувал, голям джентълмен е бил старецът – каза Ли. – Изчел съм оня плик с изрезки, дето го прати адвокатът на брат ти. Наистина трябва да е бил голям човек!

– Знаеш ли – спокойно го погледна Адам, – че е бил крадец?

– Ти май наистина си сънувал – рече Ли. – Човекът е погребан в Арлингтън⁵³! В една от изрезките пише, че на погребението му са били вицепрезидентът и министърът на войната! И знаеш ли, че точно сега, в тия военни времена, вестник „Салинас Индекс“ би могъл да пусне нещо за него? Как би искал да се напише подобна бележка?

– Той беше крадец – повтори Адам. – Навремето не мислех така, но сега зная. Злоупотребявал е с фондовете на Великата армия на Републиката.

– Не ми се вярва – каза Ли.

В очите на Адам се бяха появили сълзи. Напоследък твърде често очите му се насълзяха.

– Седни сега тук и почакай да ти донеса закуска – нареди Ли. – Знаеш ли кой ще ни дойде на гости следобед? Абра.

– Абра ли? О, разбира се, Абра! Чудесно момиче.

– Много си я обичам – простичко призна Ли. Сетне настани Адам пред масичката за карти в спалнята му. – Не искаш ли да порешаваш ребуси, докато приготвя закуската?

– О, не, благодаря. Тази сутрин не. Ще ми се да поразмисля върху съня си, докато още го помня.

Когато Ли внесе подноса със закуската, Адам бе заспал на стола. Ли го събуди и докато хапне, почете му от „Салинас Джърнъл“, а после му помогна да отиде до тоалетната.

Кухнята ухаеше от пастите на сладко, във фурната ягодите бяха попрегорели, от което острият горчиво-сладък дъх ставаше стипчив и още по-приятен. Радостта на Ли безшумно растеше, радост от очакваната промяна. „Времето – мислеше си Ли – доста се понатрупа за Адам. Трябва и за мен да се е понатрупало, но не го усещам, чувствам се безсмъртен. Смъртен се чувствах само веднъж, бях още много млад. Но оттогава – никога вече. Смъртта отстъпи.“ И Ли си заблъска ума нормално ли е това. Заедно с това се питаше какво е имал предвид Адам, заявявайки, че баща му е бил крадец. Навярно част от съня му? Сега обаче

53. Арлингтън – националното военно гробище на САЩ във Вашингтон. – Б. пр.

мисълта на Ли се насочи по често следваната следа. Да кажем, че това е вярно. Значи Адам, този най-непоклатимо честен човек, когото можеш да срещнеш, е живял целия си живот с крадени пари. Ли се изсмя над себе си – ами това второ завещание и този Арон, чиято чистота почиваше отчасти на задоволяването на личните страсти? И той цял живот да разчита на печалбата от един публичен дом? Нима тук имаше някаква шега или пък блюдата на везните трябваше вечно да се възвръщат в състояние на равновесие веднага щом едното се наклони прекалено много и предизвика намесата на някаква автоматична контратежест? Сети се за Сам Хамилтън. Той бе тропал по толкова много врати. Бе съставял безброй планове и проекти и отникъде не бе капнала и стотинка. Разбира се, той обаче притежаваше много, беше много богат. И никой не можеше да му даде повече. Изглежда, богатствата се падат на бедните духом, на бедните откъм любопитство и радост. Или да го кажем направо – много богатите са една мизерна пасмина от негодници. Любопитно, вярно ли е наистина това? Та нали понякога постъпваха именно като такива? Сети се и за Кейл, който изгори парите, за да се самонакаже. Но наказанието нямаше да го нарани тъй жестоко, както самото престъпление. „Де да се случи тъй – рече си Ли, – че един ден някъде да се срещнем със Сам Хамилтън, колко великолепни истории ще има да му разказвам! – След което разсъдъкът му добави: – А и той също!“

Ли се върна при Адам и го свари, че се мъчи да отвори кутията, в която се пазеха изрезките за баща му.

3

Следобеда задуха студен вятър. Адам настояваше да прескочи до наборното бюро. Ли го загърна добре и на изпращане му заръча:

- Ако усетиш, че ти се мае главата, сядай, където и да си.
- Добре – прие Адам. – Днес още не ми е прилошавало. Може да се отбия при Виктор да ми види очите.
- Изчакай до утре, ще дойда с тебе.
- Ще видим – заяви Адам и тръгна, предизвикателно размахал ръце.

Абра пристигна със светнали очи и зачервен от ледения вятър нос, внасяйки такова задоволство, че щом я видя, Ли безгласно се ухили.

– Къде са пастите? – заинтересува се тя. – Хайде да ги скрием от Кейл! – И се настани в кухнята. – О, колко се радвам, че пак съм тук!

Ли се засили да говори, задави се и хубавите неща, които му се доща да изрече, трябваше да произнесе много внимателно. Надвеси се над нея и почна:

– Да знаеш, не са много нещата, които съм искал в живота си. Доста рано се научих да не искам баща си и майка си. Да исках много, значи да си спечелиш и много огорчения.

– Но сега исках нещо – весело рече Абра. – Какво е то?

– Бих искал да си ми дъщеря – изломоти Ли, изненадан от себе си. Отиде до печката, изключи газта под чайника, сетне наново я подпали.

– И аз искам да си ми баща – тихо рече Абра, Той я погледна мигновено и отмести очи.

– Исках?

– Да, искам. – Защо?

– Защото те обичам.

Ли побърза да се измъкне от кухнята. В стаята си приседна, здраво стиснал ръце, додето дъхът му се успокои. Изправи се и взе от масата си гравирана абаносова кутийка. На капака към небето се издигаше дракон. Занесе я в кухнята и я постави на масата между ръцете на Абра.

– Това е за тебе – рече той с тон, в който нямаше и следа от акцент.

Тя отвори кутийката и зърна малко, тъмнозелено нефритово медальонче. На повърхността му бе гравирана дясна човешка ръка, красива ръка с отпуснати в покой пръсти. Абра взе медальона, погледна го, навлажни го с върха на езика си и нежно го докосна до пълните си устни, след което притисна хладния камък до бузата си.

– Това беше единственият накит на майка ми – рече Ли.

– Абра се надигна, обви врата му с ръце и го целуна – такова нещо се случваше в живота му за първи път. Ли се засмя.

– Ориенталското ми спокойствие, изглежда, ме е изоставило – каза той. – Позволи ми да приготвя чая, скъпа. Само така ще се взема в ръце. – Вече при печката Ли продължи: – Никога не съм употребявал тази дума, никога и към никого на тоя свят.

– Сутринта се събудих много радостна – каза Абра.

– И аз – каза Ли. – И знам каква беше причината за това щастие. Предстоеше да дойдеш.

– Аз също се радвах, но...

– Променила си се – установи Ли. – Не си вече онова малко момиче. Ще ми кажеш ли?...

– Изгорих всички писма от Арон.

– Да не ти е причинил нещо лошо?

– Не, не мога да кажа. Но в последно време се чувствах неловко и все ми се щеше да му обясня, че не съм за него.

– И сега, когато не си длъжна да бъдеш съвършена, можеш да бъдеш добра. Нали?

– Предполагам. Сигурно е така.

– Знаеш ли за майката на момчетата?

– Да. А ти знаеш ли, че не съм опитала още нито една от пастите? Устата ми пресъхна.

– Пийни си чай, Абра. Харесва ли ти Кейл?

– Да.

– У него – каза Ли – са събрани всички хубави и всички лоши неща. Струва ми се, че един човек да се намери, само с пръст би могъл...

Абра сведе глава над чая си.

– Поиска да отидем до Алъсал, когато цъфнат дивите азалии.

Ли подпря ръце на масата и се наведе.

– Не питам дали ще отидеш.

– Няма защо – каза Абра. – Ще отида. Ли седна срещу нея.

– Идвай по-често в този дом – рече той.

– Баща ми и майка ми са против.

– Само веднъж съм ги виждал – дръзко каза Ли, – но ми се сториха добри хора. Понякога, Абра, и най-необикновеното лекарство се оказва ефикасно. Питам се, ще има ли полза, ако разберат, че Арон току-що е наследил над сто хиляди долара?

Абра кимна със сериозно изражение, като си наложи да не се усмихне.

– Надявам се, ще има – каза тя. – Но се чудя как да им съобщя новината.

– Мила моя – рече Ли, – ако аз чуя подобна новина, мисля, че първата ми работа ще бъде някому да телефонирам. Но ти навярно няма да получиш добра връзка.

Абра кимна.

– Ще ми кажеш ли откъде са тия пари?

– Няма да ти кажа – рече Ли.

Тя погледна будилника, закачен на стената.

– Наближава пет, трябва да си тръгвам. Баща ми не е добре. Мислех, че Кейл ще се върне от учение.

– Върни се ти, и по-скоро! – каза Ли.

На излизане тя се сблъска с Кейл на верандата.

– Почакай ме – рече той и влезе да си остави книгите.

– Погрижи се за учебниците на Абра! – провикна се Ли от кухнята.

Зимната нощ настъпваше с мразовит вятър, лампите по улицата неспокойно полюшваха мигащите си волтови дъги и караха сенките да притичват напред и назад като играчи на бейзбол, хукнали да стигнат първи до целта. Прибиращите се от работа мъже заравяха бради в яките си и бързаха към топлината. Монотонно разсипващата се музика на пързалката за кънки отекваше далеч в нощното безмълвие на улиците.

– Би ли си подържала учебниците за малко? – попита я Кейл. – Искам да си разкопчая яката, врата ми ще пререже. – Той откопча кукичките и въздъхна от облекчение. – Изприщих се – каза и пое обратно книгите й. Клоните на огромната палма в предния двор на Бърджис шляпаха с пресъхнал пукот, пред някаква кухненска врата, затръшната под носа й, безутешно мячеше котка.

– Мен ако питаш, от теб кой знае какъв войник няма да излезе – каза Абра. – Ти не отстъпваш от волята си.

– Не се знае – рече Кейл. – Упражненията с дъртака Краг-Йоргенсен наистина ми се струват тъпи, но като му дойде времето, може да ми стане интересно и да се окажа по-добър.

– Пастите бяха фантастични – рече Абра. – Оставих ти една.

– Благодаря. Обзалагам се, че от Арон ще стане добър войник.

– Ще стане, да. И най-красивият войник в армията. Кога ще отидем за азалии?

– Чак напролет.

– Да отидем рано и да обядваме там.

– Ами ако вали?

– И да вали, и да пече, ние да отидем! – Взе си учебниците и влезе в двора. – До утре – каза тя.

Кейл не се върна направо къщи. Закрачи в тази неспокойна нощ, отмина гимназията, а после и пързалката. Над леда бе изопната огромна шатра, музиката от грамофона заглъхваше в далечината. На пързалката нямаше жива душа. Старият собственик седеше нещастен в будката си и почукваше с показалец свободния край на кочана билети. Главната улица бе опустяла. Вятърът носеше хартийките по тротоарите. От сладкарницата на Бел изникна Том Мийк, приставът, и тръгна редом с Кейл.

- Я си закопчай куртката, войнико! – кротко го посъветва той.
- Здравей, Том – отвърна Кейл. – Много ми стяга, дяволската!
- В последно време не те виждам нощем из града.
- Така е.
- Не ме баламосвай, че си се поправил.
- Може би.

Том се гордееше със способността си да се присмива на хората и да придава на това сериозен тон.

– Излиза, че си набарал някое момиче. – Кейл обаче не отговори. – Чух, че брат ти фалшифицирал рождената си дата и се записал в армията. Ти неговото гадже ли забърса?

– Именно, именно – рече Кейл. Любопитството на Том се наостри.

– Ей, как щях да забравя! Уил Хамилтън разправя наляво и надясно, че си изкарал петнайсет хиляди от фасул. Вярно ли е?

– Вярно е, вярно е – рече Кейл.

– Но ти си още малък, какво ще правиш с тия пари?

– Изгорих ги – рече Кейл и се усмихна на Том.

– Тоест как?

– Драснах клечка кибрит и ги запалих.

Том се вгледа в лицето му.

– О, да! Правилно! Хубаво си сторил... Хайде, лека нощ, аз трябва да вляза тук... – Том Мийк не обичаше хората да го правят на глупак. – Ама че кучи син! – рече си той. – Вчерашно говедо, ще ми се прави на хитрец!

Разглеждайки витрините, Кейл продължи бавно по Главната улица. Сети се, че не знае къде е погребана Кейт. Ако открие гроба ѝ, може да занесе китка цветя. Мисълта го накара да се изсмее на себе си. Струва ли си, или просто се подиграва със собствената си личност? Салинаският вятър би отнесъл цял надгробен паметник, камо ли един букет карамфили. Кой знае защо, сети се как им викаха мексиканците. Изглежда, го бе чувал като дете: карамфилите наричаха „гвоздеи на любовта“, а невените – „гвоздеи на смъртта“. Може би по-добре да занесе на гроба ѝ невени. „Започвам да разсъждавам като Арон“ – каза си той.

Глава 54

1

Зимата сякаш се заинати да поотпусне ледената си прегръдка. Студена, влажна и ветровита, тя продължаваше и след като времето ѝ отмина. „Развалиха времето в целия свят с тия шантави оръдия във Франция“ – повтаряха хората. Житото в Долината на Салинас кълнеше бавно, а полските цветя толкова закъсняха, че някои дори се бяха отказали да ги чакат. Знаехме, най-малкото бяхме уверени, че на Първи май, когато всички неделни училища правят излети в Алъсал, дивите азалии, растящи по лъките на реката, непременно ще са нацъфтели. Без тях не можеше да има и Първи май.

Но Първи май се оказа студен. Земята подгизна от вледеняващ дъжд и излетът не можа да се състои. По клоните на азалиите нямаше още нито един разтворен цвят. Мина се половин месец, но от азалиите нямаше и помен. Когато бе обявил цъфтежа им за условен знак на излета, Кейл нямаше никаква представа, че ще стане така, но веднъж определен, символът не биваше да се нарушава. „Фордът“ чакаше под навеса на Уиндъм с напомпани гуми и с нов акумулатор, за да пали по-лесно. Ли бе предупреден, че дойде ли денят, ще трябва да приготви сандвичи, но се умори да чака и престана да купува пресен хляб на всеки два дни.

– Какво ти пречи все пак да отидеш? – питаше той.

– Не мога – отвръщаше Кейл. – Казал съм, като цъфнат азалиите.

– А как ще разбереш?

– Нали там живеят братята Силаки, всеки ден са на училище. Според тях – още седмица или десетина дни...

– О, Боже! Я не си отлагай излета!

Здравето на Адам постепенно се подобряваше. Ръката му бавно възстановяваше подвижността си. Почна и да чете по малко, но с всеки ден повече.

– Буквите подскочат само когато съм уморен – споделяше той. – Добре че не си взех очила, да си съсипвам очите! Знаех си аз, че нищо им няма.

Ли кимаше доволен. Бе ходил до Сан Франциско да си набави необходимите книги, изписа и редица отделни отпечатъци. Изучи всичко, което се знаеше за анатомичния строеж на мозъка, за симптоматиката и усложненията при тромбози и други увреждания. Четеше и задаваше

въпроси със същото непоколебимо упорство, с което навремето бе издирвал, разголвал и възстановявал значението на едно староеврейско слово. Доктор Х. С. Мърфи бе опознал Ли доста обстойно и от професионалната досада в присъствието на един китайски слуга промени отношението си в истинско възхищение пред един учен. Стигна се дотам, че дори заемаше някои от публикациите и докладите от библиотеката на Ли, посветени на различни диагностични и клинични въпроси. „Този китаец – бе заявил той на доктор Едуардс – знае много повече за патологията на мозъчните кръвоизливи от мене и, обзалагам се, колкото тебе.“ И че това е така, го караше да говори с особено пристрастно раздражение. Професията на медика несъзнателно се чувства уязвена от познанията на лаиците.

Съобщавайки му за подобрението на Адам, Ли сподели:

– Струва ми се, че абсорбцията продължава...

– Имах един пациент – поде доктор Мърфи и разказа един от своите благоприятни случаи.

– Винаги съм се опасявал от реактивизиране – рече Ли.

– Това трябва да оставим на Всевишния – каза доктор Мърфи. – Артерията не е вътрешна гума, да я закърпим. Между другото как ти разрешава да му мериш кръвното налягане?

– Хващаме се на бас колко ще е неговото и колко ще е моето. Поинтересно от наддаване на конни състезания.

– И кой печели?

– Е, би трябвало да съм аз – каза Ли, – но му се оставям. Иначе играта ще се развали и ще пострада клиничната диаграма.

– А как става тъй, че го предпазваш от вълнения?

– Това вече е мое изобретение – каза Ли. – Нарекох го „разговорна терапия“.

– Сигурно ти отнема цялото време.

– Отнема го – съгласи се Ли.

2

На 28 май 1918 година американските войски изпълниха първата си сериозна задача в Първата световна война. На Първа дивизия под командването на генерал Бълард бе заповядано да завземат селището Кантини. Разположено на височина, то е най-високата точка в долината на река Авър. Отбраняван от окопана пехота, тежки картечници и

артилерия, фронтът се простира на около два километра. След едночасова артилерийска подготовка, в 6 часа и 45 минути на 28 май бе даден сигнал за атака. В нея взеха участие 28-и пехотен полк с командир полковник Ййли, един батальон от 18-и полк с командващ офицер Паркър, една сапърна дружина от Първи пионерски полк, дивизионната артилерия, командвана от Съмърол, и подкрепления от френски танкове и огнехвъргачки. Атаката се увенча с успех. Американските войски се окопаха на новите позиции и отблъснаха две мощни германски контраатаки. Първа дивизия бе поздравена от Клемансо, Фош и Петен⁵⁴.

3

Доиде краят на май и чак тогава братята Силаки донесоха вестта, че моруноворозовите цветове на азията са почнали да пробиват пъпките. Беше в сряда. Казаха му тъкмо когато часовникът биеше девет. Кейл се спусна към кабинета по литература. Мис Норис вече заемаше мястото си на подиума. Той измъкна носната си кърпа и шумно се изсекна. След това се скри в мъжката тоалетна, изчакавайки да чуе през стената пускане на вода откъм тоалетната на момичетата. Сетне излезе през вратата на приземието, промъкна се покрай червената тухлена стена, проверя се под смрадликите и след като изгуби училището от поглед, тръгна бавно, за да го настигне Абра.

– Кога са цъфнали? – попита го тя.

– Сутринта.

– Няма ли да изчакаме до утре?

Той вдигна очи към веселото жълто слънце, за първи път стоплящо земята тази година.

– Ти искаш ли?

– Не – рече тя.

– И аз не искам.

Хукнаха, купиха хляб от Рейно и впрегнаха Ли в работа. Дочул високите им гласове, Адам надникна в кухнята.

– Отиваме на пикник – каза Кейл.

– Не сте ли на училище?

– Разбира се – отвърна Абра. – Но днес е празник.

54. Жорж Клемансо (1841–1929) – премиер на Франция; Фердинанд Фош (1851–1929) – маршал; Анри Петен (1856–1951) – маршал, президент на правителството Виши (1940–1944). – Б. пр.

Адам ѝ се усмихна:

– Като роза си румена.

– Защо не дойдете с нас? – провикна се Абра. – Отиваме в Алъсал да наберем азалии.

– Да дойда, защо не? – каза Адам. – Не, няма да мога – добави след малко. – Обещах да прескоча до ледарницата. Подменяме част от тръбите. Но денят е чудесен.

– Ще ви донесем азалии – обеща Абра.

– Много ми харесват. Хайде, приятно прекарване!

След като Адам си отиде, Кейл попита:

– Ли, а ти защо не дойдеш с нас?

Той го изгледа под вежди.

– Не те мислех за толкова глупав.

– Хайде, тръгвай! – извика Абра.

– Не ставайте смешни – рече Ли.

Прелестна е рекичката, ромоляща през Алъсал към планините на изток от Долината на Салинас. Водата бълбука около заоблените камънци и мие излъсканите корени на дърветата, които я държат отстрани. Въздухът се изпълваше от уханието на азалиите и приспивния дъх на галена от слънцето зеленина. Все още леко запъхтян от прегряването, „Фордът“ почиваше на брега. Задната седалка бе отрупана с нацъфтели клони.

Натопили немирни нозе във водата, Кейл и Абра седяха посред хартиите от сандвичите.

– Увяхват, преди да ги занесеш въщи – рече Кейл.

– Но пък са чудесно извинение – каза тя. – Ако ти не искаш тогава може би аз...

– Какво ти?

Тя се пресегна и го хвана за ръката.

– Това! – каза тя.

– Мен ме беше страх.

– И Защо?

– Не знам.

– Мен не ме е страх.

– Според мен момичетата от много неща не се страхуват.

– И според мен.

– А ти страхуваш ли се?

– Разбира се – каза тя. – От тебе. Особено като каза, че си

подмокрям гащите.

– Просташко беше – рече той. – И сега не зная защо го казах. – Внезапно той замлъкна.

Пръстите ѝ стегнаха ръката му.

– Знам какво мислиш – рече тя. – Не искам да мислиш за това. – Кейл гледаше раздиплената вода и обърна с палеца на крака си един закръглен кафеникав камък. – Въобразяваш си, че на тебе ти е най-сложно, нали? Мислиш, че си магнит за всяка злочестина...

– Нима...

– Чуй какво ще ти кажа. И баща ми си има неприятности.

– Какви неприятности?

– Аз не подслушвам по вратите, но достатъчно съм чула. Той не е болен. Страх го е. Извършил е нещо.

Той обърна глава.

– Какво?

– Допускам, че е взел пари от компанията. И сега не е наясно – ще го тикнат ли съдружниците му в затвора, или ще му позволят да ги върне, най-малкото да се опита.

– Откъде знаеш?

– Чух ги, като се разправяха в стаята, дето уж боледува. А майка ми пусна грамофона, да ги заглуши.

– Нищо ли не измисляш? – попита той.

– Не, нищо не измислям – каза тя. Той се примъкна по-близо, отпусна глава на рамото ѝ и плахо я прихвана през кръста. – Тъй че, както виждаш, не си единственият... – Извъртя лице и го погледна. – Сега ме е страх – безсилно продума тя.

5

Бе три часът следобед. Ли седеше на масата си и разлистваше каталога за семена и разсади. Илюстрациите на миризливата секирка бяха цветни.

– Много добре ще стоят на задната ограда и тъкмо ще скриват помята. Но дали пък там има достатъчно слънце?

– Чул собствения си глас, – той вдигна поглед и се усмихна. Все по-често се хващаше да си говори на глас, когато в къщата няма никого. – От възрастта е – продължи той високо. – Мисълта се забавя и... – Млъкна и в миг се вцепени. – Чудна работа, да се ослушвам! Дали пък не

оставих чайника на газта? Не! Помня. – И повторно се послуша. – Слава Богу, че не съм суеверен. Инак и духове ще почнат да ми се чуват. Дори може и... – Входният гонг иззвъня. – Ето! Това чаках да чуя. Нека звъни! Няма да се оставям на чувствата си. Нека си звъни!

– Но гонгът повече не се обади. Налегна го някакво мрачно изтощение, някаква безнадеждност, която притисна раменете му. Засмя се. – Ако стана, ще намеря пъхната под вратата реклама, ако остана, бунашкият ми мозък ще повтаря, че на прага е застанала смъртта. Добре, предпочитам рекламата!

Ли седна във всекидневната и се загледа в плика на скута си. Неочаквано се изплю.

– Добре! – каза си той. – Каквото ще да става, по дяволите! – Разкъса плика, но в следващия момент остави листа на масата с текста надолу. Погледът му се отмести между коленете към пода. – Не – рече той, – нямам право. Никой няма право да отнема и най-малкото чуждо изпитание. Всекиму е обещан по един живот и по една смърт. И всеки има право на своята мъка. – Стомахът му се сви. – Но аз не притежавам и капка смелост. Бъзлив жълт търбух! Не мога да се понасям!

В банята отмери три чаени лъжички бромов еликсир в една чаша, добави вода и червеното лекарство порозовя. Върна чашата във всекидневната и я остави на масата. Телеграмата сгъна и я напъха в джоба си. А гласно изрече: – Ах, как мразя страхливците! Боже, как ги мразя! – Ръцете му трепереха, челото му се покри с капчици студена пот.

В четири часа чу Адам да завърта дръжката на вратата. Накваси устни, изправи се и бавно пристъпи към хола. Чашата с розовата течност бе в ръката му, вече уверена.

Глава 55

1

В дома на Траск светеха всички лампи. Вратата зееше полуоткрехната и къщата бе изстинала. Свит и сгърчен като лист, на стола до лампата във всекидневната седеше Ли. От стаята на Адам, също с отворена врата, долитаха гласове.

– Какво става тук? – попита Кейл, влизайки отвън.

Ли го погледна и му направи знак с глава към масата, където лежеше разтворената телеграма.

– Брат ти е убит – каза той, – а баща ти получи удар.
– Кейл се втурна към вестибюла. – Върни се! – спря го Ли.
– При него са доктор Едуардс и доктор Мърфи, не им пречи!
Кейл се изправи пред него.

– Много ли е страшно, Ли? Кажй, Ли, много ли е страшно?

– Не зная – продума Ли, сякаш си припомняше нещо отколешно. – Прибра се капнал, но аз бях длъжен да му прочета телеграмата. Това бе негово право. Пет минути си я преповтаряше на глас и тогава като че достигна до съзнанието му и там избухна.

– В съзнание ли е?

– Седни и чакай, Кейл – изнемощял каза Ли. – Седни и чакай. Свикувай. Ето, аз се старая.

Кейл грабна телеграмата и прочете нейното безлично и достойно съдържание. Доктор Едуардс се приближи с чанта в ръка. Кимна любезно, излезе и внимателно затвори вратата. Доктор Мърфи остави чантата си на масата и седна.

– Доктор Едуардс – въздъхна той – ме помоли да ви кажа.

– Как е той? – попита Кейл.

– Ще ви кажа всичко, което знаем. Кейл, ти сега си глава на семейството. Знаеш ли какво значи мозъчен удар? – Не изчака отговора на Кейл. – В този случай имаме кръвоизлив в мозъка. Засегнати са значителни части. Имало е и по-раншни малки кръвоизливи. Ли знае.

– Да – потвърди Ли.

Доктор Мърфи го изгледа и отново спря очи на Кейл.

– Лявата му страна е парализирана. Дясната – частично. По всяка вероятност е нарушено зрението на лявото око, но ние не можем да го установим. С други думи, баща ти е почти безпомощен.

– Може ли да говори?

– Малко и... много трудно. Не го безпокой.

Кейл се помъчи да намери точните думи:

– А може ли... да се оправи?

– Чувал съм за случаи на разнасяне на кръвта, но никога не съм виждал такива.

– Значи според вас ще умре?

– Не знаем. Може да живее още седмица, месец, година, дори още две години. А може и тази нощ да умре.

– Дали ще ме познае?

– Това сам ще трябва да установиш. За тази вечер ще ви изпратя болногледачка, а занапред ще трябва да си осигурите редовни сестри. –

Докторът се изправи. – Съжалявам, Кейл. Трябва да го понесеш. Длъжен си да издържиш. – И добави:

– Вечно съм се удивлявал как хората понасят, винаги всичко понасят. Едуардс ще мине утре сутринта. Лека нощ. – И протегна ръка да докосне раменете на Кейл, но Кейл се отмести и тръгна към стаята на баща си.

Главата на Адам се поддържаше от високи възглавници. Лицето му беше спокойно и бледо, устата изопната – нито в усмивка, нито в укор. В отворените му очи, необикновено дълбоки и ясни, можеше сякаш да надникне всеки, а като че и те проникваха дълбоко в околния свят. Спокойни и разбиращи, в тях обаче не се четеше никакъв интерес. Когато Кейл влезе в стаята, те бавно се извъртяха към него, забелязаха първом гърдите му, сетне се вдигнаха към лицето и останаха приковани там.

Кейл приседна на стола до леглото.

– Прости ми, татко – рече той. Очите примигнаха бавно като жабешки. – Чуваш ли ме, татко? Можеш ли да ме разбереш? – Очите стояха неподвижни и непроменени. – Аз съм виновен! – извика Кейл. – Аз съм виновен за смъртта на Арон и за твоята болест! Аз го заведох при Кейт. Аз му показах майка му. Затова избяга. Не искам да бъда злодей, но все злочестини причинявам! – Опря глава в завивките на леглото, да избегне тези ужасни очи, но продължаваше да ги вижда. Разбираше, че те ще останат да го гледат, ще се превърнат до края на живота му в негова неделима част.

Гонгът звънна и след миг Ли се появи в стаята, следван от болногледачката – яка, едра жена с гъсти черни вежди. Отваряйки чантата си, тя като че пусна всички ветрове в стаята.

– Къде е моят пациент? Аха, ето го! Ами че ти изглеждаш великолепно! Какво търся аз тук? Я най-добре да станеш и да си сменим местата! Леле, колко добре изглеждаш! Не искаш ли да ме понаглеждаш малко, какъвто си ми грамаден и хубавец? – Провря мускулеста ръка под раменете на Адам и без никакво усилие го премести по-нагоре, със свободната ръка оправи възглавниците, потупа ги и отново го остави отгоре им. – Студени възглавници – продължи тя, – не обичаш ли студени възглавници? А сега, къде е банята? Имате ли уринатор и подлога? Не може ли да ми опънете тук едно походно легло?

– Дайте ми списък – каза Ли. – Ако имате нужда от помощ... с него...

– Как да имам нужда? Ние отлично ще се погодим, нали, сладкият? Ли и Кейл се оттеглиха в кухнята.

– Преди тя да пристигне – почна Ли, – мислех да те убеждавам да хапнеш нещо за вечеря. Нали знаеш, има хора, които плюскат при всякакви обстоятелства, и добри, и лоши. Обзалагам се, че и тя е от тях. А ти, ако искаш, яж, твоя работа.

Кейл му се ухили.

– Щом си искал да ме убеждаваш, значи съм изпитвал отвращение към храната. Но след като поставяш въпроса така, мога да си направя един сандвич.

– Никакви сандвичи!

– Искам.

– Всичко си върви по реда. Възмутително! Обидно е, всеки постъпва по един и същ начин.

– Тогава не искам сандвич – рече Кейл. – Останаха ли пасти?

– Сандъчето за хляб е пълно. Но може да са поразтопени.

– Аз ги обичам разтопени – каза Кейл, донесе цялата тава и я сложи на масата пред себе си.

В този момент влезе болногледачката.

– Изглеждат ми хубави – заяви тя, грабна една паста, захапа я и дъвчейки, продължи: – Къде ви е телефонът? Мога ли да се обадя в дрогерията на Кръф за някои неща, които ще ми трябват? Къде държите чистото бельо? И къде е походното легло? Този вестник прочетен ли е? Къде, казахте, е телефонът? – Взе си още една паста и се махна.

– Той каза ли ти нещо? – тихо попита Ли.

Кейл заклати глава напред-назад, сякаш друго не можеше да направи.

– Ще бъде страшно – додаде Ли. – Но докторът е прав. Човек може на всичко да издържи. В това отношение сме невероятни животни.

– Аз не съм! – Гласът на Кейл бе равен, приглушен. – Аз не мога да издържа. Не, не мога. Няма да имам сили. И май ще трябва... ще трябва...

Ли свирепо стисна китката му.

– Слушай, мишко такава, мръсно пале! Да не си посмял да си въобразяваш подобни глупости! При това добросърдечие, с което си ограден! Откъде накъде твоята скръб ще е по-чиста от моята?

– Това не е скръб. Аз му казах какво съм направил. Аз убих брат си, аз съм убиец. И сега той го знае.

– Каза ли ти го? Бъди честен, каза ли ти го?

– Нямахте защо. То беше в очите му. С очи го каза. Трябва да се махна, но няма къде да отида. Няма!

Ли въздъхна и пусна китката му.

– Кейл – търпеливо почна той, – чуй ме. Мозъчните центрове на баща ти са увредени. И онова, което си забелязал в очите му, навярно е било в резултат на някакво налягане от страна на онези мозъчни клетки, които регулират зрението. Не помниш ли, той не можеше да чете. То не беше от очите, а именно от това налягане. И не можеш да знаеш дали е хвърлил вината на тебе. Не знаеш.

– Той ме обвини, зная! Каза ми, че съм убиец.

– Но ще ти прости. Обещавам.

На вратата застана болногледачката.

– Какво обещаващ, Чарли? Обещал си ми чаша кафе.

– Сега ще направя. Как е той?

– Спи като младенец. Има ли в тази къща нещо за четене?

– Какво предпочитате?

– Какво да е, само да не мисля за глупости.

– Ще ви донеса кафето. Имам тук някакви неприлични разказчета, написани от една френска кралица. Може да ви се сторят прекалено...

– Донеси ги с кафето! – нареди тя. – А ти, моето момче, защо не си подремнеш малко? Ние с Чарли ще държим крепостта. Да не забравиш книгата, Чарли!

Ли постави кафеарката на газовата печка. Сетне се върна до масата и каза:

– Кейл!

– Какво искаш?

– Иди при Абра.

2

Кейл стоеше на скромната веранда с пръст на звънеца. Най-сетне ярката лампа отгоре светна, резето, с което залостваха нощем вратата, изскрипя и мисис Бейкън надникна навън.

– Искам да говоря с Абра – каза Кейл. Устата ѝ остана отворена от изумление.

– Какво искаш?

– Да говоря с Абра.

– Не може. Абра се прибра в стаята си. Отивай си!

– Казах ви, че искам да се видя с Абра! – извика Кейл.

– Тръгвай си, да не викам полиция!

– Какво става? – обади се отвътре мистър Бейкън. – Кой е там?

– Не е важно, върви си лягай, болен си. Аз ще се оправя сама. – И се обърна към Кейл: – Хайде, измитай се от верандата! Ако звънеш още един път, ще телефонирам в полицията. Изчезвай! – Вратата се затръшна, лостът изскрипя и ярката лампа отгоре угасна.

Кейл остана усмихнат в мрака – бе си спомнил Том Мийк, който непохватно изниква пред него и казва: „Здравей, Кейл! Какви си ги намислил?“

– Виждам те! – провикна се отвътре мисис Бейкън. – Махай се от верандата, да ти видя гърба!

Пое бавно по алеята и свърна към дома, но не бе изминал и пряка, и Абра го настигна, запъхтяна от тичане.

– Измъкнах се през черния вход – обясни тя.

– Ще разберат, че те няма.

– Голяма работа!

– Не те ли е страх?

– Не.

– Абра – каза Кейл, – аз убих брат си, а баща ми е парализиран заради мене. – Тя се хвана за ръката му с две ръце.

– Чу ли какво ти казах?

– Чух.

– Абра, майка ми е била курва.

– Зная. Ти ми каза вече. А баща ми е крадец.

– В мен тече нейната кръв, Абра. Не разбираш ли?

– А в мен – неговата.

Продължиха умълчани. Кейл се мъчеше да възобнови изгубеното си равновесие. Духаше пронизващо и те ускори ход, да се стоплят. Отминаха и последната улична лампа в самия край на Салинас. Пред тях се ширна чернота. Пътят стана неравен, покрит с лепкава и черна тиня. Настилката бе свършила, повече нямаше нито една светлинка. Пролетната кал под нозете им бе плъзгава, краката им се намокриха от росната трева.

– Къде отиваме? – попита Абра.

– Исках да избягам от очите на баща си. Непрекъснато са пред мене. И да затворя очи, пак ги виждам. И винаги ще ги виждам. Баща ми ще умре, но очите му все така ще ме гледат и ще ми повтарят, че съм убил брат си.

– Не си!

– Напротив, убих го. И очите му го повтарят.

- Не говори така. Къде отиваме?
– Още малко нататък. Там е ровът и помпената станция. Има и една върба. Спомняш ли си тази върба?
– Помня.
– Клоните ѝ се спускат като шатра и върховете им докосват земята.
– Знам.
– А следобед, в слънчевите следобеди, вие с Арон разтваряте клоните, влизате вътре и никой не може да ви види.
– Ти си наблюдавал?
– Разбира се. Наблюдавах. Сега искам да влезеш с мен под върбата – каза той. – Точно това искам сега.
Тя се закова на място и го дръпна да спре.
– Не – каза Абра, – не е честно.
– Не искаш ли да влезем заедно?
– Щом си тръгнал да бягаш, не искам.
– В такъв случай не знам какво да правя – рече Кейл. – Кажи, какво да направя?
– Ще ме послушаш ли?
– Не знам.
– Да се връщаме – каза тя.
– Обратно? Къде?
– У вас, в бащиния ти дом – рече Абра.

3

- Кухненската лампа ги обливаше със светлина. Ли бе запалил газовата фурна да пречупи мразовития въздух.
– Тя ме накара да дойдем – каза Кейл.
– Естествено, че тя. Аз си знаех.
– Той и сам щеше да се върне – намеси се Абра.
– Никога няма да разберем това – каза Ли. Излезе от кухнята за миг и се върна. – Още спи. – След което постави на масата едно каминово шише и три почти прозрачни порцеланови чашки.
– Помня го това питие – каза Кейл.
– Длъжен си. – Ли наля от тъмната течност. – Сръбваш и попиваш с език.
Абра облегна лакти на масата.
– Помогни му, Ли – каза тя. – Ти винаги си приемал нещата.

Помогни му.

– Въпрос е дали приемам нещата, или не – отвърна Ли, – защото никога не съм имал случай да пробвам. Винаги съм се изправял пред тях не по-малко несигурен, а просто по-неспособен да се справя с несигурността. И се е налагало скришом да си поплаквам.

– Да плачеш? Ти?

– Когато умря Самуел Хамилтън, светът угасна като свещ. Аз я запалих отново, за да видя прелестните му създания, а какво видях? Чедата на този свят бяха подмятани, разкъсвани и унищожавани, сякаш жертва на една велика мъст. Ракията трябва добре да се попие с език. Първо – продължи той, – трябваше да открия собствената си глупост. И ето каква беше тази моя глупост: смятах, че добрите загиват, а лошите оцеляват и преуспяват. Смятах, че някога един разгневен и отвратен Бог е излял своя огън и жупел, за да унищожи или да пречисти своето нищожно творение от кал. Смятах, че съм наследил както белезите от това изгаряне, така и омърсението, което го е предизвикало. Мислех си, че всички сме ги наследили. И всичко сме наследили. Вие смятате ли, че това е така?

– Според мен, да – рече Кейл.

– Не знам – призна си Абра. Ли поклати глава.

– Недостатъчно. Не разсъждавате достатъчно добре. Може би... – И замълча.

Кейл бе усетил паренето на китайската ракия в стомаха си.

– Какво „може би“, Ли? – попита той.

– Може би един ден ще разберете, че хората от всяко поколение са чисти. Нима занаятчията, дори когато престарее, губи своята жажда да изработи една изящна чаша, тънка, здрава и прозрачна? – И вдигна чашката си към светлината. – И когато цялото омърсение бъде изгорено и човек се подготви за величавия потоп, следва отново жупел? Какво става тогава? Или камарата от шлака расте, или настъпва онова, от което може би никой на този свят не се отказва докрай, съвършенството.

– Той пресуши чашката и добави гръмко: – Слушай ме, Кейл! Нима можеш да помислиш, че онова, от което сме направени, някога ще се откаже от тоя стремеж?

– Нищо не разбирам – каза Кейл, – сега не мога.

Във всекидневната отекнаха тежките стъпки на болногледачката. Тя връхлетя в кухнята и погледна Абра, обхванала с длани страните си с лакти на масата.

– Имате ли кана? – попита тя. – Всички ожадняват, искам каната да

ми е подръка. Нали разбирате, дишат през устата.

– Буден ли е? – попита Ли. – Ето ви кана.

– Да, събуди се поотпочинал. Измих му лицето, сресах го. Добър пациент. Дори опита да ми се усмихне.

– Ела, Кейл – изправи се Ли. – Искам и ти да дойдеш, Абра, трябва и ти да дойдеш.

Болногледачката напълни каната от чешмата и се повлече пред тях. Когато се струпаха в стаята, Адам седеше високо подпрян на възглавниците. С обънати надолу длани, белите ръце лежаха от двете му страни, а сухожилията от кокалчетата до китките се опъваха изпъкнали. Лицето беше като восъчно, чертите се бяха изострили. Дишаше бавно през побледените си устни. В сините очи се отразяваше нощната лампа, светеща над главата му. Ли, Кейл и Абра застанаха до краката му и очите на Адам бавно обходиха всяко лице, а устата едва-едва потрепна като за поздрав.

– Ето го – рече болногледачката, – нали е чудесен? Стана ми любимец, сладурко ми е той.

– Тихо! – прекъсна я Ли.

– Не позволявам да ми смущавате пациента.

– Излезте от стаята – нареди Ли.

– Ще се оплача на доктора.

Ли се завъртя към нея.

– Излезте от стаята и затворете вратата! И може да си напишете оплакването.

– Не съм свикнала да се подчинявам на китайци.

– Излезте веднага и затворете вратата – каза Кейл.

Тя тръшна вратата достатъчно шумно, за да покаже колко е гневна. Адам мигна от трясъка.

– Адам! – обади се Ли. Широко отворените сини очи подиреха откъде идва гласът и накрая намериха кафявите блестящи очи на Ли. – Не зная, Адам, какво чуваш и какво разбираш. Когато ти се схвана ръката и очите ти отказаха да четат, аз се запознах с всичко, което можах. Но има неща, които освен тебе никой не може да знае. Както ни гледаш сега, може да си нашрек и всичко да ти е ясно, или пък се намираш в някакъв заплетен и безцветен сън. Може, като новородените, да долавяш само светлината и движението... В мозъка ти има рана и затова е възможно да си като новодошъл на тоя свят. Сега вече твоята доброта може и да е лошавина, а нерадостната ти честност – една и раздражителна. Никой не може да каже освен тебе. Адам, чуваш ли ме? – Сините очи се

отместиха, затвори се бавно и пак се отвори. – Благодаря, Адам – рече Ли. – Знам колко ти е трудно. Но ще те помоля за нещо още по-трудно. Това е твоят син Кейлъб, твоят единичък син. Погледни го, Адам!

Бледите очи се завъртяха, додето се спрат на Кейл. Устата на момчето се помръдна пресъхнала, но не издаде звук. – Не зная колко ти остава да живееш – прозвуча гласът на Ли. – Може би още много. Може и час. Но синът ти ще живее, Адам. Ще си вземе жена и децата му ще бъдат твоето единствено продължение. – Ли обърса очи с пръсти. – В гнева си той извърши пакост, Адам, защото смяташе, че си го отблъснал. И този гняв доведе до смъртта на неговия брат и твой син.

– Не бива, Ли – прекъсна го Кейл.

– Трябва – рече Ли. – Трябва, дори това да го довърши. Аз съм направил своя избор. – Усмихна се тъжно и произнесе:

– Ако има виновен, виновният ще бъде аз. – Раменете му се изпънаха и той отчетливо продължи: – Твоят син е белязан с вина, сам се е белязал с вината си но тя е по-тежка, отколкото може да се носи. Не го погубвай със своя отказ! Не го погубвай, Адам! – Дъхът на Ли засвири в гърлото му. – Адам, благослови го! Не го оставяй сам с вината му. Чуваш ли ме, Адам? Дай му своята благословия. – В очите на Адам проблесна ужасна светлина, той ги затвори и повече не ги отвори. Между веждите му се появи бръчка. – Помогни му, Адам – настояваше Ли, – помогни му! Дай му възможност да се поправи, освободи го! Нали именно с това човекът се различава от животното? Освободи го! Благослови го! – Леглото като че се разклати от тази настойчивост. Адам се задъхваше от усилие и след това дясната му ръка бавно се повдигна – повдигна се на един инч и падна обратно. Цялата кръв се бе дръпнала от лицето на Ли. Той се приближи до възглавниците и с края на постелята обърса влажното лице на болника. Вгледа се в затворените му очи и прошепна: – Благодаря ти, Адам, благодаря ти, приятелю. Не можеш ли да помръднеш с устни? Накарай ги да изрекат името му!

Адам отвори клепачи с нечовешко изтощение. Устните му се разтвориха, но не издържах. После се отвори наново. Дробовете му се изпълниха, той изпусна въздуха през полузатворената уста с припряна въздишка и прошепната, думата сякаш увисна в пространството:

– Ти можеш!

Очите му се затвориха и той заспа.

КРАЙ

© 1952 Джон Стайнбек
© 1986 Кръстан Дянков, превод от английски

John Steinbeck
East of Eden, 1952

Сканиране, разпознаване и редакция: e11i, 2008
Допълнителна редакция: VНorse, 2008

Публикация:

Джон Стайнбек. На изток от Рая
Роман. Първо издание
Народна култура, София, 1986
679 с.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5533>]